

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

HARVARD LAW LIBRARY

Received JAN 6 1922

Netherlands.

erin.
c.

Biografisch-aetiologisch onderzoek

OVER

recidive bij misdrijven tegen den eigendom.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT TER VERKRIJGING VAN
DEN GRAAD VAN DOCTOR IN DE STAATSWETEN-
SCHAPPEN AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM
OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS DR. C. PH.
SLUITER, HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER
WIS- EN NATUURKUNDE, VOOR DE FACULTEIT VAN
RECHTSGELEERDHEID TE VERDEDIGEN OP VRIJDAG
10 JULI 1908, DES NAMIDDAGS TE 4 UUR, IN
HET KLEIN AUDITORIUM DER UNIVERSITEIT DOOR
MR. NICOLAAS MULLER, GEBOREN TE UTRECHT.

UTRECHT — KEMINK & ZOON — 1908.

7

Cx ty
Mg 585 h

JAN 6 1922

AAN MIJN OUDERS.

STELLINGEN.

I.

Afkeer van den dief is een sociaal instinct van lage orde. Het is in vorm een psychologische appreciatie, echter niet berustend op psychologische ervaring en analyse — dus oppervlakkig. Het is in wezen een maatregel van sociale verdediging, echter van de uiterste eenvoud, onbeschaafdheid en onvolledigheid.

II.

Het grootbedrijf in den landbouw heeft de grootste productiviteit.

III.

Het zoogenaamde Parzellenbedrijf in den landbouw is als nevenbedrijf uit economisch oogpunt nuttig.

IV.

De tuinstad-idee is economisch gezond; nuttig uit algemeen maatschappelijk oogpunt; en verdient bevordering door experiment en door actieve spoorwegpolitiek.

V.

De houder van een vermoed pandjeshuis (hetzij in den vorm van huis van verkoop met recht van wederinkoop, hetzij in den vorm van voorschotbank, hetzij in eenigen anderen bedekten vorm), die tot het houden dier inrichting niet de noodige vergunning verkreeg, is strafbaar krachtens art. 1 van de wet van 6 Februari 1804 jcto art. 436 W. v. Sr.

VI.

Indien de in te voeren administratieve rechtspraak aan de rechterlijke macht wordt opgedragen en diensgevolge specialisatie in de rechterlijke macht wordt ingevoerd, dan behoort de allereerste specialisatie deze te zijn: 1° rechters voor zaken van burgerlijk recht, handelsrecht en administratief recht; 2° rechters voor strafzaken.

VII.

De Centrale Raad van Beroep (in zijn uitspraak van 25 Februari 1908, vernietigend de beslissing van de Rijksverzekeringsbank d.d. 5 September 1907 en de uitspraak van den Raad van Beroep te 's Gravenhage d.d. 26 November 1907) besliste terecht dat den Staat door de Ongevallenwet niet de verzekeringsplicht wordt opgelegd van ambtenaren en beambten aan de Rijks-werkinrichtingen te Veenhuizen verbonden.

VIII.

Onder schenken van sterken drank bedoelt art. 16 sub 2° van de Drankwet: het uit een voorwerp van grooteren inhoud overbrengen van sterken drank in een glas of dergelijk voorwerp tot dadelijk gebruik.

IX.

Art. 1 al. 1 der Kieswet bevat een ongrondwettige beperking van het kiesrecht.

X.

De verhouding van een publiekrechtelijk lichaam tot de daaraan toebehoorende ten openbare nutte dienende zaken is volgens ons recht te beschouwen als gewone eigendom.

XI.

Het ligt niet buiten de bevoegdheid van een gemeentebestuur bij verordening de inwoners te verplichten zich te verzekeren tegen brandschade bij een gemeentelijke onderneming van verzekering.

XII.

Het is noodzakelijk dat althans het neutrale brieven- en personenvervoer ter zee in oorlogstijd geheel ongestoord blijve. Dit doel kan worden bereikt als de mogelijkheden zich bij tractaat verbinden:

1°. een verbod uit te vaardigen en te handhaven (door instelling van strafrechtelijke en civielrechtelijke aansprakelijkheid van den in overtreding zijnden inlader): dat in hun havens op passagiers- en mailbooten geen contrabande geladen mag worden;

2°. dat neutrale passagiers- en mailbooten niet mogen worden opgehouden of onderzocht.

XIII.

Sociologie behoort wettelijk examenvak te zijn voor het doctoraal-examen in de Staatswetenschappen.

Het is geruimen tijd geleden dat ik begon het Romeinsche recht te bestudeeren — en de weg die mij tot de crimineele anthropologie voerde was niet kort en niet direct. Dat berouwt mij niet, want de lengte en de variatie van mijn academischen tocht bracht mij veel gewenschte en voortreffelijke leidslieden. Bij mijn terugblik herdenk ik dankbaar den steun in wetenschap en in practijk, die ik ontving van mijn professoren in de Rechts- en Staatswetenschappen aan de Universiteiten van Utrecht en van Amsterdam.

Bij de totstandbrenging van mijn recidive-onderzoek heb ik mij in schuld van dankbaarheid gestoken tegenover velen. Een schuld waarvan ik hier gaarne acte geef. In de eerste plaats aan Z.Exc. den Minister van Justitie, die mij in de Utrechtsche gevangenis voor mijn onderzoek wél toegang heeft willen verleen. Verder aan allen: rechterlijke ambtenaren, den Directeur van de strafgevangenis te Utrecht, ambtenaren van politie, en aan de talrijke andere personen die mij op de een of andere wijze ter wille waren. Niet het minst echter geldt mijn dank Professor G. A. VAN HAMEL voor zijn steeds bereidwillige leiding. Ik weet niet wat ik in mijn hoog geschatten promotor het meest waardeeren moet: wat hij voor mij deed of wat hij voor mij naliet — de tactvolle wijze waarop hij mij vrij liet of de kracht en de fijnheid van zijn inzicht waardoor hij mij steun gaf.

INHOUD.

INLEIDING.

	Bladz.
Statistische en biografische methode van onderzoek	5—42
§ 1. Vermogen der gerechtelijke statistiek	5—23
§ 2. Vermogen van het statistisch speciaal-onderzoek van kleine gebiedsdeelen	23—32
§ 3. Vermogen der politie- en gevangenisstatistiek	32—39
§ 4. De biografische methode	39—42

BIOGRAFISCH GEDEELTE.

Inleiding	45—56
§ 1. Plan van het onderzoek	45—47
§ 2. Samenstelling van het materiaal	47—48
§ 3. Opmerkingen over het onderzoek-zelf. Bronnen	48—56
25 Biografien van recidivisten	57—406
Materiaal omtrent gebeterde recidivisten	407—428

SAMENVATTENDE BESCHOUWING.

A. Classificatie	431—437
§ 1. Klasse-indeeling der 25 recidivisten	432—434
§ 2. Recidivisten tegen den eigendom leven geclassificeerd	434—437
B. Uiterlijk der criminaliteit.	438—442
§ 1. Aanvang	438
§ 2. Ontwikkeling	438
§ 3. Einde	439—442
C. Omstandigheden die oorzaak van criminaliteit kunnen zijn	443—461
§ 1. Geboorte	443
§ 2. Woonplaats	443—450
§ 3. Opvoeding	450
§ 4. Maatschappelijke stand der ouders	451
§ 5. Finantieele toestand in het ouderlijk huis	451—453
§ 6. Armoede van den recidivist-zelf	453—456
§ 7. Nadeel van: geen vakkennis en van bekendheid der straffen	456—460
§ 8. Straffeloosheid	460—461
D. Aanleg	462—497
§ 1. Hereditaire belasting	462—463
§ 2. Oudste kind	463—464

INHOUD.

	Bladz.
§ 3. Abnormaliteiten bij den recidivist-zelf	464—465
§ 4. Drankmisbruik (van ouders en van recidivist-zelf) . . .	465—471
§ 5. Spijbelen	471—472
§ 6. Om lastigheid van school gestuurd	472—473
§ 7. Nachtelijk zwerven	473—474
§ 8. Herhaaldelijk van hun patroons wegloopen	474—477
§ 9. Herhaalde verandering van vak	477—478
§ 10. <i>Samenvatting</i> van § 5—§ 9 (ongedurighedsverschijnselen).	478
§ 11. Opvliegendheid	478
§ 12. Door straf halstarrig	478—479
§ 13. Kunnen geen standjes verdragen	479
§ 14. Gevoeligheid	480—481
§ 15. <i>Samenvatting</i> van § 11—§ 14 (prikkelbaarheidsverschijnselen)	482
§ 16. Overmatigheid in reacties	482—484
§ 17. Kunnen geen geld in hun zak houden	484—485
§ 18. Hartstocht voor de vrouw	485—487
§ 19. Hartstocht voor het spel	487
§ 20. <i>Samenvatting</i> van § 5—§ 19: a. Beschouwing van alle eigenaardigheden in den aanleg onder algemeene gezichtspunten	488—492
§ 20 (vervolg): b. Frequentie der eigenaardigheden in de verschillende groepen	492—496
§ 21. Verschil in aanleg tusschen beroepsdief en beroepsdief-landlooper	496—497
E. Aetiologie	498—516
§ 1. Aetiologie van de misdadigheid der beroepsdieven en der niet-beroepmatige recidivisten	498—508
§ 2. Oorzaken van het verschil in misdadigheid tusschen beroepsdieven en niet-beroepmatige recidivisten	508—510
§ 3. Klasse-omstandigheden en recidivisten-criminaliteit . . .	510—514
§ 4. Aetiologie van de misdadigheid der beroepsdieven-landloopers	514
§ 5. " " " " intermitteerende dieven	514—515
§ 6. " " " " dronkaard-dieven	515—516
F. Bestrijding	517—530
§ 1. Misdadigheid der jeugdigen; eerste val	517—519
§ 2. Recidive A. Bestaat het opzet te recidiveeren en dief te blijven?	519—523
B. Persoonlijk patronaat belangrijk middel van bestrijding	523—529
§ 3. Bestrijding van de misdadigheid der dronkaard-dieven . .	529
§ 4. Klasse-omstandigheden en crimineele politiek	529—530

INLEIDING.

Ik heb mij ten doel gesteld de criminaliteit van recidivisten tegen den eigendom¹⁾ te onderzoeken, vooral om tot de leer der oorzaken van dit maatschappelijk verschijnsel een bijdrage te leveren. Een plan dat geen excuus en bijna geen verklaring noodig heeft maar waarvan ik toch de beweegredenen en het goed recht in enkele inleidende opmerkingen wil uiteen zetten. Het is in de eerste plaats uit een zuiver wetenschappelijk oogpunt van belang aard, omvang en oorzaken van deze specialiteit van misdadigheid te kennen. Criminaliteit is een maatschappelijk verschijnsel: dat verschijnsel te beschrijven en te meten, de wording ervan uit den samenloop der oorzaken te verklaren — dat is de taak bij uitnemendheid van de „wetenschap der maatschappij”, van de sociologie, en speciaal van het onderdeel dier wetenschap dat een van de belangrijkste sociale ziekten behandelt: van de crimineele sociologie.

Ik leid mijn onderzoek dus bij u in als een crimineel sociologische studie. Had ik slechts dit doel: het leven van een maatschappelijk verschijnsel door opsporing en ontleding van zijn oorzaken voor den socioloog begrijpelijk te maken, dan zou mijn onderzoek daardoor voldoende gerechtvaardigd zijn. Maar er is meer: ook voor de practijk is een studie zooals die in dit werk beproefd wordt, van het uiterste belang.

1) In den zin van: ieder die herhaaldelijk een misdrijf tegen den eigendom gepleegd heeft. In mijn biografische studie trof ik bijna alleen diefstal aan: bestudeerde dus recidive tegen den eigendom in zeer nauwe begrenzing. In deze inleiding scheen mij een zoo sterke beperking onnoodig en ongeschikt en daarom gaf ik aan de term recidive „tegen den eigendom” de eigenlijk niet in de woorden liggende ruime betekenis van recidive „uit winstbejag.”

Bestrijding van criminaliteit is noodzaak, vooral natuurlijk van de recidivisten-criminaliteit, die van alle misdadige verschijnselen het meest ernstige is. Bestrijding is noodig in het belang der maatschappij, en als regel ook in het belang der recidivisten zelve. Want in den oorlog tusschen de maatschappij en de recidivisten die haar aanvallen lijden beide schade en pijn. De misdadiger wordt pijnlijk getroffen door de reactie die maatschappij en staat tegen hem richt. Een verontwaardigde publieke opinie is voor niemand licht te dragen, vooral niet als de algemeene verachting met zich brengt bemoeilijking in kostwinning en uitstooting uit het maatschappelijk verkeer. En wie zich goed kan voorstellen hoe zich een levenslustige man voelt als hij, pas uit het leven, zijn hoofd nog vol ervan, den eersten tijd van een jaren lange straf in zijn cel gesloten zit, — die zal niet oordeelen dat een straftijd in de gevangenis een aangename vacantie is. Zelfs diegenen die met vreugde en overtuiging hun misdadig leven leiden, vooral de jongeren, — zelfs zij zijn niet te benijden. Want dikwijls zien wij hen tengevolge van zelfgekozen buitensporige leefwijze en tengevolge van jaren lange gevangenisstraf op betrekkelijk jeugdigen leeftijd fysiek en moreel ten ondergaan en tot ellende zinken. Wie overtuigd is dat ieder misdadiger zijn misdrijven pleegt uit pure vrije wil en gemeenheid, dien kan het vrede en vreugde geven te zien hoe rechtvaardige vergelding den snoode in ruime mate bereikt. Anders de determinist. Hij weet dat den ééne eigenaardigheden zijn aangeboren die hem heel licht, zij het niet met noodzaak, tot misdrijf kunnen voeren terwijl de ander voor een ordelijk en eerlijk leven als geschapen schijnt. En hij ziet hoe de omstandigheden den eenen mensch meer dan den anderen, de eene klasse meer dan de andere verleiding tot misdrijf geven. Die omstandigheden zijn soms moeilijk, en niet elke misdadiger pleegt zijn misdrijven uit luxe en vroolijkheid. Wie dit ziet: de ongelijkheid en dikwijls de moeilijkheid van omstandigheden en aanleg, die is minder geneigd zich te verheugen over de straffende rechtvaardigheid die den misdadig gewordenene treft, en bepaalt zich tot waardeering van de noodzakelijkheid dier reactie. Het is een belangrijk werk van de talrijke recidivisten tegen den eigendom zooveel als mogelijk is te beschermen tegen zichzelf, tegen de

pijnlijke ervaringen die hun berokkend worden door de korthed van eigen inzicht, de ongestadigheid van hun wil, hun hartstochten en herhaaldelijk ook door de ongunst der omstandigheden.

Maar uit maatschappelijk oogpunt moet als belangrijker beschouwd worden (al is ze niet ieder sympathieker) deze taak: de maatschappij te beveiligen tegen hen die herhaaldelijk en zelfs bij voortduring den eigendom aanranden. De materieele schade die der maatschappij door de recidivisten tegen den eigendom wordt toegebracht is groot. In het jaar 1904 werden in Nederland ongeveer 1600 veroordeelingen uitgesproken wegens misdrijven tegen den eigendom, gepleegd door personen die reeds vroeger voor een gelijksoortig feit veroordeeld werden ¹⁾. Vele van deze veroordeelingen werden voor meer dan één feit uitgesproken. En buitendien zijn de ongestrafte misdrijven van deze soort ongetwijfeld talrijker dan de gestrafte. Zoodat ik tot een hoog cijfer zou komen als ik schatten kon — wat ik stellig niet kan — hoe groot de *directe* schade is die jaarlijks door de misdrijven der recidivisten tegen den eigendom wordt teweeggebracht. De *indirecte* stoffelijke schade is grooter. De arbeidskracht van het merendeel der betrokken recidivisten lag omstreeks den tijd dat ze hun misdrijf pleegden eenigen tijd, van velen lag ze bij voortduring ongebruikt voor productieve doeleinden. De executie van het jaarlijksche aantal van $\pm$ 1600 straffen is kostbaar. Stellen we het gemiddelde van een aan deze catagorie van recidivisten opgelegde straf op 1 jaar + 1 maand ²⁾, dan worden jaarlijks aan hen uitgedeeld meer dan 1700 jaren gevangenisstraf. Dat wil zeggen: de kosten van 1700 onderhoudsjaren worden het Staatsbudget opgelegd. Reken daarbij de kosten van politie en strafjustitie, die voor een niet onbelangrijk deel ter bestrijding dezer recidive worden uitgegeven. (De veroordeelingen van recidivisten tegen den eigendom bedroegen omstreeks 10 % van het totaal aantal veroordeelingen in 1904). Ten slotte de uitgaven in geld en arbeidskracht die door particulieren, personen en

1) Uiterst globale schatting: vergelijk bl. 7. Hier zijn de misdrijven van oplichting enz. meegeschat: dus zooveel mogelijk alle misdrijven uit winstbejag.

2) Zie bl. 10.

3) Dit is de gemiddelde duur van de ruim 140 straffen die aan de 25 door mij behandelde recidivisten werd opgelegd.

vereenigingen, tot reclasseering dezer misdadigers worden besteed. Een ontzaggelijke schade, die echter moeilijk in cijfers te brengen is. De bloote opsomming der schadeposten die op rekening gesteld moeten worden van de crimineele actie en van de reactie die ze noodzakelijkerwijze opwekt — die opsomming alleen reeds geeft de overtuiging van de ontzaggelijkheid der totaal-schade.

Bestrijding van de criminaliteit der recidivisten tegen den eigendom met alle middelen is voor de maatschappij wel noodzaak. Bestrijding, mits op menschelijke wijze, voor de recidivisten zelve weldaad. De eerste vraag is: welke zijn de afdoende middelen.

De totnutoe gevolgde wijze van bestrijding der criminaliteit is vooral voor de recidivisten-misdadigheid onvoldoende gebleken. Als ik het goed begrijp is de tegenwoordige beschaafde wereld bezig haar wijze van reactie te veranderen en wel op zoodanig radicale wijze, dat in deze tijden (ze zijn nog niet vervuld!) de meest fundamenteele wijziging zich tracht te verwerkelijken: de verandering van de onvoldoende beredeneerde, min of meer automatische, reflex-achtige reactie in eene op wetenschappelijke grondslagen gevestigde bestrijding — een bestrijding die berust op kennis van den aanleg van den misdadiger en van zijn omstandigheden voor en na zijn val, op kennis van de oorzaken der misdadigheid en van de uitwerking van de verschillende bestrijdingsmaatregelen op den misdadiger. Totnutoe was de reactie tegen de criminaliteit grootendeels bestrijding van verschijnselen: de misdadige uiting werd gestraft. Bestrijding van gevolgen kan nauwelijks resultaat hebben zoolang men de oorzaken laat bestaan. Als tengevolge van een dijkbreuk een polder overstroomd is, kan men er niet mee volstaan het instroomende water weg te pompen. Wie de dijk herstelt doet nuttiger werk. Zoo ook bij de bestrijding der criminaliteit. Neem aan dat armoede de voornaamste oorzaak van misdadigheid was: dan zou de onthoofding van alle misdadigers de misdadigheid niet vernietigen — omdat de armoede niet vernietigd is waaruit misdadigheid voortspruit. En indien het vooral hun aanleg is die de menschen tot misdrijf voert, dan is het een onzekere wijze van bestrijding de misdadige uitingen van dien aanleg te straffen — want de aanleg blijft dezelfde en oorzaak van nieuwe misdrijven: de aanleg moet geleid, gecorrigeerd of voor goed uit de samenleving verbannen. Oorzaken

bestrijden en geen verschijnselen: dat is de voornamelijk verandering in de crimineele politiek die zich in onze dagen tracht te voltrekken. Dat kan nu gebeuren — en nu eerst — omdat de noodzakelijke grondslagen voor een politiek die oorzaken bestrijdt eerst in den laatsten tijd gelegd zijn. De bloei van de wetenschap die den misdadiger en zijn levensomstandigheden bestudeert is nog jong. Over de oorzaken der criminaliteit en hun relatieve belangrijkheid bestaat nog lang geen eenstemmigheid. De crimineele sociologie zal moeten voortgaan met steeds grooter zekerheid de oorzaken der criminaliteit vast te stellen, om een stevig fundament en aansporing voor de practijk der crimineele politiek te worden.

Ik heb een onderdeel van het uitgestrekte gebied der crimineele verschijnselen gekozen om daarvan door nauwkeurige speciaalstudie de wetenschappelijke zekerheid omtrent aard en oorzaak te helpen bereiken.

Mijn doel behoeft zeker geen meerdere rechtvaardiging. Een andere vraag is het of ik den doeltreffendsten weg bewandeld heb. De vraag speciaal: of niet de statistische methode van onderzoek meer en zekerder gegevens over mijn onderwerp verschaft en verschaffen kan dan met de door mij gevolgde hoofdzakelijk biografische methode opgespoord kunnen worden.

Laat ons zien wat de statistiek over *omvang*, *uiterlijk* en *oorzaken* van de criminaliteit der recidivisten tegen den eigendom leert.

Er bestaan voor ons doel verschillende soorten van statistisch onderzoek:

1°. De *gerechtelijke statistiek*.

2°. Het *criminologisch speciaal-onderzoek van kleine gebiedsdeelen*.

3°. *Politie- en gevangenenstatistiek* voor zoover die gebruikt worden om over gevangenen en over in vrijheid levende misdadigers gegevens te verzamelen.

Wat geeft het statistisch onderzoek en wat kan het geven? Van de beantwoording dezer vraag zal het afhangen of de door mij gevolgde methode recht van bestaan heeft. De statistiek heeft

door de talrijkheid der geobserveerde gevallen zoozeer het voordeel der objectiviteit en der zekerheid dat ze zonder twijfel de eenig goede methode van criminologisch onderzoek is als ze slechts eenigszins volledige inlichtingen kan geven.

Dat kan de *gerechtelijke statistiek* echter geenszins. Dit betrekkelijk onvermogen zal ik trachten duidelijk te maken uit de resultaten van twee der beste gerechtelijke crimineele statistieken: de „Kriminal-Statistik” van het Deutsche Rijk, die sinds de reorganisatie der recidive-statistiek in 1894 wel de beste en volledigste is van alle; en de Nederlandsche crimineele statistiek die sinds 1896 een voortreffelijken naam heeft, ook voor het onderdeel der recidive. In 1896 heeft ze door invoering van telkaartensysteem en strafregisters een zeer belangrijke uitbreiding en verbetering ondergaan, die vooral aan de statistiek der recidive is ten goede gekomen — een verbetering die sinds het optreden van den tegenwoordigen bestuurder en bewerker nog belangrijken voortgang gemaakt heeft. ¹⁾

I. Wat leeren deze statistieken over den *omvang van de recidive tegen den eigendom*? Belangrijk om te weten zijn: 1°. Het absolute aantal der recidivisten tegen den eigendom en het absolute aantal jaarlijks door hen gepleegde misdrijven. 2°. Het relatieve aantal dier recidivisten in verhouding tot de bevolking en veranderingen in die relatie. 3°. Het relatieve aantal in verhouding tot het aantal der Rückfallsfähige ²⁾ en veranderingen in die relatie. De Nederlandsche statistiek vermeldt over deze vragen het volgende:

1^a. *Absoluut aantal der recidivisten tegen den eigendom.*

Sinds 1900 vermeldt de Nederlandsche statistiek naast het aantal *veroordeelingen* van recidivisten ook het aantal *veroordeelde* recidivisten. Dat is een verschil omdat binnen hetzelfde jaar

1) Ik citeer in het vervolg alleen de Nederlandsche statistiek. Aanhalingen buitendien uit de Deutsche statistiek zouden mijn betoog onnoodig bezwaard hebben. Onnoodig — want de Deutsche statistiek is wel hier en daar uitgebreider, maar in wezen aan de Nederlandsche gelijk. Mijn betoog betreft echter ook de Deutsche statistiek en is na kennisname daarvan opgesteld.

2) Men vergeve mij het herhaalde gebruik van dit Deutsche woord: het is te kort om niet verleidelijk te zijn. Het beteekent: zij, die reeds veroordeeld zijn en die dus kunnen *hervallen*, die dus recidivist *kunnen* worden.

dikwijls twee of meer veroordeelingen van eenzelfde persoon voorkomen: bij de telling geeft dit dus telkens twee of meer veroordeelingen en telkens slechts één veroordeelde persoon: zoodat het aantal veroordeelingen grooter is. Sinds 1900 hebben we dus zuiver het aantal veroordeelde recidivisten. In het jaar 1904 werden door burgerlijken en militairen rechter te zamen 15733 personen wegens misdrijf veroordeeld waarvan 6556 (6208 mannen en 348 vrouwen) in recidive ¹⁾. Van deze 6556 recidivisten (bonte verzameling!) zijn er 1174 die veroordeeld werden wegens misdrijf tegen den eigendom na reeds vroeger voor gelijk of gelijksoortig misdrijf gestraft te zijn ²⁾.

De eerste vraag over den omvang: het absolute cijfer der in Nederland levende recidivisten tegen den eigendom schijnt dus door de statistiek nauwkeurig beantwoord te kunnen worden. Want het is niet hare schuld dat mijn groepeerings een andere is dan de door haar aangenomene en dat daardoor het cijfer 1174 vrij wat lager is dan het aantal van hen die ik onder recidivisten tegen den eigendom begriip. Indien mijn groepeerings een meer algemeen nuttige bleek — wat ik *geenszins* beweer — dan zou ze gemakkelijk in de statistiek ingevoerd kunnen worden. Maar er zijn andere, ernstige redenen waarom de werkelijkheid slechts op zeer onvolledige wijze in de gerechtelijke statistiek weer-

1) Staat XIII der Crim. Stat.

2) Het juiste cijfer van wat ik versta onder recidivisten tegen den eigendom is uit de statistiek niet te verzamelen, omdat de groep zooals ik haar begrens in de statistiek niet voorkomt. Ik richt me hier echter naar de statistiek en versta onder eigendoms misdrijven: de misdrijven die de Inleiding tot de Crimineele Statistiek van 1896 (bl. XXVII en XXVIII) in groep 40 samenvat omdat ze tot gemeenschappelijk kenmerk hebben: „vermogensvermeerdering ten nadeele van anderen”. Het zijn de misdrijven van W. v. Str. artt. 310—316, 317, 318, 321—323, 416 d. w. z. diefstal en strooperij, afpersing en afdreiging, verduistering, heling. Deze opsomming bevat echter natuurlijk niet alle misdrijven uit winstbejag. We zouden voor ons doel bij de 1174 recidivisten tegen den eigendom uit deze groep, althans moeten optellen de recidivisten tegen den eigendom uit groep 41 (oplichting enz.) (48 in aantal) en uit groep 23, (muntmisdrijven enz.) (aantal 0) — en uit nog enkele kleine groepen. Ook zoo zouden we echter nog lang niet het volle aantal der recidivisten tegen den eigendom kennen, daar alleen de misdrijven uit eenzelfde groep als met elkaar gelijksoortig worden beschouwd. Zoodat b.v. iemand die wegens diefstal veroordeeld is en vroeger wegens oplichting, vermeld staat als recidivist met uitsluitend ongelijksoortige voor-straffen — d. w. z. niet als recidivist tegen den eigendom (in mijn beteekenis) herkenbaar is en dus niet in de telling begrepen zou zijn.

spiegeld wordt en kan worden. Die redenen zijn de volgende: 1°. Velen, na herhaaldelijk misdrijven tegen den eigendom gepleegd te hebben, staken hun misdadigheid voor goed: ze zijn eerlijke recidivisten geworden, maar ze blijven recidivist. 2°. Lang niet alle betrokken recidivisten, zelfs niet de meer ernstige, plegen elk jaar een misdrijf tegen den eigendom: natuurlijk niet als ze gevangen zijn — en hij velen der in vrijheid levende is misdadigheid geen regel maar hoogstens een regelmatige uitzondering. 3°. Vele misdrijven, vooral die door ervaren recidivisten worden gepleegd blijven ongestraft: de daders verschijnen dus niet in de statistiek. Om deze drie redenen staat het cijfer der in een gegeven jaar in de statistiek aangeteekende recidivisten tegen den eigendom slechts in een zeer verwijderd verband met het werkelijk aantal dier recidivisten. En toch zou het wetenschappelijk belangrijk zijn te weten: hoevelen der in Nederland wonende personen van zulk een aanleg zijn en in zulke omstandigheden geleefd hebben dat ze zich in hun leven meer dan eenmaal aan vreemden eigendom vergrepen. Of, indien men de recidivisten wil aftrekken wier criminaliteit zeker en voorgoed is uitgedoofd zoodat ze geen gevaar meer voor de gemeenschap vormen, althans het geheele aantal te kennen van hen die op een gegeven oogenblik in een toestand van min of meer actieve misdadigheid verkeerden — van allen: ook de tijdelijk gevangenen, de tijdelijk eerlijken en de tijdelijk niet veroordeelden. Het totaal aantal recidivisten in de eerste beteeckenis tracht de statistiek zelfs niet te berekenen en voor de telling van het op een gegeven oogenblik actieve element onder hen is de statistiek slechts van verwijderd belang. Het absolute cijfer dat de gerechtelijke statistiek vermeld van de in Nederland levende recidivisten tegen den eigendom, het grondcijfer waarop alle verdere statistische onderzoekingen over dit onderwerp berusten, een volslagen eenvoudig cijfer tot welks samenstelling de statistiek dus bij uitstek geschikt moet worden geacht — zelfs dit cijfer geeft zoo weinig de werkelijkheid weer, dat we er zelfs niet op 50% nauwkeurig het werkelijke aantal uit kunnen vermoeden.

Deze absolute cijfers omtrent den omvang hebben dus uitsluitend relatieve waarde, slechts waarde door de waarneming van hun verandering door de jaren. Die verandering zal eenigermate

dezelfde beweging vertoonen als de werkelijkheid. Over de absolute toename of vermindering van het werkelijke aantal recidivisten tegen den eigendom zullen we uit de veranderingen van dit cijfer voorzichtige conclusies kunnen trekken. Maar ook hier zijn weer verschillende factoren die de conclusies onzuiver maken. Een belangrijke factor is o. a. de verandering in activiteit en efficaciteit van politie en justitie. Als we aannemen dat van elke 10 beroeps-diefstallen er b.v. 1 tot veroordeeling leidt¹⁾ dan wordt het duidelijk hoe groote vermeerdering van het aantal recidivisten tegen den eigendom in de statistiek kan aangeteekend staan zonder dat daaraan een vermeerdering der recidivisten-criminaliteit beantwoordt.

Geen noemenswaarde absolute gegevens over den omvang — en gegevens die slechts waarschijnlijke conclusies toelaten over de verandering van dien omvang. Van zekerheid en nauwkeurigheid geen spoor. Verbetering onmogelijk omdat veroordeelingen en slechte veroordeelingen den grondslag van de gerechtelijke statistiek vormen.

1°. Bezwaren van dezelfde soort bestaan tegen het cijfer dat de statistiek opgeeft voor het aantal *eigendoms misdrijven dat jaarlijks door de recidivisten tegen den eigendom gepleegd wordt*. Tabel XIII vermeldt alleen het aantal veroordeelde recidivisten. Het aantal veroordeelingen zal tusschen 8% en 19%.²⁾ hooger zijn, dus, als we als grondslag aannemen 1174 (zie boven): tusschen 1268 en 1396. Dit is het cijfer ongeveer voor de misdrijven van groep 40 alleen (zie boven) en daarom niet

1) Een verhouding aangenomen op schatting van eenige ervaren beroepsdieven. Waarschijnlijk is ze voor de dieven in werkelijkheid gunstiger.

2) Het aantal van *alle* veroordeelingen in 1904 tezamen bedraagt 1263 (8%) meer dan het aantal veroordeelde individuen. Het leeuwendeel dezer 1263 veroordeelingen (binnen-jaarlijksche herhaalde veroordeelingen van dezelfde persoon) komt zonder twijfel voor rekening van recidivisten. Het schijnt zelfs *alle*. Dat is niet zoo. Want die personen die, totnutoe ongestraft, door herhaalde veroordeeling binnen een jaar recidivist worden, worden natuurlijk bij de in dat jaar veroordeelde recidivisten geteld — maar hun eerste veroordeeling in dat jaar is niet de veroordeeling van een recidivist. Telden we alle 1263 veroordeelde feiten als recidivisten criminaliteit dan zou het aantal veroordeelingen 19% hooger zijn dan het aantal veroordeelde recidivisten (6556). Dus: 8% à 19%. Dit percentage geldt voor de gezamenlijke recidivisten en moeten we bij gebrek aan beter wel op de recidivisten tegen den eigendom toepassen.

weergevend de criminaliteit van allen die ik als recidivisten tegen den eigendom beschouw. Dat geeft een betrekkelijk niet groot verschil. Er is grooter fout. Ieder ziet terstond dat dit cijfer van ruim 1300 in geenen deele de werkelijkheid weergeeft. Dat komt omdat, zooals we reeds zagen, de ongestrafte criminaliteit niet wordt medegeteld. De Engelsche politie-statistiek ¹⁾ geeft ons een aardig inzicht in de verhouding tusschen gestrafte en niet-gestrafte criminaliteit. Ze vermeldt het aantal misdrijven dat aan de politie ter oore is gekomen en de reactie die daarop gevolgd is. In het jaar 1904 zijn 92,907 „indictable offences” ter kennis der politie gekomen. Daarvoor werden 60,908 personen vervolgd, van wie 39,649 „were tried summarily and convicted” en 12,124 „sent for trial at assizes and quarter sessions” (onder deze 12,124 dus nog de vrijgesprokenen begrepen). Voor ± 93.000 bij de politie bekende misdrijven vond dus slechts in ± 51.000 gevallen ($\pm 55\%$) een veroordeeling plaats. Nog bedenkelijker wordt deze verhouding als we de misdrijven specialiseeren. Van de 10857 bekende offences against property with violence ²⁾ vond slechts in 3081 gevallen ($\pm 28\%$) een „apprehension” plaats. Het aantal veroordeelingen is natuurlijk niet onbelangrijk kleiner. Het veroordeelingspercentage is het geringste bij burglary, housebreaking en shopbreaking. Van de 4061 bekende gevallen van housebreaking werden slechts ± 750 ($\pm 18\%$) gevolgd door een veroordeeling. Hier zien we dus hoe groot het verschil is tusschen de legale ³⁾ en de manifeste ³⁾ criminaliteit. Nog grooter en waarschijnlijk belangrijker grooter is natuurlijk het verschil tusschen de legale criminaliteit en de werkelijke ³⁾ d. w. z. ook de aan de politie onbekende.

Over het aantal eigendoms misdrijven gepleegd door recidivisten tegen den eigendom, over hun werkelijke criminaliteit leert dus de gerechtelijke statistiek hoegenaamd niets. We kunnen alleen nagaan dat haar cijfers voor sommige misdrijven ongeveer $\frac{1}{6}$ van

1) Police Statistics in „Criminal Statistics”, Part. I van Judicial Statistics of England and Wales 1904.

2) Dat zijn voornamelijk deze strafbare feiten: sacrilege, burglary, housebreaking, shopbreaking (en poging) entering with intent to commit felony, possession of housebreaking tools, robbery, extortion.

3) Terminologie ontleend aan Ferri, Das Verbrechen als Soziale Erscheinung.

de werkelijkheid weergeven, voor anderen iets meer. Dat zijn povere resultaten. Het verwondert ons echter geenszins dat de uitkomsten der gerechtelijke statistiek niet nauwkeuriger zijn als we b.v. denken aan het bestaan van den beroepsdief, die maanden lang, soms jaren van misdrijf leeft voordat zijn talrijke misdrijven door de veroordeeling van een enkel feit gevolgd worden.

2°. *Aantal der recidivisten tegen den eigendom in verhouding tot de bevolking* en veranderingen in die relatie. Dat geeft geen verdere moeilijkheden mits men in het oog blijve houden de bezwaren die bestaan tegen de juistheid van het absolute recidivisten-cijfer en van de veranderingen daarvan zooals de statistiek ze opteekent.

3°. *Relatief aantal in verhouding tot het aantal der Rückfallsfähige* en veranderingen in die relatie. Dat is de vraag: hoe velen der eenmaal gestraften tot misdrijf terugvallen — of juist: opnieuw veroordeeld worden; want dat alleen kan de statistiek ons vertellen. Dit cijfer is van het uiterste belang ter beoordeeling van de intensiteit der misdadigheid. In het algemeen zijn recidivisten en slechts recidivisten ernstig crimineele elementen: recidive is op zichzelf reeds bewijs van gevaarlijkheid, zij het lang niet altijd van ernstige gevaarlijkheid. Hoe hooger het percentage der eenmaal gevallen is dat hervalt, hoe intenser de totale criminaliteit. Nu wil echter het ongeluk dat de statistiek ons niet in staat stelt het aantal te berekenen van hen die een of meermalen gevallen zijn en dus *terugvallen* kunnen, die rückfallsfähig zijn. Het aantal voor de eerste maal gestraften in de verschillende jaren kunnen we gemakkelijk vinden. Maar dat cijfer is niet hetzelfde als het cijfer der Rückfallsfähige, want afgetrokken moeten worden zij, die door dood, emigratie of krankzinnigheid uit den aard der zaak hun Rückfallsfähigkeit verliezen; en bijgeteld moeten worden de immigranten, die reeds een straf tot hun last hebben. Om technische redenen is deze bijtelling en aftrekking voorloopig een onmogelijkheid. Toch behoort dit cijfer der Rückfallsfähige een der grondslagen der recidivisten-statistiek te zijn. In de bewerking der Nederlandsche statistiek wordt het cijfer der recidivisten vergeleken met het totaal aantal *in datzelfde jaar* veroordeelde individuen: een juistere vergelijking is in de gegeven omstandigheden niet mogelijk. Maar de

vergelijking blijft onjuist en geeft een min of meer valsch beeld van den ernst der totale criminaliteit. Want nemen we b.v. aan dat in een jaar het cijfer der totale criminaliteit gestegen is hoofdzakelijk of alleen door toename der voor de eerste maal bestraffen. Bij de Nederlandsche wijze van vergelijking, van percentage-vorming, vermindert hierdoor het recidive-percentage van dat jaar. Dat is onjuist omdat de voor de eerste maal bestraffen over het algemeen het aantal Rückfallfähige eerst van volgende jaren verhoogt. Eerst in het *volgende* jaar zal dus, indien het cijfer der recidivisten-criminaliteit een verandering ondergaat minder dan evenredig aan de stijging van het aantal Rückfallfähige in het *vorige* jaar, een afname van het recidive-percentage, van de crimineele intensiteit mogen geconstateerd worden. Onze recidive-percentages worden dus niet verkregen door vergelijking met het aantal mögelijke recidivisten: het recidive-percentage van elk jaar geeft dus op zeer onzuivere wijze de crimineele intensiteit van dat jaar weer — en de loop dier percentages geeft geen zekerheid over toename of afname dier intensiteit.

Ook hier dus kan de statistiek slechts onnauwkeurige schattingen bereiken: geen zekerheid en geen nauwkeurigheid.

Als algemeene *conclusie* kunnen we dit vaststellen: Statistiek is het aangewezen en eenige middel voor omvangsbepaling. Maar de gerechtelijke crimineele statistiek is geheel buiten staat aan deze bij uitstek statistische arbeid: bepaling van absoluten en relatieven omvang van de recidive tegen den eigendom, te verrichten. Soms blijft ze 75 % en meer van de werkelijkheid verwijderd en meer dan benadering bereikt ze nooit.

II. Wat leert de gerechtelijke statistiek: 1° over *het uiterlijk van de criminaliteit* der recidivisten tegen den eigendom en speciaal over: 2° *classificatie* dier recidivisten voor zoover die noodig is om de uiterlijkheden van de criminaliteit van elk der klassen gescheiden te beschouwen d. w. z. niet met elkaar vermengd en daardoor elkaar bedekkend.

Bij de behandeling van deze vragen en later bij het onderzoek naar de oorzaken van de recidive tegen den eigendom stooten we op een der grootste bezwaren die er tegen de gerechtelijke statistiek bestaan: ze detailleert niet genoeg en kan niet genoeg

detaillereen — waardoor haar resultaten niet alleen zeer onvolledig worden maar buitendien dikwijls nietszeggend en eigenlijk onbetrouwbaar.

1. De belangrijkste te onderzoeken uiterlijkheden zijn: *aard*, *frequentie*, *begin* en *einde* van de criminaliteit der recidivisten tegen den eigendom. Vragen van eenvoudigen en feitelijken aard, gemakkelijk waar te nemen en dus zeer geschikt voor statistische registratie. Toch beperken zich de tabellen der Nederlandsche statistiek (XII en XIII) tot de vermelding van eenige gegevens van vrijwel algemeenen aard, terwijl ze op andere vragen het antwoord geheel schuldig blijft. De vermelde gegevens zijn in hoofdzaak de volgende: 1° leeftijd tijdens laatste veroordeeling; 2° gevallen waarin de eerste veroordeeling voor het 16^e jaar viel; 3° aard van het eerste feit dat tot veroordeeling leidde; 4° aantal gestrafte feiten; en 5° omtrent den aard der vroeger gestrafte feiten vermelding of ze (alle, de meerderheid, de helft, de minderheid, geen enkel) gelijk of gelijksoortig waren aan het laatst gestrafte feit. Sommige dezer gegevens (1, 4, 5) worden vermeld gescheiden volgens misdrijven, en wel volgens het laatste misdrijf waarvoor de recidivisten veroordeeld werden; andere (2, 3) worden opgeteekend omtrent de ongescheiden massa der recidivisten.

Over het *einde* der criminaliteit dus niets. Toch is het een vraag van het uiterste gewicht, bijna even belangrijk als de gezamenlijke thans in de recidive-statistiek opgenomen gegevens omtrent de criminaliteit der recidivisten tegen den eigendom: de vraag of die recidivisten na korteren of langeren tijd van misdadigheid weer eerlijk worden — hoevelen hunner en op welke wijze. De mogelijkheid bestaat evenzeer dat het gros hetzij crimineel blijft, hetzij in een parasitair bedrijf van anderen aard zijn onderhoud zoekt. Op al deze vragen blijft de statistiek het antwoord geheel schuldig — en ze kan ook onmogelijk een antwoord geven: hoogstens kan ze constateeren dat na een gegeven oogenblik veroordeelingen niet meer voorkwamen.

De vraag over het *aantal voorstraffen* (natuurlijk niet: het aantal vroeger gepleegde feiten en toch is dat het eigenlijk waarop het aankomt) wordt op volkomen bevredigende wijze beantwoord (tabel XIII).

Veel minder volledige gegevens geeft de statistiek (tabel XII) over den *leeftijd waarop de criminaliteit begint*. Alleen een rubriek die vermeldt dat er van de 6306 recidivisten 601 (579 mannen en 22 vrouwen) reeds voor hun 16^e jaar veroordeeld werden. Wat moet ik nu in vredesnaam met zoo'n mededeeling aanvangen — voor wetenschappelijke en voor practische doeleinden? Het eenige wat we uit dergelijke gegevens kunnen concludeeren zijn algemeenheden als deze: de criminaliteit der jeugdige recidivisten is van zorgwekkende uitgestrektheid; en, door vergelijking: is grooter of kleiner dan vroeger. Hoe weinig is mijn begeerte naar wetenschappelijk inzicht bevredigd. Ik weet nu dat er van „de recidivisten” een zeker percentage op jeugdigen leeftijd zijn misdadigheid aanvangt. Dat geeft me niet de geringste voorstelling van de werkelijkheid als ik niet daarbij weet *welke soort* recidivisten zoo jong begint: ontuchtigen, oneerlijken of mishandelaars. Als grondslag voor aetiologisch onderzoek van jeugdcriminaliteit is zoo'n algemeene mededeeling natuurlijk ook volslagen waardeloos. Ik kan onderzoeken waarom een dief-recidivist op jeugdigen leeftijd begint te stelen en het feit dat hij reeds jong zich aan vreemden eigendom vergrijpt verrijkt aan den anderen kant mijn aetiologisch inzicht. Maar ik kan niet zoeken naar de oorzaken, althans niet naar alle oorzaken van de jeugd-criminaliteit-überhaupt. Wellicht bestaan er sommige gemeenschappelijke oorzaken maar over het algemeen zal ik gescheiden moeten onderzoeken de oorzaken van jeugdige ontuchtigheid, jeugdige oneerlijkheid enz. De vermelding dat er bijna 10 % der gezamenlijke recidivisten op jeugdigen leeftijd hun misdadigheid aanvingen is geschikt om mij uitroepen van schrik te ontlokken, maar geeft me nauwelijks een uitgangspunt voor onderzoek; ik kan daarover mijmeren, niet denken. De werkelijkheid blijft voor verreweg het grootste deel verborgen.

Niet veel scherper is het beeld dat de statistiek ons voorteekent van den *aard der recidivisten-criminaliteit*. Ons wordt meegegeeld voor welk feit de laatste veroordeeling der recidivisten plaats vond, met vermelding van ongeveer het percentage der vroegere veroordeelingen dat beloopt werd voor feiten die gelijk of gelijksoortig waren met het laatstgestrafte feit (tafel XIII). Wat we dus over den aard der criminaliteit vinden kunnen is dit: Van de 1591 in 1904 in de groep der misdrijven tegen den

eigendom (zie boven) veroordeelde recidivisten beliepen 673 hun vroegere veroordeelingen *uitsluitend* wegens misdrijven die met hun laatste feit gelijk of gelijksoortig waren; bij 202 was de meerderheid der vroeger gestrafte feiten gelijk of gelijksoortig aan het feit waarvoor de laatste veroordeeling volgde; bij 119 de helft; bij 180 de minderheid, terwijl bij 417 alle vroegere feiten van anderen aard waren dan het laatst gestrafte. En, om als voorbeeld de cijfers voor één der misdrijven tegen den eigendom afzonderlijk te nemen: van de 377 in 1904 wegens gequalificeerde diefstal veroordeelde recidivisten berustten van de vroegere veroordeelingen op gelijke of gelijksoortige feiten: alle in 142 gevallen, de meerderheid in 58 gevallen, de helft in 53 gevallen, de minderheid in 47 gevallen, geen enkel in 97 gevallen. De statistiek is hier werkelijk vrij sterk gedifferentieerd, zoodat we de juist genoemde gegevens over den aard der vroeger gestrafte feiten afzonderlijk kunnen samenstellen voor de recidivisten in de verschillende leeftijdsgroepen — gedifferentieerd buitendien naar het aantal der vroegere veroordeelingen.

En wat baten nu nog deze uitvoerige gegevens? (tabel XIII beslaat 43 bladzijden, dat is ongeveer $\frac{1}{14}$ deel der geheele statistiek!) Ze falen totaal om ons de werkelijkheid weer te geven. Ik wil weten wat de aard is van de criminaliteit der recidivisten tegen den eigendom, hoe het lijstje van hun vonnissen gewoonlijk eruit ziet: of ze alleen tegen den eigendom misdrijven of ook tegen den persoon, misschien zelfs tegen de zedelijkheid. Daarvan blijkt uit de statistiek niets hoegenaamd: want daaruit valt alleen af te leiden hoevelen ongeveer zich in hun vroeger leven schuldig maakten aan feiten die met het laatst gestrafte niet-gelijk en niet-gelijksoortig zijn. Te vage aanduiding voor ons doel, inderdaad. De vraag of er onder de recidivisten tegen den eigendom specialiteiten bestaan; die zich b.v. uitsluitend op diefstal of op oplichting toeleggen — ook deze vraag vindt geenerlei antwoord. Veel minder blijkt of er in de diefstal-recidivisten differentiatie voorkomt b.v. in zakkenrollers, inbrekers enz. Een nog belangrijker verschijnsel is dit: de *verandering* in den aard der criminaliteit: is er een normale ontwikkeling, een groei en een verdorren?? Alleraardigste en allerbelangrijkste vragen waarvan we de oplossing niet in de gerechtelijke statistiek moeten zoeken.

Niet in het tabellenwerk althans. Dat zou ook nauwlijks mogelijk zijn zonder aan de jaarlijksche crimineel-statistische uitgave een monsterachtigen omvang te geven. Het zijn hier in hoofdzaak technische redenen die de onvoldoendheid der statistiek veroorzaken. Want in het grondmateriaal dat voor de samenstelling der statistiek verzameld is, in het telkaarten-materiaal ligt de stof voor de beantwoording van een goed deel dezer vragen voorhanden. Het einde der criminaliteit blijft natuurlijk ook aan de telkaarten verborgen. Maar we vinden daarin van elk recidivist aanvang en aantal der begane misdrijven en nauwkeurige omschrijving van den aard van al zijn gestrafte feiten. We kunnen dus differentieeren zooveel we willen, de recidivisten zoo fijn we willen onderscheiden en van elke onderafdeeling de eigenaardigheden bestudeeren. Als voorbeeld wat er uit dat telkaarten-materiaal te halen valt, kunnen enkele interessante beschouwingen dienen die in de Inleiding tot de Nederlandsche Statistiek over 1904 worden gehouden over den aard der criminaliteit van bedelaars en landloopers. Uit het tabellenwerk der statistiek wordt medegedeeld welk percentage der genoemde recidivisten uitsluitend voor bedelarij en landlooperij veroordeelingen beliep, hoevelen ook andere misdrijven begingen. En uit het telkaarten-materiaal deelt de schrijver de straffenlijsten van een aantal landloopers-recidivisten mee, om door voorbeelden toe te lichten wat die andere misdrijven zijn, ruwheidsmisdrijven, diefstallen enz., — en om te laten zien eenige verschillende lijnen van crimineele ontwikkeling langs welke het bestaan van den landlooper- en bedelaar-recidivist gaan kan. Had de schrijver een uitgebreidere studie bedoeld, dan zou hij ongetwijfeld na onderzoek van het heele of een deel van het beschikbare kaarten-materiaal cijfers hebben samengesteld om de waarde van zijn voorbeelden vast te stellen ¹⁾.

Zoo schijnt toch de *methode* der gerechtelijke statistiek geschikt om het *uiterlijk* van de criminaliteit (aard, frequentie en aanvang althans — het einde niet) te beschrijven. Wel vermeldt ze weinig hierover, maar principieel is het zeer mogelijk dat ze door meer-

1) Na het schrijven van deze inleiding verscheen zulk een uitgebreidere studie over hetzelfde onderwerp in Inleiding Crim. Stat. 1905.

dere bewerking van het telkaarten-materiaal een vollediger inzicht in de werkelijkheid geeft.

Echter! *Klasse-indeeling* is een eerste vereischte om van het uiterlijk der criminaliteit een juist beeld te krijgen. Verschillende klassen van recidivisten tegen den eigendom vertoonen elk misdadigheid van verschillend uiterlijk. Datzelfde geldt voor de oorzaken. We zagen reeds dat in de gerechtelijke statistiek verschillende klasse-indeelingen mogelijk waren. Die berustten echter alle op eenvoudige uiterlijke kenmerken, vooral op den aard der gepleegde feiten. Er zijn klassen die gescheiden moeten worden volgens innerlijke criteria of volgens uiterlijke criteria van niet-eenvoudigen aard. Dat zijn vooral de aetiologische klasse-indeelingen. Deze kunnen onmogelijk — nu niet en nooit — in de gerechtelijke statistiek gemaakt worden. En oorzaken-klassen zijn het toch die onder elkaar de grootste verschillen vertoonen in uiterlijk en in aetiologie. Ik heb in dit werk eenige groepen onderscheiden, hoofdzakelijk volgens aetiologische criteria — groepen die ook in uiterlijk totaal verschillend bleken. Nemen we, ter verkorting de hoofdgroepen: 1°. beroepsdieven; 2°. zij, die slechts nu en dan een misdrijf tegen den eigendom plegen; 3°. zij, die uitsluitend door drankmisbruik tot misdrijven tegen den eigendom gebracht worden. In het vervolg van dit werk zal blijken hoe groot de verschillen tusschen deze groepen zijn — zòo groot, dat we door samenvoeging herhaaldelijk volslagen ongelijksoortigheden zouden bijeenvoegen, met het gevolg dat de tegenstrijdige eigenaardigheden van uiterlijk en aetiologie, samengegeld, elkaar zouden opheffen en niet in de resultatencijfers zouden te voorschijn komen. Zoo begint de beroepsdief als vaste regel jong te stelen, de zuivere dronkaard-dief als regel eerst op lateren leeftijd. De oorzaak van de criminaliteit van den dronkaard-dief is uitsluitend zijn drankmisbruik — van den beroepsdief zoo goed als nooit. Hadden we deze groepen vereenigd behandeld dan zouden we tot deze slappe en bijna onnoozel klinkende resultaten gekomen zijn: van de recidivisten tegen den eigendom beginnen sommigen hun criminaliteit reeds jong, andere daarentegen eerst op lateren leeftijd; sommige hebben hun misdadigheid aan drankmisbruik te wijten, anderen niet. En zoo voort: een reeks van belangrijke verschilpunten die later nader zullen blijken.

Afzonderlijke beschouwing der groepen is dus noodig om de zeer markante en vrijwel bij alle individuen van een zelfde groep met vaste regelmaat optredende onderscheidende eigenaardigheden en complexen van eigenaardigheden te kunnen waarnemen.

Stelt de statistiek ons tot deze en dergelijke klasse-onderscheidingen niet in staat, dan worden haar overigens vrij uitvoerige gegevens over wat wij samenvatten onder den naam „uiterlijk der criminaliteit” voor een groot deel onnut. En haar gegevens omtrent de oorzaken, die, zooals we later zullen zien, op zichzelf reeds van uiterst bescheiden beteekenis zijn, verliezen door deze onmogelijkheid van grondige classificatie vrijwel alle belang.

Waarom is het onmogelijk noodzakelijke onderscheidingen, zooals de bovengenoemde en soortgelijke, te maken uit de gegevens die ten dienste staan aan de gerechtelijke statistiek en waarom kunnen die statistieken zonder totale verandering van aard niet zoo gewijzigd worden dat zulke onderscheidingen mogelijk worden? Omdat al deze statistieken zich bepalen tot de opteekening van zeer eenvoudige feiten, die buitendien van dien aard zijn dat er van individueele opvatting van hem die ze constateert geen sprake kan zijn. Feiten dus als: leeftijd, het feit van een veroordeeling, kerkgenootschap van den veroordeelde enz. Klassen als de bovengenoemde nu laten zich niet aan dergelijke eenvoudige kenmerken kennen en dat is de oorzaak waarom ze niet uit de gerechtelijke statistieken kunnen worden afgeleid. Door het schiften en tellen van eenvoudige kenmerken, langs indirecten weg dus, kunnen deze soort klasse-onderscheidingen niet gemaakt worden. Een onderzoek, dikwijls van zeer eenvoudigen aard, maar direct gericht op classificatie, is noodig voor de rangschikking van elk geval. Eerst van de resultaten dezer directe onderzoeken kan een statistiek worden opgemaakt.

Ik wil deze beweringen toelichten aan de klasse der beroepsmisdadigers: aantoonen dat ze niet aan eenvoudige kenmerken te onderkennen is en dat een directe statistiek mogelijk is. Er zijn verschillende *kenmerken die min of meer bruikbare criteria van beroepscriminaliteit schijnen* — en het in werkelijkheid niet zijn.

A. Bij enkele misdrijven komt *beroepmatigheid of gewoonte* voor als *element van het strafbare feit* of als *grond van verzwaring van de straf*. Voorbeelden zijn: heling, koppelarij.

In de Duitsche wetten is het aantal talrijker: de Duitsche statistiek ¹⁾ geeft een heele reeks van strafbare feiten waarbij dit het geval is. De beroepsriminaliteit kan op zeer gemakkelijke wijze gesteld ²⁾ worden voor zoover ze bestaat uit deze feiten, waarvan de beroepmatigheid steeds bij vonnis vastgesteld wordt. Van verreweg de meeste en belangrijkste der misdrijven die beroepmatig gepleegd kunnen worden is echter beroepmatigheid element der misdadigheid noch grond voor strafverzwaring — zoodat langs dezen weg scheiding en telling der beroepsriminaliteit niet zelfs bij benadering te verkrijgen is.

B. Sommigen zijn geneigd zeker verband te zoeken tussehen de frequentie van eenige *misdrijven* die ze zich *speciaal door beroepsmisdadigers gepleegd* denken en het cijfer der beroepsriminaliteit. De absolute omvang der beroepsriminaliteit is daardoor wel niet te vinden, maar met de veranderingen in de cijfers der genoemde misdrijven zouden gelijksoortige omvangsveranderingen in de beroepsmisdadigheid onfeilbaar moeten samengaan. Zulke misdrijven zijn b.v. gequalificeerde vormen van diefstal, voor Deutschland de einfache en de schwere Diebstahl, beide im wiederholten Rückfalle ³⁾. De bewerker van de Engelsche crimineele statistiek ⁴⁾ zegt: „It is satisfactory to observe that those classes of offences usually committed by habitual criminals have ceased to increase at the same rapid rate as formerly”. En vervolgens noemt hij de cijfers van burglary, housebreaking, receiving stolen goods en larceny from the person. Schrijver zegt niet uitdrukkelijk: „*dus* is de beroepsriminaliteit afgenomen”, maar geeft dit toch duidelijk te kennen. Dr. Hoegel concludeert ⁵⁾ uit de relatieve vermindering (in verhouding tot het aantal strafmündige inwoners) van einfacher en van schwerer

1) Zie b.v. Erläuterungsband, Statistik 1899. I 33.

2) Ik spreek in het vervolg ook herhaaldelijk over de mogelijkheid uit de gerechtelijke statistiek den omvang der beroepsmisdadigheid te bepalen. Dit is in het algemeen hetzelfde vraagstuk als de classificatie-quaestie. Het vraagstuk is: het vinden van een criterium — dat natuurlijk kan dienen hetzij voor telling hetzij eenvoudig voor afscheiding van andere soort van misdadigheid.

3) Roof, räuberische Erpressung en heling werken hierbij ook recidive-vormend.

4) Criminal statistics 1904 Introduction bl. 13.

5) Dr. Hoegel: Die Deutsche Rückfallstatistik. Arch. f. Krim.-Anthr. XIX bl. 173.

Diebstahl beide im wiederholten Rückfalle, dat er van vermeerdering van het Verbrechertum in engeren zin geen sprake is. Ook de schrijver van de inleiding tot de Deutsche statistiek ¹⁾ neemt een zeker verband aan tusschen de frequentie van enkele misdrijven (economische in speciale recidive) en omvang der beroepscriminaliteit — echter niet zonder zelf de fouten in deze conclusie aan te wijzen. Ik wil stellig niet beweren dat alle uit deze hypothetische samenhang gemaakte conclusies onjuist zijn. Maar alleen dit: dat ze alle zekerheid en nauwkeurigheid missen. Want:

1°. De genoemde misdrijven worden niet alleen door beroepsmisdadigers gepleegd maar evenzeer door niet-professioneele recidivisten tegen den eigendom. Ik onderzocht de criminaliteit van 25 recidivisten. Daarvan zijn er 12 niet als beroepsmisdadigers te beschouwen. Toch vinden we onder de 60 misdrijven tegen den eigendom die door deze niet-beroepmatige recidivisten gepleegd zijn 18 gequalificeerde gevallen (30%). Hoegel toont aan dat van de ± 14.000 veroordeelingen wegens diefstal im wiederholten Rückfall veel minder dan 6000 misdrijven van beroepsmisdadigers kunnen betreffen. [Aldus: op diefstal i. w. Rf. staat tuchthuisstraf tenzij er verzachtende omstandigheden zijn. Die zijn er voor beroepsmisdadigers nooit — zoodat een beroepsmisdadiger voor dergelijk misdrijf altijd tuchthuis krijgt. Van de 14.000 vonnissen veroordeelden slechts 6000 tot tuchthuis d. w. z. onder de 14000 veroordeelden waren hoogstens 6000 beroepsmisdadigers — waarvan nog af te trekken een aantal niet-beroepmatige recidivisten die ook tuchthuis kregen omdat er geen verzachtende omstandigheden waren]. Als we geconstateerd hebben dat slechts ongeveer $\frac{1}{3}$ der diefstallen im wiederholten Rückfall door beroepsmisdadigers gepleegd worden en dat ook wat de Hollandsche wet onder gequalificeerde diefstal verstaat zeer dikwijls bedreven wordt door niet-beroepmatige recidivisten, dan weten we voldoende dat niet alleen de absolute omvang der beroepscriminaliteit uit het cijfer dezer misdrijven geenszins kan worden afgeleid maar dat evenmin aan de veranderingen in de

1) l. c. bl. 34.

cijfers dezer misdrijven een parallele verandering in den omvang der beroepscriminaliteit behoeft gepaard te gaan.

2°. Al betroffen de veroordeelingen voor misdrijven van deze soort uitsluitend beroepsmisdadigers dan zou toch stijging of daling in deze cijfers geen zekerheid en nauwkeurigheid geven dat nu ook de omvang der beroepscriminaliteit ongeveer dezelfde vermeerdering of vermindering had ondergaan. Want de mogelijkheid zou bestaan (en het is een feitelijkheid) dat de aard der beroepsmisdadigheid veranderd was en zich in meerdere mate tot een der soorten van misdrijf had gekeerd die of niet een speciaal beroeps-delict is of wel een beroepsmisdrijf maar dat niet of moeilijk voor de justitie te grijpen is (b.v. beroepmatig valsch kaartspel). Vermindering in de frequentie van gequalificeerde diefstal en dergelijke misdrijven behoeft dus ook daarom niets te bewijzen omtrent verandering in den omvang der beroepscriminaliteit omdat het mogelijk is dat de vermindering slechts een schijnbare is, een wegschuielen der beroepmatige criminaliteit in andere delicten waarvan we uit de statistiek niet kunnen tellen hoe dikwijls ze beroepmatig bedreven zijn.

Ook de aard der gepleegde misdrijven is dus een zeer onvoldoend criterium ter herkenning van den beroepsmisdadiger uit de gerechtelijke statistiek.

C. Een ander eenvoudig criterium van beroepscriminaliteit is dit: *aantal en zwaarte der ondergane straffen*. De aanhoudend misdrijvende moet noodzakelijkerwijze een langer straffenlijst en zwaarder straffen vertoonen dan zijn minder crimineele mede-recidivisten. De tuchthuis-statistiek die op aanstichten van den Strafanstaltsdezerment Dr. Krohne in October 1894 in Pruisen begonnen is, speciaal om de beroepsmisdadigers te tellen, beschouwt als zoodanig: ieder die in een tuchthuis gevangen zit, die minstens 3 vrijheidstraffen ondergaan heeft waarvan minstens één van 6 maanden of langer en die volgens het oordeel der Beamtenkonferenz recidiveeren zal ¹⁾. Als we zien dat van de

1) Ook dit laatste is een bijzonder onjuist criterium voor beroepscriminaliteit. Want ook onder de niet-beroepmatige recidivisten tegen den eigendom is het aantal van hen, wier recidive met vrij veel zekerheid te voorspellen valt, groot (denk b.v. aan verstokte dronkaards).

15539 getelde mannen die aan de strafvereischen voldeden bijna allen, nl. 14441 voor onverbeterlijk werden gehouden en dus als beroepsmisdadiger geteld, dan blijkt daaruit dat feitelijk als eenige criterium gegolden heeft: aantal en duur van voor-straffen en zwaarte van de laatste straf. Het is niet goed begrijpelijk hoe deze criteria ook maar eenigermate voldoende kunnen geacht worden. Sommige schrijvers¹⁾ beschouwen de onvoldoendheid bijna als van zelf sprekend. Van mijn materiaal is het gemiddelde aantal straffen per beroepsmisdadiger $5^{12}/_{13}$, per niet-beroepmatig recidivist $5^{5}/_{6}$. Dat staat dus vrijwel gelijk. En buitendien: van de niet-beroepmatige recidivisten uit mijn materiaal voldoen er 7 van de 12 aan het straffen-criterium van Krohne. Men telt dus tot de beroepsmisdadigers velen die niet daaronder thuis behoren. Aan den anderen kant laat men buiten de telling alle beroepsmisdadigers, die slechts een of twee voor-straffen hebben en die voor de eerste maal veroordeeld werden. Wie iets van de werkelijkheid gezien heeft weet dat een beroepsmisdadiger niet eerst bij zijn derde straf tot beroepscriminaliteit vervalt, maar dat hij als regel terstond bij den aanvang van zijn crimineele loopbaan misdadiger van professie is: bij zijn eerste veroordeeling en vóór dien. Uitgesloten van telling zijn dus alle beroepsmisdadigers met 1, 2 of 3 straffen: eerst bij zijn 4^e veroordeeling wordt hij geteld. Elk beroepsmisdadiger moet dus 3 periodes van straf en 3 periodes van vrijheid doormaken voor hij geteld wordt. De gemiddelde duur van de som der 3 eerste straffen van een beroepsmisdadiger is volgens de bewerking van mijn materiaal 2 jaar en 8 maanden, de gemiddelde duur van de som der eerste 3 vrije perioden 1 jaar en 1 maand — zoodat een beroepsmisdadiger eerst $3^{3}/_{4}$ jaar na het begin zijner carrière in de statistiek van Krohne verschijnt; d. w. z. ± 4 jaargangen professioneele misdadigers blijven ongeteld bij telling volgens het criterium der 3 voorstraffen. Krohne deed ook de recidivisten tegen den persoon meetellen — wat de onjuistheid van zijn

1) Zie Evert: „Zur Statistik rückfälliger Verbrecher in Preussen.“ In: Zeitschr. d. kön. Stat. Bureau's XXXIX bl. 194. En Hoegel l. c. bl. 194. In anderen zin daarentegen Köbner in: Die methode einer wissenschaftlichen Rückfallstatistik.

statistiek natuurlijk nog vergrootte. Iets juister dan het algemeene drie-straffen-criterium van Krohne is het volgende: drie straffen voor diefstal — in 't algemeen: voor misdrijf tegen den eigendom. De bewerker van de inleiding tot de duitsche statistiek neemt aan dat een belangrijk deel van hen die dit kenmerk vertoonen beroepsmisdadigers zijn. Ja, zòò kan men het zeggen: maar met vaagheden als „een belangrijk deel” komen we de nauwkeurigheid niet nabij — en uit de toepassing ook van dit criterium op mijn materiaal, dat bijna uitsluitend misdrijven tegen den eigendom beging, is gebleken *hòe* onnauwkeurig classificeeren het is volgens dit kenmerk.

Ook de wijze van herkenning volgens het kenmerk van het straffenaantal is dus ten eenenmale onvoldoende omdat ze vele recidivisten tegen den eigendom als beroepsmisdadiger classificeert terwijl ze het niet zijn, en omdat ze aan den anderen kant tal van beroepsmisdadigers niet herkent.

D. Ik heb de mogelijkheid van een vierde criterium overwogen: *de lengte der perioden van vrijheid tusschen twee straffen*. Bij beroepsmisdadigers zouden deze perioden gemiddeld veel korter moeten zijn dan bij andere recidivisten tegen den eigendom die slechts nu en dan misdrijven plegen. Voor de slechts eenmaal veroordeelden, die dus nog geen afgesloten periode van vrijheid hebben doorgemaakt zou dit criterium niet gelden, voor de tweemaal gestraften d. w. z. die met 1 vrije periode zou het onzuiver zijn omdat het toeval te veel invloed op de lengte van deze éene periode kan hebben. Maar voor de anderen? Als ik mijn materiaal naga dan vind ik als gemiddelde duur van de vrije periode tusschen twee straffen: bij beroepsmisdadigers $10\frac{1}{2}$ maand ¹⁾, bij niet-beroepmatige-recidivisten 1 jaar en 6 maanden. Een zeer belangrijk verschil dus, waarin het verschil van crimineele intensiteit zich duidelijk vertoont. Maar als ik mijn materiaal indeel volgens de uit dat materiaal-zelve gevonden gemiddelden dan zou ik van de 13 beroepsmisdadigers er 3 tot de niet-professioneele moeten rekenen, terwijl van de 12 niet-professioneele er 4 als beroepsmisdadiger uit de scheiding volgens

1) Twee zeer exceptioneele gevallen buiten rekening gelaten.

dit kenmerk zouden te voorschijn komen ¹⁾). Ook dit kenmerk moet dus als criterium ten zeerste verworpen worden.

Achtereenvolgens is dus de ondeugdelijkheid van vier criteria van beroepsmisdadigheid aangetoond. Ik geloof niet dat er een ander criterium mogelijk is (en totnutoe heeft niemand er een uitgevonden) van zoo eenvoudigen aard dat het voor opname in de gerechtelijke statistiek in aanmerking komt. We kunnen dus concluderen dat de klasse der beroepsmisdadigers uit de gegevens die aan de gerechtelijke statistiek ten dienste kunnen staan onmogelijk van het gros der recidivisten tegen den eigendom of van andere klassen kan gescheiden worden. En we hebben aan de gerechtelijke statistiek alle eer gegeven die haar toekomt als we met den bewerker der Duitsche statistiek, na constateering van hare machteloosheid, erkennen: „immerhin giebt die Kriminalstatistik *Anhaltspunkte* für Untersuchungen in der bezeichneten Richtung.”

Wat voor de onderscheiding der beroepscriminaliteit geldt geldt nog in meerdere mate voor andere op innerlijke gronden berustende klasse-onderscheidingen. De onderscheidingen volgens aetiologische criteria schijnen mij de belangrijkste en de meest markante. De afscheiding van beroepmatige en niet-beroepmatige criminaliteit, hoewel zooals we later zullen zien in wezen voor een groot deel een aetiologische onderscheiding, althans met een aetiologische onderscheiding parallel loopend, berust toch op een uiterlijke, gemakkelijk waarneembare eigenaardigheid. De zuiver aetiologische klassen kunnen nog veel minder dan de klasse der beroepsmisdadigers herkend worden aan een uiterlijk kenmerk van grootsten eenvoud: ze kunnen gescheiden worden alleen direct, volgens de oorzaak der criminaliteit — een kenmerk dat voor telling zeer goed vatbaar is, maar de constateering waarvan dikwijls een eenigszins ingewikkeld werk is en dat bijna altijd voor persoonlijke waardeering heel wat ruimte laat. Kenmerken dus welker opname in flagranten strijd zou zijn met stelsel en vermogen van onze gerechtelijke statistieken ²⁾.

1) Natuurlijk is mijn materiaal voor dergelijk onderzoek te klein. Het resultaat is echter zoo slecht dat er weinig reden is van onderzoek van grooter aantallen, dus van juister gemiddelden, goed resultaat te verwachten.

2) Toch vinden we in de laatste jaren in de Nederlandsche crimineele statistiek

In dit werk zal blijken hoe groot de klasse-verschillen zijn — en naarmate ons duidelijker worden zal dat de verschillende klassen in uiterlijk en in aetiologie met elkaar weinig gemeen hebben, in die mate moeten we tevens overtuigd zijn van de onvoldoendheid der gerechtelijke statistiek die ons dwingt de klassen die onder de recidivisten tegen den eigendom bestaan als een geheel te beschouwen en de som van de zeer uiteenlopende eigenaardigheden dier verschillende klassen te beschouwen als de eigenaardigheden van „de recidivisten tegen den eigendom.” Hoe het mogelijk is met een andere verzamelmethode (politie-statistiek, gevangenen-statistiek) toch eene op innerlijke criteria berustende klasse-indeeling te verkrijgen — dat zien we later.

III. We hebben dus aangetoond wat de gerechtelijke statistiek over het uiterlijk van de criminaliteit der recidivisten tegen den eigendom leert en we zijn in ons betoog noodgedwongen eenigszins afgedwaald naar classificatie-mogelijkheden. Van ons onderzoek naar het vermogen der gerechtelijke statistiek blijft nog over deze vraag: wat leert ze over de *oorzaken* van de recidive tegen den eigendom. Ook hier natuurlijk in hevige mate het bezwaar der ongescheidenheid, de onmogelijkheid van noodzakelijke classificatie. Maar afgezien van dit bezwaar, dat boven reeds voldoende behandeld is: welke oorzaken worden überhaupt in deze statistiek genoemd? Weinig! Van de persoonlijke eigenaardigheden, die toch bij deze soorten van recidivisten steeds van het allergrootste belang zijn, wordt vrijwel niets vermeld. De opname van deze eigenaardigheden die voor persoonlijke appreciatie veel ruimte laten en waarvoor steeds een afzonderlijk onderzoek zou noodig zijn, zou ook stellig niet passen in het systeem der gerechtelijke statistiek. Toch vinden we vermeld: (tabel XI) drankmisbruik *a.* bij bedelaars en landloopers, *b.* bij de „overige recidivisten” d. w. z. vereenigde cijfers voor mishandelaars, dieven, onzedelijken enz. enz. En van de omstandigheden die op het ontstaan der misdadigheid invloed kunnen gehad hebben vinden we: 1. burgerlijke staat (gehuwd, ongehuwd, gehuwd geweest), 2. legitimiteit,

vrij uitvoerige mededeelingen over drankmisbruik. Het zijn waardeerbare gegevens, tegen de onzuiverheid waarvan echter, en terecht, de bewerker van de statistiek zelf waarschuwt.

3. geboorteplaats, 4. graad van verstandelijke ontwikkeling¹⁾, 5. beroep, 6. kerkgenootschap. Deze zes gegevens afzonderlijk voor *a.* bedelaars en landloopers *b* voor de ongescheiden massa der „overige recidivisten”, 7. plaats waar het laatste feit gepleegd werd (4 groote steden of in andere gemeente van welken omvang), 8. aard en duur van de laatste straf en tijd sedert invrijheidstelling waarbinnen terugval tot een nieuw feit plaats vond — gescheiden volgens den aard van het nieuwe feit. Eén gegeven omtrent den persoon en acht omtrent de omstandigheden die tot de veroorzaking van criminaliteit kunnen bijdragen. Vrijwat gegevens dus — maar hoè weinig leeren ze ons van de aetiologie, hoè onvoldoende wordt ons de reeks van aetiologische mogelijkheden verduidelijkt die we reeds bij een eerste blik in de werkelijkheid vermoeden. Hoe komt het dat velen, in gunstige omstandigheden levend en goed opgevoed, toch tot misdrijf vallen: welke persoonlijke eigenaardigheid sticht hier het kwaad dat aan omstandigheden niet kan geweten worden? Hoe was de opvoeding van den recidivist; maatschappelijke of finantieele positie van zijn ouders; was hij een trouw schoolbezoeker; wanneer werd hij van school genomen; zijn leerjaren: veranderde hij dikwijls van vak uit eigen beweging; had hij in deze jaren voldoende leiding van zijn ouders; toonde hij tegenzin tegen den arbeid; werd hij ten slotte een vak goed meester; was hij, als jonge man buitensporig in drank, in spel, in sexualiteit; in wat voor buurt groeide hij op; wie waren zijne vrienden; welke buurten bezocht hij bij zijn uitpattingen; was hij in staat zijn kost te verdienen; trouwde hij; op welken leeftijd was het begin van zijn criminaliteit merkbaar — (dikwijls jaren voor de eerste straf) en wat kan toen als oorzaak gewerkt hebben; wat was de uitwerking van zijn straffen op hem zelf en op zijn omstandigheden; enz. enz. Dat zijn tal van vragen van het uiterste gewicht, die door de gerechtelijke statistiek voor het merendeel geheel worden voorbijgegaan, terwijl de overige eigenlijk meer pro memorie vermeld dan naar

1) Dit is in den vorm een gegeven omtrent den persoon, in wezen meer een gegeven omtrent de omstandigheden, daar het vooral leert: wat voor onderwijs gehad en hoeveel kennis is door dat onderwijs gekweekt?

hun waarde getaxeerd worden. Toch is het, vooral bij een oorzaken-statistiek, grondigheid en nauwkeurigheid waarop het in de eerste plaats aankomt.

Of een recidivist lezen en schrijven kan, of hij onderwijs genoten heeft is me een onbelangrijke wetenschap. Van veel belang zou het echter zijn te weten hoe het gesteld is met zijn verstandelijke vermogens, *hoe lang* hij de lagere school bezocht en hoe geregeld, of het de armelijke omstandigheden van zijn ouders waren die langdurig en geregeld schoolbezoek onmogelijk maakten of dat het zijn eigen wilde en onhandelbare aard was die hem de schooldwang deed afschudden. Welk beroep de statistiek vermeldt is dikwijls van weinig belang, omdat er onder de recidivisten tegen den eigendom velen zijn die bijna evenveel beroepen hebben gehad als hun leertijd maanden lang was en die toch geen vakmensen zijn. Maar hoe ze hun leertijd doorbrachten: of ze ernstig trachtten in hun vak werk te vinden en wat de oorzaak is dat velen geen enkel beroep *goed* kennen — dat is van veel belang. Ook de gegevens over drankmisbruik — hoewel eigenlijk reeds meer gevend dan waartoe de gerechtelijke statistiek bevoegd is — zijn zeer onvoldoende gepreciseerd. We zouden b.v. althans moeten weten wanneer de gewoonte van dronkenschap begonnen is: voor het begin der criminaliteit, zoodat ze oorzaak kan zijn of daarna, zoodat ze misschien gevolg is; wellicht ontstonden ook de beide verschijnselen ongeveer gelijktijdig als dubbel gevolg van een zelfde oorzaak, zoodat er van een oorzakelijk verband tusschen de beide weinig sprake is. En zoo voort. Ik maak de gerechtelijke statistiek geen verwijt van haar onvolledigheid, want ik begrijp heel goed dat vele van deze vragen door haar niet beantwoord *kunnen* worden — want het ligt stellig niet in den opzet van deze statistiek om deze noodzakelijkerwijze dikwijls weinig preciese gegevens te verzamelen, en het justitieel onderzoek zooals het tegenwoordig gevoerd wordt (onderzoek naar het strafbare feit en weinig of niet naar den persoon en zijn leven) geeft ook zeker niet een geschikte gelegenheid om de noodzakelijke uitgebreide bijzonderheden bijeen te brengen. De gerechtelijke statistiek kan geen oorzaken-statistiek zijn zoolang de justitie zich weinig met de oorzaken der misdrijven bezig houdt. Dat schijnt a priori evident en wordt door de schraalheid der

statistiek a posteriori nog eens bewezen. Willen we omtrent de crimineele aetiologie statistische gegevens, dan moeten die langs een anderen weg verkregen worden. De aangewezen weg: particulier wetenschappelijk onderzoek en gevangenen-statistiek, behandelen we later.

Achtereenvolgens zijn dus verschillende tekortkomingen van de gerechtelijke statistiek gebleken. Noch den absoluten omvang van de recidive tegen den eigendom kan ze ons leeren, noch de verhouding van de werkelijke grootte van het recidive-cijfer tot het mogelijke cijfer (aantal Rückfallsfähige). Het uiterlijk van de criminaliteit der recidivisten tegen den eigendom zou ze ons vrij volledig beschrijven kunnen — indien de recidivisten een ongescheiden massa van gelijksoortigen was: maar het bleek dat beschrijving van het uiterlijk dier vereenigde recidivisten-criminaliteit eigenlijk een dwaasheid was, omdat die vereenigde criminaliteit bestaat uit onderdeelen van geheel verschillend uiterlijk. Evenmin kan een schilder in één gezicht de gelaatstreken van twee mannen juist weergeven. En de gerechtelijke statistiek kan de te beschrijven onderdeelen niet scheiden. Over de oorzaken van de recidivisten-criminaliteit tegen den eigendom bleek de statistiek *heel* weinig te bevatten en buitendien natuurlijk zonder crimineele soort-indeeling. Zoowel voor telling als voor beschrijving als voor verklaring bleek de gerechtelijke statistiek tekort te schieten.

Ik heb in slechts korte trekken kunnen aangeven waar ik van oordeel ben dat de gerechtelijke statistiek onvolledig is en noodzakelijkerwijze zal blijven te kort schieten. Uit vrees dat mijn inleidend betoog een hydrocephalischen omvang zou krijgen moest ik mij beperken. Ik moet nog twee andere methoden van statistisch onderzoek vermelden waardoor de bovengeopperde bezwaren voor een groot deel kunnen uit den weg geruimd worden.

I. Het *criminologisch speciaal-onderzoek van kleine gebiedsdeelen*. Het karakteristieke dezer methode ligt in de verkleining van het gebied van onderzoek. Daardoor kan het onderzoek gedetailleerder zijn en vollediger; en tevens zal (hoewel niet noodzakelijkerwijze) persoonlijke waardeschatting een grooter invloed bij het onderzoek hebben. Ik bedoel de methode die o. a. door von Liszt sterk

wordt aangeprezen ¹⁾: „wir müssen für möglichst kleine örtlich abgegrenzte Gebiete die sämtlichen Faktoren untersuchen die auf die Gestaltung der Kriminalität bestimmenden Einfluss ausüben“. Zoo wordt vermeden wat v. Liszt als de grootste fout beschouwt van de totnutoe gevolgde methode: „dass wir über das rechnen mit den grossen Durchschnittszahlen nicht hinausgekommen sind.“ Bijvoorbeeld aldus. Men wil den invloed van graanprijzen op de criminaliteit vaststellen. Dan stelt men de lijst der graanprijzen op en vergelijkt daarmee de cijfers van de totale criminaliteit van geheel Duitschland. Men veronderstelt dus dat de hoogte der graanprijzen dezelfde uitwerking zal hebben op de criminaliteit van het agrarische Oosten als van het industriele Westen. Het resultaat is dus een gemiddeld cijfer waarin de waarschijnlijk zeer verschillende cijfers over den invloed op industriele en op agrarische streken zich verschuilen. Een even ernstige fout wordt gemaakt doordat men de criminaliteit naar soorten ongescheiden of onvoldoende gescheiden, in verband brengt met de haar mogelijkerwijze beïnvloedende factoren. Het is een a priori als foutief te beschouwen arbeid: te zoeken naar den invloed van economische toestand op de talrijkheid der eigendomsmisdrijven in 't algemeen. Onderzocht moet worden: zelfs niet de invloed op de recidivisten-criminaliteit tegen den eigendom maar de invloed op beroeps-criminaliteit, op criminaliteit van recidivisten tegen den eigendom die dronkaards zijn enz. De werking van eenzelfde aetiologische factor op verschillende soorten van deze recidivisten-criminaliteit is soms tegenovergesteld. Scheidt men de soorten niet dan zal de misdaad-wekkende kracht van de in onderzoek zijnde aetiologische factor niet of onvolkomen in het verkregen statistische cijfer uitgedrukt zijn. Detailleering dus van de criminogene oorzaken, detailleering ook van de criminaliteit zelve. von Liszt schijnt alleen de eerste vorm van differentiatie belangrijk te vinden: althans van onderverdeeling der criminaliteit verder dan door de gegevens der rijksstatistiek mogelijk wordt gemaakt spreekt hij niet. En het gevolg is dat er in de enkele statistische onderzoekingen van kleine gebiedsdeelen die als gevolg van zijn raad-

1) Zie: Festschrift für den 26en deutschen Juristentag. Daarin een stuk van v. Liszt: „Zur Vorbereitung des Strafgesetzentwurfs.“

geving ondernomen zijn ¹⁾ zelfs geen poging tot een dergelijke scheiding wordt gewaagd. Het schijnt me dat door dit verzuim bijna de helft van de waarde dier onderzoekingen verloren gaat.

De gegevens waarop deze onderzoekingen berusten zijn: 1. de cijfers die de rijks-crimineele-statistiek voor die onderdeelen van het rijksgebied geeft; 2. alle mogelijke andere statistische gegevens over de omstandigheden die binnen dat gebied op de criminaliteit van invloed kunnen zijn: aantal, dichtheid en samenstelling der bevolking, uitgeoefende beroepen en door wie, woningtoestanden, arbeidslooonen, verdeling van de grondeigendommen enz. enz. ²⁾, 3. alle mogelijke niet statistisch in beeld te brengen omstandigheden en eigenaardigheden in dat gebied: b.v. wijze van loonbetaling, volkskarakter en daarmee in verband de levensgewoonten (kroegbezoek of spaarzaamheid), aard der industrie en gevolgen daarvan voor gezondheid en levensgewoonten, invloed van het bestaan van arbeidersorganisatie enz. ³⁾. Door de overweging ook van deze talrijke en zeer gewichtige, niet in cijfer te brengen aetiologische factoren verliest het onderzoek eenigszins haar statistisch karakter en komt de persoonlijke waardeschatting van den onderzoeker meer op den voorgrond. Het is echter verre van mij te betreuren dat de resultaten dus minder mathematisch zullen worden: ze schijnen minder zeker daardoor, maar het onderzoek is door uitbreiding tot de factoren waarvan aard en kracht van werking alleen door persoonlijk inzicht is te schatten, veel vollediger en veel fijner — en dus juist geworden.

von Liszt merkt op dat voor een studie als deze onderzoek ter plaatse noodzakelijk is: de onderzoeker moet zich met plaatselijke toestanden vertrouwd maken o. a. door ondervraging van „Amtsrichter und Landrath, Fabrikbesitzer und Arbeiter, Pastoren und Lehrer.” Hij heeft hier blijkbaar alleen of althans in groote hoofdzak het verzamelen van aetiologische gegevens op het oog. Dat is jammer: want juist door dit persoonlijk onder-

1) Kriminalstatistische Untersuchung der Kreise Marienwerder und Thorn door Bruno Blau 1903.

Ursachen der Kriminalität im Herzogtum Sachsen-Meiningen door Dr. W. Weidemann 1903.

2) Zie vooral Blau, die een Faktorenschema geeft (o. c. bl. 81 en 82).

3) Zie vooral: Weidemann.

zoek ter plaatse zou het mogelijk zijn ook omtrent de criminaliteit gegevens te verzamelen die ons in staat stelden tot de zoo noodige fijnere misdadigers-classificatie. Aan de lijst der te ondervragen personen zouden dan natuurlijk toegevoegd moeten worden al diegenen die met misdadigers in dagelijksche aanraking komen: misdadigers zelve en gewezen misdadigers, politie, speciaal recherche, gevangenisbeambten, leden van vereenigingen die ontslagen gevangenen voorthelpen, houders van kroegen en logementen die door misdadigers bezocht worden enz. Als ik op deze wijze ben te weten gekomen hoedanige misdadigersklassen in een beperkt gebied, bv. in een stad, aangetroffen worden en ik ken den omvang dier klassen, dan kan ik zoeken den invloed die elk der factoren uit de zeer volledige en zeer gedifferentieerde oorzakenreeks op elk der criminaliteitsgroepen afzonderlijk heeft. Dat wordt een nauwkeurige statistiek die geen vaagheden zal opleveren. Ik geloof dat we in deze methode werkelijk een prachtige vorm van beschrijvend en aetiologisch criminalistisch onderzoek vinden: het onderzoek van kleine gebiedsdeelen, berustend gedeeltelijk op statistische gegevens van bijzondere nauwkeurigheid, maar aangevuld door persoonlijke waarneming¹⁾; een wijze van onderzoek die dus de statistiek zooveel mogelijk tot het onbereikbare ideaal der mathematische juistheid verbetert, maar die tevens door haar grootere gevoeligheid nuances en samengesteldheden kan waarnemen en waardeeren, die verre liggen buiten het bevattingsvermogen van het grove intellect der statistiek; een onderzoek dat zeer gedetailleerd en zeer volledig kan zijn en dus ook tot nauwkeurige en omvattende synthese in staat stelt.

Deze methode kan uitgevoerd worden op twee wijzen: hetzij door vergelijking van criminaliteit en oorzaken van twee gebiedjes; hetzij, wat mij verleidelijker schijnt, door nauwkeurige beschrijving en ontleding van criminaliteit en oorzaken in één gebiedje. Voor Nederland zouden voor een dergelijk onderzoek in de allereerste plaats in aanmerking komen de vier groote

1) Dit element der persoonlijkheid in waarneming en in conclusie voeg ik in op eigen risico. Het behoort niet in de methode zooals von Liszt die uitlegt: hij schijnt zich dit onderzoek meer als een statistische verbetering, als zuiver statistisch te denken — althans zoo schrijft hij erover in de door mij geciteerde verhandeling.

steden, omdat dat gebiedsdeelen zijn van geschikte grootte (provincies zijn te groot) en de eenige waarover we voldoende statistische gegevens kunnen verkrijgen zoowel over oorzaken als over criminaliteit (onze crimineele statistiek geeft herhaaldelijk voor deze 4 steden afzonderlijke gegevens). Prachtige en verleidelijke studie!

II. *Gevangenenstatistiek, politiestatistiek.*

Deze wijzen van onderzoek, in wezen grootendeels gelijk, geven een tweede methode van statistisch onderzoek, die vele van de onvolkomenheden der gerechtelijke statistiek vermijdt. Ze berusten allen, en dit is haar karakteristicum tegenover de gerechtelijke statistiek, op een min of meer nauwkeurig onderzoek van misdadige personen en hun leven.

Van politie- en gevangenenstatistiek ¹⁾ is tot nu toe weinig werk gemaakt. Ik vermeld hier de Engelsche politiestatistiek; de Pruisische tuchthuisstatistiek en de Zwitsersche gevangenisstatistiek.

De resultaten dezer statistieken kunnen betrekking hebben op omvang, uiterlijk, aetiologie en classificatie der criminaliteit. De politiestatistiek is vooral (en mij dunkt: uitsluitend) geschikt voor bepaling van omvang en slechts tot zekere hoogte van uiterlijk en classificatie der criminaliteit. De politie komt slechts in rustelooze en weinig duurzame aanraking met elke misdadige individu en is daarom niet een geschikte autoriteit voor het verzamelen van talrijke en diepgaande gegevens omtrent eenzelfde persoon.

Het voornaamste wat de *Engelsche politiestatistiek* ²⁾ ons leert omtrent misdadigers zijn haar gegevens omtrent beroepsmisdadigers. Ze beslist welke misdadige individuen in die klasse moeten ondergebracht worden en telt. Dat is arbeid waartoe de politie bij uitnemendheid geschikt is. Ieder rechner in een groote stad kent de personen die van misdrijf leven. Telling is dus een eenvoudige zaak. Maar waarop rust die kennis der recherche,

1) Ik bedoel hier natuurlijk alleen de gevangenenstatistiek in den door mij omschreven zin. Niet dus de gevangenisstatistieken van den aard van b.v. de Nederlandsche „Statistiek van het gevangeniswezen” die over aard en omstandigheden der opgesloten individuen niet spreken.”

2) Opgenomen in *Judicial Statistics of England and Wales. Part. I: Criminal Statistics.*

waarop berust deze statistiek? Niet, zooals de gerechtelijke statistiek, op een materiaal van feiten, zoo eenvoudig dat ze met vrijwel absolute zekerheid kunnen geconstateerd worden. Maar ze is uitsluitend opgebouwd uit een aantal persoonlijke oordeelvellingen, die elk zelf weer berusten op vele vage en weinig officieele gegevens: op de praatjes van dezen willekeurigen particulier en op een onvoorzichtig woord dat aan een ander ontvalt; op de vermoedens die de recherche afleidt uit de levenswijze van verdachte personen. En toch: de politie faalt zelden in haar classificatie en haar statistiek is dus juist. Het criterium der beroepmatigheid is een eigenaardigheid van zeer samengestelden aard, die slechts geconstateerd kan worden door een gecompliceerde onderzoeking, meer van het eerlijke leven en van waarschijnlijkheden dan van crimineele daden en vaststaande feiten. De Engelschen, die met benijdenswaardige eenvoud en bijna naïef goed inzicht gewoon zijn te doen wat practisch goed is, hebben den eenig mogelijken weg tot een goede en volledige statistiek van beroepsmisdadigers gekozen. Ze zijn zoo weinig geïmponeerd door de wenschelijkheid van een zekere officieele sanctie aan hun onderzoekingen, dat ze met bravoure aan het hoofd dezer politie-statistiek o. a. vermelden dat de opsomming der „houses of receivers of stolen goods includes houses *reasonably suspected of being used for the receipt of stolen goods whether there is an actual conviction against the occupier or not.*”

Ik houd de politie-statistiek voor een goede, ook voor wetenschappelijk werk voortreffelijke statistiek — voor omvangsbepaling de eenig goede. Want 1° de politie vergist zich zeer zelden in deze classificatie. De enkele vergissingen (grensgevallen tusschen professioneel- en niet-professioneel misdadiger, gebeterde beroepsmisdadiger die nog meegeteld wordt en omgekeerd) — de enkele vergissingen worden ruimschoots opgewogen door het groote voordeel; 2° de politie is de eenige die het volle aantal beroepsmisdadigers kan tellen en niet alleen de veroordeelden of gevangenen zooals de gerechtelijke of de gevangenen-statistiek.

Een enkele mededeeling uit die statistiek, waardoor tevens haar karakter duidelijker wordt. Onder „habitual criminal” verstaat de statistiek: „persons who are known to engage habitually in crime as their means or part of their means of livelihood. Persons

previously convicted but not habitual criminals are not included." Zulke *habitual criminals* waren er op 1 April 1904 in *England* en *Wales* 3955 nl. 3393 thieves, 363 receivers en 199 other habitual criminals. In het *Metropolitan policedistrict*¹⁾ alleen waren die cijfers: 1049 habitual criminals (877 mannen en 172 vrouwen), daarvan 808 thieves (673 + 135), 137 receivers (116 + 21) en 104 other habitual criminals (88 + 16).

Dit en nog eenige andere mededeelingen²⁾ is het voornaamste wat we in de Engelsche politiestatistiek vinden. Ik kan hier nu niet de mogelijke uitbreiding dier statistiek bepalen. Alleen dit: zij alleen is bevoegd, en bijzonder geschikt om ook het *einde* der misdadigerscarrières in cijferbeeld te brengen: hoevelen ook op lateren leeftijd beroepsmisdadiger blijven, hoevelen en op welken leeftijd zich uit dit beroep terugtrekken en op een andere wijze (parasitair of productief) hun brood te verdienen. Dit is een uiterst belangrijke vraag die de politie zonder al te veel moeite kan beantwoorden, daar ze toch op de faits et gestes van den beroepsmisdadiger blijvend acht moet geven — zoolang totdat er groote waarschijnlijkheid van zijn blijvende eerlijkheid bestaat.

Andere politiestatistieken, voor ons onderwerp van belang, zijn mij niet bekend.

Gevangenenstatistiek: dat is het resultaat van het onderzoek van den aanleg der gevangenen en van hun omstandigheden voor en tijdens hun gevangenschap.

Een goed voorbeeld is de „Schweizerische Gefängnisstatistik”³⁾, omdat ze totnutoe de volledigste is, uitvoeriger dan de Pruisische. Ze werd in het leven geroepen, niet omdat men in Zwitserland haar voortreffelijkheid inzag, maar omdat de verscheidenheid der kantonnale wetgeving een gezamenlijke gerechtelijke statistiek

1) Globaal: Londen, als ik wel begrijp.

2) Verder vinden we: statistiek van de houses frequented by thieves; van de personen onder politietoezicht; van het aantal aan de politie bekende misdrijven vergeleken met het aantal daarvoor gevolde veroordeelingen.

3) Zie een beschrijving en waardeering hiervan in het Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht 1901, bl. 99—141 door Prof. Dr. A. Lenz, onder den titel: „Kriminalpolitik und Kriminalstatistik im Hinblick auf der Schweiz.” Verder: „Die Ergebnisse der Schweizerischen Kriminalstatistik während der Jahre 1892—1896” — een bewerking der eerste 5 jaar statistiek. Uitgegeven in 1900 als 125e Lieferung van de Schweizerische Statistik.

onmogelijk maakte. Ze heeft een eigenaardig half-officieus, half-officieel bestaan. Ze is nl. ontstaan door een circulaire van den „Schweizerischen Verein für Straf- und Gefängniswesen" waarbij aan alle Zwitsersche gevangenisdirecteuren wordt *verzocht* voor hun gevangenen telkaarten in te vullen. De bewerking van dit op officieuze wijze verkregen telkaarten-materiaal geschiedt op officieele wijze nl. door het Zwitsersch bureau voor de statistiek. Het systeem berust op de invulling van twee telkaarten: een Eintritts- en een Austrittskarte. De laatste behandelt den straf-tijd: gedrag en bezigheid van den gevangene, zijn gezondheid, oordeel over resultaat der straf en over de gevaarlijkheid van den gevangene, enz. Op de Eintrittskarte zijn aan de voorzijde de gewone vragen gesteld die we ook in onze gerechtelijke statistiek aantreffen: over woonplaats, burgerlijken staat, kerkgenootschap, beroep, delict, vroegere straffen enz. De achterzijde stelt een achttal „besondere Fragen" — en daarop komt het voor ons aan. Het zijn de volgende:

1. Häusliche Erziehung: gut, mangelhaft, schlecht, verwaist (Vater — Mutter) im ... Altersjahr; Eltern geschieden; Vater oder Mutter früher verurteilt; — dem Trunk ergeben; — in bedrängten ekonomischen Verhältnissen — von den Armenbehörden unterstützt; Geisteskrankheiten in der Familie.

2. Erzogen: bei Fremden, in der Erziehungs- oder Rettungsanstalt.

3. Sekundarbildung; Primarschulbildung, gute, dürftige; kann nur lesen, kann weder lesen noch schreiben.

4. Religiöser Jugendunterricht: ordnungsgemäss abgeschlossen, mangelhaft, gar nicht genossen.

5. Gesundheit: körperlich normal, schwächlich, krank; geistig normal, beschränkt; zu Geistesstörung prädisponirt, an Epilepsie, Syphilis leidend.

6. Vermögen: im Besitz, Anwartschaft, keines von beiden.

7. Inhaber eines Sparbüchleins: ja, nein.

8. Vermutliche Ursache des Verbrechens oder Vergehen. Armut; ökonomische Verluste; Bürgschaftsleistung; Börsenspekulation; Habgier, Genussucht, Hass, Rache, Streitsucht, Eifersucht, Ausschweifung; Prostitution; Trunk; moralische Verkommenheit; häuslicher Streit; andere Ursachen.

Om die vragen over het verleden van den gevangene behoorlijk te kunnen invullen worden inlichtingen gevraagd aan zijn familie, aan den geestelijke van zijn woonplaats, aan den rechter van instructie en aan andere geloofwaardige personen. Men erkent dat een voorzichtig gebruik van den gevangene-zelf als „Auskunftsperson” onmisbaar is. Prachtig.

Met dat al zijn de resultaten dezer Statistiek voor ons deel — onderzoek naar uiterlijk en oorzaken van de recidivisten-criminaliteit tegen den eigendom — geheel zonder beteekenis. De redenen daarvan zijn deze. 1°. Ook deze statistiek behandelt de recidivisten als ongescheiden massa. Zelfs de scheidingen die de telkaarten mogelijk maken door vermelding van den aard van het laatst gestrafte feit en der vroegere delicten worden niet gemaakt. En voor de fijnere, vooral aetiologische, onderscheidingen bevatten de telkaarten onvoldoende gegevens (de enkele opgave van de »Vermutliche Ursache” van het laatste feit is hiertoe onvoldoende). 2°. Hoewel het voornaamste doel dezer statistiek is: „über die Ursachen der Vergehen und Verbrechen Aufschluss zu erhalten” ¹⁾, is haar vragenlijstje geheel onvoldoende ter verheldering der aetiologie. Welke vragen ik noodig acht? (in het biografische deel van dit werk zal het nader blijken): Omtrent het uiterlijk der criminaliteit de gewone eenvoudige vragen: begin, aantal straffen, aard der strafbare feiten enz. En over de aetiologie? In het algemeen die vragen, die licht kunnen verspreiden over al de in daden gebleken eigenschappen die direct of indirect op de totstandkoming van de criminaliteit van den onderzochten persoon kunnen invloed gehad hebben. Vermeld zal dus moeten worden: gedrag en geschiktheid op school; gedrag in zijn leerjaren als vakman; verhouding tot de vrouw — huwelijk of concubinaat; wanneer begon eventueel drankmisbruik enz. enz. Verder natuurlijk zijn omstandigheden van zijn jeugd af. Kort gezegd: de gevangenenstatistiek moet opgebouwd zijn uit geëxcerpeerde biografien. Niet zòò, dat alle feiten zelve in de statistiek figureeren, maar dat zooveel mogelijk het uit crimineel oogpunt belangrijke telkens uit een feitenreeks geabstraheerd en opgeteekend wordt.

In dien zin aangevuld en gewijzigd kan de gevangenenstatistiek

1) „Ergebnisse” enz. bl. 6.

zeer belangrijk worden — ook en vooral voor ons onderwerp. Want voor de scheiding der recidivisten tegen den eigendom (beroepsmisdadigers, dronkaards enz.) kan ze alle noodige gegevens informeeren en voor de verzameling der gegevens omtrent uiterlijk en aetiologie der recidivisten-criminaliteit heeft ze gedurende de gevangenschap van den recidivist allen tijd. Voor fijnere classificatie en voor de aetiologie is dus de gevangenestatistiek de eenig aangewezen weg. Gegevens over het uiterlijk der criminaliteit zijn van zoo eenvoudigen aard dat ook de gerechtelijke statistiek die kan verzamelen: maar omdat de gevangenestatistiek de eenige is die tot voldoende classificatie in staat is kan ook zij alleen een groepsgewijze beschrijving van de uiterlijke crimineele verschijnselen geven. Alleen voor de bepaling van den omvang der criminaliteit is ze even incompetent als de gerechtelijke statistiek, daar ze zich natuurlijk moet beperken tot telling der veroordeelden. Meting der (recidivisten) criminaliteit is de taak der politiestatistiek.

Ruim opgevat en nauwkeurig uitgevoerd zal de gevangenestatistiek een tijdroovende arbeid zijn en daarom zeer waarschijnlijk niet als bijkomstige taak kunnen worden opgelegd aan het tegenwoordige gevangenispersoneel — voor zoover dit al voor zulke arbeid voldoende geschiktheid heeft.

Waarom kunnen nu de gegevens die politie- en gevangenestatistiek verzamelen niet evengoed verkregen worden door eenvoudige uitbreiding van het veld van onderzoek der gerechtelijke statistiek, en wat is het karakteristieke onderscheid tusschen beide statistieken? Verschil in gelegenheid tot onderzoek is de eenige oorzaak van het verschil in karakter. Gedurende het strafgeding is er geen tijd en geen geschikte gelegenheid voor het verzamelen van gegevens omtrent den misdadiger, zijn misdadige carrière en de oorzaken van zijn val — althans niet zolang het justitieel onderzoek bijna uitsluitend over het strafbare feit en niet over den dader loopt. De politie daarentegen, maar vooral de gevangenis-autoriteiten, hebben den misdadiger voor hun onderzoek tot hun voortdurende beschikking. Zoo komt het dat de gerechtelijke statistiek zich beperkt tot de vermelding van feiten van zeer eenvoudigen aard, d. w. z. van feiten waartoe nauwelijks opzettelijk onderzoek noodig is — en zich hiertoe zal moeten

blijven beperken op straffe van te vervallen in de verzameling van onjuiste en oppervlakkig waargenomen gegevens. De gevangenen-statistiek ¹⁾, meer dan de gerechtelijke, kan gedetailleerde en volledige gegevens verzamelen, maar onderscheidt zich toch vooral door de waarneming van samengesteldheden. Feiten als: neiging tot schoolverzuim, drankmisbruik, buitensporigheid in Venere, armoede, de beroepmatigheid van criminaliteit — die alle zijn van samengestelden aard en kunnen slechts geconstateerd worden, elk uit de wetenschap van verschillende andere feiten. Om tot armoede te concluderen moeten we weten: grootte van gezin, duur van eventueele werkeloosheid enz.; en om drankmisbruik te constateeren is het niet voldoende de wetenschap van herhaalde dronkenschap te bezitten. Vrij nauwkeurige kennis, vrij uitvoerig onderzoek is dus noodig. Uit de eigenaardigheid der aetiologische gevangenenstatistiek als statistiek van samengesteldheden volgt deze karakteristieke eigenschap: ze berust voor een deel op persoonlijk oordeel en waardeschatting van den onderzoeker. De vraag tot welk kerkgenootschap iemand behoort, zal zelden door twee personen in verschillenden zin kunnen beantwoord worden. Maar over de vraag of iemand dronkaard is of niet, hoe zijn opvoeding was, „gut, mangelhaft, schlecht”, daarover is veel verschil van gevoelen mogelijk — en de persoonlijke meening van den onderzoeker beslist hoe het feit in de statistiek zal genoteerd worden. De gevangenenstatistiek is opgebouwd voor een deel uit persoonlijke oordeelvellingen. Dat geeft ongetwijfeld groote onzekerheid in de resultaten der statistiek, die zelfs door den corrigerenden invloed der groote aantallen nauwlijks tot zekerheid kan worden. Echter: door nauwkeurige redactie der vragen, door duidelijke uitleg, zoo noodig door gezamenlijk onderricht aan het onderzoekend personeel over de beteekenis en gewenschte opvatting der gestelde vragen, zal toch een tamelijke eenheid van onderzoek verkrijgbaar zijn. We zullen trouwens het nadeel op de koop toe moeten nemen. De feiten die uit aetiologisch oogpunt van belang zijn en die welke noodig zijn voor fijnere klasse-onderscheiding, zijn nu eenmaal merendeels van samengestelden aard.

1) Ik noem hier en in het vervolg de gevangenenstatistiek omdat deze de meest typische van de behandelde soort is — en toch in wezen met de politiestatistiek gelijk.

Willen we daarover het bewijs der statistiek, dan moeten we de gevangenestatistiek aanvaarden. Ik geloof dat het een groote verdienste der Zwitsers is dat ze aan een statistiek van persoonlijke oordeelvellingen waarde hebben durven hechten.

Totnutoe heb ik trachten aan te toonen: de onvoldoendheid der gerechtelijke statistiek en de mogelijkheid (totonutoe niet noemenswaard geëxploiteerd) om de daarin geconstateerde leemten aan te vullen door gebruikmaking van twee andere statistische methoden: statistisch onderzoek van kleine gebiedsdeelen en gevangenestatistiek. Het moet den schijn hebben dat ik als inleiding tot mijn werk zelfmoord pleegde. Want door te concludeeren tot de mogelijkheid van een goede statistiek, schijnt het bestaansrecht van biografisch speciaal-onderzoek ontkend te worden. Niet zoo.

Ik geloof integendeel dat uiterst nauwkeurig biografisch onderzoek voor de criminologie de α en de ω is — hoofdzakelijk voor aetiologie en classificatie. Niet omdat de biografische methode een ander gebied van onderzoek heeft dan de statistiek — zòò, dat sommige feiten voor statistisch onderzoek ongeschikt zouden zijn en alleen vatbaar voor de gevoeliger biografische wijze van onderzoek. Alle feiten zijn voor telling vatbaar: als we de gevangenestatistiek aanvaarden zooals ik die beschreef, dan zijn er geen feiten die voor statistische beschrijving ongeschikt zijn en wier waarde voor aetiologie en classificatie alleen door nauwkeurig biografisch onderzoek van Einzelfälle kan worden bepaald. Alle feiten die door biografen onderzocht worden, kunnen statistisch in cijfer gebracht worden — zòózeer, dat biografisch onderzoek-zelf, wanneer het over een eenigszins belangrijk aantal personen loopt, statistisch bewerkt behoort te worden. Gevangenisstatistische en biografische methode verschillen dus principieel niet in materie van onderzoek. De biografische methode ontleent haar belang aan een andere qualiteit. Ze is de α en de ω , begin en einde, noodzakelijke *voorstudie* en noodzakelijke *controle* van alle statistiek. *Voorstudie*: om uit te vinden, vooral voor meer diepgaand statistisch onderzoek, welke feiten voor de aetiologie de belangrijkste zijn en dus onderzocht moeten worden. Tot nu toe bepaalde men zich tot de telling van algemeenheden, — van feiten die men reeds door de oppervlakkigste blik in de werkelijkheid als criminogene krachten kon vermoeden. Armoede,

slechte opvoeding, ziekte. We zagen hoe onvolledig het lijstje der „besondere Fragen” van de Zwitsersche oorzaken-statistiek was. Biografisch onderzoek moet vollediger en gedetailleerder aetiologisch inzicht geven. Wat voor aetiologie geldt geldt ook voor de classificatie. De belangrijkere wijzen van klasse-indeeling, die niet op eenvoudige uiterlijk waarneembare criteria berusten, moeten uitgevonden en gepreciseerd door biografisch onderzoek: — dan kan de gevangenen-statistiek ze grijpen en de misdadigers groepswijze tellen. Systematisch en nauwkeurig biografisch onderzoek zal leeren wat de onsystematische waarneming van den practicus niet volledig kan vaststellen: hoe de statistische vragenlijst moet samengesteld zijn. De gevangenenstatistiek is nog een onontgonnen terrein, het aantal volledige biografiën is nog niet groot: er zal nog heel wat systematisch gebiografeerd moeten worden voor de goede vragenlijst is gevonden — vóór de gevangenen-statistiek gezag zal hebben als telling van geëxcerpeerde biografiën.

Misschien nog belangrijker is de taak van het biografisch onderzoek als *controle* der statistische resultaten. De oorzaken-statistiek kan niets bewijzen; bereikt slechts waarschijnlijkheden die fouten kunnen zijn. Ze leert slechts het min of meer veelvuldig gezamenlijk verschijnen van zekere crimineele en zekere niet-crimineele verschijnselen. Meer doet ze niet: over een eventueel oorzakelijk verband tusschen die verschijnselen leert ze niets en tracht ze niets te leeren. Wij interpreteren die statistische gegevens en kunnen met meerder of minder waarschijnlijkheid uit het feitelijk samengaan een oorzakelijk verband vermoeden. Mogelijk ten onrechte: zelfs wanneer een feitelijk samengaan zonder uitzondering is geconstateerd. Want het is mogelijk dat de criminaliteit en het verschijnsel dat als vaste begeleider werd geconstateerd beide gevolgen zijn van eenzelfde oorzaak. Als de statistiek b.v. aanwees dat 99% der misdrijven gepleegd werden door armen, dan zou daaruit ongetwijfeld worden afgeleid dat armoede een uiterst belangrijke oorzaak van misdrijf was. Toch zou het mogelijk zijn dat al deze met misdrijf samengående armoede gevolg was van chronisch drankmisbruik en dat tevens het lichaam en geest verwoestende drankmisbruik de eenige oorzaak was van de criminaliteit, die wellicht ook in gunstige finantieele omstandigheden door den dronkaard zou bedreven zijn.

Ook is het mogelijk dat het niet-crimineele begeleidende verschijnsel slechts op bijna geheel toevallige wijze te zamen met criminaliteit voorkomt. Dit schijnen misschien ietwat academisch veronderstelde mogelijkheden. Het zijn echter niet alleen mogelijkheden, maar dergelijke foutieve aetiologische conclusies uit de statistiek komen dikwijls voor. Ik behoef maar te herinneren aan den strijd die eenige jaren geleden gevoerd is over de criminaliteit der katholieken. Sommigen, ziende dat het verschijnsel der katholiciteit gepaard ging met het verschijnsel van veelvuldiger criminaliteit beschuldigden de katholiciteit als oorzaak. Van katholieke zijde werd daartegenover betoogd (en terecht, dunkt me) dat de verschijnselen: katholiciteit en frequente misdadigheid slechts feitelijk en toevallig samengingen en niet in oorzakelijk verband met elkaar stonden; en dat drankmisbruik, in de Zuidelijke (katholieke) provinciën veelvuldiger dan in de Noordelijke, de hoofdoorzaak was van het hoogere criminaliteitscijfer. Dit is een eenvoudig voorbeeld van een foutieve conclusie uit statistische gegevens — (veroorzaakt door het onvermogen van alle statistiek om oorzakelijk verband te bewijzen) en te corrigeeren, ditmaal reeds door een oppervlakkige blik in de werkelijkheid. Maar de fout kan minder gemakkelijk te vinden zijn en dan is nauwkeuriger correctiewerk door biografien dikwijls noodig. Nemen we weer het voorbeeld der armoede, die bij 99 % der gevallen van criminaliteit zou worden aangetroffen. Nu is het ook mogelijk dat werkelijk de finantieele nood een hoofdfactor is geweest in de totstandkoming al dier misdrijven. Maar uit biografische studie zal misschien blijken dat die misdrijfkweekende armoede zelve gevolg is van psychische of lichamelijke achteruitgang dier armen. Armoede zou in dit geval slechts de directe oorzaak zijn en de statistiek zou ons dus slechts een oppervlakkig-ware wijsheid leeren. Eerst uit studie van veel levens zou blijken wat de eerste oorzaak is d. w. z. de belangwekkende oorzaak die ons aetiologisch inzicht zuiver maakt, en waartegen de crimineele politiek moet reageeren. Dit is een voorbeeld om te illustreeren hoe de statistiek, zelve zonder causaliteit-ontdekkend vermogen, zelfs indien ze aetiologische waarheid leert moet gecontroleerd door biografische studie om de aetiologische oppervlakkigheid te verdiepen.

Dat zij echter ten overvloede herinnerd: alleen dan heeft een

levensbeschrijving waarde ter constateering van oorzakelijk verband¹⁾ en ter verdieping van aetiologisch inzicht, en alleen dan kan ze nut hebben voor de samenstelling van de vragenlijst der oorzaken, wanneer ze zèer volledig en zèer precies is. Volledigheid en nauwkeurigheid zijn de karakteristica der biografische methode. Is een levensbeschrijving niet volledig, dan bestaat er geen voldoende zekerheid dat de crimineele verschijnselen die we redelijkerwijze meenen te moeten toeschrijven aan bekende oorzaken, niet door onbekende invloeden werden teweeg gebracht. We behooren te onderzoeken zooveel mogelijk alle oorzaken, en van alle moeten we weten: kracht en uitwerking, het oogenblik wanneer ze ontstonden en wanneer ze ophielden te werken. Er is, ook door wetenschappelijke mannen, heel wat verteld uit misdadigerslevens dat, hoe veel criminologische wetenswaardigheden ook bevattend, om zijn onvolledigheid voor wetenschappelijke oorzakenstudie hoegenaamd geen bewijzende waarde heeft²⁾. Is een biografie onvolledig dan mist ze haar bestemming en is krachteloos. Ze heeft noch het gezag der groote getallen waaraan de statistiek haar waarde ontleent noch steunt ze haar bewijskracht op diepgaand en omvattend onderzoek van zooveel mogelijk alle criminogene krachten.

Zoo heb ik achtereenvolgens trachten aan te toonen 1° dat de tot nu toe samengestelde statistieken over het onderwerp van dezen arbeid nog vrij wel niets wetenswaardigs leeren; 2° dat er wel methoden van statistiek zijn die zelfs over een zoo speciaal onderdeel der criminologische wetenschap nauwkeurige en diepgaande kennis kunnen geven; 3° dat er zelfs bij volledige verwezenlijking van de mogelijkheden der statistiek toch voor het biografisch onderzoek nog een eigen taak te vervullen is.

Op het fundament van deze drieledige overtuiging ga ik met een gerust geweten mijn biografisch onderzoek opbouwen.

1) Absolute zekerheid is hier natuurlijk onmogelijk te verkrijgen — maar wel een mate van zekerheid, die voldoende is voor de criminologische wetenschap.

2) Ik denk b.v. aan de reeks fragmentarische levensverhalen die Lombroso in zijn *Palimpsestes des prisons* geeft. Ook aan de, in ander opzicht wel aardige anti-Lombrosiaansche uitgave van Jaeger: *Hinter Kerkermauern*.

BIOGRAFISCH GEDEELTE.

„Nous sommes à l'époque des recherches précises, des travaux de laboratoire, des statistiques plus ou moins convaincantes.”

(Dubois Les psychonévroses et leur traitement moral. Avant-propos bl. XIV)

„O groote manne die onnze Maatschappij, ons huishouden bestierren wat zou je van een boeff nog veel kunne leeren.”

(Uit een opstel van N° 22.)

INLEIDING TOT HET BIOGRAFISCH GEDEELTE.

Mijn plan was: door zoo nauwkeurig en volledig mogelijk biografisch onderzoek uiterlijk en oorzaken van criminaliteit vast te stellen. Ik nam mij voor 25 levens te onderzoeken en begreep dat ik mij moest beperken tot de levens van zoo mogelijk één specialiteit van misdadigers, indien mijn onderzoek althans een begin van bewijzende kracht zou hebben, indien er althans vermoedens van regelmatigheden uit zouden kunnen worden afgeleid. Daarom koos ik niet 25 misdadigers en zelfs niet 25 recidivisten: want de recidivisten worden door te groote verschillen in groepen van elkaar onderscheiden. Maar ik besloot 25 recidivisten tegen den eigendom te behandelen. Daar heb ik spijt van: want ook de recidivisten tegen den eigendom zijn geen gelijksoortige massa — integendeel: ze zijn een groep die samengesteld is uit ondergroepen van geheel ongelijksoortig karakter en die alleen verbonden worden door het feit dat ze herhaaldelijk zich aan vreemden eigendom vergrepen. Ik had dus behooren te behandelen b.v. de levens van 25 beroepsdieven, van 25 dronkaard-dieven.

Mijn aanvankelijk plan om 25 volledige biografiën samen te stellen werd gewijzigd omdat ik slechts een zeer beperkte permissie kreeg mij met de gevangenen te onderhouden: en uit ondervraging der gevangenen meende ik toch het grootste deel van mijn materiaal te moeten bijeengaren. Ik mocht elk der 25 gevangenen slechts 1 uur spreken. Daarom besloot ik niet de levens in de volle breedte te onderzoeken, maar alleen na te gaan welke criminogene kracht de economische omstandigheden hadden in het leven van een recidivist tegen den eigendom. Dit beperkte plan bleek echter al spoedig een onmogelijkheid te zijn.

Want de eerste recidivist die ik ondervroeg volgens een nauwkeurige en uitgebreide vragenlijst over de economische omstandigheden — (een vragenlijst waarop details aangeteekend stonden als: huurschuld in verschillende perioden van zijn leven, wekelijksche uitgaven voor zieken- en begrafenisfonds, verdiensten der werkende kinderen) — die eerste recidivist bleek als het ware nooit economische omstandigheden gekend te hebben: hij had vrijwel zijn heele leven lang, van zijn 11^e jaar af, geleefd afwisselend van diefstal en van gevangenskost. Noodgedwongen kwam ik dus tot mijn eerste plan terug: zoo volledig mogelijke biografiën. Maar het is niet gemakkelijk in een uur een leven te doorgronden. Te moeilijker omdat ik ditmaal zonder vragenlijst mijn gesprekken moest voeren. Want het te onderzoeken terrein was mij ten eenenmale onbekend: van de practijk had ik absoluut niets gezien en van de litteratuur wist ik weinig. Zoo heb ik, tastend, in 25 gesprekken moeten te weten komen wat de eigenaardigheden van criminaliteit en van aetiologie der verschillende groepen van misdadigers tegen den eigendom waren. Aan het einde van dit gesprekken-onderzoek meende ik een eenigszins betrouwbare indruk te hebben en een vragenlijst te kunnen samenstellen. De toegang tot de gevangenen was mij echter voortaan niet meer toegestaan — en zoo moest ik trachten de onvolledigheden in mijn onderzoek aan te vullen door gegevens uit andere bron: uit mededeelingen van familieleden enz. Noodzakelijkerwijze bleven verschillende leemten bestaan.

De herhaalde wisseling in het plan van mijn onderzoek en mijn volslagen onkunde bij den aanvang ervan waren natuurlijk oorzaak van veel bezwaren en moeilijkheden. Maar een groot voordeel brachten ze voor de onpartijdigheid van mijn onderzoek. Ik wist niet wat ik zoeken kon en zocht dus niet in een bepaalde richting. Want de algemeene criminologische kennis, die mij natuurlijk ook voor ik zelf was begonnen te onderzoeken wel reeds was aangewaaid, kon mij nauwelijks een richting aangeven. En vooral hierop wil ik wijzen, dat ik blijkens een van mijn plannen bij den aanvang van deze studie meende als belangrijke oorzaak van herhaalde misdrijven tegen den eigendom den aard der economische omstandigheden te zullen vinden. Mijn conclusie is dat die economische omstandigheden slechts van gering gewicht

zijn — een conclusie die men, kennende mijn aanvankelijk vermoeden, wel niet als vooropgezette meening zal beschouwen.

Opmerkingen over de samenstelling van het materiaal. Ik onderzocht de levens van 25 gevangenen die allen in de gevangenis te Utrecht waren opgesloten. De meesten echter waren misdadigers uit andere steden: 17 hunner uit Amsterdam. De keuze van het 25 tal werd gedaan door den Directeur der gevangenis in overleg met mij. Die gevangenen werden gekozen die een groot aantal straffen voor misdrijf tegen den eigendom (in ruimsten zin) hadden ondergaan, ongeacht of ze ook voor misdrijven van anderen aard veroordeelingen hadden beloopt. Dit straffen-criterium was het eenige dat onze keuze leidde — behalve dat enkele gevangenen die overigens in aanmerking zouden gekomen zijn door den Directeur niet werden gekozen omdat hij ze om verschillende redenen voor een onderhoud ongeschikt oordeelde. Mijn materiaal is dus niet uitgezocht zò, dat we van de te Utrecht aanwezige recidivisten tegen den eigendom een bepaalde categorie uitkozen en anderen niet opnamen. We kunnen dus aannemen dat, voor zoover het aantal van 25 dat waarschijnlijk maakt, alle categoriën van bovengenoemde recidivistensoort in mijn materiaal vertegenwoordigd zijn. Er zijn echter enkele omstandigheden die oorzaak zijn dat mijn materiaal een minder juist en minder volledig excerpt van de werkelijkheid geeft dan ze anders in hare beperktheid had kunnen geven. In de eerste plaats: de gevangenis te Utrecht, zijnde een gewone strafgevangenis, ontvangt niet de ernstigste misdadigers die tot een straf van langer dan 5 jaar zijn veroordeeld. De gevaarlijkste en schadelijkste recidivisten tegen den eigendom vallen dus buiten mijn behandeling. Een andere onzuiverheid geeft deze omstandigheid. De Utrechtsche gevangenis is ingericht op het geven van vakonderwijs in schilderen en in timmeren en zij ontvangt daarom bij voorkeur de veroordeelden uit deze vakken. Dat is de reden waarom er onder mijn 25 tal een onevenredig groot aantal zijn, (niet minder dan 10) die in de maatschappij schilder of timmerman waren. En ten slotte iets dat van zelf spreekt en toch in hooge mate de overweging waard is: ik behandel alleen *gevangen* recidivisten d. w. z. alleen de niet gebeterden. Zoo moet de

indruk ontstaan dat de verdere levensloop van iemand die enkele malen wegens misdrijf tegen den eigendom veroordeeld is, gemakkelijk te voorspellen en zeker misdadig zal zijn. Dat is niet zoo en deze indruk is alleen gevolg van de omstandigheid dat we alleen kijken naar de nog misdadige recidivisten — en niet naar de bekeerde. Voorwaar een banale opmerking — maar toch niet zonder belang dunkt me. Want het criminologisch onderzoek in 't algemeen lijdt aan deze eenzijdigheid: gevangenen worden tot voorwerp van onderzoek gemaakt en hoogstens onderneemt iemand het de levenswijze van in vrijheid levende misdadigers te onderzoeken. Maar gebeterde misdadigers — een categorie van personen die uit den aard der zaak niet altijd gemakkelijk met een dergelijk doel te benaderen is — worden slechts bij uitzondering door criminologen bestudeerd en werden, zoover mij bekend is, nog nooit geteld. Zoodra een misdadiger zich betert schijnt de belangstelling die de criminoloog in hem stelde te verflauwen. Aan deze gevaarlijke eenzijdigheid in de keuze van het materiaal van onderzoek lijdt mijn onderzoek ook. Ik heb getracht door het houden van besprekingen met eenige gewezen recidivisten dit euvel althans eenigszins te neutraliseeren.

Opmerkingen over het onderzoek-zelf.

BRONNEN waaruit ik de gegevens tot samenstelling der biografiën putte.

I. De *dossiers* van alle tegen mijne recidivisten gevoerde *strafprocessen* werden door mij bestudeerd (te zamen ongeveer een 180 tal lijvige stukken, die ik vond op de griffies van Arrondissementsrechtbanken en Hoven van Utrecht, Amsterdam, Haarlem, Rotterdam, den Haag en 's Hertogenbosch). Dat gaf op zichzelf lang niet genoeg licht, maar was toch voor mijn verder onderzoek van het uiterste belang ¹⁾. Het justitieel onder-

¹⁾ Wat er op zijn meest uit dossiers te halen valt kan men zien aan een artikel van Joly in de Archives d'anthropologie criminelle V, getiteld: Jeunes criminels parisiens. Dat behandelt de daders van eenige belangrijke misdrijven. Wegens het gewicht der gepleegde feiten waren natuurlijk de dossiers uitvoeriger dan gewoonlijk. En toch valt daaruit een wel interessant maar slechts zeer onvolledig biografisch en aetiologisch verhaal samen te stellen.

zoek loopt bijna uitsluitend over het gepleegde misdrijf en slechts sporadisch over den misdadigen persoon en zijn omstandigheden, vrijwel nooit over zijn leven voordat hij het misdrijf in quaestie pleegde¹⁾. Wat ik dus hier verzamelde was in hoofdzaak een nauwkeurige kennis van de gestrafte criminaliteit mijner recidivisten. Dat bleek van groot belang, omdat ik dus later bij mijn onderhoud met de gevangenen over hun gestrafte misdrijven niet behoefde te spreken. Gelukkig: want de herinnering zelfs aan lang geleden door hen gepleegde en veroordeelde misdrijven bleek voor de meesten een reden tot opwinding en oorzaak van een dikwijls niet te stelpen vloed van explicaties — die nutteloos het beschikbare uur vulden. Maar behalve gegevens over criminaliteit vond ik in de dossiers nu en dan mededeelingen over woonplaats (in het ouderlijk huis of alleen), over ouders, over besteding van de opbrengst van het gestolen goed, over bijzitten en over echtgenooten, over kostwinning enz. — dat alles op verschillende tijden van het leven van den recidivist. Zoo kreeg ik een geraamte van het leven van elk hunner: had een voorstelling (zij het dikwijls een niet zeer juiste) van hun persoon en kon vermoeden waar de belangrijke punten van hun leven lagen. Met betrekkelijk weinig vragen kon ik dus in mijn gesprek gewoonlijk een betrekkelijk groot resultaat bereiken. Misschien nog belangrijker bleek echter dit voordeel: de gevangenen waren zeer geïmponeerd door mijn kennis van hun leven. Herhaaldelijk kon ik hen herinneren aan onbeduidende en ver in het verleden liggende details uit hun leven en dikwijls kon ik hun mededeelingen tot in nauwkeurigheden corrigeeren. „U is op de hoogte” zeide er een met verbazing. Een ander: „weet u dat ook al: dan moet u met mijn vrouw gesproken hebben” — wat niet zoo was. Eenige anderen vroegen mij herhaaldelijk: „was dat niet zò, toen”; of zelfs: „vertelt u me dat eens want ik vind het

1) In de dossiers vond ik ook herhaaldelijk inlichtingen door de politie aan de justitie verstrekt. Soms in den vorm van rapporten. Dikwijls in den vorm van zoogenaamde „telkaarten” of „Staten van inlichtingen” — formulieren waarop eenige elementaire vragen naar naam, leeftijd enz. van beklagde voorkomen, maar gewoonlijk ook eenige andere vragen: bv. naar drankmisbruik en finantieele toestand tijdens het plegen van het feit.

wel aardig dat weer eens precies te weten." De overtuiging van mijn kennis moet hen de verleiding tot veel onwaarheden ont-nomen hebben.

II. Inzage van de registers van veroordeelingen: van de Arrondissementsrechtbanken voor mogelijke veroordeelingen voor de invoering van het nieuwe Wetboek van Strafrecht ¹⁾ — en van de kantongerechten speciaal voor veroordeelingen wegens openbare dronkenschap.

III. Onderhoud met den gevangene. Ik had vergunning gekregen 25 recidivisten te bezoeken, echter met deze *beperkingen*. Binnen een maand moest het onderzoek begonnen en geëindigd zijn. Gedurende dien tijd mocht ik mij elken dag een uur lang met de gekozen recidivisten onderhouden. De gevangene moest van te voren met het doel van het gesprek in kennis gesteld worden en kon dan toestemmen of weigeren met mij te spreken. De Directeur van de gevangenis of zijn plaatsvervanger moest bij de bespreking tegenwoordig zijn. Verschillende beperkingen dus, die gelukkig in de praktijk minder belemmerend bleken dan te verwachten was.

Alle gevangenen die ik wilde ondervragen waren bereid mij te woord te staan. Verscheidenen bleken zelfs in ons gesprek duidelijk plezier te hebben. Sommigen, aanvankelijk mismoedig en weinig spraakzaam kon ik tot grooter mededeelzaamheid opvroolijken. Slechts een was er (N°. 4) die, het doel van het gesprek verkeerd begrepen hebbende, weigerde te antwoorden toen het bleek dat het om zijn eigen levensloop te doen was. Zijn algemeene aetiologische inzichten wilde hij graag geven — maar zijn heele eigen leven vertellen: nooit.

De aanwezigheid van den Directeur, in 't algemeen: van een derde, bleek minder schadelijk voor de noodzakelijke vertrouwelijkheid en eerlijkheid dan ik verwacht had. Dat was stellig voor een groot deel hiervan het gevolg, dat de Directeur blijkbaar met zijn gevangenen op zeer goeden voet stond en door

¹⁾ De strafregisters bevatten slechts de veroordeelingen na de invoering van het nieuwe wetboek.

hen zeer gerespecteerd werd. In één geval, waarin de verhouding van Directeur en gevangene niet in alle opzichten vriendschappelijk scheen, waren de mededeelingen merkbaar minder openhartig dan ze anders zouden geweest zijn. In 't algemeen had ik geen tijd tot veel vertrouwelijkheid en moest mij meestal beperken tot zakelijke vragen (net een rechter van instructie, zei er één: niet de oogen maar wel de korthed van de vragen): en ook daarom, omdat ik niet in de diepte kon gaan, was de aanwezigheid van een derde niet bijzonder schadelijk.

De toegestane tijd, ruim 1 uur per gevangene, was kort, veel tekort bij enkelen, die elke vraag met een niet te keeren overstrooming van woorden en verhalen beantwoordden. Maar overigens heeft het mij verbaasd dat het mogelijk bleek, dank zij mijn dossier-studie, in zoo korten tijd gegevens te verzamelen die wel geenszins volledig waren, maar toch gewoonlijk voldoende om een eenigszins bruikbare biografie samen te stellen. Echter: de bespreking moest noodzakelijkerwijze aan de oppervlakte blijven. In andere opzichten was de beperktheid van den tijd zeer hinderlijk. Want *soms* moest het onderhoud eenigszins den vorm van een verhoor aannemen: dat schaadde de vertrouwelijkheid en had buitendien tengevolge dat twee of drie der ondervraagden na afloop van ons gesprek blijkbaar eenigszins gedrukt waren. En verder: het is juist voor iemand die als leek begint zooveel waard de menschen die hij bestudeert en nog niet kent zelf te laten praten en uit hun talrijke waardelooze mededeelingen op te pikken de voor hem belangrijke bijzonderheden, waaruit langzamerhand een systeem van vragen kan worden opgebouwd. Alles bij elkaar genomen gaf de beperktheid van den tijd zeer ernstige, maar geen vernietigende moeilijkheden.

De *betrouwbaarheid* der gevangenen is mij meegevallen. Gewoonlijk stemden hun mededeelingen ten naastebij overeen met de gegevens die ik ter controle uit andere bronnen verzamelde. Eén was er, No. 4, die verhalen van phantastische grootspraak deed. Overigens zijn mij vooral deze eigenaardigheden opgevallen. De ernstige recidivisten (beroepsmisdadigers en een deel van de intermitteerende dieven) zijn eerlijk over hun misdrijven, slechts half betrouwbaar in wat ze over hun niet-crimineele bestaan zeggen. Ze hebben weinig de neiging hun misdrijven te ver-

goelijken en volstrekt niet de lust ze kleiner voor te stellen dan ze waren. Integendeel: gewoonlijk vertelden ze mij uiterst welgemoed reeksen van ongestrafte misdrijven die ze begaan hadden. Over hun handelingen en omstandigheden in de eerlijke maatschappij daarentegen vertelden ze dikwijls geen totale leugens, maar ware feiten in onjuiste proporties. Dat bleek het duidelijkst in hun opgaven over de betrekkingen die ze bekleed hadden in hun niet-crimineelen tijd. Naam van den patroon, duur van de dienst-verhouding en zelfs reden van beëindiging der betrekking waren doorgaans juist. Maar dikwijls werd de aard van de verrichte werkzaamheden en de hoogte van het loon als veel aanzienlijker opgegeven dan ze in werkelijkheid waren ¹⁾. Combinerend: ze hadden de neiging zich voor te stellen niet als beter dan ze waren, maar als belangrijker, interessanter zoowel in criminaliteit als in hun eerlijke leven. Het is zooals een hunner (No. 1) mij dat van zichzelf en van zijn soortgenooten vertelde: „de jongens ²⁾ zijn behept met het zwak om in zaken waarin zij zelf een rol spelen te overdrijven.” Anderen, nl. enkele niet-beroepmatige dieven (b.v. No. 20) hadden de neiging hun criminaliteit te verzwijgen en te vergoelijken, maar waren daarentegen veel nauwgezet in hun mededeelingen over hun eerlijk leven: zij misten de neiging tot zelfverheffing die de mededeelingen vooral der beroepsdieven dikwijls quantitatief onbetrouwbaar maakte. Ten slotte constateerde ik bij velen een afkeer om mij in te lichten over hun hereditaire belasting. Ik ben overtuigd dat de mededeelingen van velen hunner op dit punt met opzet verre beneden de waarheid gehouden zijn ³⁾. Ze beschouwen drankzucht en ook ziels- en zenuwziekte als schande, evenzeer als misdrijf. Ik ondervroeg een hunner over mogelijke criminaliteit in zijn familie. Hij ontkent en ik dring even aan. Maar mijnheer, zegt hij, waarom zou ik hier niet de waarheid spreken, terwijl ik u

1) Ik controleerde dit.

2) Beroepsmisdadigers.

3) Ook onopzettelijk. Velen zijn slechts met een zeer beperkte kring van hun familieleden persoonlijk bekend (dure reizen belemmeren de kennismaking). En de kennis van de abnormaliteiten der gestorvenen wordt blijkbaar zeer onvolledig overgeleverd. Herhaaldelijk bleek het mij dat mijn recidivisten zelfs over gestorven groot-noders weinig wisten en zeker niet van hun eventuele abnormaliteit op de hoogte waren.

straks toch alles precies „bekend” heb (hij doelde op zijn nauwkeurig verhaal van zijn zeer zware belasting). Dit gevoel van schande en dus de afkeer van de openbaring hunner hereditaire belasting is trouwens iets wat voor misdadigers niet typisch is, omdat ze, geloof ik, evenzeer bij eerlijke menschen gevonden wordt ¹⁾.

Was het een nadeel dat ik de recidivisten in gevangenschap sprak en niet in vrijheid? Ik geloof het niet: ik geloof althans dat de voordeelen overwegen. De indruk die ik van de gevangen persoonlijkheden, van hun gevoelens en voornemens kreeg was natuurlijk een foutieve: een andere dan de indruk die ik gekregen zou hebben als ik hen in vrijheid, dus in normale omstandigheden gesproken had. Maar het was er mij om te doen inlichtingen van hen te krijgen over hun vroeger leven. En stellig is een gevangene meer geneigd over zijn leven te vertellen dan we dat van de meeste in vrijheid levende actieve misdadigers zouden te wachten hebben.

Ten slotte nog de mededeeling dat ik in mijn biografiën, voor zoover die op de relazen der gevangenen berusten, zoo nauwkeurig mogelijk heb weergegeven die relazen zelf, zonder eigen interpretatie of veronderstellende aanvulling. Wanneer ik zelf interpreteerde of aanvulde deed ik het steeds zoo, dat duidelijk blijkt dat ik wat vertel en niet de gevangene.

IV. Een vierde bron waaruit ik gegevens voor de samenstelling der biografiën putte was deze: *mededeelingen* door correspondentie of door persoonlijk bezoek verkregen *van vroegere onderwijzers en patroons, van militaire autoriteiten omtrent den diensttijd der recidivisten, en soms van hun familieleden*. De zoo verkregen gegevens waren van groot nut ter controleering van de betrouwbaarheid der recidivisten. Veel nieuw licht kreeg ik van de meeste der genoemde personen niet. De brieven van patroons (die het merendeel vormen) zijn gewoonlijk beleefd en zakelijk en niet erg belangrijk. Wat trouwens niet te verwonderen is

1) Ik ontmoette b.v. in de buurt van het gesticht Meerenberg burgermensen die mij vroegen waar „het huis” lag. Met opzet vroeg ik ze wat ze bedoelden, maar ze weigerden te spreken van het krankzinnigengesticht en gaven me andere omschrijvingen.

daar het dikwijls knechts betrof die verscheiden jaren geleden slechts korten tijd bij hen gewerkt hadden. Moeders zijn dikwijls onschatbare bronnen van gegevens. Ze praten veel en graag en vertellen bij toeval en zonder het te beseffen de dingen die ik weten moet.

V. Ten slotte stonden mij over 12 gevallen ¹⁾ *rapporten van de politie* ten dienste -- resultaten van de informaties door haar hiertoe ingewonnen. De informaties liepen over de volgende vragen: 1° Staan de ouders der recidivisten gunstig bekend en zoo niet wat zijn de bezwaren tegen hen. Kwamen zij in aanraking met politie of justitie. Maken zij zich schuldig aan drankmisbruik. Bestaat er huiselijke oneenigheid. Verwaarloosden ze de opvoeding hunner kinderen of spoorden ze zelfs tot misdrijf aan. 2°. Hoe zijn de finantieele omstandigheden van het gezin waaruit de recidivist voortkwam. Betrekking van den huisvader. (Ter beantwoording van vraag 1 en 2 werden beschreven de omstandigheden zooals ze tijdens het onderzoek waren en zooals ze vroeger waren vóórdat de recidivist zijn crimineele loopbaan begon). 3°. Wat is er bekend over het levensgedrag van de broers en zusters van den recidivist. Maken zij zich, nu of vroeger, schuldig aan misdrijf, vagabondage of bedelarij, of aan prostitutie of valt er in ander opzicht wat op hun levensgedrag aan te merken. Deze rapporten geven dus gewichtige gegevens over de omstandigheden waaronder de recidivist opgroeide en ze beantwoorden tevens de vraag wat zijn broers en zusters, ongeveer in gelijke omstandigheden opgegroeid, van hun leven terecht brachten. Ik heb die rapporten slechts over 12 gevallen. In de meeste andere gevallen was het ouderlijk gezin reeds uiteen zoodat onderzoek niet meer goed mogelijk was.

Dit zijn dus de 5 bronnen waaruit ik gegevens voor de 25 biografiën putte.

Behalve deze 25 biografiën heb ik eenig materiaal van algemeen aard verzameld.

In de eerste plaats materiaal dat mij eenig algemeen inzicht zou geven in de samenstelling der dievenmaatschappij en in de

1) No. 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 13, 14, 17, 18, 19.

wijze van levensvoering die daar heerscht. Want het scheen mij onmogelijk te spreken over oorzaken van beroepscriminaliteit (niet-beroepmatige recidivisten hebben niet een zoozeer speciaal milieu) zonder hun omgeving te kennen en de gewoonten en zeden waaronder ze leven. Ik heb mij dus in verbinding gesteld met een rechercheur die bij zijn superieuren uitstekend staat aangeschreven en die tevens onder beroepsmisdadigers zeer geacht wordt. Deze politiebeambte gaf mij zijn beschrijving van het dievenleven en gaf mij zijn inzichten. En onder zijn wegwijzing had ik verder gelegenheid kroegen, logementen en kosthuizen te bezoeken die veel door dieven bezocht worden. De leiders van die inrichtingen waren zoo vriendelijk mij uit hun rijke ervaring beschrijving te doen van toestanden en mij hun meeningen te zeggen.

Verder sprak ik verscheiden *gewezen beroepsmisdadigers* van wie ik voornamelijk mededeelingen van algemeenen aard vroeg en die mij soms over hun vroeger leven en de reden van hun betering vertelden. Een hunner, met wien ik ook later contact hield, lichtte mij zoo volledig in, dat ik een biografie kon samenstellen (A.).

Een *jarenlange correspondentie* gevoerd door A., gewezen beroepsdief met een vriend van hem, een gevangen beroepsdief, verhelderde mijn inzicht zeer.

Belangrijke gegevens vond ik ook in een *opstel* van ongeveer 60 bladzijden *dat een mijner recidivisten, een beroepsmisdadiger, voor mij schreef*. De titel van het opstel is als volgt: „Verschillende karakters van mij bekende misdadigers, mijn oordeel over hen, mijne opinie over de oorzaak der misdaad of het ontstaan van misdadigers en hun herhaalde val, en mijne gedachten over eenige middelen om de misdaad te bestrijden, te keer te gaan en den misdadiger te verbeteren.” De schrijver van dit opstel (N°. 1) is een man van zeer levendig intellect en van blijkbaar merkwaardig goed observatievermogen. Hij heeft vrijwat ontwikkeling, die hij zich uit pure weetlust in de gevangenis heeft eigen gemaakt. Hij toonde bijzondere belangstelling in mijn onderzoek en trachtte dat op alle manieren te bevorderen. Nog een tweede opstel schreef hij voor me, getiteld: „De geheimen van 't duister Amsterdam ontsluiert of: De hedendaagsche dievenwereld geschetst” — een opstel dat eveneens verschillende belangrijke feitelijke mededeelingen doet. Deze geschriften zijn

over het geheel volkomen zakelijk gehouden: ze maken den indruk precies en onpartijdig waargenomen te zijn.

Zie hier dus welk materiaal ik in mijn werk verzameld heb, op welke wijze ik het verkreeg en controleerde. Ik hoop door de verzameling een voor de wetenschap bruikbare bijdrage geleverd te hebben tot de groote hoeveelheid die van dergelijk materiaal noodig is voordat we tot besliste conclusies mogen besluiten. Ik heb er mij echter niet van kunnen onthouden zelf mijn materiaal reeds eenigszins te bewerken. In de eerste plaats door in enkele opmerkingen achter elke biografie een korte beschouwing te houden vooral over de belangrijkheden uit aetiologisch — en uit classificatie-oogpunt die in het beschreven leven voorkomen. Ten slotte door een samenvattende beschouwing samen te stellen waarin ik kortelijks de resultaten vermeld die ik uit mijn onderzoek meen te moeten afleiden. Ik wil niet ontkennen dat ik wellicht bezadigder en beter had gedaan te wachten tot ik uit uitgebreider materiaalverzameling beter grondveste conclusies kon trekken, maar ik verwacht dat mijn onbezonnenheid verontschuldigbaar zal geacht worden als ik begin met zelf den omvang van mijn materiaal voor besliste conclusies onvoldoende te verklaren en als ik eindig met aan te toonen dat zelfs uit dit beperkte materiaal reeds tot enkele wetenswaardes vermoedens geconcludeerd kan worden.

N°. 1.

Leeftijd tijdens onderzoek: 28 jaar.

Veroordeelingen:

17 jaar	desertie	4 maanden.
bijna 19 „	diefstal (braak, valsche sleutel, in vereeniging)	2 jaar 6 maanden.
„ 20 „	vernieling	4 maanden.
„ 24 „	diefstal (in vereeniging, valsche sleutel)	5 jaar.

Over *abnormaliteiten in zijn familie* vertelt N°. 1 het volgende: Zijn *moeder* heeft „toevallen”, maar alleen als daartoe een bijzondere aanleiding is b.v. een twist. Drie van zijn *zusters* zijn erg zenuwachtig; als ze twist hebben beginnen ze ineens te gillen en „vallen van hun stokje”. Dit zijn geen toevallen maar meer „flauwtjes”, zegt hij. Een van zijn *broers* en zijn vierde *zuster* hebben toevallen: ze zakken zoo maar zonder waarneembare oorzaak in elkaar¹⁾. Dus van zijn 6 broers en zusters is er slechts 1, zijn oudste broer, van wien hij geen abnormale verschijnselen kent. *Vader* zenuwachtig; kan geen drank verdragen. Trouwens: zijn geheele familie van vaders kant is erg zenuwachtig. Een nicht (vaders zusters kind) verdronk zich.

De familie van zijn moeder kent hij niet. Evenmin weet hij veel van zijn grootouders. Drankmisbruik komt in de familie niet voor, zoover hij weet.

Criminaliteit in zijn familie: Vader op rijperen leeftijd eenmaal wegens diefstal veroordeeld. Verder: twee neven (broers van de

¹⁾ Ik geef de verschijnselen zooals ze mij verteld zijn. Ik ben medisch voldoende ontwikkeld om ze als abnormale verschijnselen te diagnosticceeren, maar ik laat het maken van een nauwkeuriger diagnose b.v. over de „toevallen” en de „flauwtjes” van moeder en zusters aan deskundigen over.

reeds genoemde nicht) zijn eens te zamen met hun vader wegens diefstal veroordeeld. Nog zijn een paar andere neven (vaders zusters kinderen) wegens diefstal veroordeeld.

Van *zich zelf* vertelt hij dat hij erg zenuwachtig is. Dat is merkbaar in het gesprek: als hij maar even terloops verhaalt over een moeilijkheid die zijn ouders langen tijd geleden te doorstaan hadden, is hij merkbaar aangedaan. Hij kan zich vreeselijk opwinden zegt hij. Van drankmisbruik geen quaestie bij hem ¹⁾: hij geeft niets om drank. Hij komt met zijn kameraden in kroegen maar niet om drank te gebruiken: alleen om de gezelligheid en om het billard: hij drinkt bij voorkeur melk.

Hij maakte op mij dezen indruk. Zeer *intelligent*: hij begrijpt mijn vragen volkomen en antwoordt doeltreffend. Hij heeft echter de neiging zich tijdens zijn antwoord op te winden, speciaal over voorvallen uit zijn eigen leven, en mij dan met een niet te stelpen vloed van details te overstroomen. Een zeer levendige geest: hij heeft veel en, naar het mij voorkomt, juist waargenomen — en hij heeft het waargenomene verwerkt tot dikwijls interessante theorien en voorstellen ter verbetering. Hij schreef opstellen over het dievenleven en over de middelen tot bestrijding der criminaliteit: goed gestelde en aardig gedachte stukken waaruit ik menige wetenswaardigheid putte. Een zenuwachtig en opgewonden man.

Zijn mededeelingen beschouw ik als *betrouwbaar*. Nergens pogingen om iets mooier voor te stellen, nergens conflict met wat mij uit de dossiers en van elders bekend was. N°. 1 toonde buitendien levendige belangstelling in mijn onderzoek en deed blijkbaar pogingen zijn verhaal zoo juist mogelijk te doen omdat hij het belang van juiste beantwoording mijner vragen inzag.

Levensgeschiedenis.

N°. 1 is *wettig* kind. Hij is Amsterdammer. Geboren in een andere stad en heeft daar eenige jaren van zijn jeugd gewoond. Zijn vader heeft aanvankelijk een eigen zaak, die echter verloopt. Sinds dien werkt hij als knecht en verdient 's zomers voor zijn vrouw en 7 kinderen een ruim bestaan. 's Winters is hij gewoonlijk

1) De registers van het Kantongerecht te Amsterdam kennen 1 veroordeeling van No. 1 wegens openbare dronkenschap: tijdens zijn tweede crimineele periode.

korteren of langeren tijd werkeloos en dan lijdt het gezin gebrek. In zulke tijden kwam het herhaaldelijk voor dat N°. 1 zonder eten naar de fabriek moest. Na een paar jaar begint de vader weer een eigen zaakje en krijgt daardoor een meer geregeld hoewel *lang niet ruim bestaan*.

N°. 1 is de jongste van een zevental. Met al zijn broers en zusters kan hij het goed vinden. Ook van zijn ouders houdt hij veel,¹⁾ maar dat neemt niet weg dat hij aanhoudende moeielijkheden met hen heeft. Zijn ouders zijn zeer geloovig en geven hem een uiterst *streng opvoeding* in wereldlijke en godsdienstige zaken. Dat bevalt N°. 1 geenszins, en, vooral als hij op den leeftijd komt dat de vermaken van de groote stad hem beginnen te trekken, komt hij tegen dit straffe regime in verzet. Op zijn 18^e jaar moet hij 's avonds om 10 uur thuis zijn — en het is nu eenmaal een feit dat vele dienstmeisjes tot 11 uur mogen uitblijven: zoodat N°. 1 natuurlijk eerst om half twaalf thuis kon zijn. Verder wordt zijn zakgeld hem zeer krap toegemeten en het is niet voldoende om er tusschenbeide eens een glas bier van te drinken, een sigaar te rooken, lid te zijn van een gymnastiek- of schermvereniging, een kleedingstuk te koopen waarin hij zin heeft, een hoogst enkele keer naar de comedie te gaan — en dat zijn toch alle vermaken die N°. 1 heftig begeert. Een groote ergernis zijn hem de voortdurende vermaningen over het waarnemen der godsdienstplichten. Hij is ongeloovig en wil zich den schijn van geloovigheid niet geven. Maar zijn ouders vermanen hem, beloven hem geld, dreigen hem het huis uit te jagen als hij zich niet onderwerpt: N°. 1 wordt *halstarrig*, en we zullen later zien, hoe dergelijke vermaningen, op een gevaarlijk oogenblik toegediend, werkelijk mede de oorzaak worden dat hij uit huis wegloopt, mede de oorzaak zijn dat hij in het dievenleven terugvalt.

N°. 1 heeft veel ervaring van scholen — en veel verdriet. Eerst de bewaarschool, — maar daarvan herinnert hij zich geen pijnlijke momenten. Nauwlijks is hij echter op de openbare *lagere school* of het *conflict* begint. Op zijn zevende jaar heeft

1) Tijdens zijn laatste gevangenschap zendt hij hun f 20 van zijn uitgangskas — een som die met veel arbeid verdiend is.

hij al zooveel *gespijbeld* ¹⁾, al zooveel slaag gehad: en hij heeft teruggeslagen, gescholden en met leien naar onderwijzeressen gegooid — dat hij voor straf naar een andere school wordt overgeplaatst. Zelfde tooneel. Volgt een christelijke school: zelfde toestand maar erger. Een tweede christelijke school; na een jaar weggestuurd. Nu is hij 11 jaar en weigert opnieuw naar school te gaan: hij wil naar een baas. Het succes van 5 jaar onderwijs is nul: nauwlijks heeft hij een beetje lezen en schrijven geleerd. Dit zijn geen vroolijke evenementen voor N°. 1 geweest — maar leerzaam voor ons. N°. 1 heeft een duidelijke voorstelling van de redenen *waarom zijn schooltijd een mislukking was*. Hij was een bengel van een jongen; hij wou graag zwemmen, graag visschen, graag schaatsenrijden, graag slootje springen, hij was de aanvoerder van de school bij vechtpartijen tegen andere scholen. Maar het onderwijs vond hij een „groote marteling.” Vooral aan rekenen en schrijven had hij het land, maar de uren van teekenen, zingen, vertellen, geschiedenis waren heerlijkheden: „over de tafels konden wij uitgestrekt liggen met den mond open en de oogen strak op den meester gericht.” Het verbaast niemand dat een jongen met zóó'n tegenzin tegen het onderwijs zich dikwijls bevrijdde door „stukkies te draaien” of, als hij bemerkte dat hij bij ongeluk naar school was gegaan, aan zijn drang tot beweging uiting gaf in ondragelijke lastigheid en in de lastigste grappen. Redenen genoeg tot afstraffing. Dat baat niet: hij slaat terug en blijft voor elk pak slaag een paar extra dagen van school. *Strengheid en hardheid maken hem erger* in plaats van beter, zegt hij: dan zet hij „de kop tegen de krib in”. Voor meesters die slaan heeft hij ontzag en hij houdt zich stil — totdat ze het hem te bont maken, want dan wordt hij woest, ontembaar, slaat terug. Slechts een der onderwijzers heeft een tamelijke invloed op hem gehad: dat was een zeer zachtzinnige onderwijzeres: voor haar voelde hij „liefde” en bij haar heeft hij zich altijd tamelijk ordelijk gedragen, veel ordelijker althans dan bij alle andere.

In zijn schooljaren vertoont hij ook de andere gewone onregelmatigheden. Een enkele keer komt hij *'s nachts niet thuis*. Eenmaal gaat hij met een vriendje op stap, overnacht in een

1) Spijbelen = zonder verlof de school verzuimen.

hooiberg en komt eerst den volgenden dag thuis. Een ander maal, op zijn 11^e jaar, vaart hij een weeklang met een schipper, zijn ouders in doodsangst latend.

En ook worden in dezen tijd de traditioneele appels uit den boomgaard gestolen. N°. 1 beschouwt dat echter zoo weinig als diefstal, dat hij den boer die hem wegjaagt voor gierigaard scheldt.

Nu komt de tijd dat hij een vak moet leeren. Hij zal diamantslijper worden en komt bij een baas. Het is een ruwe, onverschillige boel in dat vak, vindt hij en dat bevalt hem. Bij zijn eersten baas blijft hij bijna een jaar. Dan gooit zijn patroon naar hem met een hard voorwerp en treft hem ongelukkig in het gezicht. N°. 1 loopt niet terstond weg hierom, maar „hij houdt een pik op zijn baas” en laat hem weldra in den steek.

Daarna wordt het broddelen: binnen het halve jaar heeft hij 4 of 5 *verschillende bazen* in zijn vak.

Dan in het schildersvak, deels op verlangen van zijn ouders, gedeeltelijk uit eigen wensch, want hij „*sprong altijd van den hak op den tak.*” Als hij korten tijd bij een patroon is komt hij een paar minuten te laat op zijn werk, moet als straf een uur nablijven, zet een groote mond op omdat hij dit onbillijk vindt en als zijn gewone werktijd voorbij is gaat hij naar huis alsof hij van nablijven niets wist: krijgt gedaan.

Nu het verguldvak. Negen maanden bij een baas. Maar de marine zit hem in het hoofd — een oude hartstocht van hem. Hij wordt goedgekeurd en gaat in dienst. (14 jaar).

Ik vraag hem waarom hij toch zoo dikwijls van vak veranderd is. Hij erkent dat dit onverstandig was: maar hij verveelde zich en hij verlangde steeds naar iets anders. De oorzaak van zijn verveling was vooral deze, dat hij overal als loopjongen werd gebruikt. Hij wou graag het vak leeren maar daartoe werd hem nergens gelegenheid gegeven. Alleen bij zijn eersten baas is hem wat geleerd, en dat is dan ook juist de eenige bij wien hij het geruimen tijd heeft uitgehouden.

In dezen leerjongenstijd d. w. z. van 11—13½ jaar gaat zijn criminaliteit een stapje vooruit: hij kaapt appels en peren van fruitkarren en snoepgoed uit winkeltjes. Thuis stal hij niet, maar hij vertelde niet wanneer hij opslag van loon kreeg en hield het meer verdiende achter. Tot hiertoe is dus de ontwikkeling van

zijn criminaliteit zooals we die gewoonlijk zien bij een steedsch boefje. Maar N°. 1 wordt uit de stadsomgeving overgeplaatst in de kazerne — met het merkwaardige gevolg dat zijn criminaliteit, trouwens totnogtoe nog zeer jong en zwak, geheel ophoudt. In zijn dienstdtijd steelt hij niet: zijn eenige oneerlijkheid in dien tijd was, dat hij door opgaaf van valsche redenen van zijn ouders meerdere malen geld weet te krijgen dat hij voor zijn vermaken noodig heeft. Het is weinig bemoedigend (maar leerzaam) te zien hoe N°. 1 op zijn 18^e jaar eigenlijk *debuteert ineens met een inbraak*.

Het gaat hem goed bij de marine — in 't begin. „Je wordt constabel”, zeggen ze tegen hem. Hij exerceert als de beste en ook bij de theorie over de exercitien en over het schietwapen is hij een der vlugsten. Maar het schoolonderwijs! De oude ellende: het verveelt hem vreeselijk. Hij wordt onbarmhartig geslagen en uitgescholden — maar dat baat niets: hij kan nog veel minder leeren als er voortdurend een stok boven zijn hoofd zwaait: dat maakt hem zenuwachtig. Toch weet hij bijna een heel jaar lang geheel buiten straf te blijven. Dan beginnen de bijna onvermijdelijke conflicten. Op een goede keer wordt hij uitgescholden — onrechtvaardig meent hij, en hij protesteert met overtuiging: hij wordt nog erger uitgescholden. Dergelijke incidenten komen nog een paar keer voor — en N°. 1 heeft er genoeg van: *hij kan dat „slaan, vloeken, dwingen en sarren” niet verdragen* en als hij op onhebbelijke manier vermaand wordt, dan wordt hij er „onverschillig” tegen in. Van nu af aan *legt hij het er op toe weggejaagd te worden*, en dat lukt hem ten slotte: hij krijgt bovendien 4 maanden gevangenis voor desertie — maar is vrij. Hij is nu ruim 17 jaar.

Over de 3 jaar die hij bij de Marine diende is N°. 1 gansch niet te spreken. De opleidingsinrichtingen van de marine stelt hij op één lijn met andere opvoedingsgestichten als het Instructie-Bataillon en de Rijksopvoedingsgestichten: het zijn „echte pestbuilen op het maatschappelijk lichaam, kweekscholen der misdaad en der ontucht” enz., die door de meeste opvoedelingen verlaten worden „verpest naar lichaam en ziel”. Hij verklaart zijn lateren loopbaan voor een deel door de slechte indrukken in dienst opgedaan: het slechte gezelschap waarmee hij omgaat, de gemeen-

heden en diefstallen die hij ziet plegen. In zijn diensttijd gaat hij ook voor het eerst naar de vrouw: hij is dan 16 jaar.

Zoo uitgerust gaat N°. 1 op zijn 17^e jaar weer het leven in, een nieuwen weg proberen. Zóó, zonder vakkennis, verslaafd aan de vrouw, onverschillig geworden door een jarenlangen strijd met zijn meerderen, — en als eenige aanbeveling in die nieuwe wereld brengt hij een rood paspoort mee en zijn balsturigen aard. Hij krijgt een tijdelijke plaats in een winkel, die weldra weer door den ouden functionaris ingenomen wordt. Hij krijgt een plaats in een anderen winkel. Op een goede dag zal hij met zijn meisje naar de comédie gaan. Op den avond zelf wordt zijn permissie ingetrokken. Hij speelt op en gaat toch — krijgt gedaan. Weer een knechtsbetrekking in een winkel. Maar dienstmeisjes brengen een klacht tegen hem in omdat hij ze te veel aanhaalt — hij krijgt gedaan. Hij vindt nu werk als sjouwer op de markt, — een ongelukkige overgang, want hier leert hij kwade vrienden kennen. Die zijn doorgaans in menigte te vinden onder degenen die hun brood verdienen met losse werkjes waarvoor geen vakkennis noodig is. Eens wandelt hij met een zijner nieuwe bekenden, een ouden dief, naar huis. Zij loopen langs een winkel die tijdelijk door de bewoners verlaten blijkt te zijn. We gaan daar binnen, zegt de kameraad. N°. 1 „verdomt” het. Maar als hem voorgespiegeld wordt dat ze wel f 500 zullen vinden, zoodat hij f 250 van de buit zal hebben, bezwijkt hij. Want hij weet goed dat zijn f 5 weekloon, waarvan hij f 2.50 thuis geeft, zijn begeerte naar vermaak niet kunnen bevredigen. Hij is een bar uitgaander in dezen tijd: hij gaat veel naar de vrouw, graag naar comédie, café-chantant, hij is hartstochtelijk rooker, fietst graag en is buitendien altijd royaal voor zijn meisjes en zijn vrienden. N°. 1 heeft geen succes: hij maakt een armzalige buit, wordt denzelfden dag gegrepen, zit 2½ maand preventief en krijgt 2½ jaar.

Het was nog geen 1½ jaar geleden dat hij uit dienst kwam toen hij deze diefstal pleegde.

Tijdens zijn gevangenschap doet hij met vele anderen mee aan een gevangenis-oproertje: dit verlengt zijn straftijd met 4 maanden.

Hij is bijna 22 jaar als hij weer in de maatschappij terug komt — niet beter uitgerust dan vroeger. Toch gaat het weer

een heelen tijd goed — met heel wat gestruikeld. Hij heeft geen vak geleerd in de gevangenis: hij heeft met de breimachine kousen gebreid. Aan dit beetje vakbekwaamheid klampt hij zich vast. In de gevangenis heeft hij heel wat plannen gemaakt; phantaseeren noemt hij dat zelf. Na zijn ontslag wil hij van zijn uitgangskas een breimachine koopen om daarmee de kost te verdienen. Twee en een half jaar werkt hij hard: zoo hard, dat hij 's avonds „zijn hemd voor de ventilatie te droogen moest hangen”. Na zijn invrijheidstelling kon hij de machine koopen. Zijn gevangenisdroomden hadden hem f 2 per dag doen verdienen, maar de werkelijkheid — wat tegenslag en wat exploitatie — geeft hem f 0.54. Dat gaat niet. Dan maar sjouwwerk voor 10 cent per uur. Dat is natuurlijk te weinig: zijn kostgeld was hooger. Dan weer een week breien. Dan verschillende andere betrekkingen en eindelijk een goede: loopjongen voor f 8 per week — een *betrekking* „die ik in wanhoop verlaten heb omdat een meisje, waar ik mede op trouwen stond, mij verstiet omdat ik in de gev.... had gezeten. Na een paar woelige dagen besloot ik weer te gaan varen en op zee gevaren en veel werk te zoeken, waardoor ik de ontrouw der geliefde kon vergeten; dat geschiedde dan ook.” Maar na een paar reizen wordt hij in eens bedankt. Waarom? „Er is over je geluld achteruit”, zegt de bemanning, d. w. z. zijn verleden was bekend geworden. „Nog hield ik mij staande, hoewel *alles in mij kookte en bruischte tegen geheel de Maatschappij en de menschheid*”. Weer slecht betaald sjouwerswerk (f 5 per week) dat hij neergooit; weer een betrekking als looper — weer verkeer met een fatsoenlijk meisje en weer de kans dus op een goed huwelijk dat hem redden kan. Maar weer wordt zijn verleden bekend en wordt hij *verstooten*. Hij is „razend”. Thuis gekomen gaat hij te keer als een woesteling, „tiert” en „huilt”. Hij zal zich en zijn meisje van kant maken. Als de bui overgedreven is leeft hij weer als een gewoon mensch het huiselijk leven mee; maar hij blijkt prikkelbaarder dan gewoonlijk. En nu nog de onophoudelijke vermaningen over de godsdienstplichten en zelfs weer een dreigement dat hij *uit huis* gezet zal worden. „Dan gaan ik er zelf uit” — en hij komt niet meer terug. Dit gebeurt een paar dagen nadat hij door zijn meisje verstooten is. Zijn laatste houvast is hem

nu ontschoten. $1\frac{1}{2}$ jaar lang heeft hij den steun gehad van een ordelijk huiselijk leven en van den arbeid en nu staat hij stuurloos: zonder huis, zonder werk, zonder meisje. Die $1\frac{1}{2}$ jaar is hij vrij van diefstal gebleven. Zelfs had hij bij zijn talrijke bezoeken aan de Zeedijk de kennismaking met de „jongens” vermeden. Maar nu *gooit hij zich weg*: hij laat zich opnemen in het dievenleven en leeft van nu af aan van diefstal. Dat duurt $1\frac{1}{2}$ jaar: van zijn 23^e tot zijn 24 $\frac{1}{2}$ ^e jaar. Weldra gaat hij *met een publieke vrouw samenwonen*, een 34jarige gescheiden vrouw. Met haar deelt hij de wisselvalligheden van zijn inbrekers-bestaan: nu eens zijn ze rijk en kort daarna staat hun heele boeltje in de lomberd.

Het is uiterst merkwaardig om te zien hoe zelfs deze ongeregelde *huiselijkheid een verbazende invloed* uitoefent: N°. 1 wordt zoo rustig en ordelijk als hij nooit te voren geweest is. Toen hij nog bij zijn ouders inwoonde kon hij het 's avonds *geen 5 minuten thuis uithouden*: hij moest de deur uit, rondloopen, een glas bier drinken. Dan kwam hij thuis, maar nog heeft hij de rust niet gevonden en het duurt niet lang of hij loopt weer te slenteren in de Kalverstraat. Zie nu dezen rustelooze op zijn kamer met zijn bijzit. Daar zit hij een groot gedeelte van de lange ledige dagen thuis, tevreden als een burgerhuisvader. Hij voelt zich rustig en zit den heelen dag met een plezier en toewijding te knutselen, die een ijverig ambachtsman hem benijden kan. Dat wil zeggen: de eigen huiselijkheid heeft N°. 1 geschikter gemaakt voor geregelde arbeid, en, al blijft hij voorloopig beroepsdief, geschikter voor de eerlijke maatschappij. Bekeeren doet echter de samenwoning met een publieke vrouw N°. 1 geenszins. Dat was ook niet te verwachten. Toch schijnt hij oogenblikken van veranderden wil gehad te hebben en zelfs heeft hij een poging gedaan in het eerlijke leven terug te keeren. In een dossier vind ik een geschrift waarin N°. 1 aan B. en W. vergunning vraagt om met een zuurkar op den openbaren weg te staan. Dit *plan om zich weer op te richten* heeft hij gemaakt in een tijd dat hij niet met zijn meid leefde maar bij zijn ouders verpleegd werd wegens een beenbreuk. Het verzoek wordt geweigerd tot groote verbittering van N°. 1. Met nieuwe overtuiging gaat hij het dievenleven weer in: ze wilden hem niet eerlijk zijn brood laten verdienen — dan maar stelen. Dat zal

intusschen niet lang meer duren. Op een nacht haalt N°. 1 met twee vrienden voor een waarde van ruim f 1000 aan goederen uit een magazijn. De buit wordt te koop aangeboden aan een kennis uit de gevangenis. Door de verwarmingsbuizen zijn zakenrelaties tusschen de gevangenen aangeknoopt. Een gevangen snees maakte reclame voor zijn zaak: „als jullie eens wat hebben dan kom je maar bij me”, raadt hij zijn medegevangenen aan. Die aanbeveling bezorgt hem de klandizie van N°. 1 en zijn makkers. De drie dieven loopen erin en de snees liegt zich vrij. N°. 1 zit 4½ maand preventief en krijgt dan 5 jaar.

De makkers van N°. 1 in dit „zaakje” waren een 42 jarig beroepsdief: 4 maal wegens diefstal en 3 maal wegens mishandeling veroordeeld; niet lang geleden ontslagen na 5 jaar gezeten te hebben; ongehuwd maar leeft met een publieke vrouw. De andere kameraad vertoont het gewone beeld: 18 jaar, tijdlang zonder werk, door zijn ouders „uitvreter” genoemd, loopt huis uit, leeft in kleine logementjes, maakt op Zeedijk met jongens kennis.

Tijdens dezen straftijd van 5 jaar sprak ik N°. 1. Bij zijn ontslag is hij 30 jaar.

Terstond na zijn invrijheidstelling heb ik N°. 1 aan werk kunnen helpen buiten Amsterdam. Zijn uitgaanskas werd mij toevertrouwd. Hij gedraagt zich nu reeds ruim een half jaar uitstekend ondanks enkele moeilijkheden 1). Tijdelijke finantieele nood werd door een deel van de uitgaanskas gelenigd. Opnieuw wordt hij door een meisje in den steek gelaten — maar zijn reactie is geenszins heftig en verstoort zijn economisch leven niet. Ik bleef in drukke briefwisseling met hem. Eenmaal kon ik hem van een overhaast en gevaarlijk plan terug brengen. Totnutoe geen enkel teeken dat op waarschijnlijke recidive wijst.

Opmerkingen. 2)

Aetiologie. Het komt me voor dat N°. 1 op typische wijze veraanschouwelijkt hoe een beroepsmisdadiger tot zijn misdadige carrière vervalt, welke de invloed is van zijn aanleg en welke

1) Niet gecontroleerd.

2) In de „Opmerkingen” staan gewoonlijk nog verschillende gegevens vermeld, die ik daar beter dan in de levensgeschiedenis plaatsen kon.

ongunstige omstandigheden zijn val bevorderen. Omdat ik het geval typisch acht en omdat mij zoowel van den aard van N°. 1 als van de omstandigheden waaronder hij leefde meer en nauwkeuriger gegevens in handen gekomen zijn dan omtrent vele der overige recidivisten ¹⁾ zal ik deze beschouwing eenigszins uitvoerig maken.

Hoeveel van de schuld van N°. 1's criminaliteit kunnen we op de *omstandigheden* laden? Zijn ouders leefden in bekrompen omstandigheden; en gedurende enkele jaren als jongen, heeft N°. 1 in de wintermaanden werkelijke armoede ondergaan. Hij is dus geenszins een paupers kind, maar kind van een ambachtsman die als regel vrij behoorlijk verdiende maar enkele moeilijke jaren doormaakte. Zijn opvoeding was zeer fatsoenlijk, zeer ijverig en van zeer goeden wil: als geheel eer boven dan onder het gemiddelde — zij het ook dat ze door te veel strengheid, onvoldoende door tact geleid, nu en dan bepaald een invloed ten kwade uitoefende. Opvoeding noch finantieele toestand van zijn ouders zijn dus van dien aard dat ze een kind van gewonen aanleg tot misdrijf zouden voeren. N°. 1 echter ontwikkelt een, zij het onbelangrijke, jeugd-criminaliteit. Ik geloof graag dat N°. 1 later in het kazerneleven verscheiden slechte indrukken opdoet: maar dienzelfden invloed ondergaan jaarlijks duizenden zonder dat dit oorzaak van criminaliteit wordt. De *aetiologisch belangrijkste omstandigheden* zijn deze: zijn *gemis aan vakkennis* en de *gevolgen van zijn misdrijf en straf*. Deze omstandigheden maken het hem uiterst moeilijk een vaste, behoorlijk betaalde en eenigszins belangwekkende werkkring te vinden; ze dwingen hem omlaag naar lossen, geen vakkennis eischenden arbeid en te midden der losse arbeiders — weinig opvoedende en dikwijls indirect of zelfs direct tot misdrijf voerende omgang. En de gevolgen van zijn misdrijven en straf zijn het ook, die in zijn persoonlijke verhoudingen herhaaldelijk ruwe storingen teweeg brengen, beroeringen die hem aanleiding geven moedwillig zijn economische positie te verstoren, ja zelfs eenmaal hem direct tot misdrijf brengen. Gebrek aan vakkennis en zijn straf en criminaliteit zelve zijn belangrijke oorzaken van val en recidive voor

1) No. 1 gaf mij ook schriftelijk verschillende gegevens over zichzelf.

N°. 1. Maar het is uitsluitend aan zijn aanleg te danken dat hij geen vak leerde — en ook zijn eerste gestrafte misdrijf was, zooals we later zullen zien, voor een belangrijk deel gevolg van zijn aanleg. Andere criminogene omstandigheden van eenig belang zijn er in het leven van N°. 1 niet aan te wijzen. Laten we de omstandigheden buiten rekening die bijna uitsluitend en direct gevolg van zijn aanleg zijn dan komen we tot de conclusie dat de *omstandigheden een zeer onbeteekenende rol* speelden bij de tot stand koming van N°. 1's criminaliteit.

De *aanleg* van N°. 1 moet dus de *hoofdschuldige* zijn. Wat zijn de eigenaardigheden die indirect of direct oorzaak waren van zijn criminaliteit?

In zijn schooljaren is hij uit sterke gemoedsaandrang een spijbelaar van bijzonderen ijver en niet te breken volharding. De dagen dat hij werkelijk op school present is, is hij ondragelijk lastig. Dat alles omdat het onderwijs hem pijnlijk verveelt — uitgezonderd enkele vakken die van bijzondere levendigheid zijn en die hem in een absorbeerende en rustig makende belangstelling kunnen boeien. Geweldadige tucht heeft geen gezag over hem, integendeel: prikkelt hem tot halstarrige en niets ontziende tegenweer en tegenaanval. Zachtheid vermag veel meer op hem. Enkele malen (eens een volle week achtereen) trekt hij op avontuur uit. Zoowel in zijn vrijen tijd als op school is hij graag en zeker de eerste in het uithalen van alle mogelijke spel en kattenkwaad. Uit deze feiten kunnen we constateeren dat N°. 1 was: een jongen van *bijzondere ongedurigheid*; vol verlangen naar avonturen; met *uiterst levendigen maar zeer vluchtigen geest*, een geest die niet te binden was in werkzaamheid die een gestadig voortgezette en weinig prikkelende inspanning eischt. N°. 1 was krachtens zijn aanleg voor een bepaald soort werkzaamheid (misschien wel voor de meeste) ongeschikt. Maar hij was *niet lui*; integendeel: want in het werk dat hem interesseert en voor zijn aanleg geschikt is (zoowel in school als daarbuiten) geeft hij zich met volle krachtsinspanning en met succes. Verder is hij zeer *prikkelbaar* en daardoor slechts voor een zeer tactvolle en krachtig-zachte leiding vatbaar.

Echter: in zijn schooljaren hebben deze eigenschappen nog betrekkelijk weinig noodlottige gevolgen voor hem. Hij verlaat

de school bijna geheel zonder kennis. En erger: in zijn vele vrije dagen, die hem toekomen en die hij neemt, bevredigt hij zijn rusteloozen aanleg door rond te zwerven en veel katekwaad uit te halen. Dat is onschuldig, maar het is een bandeloosheid die vooral bij een arme jongen veel gelegenheid heeft in criminaliteit te ontaarden. Het kapen van appels uit boomgaarden, (door een kwajongen) juridisch natuurlijk misdrijf, mogen we moreel nauwelijks als zoodanig beschouwen. Over het stelen van vruchten van een fruitkar op straat is het nog mogelijk van appreciatie te verschillen. Maar het stelen van snoepgoed uit winkeltjes ligt in de appreciatie van wet en moraal zeker buiten de grens der eerlijkheid. Zoo is N°. 1 in twee stapjes, zonder dat hij het zelf duidelijk zal gemerkt hebben, *van katekwaad tot misdrijf* gekomen — een ontwikkeling die waarschijnlijk volkomen geleidelijk en bijna ongemerkt tot groote criminaliteit zou voortgegroeid zijn als niet N°. 1 toevallig uit zijn omgeving was weggenomen: Want nergens zou hij bijzondere reden tot weerstand gehad hebben, omdat elk nieuw stapje hem slechts onmerkbaar weinig zou hebben verder gebracht in misdadigheid. Het is *zijn rusteloze aanleg die de omstandigheden deed ontstaan waaruit misdadigheid gemakkelijk groeit*: die hem bracht tot een bandeloos leven vol kleine avontuurtjes. Of er ook een meer direct verband bestaat tusschen de eigenaardige aanleg van N°. 1 en zijn criminaliteit — dat zien we later.

In zijn jongensjaren treffen we dus eigenschappen bij N°. 1 aan, die voldoende zijn om zijn jeugd-criminaliteit te verklaren. Deze zelfde eigenaardigheden en enkele andere die we uit zijn later leven zullen constateeren, zijn meer dan voldoende om ook de *criminaliteit in de jaren van zijn volwassenheid* begrijpelijk te maken. Hij leert geen vak. Oorzaken: Hij loopt van zijn bazen weg b.v. als hem het loopjongens werk verveelt; of hij wordt weggestuurd wegens brutaliteit (bij verschillende gelegenheden vertelt hij mij dat hij is „opvliegend”, dat hij „gauw een groote mond” heeft, dat hij bij lichte prikkeling moeite heeft zijn handen thuis te houden, want hij is „oproerig van karakter”). Hij verandert herhaaldelijk van vak: eenmaal omdat zijn prikkelbaarheid de dikwijls ruwe militaire tucht niet verdragen kan, andere keeren eenvoudig omdat hij nu eenmaal altijd „van den hak op den tak

springt. De *ongedurigheid* van zijn aard, de *onstandvastigheid* van zijn plannen, zijn *prikkelbaarheid*: dat zijn de *eenige oorzaken waarom* N°. 1 *zonder vakkennis de wereld in moest* — waarom hij zonk tot den omgang der losse arbeiders: voor hem mede oorzaak van zijn eerste ernstige misdrijf. Ongeschikt om een vak te leeren is N°. 1 geenszins. Dat blijkt als hij tijdens zijn laatste 5 jaar lange gevangenschap vakonderwijs krijgt: dan leert hij met volle ambitie en goed resultaat.

N°. 1 is een minnaar van veile vrouwen van *buitengewone hartstocht*, een hartstochtelijk zoeker van bijna alle vermaak buitendien ¹⁾). Naast zijn gebrek aan vakkennis is de behoefte aan geld om uit te gaan, meer dan het geringe loon van zijn lossen arbeid hem toestaat, hoofdoorzaak van zijn eerste volslagen misdrijf.

Zoo is ook zijn *eerste ernstige val uit zijn aanleg verklaard*. Hij heeft eigenschappen die de omstandigheden voor het ontstaan van criminaliteit geschikt maakten, eigenschappen die zijn carrière vernietigden en hem behoefte gaven aan veel geld. De geschiedenis van zijn *eerste terugval* bewijst opnieuw de schuld van zijn aanleg. Nu is het vooral zijn heftige, abrupte, *door redeneering onvoldoende getemperde manier van reageeren* die ons treft. Als hij zijn werk te zwaar en te slecht betaald vindt (hij had gelijk), gooit hij het neer voordat hij weet op welke andere manier hij aan den kost kan komen. Als zijn meisje hem bedankt wordt hij, kort en duidelijk gezegd, dol. Hij doet de buitensporigste en meest verstandelooze dingen: dreigt zich en zijn meisje te zullen dooden en loopt uit pure baloorigheid uit een goede betrekking. Niet op alle indrukken natuurlijk reageert N°. 1 op zoo dolle wijze. Maar altijd zijn zijn reacties feller en onberedeneerder dan van andere mensen. En herhaaldelijk zien we dat indrukken van zeer geringe kracht en bijzonderheid een buitensporige reactie teweeg brengen. Bijvoorbeeld: als zijn ouders hem te druk vermanen loopt hij voor goed het huis uit. Dat alles beteekent: N°. 1 is een man die handelt onder den indruk van het oogenblik en onder de controle van slechts een beperkt veld van verstandelijke- en gevoelsoverwegingen. Naarmate de gevoelsbeweging heftiger is, moet een grooter deel der verstands-

1) Hij is echter geenszins aan den drank verslaafd en speelt niet.

overwegingen en ook der gevoelsoverwegingen verdrongen werden. De practische gevolgen van deze eigenaardigheid liggen voor de hand. Zoo iemand leeft volgens opwellingen: zijn plannen veranderen steeds en in de uitvoering van een plan volgt hij geen vaste lijn. Zoo wordt verklaard waarom het economische bestaan van N°. 1 en van het gros der beroepsdieven gewoonlijk in stukken valt. En nog een ander gevolg. Wie handelt onder den indruk van het oogenblik, kan slechts onzekere weerstand bieden tegen verleiding tot misdrijf. Gewoonlijk zal hij nog door enkele overwegingen zijn handelingen eenigszins controleeren. Maar zoodra er een omstandigheid zich voordoet die een heftige reactie in hem oproept, staat hij geheel weerloos. Dat zien we bij N°. 1 ook eenmaal. Als een meisje hem verlaten heeft verliest hij alle controle en stort zich zonder verder bedenken in het dievenleven. Deze buitensporige manier van reageeren is dus oorzaak dat de omstandigheden geschikt worden om misdrijf uit te lokken, en werkt ook direct criminogeen omdat ze vaste weerstand tegen crimineele verleiding en neiging onmogelijk maakt.

Er bestaat nog ander direct verband tusschen den aanleg van N°. 1 en zijn criminaliteit. *Verschillende van zijn eigenschappen moeten hem zoowel het begaan van misdrijven als de levenswijze in de dievenmaatschappij aantrekkelijk maken.*

N°. 1 stelt zich als tippelaars-ideaal den ouderwetschen romantischen roover voor: den stoutmoedige met edelen inborst, die een vrij leven leidt, een leven vol avonturen, een leven vol gevaren. Het dichtst bij dit ideaal komt het bestaan van den beroepsinbreker, de voornaamste, meest gerespecteerde en bewonderde onder de tippelaars, de man tevens die onder hen het meest avontuurlijke en meest gevaarlijke beroep uitoefent. N°. 1 „aanbidt het avontuur.” Uit verlangen naar avontuur is het o. a. dat hij eens met een bevriend beroepsdief een tocht naar Frankrijk ondernam (waarvan mij de details onbekend zijn). Hij „bemint het gevaar.” En vindt in het volbrengen van misdrijven de spanning van het onbekende en den prikkel van het gevaar dien hij verlangt. De heele levenswijze in de dievenmaatschappij is meer bij zijn aanleg passend dan het leven dat eerlijke menschen gewoonlijk moeten leiden. In het dievenleven geniet hij dagelijks de talrijke kleine gebeurtenisjes die het leven

op straat en in de kroegen en op andere plaatsen van vermaak oplevert: de avontuurtjes. Maar misschien van meer belang nog is dit: De rustelooze aanleg van N°. 1 voelt zich benauwd in de eerlijke maatschappij — niet om de eerlijkheid maar om de gebondenheid die er noodzaak is. Hoe is het mogelijk dat iemand die het (zooals hij zelf vertelt) geen avond rustig in eigen huis en familiekring uithoudt, maar om zijn onrust te bevredigen eenige malen moet uitloopen, de straat op — dat zoo iemand zich den heelen dag voegt in de gewoonlijk nauwkeurig afgepaste dagindeeling der eerlijke mensen. In de dievenmaatschappij is hij niet gebonden op vaste uren op te staan en naar bed te gaan, hij heeft geen vaste en noodzakelijke werkuren, geen voortdurend toezicht van een patroon dat hem minuut voor minuut zijn plicht voorschrijft. Zoozeer *voelt* N°. 1 *elke band als pijn* dat hij mij als een der ernstige nadeelen van het inbrekersleven gebondenheid noemt — een gebondenheid die daarin bestaat dat hij wel genoodzaakt is overdag er op uit te gaan om „zaakjes” te zoeken. Stellen we ons nu nog voor dat in de dievenmaatschappij door moraal en gewoonte een buitensporige mate van genietingen als geoorloofd en als ieder man toekomend beschouwd wordt, dan kunnen we ons goed begrijpen dat om al deze redenen N°. 1 in de dievenmaatschappij meer dan in de samenleving der eerlijken gelegenheid heeft volgens zijn aanleg te leven d. w. z. zich tevreden te voelen.

Recapituleerend. De eigenaardigheden van N°. 1 die direct of indirect tot een misdadig leven leiden zijn de volgende: groote gevoeligheid voor indrukken, prikkelbaarheid, heftige en onberedeneerde manier van reageeren, rusteloosheid, onstandvastigheid in plannen, onvermogen om tegen een moeilijkheid standvastig vol te houden, buitengewoon sterke zucht naar vermaak, bijzonder sterke sexualiteit, zucht naar avonturen en naar gevaren. Of we deze eigenschappen alle of gedeeltelijk onder één gezichtspunt kunnen vereenigen zal ik hier niet beslissen, evenmin of ze (en welke ervan) als normale of als abnormale moeten beschouwd worden.

Dat is een drukkend gewicht van eigenschappen die N°. 1 tot een misdadig leven predisponeren. De *prognose* schijnt ongunstig te moeten luiden: omstandigheden kunnen veranderd, aanleg

moelijk. Toch schijnt mij N°. 1 *een geval dat hoop geeft*. Deze persoonlijke appreciatie is wetenschappelijk waardeloos. Die appreciatie is echter voor een deel gevestigd op feiten die ik vermelden zal. Van belang is in de eerste plaats dat hij *werkelijk wenscht in het eerlijke leven terug te komen*. Dat vertelt hij mij — maar dat vertelt het groote merendeel der gevangen beroepsdieven, (tijdens hun gevangenschap meestal naar waarheid, geloof ik). N°. 1 is van oordeel dat in het dievenleven ondanks de vele bekoorlijkheden de nadeelen de overhand hebben: „het is zoo lekker niet,” zegt hij. Dat zijn wel interessante uitingen in den mond van een der voormannen in de dievenmaatschappij, (al is dit oordeel beïnvloed door de lange gevangenschap die hij ondergaat) — maar overtuigend bewijs van zijn wensch om in de maatschappij der rustig levende gerespecteerden terug te komen is de behoorlijk gedocumenteerde poging die hij deed, midden in het dievenleven staande, om zich een eerlijke kostwinning te verwerven. Als we buitendien bedenken dat hij na zijn eerste straf ondanks moeilijke omstandigheden $\pm 1\frac{1}{2}$ jaar buiten misdrijf bleef, dan kunnen we voor voldoende bewezen houden dat deze tippelaar (een der zeer beruchten van zijn soort) niet met de onwankelbare overtuiging het dievenleven koos en volhield die voor sommige geleerden als een kenmerk van elken beroepsdief geldt. Echter: ik houd hem geenszins voor een deugdenspiegel: berouw over de misdadigheid van zijn leven heb ik volstrekt niet bij hem gevonden — evenmin als bij het groote merendeel zijner beroepsgenooten. Wel redeneert hij dat het niet aangaat van diefstal te leven: hij erkent zijn schuld en de noodzakelijke billijkheid van straf. Maar niet vooral om dit inzicht verlangt hij zijn bekeering. Hoofdzakelijk om praktische redenen wil hij in de eerlijke maatschappij terug: omdat de bezwaren van het dievenleven: lange gevangenisstraffen, de verachting van verwanten en kennissen enz. hem te zwaar worden.

N°. 1 is *zijn jeugd voorbij*: bij zijn ontslag uit de gevangenis is hij 30 jaar. Op dien leeftijd verlaten zeer velen het dievenleven, hetzij omdat ze de nadeelen te ernstig gaan schatten, hetzij omdat hun rijpere aanleg minder neiging tot het dievenleven en meer geschiktheid voor de eerlijke maatschappij heeft gekregen. Ze duiken in een onstrafbaar parasieten-bestaan of worden eerlijk.

Ook zijn leeftijd is dus reden nu meer dan vroeger op reclas-seering van N°. 1 te hopen.

Een andere omstandigheid die voor de toekomst van N°. 1 te hopen geeft is deze: hij is *zeer impressionabel*, zooals we zagen — *ten kwade* — *maar ook ten goede* natuurlijk. Een verstandig en tactvol *raadsmān* zal de kwade gevolgen van zijn heftige reacties afwenden als hij door zijn beleidvol overwicht het tijdelijk verbroken moreele evenwicht van zijn pupil herstelt. De laatste recidive van N°. 1 had waarschijnlijk door 3 gesprekken elk van een uur lang kunnen voorkomen worden. De moeilijkheden die van de te groote impressionabiliteit gevolg zijn kunnen door een zeer individueel ingrijpen bestreden worden, maar tevens kan die groote vatbaarheid voor indrukken gebruikt worden om positieve invloeden ten goede aan te wenden. N°. 1 gaf mij, ongevraagd, herhaaldelijk de bewijzen hiervan. Het gevoel van verstooten zijn maakt je heelemaal ellendig en hopeloos, vertelt hij mij; en bij een andere gelegenheid zegt hij dat hij het als een der belangrijkste steunselen voor een ontslagen gevangene beschouwt „te zien en te merken dat men zich zijn lot *belangstellend* aantrekt”. En hij schrijft mij hoe zijn overplaatsing uit wat hij noemt een Nero-gevangenis naar een gevangenis, waar een humaan en menschkundig directeur aan het hoofd stond, zulk een invloed op hem had dat hij, aanvankelijk zich stellig voornemend te recidiveeren, na zijn overplaatsing weldra de beste voornemens had. Deze mededeelingen van N°. 1 bewijzen nogmaals het axioma dat een impressionabel mensch door tactvol optreden gemakkelijk te beïnvloeden, te leiden is. Dit is een axioma dat ik voor de toekomst van N°. 1 en vele andere beroeps-dieven van het uiterste belang acht.

Maar deze persoonlijke beïnvloeding, hoe belangrijk ook, is niet het eenige wat te doen valt. Ook de *omstandigheden kunnen voor N°. 1 zeer verbeterd* worden in vergelijking met de omstandigheden die hem na zijn vorig ontslag uit de gevangenis omringden. En ook dit is een reden waarom N°. 1 geenszins voor onverbeterlijk verklaard mag worden: want totnutoe heeft hij niet den steun gehad waarop elk ontslagen gevangene zoo noodig behoorde te kunnen staat maken. De omstandigheden waren hem moeilijk en medeoorzaak van recidive (zij het dat

die omstandigheden direct gevolg van zijn aanleg waren). Tijdens zijn 5 jarige laatste straf is hem *vakonderwijs gegeven* dat hij met ijver opnam. Dat moet in zijn verder leven een groot gewicht in den schaal leggen: zien we slechts hoe hij na zijn vorig ontslag uit de gevangenis moeite had behoorlijk vast werk te vinden, zien we ook de oorzaken van zijn eerste groote misdrijf. N°. 1 leerde het schildersvak. Dat is een vak dat, evenals alle vakken met seizoenarbeid, voor den recidivist niet zeer geschikt is. Want de onvermijdelijke en zeer aanzienlijke winterwerkeloosheid treft natuurlijk in de eerste plaats den ontslagen gevangene, den jongsten knecht. Wat er van een werkeloos gewezen-beroepsdief wordt is licht te voorspellen. N°. 1 wordt na 5 strafjaren precies in het hartje van den winter ontslagen. Het moet erkend worden dat het tijdstip van ontslag desnoods iets tactvoller had kunnen uitgekozen worden. Het maakt een lichtelijk eigenaardigen indruk, waar te nemen hoe de eene autoriteit met zeer gelukkig inzicht den recidivist zonder vakkennis door 5 jaar-lange moeite en opoffering van kosten tot goed vakman opleidt — terwijl een andere autoriteit met overtuiging en nauwkeurigheid den man op dat oogenblik van het jaar de maatschappij instuurt, waarop met absolute zekerheid te weten valt dat het moeitevol geleerde hem van geen nut hoegenaamd kan zijn ¹⁾. N°. 1 ziet zelf zeer goed welke gevaren zijn standvastigheid bedreigen: „als ik armoede zou moeten lijden, o, dan mag men vreezen dat ik weer vallen zal”, schrijft hij mij, en: „een hoofdvereischte is het dat ik spoedig bezigheid vind *opdat ik van de straat af ben*”. Zeer juist: *armoede en ledigheid, vooral het laatste*: dat zijn groote gevaren die N°. 1 bedreigen en die hij misschien zal kunnen vermijden met hulp van zijn in de gevangenis verkregen vakkennis. Ook van groot belang is het dat N°. 1 en zijn raadsman er voor zorgen (N°. 1 ziet het zelf goed in) dat hij een kostwinning krijgt die zoo weinig mogelijk in gevaar gebracht wordt door zijn ongedurigheid en zijn opvliegendheid d. w. z. dat hij een geschikt patroon krijgt of (misschien nog beter indien dat mogelijk is) een klein eigen onderneminkje begint.

¹⁾ Een request om vervroegd ontslag, gemotiveerd door de onmogelijkheid om in den winter werk te vinden werd afwijzend beantwoord.

Ten slotte kunnen hem nog in één opzicht de omstandigheden na zijn ontslag verbeterd worden. Zijn laatste recidive werd zeker bevorderd door het feit dat hij, hoewel weinig of niet met dieven omgang hebbend, toch op de hem familiare Zeedijk langen tijd naast hen zijn feesten gevierd had: toen hij zich wilde weggooien wist hij terstond bij wie zich aan te sluiten en zijn bekendheid verzekerde hem een gemakkelijke opname in het dievenleven. Sinds dien verkeerde hij vooral onder de beruchtste beroepsmisdadigers, die ongetwijfeld moeite zullen doen hem in hun midden terug te krijgen. De verleiding door dezen en door de op' zijn uitgangskas azende publieke vrouwen moet hem bespaard blijven: hij moet voorloopig niet in Amsterdam terugkomen. N°. 1 ziet dit zelf in. Voor hen die het niet zien zal de wetgever inzicht moeten hebben.

Ik zie de toekomst niet zonder bezwaren — ben mij bewust dat uit den aanleg van N°. 1 moeilijkheden zullen voortspruiten. Maar ik geloof aangetoond te hebben 1° dat de omstandigheden hem zonder veel moeite grootelijks zoo veranderd kunnen worden dat zijn blijvende betering hem veel lichter zal zijn dan vroeger; 2° dat zijn aanleg persoonlijke leiding zeer noodig heeft — maar voor leiding ook zeer vatbaar is. Gelukt het hem eerlijk te houden dan zal hij ongetwijfeld een zeer nuttig lid der maatschappij zijn, want hij is een kordaat man, handig, verstandig en met veel belangstelling en zijn energie, zij het ongedurig, is belangrijk. Een dief van energie en talent wordt na zijn betering een eerlijk man van energie en talent.

Classificatie van N°. 1 is niet moeilijk: hij is zoowel in aanleg als in criminaliteit het type van den beroepsdief, van den tippeelaar — en onder hen behoort hij tot de sterksten, de superieursten.

N°. 2.

Leeftijd tijdens onderzoek: 28 jaar.

Veroordeelingen:

14 jaar	diefstal in vereeniging)	3 maanden.
14 „	diefstal (in vereeniging, met inklim- ming)	4 maanden.
17 „	poging tot diefstal (in vereeniging)	3 jaar.
(bijna) 25 „	wederspanningheid	3 maanden.
25 „	mishandeling	1 maand.
26 „	poging tot diefstal (in vereeniging, valsche sleutels)	4 jaar.

N°. 2 kent in zijn familie geen *abnormaliteiten*, geen *criminaliteit*. Dit laatste althans blijkt niet geheel juist te zijn. Bij onderzoek is mij gebleken dat een van zijn broers eenmaal wegens diefstal door den krijgsraad veroordeeld is. Maar overigens is zijn verklaring juist, althans voor zoover het zijn naaste familie betreft. Zijn ouders zijn oppassende menschen die hem een *behoorlijke opvoeding* gaven ¹⁾ en steeds trachtten hem van misdrijf af te houden. Ze maken zich niet schuldig aan drankmisbruik en hun gedrag heeft hen nooit met politie of justitie in aanraking doen komen. Evenzoo zijn broers en zijn zusters. Hun gedrag gaf nooit (uitgezonderd die eene diefstal van een der broers) aanleiding tot opmerkingen. Geen hunner maakt zich schuldig aan drankmisbruik. Op een zuster na zijn ze allen gehuwd en allen verdienen in eerlijk bedrijf hun brood.

Bij *zichzelf* heeft N°. 2 nooit eenig abnormaal verschijnsel

1) N°. 2 verklaart zelf dat zijn ouders hem steeds van misdrijf poogden terug te houden; en uit een dossier blijkt dat de vader, ten einde raad, zelf verzoekt zijn zoon in een rijksopvoedingsgesticht te plaatsen.

waargenomen. Van drankmisbruik is hij geheel vrij. Als hem thuis sterke drank werd aangeboden bedankte hij: hij houdt er niet van. Ook de officieele bewijsstukken toonen aan dat hij werkelijk zich aan sterken drank niet te buiten gaat, althans niet als gewoonte ¹⁾).

Hij maakt op mij den indruk van een kalm beredeneerd man. *Zeer intelligent*: hij antwoordt nauwkeurig, doeltreffend en zonder afdwalingen. Hij is een verstandig, ironisch sociaal-philosoof, die mij in zijn beschouwingen menige belangrijke mededeeling doet. Zijn mededeelingen zijn over het algemeen *betrouwbaar*, want hij vertelt mij veel dat hem in een ongunstig daglicht stelt en dat hij zonder eenige moeite had kunnen verzwijgen.

Levensgeschiedenis.

N°. 2 is te Amsterdam geboren als *wettige* zoon van *welgestelde werkmansouders*. Zijn vader heeft een vaste betrekking als meester-knecht en verdient daarmee f 16 per week: zoodat de moeder niet voor den kost behoeft te werken. Het gezin bestaat uit man, vrouw en 6 kinderen, (4 jongens en 2 meisjes) waarvan N°. 2 de *oudste* is. Van armoede dus geen sprake.

Van 6—11 jaar is hij op school. Het bevalt hem daar wel en hij komt er dan ook trouw: *spijbelt niet*. Maar hij is *buitengewoon lastig* en een eerste vechtersbaas. Hij krijgt echter nog veel meer straf dan hij verdient, want nu hij eenmaal bekend is als lastpak krijgt hij van alles de schuld: dat grieft hem. Op een goeden keer krijgt hij een zware straf voor een feit dat hij niet begaan heeft. Hij weigert pertinent zijn strafregels te schrijven en als hij moet schoolblijven loopt hij weg: hij voelt zich in zijn recht en is onverzettelijk — maar wordt om zijn verzet *van school gejaagd*. Aardig voorbeeld van het sterke gevoel voor rechtvaardigheid dat ik bij vele beroepsmisdadigers aantrof; aardig voorbeeld ook van het dikwijls voorkomende geval dat een beroepsmisdadiger in zijn jeugd of later door een

¹⁾ Staat van inlichtingen van de politie in de dossiers der verschillende veroordeelingen. Uit de registers der kantongerechten blijkt dat hij nooit wegens openbare dronkenschap veroordeeld is.

beleid van straffen en dwingen geprikkeld wordt „*zijn kop 'er tegenin te zetten*” en dan werkelijk ontembaar wordt.

Hij wordt niet opnieuw naar school gezonden, maar wordt als „thuiswerker” (hij is nog te jong voor een fabriek) in de leer gedaan bij een sigarenmaker. Hier blijft hij een jaar in volle eendracht met zijn baas — is dan 12 jaar en gaat naar een fabriek, omdat dat prettiger is en een beter manier om zijn vak te leeren.

Vanaf dit oogenblik (vanaf zijn 12^e jaar of vanaf zijn komst op de fabriek) begint N°. 2 alle ongeregeldheden en fouten te vertoonen die den lateren beroepsmisdadiger voorspelleff.

Hij *begint bij zijn bazen weg te loopen*: gaat dan wel weer bij een nieuwen, maar blijft nooit lang bij een zelfden. Doorgaans gaat hij uit zichzelf weg. Waarom, dat weet hij eigenlijk niet precies, maar o. a. wel eens omdat hij dacht bij een ander wat meer te zullen verdienen dan bij den baas dien hij op dat oogenblik heeft. Maar met dat al is N°. 2 toch gewoonlijk aan het werk, al heeft hij natuurlijk wel eens enkele werkeloze dagen tusschen den eenen patroon en diens opvolger.

In dezen tijd voor het eerst ook blijft hij, *soms dagen lang soms een week, van huis weg*. Hij gaat dan met een paar vriendjes er op uit, ze zwerven in de stad, slapend waar ze een plekje vinden, („*bivakkeeren*” noemt hij dat, op zijn 14^e jaar met een bargoensch woord) en zich den kost bij elkaar stelend. Wat is de oorzaak van deze zwerftochten? Men zou denken dat telkens een kleine periode van werkeloosheid d. w. z. van straatslijpen althans aanleiding was tot zoo'n periode van totale verwildering. In 't geheel niet. N°. 2 zelf vertelt mij dat hij zijn zwerftochten onderneemt uit „*pleizier in het avontuur*”. De lust pakt hem — ook in tijden dat hij werkt en ordelijk te leven gewoon is. En als het hem pakt dan wil hij er op uit.

Reeds nu, op zijn 13^e jaar ongeveer, leert hij de *Nes* kennen, zij het dan ook voorloopig van een onschuldigen kant. N°. 2 en zijn vriendjes trekken als „*snoeiers*” de eene kroeg uit de andere in d. w. z. zich te goed doend aan allerlei smakelijke maar onschuldige spijzen en dranken.

Totdat hij op de fabriek komt heeft hij niet gestolen. Wel heeft hij in zijn schooltijd appels uit boomgaarden geplukt, wortels

van het land gekaapt — maar dat doen de meeste jongens, zegt hij en dat mogen we dan ook nauwlijks als diefstal beschouwen. Op de fabriek vindt hij een paar kameraadjes met wie hij weldra een geregeld dieven-bedrijfje opzet. Hun jeugd-diefstallen zijn dezelfde die we gewoonlijk door stelende jongens zien begaan; en de gewone ontwikkeling is ook hier waar te nemen: diefstal van appels van karren, diefstal uit winkels, aanvankelijk alleen van lekkers maar toch reeds zeer spoedig ook van andere voorwerpen die ze bij opkoopters te gelde maken, zoodat ze soms *f* 2 à *f* 3 op zak hebben. N°. 2 wil er niet van hooren dat hij door zijn kameraadjes op het slechte pad gebracht zou zijn: ze waren alle even schuldig en niemand was verleider of verleide. Een clubje diefjes dat blijkbaar bij elkaar hoort en daarom ook elkaar tot vrienden gekozen heeft met uitsluiting van de talrijke anders-geaarden, die ze dagelijks ontmoeten.

N°. 2 is dus reeds op zijn 13^e jaar een *beroepsdief*: want het karakteristieke van beroepsdiefstal is niet zoozeer de uitoefening als uitsluitend of als hoofdberoep (al is dit gewoonlijk wel het geval: vandaar de naam) maar de uitoefening als onophoudelijke gewoonte. Als hij 14 jaar oud is zegt hij eens tegen een van zijn vriendjes: „als je soms eens in een herberg bent en billardballen kan stelen dan moet je het niet laten, want ik weet ze te verkoopen voor *f* 1.” Wel duidelijk bewijs hoe hij voortdurend bezig is te speuren naar buit en naar een markt daarvoor.

Als N°. 2 bijna 15 jaar is d. w. z. nadat hij reeds bijna 3 jaar lang zijn diefstalletjes pleegt, loopt hij er voor het eerst tegenaan. Wel is hij eenige malen verdacht geweest, maar nooit waren er termen gevonden hem te vervolgen. Ditmaal steelt hij met twee vriendjes uit een winkel een paar sleutels van voordeur en lade, met het doel daarmee 's nachts den winkel binnen te dringen. Zijn vriendjes zijn 13 en 14 jaar, beide, evenals N°. 2, op dat oogenblik zonder werk. Het proces gaat zijn gang. Als N°. 2 voor den rechter-commissaris geweest is en bekend heeft bekruipt hem blijkbaar de *vrees voor straf* en hij ontvlucht voor langen tijd de ouderlijke woning. Toch schijnt de vrees hem niet diep gezeten te hebben, want hij *gaat*, hangende zijn proces, *met stelen voort*: zoo zelfs dat hij, in den nacht voor zijn veroordeeling met een vriend rondzwervend, een diefstal doet die hem

opnieuw een veroordeeling opbrengt. Heel gemakkelijk te intimideeren is een misdadige jongen blijkbaar niet, vooral niet als een jarenlange gewoonte weggeïntimideerd moet worden. In dien nacht stelen N°. 2 en zijn kameraad door overklimming duiven uit een tuin: ze verkoopen die, en „versnoeien” de opbrengst den volgenden dag. De kameraad is een 15 jarige jongen, die alweer de gewone verschijnselen vertoont: veel schoolverzuim zoodat hij zelfs niet schrijven kan; later dagen verzuimen van zijn werk en van zijn bazen wegloopen. Deze twee diefstallen kosten N°. 2 3 + 4 maanden gevangenis, die hij achter elkaar uitzit.

In de gevangenis verzamelt hij *goede voornemens*, die hij na zijn ontslag gedurende ± 15 maanden in *practijk* brengt. Hij werkt steeds, zij het dan ook bij verschillende bazen en gedraagt zich, tot groote tevredenheid van zijn vader, goed. Alles gaat uitstekend — totdat hij toevallig op een Zondagavond zijn *oude vrienden* tegenkomt die een lade gaan lichten. Hij doet niet mee maar krijgt toch een deel van den buit. Sinds dien gaat hij weer geregeld met hen mee. Waarom? Dat begrijpt hij zelf niet precies: „*dat zit in je karakter;*” het karakter van zijn broers is niet zoo en het zijne nu eenmaal wel.

Dit is een uiterst merkwaardige terugval omdat ze nauwelijks te verklaren is. Hij werkt; leeft ordelijk en wil ordelijk leven; hij leeft in de grootste harmonie met zijn ouders en woont steeds thuis. Wel begint juist omstreeks dezen tijd d. w. z. als hij even 16 jaar is, zijn verkeer met vrouwen, maar hij verklaart ten stelligste dat deze de oorzaak van zijn terugval niet waren, noch door hem aan te sporen tot misdrijf noch door hem tot buitensporige uitgaven te dringen (hij had f 2,50 zakgeld): „*waarom de schuld op een ander gooien,*” zegt hij.

Er volgt nu een periode van ongeveer 10 maanden *beroepsdiefstal*, die door een nieuwe veroordeeling afgebroken wordt. In dezen tijd wordt hij in het echte dievenleven ingewijd. Hij komt weinig meer thuis. Hij komt veel op de Zeedijk en ontmoet daar jongens, ouderen en meer ervaren dan hij, die met hem uit stelen gaan en hem onderrichten voor zoover zijn kennis nog onvoldoende is. Zoo komt hij tot diefstallen van meer belang en tot inbraken.

Ten slotte wordt hij gesnapt bij een inbraak die hij, even 17 jaar dan, pleegt in vereeniging met 3 anderen. N°. 2 wordt

gevat en met hem een der anderen een ongehuwd 30 jarig recidivist, een „werkman,” die reeds in 3 termijnen 5 jaar wegens diefstal zat. N°. 2 zit ruim 2 maanden in voorarrest en krijgt dan 3 jaar.

Als hij na verloop van die 3 jaar, dus op ruim 20 jarigen leeftijd, ontslagen wordt gaat hij *weer aan het werk*. Het is wonderlijk (want in tegenspraak met wat men gewoonlijk denkt): deze recidivist met 3 veroordeelingen wegens diefstal vindt zonder moeite werk en dat nog wel in de eigen stad en in zijn eigen vak. En hij is overtuigd dat men zijn veroordeelingen kende: als men maar niet veroordeeld is wegens diefstal in zijn beroep dan kijkt een patroon zoo nauw niet, zegt hij. Maar een ander bezwaar doet zich voor, dat hem noodlottig zal worden. Tijdens zijn lange gevangenschap heeft hij *de vaardigheid in zijn vak verloren*. Hij begint weer als jongen tegen *f* 3 per week, blijft ongeveer een jaar bij zijn baas en komt dan als knecht bij een ander. Maar ondanks alle moeite kan hij niet meer zijn oude en normale vlugheid van werken terug krijgen, zoodat hij (het werk is stukwerk) nooit meer dan $\pm f$ 8 verdienen kan, terwijl zijn kameraads het tot *f* 14 à *f* 15 brachten. Dat griest hem om twee redenen. Hij krijgt niet de volle achting van zijn kameraden, want, hoewel ze hem persoonlijk graag mochten: je wordt toch altijd eenigszins geacht door je kameraads naarmate je meer of minder goed vakman bent. En verder: zijn loon is zooveel lager dan dat der anderen dat hij dikwijls niet met hen mee kan doen, niet tegen hen op kan. Zoo heeft hij voortdurend een ellendig gevoel *van minderheid tegenover zijn kameraden*, en dat drukt hem. In dezen tijd woont hij weer bij zijn ouders en betaalt uit vrijen wil eerst *f* 2, later *f* 5 kostgeld.

Ondanks de bezwaren die hij tegen zijn tegenwoordig bestaan heeft blijft hij nog geruimen tijd buiten diefstal. Dan wil hij de kweiling niet langer verdragen, en na 2 eerlijke jaren gaat hij weer met zijn oude bekenden op pad. Dat is voor hem echter geen reden om zijn werk in den steek te laten. Integendeel, hij heeft meer plezier in zijn werk dan vroeger, want hij komt nu op de fabriek soms met verschillende honderden guldens in zijn zak. Dat geeft hem een zeer aangenaam gevoel van kracht en meerderheid tegenover zijn kameraden. Als hij echter een jaar bezig

is te stelen krijgt hij om een kleine reden ontslag. Waarschijnlijk is zijn dievenleven reeds lang bekend en zocht zijn patroon een voorwendsel om hem te ontslaan: dit zegt hij zonder bitterheid, hij kan zich dat wel begrijpen. Van nu af aan werkt hij nooit meer, tenzij een beetje voor zichzelf thuis. Hij heeft dus na zijn ontslag 3 jaar lang gewerkt zonder veel verwisseling van bazen.

In dezen tijd wordt hij natuurlijk op en top een jongen van de vlakke. Korten tijd nadat hij van de fabriek is weggestuurd, dus op zijn 23^e jaar, verlaat hij de ouderlijke woning en gaat *samenwonen met een 19-jarig meisje* dat hij reeds eenigen tijd kende, dat hij nu uit het „leven” ¹⁾ haalt en tot zijn bijzit maakt. Ook nu weer verzekert hij ten sterkste dat de vrouw voor hem niet een oorzaak van zijn criminaliteit was. Hij ontkent niet dat het wel voorkomt dat meiden hun jongens tot diefstal aansporen, maar bij hem was dat niet het geval. Ook niet door hooge uitgaven te eischen drong ze hem tot diefstal: ze deelen samen tevreden den rijkdom en de armoede van het dievenleven. Terstond na zijn ontslag uit de fabriek heeft hij een goeden tijd: in eenige weken „verdient” hij ongeveer f 1000. Maar onder dieven is het „*zoo gewonnen zoo geronnen*”; het verdiende geld is in een oogenblik verteerd, en hoewel ze doorgaans een ruim bestaan hebben, kennen ze ook tijden dat er geen geld is voor olie in de lamp ²⁾, tijden waarin zelfs de overvloedige kleedingstukken naar de lombard gebracht worden. Het tweetal leeft in betrekkelijk geregelde verhouding. N°. 2, geen „pojer” (souteneur), eischt van zijn bijzit zekere trouw — en hij zelf, hoewel niet zuiver monogaam, gedraagt zich in het algemeen als getrouwd man. De samenwoning is ook vrij duurzaam. Ze bestaat reeds 3 jaar als N°. 2 zijn tegenwoordige straf krijgt, en ze heeft dan reeds een paar korte straffen (dikwijls noodlottig voor zoo’n verhouding) overleefd. De vaste „gabber” van N°. 2, een man van 21 jaar, een „handelaar in alles wat maar voorkomt”, die reeds tweemaal voor diefstal gestraft is woont met zijn 20 jarige bijzit bij hem in.

1) Een vrouw uit het leven d. w. z. een publieke vrouw.

2) Men moet in het oog houden dat No. 2 een zeer bekwaam inbreker is: zoodat zijn finantieele toestand waarschijnlijk beter is dan we bij den beroepsdief gewoonlijk zullen vinden.

Het duurt wel langen tijd voordat de justitie N°. 2 te pakken kan krijgen, maar met rust gelaten wordt hij ook niet. Als hij eerst kort van zijn fabriek af is wordt hij verdacht van een nachtelijke inbraak die met hulp van alle mogelijke inbrekers-instrumenten, van een touwladder en breekwerktuigen, wordt uitgevoerd en die den inbreker een belangrijken buit geeft. N°. 2, ten slotte niet veroordeeld voor dezen diefstal, zal op het politiebureau gebracht worden om verhoord te worden. Nu doet hij zich kennen als een ander man dan de bedaarde, berustende gevangene dien ik zag. Als jongen was hij een vechtersbaas en het blijkt dat hij zijn opvliegendheid nog niet kwijt is. Hij *verzet zich hevig en in groote opgewondenheid* tegen de agenten die hem op het bureau moeten brengen: want hij is van oordeel dat deze maatregel onwettig is daar de officier van justitie er geen bevel toe gegeven heeft. In het gevecht wondt hij een agent en hij wordt veroordeeld wegens verzet en mishandeling tot 3 maanden gevangenis. Ruim een jaar later worden 3 mannen overvallen bij het forceeren van een brandkast. N°. 2 wordt verdacht een van de drie te zijn. Hij zit twee maanden preventief, maar moet dan worden vrijgelaten. Zijn vaste kameraad is de eenige tegen wien voldoende bewijzen gevonden worden: deze moet het spits afbijten en wordt veroordeeld. Wij kunnen in het midden laten of N°. 2 deze keer schuldig was of niet. Maar dat zijn respect voor brandkasten gering was, dat blijkt voldoende tijdens zijn proces. Als hij naar het paleis van justitie wordt vervoerd ziet hij zijn bijzit en roept uit: „leve de brandkasten, ze weten toch wel dat we er van leven.” Een uitlating, die, even duidelijk als zijn eerlijke verklaring tegen mij zelf, bewijst wat de aard van zijn beroep is.

Toch kost deze brandkast-zaak N°. 2 een maand gevangenis. De bijzit van een zijner kameraden, die een grief tegen N°. 2 heeft, dreigt aan de politie te verraden welke bewijzen ze tegen hem kan aanbrengen. Dat kost haar duur. Als zij, op een dag met haar zuster wandelend, N°. 2, diens kameraad en hun bijzitten ontmoeten wordt het tweetal deerlijk „afgetuigd” ¹⁾ door N°. 2 en zijn gezelschap. Maar nu gebeurt wat anders uitzondering is bij dergelijke gevallen van eigenrichting in de dievenmaat-

1) Mishandeld.

schappij. De slachtoffers voelen zich er door verongelijkt en beklagen zich bij den rechter. N°. 2 krijgt 1 maand gevangenis voor *mishandeling*.

Weer een jaar later grijpt de justitie nog eens naar N°. 2 — en zij blijkt hem werkelijk gevangen te hebben. Twee mannen hebben zich met valsche sleutels toegang verschaft tot een huis dat ze door de bewoners hebben zien verlaten. 't Is nog in den vooravond als ze binnen gaan — maar onverwacht komen de bewoners thuis en verrassen de inbrekers. Verdacht worden N°. 2 en een nieuwe 24-jarige kameraad van hem (ook reeds wegens diefstal gestraft en tegenwoordig bij N°. 2 inwonend). N°. 2 wordt gevat, zit 2 maanden preventief en moet dan zijn 6-jarige vrijheid betalen met 4 jaar gevangenisstraf. Vier jaar lang heeft hij dan ongestraft het dievenbedrijf uitgeoefend.

Tijdens deze straf sprak ik N°. 2. Bij zijn ontslag zal hij 30 jaar oud zijn.

Opmerkingen.

Aetiologie. Jeugd-criminaliteit zooals gewoonlijk geheel zonder oorzaak in de omstandigheden. Goede opvoeding, welgestelde ouders. Geen verleiding door anderen, zegt N°. 2 uitdrukkelijk. Aanleg de eenige schuldige, of, zooals N°. 2 zelf zegt: zijn karakter was nu eenmaal zoo. Geen spijbelaar. Uiterst lastig scholier. Sinds 12^e jaar, sinds hij naar een fabriek gaat, ongunstige verandering. Hij loopt dikwijls van zijn baas weg, soms om hooger loon te verdienen, soms ook zonder dat hij de reden goed weet. In dienzelfden tijd gevoelt hij af en toe een drang om 's nachts op straat te zwerven. Soms zwerft hij een week lang zonder thuis te komen. Wat wil hij van die tochten? „Avontuur.” In dienzelfden tijd begin der criminaliteit. Waarom? Gedeeltelijk om aan den kost te komen tijdens zijn zwerftochten, deels om snoei-centen te hebben. Drie jaar lang steelt hij — maar blijft aan den arbeid zij het op zijn ongeregelde manier. Drie jaren lang straffeloosheid, waarin hij een vaste overtuiging moet gekregen hebben van de betrekkelijke ongevaarlijkheid van zijn bedrijf.

Oorzaak van *eerste recidive*: geene. Zijn verkeer met vrouwen is begonnen, maar hij schijnt niet buitensporig hartstochtelijk te

zijn. Na 15 maanden eerlijkheid ontmoet hij oude vrienden en doet met hen mee — hij weet zelf niet goed waarom eigenlijk.

Na straf: 2 jaar vrij geregelde eerlijke arbeid. *Oorzaak van recidive:* in de gevangenis heeft hij de handigheid in zijn vak verloren: hij kan dus maar weinig verdienen; hij vreest de minachting zijner medearbeiders en maakt zich onder hen aanzienlijk door het bezit van groote sommen (gestolen) geld.

N°. 2 vertoont veel eigenschappen die we dikwijls bij beroepsdieven aantreffen: hij is lastig, zeer prikkelbaar, wordt halstarrig door straf, is avontuurlijk, loopt dikwijls van zijn bazen weg. Maar al deze eigenschappen, die vooral door de verwoesting van het economisch bestaan een sterk criminogene invloed kunnen hebben, zijn voor N°. 2 niet de hoofdoorzaak van zijn criminaliteit. Want zijn eerste crimineele periode en zijn beide recidives vinden plaats op een tijd dat hij aan het werk is. De eerste recidive is gevolg van een opwelling: hij steelt in eens weer zonder het plan daartoe gevormd te hebben en zonder zelf goed te weten waarom. De tweede recidive is gevolg van zijn sterk ontwikkeld gevoel van schaamte (zij het gedeeltelijk valsche schaamte). Aanleiding is zijn onvoldoende vakkennis — misschien eenigszins veroorzaakt door zijn ongeregelde leerjaren (11—16 jaar), maar vooral door een 3 jarige gevangenisstraf gedurende den tijd (17—20 jaar) waarin hij zich tot goed vakman had moeten bekwamen en waarin hij de handigheid in zijn vak verloor.

Het avontuurlijke dievenleven moet voor hem aantrekkelijkheid gehad hebben — anders ware hij niet in een opwelling en zonder goede reden daarin teruggevallen. En hij moet een man zijn die handelt onder den indruk van het oogenblik, om in een opwelling en zonder een plan gemaakt te hebben — bijna zonder het te willen een zoo belangrijken stap te doen.

De omstandigheden die mede-oorzaak waren der beide recidives zijn deze: de 3 jaar lange gevangenisstraf en de terugkomst in hetzelfde tot misdrijf lokkende milieu. Door het geven van vakonderwijs in de gevangenis en door verwijdering uit het oude milieu (door wet of particuliere activiteit) kunnen dergelijke criminogene omstandigheden geëlimineerd worden. De oorzaken der recidives die in den persoon gelegen zijn hebben echter in dezen verreweg overwegende kracht. Nu schijnt het dat een

voogd-raadsman een niet al te moeilijke taak zou gehad hebben. Want 1° beide keeren is N°. 2 geruimen tijd na zijn ontslag eerlijk geweest (15 maanden en 2 jaar): zijn wil was dus niet vast op het kwade gericht. 2° Wat in een opwelling en zonder veel reden besloten wordt moet, mits spoedig bestreden, niet *al* te moeilijk weg te praten zijn; en de gevolgen van zijn schaamtegevoel hadden weggenomen kunnen worden — hetzij door overreding, hetzij door overplaatsing te bewerkstelligen in een fabriek, buiten bereik van de vakgenooten die hem kenden, en waar hij langzamerhand ongestoord de verloren vakbekwaamheid weer had kunnen herwinnen.

Het is waarschijnlijk dat zijn perioden van eerlijkheid duurzaam hadden kunnen gemaakt worden. Want het blijkt dat hij niet te ongedurig is om langen tijd vrij geregelden eerlijken arbeid te verrichten. En buitensporige hartstochten, die alle regel en goede voornemens kunnen verwoesten, heb ik bij N°. 2 niet kunnen constateeren.

Classificatie: beroepsdief — in alle opzichten. Door zijn criminaliteit, die in zijn jeugd ontstaan en van den aanvang af beroepmatig is. Door zijn aanleg, die over het algemeen de eigenaardigheden vertoont die we gewoonlijk bij beroepsdieven aantreffen. Door zijn levensgewoonten: geen eerlijken arbeid verrichten, niet bij zijn ouders wonen, niet getrouwd maar levend in min of meer losse verhouding met een bijzit. Het niet-werk criterium vertoont hij echter niet zuiver: een jaar lang, terwijl hij beroepsdief is, werkt hij geregeld. Dat zullen we trouwens ook bij enkele andere beroepsdieven zien gebeuren.

N°. 3.

Leeftijd tijdens onderzoek: 20 jaar.

Veroordeelingen:

Bijna 17 jaar	poging tot diefstal (in vereeniging, valsche sleutels)	1 jaar.
18 „	diefstal (in vereeniging)	1 jaar.
20 „	diefstal (medeplichtig)	2 jaar.

Abnormaliteiten in familie. *Moeder* na 30^e jaar aanvallen van krankzinnigheid. Ze schreeuwt dan en slaat alles stuk in huis en vreest dat men haar kwaad wil doen. Herhaaldelijk wordt ze langen tijd in een krankzinnigengesticht verpleegd. Haar jongste kind heeft stuipen. Overigens zijn aan N°. 3 geen abnormaliteiten bekend. *Criminaliteit* evenmin. Dat wordt mij, wat ouders en broers en zusters betreft, door mededeeling der politie bevestigd.

Zichzelf acht N°. 3 geheel normaal. Hij drinkt weinig of niet ¹⁾. Als hij alleen is nooit, zelfs geen bier. Maar als hij met kameraden uit is komt het wel voor dat hij zich dronken drinkt — en dan is hij wel een enkele keer in 2 dagen niet nuchter geweest. Na zijn laatste veroordeeling doet hij in het Huis van Bewaring een poging tot zelfmoord.

Tijdens ons onderhoud kreeg ik van N°. 3 den indruk dat hij was: levendig, zenuwachtig, zeer *intelligent*: hij antwoordt steeds zeer volledig, nauwkeurig en helder.

Zijn mededeelingen schijnen *betrouwbaar*, want hij vertelt mij veel dat hem in ongunstig daglicht stelt en dat hij gemakkelijk had kunnen verzwijgen.

1) Telkaart vermeldt: occasioneel drankmisbruik. De registers der Amsterdamsche kantongerechten bevatten geen veroordeeling wegens openbare dronkenschap.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Geboren op het platteland doch reeds in zijn 1^e jaar naar Amsterdam verhuisd. De ouders zijn zeer oppassende lieden en geven hun kinderen een *goede opvoeding*. De vader, aanvankelijk een eigen bedrijf hebbend ten plattenlande, gaat achteruit en verhuurt zich als knecht te Amsterdam. De inkomsten zijn niet groot, (f 12 per week) maar vast. Het kindertal groeit successievelijk tot negen, waarvan N°. 3 precies de middelste is. Veel kinderen en geen zeer hoog loon: *tamelijk bekrompen verhoudingen* maar geen armoede. Maar N°. 3, als conclusie, is zeer tevreden over zijn jeugd: het was een prettig, eendrachtig huishouden vertelt hij.

Ongeveer op zijn zesde jaar gaat N°. 3 naar school. Dat is een ware lijdensgeschiedenis. Hij verslijt een Christelijke en 3 openbare scholen. Van enkele is hij weggejaagd en van andere nemen zijn ouders hem af om te probeeren of het misschien elders beter zal gaan. Hij heeft nooit zin in school gehad, want hij heeft „*het land aan stilzitten*”; hij wil liever spelen, met zijn kameraadjes uit: de gassen in rioolputten aansteken, brandjes stoken, rauwe aardappelen zoeken om te „piepen”. Het kan niemand verwonderen dat een jongen, die in zoo hooge mate het land aan „stilzitten” heeft geen ideaal leerling is. Als hij op school is, is hij *ondragelijk lastig*: hij neemt peper mee om zijn heele klas aan het niezen te brengen en maakt op alle mogelijke wijzen zijn onderwijzers het leven zuur. Maar doorgaans is hij op school niet te vinden: hij is een *groot spijbelaar*. Al brengt zijn moeder hem tot aan de schooldeur, en zelfs als hij gelukkig het schoollokaal binnengeloodst is — steeds vindt hij nog een weg om te ontsnappen. Het is wel eens voorgekomen dat hij een heele week achter elkaar op school kwam, maar dikwijls zag de school hem ook weken achter elkaar in 't geheel niet. Dit schoolverzuimen moet ongeveer op zijn 9^e of 10^e jaar begonnen zijn, denkt hij, want dikwijls verweet zijn vader hem later: „Van je 10^e jaar heb ik niets dan verdriet van je gehad.” Als hij op zijn 13^e jaar voorgoed de school verlaat weet hij bijna niets: hij kan een beetje lezen en schrijven, maar van rekenen kent hij niets. Zelfs de tafels van vermenigvuldiging niet.

Reeds in dezen lagere-school-tijd bezondigt hij zich aan kleine

misdrijfjes. Herhaaldelijk verduistert hij het schoolgeld dat hem wekelijks wordt meegegeven — en hij verscheurt de briefjes waardoor de meester zijn ouders tot betaling maant. Bij zijn omzwervingen kaapt hij appels en peren van vruchtenkarren en zuur uit zuurkramen. In zijn kameraadjes vindt hij trouwen steun: al de vriendjes met wie hij in zijn schooltijd omging kwamen later in een verbeterhuis terecht, vertelt hij.

Op zijn 13^e jaar gaat hij voor het eerst naar een patroon om een vak te leeren. Deze periode, zijn *leerjaren*, duurt slechts kort: $2\frac{1}{2}$ jaar. Het aantal bazen dat hij in dezen korten tijd heeft kan hij niet precies tellen, maar hij denkt op zijn allerminst 14, verdeeld over 5 verschillende vakken: goudsmit, boekdrukker, schoenmaker, rijwielmaker, timmerman. Bij elk hunner blijft hij soms maar enkele dagen en hoogstens enkele maanden. En steeds is hij het zelf die aan de dienstverhouding een eind maakt: hij is nooit weggestuurd maar altijd weggelopen. Waarom? In de eerste plaats heeft hij er bezwaar tegen dat hij gewoonlijk uitsluitend als loopjongen gebruikt wordt en niets in zijn vak te doen krijgt: dat *verveelt hem*. Verder was het natuurlijk onvermijdelijk dat hij af en toe een standje van zijn baas kreeg: dan „werd ik zenuwachtig en liep weg”, vertelt hij. Maar de grootste reden waarom hij het nooit lang bij een baas uithield was deze: *de straat en zijn vriendjes trekken hem*. N°. 3 loopt niet weg, zooals we dat dikwijls bij anderen zullen zien, omdat hij lust in een andere betrekking heeft — maar als hij een baas in den steek gelaten heeft is hij tevreden met zijn vrijheid en denkt er niet over een nieuwen baas te zoeken: hij blijft leegloopen tot zijn vader hem dwingt.

Ook in deze jaren zwerft hij dus veel op straat. Als hij van een baas is weggelopen durft hij niet thuis komen: den heelen dag niet en ook 's nachts niet. In den morgen gaat hij in de buurt van het huis lopen om opgemerkt te worden door vader of broers als ze naar hun werk gaan: die zullen hem dan naar huis nemen, hoopt hij. Het is dus niet alleen de schrik voor het onvermijdelijk pak slaag die hem het huis uitdrijft: hij wil wel thuis komen en geslagen worden als hem maar bespaard wordt de zenuwachtige spanning van het uit zichzelf naar huis loopen, het huis naderen en op eigen initiatief zich als zondaar

in den huiselijken kring stellen. Het is meer zenuwachtigheid dan vrees die hem het huis uitdrijft.

Behalve deze door de omstandigheden veroorzaakte escapades treffen we bij N°. 3 ook de doellooze *nachtelijke omzwervingen* aan die we bij velen zullen constateeren. Dat begint bij N°. 3 ongeveer op zijn 15^e jaar. Door een slimmigheid weet hij 's avonds het huis uit te komen en hij gaat slenteren. *Waarom? Dat weet hij niet precies.* Gestolen heeft hij nooit in zulke nachten. Maar „de nachten waren zoo mooi”, zegt hij en hij wou kijken naar een markt in de vroegste ochtenduren: hij liep maar wat rond te kijken, liep wat rond te loopen.

Op zijn 13^e jaar ongeveer worden zijn diefstalletjes ernstiger. De vrees voor den vader is hiervan mede oorzaak. Als N°. 3 van een baas weggeloopt is moet hij, op straffe van ontdekking, toch zijn weekloon thuisbrengen. Dat steelt hij bij elkaar. Maar vooral ten eigen pleziere steelt hij. Aanvankelijk alleen uit begeerte naar het voorwerp zelf, weldra om den buit te verkoopen en de opbrengst te versnoeien. De eerste trap is: diefstal van hout van in aanbouw zijnde huizen. Op zijn 14^e jaar ongeveer weer een stap verder. Dan besteelt hij dienstmeisjes. Aldus. Hij laat een cent vallen en zegt: meisje je verliest geld. Als het meisje dan in haar hand haar geld telt pakt N°. 3 het haar af. Zoo voortgaande stijgen zijn wekelijksche inkomsten totdat hij op zijn 15^e jaar reeds enkele guldens per week bij elkaar steelt. Dat is een noodlottig oogenblik. Hij *verdient nu minstens evenveel met diefstal als met eerlijken arbeid.* Dit feit, gevoegd bij de verschillende bezwaren die hij tegen zijn werk heeft, *doen hem besluiten voor goed het werk neer te leggen.* Zoo eindigen zijn leerjaren op zijn 15^e jaar. Hij heeft zoo goed als niets geleerd. Alleen bij zijn laatste bazen een beetje timmeren — een vak dat hij later in de gevangenis zooveel bijleert dat hij zich wel niet als volleerd knecht kan uitgeven maar toch als timmerman werk kan zoeken.

De vermaningen van den vader helpen niets. Hij beveelt zijn zoon aan het werk te gaan, hij slaat hem — niets baat, want N°. 3 heeft geen lust te werken en steelt. Op zijn 15^e jaar gaat hij ladelichten: weer een trapje hooger dus. In dezen tijd begint hij in conflict te komen met politie en justitie. Als hij

even 16 jaar is zit hij 5 weken preventief, verdacht van diefstal — maar hij wordt vrijgesproken.

Nog eenmaal, hij is nu bijna 17 jaar, gaat hij aan het werk: bij een lijstenmaker. Dat duurt maar 7 weken. Hij heeft het goed. Voor zijn werk is heel weinig vakbekwaamheid nodig. Hij *werkt met „veel ijver”*¹⁾ en verdient op stukloon ongeveer f 12 per week. Thuis geeft hij zijn loon echter veel lager op en behoudt de rest, circa f 8 voor zich — een grooter som dan hij vroeger bij elkaar stal. Zijn gedrag is typisch. Die f 8 zijn hem niet genoeg, zijn zelfs niet voldoende om hem een enkele keer naar de comédie te laten gaan. Hij voelt zich rijk en begint altijd de week met een morgen niets doen: hij wandelt in de werkplaats rond, maakt praatjes met de knechts en tracteert ze. Hij *kan zijn geld niet in den zak houden*: leent goedig geld aan jongens die er niet over denken het hem terug te geven, verliest veel geld aan dobbelaars op straat — en is steeds Dinsdag door het geld heen dat hem Zaterdag is uitbetaald: eigenlijk zonder er zelf veel plezier van gehad te hebben.

Het lot is hem niet gunstig. Bij zijn nieuwen baas vindt hij een jongen, die reeds eenmaal veroordeeld is, die meer kennis heeft van het dievenambacht dan hij en die in de „vroolijke buurt”²⁾ thuis is. Zij worden kameraden. En door hem wordt N°. 3 weer wat verder in diefstal onderwezen; hij leert b.v. het gebruik der loopers, en, erger: door hem wordt hij een enkele maal meegenomen naar de *Zeedijk* en de *Armsteeg*. Het bevat N°. 3 daar wel in die omgeving, hoewel hij van de vrouwen nog nauwlijks notitie neemt. Maar hij hoort een aantal oude „jongens” met elkaar praten over een mooie slag van een paar honderd gulden die ze gemaakt hebben. Dat leek hem wel aardig, zooveel geld zoo gemakkelijk te krijgen, zegt N°. 3.

Op een goeden dag zegt zijn vriend: „ga je mee naar het Amstelveld en dan *naar Duitschland*”; het noodige geld zullen we wel bij elkaar stelen. N°. 3 is verbaasd als hij hoort dat voor de uitvoering van dit plan geld noodig is. Maar hij heeft

1) Getuigenis van zijn patroon.

2) De „vroolijke buurt” is de buurt van danshuizen en bordeelen; Zeedijk, Warmoesstraat, Nes enz.

grooten lust naar Duitschland te gaan. Ze *loopen terstond van hun baas weg* (N°. 3 was toch al ontevreden omdat hij zijn vooruitzichten niet goed genoeg vond) — en worden gesnapt bij hun eerste finantieele operatie, bij een inbraak in een timmerwinkel. N°. 3 zit 2 maanden preventief en wordt dan tot 1 jaar gevangenis veroordeeld. Hij heeft dan 4 jaar ongestraft gestolen.

Hij komt uit de gevangenis, blijkbaar met goede voornemens beziel. In zijn straftijd heeft hij een beetje leeren timmeren. Na zijn ontslag zoekt hij ijverig om werk en werkelijk, na 2 weken wordt hij aangenomen als timmerman bij een huizenbouw tegen *f* 9. per week. Dit wordt een goede tijd voor hem: hij woont bij zijn ouders thuis, gedraagt zich in alle opzichten goed, betaalt geregeld zijn *f* 5. kostgeld — totdat de karwei na 2½ maand afgeloopen is en hij dus zonder werk is. Het is nu eind December: een moeilijke tijd voor een timmerman. Hij zoekt een week lang ijverig naar werk, het lukt niet — en hij is *moedeloos* en zoekt niet meer. Als hij thuis komt is zijn vader slecht gehumeurd omdat zijn zoon geen werk heeft en scheldt hem: „komt je oude slechte wil weer boven”. N°. 3 voelt zich in zijn recht omdat hij eerlijk geprobeerd heeft werk te vinden. Hij kan die verwijten niet aanhooren en wordt er „zenuwachtig” van. Op een goeden avond als zijn vader weer niets van zijn goeden wil gelooven wil begint hij *te huilen van zenuwachtigheid*: geloof het dan maar niet, roept hij — *loopt het huis uit* en komt niet meer terug.

Sinds zijn werk afgeloopen is heeft hij de heele lange dagen op straat gezworven; hij „verveelt” zich, want hij is nu 18 jaar, dus te oud voor kwajongensstreken. Al slenterend komt hij nu en dan jongens tegen die hij indertijd op den Zeedijk gezien heeft; hij heeft toen geen kennis gemaakt maar knikt ze nu toch goedendag; zij slenteren ook en spreken hem eens aan; een volgende keer gaat hij met een hunner eens naar huis — en de kameraadschap is gesloten.

Zoolang hij thuis was is N°. 3 eerlijk gebleven. Maar nu staat hij op straat, zonder dak, zonder eten, zonder werk, hij wil niet meer naar huis, hij heeft eenige beroepsdieven als nieuwe kameraden — en steelt met hen eenige weken achter elkaar totdat hij weer gesnapt wordt en preventief gezet.

In dezen tijd bereikt hij weer een hoogere phase van diefstal: hij steelt 's nachts en wel als „tuimel-tippelaar” d. w. z. met een of meer kameraden steelt hij winkelgoederen door de tuimelramen boven de winkeldeuren. Hij verdient op deze manier $f\ 2$ à $f\ 3$, soms tot $f\ 10$ in één nacht. Overdag zwerft hij rond en het 's nachts verdiende geld wordt dan versnoeid en verdubbeld — en voor een deel ook weggegeven. Maar deze steelperiode duurt niet lang. Hij leert slechts enkele beroepsdieven kennen en zijn tweede veroordeeling bewaart hem nog voor een algeheele inburgering in de dievenmaatschappij.

Hij wordt veroordeeld voor diefstal van winkelgoederen. Den heelen dag van 's morgens ± 11 uur af heeft hij met 2 kameraden in een bierhuis doorgebracht, niet in drinkgelag, maar om pratende, etende, spelende den tijd zoek te brengen — voor 's avonds en 's nachts stelende dieven een zeer gewone manier om den dag te besteden. De eene kameraad is 20 jaar, zonder werk en zonder vaste woonplaats, heeft 2 voorstraffen wegens dreiging van meerderen in militairen dienst en wegens weerpannigheid. De andere is 17 jaar, zonder werk en zonder vaste woonplaats, heeft op zijn 14^e en 15^e jaar straffen voor diefstal gehad. Als het donker wordt verlaat het drietal het bierhuis en besteelt een winkel. Een „snees” ¹⁾, die de herkomst der goederen kent, koopt ze hun af, maar vòòr N°. 3 en zijn makkers de voordeelen van hun diefstal genieten kunnen worden ze gepakt. Ze zitten 2 maanden preventief en worden dan veroordeeld, N°. 3 tot 1 jaar gevangenis.

Na zijn invrijheidstelling weet het Genootschap tot zedelijke verbetering een plaats als timmermansknecht voor hem te vinden buiten Amsterdam. Als N°. 3 op het einde der eerste week om zijn loon komt vraagt zijn nieuwe baas: „hoeveel is je kostgeld?” Dat is $f\ 4$. „Dan is je loon $f\ 4.25$.” Na korten tijd vraagt N°. 3 natuurlijk opslag: van $f\ 4.25$ kan hij niet bestaan: hij moet zich kleeden enz. Hij vraagt of zijn werk dan niet meer waard is. „Dat wil ik niet zeggen”, zegt de baas, „maar als ik jou evenveel moest geven als een eerlijk man dan nam ik liever iemand die niet in de gevangenis gezeten heeft.” Treurige exploi-

1) Opkooper van gestolen goed.

tatie! N°. 3 is *verontwaardigd* over dit antwoord, wil niet werken voor zoo laag loon — *loopt weg* en valt weer in Amsterdam bij zijn ouders in huis. Dezelfde tooneelen van het vorig jaar. Vader, ontevreden over de dolle manier waarop zijn zoon zijn knechtsplaats verlaten heeft, valt hem voortdurend hierover lastig. N°. 3 erkent zijn schuld. Maar hij kan niet leven met iemand die hem voortdurend prikjes en duwtjes geeft — en binnen 3 dagen is hij *uit zijn ouderlijk huis weggelopen*, verschijnt weer op de Zeedijk, steelt weer, ditmaal drie maanden achter elkaar. Nu voor het eerst nestelt hij zich stevig in de dievenmaatschappij; maakt kennis met tal van „jongens”, laat zich nog verder onderwijzen en neemt hunne gewoonten over. N°. 3 gaat met een bijzit op een kamer wonen. En dicht bij hem in de buurt wonen zijn gabbers. De een, mededader van de vorige gestrafte diefstal, heeft zich nu versierd met den titel: „koopman in alles” (25 jaar, kort geleden in vrijheid gesteld, 4 veroordeelingen wegens diefstal en heling, uit dienst gejaagd.) Deze beide wonen samen en met hen hun bijzitten waarvan de eene eerst 16 jaar oud is. N°. 3 en zijn twee kameraden vormen een vasten ploeg en worden verdacht van een reeks van diefstallen en ladelichtingen. Ten slotte wordt het drietal betrapt. N°. 3 zit 3 maanden preventief en krijgt dan 2 jaar.

Tijdens deze straf sprak ik N°. 3. Bij zijn ontslag zal hij 22 jaar oud zijn.

Opmerkingen.

Aetiologie. Jeugd-criminaliteit geheel zonder oorzaak in de omstandigheden. Goede opvoeding. Geen armoede. Woont steeds thuis. Geen verleiding: n°. 3 gaat alleen om met vriendjes van ongeveer gelijken leeftijd en zoekt daaruit zijn soortgenooten. Zijn aanleg is bijzonder: ijverig spijbelaar, uiterst lastig, kan niet stil zitten; loopt om den haverklap van zijn bazen weg en weigert ten slotte te werken; is zeer zenuwachtig; nachtelijk zwerver — en overdag van bijzondere bandeloosheid. Zijn aanleg dringt hem tot kwajongensstreken, die op den duur geleidelijk in misdrijf overgaan. De groei van grap tot ernstig misdrijf is in het leven van N°. 3 goed na te gaan. Er moet echter een nauwer verband zijn tusschen zijn aanleg en zijn misdadigheid:

niet elke kwajongen steelt. Dat verband is echter uit een biografie moeilijk te constateeren.

Vier jaar lang ongestraft beroepsdief (13—17 jaar): een moeilijk te breken gewoonte gevormd en de overtuiging van de ongevaarlijkheid van het vak gevestigd.

Ook de latere diefstallen van N°. 3, na zijn lange periode van ongestrafte jeugd-criminaliteit, — ook die zullen we bijna uitsluitend uit zijn aanleg moeten verklaren. Twee malen wordt hij na een gevangenisstraf in vrijheid gesteld. Beide keeren is hij een tijdlang aan het werk en steelt niet.

Eerste recidive: Hij is werkeloos door het seizoen. Na een week vergeefs werk zoeken is hij volslagen moedeloos en zoekt niet meer. Als zijn vader hem vermaant gaat hij huilen van zenuwachtigheid (18 jaar!) en loopt het huis uit — en steelt. Zijn werkeloosheid is niet een zoo schadelijke omstandigheid dat ze voor een normaal mensch noodlottig geweest zou zijn: want hij woont bij zijn ouders in en leidt dus geenszins honger. Maar N°. 3 recidiveert 1° omdat hij uit moedeloosheid het werk zoeken veel te gauw opgeeft; 2° omdat hij uit baloorigheid het huis uitloopt. Twee voorbeelden van een overmatige reactie op een vrij onbelangrijken prikkel. Een tactvol raadsman had allicht de moedeloosheid van N°. 3 kunnen overwinnen en een verzoening met de familie tot stand kunnen brengen. Een der voornaamste verplichtingen van den raadsman zal juist zijn: het afwenden van de noodlottige gevolgen van overmatige reacties — die in het leven van beroepsdieven schering en inslag zijn.

Tweede recidive: Zelfde geval. In verontwaardiging over een werkelijk schandelijk laag loon loopt N°. 3 pardoos uit zijn betrekking. En na eenige vermaningen ontloopt hij weer de ouderlijke woning. Weer twee overmatige reacties die den raadsman werk zouden gegeven hebben.

De taak van den raadsman zou met dat al geen gemakkelijke zijn geweest. Ze zou bestaan in het vermijden van alles wat voor N°. 3 direct of indirect oorzaak van misdrijf is gebleken. N°. 3 zelf beschouwt als de hoofdoorzaken van zijn misdadigheid: kwade wil en dat hij niet werken wilde. Juist. Maar hij weigerde te werken niet uit luiheid maar omdat zijn bewegelijke geest op straat een meer passende voldoening vond. *Lui is hij*

niet: want op zijn 17^e jaar werkt hij met bijzonderen ijver in een betrekking, en in de gevangenis werkt hij met hartstocht, zòò dat hij niet wachten kan totdat zijn werk hem gebracht wordt en dat hij schelt om den bewaarder tot spoed aan te zetten. Zeer begrijpelijk voor een buitensporig bewegelijken aanleg, die aan activiteit dwingende behoefte gevoelt. Het zal dus de quaestie zijn voor N°. 3 eerlijke bezigheid te vinden die voor zijn bijzonderen aanleg niet te moeilijk is. Een knechtsbetrekking is wel gebonden, maar voor hem toch niet onmogelijk: dat blijkt uit het feit dat hij op zijn 18^e jaar eenige maanden achterelkaar rustig aan het werk is. Maar die betrekking mag geen bijzondere ondeugden hebben. Is ze meer dan gewoon vervelend, het loon te laag, en vooral: is de patroon een bemoeiziek man die zijn knechts door een vitachtig toezicht vermoeit en prikkelt — dan staat het vast dat N°. 3 wegloopt. Dat hebben we gezien. Voor een bijzonderen aanleg passen bijzondere maatregelen: en we kennen N°. 3 als een zenuwachtig prikkelbaar man, die door de overmatigheid van zijn reactie steeds zijn maatschappelijk leven dreigt te vernielen. De raadsman moet zorgen.

Ten slotte is *verwijdering uit zijn milieu gewenscht*. Dat vertelt N°. 3 mij zelf. Als ik na mijn ontslag in Amsterdam terugkom, geen werk heb en mijn oude vrienden zie: de beroepsdieven waarvan ik er zeer velen ken, dan kom ik „secur” weer op den ouden weg. Dat zegt hij, ondanks zijn goede voornemens die hij ook nu weer beweert te koesteren en die hij tweemaal bewezen heeft te bezitten.

Classificatie: beroepsdief.

No. 4.

Leeftijd tijdens onderzoek : 48 jaar.

Veroordeelingen :

<i>Leeftijd.</i>	<i>Gestraft feit.</i>	<i>Straf.</i>	<i>Op vrije voelen tot de volgende straf.</i>
11 jaar	oplichting	3 maanden { ¹⁾	2 maanden.
11 „	oplichting	3 maanden }	
12 „	oplichting	2 jaar	7 maanden.
15 „	diefstal	2 jaar { ¹⁾	5 maanden.
15 „	diefstal	3 jaar 4 maanden }	
21 „	diefstal	1 1/2 jaar	1 1/2 maand.
23 „	openb. schennis der eerbaarheid	7 dagen.	
23 „	valscheid en oplichting	2 jaar	6 maanden.
(bijna) 26 „	valscheid en oplichting	4 jaar	4 jaar.
32 „	mishandeling	5 dagen.	
34 „	oplichting	1 jaar { ¹⁾	7 1/2 maand.
34 „	diefstal	2 jaar }	
37 „	diefstal	1 1/2 jaar	3 maanden.
39 „	diefstal	1/2 jaar	1/2 maand.
40 „	diefstal	2 jaar	5 maanden.
43 „	diefstal	5 jaar.	
		27 jaar 4 maanden.	7 jaar 1 1/2 maand.

Bij het straffenlijstje zijn nog ongeveer 2 jaar preventieve hechtenis te voegen. Trekken we van zijn vrije jaren de ééne

1) Twee straffen aan één stuk uitgezeten.

lange periode van vrijheid (4 jaar) af, omdat hij dien tijd een eerlijk leven geleid heeft, dan is het resultaat dat N°. 4 van 33 jaar die hij in het dievenleven was, 29 jaar in de gevangenis doorbracht ¹⁾).

N°. 4 is de eenige met wien mijn *onderhoud grootendeels mislukt* is. Hij was van te voren over het doel van het voorgenomen onderhoud ingelicht en had zich bereid verklaard met mij te praten. Toen hij merkte dat het mij om de gebeurtenissen van zijn eigen leven te doen was, protesteerde hij weldra: „hij zat hier niet voor den rechter van instructie”. Dit protest is gevolg van N°. 4's *schuchterheid over zijn verleden*. Schuchterheid is wel het juiste woord — al is overigens N°. 4 wel de laatste man die men schuchter zou willen noemen. Maar toch toonde hij een angstvallige zorg om zijn jeugd zoo eerlijk en fatsoenlijk mogelijk te doen schijnen. Door de herinnering aan zijn misdrijven als heel klein jongetje wordt hij zichtbaar onaangenaam getroffen en hij vraagt mij toch nooit als ik eens over hem mocht spreken te zeggen: „die man, die als kleine jongen al zulke misdrijven pleegde is” Dat beloofde ik. Merkwaardige schuwheid voor iemand met zijn verleden. Men zal mij voor naïef houden en denken dat het alleen vrees was voor toekomstige strafverzwaring, die hem zoo „schuchter” over zijn verleden maakte. Ik geloof het niet: N°. 4 maakt zich geen illusies en weet goed dat hij bij politie en justitie zeer bekend en zeer berucht is. Ik gevoel niet de geringste neiging N°. 4 te idealiseeren, maar ik geloof dat we hem deze gevoeligheid niet ontzeggen mogen.

In verband hiermee te beschouwen zijn *neiging tot grootspraak*. Een *bijzondere gevoeligheid voor het oordeel der menschen* heeft tengevolge: aan den éénen kant vrees voor hun geringschatting en verachting — aan den anderen kant een zwelgen in hun bewondering. Zijn sterke neiging tot grootspraak en zelfverheffing waren oorzaak van talrijke, dikwijls bijna *phantastische ongeloofwaardigheden* in zijn mededeelingen. Zoo vertelt hij me over de welgesteldheid van zijn vader, die aanvankelijk een fabriek met

1) Spoedig na zijn laatste invrijheidstelling werd hij weer tot 3 jaar veroordeeld. De cijfers worden dus: van 36 jaar 32 jaar in de gevangenis.

24 knechts zou gehad hebben en later rentenier werd. Maar in een der dossiers vind ik het inkomen van zijn vader uit zijn zaak geschat op ongeveer f 6. per week — en het blijkt dat de vader nog aan het hoofd van het zaakje stond, jarenlang nadat hij al rentenier had moeten zijn. Van buitenlandsche familie doet hij ook buitensporige verhalen. Over zichzelf vertelt hij mij, dat hij op zekeren tijd een negotie had en op sommige dagen voor f 60 verkocht. Het blijkt echter uit een dossier, dat hij in dien tijd met vrouw en kind op één bovenachterkamertje woonde. Hij protestaert heftig tegen het idee, dat hij wel eens uit armoede zou gestolen hebben: armoede heeft hij nooit gekend. En niet alleen zichzelf: zijn heele klasse verheerlijkt hij: de gevangenen zijn kraniger menschen dan die in vrijheid leven: want ze hebben ten minste getoond de kracht en de moed te bezitten om zware feiten te begaan (een meening die intusschen lang niet zoo gek is als ze oppervlakkig schijnt).

Van *zich zelf* deelt hij mij mede. Geen drankmisbruik ¹⁾. Wel is hij echter nu en dan dronken. Geen onmatige sexualiteit. N°. 4 maakt een *intelligenten* en een zenuwachtigen indruk.

Het levensverhaal zal zeer uitwendig d. w. z. onbelangrijk zijn. Want wat ik van N°. 4 weet putte ik grootendeels uit de talrijke dossiers: door hem zelf kwam ik heel weinig te weten en familieleden heb ik niet kunnen opzoeken.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Geboren te Amsterdam. N°. 4 is 11 jaar als ik hem voor het eerst in een dossier vermeld vind. Hij woont dan bij zijn ouders met 6 broers en zusters. De vader heeft een zaakje dat zich door de jaren staande houdt en waaruit het gezin vermoedelijk een bekrompen bestaan heeft. N°. 4 is reeds op dezen jeugdigen leeftijd dicht bij zijn onherroepelijken ondergang. Zijn vader is niet streng voor hem geweest, misschien wel te weinig streng veronderstelt hij zelf. Op school heeft N°. 4 het niet kunnen bolwerken: hij is al *weggejaagd*. Nu al, zoo niet reeds

1) Aldus ook: telkaart. In de registers der Amsterdamsche kantongerechten vond ik geen veroordeeling wegens openbare dronkenschap.

vroeger, blijft hij herhaaldelijk *nachten van huis*.¹⁾ Bij een baas werken doet hij niet en zoo slentert hij zijn dagen langs de straten. Herhaaldelijk heeft hij reeds menschen „benadeeld en bedrogen” — misdrijven waarvan de vervolging tot nog toe door de ouders is kunnen gesust worden. Toch staat hij bij de politie reeds „ongunstig bekend”. De eerste veroordeeling, op 11-jarigen leeftijd, is dus reeds de afsluiting van een crimineele periode.

Het eerste dossier schildert N°. 4 als een beroepsdiefje: aanhoudend en met ongeloofelijke list zijn slagen slaand. In den tijd van 14 dagen wordt hij driemaal betrapt bij het plegen van een oplichting, steeds van dezelfde soort. Aldus. Namens zijn moeder doet hij in een winkel een bestelling. Het zoontje van den winkelier zal met N°. 4 samen het bestelde bezorgen en de winkelier moet klein geld meegeven om aan N°. 4's moeder van een rijksdaalder terug te geven. N°. 4 wijst een vreemd huis als zijn woning aan, gaat met goederen en klein geld de trap op, legt de goederen ergens op de trap neer, en als hij het huis weer uitkomt zegt hij tegen het zoontje van den winkelier: moeder zal je direct de rijksdaalder brengen — en verdwijnt zelf met het klein geld. De rijksdaalder verschijnt natuurlijk niet.

N°. 4 wordt aangehouden en door den Commissaris van Politie verhoord. Hij verschijnt ook voor den Rechter-Commissaris, bekent zijn oplichtingen — maar dat alles intimideert hem zoo weinig, dat hij enkele dagen later weer precies dezelfde oplichting pleegt. Hij wordt veroordeeld tot 3 maanden en eenige dagen later nog eens tot 3 maanden.

De wijze waarop hij de opbrengst van zijn misdrijven besteedt is nog onschuldig. Met een 14-jarig vriendje, dat hem de oplichtingen heeft aangeraden verteert hij het geld aan „snoeperijen, bier en sigaren.” En getuigen bevestigen de waarheid van N°. 4's verklaring. Ze hebben aan hem verkocht: 2 roomhorens, 1 chocoladesigaar en een glas bier met suiker. Onschuldiger kan het niet: maar toch zal zijn *snoeplust* een van de oorzaken van zijn misdrijven geweest zijn. Hij zelf geeft mij als de oorzaken

1) Hij deponeert een deel van de opbrengst zijner misdrijfjes bij een vrouw en kan, zoolang hij geld bij haar staan heeft, ten haren huize overnachten en voedsel en snoeperijen krijgen.

van zijn criminaliteit in dien tijd op: een „*hang tot stelen*” en *zijn trotsch om het gestolen geld onder zijn kameraden te kunnen ronddeelen*: de behoefte om zich groot voor te doen en de bewondering van zijn omgeving op te wekken die ik reeds constateerde.

De 6 maanden lange *straf*tijd maakt op N°. 4 blijkbaar *weinig indruk*. Als hij nog geen 2 maanden ontslagen is wordt hij alweer betrapt — op precies dezelfde oplichting van voorheen. We kunnen dus veilig aannemen dat hij vrijwel terstond na zijn ontslag weer tot misdrijf vervallen is. Ook in dezen tijd was hij zonder beroep. Deze keer moet hij boeten door een tweejarig verblijf in een rijksopvoedingsgesticht.

Na deze twee jaar hetzelfde tooneel: N°. 4 woont bij zijn ouders, is zonder beroep en is waarschijnlijk bijna onmiddellijk na zijn ontslag gerecidiveerd. Althans, als hij 4 maanden in vrijheid is wordt hij al betrapt bij een poging tot ladelichten. Hij wordt gesnapt terwijl hij zijn hand in de lade heeft — maar met ongeloofelijke brutaliteit en tegenwoordigheid van geest verklaart hij dat het gestolen geld hem gegeven is door een fictieve tante aan den overkant, en als deze verhalen niet baten biedt hij een losgeld als hij vrijgelaten wordt. Hij is nu een jongetje van 14 jaar. Hij wordt vervolgd, — *maar gaat intusschen rustig voort met stelen* en oplichten, ja, zelfs na zijn veroordeeling ziet hij nog kans voor hij gearresteerd wordt eenige oplichtingen te plegen. Twee veroordeelingen, tot 2 jaar en tot 3 jaar en 4 maanden zijn zijn straf: zoodat hij tot zijn 20ste jaar in een rijksgesticht wordt opgevoed, althans opgeborgen.

Zijn *oordeel over dit opvoedingsgesticht* is lang niet gunstig. Ik vroeg hem er niet naar, maar hij kan het blijkbaar niet laten mij dit gesticht te signaleeren als „de pest”, een inrichting waar elke jongen de leemten in zijn misdadige kennis door de ervaring van alle andere gestichtsbewoners ziet aangevuld, waar de onzekerheid van zijn misdadige voornemens bevestigd wordt door de gezamenlijke beraming van plannen voor de tijden na hun ontslag.

Op zijn 20^e jaar verlaat N°. 4 het gesticht — geenszins gebeterd. Als hij nog geen 5 maanden in de maatschappij is wordt er reeds weer een dossier tegen hem samengesteld. Het portret dat daarin van hem geteekend wordt is eenigszins

verschillend van het vroegere — een beetje hoopvoller schijnt het maar het is bij nader inzien ontmoedigender dan ooit. Na zijn invrijheidstelling trekt hij weer bij zijn ouders in huis. Tijdens zijn dwangopvoeding heeft hij het *timnervak geleerd*. Na zijn ontslag werkt hij korten tijd bij een aannemer: de eerste arbeid dien hij in de maatschappij verricht. Eenigen tijd later vinden we hem aan het werk als winkeljongen. De omstandigheden zijn dus gunstig: woont thuis, kent een vak, heeft een vaste betrekking van f 6. per week. Ondanks alles besteeft hij zijn meester en wordt zwaar verdacht 2 dagen vroeger een oplichting gepleegd te hebben. 's Nachts tracht hij den buit naar een kooper te vervoeren. Maar hij wordt aangehouden en veroordeeld tot 1½ jaar.

Nauwlijks ontslagen (hij is nu bijna 23 jaar) grijpt de justitie hem weer. Ditmaal wegens schennis der eerbaarheid — een misdrijf dat belangrijk is omdat tijd en plaats waarop het gepleegd wordt (midden van den dag op een plaats waar voorbijgangers te wachten zijn) duiden op een groot *gebrek aan zelfbeheersching*. Straf: 7 dagen. Terstond na verloop van zijn vorige straf is blijkbaar ook zijn beroepscriminaliteit weer met nieuwe kracht opgegroeid. Van werken blijkbaar geen quaestie. Enkele weken na zijn ontslag vind ik in een nieuw dossier een werkelijk overstelpende stroom van misdrijven: oplichtingen steeds. Hij loopt blijkbaar den ganschen dag rond, van het eene slachtoffer naar een volgend. Op een dag vind ik hem bij 4 verschillende slachtoffers, waarvan er maar één aan zijn listen ontkomt. En in de volgende 14 dagen zie ik hem, telkens in andere kleeding, nog 4 maal dezelfde oplichting met succes plegen. Deze. Namens een heer vervoegt hij zich bij een waschvrouw, haar klandizie belovend. Maar hij eischt geld tot onderpand van de eerlijke teruglevering der wasch: met dat geld gaat hij er van door. Dit zijn misdrijven die zelfs in de oogen van velen zijner kameraden geen genade zouden kunnen vinden omdat behoeftige menschen erdoor benadeeld worden.

Hij wordt gestraft met 2 jaar. Als oorzaak van deze misdrijven geeft hij voor den rechter op: zijn omgang met „heeren die vermogender waren” dan hij. Hij erkent niet voor zijn onderhoud te moeten stelen want hij woont bij zijn ouders in.

Misschien waren die „heeren” beroepsmisdadigers, misschien welgestelde eerlijke kennissen — de conclusie is in elk geval deze: N°. 4 liep vermaken na die hij niet betalen kon, en wilde of kon ze niet opgeven: het was hem of een te sterke behoefte of hij was te trotsch om tegenover zijn vrienden zijn mindere welgesteldheid te bekenen.

Bij zijn invrijheidstelling is N°. 4 25 jaar oud. Weer gaat hij bij zijn ouders inwonen, helpt wat in de zaak en gaat na korten tijd zelf venten met manufacturen. Maar zijn arbeid behoedt hem niet voor recidive. Binnen 6 maanden wordt hij gegrepen wegens een sluwe oplichting. Hij maakt een weduwe wijs, dat er een erfenis van een familielid uit Indië ergens voor haar in een Bank ligt. Voor $2\frac{1}{2}\%$ kosten zal hij haar het geld bezorgen. Veroordeeld tot 4 jaar.

Het is een eentonig verhaal. Ook in het vervolg kan ik niets anders vertellen dan: dat hij veroordeeld werd, ontslagen werd en waarom hij weldra opnieuw veroordeeld werd. Slechts hier en daar vind ik een enkele aanwijzing van pogingen om zich te herstellen. Slechts een enkele maal kan ik constateeren dat hij eenigen tijd een eerlijk beroep uitgeoefend heeft. Gewoonlijk is hij zeer spoedig of terstond na zijn ontslag uit de gevangenis weer gaan stelen en oplichten.

Eén lichtpunt is er in zijn carrière: één lange periode van eerlijkheid in een leven dat overigens constant misdadig is. Na afloop van zijn straf van 4 jaar, dus op zijn 30e jaar, trouwt N°. 4 — en blijft buiten straf zoolang zijn huwelijk stand houdt. Dat komt meer voor: dat een beroepsdief omstreeks zijn 30e jaar een wettig huwelijk sluit en zich uit het dievenleven terugtrekt. De criminaliteit-bestrijdende invloed van een huwelijk wordt door vele tippelaars goed ingezien. Of bij N°. 4 ook werkelijk zijn huwelijk de oorzaak van zijn tijdelijke betering was? Dat kan ik niet bewijzen omdat ik ook over deze periode te weinig ben ingelicht. Maar een feit is het dat N°. 4 bijna 3 jaar lang met zijn vrouw woont — en dat met het huwelijk samenvalt de eenige eerlijke periode van noemenswaarden duur, die er in zijn leven bestaan heeft. Eerlijk? Hoogstwaarschijnlijk. Althans ongestraft en een eerlijken handel drijvend. Na 3 jaar wordt het huwelijk feitelijk ontbonden. De vrouw loopt weg met mede-

neming van kind en huisraad. De scheiding schijnt N°. 4 verdriet te doen: want hij verzoekt zijn vrouw bij hem terug te komen — wat zij weigert. N°. 4 verontwaardigd, en in een aanval van woede slaat hij haar (5 dagen gevangenis). Het huwelijk is wel oorzaak geweest van N°. 4's tijdelijke eerlijkheid. *Want korten tijd na de feitelijke ontbinding zien we hem weer met allen ijver misdrijven plegen.*

Hij is bijna 33 jaar als hij door zijn vrouw verlaten wordt. Staat alleen — en besluit weer in het ouderlijk huis te gaan leven. Veel goeds voert hij waarschijnlijk in den volgenden tijd niet uit. Hij neemt zich colporteur en „koopman in voorkomende zaken”: dikwijls titel voor beroepsmisdadigers. Ruim een jaar later valt hij weer in handen der politie. Ditmaal heeft hij een koe uit de weide gestolen. Tijdens den loop van zijn proces verdient hij met misdrijf den kost — en laat zich nog tweemaal betrappen op een oplichting. Deze keer gaat hij aldus te werk. Hij meldt zich aan bij familieleden van personen die in het Huis van Bewaring gedetineerd zijn. N°. 4 „is daar bewaarder” en de gedetineerden vragen door hem om geld — dat hem herhaaldelijk wordt gegeven. De koe-diefstal kost hem 2 jaar, de oplichtingen 1 jaar.

Bij zijn ontslag uit de gevangenis is hij 37 jaar oud. Voortaan woont hij niet meer bij zijn ouders thuis, maar scharrelt rond in diverse kleine logementjes van verdacht allooi en in nachtasylen. In het vervolg is hij geheel zonder houvast en heeft reden noch gelegenheid zijn leven te veranderen. Nog noemt hij zich „timmerman zonder werk” — ter herinnering aan het vak dat hij tijdens zijn dwangopvoeding leerde. Maar van werk vinden (of zoeken) is geen sprake. Hij is *te bekend* geworden langzamerhand. Zóó bekend, dat de politieagenten, als ze hem na een paar gevangenisjaren weer op straat zien verschijnen, gemoedelijk naar hem toekomen, hem vriendelijk op den schouder kloppen: „zoo... ben jij daar weer”? Van betering is voor N°. 4 weinig quaestie — nu minder dan ooit.

Alleen in den aard van zijn misdrijven brengt hij verandering. Totnutoe heeft hij zich bijna uitsluitend met oplichting bezig gehouden — een misdrijf waartoe zijn welbespraaktheid hem in hooge mate geschikt maakt. Van nu af aan legt hij zich voor-

namelijk op diefstal toe. De verklaring van dezen overgang is duidelijk. Hij begon met het misdrijf zijner keuze. Maar, zoo legt hij mij uit: het is hem langzamerhand gebleken dat oplichten een te gevaarlijk handwerk was: er bestaat altijd een signalement en je bent gepakt voor je het weet. Diefstal daarentegen kan 's nachts gepleegd worden — en de kunst van grimeeren maakt je nu tot jongeling, dan tot grijsaard: zoodat een signalement onmogelijk is. Het moet erkend worden dat N°. 4 weinig succes met zijn oplichtingen had. De gemiddelde *duur van zijn vrijheid tusschen twee straffen* in was $4\frac{1}{5}$ maand ¹⁾). Maar het wordt niet beter. Sinds hij zich tot diefstal bekeerd heeft duurt zijn periode van vrijheid door elkaar genomen slechts 4 maanden.

Nog in zijn 37^e jaar, $7\frac{1}{2}$ maand na zijn invrijheidstelling, valt hij wederom de politie in handen. Op een nacht steelt hij met een 17jarig recidivist twee voorwerpen van een paar honderd gulden waarde, die hij op een schuit voor vervoer gereed wist te liggen. De buit wordt voor enkele guldens verkocht aan den opkoper die het tweetal tot den diefstal heeft aangezet. De snees loopt natuurlijk vrij en N°. 4 krijgt $1\frac{1}{2}$ jaar.

Na ontslag uit de gevangenis: 39 jaar oud; noemt zich steeds timmerman; woont in een lokaal van het Leger des Heils, wordt na 3 maanden betrapt als hij op zijn eentje een vat steelt — op klaarlichten dag. Weinig intelligente diefstal: zoo klein en zoo gevaarlijk. Straf 6 maanden.

Na invrijheidstelling: 40 jaar oud; werkt niet; slaapt in een logementje. Wordt na 14 dagen betrapt op een nachtelijken diefstal met braak, dien hij in vereeniging met 2 anderen pleegt. De buit bestaat uit eenige rijwielen die voor f 50 worden te gelde gemaakt. Veroordeeld tot 2 jaar.

Na verloop van deze straf blijft hij 8 volle maanden vrij van veroordeeling — zit echter 3 van de 8 maanden preventief, verdacht van een misdrijf waaraan zijn schuld ten slotte niet bewezen kan worden. Een deel van deze vrije periode woont hij in het logement van Lammertje Zondag ²⁾ Hij werkt niet en beweert zijn kost te verdienen met een „handel in alles”. Het

1) De 4 jarige periode van eerlijkheid buiten rekening gelaten.

2) Bekend dievenlogement en herberg in dien tijd. Sedert opgeheven.

noodlottige misdrijf is deze keer een inbraak op een kantoor, die hij in vereeniging met een ander recidivist pleegt. Straf 5 jaar. Tijdens deze straf sprak ik N°. 4.

Zeer korten tijd na zijn invrijheidstelling werd hij opnieuw in de gevangenis ingeleverd wegens diefstal. Ditmaal blijft hij er 3 jaar. Bij zijn ontslag zal hij bijna 52 jaar oud zijn.

Opmerkingen.

Over de *aetiologie* valt niet veel te zeggen omdat mijn gegevens te onvolledig zijn. Moet ik een meening erover uitspreken dan is het ongetwijfeld deze: dat weer de *aanleg de hoofdschuldige is*. Wat we weten van de *eigenaardigheden van N°. 4* komt geheel overeen met wat we vonden bij andere beroepsdieven. Hij is een ongedurig jongetje, dat van school gestuurd wordt, dat niet naar een baas gaat, dat 's nachts op straat zwerft, dat reeds jong begint te stelen en op te lichten. Zelfs schijnt het dat al deze verschijnselen bij N°. 4 in heftiger mate en vroeger waar te nemen zijn dan gewoonte is. Dan zien we later hoe hij steelt op een oogenblik dat de omstandigheden zoo gunstig mogelijk zijn: hij is 20 jaar, woont thuis, kent een vak en heeft redelijk betaald vast werk. Dat pleit sterk voor de veronderstelling, dat de oorzaak van zijn criminaliteit buiten de omstandigheden moet gezocht worden. En verder: tot op rijperen leeftijd mag hij steeds bij zijn ouders wonen — en voor zoover ik zie doet hij dat ook dikwijls. Uit gebrek behoefde hij dus nooit te stelen. Ondanks deze gunstige omstandigheid constateeren we dat de perioden van vrijheid tusschen twee opeenvolgende straffen gemiddeld slechts 4 maanden is: dus heel wat korter dan we dat bij de meeste andere beroepsdieven vinden. Hoewel ik daarover geen voldoende gegevens heb kan ik dus gerust aannemen dat N°. 4 dikwijls terstond na zijn invrijheidstelling recidiveerde en dat zijn pogingen tot eerlijkheid, die hij wellicht eenige malen in het werk stelde (een enkele maal kan ik constateeren dat hij werkte) zeer krachteloos en van ongewoon korten duur moeten geweest zijn. En dat ondanks het feit dat hij thuis mocht wonen en ondanks zijn tamelijke vakkennis. De aanleg zal ter verklaring

moeten dienen. Mijn vermoeden over de criminogene eigenaardigheden in zijn aanleg wordt bevestigd door eenige uitlatingen van N°. 4 zelf. Hij wil niet zeggen: „werken is voor de paarden” maar *hij werkt liever niet dan wel*. Toch heeft hij altijd iets omhanden, maar geen bepaald werk, vertelt hij. Men heeft hem korten tijd geleden gevraagd (vertelt hij mij) of hij na zijn invrijheidstelling vast werk wilde hebben. Daar heeft hij voor bedankt, want „*voortdurend hard werken voor mager loon staat hem niet aan*”. Het is hier weer, evenals bij N°. 3, zijn ongedurigheid die hem van den arbeid afkeerig maakt en *niet luiheid* — dezelfde ongedurigheid die hem als jongetje deed straatslenteren inplaats van naar een baas te gaan. Want hij heeft altijd wat omhanden: heeft behoefte aan bezigheid. Dat blijkt ook in zijn straftijden. Die beschouwt hij niet als een gelegenheid om nu eens zoo lui en ledig mogelijk te zijn — maar hij vindt daar arbeid een ware uitkomst (vertelt hij) en werkt ook inderdaad met tamelijken ijver¹⁾.

Dit zijn de voornaamste punten die ik tot belasting van den aanleg van N°. 4 kan aanvoeren.

Uit aetiologisch oogpunt overigens nog van belang is vooral zijn *huwelijk* en de daarmee gepaard gaande lange periode van eerlijkheid. Daardoor wordt bewezen dat N°. 4, die om de lange lijst van zijn straffen door velen zeker als een model van onverbeterlijkheid zal vertoond worden, volstrekt niet voor alle inwerking ongevoelig is — integendeel door juiste maatregelen op het juiste oogenblik verbeterbaar is geweest. Zijn huwelijk was de beslissende phase in zijn leven: de mislukking van zijn huwelijk de mislukking van zijn leven.

Classificatie: beroepsdief.

1) Verklaring van den Directeur der gevangenis.

N°. 5.

Leeftijd tijdens onderzoek: 25 jaar.

Veroordeelingen:

18 jaar	diefstal	f 60 of 12 dagen.
18 „	verduistering	6 maanden.
19 „	poging tot diefstal	2 $\frac{1}{2}$ jaar. {
19 „	 ?	$\frac{1}{2}$ jaar. {
23 „	wederspannigheid	2 maanden.
23 „	verduistering	1 $\frac{1}{2}$ jaar. {
23 „	diefstal	$\frac{1}{2}$ jaar. {

Hereditaire belasting. Zijn vader had een paar maal „toevallen” en stierf aan „beroerte”¹⁾; was niet aan den drank verslaafd, maar heeft toch nogal wat gedronken; eerst door zijn beroep (kellner) later omdat hij finantieel steeds achteruitging. Zijn vader heeft twee zusters waar „een streep door loopt.” Aan moeders kant: een neef aan den drank.

De oudste *broer* van N°. 5 leidde een zeer lichtzinnig leven. Hij maakt ten slotte een belangrijke schuld, moet daardoor een goede betrekking opgeven die hij reeds een groot aantal jaren bekleedde, en teekent voor Indië. Zijn jongste broer was op zijn 19de jaar reeds 3 maal voor diefstal veroordeeld en eenmaal wegens verzet tegen de politie; maakt zich schuldig aan drank-misbruik. Verder heeft N°. 5 nog een zuster: maar over haar valt niets bijzonders te zeggen.

N°. 5 beschouwt *zichzelf* als normaal. Hij is niet aan den

1) Of die toevallen misschien ook *beroertes* waren of die laatste *beroerte* ook een toeval weet N°. 5 niet precies; hij weet alleen dat zijn vader „in mekaar zakte”. Ik onthoud mij van diagnose.

drank maar vrij dikwijls dronken: hij is stil van natuur, voelt zich dikwijls niet vroolijk en drinkt dan om wat opgewekter te worden. ¹⁾

Criminaliteit in familie: alleen jongste broer.

N°. 5 maakt een vrij normalen indruk, ondanks een zenuwtrekking in zijn gezicht. Hij beantwoordt mijn vragen verstandig en kort. *Intellect gewoon*: niet bijzonder. Zijn mededeelingen houd ik voor *betrouwbaar*, want ze weken slechts op enkele ondergeschikte punten af van hetgeen ik van elders wist, en deze afwijkingen waren niet van dien aard dat ze een voor N°. 5 gunstige verandering in het verhaal teweegbrachten: zoodat ze waarschijnlijk gevolg waren van vergissing en niet van opzet.

Levensgeschiedenis.

N°. 5 is *wettig* zoon. Geboren en getogen te *Amsterdam*. Zijn *ouders* zijn *fatsoenlijke menschen*. Er zijn veel kinderen geweest, maar in leven blijven slechts N°. 5, een broer die verschillende jaren ouder, en een die eenige jaren jonger is, en een zuster. Als N°. 5 geboren wordt is het gezin welvarend. De vader verdient met een zaakje een aardig inkomentje, minstens f 20 per week schat N°. 5 het. Maar dat gaat achteruit en de vader moet in betrekking gaan, maar verdient ook dan nog flink: f 15 à f 20 per week. N°. 5 is nu ongeveer 9 jaar. Dan wordt de vader langzamerhand te oud voor zijn werk: hij is ruim 60 jaar. Zijn verdiensten dalen en ten slotte moet hij zijn betrekking opgeven. Nog weet hij een nieuwe betrekking te krijgen: bediende bij een dokter voor f 5 in de week. Dat is natuurlijk niet genoeg voor man vrouw en 4 kinderen. De moeder gaat mee verdienen en brengt als waschvrouw gemiddeld f 2,50 per week in. De oudste broer verdient goed geld maar geeft slechts zeer ongeregeld zijn f 5 kostgeld: hij heeft zijn heele inkomen gewoonlijk noodig voor zijn vroolijke leven.

Het gezin is dus van den heel kleinen burgerstand langzaam

1) Volgens telkaarten der politie en registers van kantongerechten: geen drank-misbruik.

achteruit gegaan tot behoeftig werkmansgezin. En N°. 5 overdrijft wel niet als hij zegt, dat hij het *sinds zijn 15^e jaar recht bekrompen* gehad heeft.

De eerste jaren van zijn *schooltijd* brengt N°. 5 op een bijzondere school door. Tot zijn 10^e jaar ongeveer. Daar gaat alles goed. Dan verhuist hij naar de openbare school (een zuinigheidsmaatregel van zijn ouders). Hier beginnen zich kwade symptomen te openbaren: ongeveer tegen zijn *11^e of 12^e jaar*. Totnogtoe had hij wel plezier in het onderwijs, maar nu krijgt hij er genoeg van. Hij gaat *spijbelen* en besteedt zijn tijd met slenteren langs de straten, achter rijtuigen hangen, op booten springen die aan den wal gemeerd liggen, en met andere onschuldige vermaken van dezelfde soort. Zijn verstand laat niet te wenschen over: hij kan vrij goed mee. En hij heeft dan ook op ongeveer 13jarigen leeftijd op één na de hoogste klasse bereikt als hij wegens schoolverzuimen *weggejaagd* wordt. Een groote verandering in den feitelijken toestand ontstaat hierdoor niet: want hij kwam toch al bijna niet meer op school.

Maar een volbloed zwerver is N°. 5 toch nooit geweest. Hij is als jongen nooit nachten op straat gebleven en evenmin heeft hij op dagendurende zwerftochten zijn lust naar avonturen botgevierd. Ook heeft hij nog niet gestolen.

Nu, op zijn 13^e jaar, wordt hij bij een schoenmaker in de leer gedaan. Maar hij „heeft geen idee in het vak” en na ongeveer 1 jaar bij den baas gewerkt te hebben loopt hij het vak uit. Zijn lust is in de diamantslijperij, en in dat vak gaat het hem dan ook wel iets beter. Wel geeft hij reeds in dezen tijd tekenen van een ongewenschte mobiliteit door *herhaaldelijk van bazen te wisselen* zoodra hem maar een vriendje vertelt dat elders een kleinigheid meer te verdienen is, maar in zijn werk is hij ordelijk en geregeld. Dat duurt bijna 2 jaar, totdat tegen zijn 16^e jaar zijn leven onrustiger wordt. Hij begint dan dagen van zijn werk weg te blijven, wat hij totnutoe nog nooit gedaan heeft. Hij heeft vrienden die hem al eens meenemen naar de comodie. Hij is nu reeds *tusschenbeide dronken* en verzuimt den ellendigen volgende dag zijn werk.

Als deze ongeregelheden een tijdlang geduurd hebben laat hij ook dit vak in den steek. Hij leerde naar zijn zin niet genoeg

van het vak, maar dat kwam van zijn ongeregelde manieren, erkent hij zelf. En zijn verdiensten vermeerderden niet, omdat zijn bazen ontevreden waren. Dat werken zonder vooruitzicht en zonder vooruitgang verveelt hem en, ook op raad van zijn ouders, verlaat hij het vak. Zoo staat hij (nu 16 jaar) voor de tweede maal op straat zonder vakkennis: van twee vakken weet hij iets, maar lang niet genoeg om als volslagen knecht te kunnen werken.

Nog zal opleiding in een ander vak geprobeerd worden: hij wordt op het atelier van een tandarts geplaatst. Na een paar maanden gebeurt daar door zijn onoplettendheid een ongeluk — en hij heeft ontslag. Nu zakt hij definitief in den *arbeid zonder vakkennis*. En langzamerhand zien we nu de symptomen ernstiger worden, die er op wijzen dat hij weldra beroepsdief dreigt te worden: toenemende genotzucht, toenemende ongeregeldeheid in zijn betrekkingen, zijn kleine eerste diefstalletjes ten slotte.

Eerst sjouwt hij een jaar lang op een fabriek en verdient van *f* 3.— *f* 5. De fabriek wordt opgeheven en N°. 5 is 3 maanden werkeloos. Dan vindt hij een plaats als loopjongen in een winkel tegen *f* 3.50 per week, waarvan hij beweert thuis *f* 3 kostgeld te geven. Daar houdt hij het zeven weken uit: dan verdwijnt hij. Binnen enkele dagen heeft hij een nieuwe loopjongensplaats voor *f* 4: na 14 dagen loopt hij weg omdat hij zijn verdienste te gering vindt. Dan een plaats op een fabriek à *f* 7 per week.

Hij is nu een jongen van 18 jaar. Langzamerhand is hij meer en meer gaan toegeven aan de begeerte naar vermaken, die hem reeds op zijn 16e jaar zooveel schade berokkende. Dikwijls komt hij eerst diep in den nacht thuis — maar buitenshuis slapen doet hij niet. In dezen tijd krijgt hij buitendien verkeer met een dienstmeisje: hij moet haar kleine cadeautjes geven en 's Zondags gaat hij met haar uit. Dat alles kost geld, meer dan het beetje dat hij wekelijks na betaling van zijn kostgeld overhoudt, meer dan zijn heele weekloon misschien. Zijn *verkeering* en zijn *zucht naar vermaken* worden de oorzaken van zijn eerste diefstallen.

Totnutoe, tot zijn 18^e jaar dus, is hij *eerlijk* geweest, zegt hij mij. In zijn jeugd dorst hij niet te stelen, voor vader. En zijn kameraadje uit dien tijd was een eerlijke jongen. Ik geloof dat hij de waarheid zegt want hij blijkt nog in dezen tijd in de buurt waar hij woont vrij gunstig bekend te staan.

In zijn eerste loopjongensbetrekking, hoogstens 2 maanden voordat hij betrapt wordt, pleegt hij zijn *eerste diefstallen*. De winkel is vol en de verleiding groot. Hij wordt niet gesnapt en leert begrijpen dat diefstal een voordeelig en weinig gevaarlijk bedrijf is. Rustig gaat hij met stelen voort totdat een van zijn diefstallen ontdekt wordt. Zijn straf is: f 60 of 12 dagen. Hij kiest de 12 dagen — waar zou hij de f 60 vandaan halen?

Intusschen, terwijl zijn proces nog hangende is, begaat hij nog een misdrijf dat hem een veroordeeling op den hals zal halen. De laatste betrekking die we vermeldde: sjuower op een fabriek, is al weer afgeloopen en hij is thans werkeloos. Maar hij wil toch een nieuw pak hebben: dat laat hij zich aanmeten. Hij moet daarbij even het vest van den kleermaker aantrekken (hij heeft zelf geen vest aan) en als hij weggaat vergeet hij het geleende vest, waarin een goud horloge, uit te trekken. Bij ongeluk vergat hij het vertelt hij. Dat is mogelijk: maar als hij tot de ontdekking van zijn vergeetachtigheid komt besluit hij vest en horloge te verduisteren: een vriend helpt hem besluiten. De beleening van den buit brengt f 15 op, die dien zelfden dag en den daaropvolgenden nacht door N°. 5 en zijn vriend verteerd worden op een veel gebruikelijke wijze: gaan rijden, van kroeg tot kroeg gaan, dronken worden. N°. 5 valt nu op zijn beurt als slachtoffer van dieven: tijdens zijn dronkenschap wordt hij van de rest van zijn geld beroofd — en als hij laat in den nacht thuis komt is er van de heele verduistering niets meer over dan een dreigende veroordeeling.

Wel is hij werkeloos tijdens dit misdrijf, maar toch is armoede niet de oorzaak van deze verduistering, maar weer is het de ongebondenheid die hem ook zijn vorige diefstallen deed plegen: dat blijkt wel duidelijk uit de manier waarop hij de opbrengst verteert.

Die dreigende veroordeeling bevalt hem niet, en zoodra hij de 12 dagen van zijn vorige straf gezeten heeft wijkt hij met een vriend uit naar *Duitschland*.¹⁾ Daar werken ze als opperlieden,

1) N°. 5 is, als hij mij zijn verhaal doet, hier blijkbaar met de volgorde der feiten in de war. Ik betrap hem op kleine phantasietjes om het verband der feiten te reconstrueeren, maar steeds zonder zichzelf daardoor in een beter licht te stellen en, voor zoover ik zien kan, zonder de feiten zelve te verdraaien. Het is echter mogelijk dat het Duitse verblijf niet precies in dezen tijd valt.

hier en daar zich verhuurend, maar steeds slechts voor den duur van een karwei. Alles gaat goed totdat de vriend van N°. 5 een ongeluk krijgt en sterft. Dit incident treft N°. 5 zoo, dat hij niet meer in Duitschland zijn wil. Bij zijn vertrek wil hij zijn kostbaas te pakken nemen en verdwijnen zonder kostgeld te betalen. Dat mislukt, maar hij slaagt er toch in wat geld en een pak kleeren van den man machtig te worden. Dit is zijn eenige oneerlijkheid in Duitschland: hij had daar genoeg aan zijn 24 Mark weekloon. Een diefstal in een overigens eerlijke periode: dat is eigenlijk meer het bedrijf van een intermitterend dief dan van een beroepsdief. Thuisgekomen grijpt hem de justitie weldra voor zijn horloge-verduistering en geeft hem 6 maanden.

Deze 6 maanden gevangenis beschouwt N°. 5 als het keerpunt van zijn leven. Als hij ontslagen wordt is hij „*onverschillig*”. Hij tracht werk te vinden als loopjongen maar dat mislukt eenige malen wegens zijn veroordeeling. Dat maakt hem nog „*onverschilliger*” en hij zoekt geen werk meer. Den heelen dag staat hij „op hoeken van straten” in de Jordaan, en komt zoo in kennis met een aantal slechte kameraden, die evenals hij den dag met slenteren doorbrengen. In alle opzichten zakt hij een eind omlaag, ook in zijn vermaken. Nu voor het eerst komt hij geregeld op den Zeedijk en blijft daar ook de nachten. Hij gaat *samenleven met een meisje* waarmee hij vroeger verkeerung had. Zoo verzamelt hij in korten tijd alle kenmerken van den beroepsdief in zich: uit huis, niet werken, Zeedijk, slechte vrienden, concubinaat — en hij trekt natuurlijk ook de conclusie: beroepsdiefstal.

N°. 5 is dus 19 jaar als hij zijn *eerste periode van zuiveren beroepsdiefstal* doormaakt. Die duurt 5 maanden: dan wordt hij betrapt. In die heele periode heeft hij twee vaste kameraads: een 18jarig diamantslijper die kort geleden zijn eerste straf voor diefstal uitgezeten heeft en nu zijn eerste periode van beroepsdiefstal doormaakt — en een 19jarig timmerman, die ook niet lang geleden zijn eerste straf voor diefstal kreeg. Het drietal is dikwijls bij elkaar als er gestolen moet worden en ook hun vrijen tijd brengen ze voor een deel samen door. Aan het eind van de 5 maanden zijn ze een heelen dag samen geweest, den avond

hebben ze op de Zeedijk doorgebracht (alleen de diamantslijper is licht beschonken) en 's nachts doen ze een poging in een winkel te breken. De poging wordt ontdekt en kost N°. 5 ruim 3 maanden preventieve hechtenis en 2½ jaar gevangenis. Onmiddellijk na deze veroordeeling krijgt hij nog een vonnis van 6 maanden. Misdrijf mij onbekend.

Na afloop van deze straf (hij is dan bijna 23 jaar) valt N°. 5 *terstond weer in het dievenleven*. Dat is geen regel: gewoonlijk vond ik na ontslag een poging of poginkje tot herstel en althans eenige aarzeling om te recidiveeren. Maar wat nog merkwaardiger is, omdat het zeldzamer voorkomt, is dit. Als N°. 5 een paar maanden met succes en ongestoord gestolen heeft, geeft hij zijn dievenleven op. Hij *verandert zijn leven op de bedde van zijn zwaar zieke moeder*. Misschien zijn er sommigen ongeloovig over dit sentimenteel schijnende verhaal van den slechten zoon, die zich betert op het oogenblik dat zijn moeder dreigt te sterven. Toch is het zoo. Dat blijkt overtuigend uit het feit dat hij aan het werk gaat ¹⁾.

Een model van een knecht is hij nog niet, want, evenals vroeger: hij drinkt nu en dan en verzuimt den volgenden dag. Toch is zijn patroon tamelijk tevreden over hem. Zijn gedrag is overigens vrij goed. Hij steelt niet, want hij is tevreden met de f 12 die hij verdient. Hij blijft echter samenwonen met een meisje (niet dezelfde van vroeger) — een tamelijk fatsoenlijk meisje met wie hij trouwen zal. Alles is voor het huwelijk in orde, de meubels besteld — maar juist op dit noodlottig oogenblik krijgt N°. 5 een veroordeeling tot 2 maanden voor verzet (niet in dronkenschap). Als hij uit de gevangenis komt blijkt zijn *meisje hem in den steek gelaten* te hebben. Dat verbittert hem in hooge mate. Hij wordt weer „*onverschillig*”: hij „geeft er nu de brui van” — zòò heeft hij het land dat zijn meid met een ander is. Zijn straf heeft hem natuurlijk ook uit zijn werk gestooten en in zijn verbitterde gemoedsstemming denkt hij er niet over nieuw werk te zoeken. Hij ontmoet een andere vrouw, een slechte, en gaat met haar samenwonen — een concubinaatsverhouding van zeer korten duur, want ik vind vermeld dat

1) Mij bevestigd door den patroon dien N°. 5 mij opnoemt.

Nº. 5 kort daarna vrij geregeld ten huize van zijn getrouwde zuster den nacht doorbrengt. Zijn eerlijke periode is weer ten einde: ze heeft ongeveer 5 maanden geduurd. Volgen 3 maanden van ongestoorden *beroepsdiefstal*. Dan worden Nº. 5 en een vriend betrappt op verduistering van rijwielen die ze gehuurd hebben. De vriend is een 26jarig „letterzetter”, sinds lang niet meer in zijn vak werkzaam, werkeloos, de ouderlijke woning ontloopen, herhaaldelijk wegens verduistering veroordeeld. Nº. 5, voordat hij gearresteerd wordt, steelt nog een paar schoenen. De omstandigheden van dit misdrijf zijn aldus. 's Morgens om 9 uur gaat hij het huis uit (voor alle eventualiteiten neemt hij een zak mee). Op zijn weg ontmoet hij een 16jarigen makker die te laat op zijn werk gekomen is en later een 18jarig diamantslijper die tijdelijk zonder werk is — beide nog ongestraft. De ochtend wordt doorgebracht met „luisteren naar draaiorgels”. Maar tegen den middag ziet Nº. 5 de schoenen en steelt ze terwijl de anderen op den uitkijk staan; twee eerlijke jongens die door toevallige ledigheid en straatslenteren op het dievenpad dreigen te komen.

Nº. 5 krijgt voor de rijwielverduistering $1\frac{1}{2}$ jaar en voor den schoenendiefstal 6 maanden.

Tijdens deze straf sprak ik hem. Bij zijn ontslag zal hij bijna 26 jaar oud zijn.

Opmerkingen.

Aetiologie. Opvoeding redelijk. Finantieele toestand van het gezin: na het 15^e jaar van Nº. 5 bekrompen. *Aanleg de hoofdschuldige.* Nº. 5 vertoont vele der gewone eigenaardigheden: spijbelaar, wisselt dikwijls zijn bazen, is zeer vermaakzuchtig, reageert overmatig. Buitendien maakt hij zich schuldig aan drank-misbruik, zij het niet op zeer, ernstige wijze.

Eerste diefstallen (18 jaar). Heeft vaste betrekking en woont bij zijn ouders: de omstandigheden zijn dus gunstig. Toch steelt hij: omdat hij ter bevrediging van zijn zucht naar vermaken meer geld noodig heeft.

Eerste recidive. De moreele uitwerking der gevangenisstraf op Nº. 5 is zeer ongunstig: ze heeft hem totaal *onverschillig* gemaakt: hij verkeert in een toestand van sterke depressie. In dezen

toestand waarschijnlijk nog meer dan gewoonlijk is zijn *wijze van reageeren overmatig*: enkele dagen van vergeefs werk zoeken ontmoedigen hem geheel. In deze stemming van moedeloze onverschilligheid recideert hij — voordat gebleken is of de omstandigheden voor zijn herstel gunstig zouden kunnen zijn of niet.

Tweede recidive. Zonder poging tot herstel; terstond na ontslag uit de gevangenis. Ook hier hebben dus omstandigheden geen schuld — behalve misschien de omstandigheid van zijn gevangenisstraf.

Derde recidive. Hij is *verbitterd en onverschillig* omdat hij door zijn meisje verlaten is. Zijn stemming is te onverschillig om werk te zoeken. Hij „geeft er de brui van” en recideert.

De omstandigheden zijn het niet, die N°. 5 tot misdrijf dringen — geven althans geen *directe* aanleiding daartoe. Het is of zijn zucht naar vermaken of zijn gemoedstoestand van onverschilligheid en moedeloosheid (niet altijd voldoende door de omstandigheden gemotiveerd), die oorzaak van misdrijf zijn. N°. 5 drukt deze zelfde overtuiging op eigen manier uit. Als de hoofdoorzaak van zijn criminaliteit beschouwt hij de vrouw: „eerst heb je je heelemaal voor ze uitgetkleed en dan bedonderen ze je nog.” Juist: de uitgaven voor zijn uitspattingen en vermaken en de moreele crises, die van min of meer moeilijke omstandigheden het gevolg zijn — dat zijn de oorzaken. En op dit verschijnsel: — de omstandigheden een moreele crisis opwekkend en daardoor indirect oorzaak van misdrijf — zien we ook het tegenbeeld: de sterke *moraliseerende invloed die de omstandigheden kunnen hebben* op een voor indrukken zeer vatbaar mensch: — de beroepsdief door de ziekte van zijn moeder bekeerd.

De voornemens van N°. 5 zijn uitstekend. Hij wil eerlijk worden — al was het slechts om in het vervolg uit de gevangenis te blijven: want het gevangenisleven vindt hij ellendig.

Classificatie. Ik classificeer N°. 5 als *beroepsdief*. Maar ik moet erkennen dat hij overeenkomst vertoont met N°. 19. Vaste grenzen tusschen de klassen bestaan niet.

N°. 5 is geen goed type van een beroepsdief. Zijn *criminaliteit is niet steeds zuiver beroepmatig*. Het begin niet, als hij nu en dan zijn baas besteelt. En zijn misdadigheid is eenmaal zuiver

intermitteerend: als hij uit Duitschland terugkomt, één op zich zelf staand misdrijf plegend midden in een periode van eerlijkheid. In verband hiermee zij er op gewezen, dat N°. 5 *wel de eigenaardigheden van den beroepsdief* bezit, maar naar het schijnt *in mindere mate* dan de volslagen tippelaar. Hij spijbelt — maar begint daarmee tamelijk laat: omstreeks zijn 11^e jaar. Hij is geen nachtelijk zwerver en blijft nooit dagen achtereen van huis. Hij loopt wel herhaaldelijk van zijn bazen weg, maar ook dit verschijnsel zien we althans in den aanvang niet, met groote heftigheid optreden (omstreeks 13^e—14^e jaar werkt hij een jaar lang bij denzelfden baas). We constateeren dus: N°. 5 heeft de eigenaardigheden van den beroepsdief, maar iets later en vooral minder krachtig ontwikkeld — en tevens: N°. 5 vertoont de criminaliteit van den beroepsdief, maar later ontstaan en minder zuiver uitgegroeid.

De aard van zijn misdrijven is vervelend halfslachtig. Ze zijn niet stout of kranig bedacht en eischen in de uitvoering weinig energie, weinig moed en weinig bekwaamheid (een paar verduisteringen, eenmaal het ordinaire weggapen van een paar schoenen op klaarlichten dag, een tijdlang het bestelen van zijn patroon van goederen die hem voor de hand lagen). Ik weet niet of er verband is te zoeken tusschen de *slapheid van de criminaliteit* van N°. 5 en het feit dat hij zich aan *drankmisbruik* schuldig maakt. Een beroepsdief die aan den drank is heb ik nog niet gezien en schijnt ook bijna niet voor te komen. Maar regel is het (niet zonder uitzondering) dat dronkaard-dieven, en intermitteerende dieven die zich aan drankmisbruik schuldig maken, een zwakke criminaliteit vertoonen.

Nº. 6.

Leeftijd tijdens onderzoek: 28 jaar.

Veroordeelingen:

(bijna) 15 jaar	mishandeling	f 10 of 5 dagen hechtenis.
(bijna) 19 „	diefstal	1 jaar.
19 „	vernieling	4 maanden.
21 „	diefstal	1 ¹ / ₂ jaar.
23 „	diefstal	1 jaar.
26 „	wederspanningheid	45 dagen.
25 „	vechten op openbare • weg	f 1 of 1 dag.
25 „	niet heengaan uit volks- verzameling.	f 1 of 1 dag.
26 „	diefstal (in vereeniging)	2 jaar.

Geen *criminaliteit* in zijn familie, zegt hij. Dit wordt bevestigd door een politierapport: althans voor zoover betreft de leden van het gezin waaruit hij gesproken is.

Geen *abnormaliteiten* in zijn familie zijn hem bekend. Ook *zichzelf* beschouwt hij als geheel normaal. Hij drinkt zelden sterken drank: hij eet liever boterkoekjes. Zijn gewone dranken zijn kwast en soms port. Hij was zelden dronken ¹⁾.

Hij maakt een *intelligenten* indruk: hij beantwoordt mijn vragen met goed begrip en duidelijk. Een zenuwachtig man. Tijdens ons onderhoud heeft hij lachbuiën, zòò dat hij niet ermee kan ophouden — en dat terwijl er in ons gesprek weinig reden tot zoo buitensporige vroolijkheid was. Met zijn *geloofwaardigheid*

1) Geen veroordeelingen wegens openbare dronkenschap. Telkaarten vermelden: „geen drankmisbruik”.

is het *eigenaardig* gesteld. Bij hem trof ik in uiterste mate het verschijnsel aan dat ik ook bij andere beroepsdieven vond: eerlijkheid over criminaliteit, onware grootspraak over feiten hun eerlijk leven betreffend. Hij bekent mij veel ongestrafte misdrijven. Maar omtrent zijn eerlijken arbeid licht hij me verkeerd in: hij wil zich als werkmán met hooge inkomsten voorstellen. Zoo vertelt hij mij dat hij bij een patroon *f* 18 verdiende daarvan *f* 10 kostgeld aan zijn ouders betaalde en *f* 8 per week zelf verteerde — terwijl de waarheid is dat hij leerling was en wekelijks *f* 2.— *f* 2.50 kreeg.

Levensgeschiedenis.

Israëliet. Wettig. Geboren en getogen te *Amsterdam*. Hij is de *oudste* van 6 kinderen. Hij spruit uit een gezin dat in alle opzichten geschikt lijkt om kinderen eerlijk groot te brengen. *Vader en moeder*, de 3 *broers* van N°. 6 en zijn 2 *zusters* staan *zeer gunstig bekend* (2 broers en 1 zuster zijn trouwens nog geen 17 jaar). N°. 6 is de eenige bij wien een goede opvoeding geen vruchten gedragen heeft. Ook *finantieel* heeft het gezin er steeds *gunstig* voor gestaan — aanvankelijk zelfs zeer gunstig. Toen had het huishouden behalve de *f* 10 die de vader als ambachtsman met vast werk verdiende, de zeer belangrijke inkomsten te verteren die de moeder uit handel trok. Maar die handel gaat kwijnen — en als N°. 6 een jongen van $\pm$ 17 jaar is (toen zijn crimineele loopbaan reeds begonnen was) kunnen zijn ouders slechts ongeveer *f* 13 per week bijeen brengen schat hij.

N°. 6 heeft dus een goede opvoeding gehad: dat erkent hij ook zelf. En het schijnt dat hij werkelijk in zijn jeugd ordelijk geleefd heeft. Op zijn schooljaren valt weinig aan te merken. Hij is *zeer lastig* maar *spijbelt* weinig of *niet*. Hij leert graag en met succes en bereikt zonder moeite op zijn 11^e jaar de hoogste klasse. Zoo gaat het althans op de openbare school. Maar 's middags om 4 uur moet hij naar de *Joodsche school*. Daar heeft hij het land aan, hij leert niet en *spijbelt veel*. De slagen van vader en meesters kunnen hem niet tot zijn plicht brengen. Hij zelf weet geen verklaring voor dit verschil in gedrag op openbare en op Joodsche school. Zou het misschien

zijn dat hij genoeg „zit” in zich had om de gewone schooluren zich stil te houden, maar ongedurig werd als hem nog een extra last van stilzitten werd opgelegd?

Op straat is hij lastig en *twistziek* — een plaag voor buurvrouwen met wie hij „formeel ruzie” maakte. En hij is veel op straat: thuis is hij bijna nooit, in tegenstelling met zijn broer die veel „lijmiger” is en altijd bij moeder zit. Maar ’s nachts is N°. 6 altijd thuis: geen nachtelijke omzwervingen.

Zijn vak is de diamantslijperij. Het werk bevalt hem wel. Maar, hoewel hij van zijn 12^e tot zijn 15^e of 16^e jaar in dat vak werkt, heeft hij het niet goed geleerd. Dat komt omdat hij *voortdurend van baas verwisselde*. In die 3 jaar heeft hij ongeveer 10 bazen gehad, schat hij: bij elk was hij niet meer dan 3 of 4 maanden. Geen wonder dat geen hunner zich bijzonder voor zijn opleiding interesseerde. Bijna altijd is hij het zelf die aan de dienstbetrekking een einde maakt: als kameraadjes hem vertelden dat zijn baas geen goede was loopt hij meteen weg en gaat bij een ander patroon. Zijn loon blijft laag ($\pm f$ 2,50). Zoolang zijn vermaken onschuldig blijven kan hij daarmee de week rondkomen. Hij gaat naar de comédie, koopt wat mooie kleeren. Maar op zijn 15e jaar wordt dat anders. Dan *dobbelt* hij met zijn vrienden op straat. Dan wordt hij onweerstaanbaar getrokken naar de *Zeedyk*. Hij zwerft daar rond en slaat verlangende blikken naar binnen — maar hij durft de danshuizen niet binnen te gaan. Zoo kan het natuurlijk maar kort duren. Op een goeden dag ziet een oudere vriend hem voor een danshuis staan, en: „N°. 6, tracteer je me?” Ja, zegt N°. 6 en hij is „blij dat hij binnen is”.

N°. 6 is *hartstochtelijk* van aard. Op zijn 16^e jaar is hij reeds „verslaafd aan meiden”. En van dit oogenblik is hij verloren. Zijn levenswijze wordt zeer ongeregeld. Herhaaldelijk komt hij ’s nachts niet in de ouderlijke woning en waarschijnlijk leeft hij reeds in dezen tijd *met een meid op een kamer*. Zijn vader doet alle mogelijke pogingen om hem weer in het goede spoor te krijgen, laat hem zelfs door de politie thuis brengen, maar dat helpt niets. N°. 6 is losgebroken en is niet meer te binden. Hij heeft veel geld nodig, want zijn uitpattingen zijn kostbaar. Zijn diamantslijpers-arbeid, dien hij nog niet geheel heeft opge-

geven, brengt hem wat geld op, maar niet genoeg. Nu maakt hij op de Zeedijk kennis (hoe kan het anders!) met een beroepsmisdadiger die een paar jaar ouder is dan hij: een zakkenroller en zeer bekwaam in zijn misdadig handwerk. Deze kennismaking beschouwt hij als een groote reden van zijn criminaliteit. Deze X. heeft hem „*verleid* en er onder gebracht”. In den beginne durft N°. 6 niet te stelen, maar gaat als toeschouwer mee op de rooftochten van X. en diens makkers. Weldra krijgt hij moed als hij zijn makker met succes en straffeloos ziet stelen, hij *moet* „centen” hebben voor zijn meid — en spoedig is hij een zakkenroller van voldoende bekwaamheid. Zoodra hij deze gemakkelijke broodwinning heeft uitgevonden *staakt* hij de onnoodige inspanning van het *diamantslijpen*.

Zoo is dus N°. 6 op zijn 16^e jaar beroepsdief. Voor dien tijd heeft hij nooit gestolen: hij *dorst niet*.

Echter, reeds voor hij in het dievenleven geraakt is hij met de justitie in aanraking geweest. Hij is dan ruim 15 jaar oud. Op een middag staat hij met een paar vriendjes op straat te dobbelen. Een jongetje komt staan kijken. Dat bevalt N°. 6 niet: als je niet weggaat steek ik je — en bijna op hetzelfde oogenblik brengt hij het jongetje een niet onbelangrijke wonde met zijn zakmes toe. Deze mishandeling brengt N°. 6 zijn eerste 3 weken gevangenis op. Tijdens het proces wordt hij door getuigen beschreven als een *jongen die „altijd met iedereen vechten wil.”*

Niet lang na deze eerste gevangenschap begint N°. 6 te stelen. Maar het duurt ongeveer $2\frac{1}{2}$ jaar voordat hij zijn eerste straf voor diefstal krijgt: $2\frac{1}{2}$ jaar lang kan hij *ongestoord* van misdrijf leven. Het eerste feit dat hem noodlottig wordt is de diefstal van een jas die hij met N°. 7 pleegt. De buit wordt voor een deel verteerd op de Zeedijk, voor een ander deel besteed aan mooie kleeren (zie bl. 135). N°. 6 zit ongeveer 2 maanden in voorarrest en wordt dan veroordeeld tot 1 jaar gevangenis.

Tijdens deze gevangenschap doet hij mee aan het reeds vroeger vermelde gevangenis-opstootje: dat verlengt zijn straf met 4 maanden.

Als hij op 20jarigen leeftijd uit de gevangenis ontslagen wordt zoekt hij een baas bij het diamantslijpersvak. Na een enkele vergeefsche poging lukt hem dat. Hij woont weer thuis in dezen tijd. Zoo gaat alles goed, 4 of 5 maanden lang. Dan komt er

een *uitsluiting* — en N°. 6 zwerft weer op straat. Zijn vader doet alle mogelijke moeite hem nu voor terugval te behoeden, geeft hem veel geld. Dat baat niet: want N°. 6 weet niet hoe den lieven langen dag door te brengen: en wat is in deze omstandigheden natuurlijker dan dat hij zijn verveling gaat verdrijven in de „vroolijke buurt”. Dat doet hij — en ontmoet op de Zeedijk natuurlijk de twee personen die zijn terugval onvermijdelijk maken. In de eerste plaats een meid op wie hij verliefd wordt en met wie hij gaat samenwonen. De samenleving duurt echter slechts 5 weken: want als N°. 6 eens 10 dagen preventief zit laat zijn meid hem in den steek. Hij komt dan weer in het ouderlijk huis terug. Maar ook heeft hij op de Zeedijk ontmoet een jeugdig tippelaar met wien hij zich associeert, hoofdzakelijk voor zakkenrollerij. Zijn makker is in den beginne steeds de uitvoerende partij, N°. 6 de dekking ¹⁾, want hij „*dorst niet goed*”. Als dit tweetal ruim 5 maanden achterelkaar gestolen heeft worden ze betrapt op het oogenblik dat N°. 6 onder dekking van zijn makker een horloge ontrolt aan iemand die in een volksmenigte staat. N°. 6 geeft den buit aan zijn kameraad te bewaren, want „hij was angstig” omdat er nog een proces tegen hem gaande was wegens een zakkenrollerij die hij in het Paleis van Justitie zou gepleegd hebben. Een eigenaardig kijkje in het rustelooze leven van den beroepsdief: steeds opgejaagd en dikwijls in zenuwachtige angst voor ontdekking. Ondanks de snelle verwerking van den buit wordt N°. 6 gegrepen: hij zit 7 weken preventief en krijgt dan 1½ jaar.

Na zijn ontslag uit de gevangenis (hij is dan bijna 23 jaar) begint hij blijkbaar weer met goede voornemens. Hij woont gedurende deze heele periode weer thuis. Maar hij staat er nu wat zijn werk betreft aanmerkelijk slechter voor dan de vorige maal. Hij is nu zoo berucht, dat hij *in zijn vak geen werk meer kan krijgen*. Dat is niet te verwonderen, want hij is nu al 6 à 7 jaar lang beroepsdief. Het is veeleer een vermeldenswaardig feit, dat hij na zijn vorig ontslag, toen hij toch al 4 jaar lang in het dievenleven was, zoo gemakkelijk een baas vond. Hij gaat

1) Zakkenrollen geschiedt gewoonlijk door minstens 2 personen: de eene rolt, de andere verbergt de bewegingen van zijn kameraad met zijn lichaam.

nu *los werk* doen: booten lossen en laden. Dat geeft hem gemiddeld maar 2 dagen per week bezigheid. Wat met zijn lange vrije uren te doen? Zwerven, slenteren.... Van lieverlede komt hij weer onder zijn oude kennissen terecht. Twee avonden per week is hij bediende in een danssalon op de Zeedijk. Verder werkt hij als *uitkijker* voor „jongens” die hun beroep maken van 1, 2, 3 klaveraas¹⁾ spelen. Dat geeft hem goede „verdiensten”: hij krijgt de helft van den buit, soms tot f 20 op een dag. Van eerlijken arbeid is nu natuurlijk geen sprake meer. Hij krijgt weldra ook weer de moed zelf misdrijven te plegen, en, nadat hij 5 maanden in vrijheid is geweest, waarvan hoogstens 2 à 3 maanden zonder misdrijf zijn voorbij gegaan, wordt hij weer in verzekerde bewaring gesteld verdacht van diefstal van een rijwiel. Op klaarlichten dag rijdt hij weg met een fiets, gehuurd door een ander — waarschijnlijk een medeplichtige — die het rijwiel opzettelijk een oogenblik onbeheerd laat staan. Een derde ziet hem wegrijden — en nauwelijks is de fiets verkocht of N°. 6 zit in arrest. Nadat hij 4 maanden preventief gezeten heeft wordt hij veroordeeld tot 1 jaar.

Als zijn straftijd om is is hij bijna 25 jaar. En nu herhaalt zich hetzelfde spel dat we na zijn vorig ontslag zagen. Hij begint met wat *los werk* te doen dat hem een paar gulden per week opbrengt. Hij woont weer thuis, maar evenals de vorige maal, evenals altijd — hij blijft een overtuigd en ijverig bezoeker van de *Zeedijk*. Heel lang duurt deze periode van eerlijkheid niet. Ik ben zelfs niet zeker of hij niet vrijwel terstond na zijn straftijd gerecidiveerd is. Althans, een politierapport schrijft: „Na zijn ontslag uit de gevangenis ging hij dagelijks om met *kwartjesvind*ers waarbij hij *ordonnance-dienst* per rijwiel verrichtte. In den laatsten tijd was hij weder rijwieldief en zakkenroller. Als inbreker staat hij niet bekend.” We zien dus weer in den beginne dezelfde aarzeling die we ook vroeger bij hem hebben waargenomen: heilzame werking van de straf die hij pas achter den rug heeft. Eerst misschien een korten tijd van eer-

1) Een eenvoudig hazardspel met 3 kaarten, dat op zichzelf niet oneerlijk te noemen is, maar dat door de vele trucs die daarbij gebezigd worden een bedriegelijk karakter krijgt en daardoor steeds ten voordeele van de spelleiders uitloopt.

lijkheid, en daarna een ongevaarlijk werkje: door de stad fietsen om voor kwartjesvinders geschikte slachtoffers, liefst vreemdelingen, op te zoeken, en waken terwijl de slachtoffers op slinksche wijze worden uitgeplunderd. Maar als hij een tijdlang dit misdadig bedrijf ongestraft heeft zien gebeuren krijgt hij grooter moed, de herinnering en de vrees voor de gevangenis zinkt langzamerhand weg — en hij gaat zelf weer misdrijven plegen.

Het is met deze recidive als met alle vorige: geldnood was niet de oorzaak, want hij heeft bij zijn ouders een gratis kosthuis en hij kan buitendien met los werk (hij is sterk) verschillende guldens zakgeld verdienen. Maar hij blijft uitgaan d. w. z. hij heeft veel geld nodig en ziet zijn oude vrienden terug, die zijn bekeering niet gaarne zouden zien. Zijn losse werk is niet genoeg band om eenige discipline in zijn bestaan te brengen. Integendeel: het geeft hem vrijen tijd en verveling genoeg om hem naar de „vroolijke buurt” te dwingen.

Buitendien: in deze periode van vrijheid groeit in N°. 6 een nieuwe hartstocht: *speelzucht*. Op zijn 16e jaar zagen we hem reeds dobbelen. Die neiging is nu, op zijn 25e jaar tot hartstocht uitgegroeid. In de Nes vindt hij ruimschoots gelegenheid en verleiding om te dobbelen. Hij speelt woest in het speelhuis van X.: hij verspeelt de kleeren van zijn lijf, en wint of verliest in één nacht soms een paar honderd gulden. Het is werkelijk geen wonder dat N°. 6 recidiveert: spel, vrouwen, oude vrienden en loswerk.

Een jaar en 3 maanden na zijn invrijheidstelling wordt hij gearresteerd, verdacht een horloge gerold te hebben, waarschijnlijk in vereeniging met N°. 8. Deze diefstal kost hem 6 weken preventief en 2 jaar gevangenis.

Voor zijn veroordeeling heeft hij nog gelegenheid gehad zijn *vechtlustigen aard* te doen blijken. Tweemaal veroordeelt de kantonrechter hem tot een kleine straf wegens vechten en wegens „niet heengaan uit een volksverzameling.” En eenigen tijd voor zijn laatste aanhouding pleegt hij een mishandeling en verzet tegen de politie, die zijn 2 jaar gevangenis nog met een straf van 45 dagen verlengen. Aldus. Hij krijgt ruzie met een vrouw en schopt haar herhaaldelijk. Een agent vermaant hem op te houden. „Dat verdom ik, ik schop haar nog dood.” Hij wordt

gearresteerd maar verzet zich heftig. N°. 6 is een zeer oplopend en vechtlustig man. Men behoeft maar te hooren met hoeveel genot hij het verhaal doet van vechtpartijen waarbij hij aanvoerder was, om daarvan overtuigd te zijn.

Tijdens zijn 2 jarige gevangenisstraf sprak ik N°. 6. Bij zijn invrijheidstelling is hij 28 jaar.

Al spoedig na zijn ontslag uit de gevangenis vernam ik ¹⁾, dat hij weer in het dievenleven was en zich o. a. dikwijls aan aanrandingen schuldig maakte. Binnen zeer korten tijd (ik geloof ongeveer 2 maanden na afloop van zijn laatste straf) werd hij weer veroordeeld wegens zakkenrollerij tot 1 jaar. Volgens mijn laatste berichten heeft hij na dezen straftijd het echte tippelaarsleven vaarwel gezegd en is nu *eigenaar van een publiek huis* — waarin volgens mijn zegsman dronken bezoekers stellig bestolen worden. Een bestaan, deels lijdelijk parasitair deels actief crimineel — in allen gevalle echter een vrijwel veilig leven, dat den ruim 29 jarigen, die veel ervaring heeft van het risico van het dievenbedrijf, goed past.

Opmerkingen.

Aetiologie. Omstandigheden steeds *gunstig*. Zeer goede opvoeding. Ouders tamelijk welgesteld. N°. 6 heeft zijn leven verspeeld geheel door eigen toedoen. *Geen spijbelaar, geen nachtelijk zwerver, geen jeugd-criminaliteit*. Eerst als zijn hartstochten ontwaken wordt hij misdadig. De gelegenheid die hem geboden wordt een vak te leeren verzuimt hij: hij loopt voortdurend van zijn bazen weg. De gevolgen van dit gebrek aan vakbekwaamheid zijn niet: armoede en daardoor diefstal. Maar ze zijn 1°. in zijn jongelingsjaren laag loon — terwijl hij veel geld noodig heeft; 2°. later: los werk — d. w. z. veel ledigheid en daardoor een gemakkelijke overgang weer naar het dievenleven terug.

Het motief voor zijn misdrijven is eenvoudig: bevrediging van zijn zucht naar vermaak, naar mooie kleeven en vooral bevrediging van zijn barre hartstochten. Hij beschouwt zelf als de hoofd-

1) Officieuze maar betrouwbare gegevens.

oorzaak van zijn misdadigheid: „verleiding door meiden”. Want: „gemeene meiden houden je van je werk terug en ze kosten geld.”

Zijn *verhouding tot de vrouw* blijft geruimen tijd onbaatzuchtig. Althans op zijn 23^e jaar, als menig tippelaar reeds als souteneur voordeel trekt uit de ontucht van zijn meid, schrijft N°. 6 uit de preventieve hechtenis als een jaloersche minnaar aan zijn meisje van dat oogenblik. Aldus. „... ga vooral met geen een ander uit want ik kom toch gauw weer thuis: ik weet niet wat ze van mij moeten. Want ik wor het toch gewaar. U zult wel zeggen toen ik ziek lee ben jij ook met andere meiden uitgegaan.” En verderop. „Ofschoon u dat zelfs ook weet dat ik al met zooveel Niesens¹⁾ was...” (volgt een verklaring van aanhankelijkheid). „Dus ga vooral niet met jongens uit: dat u op Zeedijk komt daar ben ik niets op tegen.”

In zijn *manier van recidiveeren* (steeds dezelfde) zijn twee dingen merkwaardig. Ten eerste dit. Bij hem is, duidelijker dan bij anderen, te zien de *afschrikkende werking die de gevangenisstraf* gedurende korten tijd uitoefent. Na zijn invrijheidstelling heeft hij een korte periode van eerlijkheid. En wanneer zijn goede voornemens hem begeven hebben durft hij nog niet te stelen, maar wijdt zich aanvankelijk slechts aan een niet of moeilijk strafbaar helpersbaantje. Langzamerhand vergeet hij de gevangenis en krijgt den moed terug om zelf te stelen. Maar nadat hij vele straffen gehad heeft (5 belangrijke tot een gezamenlijk bedrag van bijna 7 jaar) is hem de vrees voor de gevangenis en voor zijn straffen, die steeds zwaarder dreigen te worden, blijkbaar voorgoed om het hart geslagen. Eerlijk zijn kost verdienen is moeilijk voor hem geworden en zal hem uit lange ongewoonte ook wel niet meer aangestaan hebben. Vroeger deed hij ordonnance-diensten, nu richt hij een publiek huis in. Wanneer de straf succes heeft loopt ze gevaar den misdadiger in een straffeloos parasiet te veranderen — als er niet naast de bestraffing ook op andere wijze aan zijn reclasseering gewerkt wordt.

Merkwaardig in de recidives van N°. 6 is verder dit. Ze verlooopen — ik zou bijna zeggen: zoo oorzaakloos. Geen schokken. Het gaat geleidelijk, vanzelf. Hij woont thuis, heeft zakgeld —

1) Meiden.

maar de vrienden en de Zeedijk worden weldra te machtig. Zoo'n recidive is moeilijk te verhinderen. De gevolgen van een schok kunnen gebroken. Maar iemand die zonder bepaalde oorzaak, alleen reeds door de langzame en voortdurende werking van zijn neigingen tot recidive gedrongen wordt — die is moeilijker te houden. Verandering van milieu is wel het voornaamste wat geprobeerd kan worden.

Echter: al heb ik niet kunnen constateeren dat N°. 6 door de *overmatigheid van zijn reacties*, in gemakkelijk geprovoceerde toestanden van totale onverschilligheid en moedeloosheid tot misdrijf verviel — uit een ander voorval kon ik afleiden dat hij in zijn reacties toch niet matig en redelijk is. Hij heeft verkeer met een Joodsch meisje en er zijn trouwplannen. De ouders van het meisje verbreken de verhouding omdat N°. 6 eenmaal gezeten heeft. Nu „slaat hij ineens heelemaal om”; hij haat het meisje veeleer en wil haar niet meer zien hoewel zij alle moeite doet om de verhouding te herstellen.

Classificatie: beroepsdief.

N°. 7.

Leeftijd tijdens onderzoek: 26 jaar.

Veroordeelingen:

17 jaar	diefstal	2 maanden.
17 „	diefstal (in vereeniging)	1 jaar.
18 „	vernieling	4 maanden.
21 „	poging tot diefstal	2 ¹ / ₂ jaar.
24 „	diefstal (in vereeniging)	2 jaar.

Abnormaliteiten in familie. Vader poging tot zelfmoord. Een zuster korten tijd krankzinnig geweest door een schrik. Zooveel vertelt N°. 7 mij. Inlichtingen van de politie zeggen mij echter nog het volgende. Sinds lange jaren verdrinkt de vader een belangrijk deel van zijn flinke wekelijksche inkomsten; op 24-jarigen leeftijd werd hij wegens mishandeling tot 3 dagen gevangenis veroordeeld. Er zijn 4 zoons en 4 dochters. Daarvan misdragen zich: N°. 7, een dochter die prostituée is, en een andere dochter, nog jong, maar hard op weg ook prostituée te worden. Tegen de 3 broers van N°. 7 bestaan bij de politie geen bezwaren. Toevallig vernam ik over hen nog het volgende. Een van hen wordt vermeld als een jongen die op school gold voor een leerling „beneden het middelmatige” en als een veelvuldig spijbelaar. Een ander zoon ontmoet ik in een dossier als vriend van N°. 6: hij is getrouwd maar op dat oogenblik met zijn vrouw oneenig en woont van haar gescheiden in een logementje in een slecht befaamde buurt, zijn vrouw in armoede achterlatend. De jongste zoon is eerst 16 jaar: we kunnen dus nog niet met zekerheid voorspellen of zijn toekomst eerlijk zal zijn of misdadig.

Criminaliteit in zijn familie is N°. 7 niet bekend.

N°. 7 *zelf* maakt den indruk dat hij door en door verzwakt

en uitgeput en machteloos is. Hij *klaagt* en is moedeloos over zijn gezondheid. Hij beklaagt zich over „zenuwen in zijn keel”, „pijn in zijn rug”, hij „voelt zich beroerd”, „lammenadig”, „sufferig”, heeft „geen plezier in zijn leven”. Na zijn ontslag uit de gevangenis hoopt hij in een ziekenhuis eerst wat te herstellen. Heeft tijdens een 1½-jarige gevangenschap omstreeks zijn 18^e jaar excessief *geonaneerd*, zóózeer, dat hij bij zijn ontslag „heelemaal weg” was, bijna niet meer spreken kon: altijd zal hij te zwak blijven om te werken. Hij heeft *toevallen*, volgens zijn vader sinds zijn 17^e, volgens hemzelf sinds zijn 21^e jaar. Die toevallen kwamen gewoonlijk voor nadat hij zich om de eene of andere reden bijzonder had opgewonden of overspannen of nadat hij een dag aan het „pierewaaien” geweest was. Maar ook in de gevangenis heeft hij er last van. Tijdens zijn 2½-jarige gevangenschap op 21-jarigen leeftijd (hier zijn volgens hem de toevallen voor het eerst voorgekomen) heeft hij bijna dagelijks een toeval, zoodat hij in gemeenschap wordt overgeplaatst. Daar heeft hij het goed en als hij ontslagen wordt is hij belangrijk beter. In zijn tegenwoordige gevangenschap (hij is nu bijna 27 jaar) is hij voor het eerst van toevallen vrij. Hij drinkt nooit: is slechts een of tweemaal dronken geweest. Hij *kan geen drank verdragen*: van 1 of 2 borrels is hij „heelemaal dronken en beroerd”. Bij zijn laatste arrestatie verkeert hij in een staat van de allerheftigste opgewondenheid; hij springt plotseling het water in met den uitroep: „dan liever kapot”, en als hij in preventieve hechtenis is gesteld slaat hij een flesch stuk en dreigt zich daarmee van het leven te berooven. Na zijn aanhouding wordt hij gehoord: hij antwoordt en ontkent op de gewone wijze. Eenige dagen later, bij een nieuw verhoor *gedraagt hij zich* plotseling *aller-zonderlingst*. Hij zegt hoe hij heet, maar verklaart niet te weten wie zijn ouders zijn. Verder weigert hij een woord te spreken. Zijn onderteekening van het proces-verbaal van verhoor is zoo beverig geschreven dat zijn naam er onmogelijk uit op te maken is, terwijl hij toch gewoonlijk een goede hand schrijft. Den volgenden dag *gedraagt hij zich* iets redelijker: hij wil praten en wil althans verklaren dat hij nooit te voren veroordeeld is. Hij ontkent den diefstal waarvan hij beschuldigd is. Maar ongevraagd deelt hij den rechter van instructie mee, dat hij onlangs te

Londen een matroos vermoord heeft die hem een sigaar afgenomen had. (Eenige maanden van te voren heeft hij aan een meid van hem een dergelijke mededeeling gedaan: hij vertelde haar „uit de grap” dat hij een politieagent had doodgestoken te Amsterdam). De volgende keeren wordt zijn optreden langzamerhand verstandiger. Hij ontkent ook de moord waarvan hij zich zelf beticht heeft en zegt zich niet te herinneren daarover iets verteld te hebben. Zoo komt hij een dag of 10 na zijn arrestatie ten slotte tot de gewone verstandige manier van ontkennen en uitvluchten opgeven. De onzinnigheid van zijn gedrag moet voortgekomen zijn uit een abnormalen toestand waarin hij verkeerde. Het kan moeilijk simulatie geweest zijn, want hij gedraagt zich niet als iemand die het er op toelegt voor krankzinnig gehouden te worden. De vreemdste dingen die hij deed zijn zijn aanvankelijke weigering van alle antwoord (zelfs geen ontkenenis is uit hem te krijgen) en zijn gratuite valsche zelfbeschuldiging. Het is niet waarschijnlijk dat hij dacht door dit gedrag zich ontoerekenbaar te kunnen doen verklaren. En een eigenaardig bewijs dat zijn abnormale optreden geen simulatie was ligt ook hierin. Zijn onderteekeningen, in den aanvang volkomen onleesbaar, worden langzamerhand met iets vastere hand geschreven: en telkens als zijn optreden iets normaler geworden is zien we een verbetering in de handteekening. Zoodra zijn manier van doen geheel gewoon is en hij op slimme manier zich tracht vrij te pleiten wordt de onderteekening volkomen vast en duidelijk gesteld.

Vermoedelijk zal er wel niemand zijn die, na al wat over N°. 7 meegedeeld is, hem voor een volkomen normaal mensch houdt.

Over het *intellect* van N°. 7 geen bijzondere opmerkingen: hij begreep en beantwoordde mijn vragen behoorlijk.

Of hij in zijn mededeelingen steeds *betrouwbaar* was *betwijfel ik* met goeden grond. Wat hij mij over het levensgedrag van ouders en broers en zusters vertelde was bezijden de waarheid. Maar, zooals we zagen: de vraag naar de tekortkomingen van hun familie is een zware proef voor de eerlijkheid van mijn recidivisten. Oneerlijkheid op dit punt beteekent nog niet onbetrouwbaarheid ook in zijn mededeelingen over zichzelf. Echter: ook op verschillende andere punten bleek hij mij onjuist in te lichten. Aan den anderen

kant bekende hij mij onnoodig verschillende ongestrafte misdrijven en deed hij mij vele mededeelingen waarvan ik de juistheid controleeren kon. Een zeer critisch gebruik van een deel van zijn levensverhaal scheen mij mogelijk.

Levensgeschiedenis.

N°. 7 is *wettig* kind van *Joodsche* ouders. Hij werd geboren te Amsterdam en bracht daar zijn heele leven door. Hij heeft 3 broers en 4 zusters, die gedeeltelijk ouder dan hij zijn, gedeeltelijk jonger.

Zijn *opvoeding* heeft *vrijwat te wenschen overgelaten*. Het was een rumoerig en onordelijk huishouden, waarin hij werd grootgebracht. Zijn vader verdient nu en vroeger een flink weeggeld met een handeltje, maar verdrinkt daarvan een belangrijk deel. De moeder, een niet-ongunstig bekend staande vrouw, maakt natuurlijk aanmerkingen over het weinige huishoudgeld dat haar man haar thuis brengt — en zoo is de huiselijke oneenigheid binnen gekomen, ten nadeele van de opvoeding der kinderen natuurlijk. Buitendien wordt N°. 7 volgens zijn eigen meening door zijn ouders wel wat al te toegevend behandeld. Het gezin had welgesteld kunnen zijn, maar het drinken van den huisvader is oorzaak dat wel geen bepaalde armoede geleden werd maar dat de *omstandigheden* toch steeds *zeer bekrompen* zijn.

De schooljaren van N°. 7 verliepen in de grootste orde en eerlijkheid, vertelt hij mij. (Ik zal den tijd tusschen 6^e en 18^e jaar eerst weergeven zooals N°. 7 zelf mij die beschreven heeft, daarna de noodige correcties aanbrengen). Hij had plezier in het onderwijs, verzuimde nooit, kon goed leeren en had op zijn 12^e jaar de heele school doorloopen. Hij was volstrekt geen zwerver en heeft nooit gestolen in zijn schooljaren. Hij ging weinig om met kameraden: in 't geheel niet met zijn geloofsgenooten: zijn weinige vriendjes waren allen Christenen.

Van zijn 12^e tot zijn 16^e jaar is hij in dienst bij verschillende diamantslijpersbazen: minstens een 5 tal, denkt hij. Steeds ging hij uit eigen beweging van den eenen baas weg en zocht een anderen. Als een voorname reden van deze herhaalde wisseling van

bazen beschouwt hij het volgende: hij is *zeer „opwindend,”* en als de knechts hem een standje gaven terwijl hij meende dat niet verdiend te hebben of ze sloegen hem, dan schold en sloeg hij terug — en *liep levens van zijn werk weg.* Zoo scharrelt hij van den eenen baas naar den anderen, wordt steeds als loopjongen gebruikt, en het resultaat is dat hij niets van zijn vak leert.

Reeds jong wordt hij beheerscht door zijn hartstochten. Op zijn 15^e jaar is hij al *„verslaafd aan lichte meisjes.”* Met publieke vrouwen heeft hij echter dan nog geen omgang (toch spoedig daarna). Dat heeft althans dit voor, dat zijn jeugdige uitpattingen hem geen geld kosten en dat hij dus (volgens eigen verklaring althans) in dezen tijd genoeg heeft aan het zakgeldje dat hij van zijn ouders krijgt, en dat hij tot f 1 per week weet te vermeerderen door thuis een lager loon dan hij verdiende op te geven en de rest voor zich te houden.

Zoo gaat het tot zijn 16^e jaar: hij is steeds eerlijk en komt geregeld op zijn werk. Maar hij ziet toch geen toekomst in zijn vak, en zijn vader heeft hulp nodig — zoodat hij op zijn 16^e jaar bij zijn vader in den handel komt. Dat is een voordeelige en gemakkelijke taak voor hem: hij werkt maar een deel van den dag en als belooning krijgt hij f 1. zakgeld — en *neemt* hij nog een paar gulden extra die hij heel goed ongemerkt van de opbrengst van zijn negotie kan achterhouden. Zoo nadert hij het begin van zijn diefstallen: zijn 18^e jaar.

Het portret dat N°. 7 schildert van zijn jeugd en jongelingstijd is niet bijzonder leelijk: een ordelijk, ietwat eenzelvig jongetje, een opvliegende jongen, die in woede dikwijls van zijn bazen wegloopt en wiens voornaamste fout is dat hij tusschenbeide wat achterhoudt van het geld dat hij zijn vader moet afdragen. Maar leggen we hiernaast de beschrijving die ik in een politierapport in een der dossiers vond: dan wordt het beeld heel wat minder gunstig. Daaruit blijkt het volgende. Hij bezocht de *openbare lagere school* van zijn 6^e tot zijn 11^e jaar. Echter *zeer ongeregeld*, voorgevende zijn vader te moeten helpen. Nadat hij de 5^e klas bereikt had kwam hij in 't geheel niet meer op school. Hij *leerde vlug.* „Van jongs af stond hij ongunstig bekend.” „Nadat hij de school verlaten had leerde hij diamantslijpen en

kwam achtereenvolgens bij verschillende patroons, doch bleef bij niemand lang werken. Hij bleef veel weg van het werk en liep langs de straat met jongens van slecht karakter en daar er van hem slechte geruchten liepen kon hij, toen hij 16 jaar oud was, aan de diamantslijperijen geen werk meer krijgen. Na dien tijd hielp hij zijn vader wel eens en stond voor dezen op de markt. Verder liep hij langs de straat en kwam in verdachte huizen . . .” Dat is een heel ander beeld — en een beeld dat mij waarschijnlijker voorkomt, omdat het meer overeenkomt met wat we voor aanstaande beroepsdieven als het normale kunnen beschouwen. Volgens dit rapport zien we N°. 7 als het spijbelende jongentje dat zijn lange vrije dagen door de stad zwerft, dat geen geduld heeft de heele school af te loopen maar „naar een baas wil,” de jongen die ook in zijn leerjaren zijn ongeregelde voortzet, herhaaldelijk dagen van zijn werk verzuimt en dikwijls van zijn bazen wegloopt. En wanneer is hij *begonnen te stelen*? Vermoedelijk *tusschen zijn 12^e en zijn 15^e jaar*. Althans een belangrijke tijd voor zijn 16^e jaar, want op dien leeftijd wordt hij reeds van de diamantslijperijen geweerd. Zijn loszinnigheid is zonder twijfel niet de reden van zijn afwijzing geweest — en hij moet zich al een heelen tijd aan misdrijf hebben schuldig gemaakt voordat de geruchten daaromtrent zoo sterk waren dat ze hem onmogelijk maakten in zijn bedrijf. Aan den anderen kant is het niet waarschijnlijk dat hij reeds op zeer jeugdigen leeftijd misdadig is geworden: dan zou hij op zijn 17^e jaar wel reeds tot ernstiger misdrijven gekomen zijn dan waarvoor hij nu zijn eerste straffen kreeg.

Zoo hebben we dus ten slotte een zeker vrij juiste voorstelling kunnen geven van het leven van N°. 7 tusschen 6^e en 17^e jaar. De quintessenz van zijn verdere leven (van zijn 17^e tot zijn 27^e jaar) wordt in een eigenaardige gecondenseerde maar vrij volledige manier weergegeven door het reeds aangehaalde politie-rapport: „Verders liep hij langs de straat en kwam in verdachte huizen, ging met een meisje van verdachte zeden om en ging met haar samenwonen op een kamer en kwam sedert dien tijd weinig bij zijn ouders thuis. Hij *werkte* na dien tijd *nimmer, dobbelde veel*, zoodat hij somtijds de kleeren van zijn lichaam verkocht om te kunnen dobbelen en zich in verdachte huizen te kunnen ophouden.”

Wat ik over deze periode van andere zijde weet (uit het verhaal dat N°. 7 zelf mij doet en uit de dossiers) komt in hoofdzaak overeen met de korte mededeelingen uit het politierapport. Langzamerhand heeft N°. 7 zich bij zijn bezoeken aan de Zeedijk vaster aangesloten aan de beroepsdieven die hij daar ontmoette. Weldra trekt hij uit de ouderlijke woning en gaat met zijn bijzit samenwonen. De inkomsten die hij uit 's vaders handel kreeg houden hierdoor op — en van werk zoeken is natuurlijk geen sprake en nauwelijks meer mogelijkheid: toch moet hij zich en zijn meid onderhouden. Veel tippelaars-vrienden, een bijzit, geen inkomsten — beroepsdiefstal is noodzakelijk.

Als hij even 17 jaar is wordt hij betrapt als hij in een winkel een zakje geld van de toonbank steelt. Hij wordt niet in preventieve hechtenis gesteld: hij is immers nog nooit veroordeeld en het misdrijf dat hij gepleegd heeft is niet van ernstigen aard. N°. 7 maakt echter gebruik van de overtuiging die er omtrent zijn ongevaarlijkheid bestaat en gaat rustig 2 maanden door met stelen. Nauwelijks is hij voor zijn vorige feit tot 2 maanden gevangenis veroordeeld, maar nog niet voor de executie gevat, of hij wordt weer betrapt. Ditmaal heeft hij met zijn gabber, (N°. 6), een jas uit een gang gestolen. In een der zakken vinden ze bijna f 100 aan bankpapier. De jas brengen ze naar een opkoper. „Ik weet toch wel dat jullie die jas gestolen hebben”, verklaart deze hun — wat hem echter geenszins belet de jas voor een paar gulden in pand te nemen. Kenschetsend is de manier waarop de opbrengst van den diefstal besteed wordt. Het misdrijf wordt in den middag gepleegd. Terstond daarna bezoek aan de Zeedijk, waar sterke drank gekocht wordt. Dan de stad in en *mooie kleeven koopen*. N°. 7 koopt schoenen, jas en vest, boezeroen, sokken en zijden das, te zamen voor f 12; — N°. 6 koopt schoenen, een costuum, overhemd, blauw halfhemdje, manchetten, boorden en stelletje knoopjes, een ring, een hoed, te zamen voor ongeveer f 25. 's Avonds weer naar de Zeedijk. N°. 7 wordt beschonken, wordt door kameraden in een kar te slapen gelegd en bij zijn ontwaken merkt hij dat hij weer even platzak is als den vorigen dag voordat hij zijn gelukkigen diefstal pleegde. Dienzelfden dag wordt hij aangehouden. Zijn straf is 1 jaar.

Deze gevangenschap heeft N°. 7's kansen op eerlijkheid niet

verbeterd. Hij beklagt zich over de slappe tucht die in de gevangenis heerschte. Merkwaardige, maar niet zeer onredelijke klacht. De tucht was slap. Zoozeer, dat er een oproertje ontstaat ¹⁾. N°. 7 doet mee en krijgt een vonnis van 4 maanden voor vernieling van voorwerpen in zijn cel. Tengevolge van die tuchteloosheid was het hem mogelijk voortdurend met zijn medegevangenen in gesprek te zijn en nieuwe relaties en plannen voor de toekomst te maken (geheel is dit euvel nooit te onderdrukken). Van heel veel nadeel zal deze gevangenisomgang voor een beroepsdief, zooals N°. 7 reeds was, wel niet geweest zijn. Maar er is iets anders. Hij heeft zich tijdens deze straf op zeer buitensporige wijze aan onanie overgegeven. Dat verwijt hij het gevangenisbestuur. Door het beste toezicht in een gevangenis echter moeilijk te bestrijden kwaad. Maar de gevolgen deels van deze buitensporigheid, deels waarschijnlijk eenvoudig van het voor N°. 7 zeer ongunstige gevangenisleven, zijn noodlottig. Als hij de gevangenis verlaat is hij zeer achteruit gegaan. Hij is zoo verzwakt, vertelt hij mij, dat hij bijna niet meer spreken kan en dat hij per rijtuig uit de gevangenis naar huis gebracht wordt.

Bij zijn ontslag is N°. 7 bijna 20 jaar. Hij kent nog steeds geen vak; komt in dezelfde omgeving terug en hij verkeert in een ellendigen gezondheidstoestand. Weinig reden voorwaar om een beter gedrag dan vroeger te verwachten. Toch gaat het eenigen tijd goed.

Zijn broer geeft hem op afbetaling een zuurkraam. De handel gaat goed. Hij mag steeds bij zijn ouders thuis wonen, desnoods voor niets. Zoodat hij, na aftrek van wat hij als kostgeld aan zijn ouders wil geven, ongeveer f 7 à f 8 per week voor zijn vermaken kan besteden — althans zoolang hij verkiest te werken en thuis te wonen. Althans! Maar hij is natuurlijk nog even vrouwziek als voor zijn veroordeeling: gaat veel uit. En herhaaldelijk in dezen tijd trekt hij uit de ouderlijke woning om met een meid te gaan samenwonen — nu met de één en spoedig met een andere. Daarbij komt dat hij zijn geld niet in zijn zak kan houden: hij is „*erg gul*” als hij geld heeft, vertelt hij. Zijn f 7 weekgeld zijn hem dus een kleine som. Hoelang is hij zonder

1) Dit oproertje is hetzelfde dat reeds eenige keeren door mij vermeld werd.

misdrijf geweest in deze 2 jaren van zijn ontslag uit de gevangenis tot zijn volgende betrapping? Dat weet ik niet. Hijzelf stelt het voor alsof hij voortdurend eerlijk leefde en bij zijn eerste fout terstond gesnapt werd. Dat is zeker onjuist: want het blijkt mij dat hij voor zijn nieuwe „verschutting” ¹⁾ reeds „geruimen tijd geleden” met 2 verdachte jongens gearresteerd is, dat hij den laatsten tijd „meermalen” van diefstal verdacht werd en dat hij zich zelfs in gezelschap van Lammertje Zondag ophield. Heel lang zal zijn eerlijkheid dus wel niet geduurd hebben. Langzamerhand is hij meer gaan steunen op zijn oneerlijke verdiensten dan op zijn handel — en eindelijk heeft hij zijn eerlijke kostwinning geheel verlaten. Het misdrijf waarop hij ten slotte betrapt wordt is een poging tot nachtelijken inbraak, die hij met 3 kameraden uitvoert. Hij alleen wordt gearresteerd en na 4 maanden preventieve hechtenis veroordeeld tot 2½ jaar. Zijn 3 kameraden weet hij met slimheid uit handen der justitie te houden. Dat is hem oorzaak van grooten trotsch.

Zoo verdwijnt N°. 7 weer voor 2½ jaar in de gevangenis: van zijn 21^e tot bijna zijn 24^e jaar. Eerst een jaar in de cel. Maar daar heeft hij zulke toevallen dat hij in gemeenschap wordt geplaatst. Daar wordt hij 1½ jaar lang zò goed verzorgd, dat hij vrij gezond is als hij weer in de maatschappij terugkomt. Maar hij gedraagt zich weer volkomen als de vorige keer na zijn ontslag. Weer het handeltje dat hem goed geld opbrengt, weer het uitgaan en het concubinaat (hij woont bijna niet meer thuis deze keer) en weer de diefstallen na *hoogstens 1 of 2 maanden van eerlijkheid* ²⁾. Ditmaal *verslaaft* hij zich buitendien *aan het spel*. Hij heeft gelegenheid en verleiding te over — en weldra wordt het hem zoo’n geweldige hartstocht dat hij alles moet verspelen wat hij heeft, tot zelfs de kleeren van zijn lijf. Nieuwe oorzaak van geldbehoefte, nieuwe en dwingende oorzaak van misdrijf. Daar staat tegenover dat hij in deze periode van vrijheid ($\pm$ 24 jaar) en vermoedelijk ook reeds in de vorige

1) Bargoensch voor betrapping.

2) In de 3e maand heeft hij reeds proces-verbaal wegens straatroof. En nog daarvoor heeft reeds een meisje de verkeering met hem verbroken, omdat ze gehoord had dat hij zich aan diefstallen schuldig maakte.

(± 21 jaar) een gemakkelijke en niet misdadige bron van inkomsten had: hij *trok voordeel uit de ontucht van de vrouw* met wie hij samenwoonde. Deze exploitatie schijnt echter niet zoo productief geweest te zijn dat ze misdrijf voor hem overbodig maakte.

In de 4^e maand na zijn invrijheidstelling steelt hij met 2 kameraden 100 K.G. koper, die een opkoper voor f 35 overneemt. Ook dit is weer een zaakje dat bijna geheel onder geloofsgenooten wordt opgeknapt. Twee nachten achtereenvolgend wordt een pakhuis bestolen. De eerste maal zijn het twee Israëlieten en een Christen die het feit plegen; den volgenden nacht zijn het N°. 7 en 2 andere Israëlieten die door de vorigen op de hoogte gebracht waren van het „zaakje.” De twee helpers van N°. 7 zijn een 20 jarig „koopman” die reeds eenmaal wegens diefstal veroordeeld is en voor andere feiten verbaliseerd; — de ander is 23 jaar, oudste broer van N°. 8, noemt zich eerst diamantslijper en bij een later verhoor schoorsteenveger, is sinds zijn 17^e jaar reeds 3 maal wegens diefstal en heling veroordeeld en had herhaaldelijk proces-verbaal voor diefstal, zakkenrollerij, heling en wederspanning. Beide ongehuwd natuurlijk. Deze twee worden gevat. N°. 7, bevreesd dat ook hij zal verdacht en gevangen worden, vlucht naar Rotterdam en vandaar naar Londen; komt na eenigen tijd terug en gaat weer naar Londen schuilen. Maar daar kan hij blijkbaar niet aarden hoewel zijn leven daar weinig te wenschen overlaat. Hij woont er met een meid en verdient een ruim weekgeld met knoopsgaten maken, vertelt hij mij. Zoodra hij durft keert hij weer in het land terug, maar het terrein blijkt nog onveilig te zijn. Nu trekt hij naar België, in kleine dagreizen, steeds op zijn laatste plaats van oponthoud een diefstal plegend om aan den kost te komen — totdat hij in Antwerpen komt, waar hij zich een tijdlang schuil houdt. Ook daar kan hij het niet uithouden: hij *verlangt blijkbaar naar eigen stad* en eigen omgeving terug. Ondanks het groote gevaar gearresteerd te worden keert hij na 3 maanden in den vreemde vertoefd te hebben in Amsterdam terug — en wordt daar weldra aangehouden.

Uit zijn proces valt nog het volgende op te merken. Hij noemt zich diamantslijper — herinnering aan het vak dat hij bijna 10

jaar geleden voor het laatst heeft uitgeoefend. Het grootste deel van zijn aandeel in den buit blijkt hij weer besteed te hebben aan een mooie jas. Na $3\frac{1}{2}$ maand preventief gezeten te hebben wordt hij veroordeeld tot 2 jaar.

Tijdens deze straf sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij 26 jaar.

Opmerkingen.

Aetiologie. Bij N°. 7 mogen we niet, zooals in vele andere gevallen, den invloed der omstandigheden geheel wegcijferen. Zijn opvoeding, zonder voorbeeldig slecht te zijn, liet heel wat te wenschen over. De finantiën van het huisgezin waarin hij opgroeide waren bekrompen, al heerschte er geen armoede. Vooral de minder dan normaal goede opvoeding moet wel medegewerkt hebben N°. 7's val te bewerken. Maar in den aanleg vinden we zoo volledig alle eigenaardigheden terug die we voor aanstaande beroepsdieven als typisch en noodlottig hebben leeren beschouwen, dat we aan N°. 7's *predispositie zeer zeker een sterken invloed* moeten toekennen bij de totstandkoming van zijn criminaliteit.

Hij is spijbelaar. Of hij reeds in zijn schooljaren misdadig was heb ik niet met zekerheid kunnen uitmaken.

Hij heeft zich geen vakbekwaamheid eigen gemaakt. Dat komt 1° omdat hij, vooral door de *overmatigheid van zijn reacties*, te dikwijls van baas verwisselde (hij kreeg een standje en — weg was hij); 2° omdat zijn slechte naam weldra het vak voor hem sloot. Dit gebrek aan vakkennis is voor hem echter geenszins oorzaak van armoede en daardoor van criminaliteit. Want 1° hij steelt reeds als hij nog in zijn vak als leerling werkt (en thuis woont) 2° hij vindt later in den handel de mogelijkheid van een goed bestaan.

Wat zijn dan de *oorzaken*? Nooit de omstandigheden. Want hij heeft in den handel een kostwinning en hij mag zoo noodig voor niets thuis wonen. De vrouw is de oorzaak, zegt hij. Zeer juist. En we kunnen daar bijvoegen: het spel en zijn kleinere hartstochtjes b.v. voor mooie kleeven. Ten slotte zijn onvermogen om geld in zijn zak te houden. N°. 7 is een man van ongehoofelijke sexualiteit. Hij heeft onder beroepsdieven een bijnaam

die mij vertaald werd als „de hoerenlooper”.¹⁾ Hij zelf vertelt het mij: als hij met een meid uitgaat is hij „vuur en vlam”. En in zoo’n toestand kan hij het niet laten zijn meid wat te geven — of ze het vroeg of niet. Dat zat nu eenmaal in hem: hij *moest* geven en als hij geen geld had dan moest het gemaakt worden — hoe dan ook. Voor de bevrediging van zijn harts-tochten heeft hij altijd meer geld noodig dan hij heeft — en zoo is hij in constante verleiding tot diefstal. En als directe reden waarom hij niet getracht heeft zijn handel vol te houden en daarmee geld te verdienen, geeft hij op: hij is zwak, gemakkelijk over te halen.

Ik heb bij N°. 7 geen ernstige, althans geen eenigszins duurzame pogingen tot herstel kunnen waarnemen. Steeds recideveert hij spoedig na ontslag — zonder schok, zonder bijzondere oorzaak en geleidelijk glijdt hij weer zijn misdadig leven binnen. Toch is hij blijkbaar wel voor intimidatie vatbaar. In Londen verricht hij eerlijken arbeid en steelt niet. Als reden van deze eerlijkheid geeft hij op: hij dorst niet te stelen om de vele detectives en „omdat de politieagenten er zoo groot zijn”. Een vermakelijke vrees, maar die niet onwaarschijnlijk lijkt aan wie het kleine vreesachtige ventje kent, en wie zich herinnert hoe weinig N°. 7 zich in Londen op zijn gemak voelde. Gemakkelijk te intimideeren dus door een onmiddelijk aanwezig gevaar, maar niet door de herinnering aan straf of door de vrees voor toekomstige straf.

Zijn *toekomst* zal beslist worden door zijn verhouding tot de vrouw. Er zijn drie mogelijkheden. Hij kan voortgaan als tot nog toe: concubinaat en „uitgaan”. Doet hij dat, dan blijft hij beroepsdief. Dat ziet N°. 7 zelf goed in — en hij wil met alle kracht zorgen dat hem een nieuwe gevangenisstraf bespaard wordt. Daarom neemt hij zich voor zich te redden door *het huwelijk*. Wie getrouwd is kan niet meer met andere vrouwen uitgaan, redeneert hij. Dien band acht hij zijn redding. En tot staving van zijn bewering noemt hij mij de namen van een reeks ver-

1) Een bewijs dat N°. 7 zich door de buitensporigheid van zijn sexueele uitpattingen onderscheidt van andere beroepsdieven: dat een zoo buitensporige sexualiteit onder hen geen regel is,

stokte recidivisten, die door hun huwelijk eerlijk zijn geworden¹⁾. Tot nu toe heeft N°. 7 geaarzeld hun voorbeeld te volgen omdat hij zijn eigenaardigheid kende om slechts *zeer korten tijd bij een zelfde vrouw* bevrediging te kunnen vinden: een paar weken, hoogstens een paar maanden — dan voelde hij afkeer voor ze. (En toch heeft hij doorgaans „schoone meidens” gehad — vertelt hij mij met trotsch.) Hij vreesde in zijn huwelijk dezelfde wisseling van zijn gevoelens — waarschijnlijk terecht. Er is een derde mogelijkheid: hij wordt *souteneur* van de vrouw met wie hij leeft en leeft van haar ontucht — steelt niet meer. Dit is, gegeven zijn verleden, gegeven ook zijn vrees voor de gevangenis, misschien wel zijn waarschijnlijkste toekomst.

Classificatie: beroepsdief.

1) Een deel van die gevallen heb ik kunnen nagaan — en de bewering van N°. 7 heb ik voor die gevallen als juist kunnen vaststellen.

N°. 8.

Leeftijd tijdens onderzoek: 21 jaar.

Veroordeelingen:

15 jaar	diefstal (zakkenrollerij)	opzending tot 18 ^e jaar.
18 „	poging tot diefstal (zakkenrollerij)	9 maanden.
19 „	diefstal	9 maanden.
21 „	poging tot diefstal (zakkenrollerij)	2 jaar.

Over *abnormaliteiten en criminaliteit in zijn familie* weet N°. 8 mij niets mee te deelen. Dit zegt echter geenszins dat de familie in werkelijkheid zoo vrij van zonde en ziekte was. Want N°. 8 is blijkbaar ongeneigd mij hierover in te lichten. Zoo verzwijgt hij mij o. a. de criminaliteit van zijn broer (oudste kind), die beroepsmisdadiger is. Als ik hem laat merken dat ik weet hoe het levensgedrag van zijn broer is, zet hij groote oogen op van verbazing: „u is op de hoogte, hoor” — en dan eerst „bekent” hij het. Een politierapport leert mij nog het volgende: de tweede broer werd eenmaal veroordeeld wegens wederspanningheid; hij heeft op 24jarigen leeftijd voor Indië geteekend. Dan volgt N°. 8 in de rij der kinderen. Daarna gaat het beter. Volgt een 18jarige zoon op wien niets te zeggen valt en die sinds het einde van zijn schooltijd in een zelfde betrekking werkt, en bij zijn patroon gunstig bekend staat. Ook de 3 volgende kinderen, twee jongens en een meisje, gedragen zich goed (2 ervan zijn nog op school). De beide ouders zijn nimmer met politie of justitie in aanraking geweest; ze staan bij de politie „in het algemeen niet ongunstig bekend.” Ze maken zich niet schuldig aan drankmisbruik.

Van *zichzelf* weet N°. 8 het volgende mede te deelen. Geen drankmisbruik ¹⁾. *Kan geen sterken drank verdragen*: als hij 1 of 2 borrels gedronken heeft is hij al meer dan half zijn verstand

1) Bevestigd door telkaarten. Geen veroordeelingen wegens openbare dronkenschap.

kwijt: is hij feitelijk dronken. Daarom dronk hij in de laatste jaren uitsluitend bier — en is zich daaraan slechts zelden te buiten gegaan ¹⁾). Overigens heeft hij sinds jaren en nu nog, veel last van *duizelingen*, zoodat hij niet meer weet waar hij is: vallen doet hij echter nooit. Verder schijnt hij een slechte maag te hebben: daarom had hij reeds te Alkmaar en ook nu weer in de gevangenis speciale voeding. Een belangrijk gevolg van deze kwaal (die blijkbaar onder den druk der gevangenschap verergert) is dit: hij klaagt erover dat hij in de gevangenis en ook al tijdens zijn verblijf te Alkmaar „niets kan inhouden.” Daardoor zijn de jaren die hij in de gevangenis doorbracht (ook al is hij zoo gelukkig ziekenvoeding te krijgen) voor zijn gezondheid nog schadelijker dan voor anderen. Hij klaagt zeer over *zwakte*: hij heeft gedacht dat hij *fering* had. Men behoeft den jongen man maar aan te zien om overtuigd te zijn dat zijn klacht over zwakte niet gefingeerd is: hij ziet bijna blauw van bleekheid en hij is bedroevend mager. Zijn *gemoedsgesteldheid is allertreurigst*. Hij heeft niet het geringste vertrouwen in eigen kracht: voor bijna alles voelt hij zich te zwak. Hij is geheel moedeloos. De verschillende toekomstplannen die de Directeur van de gevangenis hem voorlegt beantwoordt hij met dezelfde uitdrukking: „dat kan niet, want daar zijn er al duizenden voor mij”, of hij zegt met een bitter lachje: „ja daar zullen ze mij willen hebben”. Het idee dat hij door eigen inspanning tot een eerlijk leven zou kunnen terugkeeren, vindt hij eenvoudig absurd — en als eenige uitkomst ziet hij hulp van anderen, een sterke hulp die aan hem zelf geen deel van de inspanning overlaat. Tijdens ons gesprek geraakt hij langzamerhand in een opwinding van moedeloosheid: hij beschouwt zich blijkbaar als een verschoppeling van het lot en zou zich met den pathetischen misdadiger uit Lombroso's „*Palimpsestes*” tot spreuk kunnen kiezen: *le passé m'a trompé, le présent me tourmente, l'avenir m'épouvante* ²⁾). Hij concludeert: „ik zal wel mijn

1) „Over het algemeen drinken de Israëlieten weinig: dat komt omdat ze meer houden van koekjes en van veel suiker in de koffie.” Dat verklaart N°. 8 me, en vergelijk hiermee wat N°. 6 van zichzelf zegt: dat hij liever boterkoekjes eet dan sterken drank te gebruiken.

2) „*Palimpsestes des prisons*” van Lombroso bl. 53: figuur 25, tatouage op den arm van een misdadiger.

heele leven zoo blijven en toch ben ik altijd met goede voornemens uit de gevangenis gekomen."

Zijn *verstand* laat, blijkens de wijze waarop hij mijn vragen beantwoordt, niets te wenschen over.

N°. 8 schijnt mij slechts *tamelijk betrouwbaar*. In den loop van ons gesprek kwam het eenige malen voor, dat hij zich een voor hem ongunstige uitlating liet ontvallen. Zoodra ik daar op doorga, tracht hij die verklaring zooveel mogelijk terug te nemen. Ik heb hem echter niet op onjuistheden van eenige beteekenis kunnen betrappen — en toch was ik in de gelegenheid zijn verhaal op verschillende punten zeer nauwkeurig te controleeren, doordat ik behalve de gewone bronnen van informatie in dit geval een dossier ter inzage kreeg van de Vereeniging die hem van zijn 11^e—15^e jaar deed opvoeden: zoo vond ik enkele kleinere onnauwkeurigheden in zijn mededeelingen, die echter van weinig belang waren.

Levensgeschiedenis.

Israëlitische ouders. Wettig. Geboren te Amsterdam en daar steeds geleefd. Heeft 2 oudere broers, en 3 broers en 1 zuster die jonger zijn dan hij.

De *opvoeding* van N°. 8 is *niet buitengewoon goed* geweest, maar ook niet slecht. Zijn moeder was geen krachtige opvoedster; zijn vader wilde de teugels wat strakker houden: en over de opvoeding kwam het tusschen de ouders meer dan eens tot oneenigheid.

De *finantieele omstandigheden van het gezin* waren steeds *gunstig*. De vader van N°. 8 is een ambachtsman die geregeld werk heeft en ongeveer f 15 per week verdient.

Ongeveer op zijn 6^e jaar wordt N°. 8 naar de openbare lagere school gestuurd. Maar zijn schoolbezoek is zeer schaarsch: zeer *dikwijls spijbelt hij* met kameraadjes. De vruchten van het onderwijs zijn dan ook uiterst gering. N°. 8 kan zich niet herinneren of hij ooit verhoogd is (hij bleef nominaal tot zijn 10½ jaar op school) en zeker is het, dat hij bij het verlaten der school lezen noch schrijven kon.

Het schoolverzuim, altijd gevaarlijk, heeft voor N°. 8 bijzonder noodlottige gevolgen. Als hij 8 of 9 jaar is *ontmoet* hij op een

omzwerving door de stad twee mannen van ongeveer 24-jarigen leeftijd, die blijken zullen *beruchte recidivisten* te zijn. Ze zien het kleine handige zwervertje en begrijpen hem met voordeel te kunnen ten verderve voeren. N°. 8 is gemakkelijk verleid: om wat lekkers gaat hij de eerste keer met hen mee, en in 't vervolg, als hij met zijn lange spijbeldagen niet goed raad weet, gaat hij hen uit eigen beweging bezoeken: want hij „had het goed daar”. Langzamerhand wordt het 9-jarige joggie ingewijd in alles wat hij weten moet voor het vak waarvoor hij bestemd is. Hij wordt meegenomen naar de Zeedijk en naar Lammertje Zondag; de kennis der rechercheurs wordt hem bijgebracht; hij leert de beginselen van het zakkenrollen, de plaatsen waar hij met zijn buit heen moet. Tot zijn verdere ontwikkeling wordt hij door zijn leermeesters naar Londen meegenomen. Hij wordt daar ondergebracht in een echt dievennest, waar hij op een pop met bellen het zakkenrollen in de perfectie leert. Als hij volleerd is moet hij erop uit. Door zijn kleinheid en zijn handigheid kan hij doorgaans onopgemerkt rollen, en als er gevaar voor ontdekking dreigt komen zijn principalen te hulp: Ze maken een opstootje en geven zoo hun beschermelingetje de gelegenheid tusschen de beenen der menschen weg te sluipen. Dezen heelen tijd rolt N°. 8 constant en met succes; alles ten bate van zijn meesters. Hij is echter niet tevreden en wil naar huis terug. Als hij 4 maanden in Londen geweest is komt er een brief van zijn moeder die uiterst bedroefd over zijn verdwijnen is. Nu wil N°. 8 met alle geweld naar huis terug — en dat lukt hem met hulp van „een heer” die hem naar Amsterdam terugstuurt.

Het blijkt echter dat het meer het verlangen naar zijn ouderlijk huis was dan afkeer van zijn misdadig leven, waardoor hem zijn verblijf in Londen vergald werd. Want, thuis gekomen, sluit hij zich weer bij zijn vroegere vriendjes aan. Hij denkt bijna niet meer aan schoolbezoek en na zijn 10^{1/2}e jaar blijft hij geheel van school weg. 's Nachts zwerft hij dikwijls op straat. En hij gaat ijverig voort met zakkenrollen alsof hij nog te Londen was.

Als hij 11 jaar oud is wordt er een krachtige poging gedaan hem van den verkeerden weg af te leiden. Een vereeniging doet hem van zijn 11^e tot zijn 15^e jaar in een dorpsomgeving

door pleegouders opvoeden. Maar het baat alles niets: noch de verandering van opvoeders noch de overplaatsing uit den omgang met zijn kwade vriendjes en uit de stedelijke verleidingen naar een nieuwe omgeving van dorpsjongens en dorpsvermaken. Als hij op zijn 15^e jaar weer in Amsterdam teruggekeerd is vervalt hij binnen korten tijd weer tot zijn oude leven. Aanvankelijk wordt N°. 8 geplaatst bij boerenmensen: Christenen. Maar zoodra een geschikt Israëlitisch gezin gevonden is wordt hij daar, ook op een dorp, in den kost gedaan. In dit gezin blijft hij twee jaar: tot zijn 14^e jaar. Hij wordt weer naar school gestuurd. Zijn vorderingen zijn goed en zijn gedrag, hoewel niet altijd onberispelijk, geeft geen bijzondere reden tot klagen. 1) Een uiterst merkwaardig feit doet zich voor. N°. 8, van zijn jonge jeugd af een overtuigd en ijverig spijbelaar, heeft *niet een enkele maal meer de school verzuimd* in zijn nieuwe omgeving 1). Echter, hij moge in zijn dorp niet meer het spijbelende beroepsdiefje zijn dat hij in Amsterdam was, *eerlijk is hij nog niet*. Althans, een rapport klaagt erover dat hij *snoeplustig* is en zich niet ontziet geld van anderen te nemen om zijn snoeplust te kunnen bevredigen.

Als N°. 8 ruim 2 jaar in dit gezin geleefd heeft, dus op zijn 14^e jaar, sterft zijn pleegmoeder. Daarom wordt hij overgeplaatst naar een nieuw gezin in een ander dorp. De rapporten die uitgebracht worden in het jaar dat N°. 8 bij deze nieuwe pleegouders woont zijn niet gunstig. Hij wordt beschreven als een *zwakke jongen* die terdege gevoed en opgekweekt zal moeten worden voor hij flink gezond zal zijn. Zijn *waarheidsliefde* schijnt heel wat te wenschen over te laten. De verhouding met zijn pleegouders is dikwijls *stormachtig*. Hij vertoont heel *weinig lust in het schoenmakersvak* dat men hem leeren doet. Zijn tegenzin tegen de vervulling van de talrijke godsdienstplichten die hem opgelegd worden is zeer gemarkeerd. De rapporten zijn veel ongunstiger dan de berichten over zijn vorig verblijf. De vergelijking kan echter geen zuiver resultaat geven omdat ze niet door denzelfden persoon zijn opgemaakt.

Op zijn 15^e jaar keert hij bij zijn ouders te Amsterdam terug.

1) Dit blijkt uit de schoolrapporten over dezen heelen tijd.

Korten tijd gaat het goed. Hij leeft ordelijk, komt 's nachts altijd thuis en werkt bij een schoenmaker. Zijn eerste baas leert hem niet anders dan schoenpoetsen en boodschappen loopen: daarom sturen zijn ouders hem naar een ander patroon. Maar ook hier blijkt de vakkennis die N°. 8 zich in zijn dorp verworven heeft te gering om den baas van nut te zijn — en zoo vervalt hij weer in het loopjongenswerk tegen een wekelijksch inkomen van 25 cent. Dat begint N°. 8 al heel gauw te vervelen en hij loopt weg. Een politierapport uit dezen tijd beschrijft zijn wispelturigheid aldus: „Hij is bij *verschillende patroons* werkzaam geweest, doch bleef bij allen slechts zeer korten tijd en liep dan weder weg *omdat hij te geringe verdiensten had of berispingen ontving of anderszins.*” De gewone redenen dus.

Drie maanden na zijn terugkomst te Amsterdam, wellicht reeds vroeger ¹⁾, is N°. 8 weer de oude leeglooper en zakkenroller. De wisseling van omgeving heeft blijkbaar grooten invloed op N°. 8. Zijn overplaatsing naar het platteland maakt van het spijbelende beroepsdiefje een nauwgezet schoolbezoeker en een slechts intermitteerend diefje — en nauwlijks is hij in de groote stad teruggeplaatst of hij is weer leeglopend slenteraar en beroepsdief.

De 15jarige N°. 8 stort zich zonder aarzeling in de verleidende groote-stads-vermaken: hij bezoekt de hem van vroeger reeds bekende *Zeedijk*. Voorloopig alleen voor een onschuldigen dans. Maar ook deze vermaken kosten geld (de verteringen van zijn dansmeisje en van hem zelf) en daarmee ontstaat voor hem nieuwe reden tot diefstal.

Lang duurt deze periode van beroepsdiefstal niet. Op een morgen van een werkelozen dag loopt N°. 8 met slechte plannen rond. Maar er is politie in de buurt die blijkbaar ook iets in het schild voert. Hoort hoe het proces-verbaal spreekt: „Ik zag dat een Israëlitische jongen zich daar heen en weer bewoog en zich onledig hield met naar de japonzakken der aldaar aanwezige vrouwen te kijken. Dit trok mijn aandacht.” De gevolgen van deze onwelwillende aandachtigheid blijven niet uit, want nauwlijks heeft N°. 8 zijn slag geslagen of hij wordt gearresteerd. Ditmaal

1) Volgens eigen voorstelling recidiveert hij eenige maanden na terugkomst. Volgens een getuigenis van den vader reeds in den allereersten tijd.

weet hij door brutale ontkenning zich te redden. Maar 3 weken later, weer zonder werk (in dien tusschentijd is hij bij een schoenmaker geweest), wordt hij opnieuw betrapt als hij blikken slaat op de japonzak van een dienstbode. N°. 8 had wijzer gedaan dit te laten, want hij ontrolt haar slechts $1\frac{1}{2}$ cent en wordt tot straf tot zijn 18^e jaar, dus voor bijna 3 jaar opgezonden naar een *Rijksopvoedingsgesticht*.

Niet tot zijn tevredenheid. „Ik wou liever dat ik in de gevangenis geweest was, want daar ben je tenminste alleen”, vertelt hij mij. Die retrospectieve voorkeur voor de gevangenis blijkt te berusten op zijn overtuiging dat hij uit het opvoedingsgesticht slechter ontslagen is dan hij bij zijn komst was. „Er zijn zoo-veel jongens en wat de een weet dat weet de andere ook.” Over het vakonderwijs dat hij genoot is hij evenmin tevreden. Eerst krijgt hij $1\frac{1}{2}$ jaar lang uitsluitend schoolonderwijs: van zijn 15^e tot bijna zijn 17^e jaar. Eerst daarna wordt hem het schoenmakersvak geleerd. Het spreekt van zelf dat hij zijn vak zeer onvoldoende kent als hij op zijn 18^e jaar ontslagen wordt.

Zoo staat hij weer in Amsterdam in vrijwel dezelfde omstandigheden als voor zijn opzending. Zijn persoonlijkheid mag aan discipline wat gewonnen hebben — daarentegen heeft hij heel wat nieuw kwaad geleerd. *Een vak kent hij evenmin als vroeger.* Dat wordt een van de redenen van zijn ondergang. Het reeds vermelde politierapport vertelt aldus. „Terstond na zijn ontslag bekwam hij werk bij den schoenmaker A., bleef daar ongeveer 3 weken, om dan te vertrekken, ook weder omdat hij te weinig loon ontving naar zijn zin. Nu kwam hij bij den schoenmaker B. . . . Na bij B. weg te zijn gegaan heeft hij geregeld te huis zitten werken en had hij voldoende werk.” En dit verhaal wordt door N°. 8 aldus toegelicht. Bij zijn eersten baas verdient hij, jongen van 18 jaar, f 1.50 per week. Na verloop van 3 weken wordt hij weggestuurd met de boodschap van den baas: „ik heb niets aan je.” Ook bij zijn tweeden baas moet hij spoedig weg om zijn onvoldoende vakkennis. We kunnen in het midden laten of N°. 8 werd ontslagen wegens onbekwaamheid of dat hij wegliep omdat hij zijn loon te gering oordeelde: in beide gevallen is zijn onvoldoende vakkennis de oorzaak van de débacle. N°. 8 *schaamt zich* nu dat hij zoo'n breekbeen in zijn vak is

en durft niet meer naar werk te zoeken omdat hij vreest nogmaals een vernederende weigering of wegzending te zullen ondergaan. Dan vestigt hij zich als schoenmaker. Maar hij *durft het niet aan*, met zijn onbekwame handen fijne schoenen te bewerken die hem ter reparatie gegeven werden — en zoo verloopt het zaakje spoedig.

Als N°. 8 geen baas meer heeft en niets meer verdient, beginnen zijn ouders te mopperen: dat hij nu toch te oud is om niets voor den kost uit te voeren. N°. 8 is nu eenmaal „*erg onverschillig*” van aanleg, vertelt hij mij: hij wil dat gemopper niet langer aanhooren, pakt zijn boeltje en *loopt het huis uit*. Hij is heelemaal baloorig en onverschillig. Werk zoeken doet hij niet meer. Terstond gaat hij met een vrouw samenwonen. Hij komt weer ijverig op de Zeedijk, ontmoet in een der beruchtste dievenherbergen zijn oude bekenden — en vat het eenige ambacht weer op dat hij in de perfectie kent. Deze heele mislukking is afgespeeld binnen 4 maanden na zijn ontslag uit het opvoedingsgesticht. Nu 3 maanden beroepsdiefstal. Als zakkenroller van bijzondere bekwaamheid verdient hij ruim den kost voor zich en zijn bijzit — soms heeft hij een paar honderd gulden bij elkaar. Toch kan niet gezegd worden dat N°. 8 in dezen tijd een welgesteld man was, of liever: hij was welgesteld op de manier der beroepsdieven: nu eens rijk dan arm. Want hij *kon het geld niet in zijn zak houden*. Dat heeft hij nooit gekund: het was „zoo gewonnen zoo geronnen”, zegt hij met een spreekwijze die onder beroepsmisdadigers blijkbaar voor karakteristiek gehouden wordt — althans ik hoorde haar herhaaldelijk door hen gebruiken om hun toestand te beschrijven.

N°. 8 heeft deze keer een redelijk succes bij zijn arbeid. Twee maanden lang rolt hij voortdurend zonder eenige botsing met de politie. Aan het eind van de tweede maand wordt hij geverbaliseerd — doch zonder succes. Een maand later wordt hij op heeterdaad betrapt als hij, in vereeniging met twee anderen,¹⁾ in een dichte volksmenigte een poging tot zakkenrollen doet. Zijn straf is 9 maanden.

Na zijn ontslag komt hij in huis bij een oom en tante in een

1) Zakkenrollen geschiedt bijna altijd door 2 of meer personen in vereeniging.

provinciale hoofdstad. De oom is slager, maar heeft een bekrompen bestaan. N°. 8 helpt zoo'n beetje in de slagerij maar hij voelt best dat het werk zijn loon (de kost + 50 cent zakgeld) niet waard is: dat hij zijn oom een drukkende schadepost is. Het spreekt bijna van zelf dat het niet lang goed gaat. Werk waarvoor hij weinig geschikt is en dat hem weinig bindt — en een klein zakgeld waarvan hij nog voor zijn kleeding moet zorgen. Buitendien merkt hij (of meent hij te merken) dat hij weldra leelijke gezichten van zijn huisgenooten krijgt omdat het hun eigenlijk te zwaar valt zoo'n neef te onderhouden. Dat zijn de omstandigheden, die bewerken dat N°. 8 spoedig na zijn ontslag zijn oude dievenleven weer opvat, ruim 3 maanden nadat hij de gevangenis verlaten heeft weer gearresteerd wordt — en veroordeeld tot weder 9 maanden.

Bij zijn ontslag is N°. 8 ruim 20 jaar oud. Thuis willen ze hem niet meer hebben omdat hij geen werk heeft en de familie zoo'n schande aandoet (zijn moeder wil hem toch maar weer in huis nemen maar zijn vader verbiedt het). In die omstandigheden is het minstens begrijpelijk dat N°. 8 zijn vroegere bijzit ¹⁾ weer opzoekt en met haar gaat samenwonen. Zoolang zijn uitgaanskas strekt doet hij zwakke pogingen om werk te vinden. Maar dat duurt slechts zeer korten tijd: de kas is klein (waarschijnlijk ongeveer f 30) en wordt lang niet zuinig beheerd in de vreugde over de herwonnen vrijheid. Weldra staat N°. 8 dus zonder werk en zonder geld, in de voorwaar niet morali-seerende omgeving van bijzit en oude vrienden: hij recidiveert. Ditmaal is hij maar heel kort in vrijheid. Zes weken na zijn ontslag wordt hij aangehouden, verdacht van straatroof in ver-eeniging. Aan een ouden man die bezig is geld op te halen wordt op klaarlichten dag in een winkel zijn geldzakje ontruikt door twee jonge mannen. De aanranders zijn waarschijnlijk N°. 8 en een 24-jarig kameraad die pas zeer kort geleden uit de gevangenis ontslagen is. De schuld van N°. 8 kan echter niet bewezen worden — en na 3½ maand in preventieve hechtenis te hebben doorgebracht wordt hij vrijgesproken. Dit proces en

1) N°. 8 heeft nooit met een andere vrouw samengewoond: is zijn eerste bijzit trouw gebleven. Dat komt meer voor.

de lange hechtenis schijnen N°. 8 slechts in zeer geringe mate beangst te hebben. Waarschijnlijk is hij zelfs bemoedigd door den gunstigen afloop. Althans hij vat onmiddellijk na zijn invrijheidstelling het dievenbedrijf weer op, terwijl toch een uitgaanskas van f 11, die hij zich in zijn lange hechtenis verdiend had, hem zou in staat gesteld hebben ten minste eenigen tijd eerlijk te zijn. Negen dagen na zijn ontslag uit de preventieve hechtenis wordt hij opnieuw gearresteerd. Op heeterdaad is hij betrapt op het rollen van een horloge — en zijn vurigste ontkenningen kunnen hem ditmaal niet vrij liegen. Hij wordt veroordeeld tot 2 jaar.

Tijdens deze straf sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij 23 jaar.

Opmerkingen.

Aetiologie. Omstandigheden. Opvoeding: niet goed niet slecht. Finantieele toestand in ouderlijk huis gunstig. *Zeer ongunstige omstandigheid* is deze: zijn systematische opleiding tot zakkenroller door twee beroepsdieven — en dat op zijn 9^e jaar. Maar moeten we deze opleiding als de beslissend noodlottige oorzaak van N°. 8's criminaliteit beschouwen? Ik geloof het niet. N°. 8 vertoont alle onregelmatigheden die we bij aanstaande beroepsdieven plegen te vinden. Spijbelaar; nachtelijk zwerver; wisselt dikwijls van patroon; zijn reacties zijn dikwijls overmatig; hij is leugenachtig, snoepzuchtig, zeer lastig. Nu zijn er twee dingen zeker. 1°. Dat N°. 8 niet een zoo gemakkelijke prooi van de twee beroepsdieven geweest zou zijn als ze niet begrepen hadden in hem een zwervertje, een geschikte leerling te zullen vinden, en als N°. 8 (vermoedelijk reeds op of voorbij het punt diefje te worden) niet zelf in zijn lange spijbeldagen de relaties vaster gemaakt had. 2°. Dat N°. 8 zeer waarschijnlijk ook zonder die opleiding misdadig zou geworden zijn. Want na zijn crimineele instructie krijgt hij een zorgvuldige opvoeding en alle kans die een jongen gewoonlijk krijgt zich voor een leven van eerlijken arbeid te bekwamen. Maar die kans laat N°. 8 zich op typische wijze door zijn onregelmatigheden ontgaan. Zijn recidives zijn alle zeer overwegend uit zijn aanleg te verklaren.

Belangrijk is het in zijn jeugd den *verschillenden invloed te zien, die een plattelands- en die een groote-stadsomgeving op hem*

hebben ¹⁾. In Amsterdam is hij een ijverig spijbelend beroepsdiefje. Op het platteland wordt hij niet eerlijk: hij blijft nu en dan stelen. Zijn aard is niet anders geworden en daarin ligt blijkbaar geringe weerstandskracht tegen crimineele verleiding en neiging. Maar hij houdt terstond en geheel op te spijbelen, en later, hoewel met tegenzin tegen zijn vak, gooit hij den arbeid niet neer maar blijft aan zijn werk. Hoogstwaarschijnlijk is het de minder prikkelende verleiding der plattelands-omgeving die het hem mogelijk maakt wat hij in de stad niet kon of althans niet deed: bij zijn werk te blijven. Bijna terstond na zijn terugkeer in de groote stad staakt hij allen geregelden arbeid en wordt slenteraar en leeglooper. Het eerste bezwaar tegen de groote-stads-omgeving is dus: ze verleidt van geregelden arbeid af. Het tweede bezwaar is dit: ze biedt talloze vermaken en genietinkjes die geld kosten, d. w. z. ze wekt bij voortduring in N°. 8 de begeerte, die op het platteland slechts nu en dan door het eenige dorps-snoepwinkeltje wordt geprikkeld. Deze omstandigheden zijn de oorzaken dat N°. 8 te Amsterdam is: leeglooper en voortdurend begeerig d. w. z. beroepsdiefje — en in zijn dorp: een vrij regelmatig jongetje dat nu en dan steelt voor snoepcenten. Ook het platteland heeft zijn spijbelaars en beroepsdiefjes (zie N°. 10) — maar het zijn waarschijnlijk slechts de sterk gepredisponeerde naturen.

Zijn *jeugd-criminaliteit* (9—15 jaar) zit dus aetiologisch zoo in elkaar: Aanvankelijk grootendeels door verleiding opgewekt. Later, zij het onder den druk der verkregen misdadige vakkennis, uit den aanleg voortgevloeid zonder dat er in de omstandigheden eenige verdere moeilijkheid of verleiding bestond.

Eerste recidive: na zijn ontslag uit het opvoedingsgesticht. Ongunstige omstandigheid: zeer onvolledige vakkennis. Oorzaak: tot 15^e jaar de eigen onregelmatigheden; daarna: het feit dat hij in 3 gestichtsjaren slechts ± 1 jaar vakonderwijs kreeg en dus onvoldoende voor de maatschappij voorbereid ontslagen werd. *Recidive ten slotte veroorzaakt door den aanleg* van N°. 8. Hij woont thuis en heeft werk. Maar hij houdt op werk te hebben, eerst omdat hij van zijn bazen wegloopt (overmatige reactie op

1) Het verschil van opvoeders kan niet de oorzaak zijn van den herhaalden plotse-lingen omslag: zijn ouders waren redelijke opvoeders.

berispingen, hoop op hooger loon), later omdat hij, te zeer vreezend vernederende' aanmerkingen op zijn geringe kennis, geen werk meer durft vragen. En zijn ouderlijk huis verlaat hij in een onberedeneerde reactie op het gemopper dat hij meent niet te verdienen. Zooals hij zelf zegt: hij is „erg onverschillig” van aard. Door zijn bijzonderen aanleg bederft hij zijn omstandigheden en in zijn baloorige stemming recidiveert hij.

Zijn *voornemens* zijn deze keer *goed* geweest: ook de beide volgende keeren zijn ze dat. Dat is te begrijpen want hij *vindt het gevangenisleven ellendig*. Hij vertelt mij, dat hij op zijn 19^e jaar trachtte voor Indië te teekenen (afgekeurd) „om van de ellende af te zijn”. De goede voornemens blijken in korte periodes van eerlijkheid na zijn ontslag uit de gevangenis.

Oorzaak *tweede recidive*. Geen vakkenis; arbeid waarvoor hij ongeschikt is; geringe inkomsten die hij voelt niet eens waard te zijn; booze gezichten van zijn huisgenooten tegen den doodvreter.

Oorzaak *derde recidive*. Doet slechts enkele pogingen om werk te vinden — maar heeft geen kracht ze voort te zetten als zijn eerste aanvragen om werk geweigerd zijn. Mag niet thuis komen. Verleiding der oude omgeving.

Noodig zou geweest zijn in het geval van N°. 8. In de aller-eerste plaats een raadsman die zijn buitensporige stemmingen matigt (verontwaardiging en neerslachtigheid). Verder: vollediger vakopleiding tijdens zijn dwangopvoeding. Ten slotte, indien nog noodig: verwijdering uit milieu.

Classificatie: beroepsdief.

Uit mijn onderhoud met N°. 6, 7, 8 (drie Israëlieten) bleken mij enkele merkwaardigheden van meer algemeen belang: *over de kracht waarmee moraliteit gehandhaafd wordt 1° onder de Joden 2° door kleine gemeenschappen.*

N°. 6 vertelt mij, geheel toevallig, dat hij als jongen weinig met geloofsgenooten omging. Ook de vriendjes van N°. 7 en N°. 8 blijken bijna allen Christenen geweest te zijn. Aan N°. 8 vraag ik of wellicht een harde publieke opinie hem van den omgang zijner geloofsgenooten uitsloot. Hij houdt dit voor zeer mogelijk. En ten bewijze beschrijft hij mij, hoe hij na zijn ontslag uit het opvoedingsgesticht te Amsterdam teruggekomen, in

de Jodenbuurt door een ieder was nagekeken en nageroepen. Dat was de reden geweest waarom hij zich daar in het vervolg niet meer vertoonde, maar gewoonlijk (zijn spraak bewijst het) in de Jordaan zich ophield. En verder, in den loop van ons gesprek vertelt hij mij toevallig: „bij een Jood ga ik nooit werken want die houdt je nog na 20 jaar nà, dat je een dief bent geweest en als je eens ruzie met hem krijgt dan verwijt hij je je verleden — zoo maar in je gezicht.”

Uit deze verschillende mededeelingen meen ik twee vermoedens te mogen trekken:

1°. De Israëliet handhaaft de moraliteit in zijn gemeenschap met feller en langduriger wraak dan de Christen ¹⁾.

2°. In kleine groepen is de reactie tegen norm-afwijking veel werkdadiger dan in grootere gemeenschappen. De Israëlieten, te Amsterdam geconcentreerd in de Jodenbuurt, vormen een kleine gemeenschap. De meeste leden kennen elkaar. Den misdadiger uit hun midden, die gevangen heeft gezeten, kent ieder. Hij wordt door het algemeene afgrijzen eenvoudig uitgestooten. Hij kan het er niet uithouden omdat hij zich niet verbergen kan onder onbekenden — zooals dat in een groote gemeenschap mogelijk is.

Hetzelfde zien we in dorpen gebeuren. Zie de uitspraak van N°. 20, een man die de werking van de publieke opinie zoowel in de stad als in het dorp aan den lijve gevoeld heeft. N°. 20 vertelt mij, hoe hij na zijn eersten misstap door ieder wordt nagekeken en hoe hij in zijn vak reeds toen onmogelijk was. „Dat is op een dorp zoo erg”, zegt hij, „veel erger dan in de stad”. Hetzelfde vertelt N°. 10, die door de dorpsmeening zeer ernstig in zijn werk-zoeken wordt belemmerd.

Sterker repressie beteekent hier ook: sterker preventie. De dorpeling wordt reeds door de dorpsmeening gecorrigeerd zoodra zijn leven de ongepaste ongeregelheden vertoont, die oorzaak van misdrijf kunnen worden. En hij zal langer dan een stedeling aarzelen met de definitieve stap, omdat hij weet een heftige reactie te wachten te hebben.

1) Dit vermoeden werd mij later bevestigd door gesprek met andere Joodsche misdadigers,

N°. 9.

Leeftijd tijdens onderzoek : 28 jaar.

Veroordeelingen :

20 jaar	diefstal (in vereeniging)	1 jaar.
(bijna) 21 „	diefstal (in vereeniging)	6 maanden.
22 „	diefstal (in vereeniging)	3 jaar.
26 „	diefstal (in vereeniging)	3 jaar.

Abnormaliteiten in de familie. Geene, zegt N°. 9; alleen: zijn *moeder* heeft toevallen. Bij een nader onderzoek bleek mij weer hoe weinig volledig de mededeelingen van mijn recidivisten op dit punt zijn. De *moeder* trouwde omdat ze een kind moest krijgen: nl. N°. 9. Haar tweede huwelijk sloot ze in dergelijke omstandigheden. Haar huishouden heeft ze steeds op schandelijke wijze verwaarloosd. Ze is een vreemd mensch. Het eene oogenblik komt ze bij mijn zegsman (een familielid), huilend over haar armoede. En als ze een paar gulden gekregen heeft ter leniging van de oogenblikkelijke nood, staat ze het volgende oogenblik op straat te dansen bij een orgel. Een van haar broers is een zeer lichtzinnig man, die zijn huishouden door zijn lichtzinnigheid ongelukkig maakt. De *vader* van N°. 9 is niet gestorven, zooals den kinderen verteld is, tengevolge van een ongeluk, maar aan een „akelige ziekte”, waarvan als uiterlijke kenteekenen beschreven worden: een sterk opgezet gezicht, zòò, dat hij afschuwelijk was en „vieze open beenen”. Dit laatste verschijnsel heeft zich bij N°. 9 ook vertoond, maar is indertijd door medische behandeling in de gevangenis genezen. Een *zusje* uit tweede huwelijk is „niet heelemaal wijs”. Ze staat dikwijls wezenloos en snoept en steelt de dingen weg ondanks herhaalde bestraffing.

Criminaliteit in de familie: geene bekend (behalve het zusje:

binnenshuis). De 8 broers en zusters van N°. 9 zijn eerlijk. Drie broers en 2 zusters (door den tweeden vader uit huis gedreven) leven allen buiten echt, maar gedragen zich overigens goed ¹⁾.

Van *zichzelf* weet N°. 9 niets abnormaals te vertellen. Geen drankmisbruik ²⁾ Hij lust geen drank en drinkt dien dan ook nooit. Van bier houdt hij wel en daarvan is hij wel eens een enkele maal dronken. Drie fleschjes bier maken hem duizelig en licht beschonken. Hij maakt den indruk van hopelooze zwakte en uitgeteerdheid. Voor den militairen dienst na observatie afgekeurd — voor zoover hij weet niet voor bepaalde gebreken maar denkkelijk, vermoedt hij zelf, omdat hij „te min” was.

Zijn intellect maakt een gewonen indruk.

Hij schijnt *betrouwbaar*. Ondanks uitvoerige controle heb ik geen enkele onjuistheid in zijn verhaal kunnen ontdekken. Hij mist ook alle neiging tot grootspraak en zelfverheffing.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Oudste kind. In Amsterdam geboren en steeds gewoond. Voor zijn opvoeding behoeft hij niet dankbaar te zijn. Het huwelijk van zijn ouders was zeer ongelukkig. Zijn moeder verwaarloosde de huishouding. Armoede werd er echter niet geleden, want de vader, een ambachtsman, verdient geregeld goed geld. Dat duurt zoo tot N°. 9 7 jaar oud is. Dan sterft zijn vader aan de bovenbeschreven ziekte. Niet langen tijd daarna trouwt de moeder met den man van wien ze een kind moest krijgen: een groot dronkaard, die haar reeds slaat voor het huwelijk maar met wien ze, vreezend haar schande, toch trouwen wil. De diepste ellende in het gezin. De stiefvader verdrinkt al het geld dat hij in zijn zeldzame werkdagen met lossen arbeid verdient. De moeder gaat uit werken en brengt wekelijks f 3 à f 4 thuis. Intusschen gaat ze voort kinderen te krijgen: 5 kinderen van haar tweede man. Dus, te zamen met 3 jongens

¹⁾ Politierapport.

²⁾ Aldus ook de telkaarten. Eenmaal veroordeeld wegens openbare dronkenschap 2: X gepleegd: op zijn 18e jaar.

en 1 meisje uit het eerste huwelijk, 9 kinderen. Het gezin, alle elf, woont op één kamer. N°. 9 moet dikwijls zonder eten naar school. Als de stiefvader thuis komt slaat hij vrouw en kinderen ¹⁾. *Ellendiger opvoeding dan N°. 9 gehad heeft is nauwelijks denkbaar.*

Op zijn 6e jaar gaat N°. 9 naar een particuliere school. Daar blijft hij 2 jaar. Intusschen is zijn vader gestorven en zijn moeder hertrouwd. En reeds in den aanvang is dat huwelijk zoo oneenig, dat zijn moeder niet alleen met haar man wil thuis zijn — waarom N°. 9 een half jaar lang de school moet verzuimen. Daarna wordt hij naar een openbare school gestuurd. Dat schijnt goed gegaan te zijn. Hij *verzuimde nooit eigenmachtig* ²⁾. Alleen dan bleef hij thuis als hij op zijn jongere broertjes en zusjes moest passen. Maar ondanks dit herhaalde verplichte verzuim blijft hij nooit zitten: zijn hoofd en zijn ijver zijn dus goed. Op zijn 11e jaar zit hij in de hoogste klas op één na. Dan moet hij van school af om te verdienen.

Het elfjarige kostwinnertje begint met f 1,60 per week te verdienen op een steendrukkerij: hij doet de heele week niet anders dan vloeitjes afnemen. Een vriendje brengt hem op het gelukkige idee dit geestdoodende werk te laten varen en diamantslijper te worden. Zoo komt N°. 9 op zijn 12^e jaar op een diamantslijperij *waar hij 4 jaar achterelkaar blijft*. Voorwaar een merkwaardig verschijnsel voor een later beroepsdief ²⁾. Zijn verdiensten groeien geleidelijk aan van f 2,50 tot f 9. Aanvankelijk geeft hij al zijn geld thuis af, behalve 10 cent zakgeld die hij van elken gulden krijgt (een veel voorkomende regeling), doch wanneer hij meer gaat verdienen geeft hij f 5 kostgeld en behoudt de rest voor zichzelf: zooals gewoonte is. Hij heeft geen moeite zijn zakgeld te verteren: hij koopt kleeren, gaat naar de comédie, dobbelt om centen met zijn kameraden: alles tamelijk onschuldige vermaken. Op zijn 16e jaar wordt hij voor het eerst door vrienden van de diamantslijperij meegenomen naar de *Zeedijk*. Dat bevalt hem en weldra is hij een trouw bezoeker (eerst op zijn 20e jaar brengt hij er nachten door). Maar hij *blijft toch eerlijk* in de eerstkomende jaren. Dat is weer een merkwaardige

1) Hij is eenmaal voor mishandeling tot 1 maand gevangenis veroordeeld.

2) Ik heb dit niet tot volslagen zekerheid kunnen controleren.

afwijking van wat we gewoonlijk bij beroepsdieven zien: die beginnen of al heel jong te stelen b.v. op 10^e, 12^e jaar, of ze beginnen van het oogenblik af dat ze de Zeedijk leeren kennen. Niet zoo bij N°. 9. Vier jaar lang bezoekt hij de „vroolijke buurt”, is nog al eens dronken, moet zelfs nu en dan geld leenen — maar hij blijft buiten misdrijf en heeft ook in deze jaren geen omgang met crimineele vrienden. Zelfs als in een periode zijn *zakgeld plotseling belangrijk vermindert*, gaat hij niet door diefstal de schade inhalen: hij *beperkt zijn uitgaven*. Deze 4 jaar lange onschuld te midden der verleiding is merkwaardig. Maar we moeten gelooven wat N°. 9 zegt, want hij zal straks bekennen dat hij een zeer aanzienlijken tijd voor zijn eerste veroordeeling van diefstal geleefd heeft. En het is onaannemelijk dat hij op het eene oogenblik door een leugen zich de lei zou willen schoon wasschen om 5 minuten later geheel noodeloos een jaar beroepsdiefstal te bekennen.

Op zijn 16^e jaar wordt hij uit zijn betrekking ontslagen: het was slap in het heele vak en zijn patroon heeft geen werk meer voor hem. Had N°. 9 den aard van een beroepsdief gehad dan zou dit een gelegenheid uit duizenden geweest zijn om in het dievenleven te vervallen: Zeedijk, geen verdienste en lange vrije dagen: dat zijn doorgaans beslissende omstandigheden. Niet voor N°. 9. Een oom, vreezende dat bij den slechten toestand der industrie veel tijden van werkeloosheid voor de deur staan, geeft N°. 9 den raad van vak te veranderen. Daar heeft hij wel ooren naar, te meer omdat hem een plaats wordt aangeboden op de timmerfabriek van zijn oom. Zonder de geringste crisis of moeilijkheid gaat hij over van het eene vak in het andere. En ook in deze betrekking geeft hij blijk van een voor een later beroepsdief bijzondere, voor een gewoon mensch normale, stabiliteit van wil: van zijn 16e tot zijn 19½^e jaar, dus 3 à 4 jaar lang blijft hij bij dezen patroon. Hij heeft het er dan ook goed. Aanvankelijk verdient hij f 5, waarvan hij f 3,50 kostgeld geeft, maar successievelijk klimt hij op, totdat hij op zijn 19e jaar f 11 à f 13 per week verdient. Hij is dus nu een rijk man. Omstreeks zijn 19e—20e jaar, d. w. z. in den tijd waarin hij in de dieven carrière vervalt, heeft hij voor f 5 per week den kost thuis en houdt f 8 per week over om uit

te geven aan kleeën en amusementen. Voorwaar een toestand die hem door bijna alle arbeiders kan benijd worden. Wat is de reden die hem op den ongewoon laten leeftijd van ruim 19 jaar tot beroepsdief maakt? Geen hartstocht die slechts bevredigd kan worden ten koste van meer geld dan hij heeft, geen onuitputtelijke lust naar vermaken. Vier jaar lang heeft hij met gematigde teugjes van die genoegens gedronken zonder tot misdrijf te vervallen. Maar nu, toevallig, op een goeden avond komt hij op de Zeedijk in nauwere aanraking met eenige „tippelaars”. Waarom hij in de vorige jaren nooit in zoo dichte relatie met kwade vrienden kwam en waarom nu wel, dat is voor hem zelf een raadsel. Hij hoort hen spreken over hun plannen, ze spreken tot hem over hun plannen en zoo glijdt N°. 9 van zelf het dievenleven binnen, niet uit behoefte aan meer geld, zonder een avontuurlijke lust erin. Hij glijdt er binnen omdat zijn nieuwe kennissen dat leven ook leiden en het hem aanraden.

Het is echter een onverstandige wisseling van carrière geweest. Hij begint met 1 jaar straffeloos te stelen, maar vanaf den dag zijner eerste veroordeeling tot zijn laatste ontslag verlopen er *8 jaar en 9 maanden, waarvan hij 7 jaar en 6 maanden in de gevangenis doorbrengt*: tuschen zijn 20ste en zijn 29ste jaar.

Het waren allemaal jongens tusschen 17 en 25 jaar, die nu zijn vrienden worden, vertelt N°. 9 mij. In den beginne vergezelt hij hen slechts, en als zij hun slagen slaan stelt hij zich op den uitkijk. Echter: hij krijgt ruim aandeel in de winst voor zijn ongevaarlijken dienst. Dat bevalt hem: hij is van oordeel dat het dievenleven winstgevend en heel gemakkelijk is — en, wat misschien van nog meer belang is: de uitbetaling van zijn aandeel geeft hem, terecht, het gevoel dat hij zelf al een van de „jongens” is. De overgang in het eigenlijke dievenleven wordt hem zoo al heel gemakkelijk en geleidelijk gemaakt: ze is onvermijdelijk. Zijn inkomen uit diefstal is gemiddeld *f* 20 per week. Dat is meer dan hij op zijn fabriek verdient. Daarom loopt hij zonder iets te zeggen uit de betrekking waarin hij 4 jaar gediend heeft. Niet uit tegenzin tegen den arbeid, maar eenvoudig omdat zijn nieuwe leven luier en lekkerder scheen. Het tweede stadium is dit: zijn moeder ziet dat hij niet werkt en toch veel geld heeft, zij begrijpt zijn beroep en geeft hem

den wind van voren. N°. 9 woedend en *loopt het huis uit*. Binnen korten tijd *woont hij op een kamer met een fabrieksarbeidster*, ook een kennis van de Zeedijk — een lichte meid maar niet een publieke vrouw. Zijn ontwikkeling tot beroepsdief is ten einde gebracht. Zoo steelt hij met zijn vrienden alles wat hij vangen en grijpen kan: ze lichten laden, stelen winkelgoederen en plegen alle soorten van diefstal die ze overdag kunnen uitvoeren — tot nachtelijke misdrijven is hij in deze periode nog niet gerijpt.

Dat gaat een jaar lang goed. Dan wordt hij betrapt bij een ladelichting die hij in vereeniging met een paar anderen uitvoert. Hij wordt echter nog 4 maanden lang in vrijheid gelaten. Preventieve hechtenis acht men tegen hem niet noodig, en nadat hij bij verstek tot 1 jaar veroordeeld is duurt het nog ruim een maand voor zijn vonnis geëxecuteerd wordt. Merkwaardig: de laatste maand, d. w. z. *den tijd tusschen veroordeeling en executie gaat hij weer aan het werk*, nu bij een ander oom van hem. Deze heeft hem voorgehouden dat hij nu een eerlijk leven moest beginnen — en N°. 9, waarschijnlijk onder den indruk van zijn vonnis, belooft beterschap. Een maand lang werkt hij, en in dien tijd is hij blijkbaar onder den invloed van zijn oom die al het mogelijke doet hem op den goeden weg te houden. Hij heeft de samenleving met zijn meid opgegeven, hij woont weer thuis en steelt niet. Maar hij kan niet breken met zijn misdadige gewoonte, althans, 5 weken na zijn eerste veroordeeling wordt hij andermaal wegens diefstal geverbaliseerd. *Waarom hij recidiveerde? Ik weet geen enkele reden*. Waarschijnlijk is, evenals de eerste keer, een ontmoeting met dieven de eenige, en voor den zwakke voldoende oorzaak.

Wat we in het nu volgende proces over N°. 9's dievenbestaan hooren geeft geen hoog idee van zijn bekwaamheid en kranigheid in het vak. Zijn mededaders zijn van dien aard dat ze geen hoogen dunk geven van de positie die N°. 9 onder de tippelaars innam. Het zijn: een 24 jarig schippersknecht, zonder werk en zonder vaste woonplaats, eenmaal wegens landlooperij veroordeeld. Dan een 17 jarig werkman, nog onveroordeeld; zwervend: hij mag thuis komen maar doet dat niet uit vrees voor standjes omdat hij geen werk heeft. De derde is eveneens een 17 jarige,

onveroordeelde; zwervend; hij mag thuiskomen, maar doet dat niet omdat hij van zijn patroon is weggelopen. De vierde mededader is ook een 17jarige, tweemaal wegens diefstal veroordeeld; zwervend; zijn vader leeft als commensaal en laat hem aan zijn lot over. Allen dus waarschijnlijk personen, die in de dievenmaatschappij een zeer ondergeschikte rol spelen of zelfs nog op de grens tusschen de eerlijke en de dievenwereld staan. Met dit weinig aanzienlijke gezelschap brengt N°. 9 een nacht door in een verhuiswagen: hij is dus heel arm, blijkbaar. In den vroegen morgen gaan ze wandelen en kapen op hun wandeling een mand met flesschen — weinig belangrijke buit voor 5 man. Was N°. 9 een flinke kerel geweest dan zou hij na een jaar diefstal ernstiger kameraden gehad hebben, en hij zou wat minder kinderachtigen diefstal gepleegd hebben. Maar, zooals ik al meermalen opmerkte: N°. 9 is geen type van een goed beroepsdief en blijkbaar onder zijn klasseggenooten weinig gezien. De rechtbank schijnt hem ook weinig schadelijk geoordeeld te hebben: ze geeft hem 6 maanden.

Zijn eerste twee straffen, samen $1\frac{1}{2}$ jaar, zit hij dus aan één stuk. Als hij ontslagen wordt is hij bijna 22 jaar.

Na afloop van zijn straftijd komt hij weer in de ouderlijke woning terug. Terstond gelukt het hem werk te vinden: sjouwwerk. Het is wel zeer te betreuren dat hij niet terug kwam bij het timmervak, het vak waarin hij bekwaam is. Hij had daarin nog wel een knechtsplaats kunnen vinden, denkt hij: maar hij had geen gereedschap, en vragen aan het Genootschap tot zedelijke verbetering, dat had hij niet gedurfd: want *hij vond dat een jongen als hij niet vragen kon*, geen recht tot vragen had. Die schuchterheid is geen voorwendsel maar droeve werkelijkheid. Ge hadt hem maar moeten zien, toen hij uiterst timide binnen kwam om met mij te spreken. Ge hadt maar moeten hooren hoe hij bedremmeld, met een zwak stemmetje mij aanvankelijk nauwlijks op mijn vragen dorst antwoorden.

Hij neemt nu maar het werk dat hem het gemakkelijkst bereikbaar is: sjouwwerk op een fabriek waar een van zijn broers werkt. Hij is veel te zwak voor zulk werk en gaat lichamelijk zeer achteruit. Als hij na 6 weken arbeid een klein ongelukje krijgt waardoor hij eenigen tijd thuis moet blijven,

besluit hij (wel eenigszins terecht), niet meer op dat werk terug te komen. Maar hij doet geen ernstige pogingen om ander werk te vinden. Bij zijn oom den timmerman meldt hij zich niet aan: uit schaamte, uit vrees dat hij om zijn verleden kwalijk ontvangen zou worden. Hij gaat weer om met zijn oude vrienden: gaat met hen uit maar steelt nog niet. Nu weldra de *ruzie met den vader* die te verwachten was: „leeglooper, doodvreter” enz. N°. 9, zooals ook te verwachten, *loopt het huis uit* en gaat stelen in zijn baloorigheid. De heftigheid van zijn reactie, zijn baloorigheid zijn voornamen oorzaken van deze recidive. Maar in dezen had de dronken lastige vader ook schuld aan de oneenigheid. Zooals een politierapport, zeker niet geheel ten onrechte, zegt: „aan het gedrag van den tweeden vader is het te wijten dat N°. 9 den slechten weg is opgegaan.”

Deze periode van beroepsdiefstal duurt 4 maanden, waarvan nog af te trekken is één maand preventieve hechtenis, die hij ondergaat op verdenking van valsche onderteekening van een quitantie (voor de koopsom van een oneerlijk verkregen rijwiel). Dus 3 maanden beroepsdiefstal. Dat is kort, maar lang genoeg om zijn kans op een eerlijke toekomst zeer belangrijk te verkleinen. In zijn eerste crimineele periode vindt hij slechts aansluiting met de minst belangrijke beroepsmisdadigers: beginners en halve vagebonden. Hij zelf blijft daarom ook een weinig gevaarlijk dief: hij krijgt geen opleiding, noch in het vak zelf, noch in de leefwijze en de moraal der dievenmaatschappij. Zelfs de kennismaking met de voornamen beroepsmisdadigers is hem totnutoe bespaard gebleven. Al die schade wordt nu ingehaald. Hij komt nu te staan in het midden van de dievenmaatschappij, en leeft het dievenleven in al zijn uitingen mee. De laatste weken voor zijn nieuwe aanhouding woont hij samen met een meisje dat totnutoe bij haar vader thuis gewoond heeft: geen publieke vrouw dus. Hij gaat er nu op uit met de meest beruchte tippelaars: en de misdrijven die hij pleegt worden steeds belangrijker. Na 4 maanden wordt hij aangehouden voor een nachtelijke inbraak, waarbij hij in vereeniging met een of meer andere bekende recidivisten een aantal rijwielen voor een waarde van ruim f 300 uit een rijwielenmagazijn steelt: hij is vooruit gegaan sinds zijn flesschendiefstal. N°. 9 maakt in dien tijd deel

uit van „een clubje jongens dat zich geregeld aan rijwielfiefstal schuldig maakt.” Hij heeft zich dus *gespecialiseerd* zooals dat een behoorlijk beroepsdief betaamt. Deze diefstal kost hem 4 maanden preventief en een straf van 3 jaar.

Die 3 jaren bekeeren hem niet. Integendeel. De vorige maal is hij met goede voornemens uit de gevangenis gekomen, heeft hij ook werkelijk een tijdlang eerlijk geleefd. Nu gaat hij *na zijn ontslag uit de gevangenis onmiddellijk weer het breede pad op*. Terstond vat hij de samenwoning weer op *met dezelfde vrouw* met wie hij voor zijn laatste straf leefde (interessant verschijnsel!) Ze is niet de vrouw om N°. 9 op den goeden weg te brengen. Want ze is zeer verkwistend en leeft niet eerlijk: ze blijkt o. a. eenigen tijd geleden betrokken geweest te zijn in een belangrijken diefstal. N°. 9 doet geen moeite meer om werk te vinden — wat niet belet dat hij zich in zijn volgend proces betitelt met den wel wat wijschen titel van: „timmerman en diamantslijper”.

In deze crimineele periode (ze duurt slechts 3 weken) verdient hij den kost met „kaartspelen langs den weg”. Een goede kostwinning. En N°. 9 een goed kostwinner: want van uitgangskas (f 62,50) en „verdiensten” maakt hij een spaarpotje. Bijzonder feit: een *zuinig* beroepsdief. Maar een feit dat ik toch een enkele maal meer ben tegen gekomen. De zuinigheid is echter voor N°. 9 geen hulp tot eerlijkheid, maar kapitaalverzameling voor belegging in oneerlijk bedrijf. Een deel van zijn spaarpot gebruikt hij om een fiets, die door een van zijn vrienden (geen beroepsdief) gestolen is, te helen, in de verwachting haar met goede winst van de hand te zullen doen. Bij de onderhandelingen over den verkoop wekt hij verdenking: hij wordt aangehouden en na 3 maanden preventieve hechtenis veroordeeld tot 3 jaar gevangenis wegens diefstal van de fiets. Hij wilde den dief (zijn vriend), niet verraden en daarom ondergaat hij de lange straf voor diefstal inplaats van de waarschijnlijk veel kortere voor heling — althans zoo vertelt hij mij.

Gedurende deze straf heb ik N°. 9 gesproken. Bij zijn ontslag is hij 29 jaar.

Opmerkingen.

Aetiologie. N°. 9 is beroepsdief — *wijkt echter in alle opzichten*

af van het type: grootelijks in zijn aanleg en ook in zijn omstandigheden.

Omstandigheden. Zeer slechte opvoeding. Na zijn 7^e jaar armoede. Zeer opmerkenswaard is echter dit. De latere beroepsdief (de man die op rijperen leeftijd gaat stelen terwijl hij over het algemeen in gunstige omstandigheden verkeert, die dus in zijn aanleg geen *bijzondere* criminaliteit-werende kracht heeft) die man blijft in zijn jeugd ondanks zeer ongunstige omstandigheden eerlijk. Van een *direct* criminogenen invloed van slechte opvoeding en armoede kan dus in dit geval geen sprake zijn. Bewijs te meer dat vooral jeugd-criminaliteit alleen door ongunstige omstandigheden nauwelijks kan geproduceerd worden: dat als regel een speciale aanleg te hulp moet komen. Een belangrijke *indirecte* invloed van de langdurige onvoldoende voeding van lichaam en karakter blijft echter in dit geval mogelijk.

Aanleg. In de meeste uitingen verschillend van wat we als de gewone beroepsdieven-aanleg vonden. N°. 9 is zuinig; heeft geen neiging tot zelfverheffing; is geen spijbelaar; geen nachtelijk zwerver; loopt niet van zijn bazen weg. Wel echter vonden we bij hem: vreesachtige gevoeligheid (durft niet om gereedschap vragen, schaamt zich bij zijn oom terug te komen) en waarschijnlijk ook eenige overmatigheid in zijn reacties (hij loopt tweemaal het huis uit: maar de lastigheid van zijn dronken vader zal althans de 2^e keer wel bijna of geheel voldoende verklaring van deze reactie geweest zijn).

In verband met de afwijkingen van den beroepsdievenaanleg die we bij N°. 9 constateerden, ook afwijkingen in de wijze van ontstaan van zijn misdadigheid. Geen jeugd-criminaliteit. Ook ontstaat zijn misdadigheid niet in de tweede levensperiode die dikwijls noodlottig is: in den tijd van de eerste bezoeken aan de Zeedijk. Vier jaren lang (16^e tot bijna 20^e) komt hij geregeld in de vroolijke buurt en blijft eerlijk. Hij heeft niet altijd geld genoeg voor zijn uitgaven — leent geld van vrienden — en blijft ondanks deze finantieele moeilijkheden eerlijk. Op een gegeven oogenblik wordt hij zelfs werkeloos: d. w. z. heeft geen geld, loopt leeg en kent de Zeedijk — en toch blijft hij eerlijk: hij beperkt zijn uitgaven. Dat is een reeks van onmogelijkheden voor den echten beroepsdieven-aard.

Een toevallige, maar op den duur wel onvermijdelijke relatie met eenige „tippelaars” is de oorzaak dat N°. 9 op bijna 20-jarigen leeftijd na een eerlijk leven beroepsdief wordt. Hij zelf zegt het: „niet het uitgaan maar de kennismaking met slechte vrienden” was oorzaak. Zijn omstandigheden zijn overigens gunstig in dezen tijd. Hij woont thuis; heeft een zeer ruim zakgeld en een vaste betrekking, die hij jaren vervuld heeft en die hem niet tegenstaat. Wat we dus bij N°. 9 constateeren is: wel een zwakke wil, die bezwijkt zoodra een actieve verleiding in zijn buurt komt, maar niet de eigenaardigheden, die we gewoonlijk bij den beroepsdief aantreffen — althans niet in zoodanige mate dat ze gemakkelijk waarneembaar zijn.

Zijn wijze van recidiveeren levert voor ons aetiologisch inzicht niet veel nieuws meer op.

Eerste recidive: geen waarneembare oorzaak; waarschijnlijk vrienden.

Tweede recidive: woont thuis, geen werk, ontmoet vrienden, door ruzie met vader het huis uit en steelt in baloorigheid.

Derde recidive: terstond na invrijheidstelling: vermoedelijk meer een bewijs van energieloosheid dan van resoluutheid.

N°. 9 is *geenszins ongevoelig voor inwerking van buiten*. Dat blijkt. In de eerste plaats uit zijn eerlijke periode tusschen zijn eerste vonnis en de executie daarvan — een korte eerlijkheid onder den indruk van de veroordeeling en van de paedagogische pogingen van zijn oom. En verder blijkt ook gevangenisstraf eenigen invloed op zijn verder leven te hebben. Na zijn eerste straf doet hij een korten tijd succesvolle pogingen tot eerlijkheid. Zijn tweede straftijd intimideert hem ook: drijft hem echter niet tot eerlijkheid maar tot moeilijk strafbare misdadigheid: hij wordt kaartspeler en schijnt een aanloop tot het sneezenbedrijf te nemen (hij spaart en koopt een gestolen fiets).

N°. 9 heeft besloten dat hij „*vast*” niet meer in de gevangenis terug wil komen. Of hij dat besluit ten uitvoer zal brengen door eerlijk te worden of door zich verder te bekwamen in het moeilijk strafbare misdadige bedrijf dat hij voor zijn laatste straf uitoefende — dat zal nog te bezien staan.

N°. 10.

Leeftijd tijdens onderzoek: 46 jaar.

Veroordeelingen:

*Daarna in
vrijheid*:

(bijna) 18 jaar	diefstal (in vereeniging)	1 maand	
18 „	aanranding der eerbaar- heid	45 dagen	
18 „	diefstal	8 dagen	
18 „	diefstal	3 maanden	
24 „	wederspannigheid	7 dagen	
24 „	diefstal	8 dagen	
27 „	diefstal	1 maand	
(bijna) 28 „	diefstal (in vereeniging)	3 jaar	± 3 maanden
31 „	diefstal (2 ×)	3 jaar	} ± 4 maanden
31 „	diefstal	1 jaar	
36 „	diefstal (in vereeniging)	4 jaar	± 7 ¹ / ₂ maand
41 „	diefstal (2 ×)	10 maanden	± 2 ¹ / ₂ maand
42 „	diefstal en strooperij	1 ¹ / ₂ jaar	± 3 maanden
44 „	diefstal (2 ×)	3 jaar	

Abnormaliteiten in zijn familie. *Vader*: aardsdronkaard. N°. 10 meent dat hij stierf aan delirium tremens, althans „hij was zoo wild dat ze hem in een gesticht bijna niet houden konden.”

De vader van N°. 10 leeft eenige jaren buiten echt doch huwt dan de moeder zijner kinderen.

Criminaliteit: Van den vader op ongeveer 63 jarigen leeftijd vind ik de volgende karakteristiek in een rapport van een burge-meester: „Bekend voor een gevaarlijk persoon en herhaaldelijk veroordeeld”. Zijn „gedrag geeft alle reden tot klagen; onlangs is hij veroordeeld wegens diefstal”. Op dezen leeftijd wordt hij met zijn zoon samen wegens wederspannigheid veroordeeld.

N°. 10 heeft 1 broer en 3 zusters.

Zijn *broer* is herhaaldelijk wegens diefstal veroordeeld, echter eerst op lateren leeftijd: voor zijn huwelijk werkte hij steeds en verdiende goed geld. Maar hij trouwt een slechte vrouw, die voortdurend den echt breekt, zeer verkwistend is en hem tot misdrijf aanzet: sinds zijn huwelijk steelt hij, na zijn eerste veroordeeling kan hij geen werk meer vinden omdat zijn dorpsgenooten hem uitbannen „want dat is op een dorp erg, veel erger dan in de stad” — en tegenwoordig is hij wel even „verloren” als N°. 10 zelf.

Een *zuster* van N°. 10 is tweemaal veroordeeld wegens diefstallen die ze als dienstbode pleegde; ze is een tijdlang op den verkeerden weg geweest. Later trouwt ze en sinds dien tijd leeft ze eerlijk en fatsoenlijk.

De 2 andere zusters gedroegen zich steeds goed — de eene ondanks het feit dat ze getrouwd is met een „bandiet” met wien N°. 10 herhaaldelijk misdrijven pleegde.

N°. 10 zelf is een *geestelijk en lichamelijk treurig aan lager wal geraakt persoon*, voorbeeld hoe een leven, dat slechts de uitersten kent van tuchtelooze vrijheid en van gevangenis, een mensch vernietigen kan. Hij is 46 jaar oud. In zijn jeugd is hij een hoogst gewelddadig man: vrouwen aanrandend, mannen met moord bedreigend: de „schrik van de streek.” In de latere dossiers vind ik geen sporen meer van gewelddadigheid. In de gevangenis wordt hij mij vòòr ons onderhoud beschreven als een „geschikt mannetje” — en ik verwonder me niets meer als de ex-geweldenaar, nauwlijks de kamer binnen, en voor er een woord gewisseld is, ons met een wijde glimlach van welwillende onnoozelheid staat aan te kijken. Hij zelf vertelt mij dat hij vroeger buitengewoon sterk is geweest, maar dat hij nu volgens eigen schatting geen 2¹/₂ cent meer waard is: een schatting waarmee ieder accoord zal gaan die het vervallen individutje ziet en het stakige beentje dat hij mij als stuk van overtuiging tot zijn bewering toont. Vroeger kon hij veel drank verdragen, tegenwoordig bijna niets meer. Hoe zijn geestelijke vermogens vroeger waren is mij natuurlijk onbekend. Uit de dossiers, vooral uit de manier waarop hij zich in zijn processen verdedigt krijg ik den indruk: niet kwaad. Aan den anderen kant geeft

hij soms sterke bewijzen van onwetendheid en verwildering: op zijn 17^e jaar kent hij zijn leeftijd niet en bij schatting blijft hij 1 of 2 jaar onder de werkelijkheid. En nu denkt hij zich 3 jaar ouder dan hij is. Over zijn tegenwoordige geestesgesteldheid weet ik weinig: een onderhoud van een uur, gevoerd om andere dingen te onderzoeken dan de geestestoestand gaf mij, leek, natuurlijk weinig inzicht. Wat ik opmerkte was de *gedeeltelijke gebrekkigheid van zijn geheugen*. Mij trof: 1° de bijzondere uitvoerigheid en nauwkeurigheid van zijn geheugen; 2° het onvermogen om over deze herinneringsvoorraad naar willekeur te beschikken. Zoo vertelt hij mij b.v. dat hij nooit veroordeeld is voor zijn 28ste jaar (dan krijgt hij zijn eerste straf van eenige betekenis). Ik vertel hem dat dit niet waar is — maar hij herinnert zich niets. Tot er eindelijk een licht opgaat als ik hem eenige details vertel van den kleinen diefstal waarvoor hij op 18jarigen leeftijd (dus bijna 30 jaar geleden) veroordeeld is. Dan herinnert hij zich het feit plotseling tot in de kleinste bijzonderheden: de naam van den bestolene, onderhandelingen met zijn mededader, woorden op de terechtzitting gesproken — alles geeft hij juist weer zooals ik het uit het dossier weet. Dan is hij niet meer te stuiten en opgewonden moet hij steeds verder vertellen: hij let bijna niet op mijn onderbrekingen en zet steeds ongevraagd het lange, ongelooflijk gedetailleerde verhaal weer voort. Ditzelfde verschijnsel: eerst geen herinnering, dan de stroom van zijn nauwkeurige herinneringen, herhaalt zich eenige malen bij de andere kleinere misdrijfjes voor zijn 28ste jaar, waarvoor hij korte, weinig indruk makende strafjes van gemiddeld 1 maand kreeg. Hij kan de in zijn geheugen begraven liggende feiten niet te voorschijn dwingen, maar als ik hem door 't vertellen van enkele details den versperden weg gebaad heb, vindt hij de heele feiten-schat weer terug. Hij heeft geen zwak geheugen maar een gebrekkig geheugen: niet slijten langzamerhand de minder belangrijke feiten uit zijn herinnering weg, integendeel: de kleinste details blijven bewaard — maar ook vele belangrijker feiten kan hij niet bereiken tenzij een ander persoon (of een toevallige loop van eigen gedachten) hem door vermelding van enkele bijzonderheden op weg naar den verloren gewaanden herinneringsvoorraad brengt. Men zal vermoeden dat N°. 10 veinsde zijn jeugd-diefstallen ver-

geten te hebben. Dit lijkt niet waarschijnlijk: waarom zou hij deze onbeduidende misdrijven willen verhelen, terwijl hij al zijn grootere, latere diefstallen gul bekent, terwijl hij op een ander punt van ons gesprek, door toevalligen gang van gedachten daarheen geleid, mij ongevraagd vertelt dat hij al op jeugdigen leeftijd een „deugniet” was. En: ook niet-misdadige feiten uit zijn jonge jaren blijken buiten bereik van zijn herinnering geraakt te zijn. Uit de dossiers was mij o. a. herhaaldelijk gebleken dat hij vroeger ($\pm 18^e$ — 26^e jaar) landarbeider en ruilebuiten¹⁾ was: dat ontkent hij (niet om zich van schande vrij te pleiten, voorwaar) maar hij geeft als zijn eenige bezigheid in die jonge jaren het vak, dat hij in den laatsten tijd sporadisch uitoefende en dat hij ook in zijn jeugd schijnt geleerd te hebben. Zijn landarbeid en ruilebuitenrij, vakken in geen 20 jaren door hem uitgeoefend, liggen in zijn geheugen begraven. Ook met deze gebrekkigheid van zijn geheugen in overeenstemming schijnen mij zijn phantastische begrotingen van den duur van verleden periodes. Zoo vertelt hij mij dat hij 12 jaar eendrachtig met zijn vrouw leefde voordat deze door haar ontrouw hem weer tot misdrijf bracht. Afgezien van de andere onjuistheden van deze voorstelling²⁾ blijkt het, dat er slechts $3\frac{1}{2}$ jaar verliepen tusschen het begin van zijn huwelijk en zijn eerste lange straf: en sinds dien is hij bijna niet meer op vrije voeten. De foutieve bepaling van den duur der eendrachtige samenwoning kan moeilijk aan opzet toegeschreven worden. Dus: onvermogen om dien duur te bepalen. Hoe komt dat? Het begin van zijn huwelijk is ± 23 jaar geleden. Den duur van zijn huwelijk zou hij, zonder verdere inspanning behoeven te doen, kunnen *weten* doordat hij dikwijls in gedachten of in gesprek dien duur heeft uitgerekend en vermeld. Wil hij mij den duur vermelden dan kan hij ermee volstaan zich te herinneren de conclusie waartoe vroegere uitrekeningen hem brachten: hij behoeft alleen het cijfer te onthouden. Weet hij echter het cijfer niet dan moet hij opnieuw een schatting doen. Zulk een schatting doen we

1) Ruilebuiten of toddebaas heet in het zuiden van ons land de man die met een hondenkar met potten en pannen en dergelijke koopwaar den boer op gaat en wiens handel dikwijls ruilhandel is.

2) Hij recidiveerde vrijwel terstond na het begin van zijn huwelijk.

door ons een aantal feiten en omstandigheden te herinneren waaruit we kunnen berekenen hoe lang de onderzochte periode duurde: we stellen ons voor dat we als bijna volwassen man het ouderlijk huis verlieten, dat we daarna in eenige betrekkingen waren en toen trouwden: zoo verder verschillende evenementen, die de te schatten periode verdeelen in kleine periodetjes waarvan de duur gemakkelijk te schatten is. Op een der beide manieren had N°. 10 moeten te werk gaan. Maar hij *wist* niet hoe lang hij ongeveer getrouwd was en hij kon den duur van zijn huwelijk niet reconstrueeren, omdat hij het vermogen mist naar willekeur feiten uit zijn geheugen op te roepen. Vandaar zijn phantastische opgave. En dit is niet de eenige schatting van een verleden periode die hij voor mij maakt en die blijkbaar hoogst onjuist is.

Wellicht heb ik te lang uitgeweid over deze geheugen-quaestie. Ik deed het daarom, omdat ik bij eenige andere aan lager wal geraakte recidivisten van ouderen leeftijd ditzelfde verschijnsel meen opgemerkt te hebben en ik aan N°. 10 de beste gelegenheid had het verschijnsel te beschrijven ¹⁾.

De uitweiding dient om mijn meening aannemelijk te maken dat N°. 10 niet alleen lichamelijk maar ook geestelijk een ruïne is. We behoeven ons daarover niet te verwonderen als we zijn hereditaire belasting kennen, de herhaalde rapporten lezen die N°. 10 een liederlijk en zwervend leven toeschrijven, nog minder omdat we weten dat hij tusschen zijn 28^e en 47^e jaar d. w. z. in ongeveer 19 jaar ruim 16 jaar gevangen zat.

Aan drankmisbruik maakt hij zich niet schuldig: hij drinkt liever melk dan jenever. Wel erkent hij meer dan eens dronken geweest te zijn. En later in ons gesprek karakteriseert hij zich als „een erge liefhebber van vrouwen maar niet van drank”. Ik heb geen reden deze verklaring te wantrouwen. Wel vind ik in de dossiers herhaaldelijk een dronkenschap van N°. 10 vermeld, maar in de verschillende rapporten over hem wordt hij beschuldigd bijna van alle denkbare misdragingen, herhaaldelijk van lieder-

1) Ik ben niet zoo boud dit verschijnsel als symptoom van een bepaalde geestesziekte te geven, maar meen toch te mogen beweren, dat het bewijs is van een vervallen, althans defecte geestestoestand.

lijkheid en aanranding der eerbaarheid, maar nooit wordt hij als dronkaard beschreven.

Abnormaliteiten van zich zelf weet hij niet te vermelden. Eenmaal werd hij wegens een zware ziekte, waarvan hij den aard niet kent, uit de cel in gemeenschap overgebracht. Later wordt hij *3 maal te Medemblik verpleegd*, maar daarvoor was eigenlijk geen reden, zegt hij. En dan vertelt hij mij met naïveteit en glorie het verhaal hoe hij door *simulatie van toevallen* er in slaagde tweemaal een celstraf van 4 jaar door verpleging te Medemblik te doen onderbreken. Hij was niet zelf op het idee der simulatie gekomen: dat had hij geleerd tijdens zijn opsluiting in gemeenschap. Daar zag hij door meer ervaren recidivisten „de heele pantomime overleggen”. En men schijnt hem daar dan ook zeer volledig ingelicht te hebben. N°. 10 leert daar den naam van een gevangenisdokter, die er voor bekend staat dat hij graag de gevangenen die abnormale verschijnselen vertoonen uit hun eenzaamheid verlost. Deze dokter en een ander (wier namen hij mij na 10 jaren uit zijn merkwaardig geheugen opgeeft!) zijn het ook werkelijk die hij voor zijn proefneming uitkiest. Hij heeft de op te voeren scènes goed geleerd. Hij veinst toevallen. Met zulk een geweld gaat hij te keer, dat hij (tot zijn groote tevredenheid) hoort hoe de artsen zich staan te verbazen over zijn interessant groote krachtsontwikkeling. Dan wordt hij geprikt met spelden en lancetten — maar hij weet de bedoeling en verroert geen vin ondanks de pijn die hij uitstaat.

Een vreemd verhaal — nog vreemder door de mededeeling op het eind: dat er te Medemblik velen zijn zooals hij. Ik zou echter niet graag moeten uitmaken wie door N°. 10 is beetgenomen: vroeger de doktoren of ik nu. Dat hij een abnormaal individu is kunnen we gerust aannemen. Of zijn abnormaliteit het misschien meebrengt voor mij een valsch verhaal van vroegere simulatie op te hangen of vroeger voor de doktoren den rol van lijder aan toevallen te spelen — dat waag ik niet te beslissen. Als waar kunnen we echter zeker wel deze mededeeling beschouwen: dat er in de gevangenis te 's Hertogenbosch les in simulatie werd gegeven. Op zich zelf reeds belangrijke inlichting.

Over het geheel ben ik zeer aarzelend N°. 10's mededeelingen als geloofwaardig te beschouwen. Ik had steeds het gevoel mij

op onzekeren bodem te bevinden. Toch heb ik weinige, en geen bewuste onjuistheden in zijn verhaal kunnen aantoonen. En herhaaldelijk gaf hij zich moeite mijn vragen zoo volledig mogelijk te beantwoorden — inlichtingen waarvan ik de juistheid dikwijls kon controleeren. N°. 9 was door zijn onzekere betrouwbaarheid en door zijn wanhopige woordenrijkheid voorwaar geen geschikte „Auskunftsperson”.

Levensgeschiedenis.

Onecht. Gewettigd voor hij een jaar oud is. Uit de vrije samenleving zijner ouders waren toen reeds twee kinderen geboren. Na het huwelijk volgen er nog twee. N°. 10 leefde bijna zonder onderbreking op het platteland. Hij heeft een ellendige jeugd en een allertreurigste opvoeding. De vader, die volgens N°. 10 goed geld verdiende, maakt door zijn drankmisbruik het huishouden arm en ongelukkig en leidt zijn kinderen ten kwade. „Praat me niet van de oneenigheid” in de familie, zegt N°. 10. Als zijn vader dronken thuis komt mishandelt hij zijn vrouw. Dan komt N°. 10 tusschenbeide ter bescherming van zijn moeder. Het is hier weer de verhouding die we herhaaldelijk zien: N°. 10 houdt van zijn moeder doch leeft op voortdurenden voet van oorlog met zijn vader. Reeds als schooljongen wordt hij dikwijls het huis uitgejaagd, zòò dikwijls dat het mooi was als hij twee dagen achter elkaar althans in zooverre den vrede met zijn vader hield dat hij in huis kon blijven. Zoo is hij van jongsaf gedwongen veel dagen en nachten rond te zwerven, gevoed door zijn moeder die hem, wanneer mogelijk, zijn eten achterna brengt. Doch hijzelf moet zorgen elders zich onderdak te vinden.

Hij bezoekt de bijzondere school van zijn dorpje. Zijn deugd en ondeugd daar beschrijft hij als volgt: niet erg lastig maar blijft nog al vaak met vriendjes van school weg; hij kan heel slecht leeren: al zijn „geleerdheid” heeft hij in de gevangenis verworven: daar vlot het werk beter „omdat je daar zoo van alles verstoken bent” (deze uitdrukking beteekent volgens zijn opheldering: omdat je daar geen afleiding hebt).

Over zijn schooltijd is mij overigens niets bijzonders bekend. Ongeveer op zijn 13^e jaar komt hij in de leer bij een meubelmaker. Maar hij is er een „erge liefhebber van” om van baas

te veranderen, hetzij omdat zijn kameraden hem vertelden dat elders meer te verdienen viel, soms ook omdat hij door verandering van patroon beter vakopleiding hoopte te krijgen¹⁾. Ik betwijfel echter of het voor zijn toekomst nuttig is geweest, dat hij in zijn korte leerjaren niet alleen, zooals ik hem veronderstellenderwijze voorstelde: 10, maar „wel 25” bazen gehad heeft. Hij *blijft niet in zijn dorp*; woont in verschillende dorpen, een tijdlang in de niet veraf liggende provinciale hoofdstad en zelfs heeft hij op aanraden van een vriendje in Duitschland gewerkt. Maar heel lang heeft zijn leertijd niet geduurd, want reeds voor zijn 17^e jaar vind ik authentieke gegevens omtrent hem in een dossier dat hem beschrijft als zonder beroep, en uit latere processtukken blijkt dat hij van het einde van zijn leertijd tot zijn 19^e jaar niet anders is geweest dan landarbeider en ruilebuiten. Zijn zwervende en zeker zeer onvruchtbare leertijd kan dus op zijn allerhoogst 3½ jaar n.l. van zijn 13^e—16½ jaar geduurd hebben.

Het is merkwaardig te zien hoe dezelfde fouten en zonden zich bij dezen dorpsjongen ontwikkelen, en op denzelfden tijd ook, als bij den jeugdigen groote-stads-dief. Het beeld is precies hetzelfde, alleen geschilderd in landelijke tinten. In zijn schooltijd maakt hij zich schuldig aan kleine vergrijppjes, meer kwajongensstreken misschien dan diefstalletjes, vergrijpen waaraan zich veel dorpsjongens schijnen schuldig te maken: wortels uit het land trekken, boomgaarden berooven enz. Ernstiger misdrijven uit zijn jeugd herinnert hij zich niet (dat zegt niet veel!!) Reeds op zeer jeugdigen leeftijd blijkt N°. 10 *ontuchtige wegen* te bewandelen. Hij is 14 of 15 jaar als hij op den openbaren weg op klaarlichten dag een 19jarig meisje aanrandt en haar met een mes dreigt als ze schreeuwen wil: voorbijgangers ontzetten het meisje. Op zijn 16^e jaar bezoekt hij reeds een landelijk bordeel dat in den omtrek van zijn dorp op de heide staat. En, erger, hij valt een 12jarig meisje aan met blijkbaar ontuchtige bedoelingen; hij wordt niet gestraft omdat het meisje zich losworstelt voordat hij een strafbaar feit begaan heeft. Het jaar daarna komt hij voor een dergelijk feit voor den rechter. Hij heeft getracht

1) Dit is niet irrationeel, daar wel menig dorpsmeubelmakertje niet in alle deelen van zijn vak groote bekwaamheid zal hebben.

een 26jarige getrouwde vrouw (trouwens zelve van verdachte zeden en die vroeger met N°. 10 overspel gepleegd heeft) tegen haar wil te gebruiken. Het kan niemand verwonderen dat de dorpsburgemeester van den 18jarigen N°. 10 vertelt, dat hij *bij voortduring van zeer slecht en liederlijk gedrag* is en dat hij „wat gewelddadige aanranding der eerbaarheid betreft zeer gevreesd is, zoo zelfs dat de ingezetenen hunne dochters niet bij het vee in de weide durven laten om aanranding te voorkomen.”

In denzelfden tijd kunnen we constateeren dat N°. 10 zich aan een *reeks van diefstallen* schuldig maakt. De eerste diefstal die mij van hem bekend is pleegde hij op het eind van zijn 16^e of in het begin van zijn 17^e jaar: een ijzeren pot. Ik vermoed sterk dat N°. 10, die zich in zijn schooltijd aan rooverijtjes schuldig maakte en die zich na zijn 16^e jaar in zeer korten tijd tot een zeer gevaarlijk beroepsdief ontwikkelen zal, ook in zijn ongeregelden en uithuizigen leertijd tusschen 13^e en 16^e jaar zich niet vlekkeloos zal gedragen hebben: maar bewijzen heb ik voor dit vermoeden niet. Op zijn 17^e jaar komt hij 3 maal voor den rechter: eenmaal voor diefstal van een geweer, eens voor diefstal van een brood: deze beide keeren wordt geen voldoende bewijs tegen hem gevonden; de derde maal wordt hij veroordeeld tot 1 maand (zijn eerste gevangenisstraf): In vereeniging met een 50jarig recidivist heeft hij een hondje gestolen, dat ze voor 25 cent en voor een waarde van 16 centen aan jenever verkoopen.

Omstreeks dezen tijd wordt hij ook herhaaldelijk door den kantonrechter veroordeeld. Op zijn 18^e jaar beschrijft het reeds boven aangehaalde burgemeestersrapport hem als een „*grooten dief*: niemand durft hem aangeven of verraden uit vrees voor zijn *bedreiging van brandstichten of doodschieten*, die hij zeker zou uitvoeren; meermalen loopt hij met geladen geweer, wat hem uitstekend te stade komt tot het doen van allerlei afpersingen.” Nu en dan doet hij wel wat los werk maar zijn voortdurende en stelselmatige manier van stelen stempelt hem toch tot zuiver beroepsdief.

Op zijn 19^e jaar gaat hij in militairen dienst. Voor dien tijd verschijnt hij 7 maal voor de rechtbank. Driemaal wordt hij vrij gelaten wegens de onvoldoendheid van het bewijs; 4 maal wordt hij veroordeeld: wegens diefstal van een hond, wegens

aanranding van de eerbaarheid en diefstal van een ijzeren pot, wegens diefstal van 2 tamme duiven die hij eerst geschoten heeft, wegens diefstal van een jeneverkaraf. Zijn straffen hiervoor zijn achtereenvolgens 1 maand, 45 dagen, 8 dagen en 3 maanden. Men mag zich afvragen of deze *straffen* niet *rijkelijk clement* waren tegen een man, die als een hoogst gevaarlijk en voortdurend misdrijven plegend individu bekend stond. Het spreekt eigenlijk wel van zelf dat N°. 10 deze goedaardige straffes zonder de geringste belangstelling aan zich voltrekken ziet, afgeschrikt noch verbeterd is en rustig zijn misdadige paadje bewandelen blijft.

Gelukkig moet hij spoedig na zijn 4° veroordeeling voor zijn nummer in dienst. Dat bevalt hem niet slecht en hij heeft weinig straf... zegt N°. 10 ¹⁾. Zijn vader, belust op het handgeld, spoort hem aan voor Indië te teekenen. N°. 10 heeft hiertegen weinig bezwaar, denkt in dienst toch altijd beter af te zijn dan thuis — en teekent. Zoo is hij ruim drie jaar lang, van zijn 20ste tot zijn 23ste jaar in *Indischen dienst*. Nauwlijks is hij echter in de Oost aangekomen of hij bedenkt, dat hij eigenlijk liever naar Holland terug wil, om te trouwen met een meisje met wie hij verkeerung heeft. Hij *besluit zich uit dienst te laten jagen* ²⁾. Dit besluit wordt duidelijk geïllustreerd door zijn strafregister. Zes maanden na zijn indiensttreding, dus heel kort na zijn aankomst in Indië, begint een regen van straffen, die zonder onderbreking door gaat tot zijn ontslag toe. In ruim 3 dienstjaren wordt hij 43 maal gestraft. Aldus:

6 maal met kwartierarrest, te zamen met 30 dagen.			
8	„	„ politiekamer,	„ „ „ 79 dagen.
7	„	„ provoost,	„ „ „ 50 dagen zware en 2 dagen gewone provoost.
7	„	„ cachot	„ „ „ 16 dagen zwaar en 18 dagen gewoon cachot.
13	„	„ rietslagen,	„ „ „ 250 rietslagen.

1) Ik heb de waarheid van deze bewering, die zeker wel reden tot twijfel overlaat, niet kunnen controleeren.

2) Dat vertelt hij mij — en het is waar. Ik vind op zijn strafregister aangeekend dat hij indertijd openlijk voor zijn plan uitkwam.

Verder wordt hij eenmaal geplaatst in de 2^e klasse van militaire discipline, eenmaal wordt hij ingelijfd bij een strafdetalement, eenmaal veroordeeld tot militaire detentie. In de 3 jaar en 4 maanden die zijn diensttijd duurt, d. w. z. in 1215 dagen, heeft hij 185 strafdagen, buitendien 90 dagen militaire detentie en ettelijke maanden is hij geplaatst onder verscherpte discipline. Strafredenen zijn: slordigheid (5 X); onzindelijkheid (4 X); te laat op wachtparade (3 X); ongepaste woorden tegen meerderen (7 X); mankeeren (8 X); verkoop van uitrustingsstukken (4 X) (daar komt de dief weer kijken); ziek melden en niet ziek bevonden worden (8 X); zedekwetsende handelingen plegen en zedekwetsende uitdrukkingen tegen mede-arrestanten gebruiken (1 X) (ook deze feiten herinneren aan een oud zwak).

Ten slotte wordt hij werkelijk *uit dienst gegaagd*.

Op zijn 23^e jaar doet hij na een ruim 3 jaar lange afwezigheid weer zijn intrede in zijn dorpje. Hij gaat met zijn vader samenwonen. Beide noemen zich arbeider. En N°. 10 heeft werkelijk in dezen tijd wat gewerkt — zij het waarschijnlijk op ongeregelde wijze. Maar de drie jaar lange strijd met de militaire autoriteiten, waarin hij steeds zijn ongedisciplineerde natuur moest overdrijven, hebben blijkbaar geen gunstigen invloed op hem gehad. Een burgemeesters-rapport vertelt van hem: „zijn gedrag is na ontslag uit dienst in 't geheel niet verbeterd; hij staat zoo ongunstig mogelijk bekend en is tot bijna iedere misdaad in staat”. Zijn eerste vonnis krijgt hij 6 maanden na terugkomst: 7 dagen voor weerspannigheid, door hem en zijn vader te zamen, beide in dronkenschap, gepleegd.

Veertien dagen na deze euveldaad *trouwt hij*. Niet met het meisje voor wie hij beweert zich 3 jaar lang in Indië te hebben laten straffen. Want bij zijn terugkomst blijkt het hem dat zijn meisje in dien tusschentijd een „losse verkeerling” heeft gehad. En, merkwaardigerwijze, deze ontrouw beledigt N°. 10 in zoo hooge mate, dat hij haar onmiddellijk en met overtuiging verstoot. Dit incident grijpt hem zelfs sterk aan: hij is *heelemaal zijn stuur kwijt* en trouwt terstond daarop „*met een wild hoofd*” een andere vrouw, die zijn gewezen meisje in slechtheid verre overtreft. Het duurt niet zoo heel lang of zijn vrouw pleegt omgang met andere mannen: weldra zelfs moet N°. 10 haar uit publieke huizen

weghalen. En ook deze ontrouw grijpt hem heftig aan. Hij vertelt mij (allicht niet zonder eenige overdrijving), dat hij in dien tijd „bijna dood” is geweest van verdriet.

N°. 10 beschouwt de mislukking van zijn huwelijk als de oorzaak van zijn recidive. Dat is stellig onjuist. Want reeds 3 maanden na de sluiting van zijn huwelijk wordt hij opnieuw veroordeeld. Hij heeft dan den bouw van een schuur aangenomen — maar bouwt met andermans hout. Voor dit misdrijf wordt hij gestraft (de variatie met de vorige veroordeeling is niet belangrijk, noch de progressie) met 8 dagen gevangenis. In de eerstvolgende maanden wordt hij (vergeefs) vervolgd voor diefstal van een wollen deken en voor diefstal van planken. Nemen we ook de ongetwijfeld frequente niet-vervolgde criminaliteit in aanmerking, dan kunnen we gerust concluderen dat N°. 10 door zijn huwelijk geen oogenblik van diefstal is afgehouden. Maar in zooverre heeft hij toch gelijk: dat stellig de mislukking van zijn huwelijk een reden was van bevestiging en verergering van zijn criminaliteit. Toen zijn vrouw het al te bont ging maken is N°. 10 ook zelf „op sjouw” gegaan. Sinds de feitelijke ontbinding van zijn huwelijk leidt hij in gezelschap van bijzitten — nu de ééne dan een ander — een zwervend leven. Zijn laatste vastigheden: een vaste vrouw en vaste woonplaats hebben hem begeven. Meer en meer wordt hij nu een *volslagen zwerver*. Van geregelde arbeid is nu geen quaestie, nog veel minder dan vroeger. Dat blijkt reeds uit de bonte reeks van beroepen, die hij zelf en de politie in de volgende processen opgeven. Aldus: zonder beroep, ruilebouter, ronselaar, zonder beroep, timmerman, bezembinder, zonder beroep, arbeider. Hij ziet er echter niet tegen op nu en dan een handje uit te steken om zich door eerlijken arbeid een losse bijverdienste te verwerven.

Na de 8 dagen gevangenis te hebben ondergaan die hij in zijn huwelijk voor diefstal kreeg, duurt het 2½ jaar voor hij opnieuw veroordeeld wordt. Niet onschuldiger is hij geworden maar vaardiger tegen de politie. Een politie-rapport vat aan het eind van deze 2½ jaar het resultaat dezer ontwikkelingsgang aldus samen. Hij is een groot dief, zegt het rapport, en tot alle kwaad in staat. „Hij leidt een zeer liederlijk en zwervend leven en leeft uitsluitend van stelen; niettegenstaande dit aan de politie bekend is en zij alle

pogingen inspant, gelukt het haar bijna nooit hem te betrappen. Hij is de schrik van de streek. Hedenmorgen heeft hij zijn vader een gat in het hoofd geslagen". Volslagen beroepsdief dus — en een gewelddadige, want ook zijn gewoonte van bedreiging blijkt hij behouden te hebben.

Als de justitie N°. 10 op zijn 27e jaar eindelijk eens in handen krijgt voor diefstal van een schaap, dan beveiligd zij de maatschappij door dezen lang gezochten en gevreesden beroepsdief te doen opsluiten gedurende *één maand*. Na afloop van dezen boetetijd vat N°. 10 getroost zijn oude leven weer op.

Totnutoe heeft N°. 10 werkelijk een koninklijken tijd gehad. Van zijn 17e tot zijn 28e jaar heeft hij bijna voortdurend gestolen (de Indische jaren af te trekken) en de justitie weet hem zijn bedrijf niet erger te vergallen dan door enkele korte strafjes. Nu komt verandering. Ruim 4 maanden na zijn laatste ontslag uit de gevangenis wordt hij gevat voor 3 feiten: nachtelijke inbraak in een werkplaats waar hij voor een waarde van f 100 aan leer steelt; 14 dagen later: diefstal van een varken uit een gesloten hok; een week daarna: nachtelijke diefstal van een paard uit den stal. Deze 3 feiten alle in vereeniging. Nu is de rechtbank bekeerd — en ter dege bekeerd. Ze slaagt erin het derde feit te bewijzen en geeft N°. 10 hiervoor 3 jaar. Sinds dit oogenblik is hij bijna niet meer op vrije voeten. Zijn eerste 7 veroordeelingen (tusschen 17 en 28 jaar) kosten hem te zamen 7 maanden, het tweede zevental 16 jaar en 4 maanden (tusschen 28 en 47 jaar).

Na de eerste zware straf volgen nog bijna 20 jaar: de geschiedenis van N°. 10's leven tusschen zijn 28^e en zijn 47^e jaar. Deze jaren zijn de moeite van het beschouwen nauwelijks waard en de moeite van het leven zeker niet. Hij slijt lange eentonige jaren in de gevangenis, verschijnt nog 6 malen in de maatschappij om korten tijd te zwerven en te stelen en te leven met een bijzit — telkens voor enkele maanden de heele streek in onrust brengend: dan verdwijnt hij weer voor langen tijd. Van ontwikkeling is weinig quaestie meer, noch ten goede noch ten kwade. In het vervolg slechts herhaling: gevangenis, stelen, gevangenis enz. Alleen moet het lichamelijk en geestelijk verval, dat hem nu bij den eersten blik is aan te zien, in deze jaren ge-

leidelijk voortgegaan zijn. Ter wille der volledigheid vermeld ik nog zijn verdere gestrafte misdrijven:

Nachtelijke diefstal in vereeniging. Buit: een zak rogge uit een schuur. Straf: 1 jaar.

Volgende feiten: door insluiping steelt hij een horloge en op een nacht steelt hij kleeven uit schuren. Straf 3 jaar. Het is interessant hem in actie te zien. In één nacht bezoekt hij 4 verschillende dorpjes (wellicht meer) en haalt uit een aantal schuren op zijn weg alles wat van zijn gading is: 2 jassen, 2 paar laarzen, 2 parapluies, 1 broek, 1 jas, 1 hemd, 1 voorsloof en 8 hemden. Den volgenden morgen wordt hij gezien, het zware pak met goed op zijn rug torschend. Overdag zet hij zijn tocht voort — en langzamerhand zien we hem op zijn tocht door verschillende dorpen zijn buit verkoopen aan de dorpelingen.

Volgende feit: steelt 's nachts kruiwagen met stroo, vermoedelijk in vereeniging met zijn bijzit. Straf 4 jaar.

Volgende feiten: steelt 's nachts waschgoed dat te droogen hangt (in 6 verschillende diefstallen te zamen: 5 hemden, 2 broeken, 3 handdoeken, 1 laken, 1 borstrok, 2 onderlijfsjes, 1 rok, 1 voorsloof, 1 beddezak, 1 boezeroen, 6 schorten, 1 nachtjapon, 1 deken, 1 wit jak. Steelt ook klompen uit een ongesloten schuur. Bij den verkoop geeft hij zich uit, eerst voor deurwaarder (!), later voor reiziger in hout. Straf 10 maanden.

Volgende feiten: stroopt 2 koolen van het land; steelt een huif. Straf 1½ jaar.

Volgende feiten: steelt 's nachts een heele collectie waschgoed van verschillende erven. Straf 3 jaar.

Over het algemeen dus onbelangrijke feiten en gewoonlijk niet in vereeniging gepleegd.

Tijdens dezen laatsten straftijd van 3 jaar sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij 47 jaar.

Opmerkingen.

Aetiologie. N°. 10 is *zeer optimist* over zichzelf en zijn toekomst. Wat de *hoofdoorzaak* van zijn talrijke misdrijven was? Dat was „*de justitie*.” Dat beteekent: in den laatsten tijd is hem herhaaldelijk een vraag om werk geweigerd omdat zijn veroordeelingen door publicatie in de pers bekend waren; en laatstelijk,

in betrekking zijnde, is zijn patroon door een marechaussee tegen hem gewaarschuwd — en werd hij ontslagen. Iets waarschuift er stellig in deze mededeelingen. Maar deze moeilijkheden zijn betrekkelijk nog niet zeer oud — en ook als jongen van 17 jaar was hij beroepsdief. Waarom? Ook zijn toekomst ziet N°. 10 zeer optimist tegemoet: zijn verleden schijnt hem niet zwaar te wegen en hij is allerminst geneigd daaruit voor de toekomst conclusies te trekken. Hij gaat bij zijn broer inwonen — en als hij maar wat gereedschap krijgt dan zal hij wel eerlijk aan den kost komen.

De nadere ontleding van de aetiologie geeft minder reden tot optimisme.

Omstandigheden. Opvoeding allerellendigst. Overigens geen bijzondere omstandigheden die criminogeen kunnen gewerkt hebben. Alleen de mislukking van zijn huwelijk — maar dat was uitsluitend gevolg van zijn aanleg en moet dus niet op rekening der omstandigheden gesteld worden. Want hij huwde geheel verstandeloos met een bekend slechte vrouw — en deed dat „met een wilde kop,” alleen omdat hij door zijn overmatige reactie op een trouwens wel onaangenaam feit, in een toestand van uiterste baloorigheid en onverschilligheid, van volkomen onredelijkheid verkeerde.

Zijn *aanleg* is beroepsdieven-aanleg. Hij is spijbelaar. Of hij nachtelijke omzwervingen maakte ook als zijn vader hem niet dwong den nacht buitenshuis door te brengen, dat is mij niet kunnen blijken. Hij wisselt zeer dikwijls zijn bazen. Hij verwerft zich heel weinig vakkennis. Van eenige poging tot ernstigen arbeid blijkt mij in zijn heele leven zoo goed als niets. Tusschen zijn 13^e en 16^e jaar woont hij in veel verschillende dorpen en trekt eenmaal naar Duitschland. Straf prikkelt hem tot halstarrigheid. Overmatige reacties (eerst als zijn meisje hem ontrouw is, later als zijn vrouw hem bedriegt). Bijzonder sterke sexualiteit.

Dezelfde misdadigheid-verwekkende eigenaardigheden dus als van den stadsberoepsdief. En in verband daarmee een treffend gelijke ontwikkeling van levensloop en criminaliteit. Een spijbelaartje, dat na zijn schooljaren een paar ongeregelde leerjaren doormaakt en dan omstreeks zijn 16^e jaar in de drie typische samenhangende fouten vervalt: lediggang, overmatig genot zoeken,

speciaal in den omgang met vrouwen, en beroepsdiefstal. Later de wisselende samenleving met bijzitten. Zijn *recidives* zijn belangrijk in zooverre alleen, dat ik slechts hier en daar flauwe sporen vond van pogingen tot herstel — zoo flauw en zoo onzeker, dat ik meende ze niet in de biografie te moeten vermelden. Als regel ongetwijfeld: recidive terstond na ontslag uit de gevangenis.

Een enkele *opmerking over de werking van straffen op N°. 10*. Het loont de moeite die werking na te gaan omdat op hem wel bijna alle straffen zijn toegepast waarover onze tijd beschikt: vrijheidstraffen van langen en van korten duur; in gemeenschap en eenzaam; in alle graden: van kwartierarrest tot cellulaire gevangenisstraf; lijfstraffen, en verschillende graden van verscherpte discipline. De uitwerking van deze heele verzameling van straffen is gemakkelijk te beschrijven: ze is nul. Men zal veronderstellen: dat komt omdat een geest, vluchtig zooals die van N°. 10, den indruk spoedig verliest. Goed, die verklaring kan gelden voor de hem nu en dan treffende gevangenisstraffen. Maar niet voor den regen van straffen die in zijn diensttijd bijna dag aan dag op hem neerkwam: de intervallen tusschen de straffen zijn hier te klein dan dat steeds de herinnering aan de laatste straf reeds zou kunnen uitgewischt zijn voor een nieuw feit begaan werd. Het is uiterst merkwaardig te zien hoe N°. 10, een man met een zoo weinig duurzame en consequente wil, tegen bestraffingen in een zoo volhardende koppigheid kan ontwikkelen, dat ze door jaren lang aanhoudende tuchtigingen niet te breken is. Hetzelfde verschijnsel nemen we waar bij N°. 1 en N°. 13. We moeten dus concludeeren: de straf mist niet alleen dikwijls allen invloed op den vluchtigen beroepsdief, maar in vele gevallen wordt de nerveuze beroepsdief door straf, speciaal door straf van een prikkelende soort, tot steeds ernstiger verzet geprikkeld en gestijfd: elke straf is hem een terechtwijzing, die zijn onstandvastige, anders wellicht ten goede afgeleide wil, in de oude richting bevestigt. In deze gevallen is dus de uitwerking der straf minder dan nul.

Classificatie. Plattelandsberoepsdief. Het is echter de vraag of hij wellicht niet tot de beroepsdieven-landloopers behoort.

Plattelands-beroepsdief. Hij toont eenige punten van overeen-

komst met het meer ouderwetsche roover-type, zooals we dat beschreven vinden in de werken uit begin 19^e eeuw ¹⁾ — toen de groote-stads-criminaliteit nog niet zoozeer de voor den tijd typische misdadigheid was. In de eerste plaats dit. Mij werd meegedeeld dat velen van N°. 10's familieleden (voor zoover ze vaste woonplaats hadden) met anderen samenwoonden in een zeer slecht befaamde, eenigszins afgezonderd gelegen kolonie. In verband hiermee is het minder bijzonder dat we in het geval van N°. 10, zooals we reeds zagen, een soort *familie-criminaliteit* constateerden: N°. 10, vader, broer, zuster, zwager. De stedelijke beroepsdief bleek ons dikwijls de eenige misdadige uit het gezin te zijn en hoogstens zijn criminaliteit met enkele familieleden te deelen. Bij Avé—Lallemant vinden we vermeld dat als regel de kinderen van misdadige ouders ook misdadig of prostituée zijn. Dat komt niet overeen met onze ervaring van de groote-stads-criminaliteit — maar wel met het geval N°. 10. In de eenigszins op zich zelve staande kolonie van grootendeels slecht befaamde en deels misdadige individuen is een besmetting door het algemeene crimineele en ontuchtige voorbeeld natuurlijk zeer sterk en zeer waarschijnlijk ²⁾.

N°. 10 *maakt ook in zijn heele levenswijze en zijn gewoonten meer den indruk van een ouderwetschen roover* dan van een stedelijk beroepsdief. Als een gevaarlijke woesteling, met een geweer gewapend, loopt hij het land af en steelt en pleegt aspersingen. Het verschil in uiterlijk: romantische wildheid tegenover de tamelijke discipline van den gewonen stedelijken beroepsdief, spruit uit *twee oorzaken* voort: 1° uit den aanleg van N°. 10; en 2°. uit *verschil in omgeving*.

N°. 10 is blijkbaar van *gewelddadigen aanleg*. De neiging tot geweld heeft geenerlei invloed op de totstandkoming van criminaliteit tegen den eigendom überhaupt (we zagen herhaaldelijk wat hiertoe de determineerende eigenaardigheden zijn: ongedurig-

1) Zie Avé-Lallemant: Das deutsche Gaunerthum (omstreeks de helft der 19e eeuw geschreven) en de daar vermelde litteratuur.

2) Heredititeit zal stellig ook een belangrijke rol spelen in het misdadig maken en houden van zoo'n waarschijnlijk grootendeels endogame kolonie. Maar hierover bezit ik geen gegevens — daarom moet ik dit buiten bespreking laten.

heid enz.), maar is van groot gewicht ter bepaling van den aard der eigendomsmisdrijven. Afdreiging, berooving met geweld zullen in 't algemeen niet door zakkenrollersnaturen gepleegd worden, maar slechts door hen die van aanleg gewelddadig zijn. Zulke naturen vinden we onder de stedelijke beroepsdieven natuurlijk ook. Zie bv. N°. 6, wiens gewelddadigheid o. a. blijkt uit verschillende veroordeelingen voor mishandeling en vechten en die ook in zijn misdadigheid tegen den eigendom (wat we bij de anderen niet vonden) althans een periode heeft, waarin hij van gewelddadige beroovingen zijn specialiteit maakt. Was N°. 6 overgeplaatst in plattelandsomgeving dan zou hij stellig ongeveer het zelfde beeld vertoond hebben als N°. 10.

Maar niet alleen de aanleg is in dezen beslissend: N°. 6, hoewel gewelddadig van aard, maakt een veel gedisciplineerder indruk dan N°. 10. De stad disciplineert, het platteland verwildert den beroepsdief. In de stad zijn overal menschen die steeds grove ruwheden onmogelijk maken — en bijna overal zijn politie-agenten die overtredingen verbaliseeren. De beroepsdief heeft er doorgaans weinig belang bij, zich tegen de heerschende kleinere regelen van orde te verzetten — en wordt door dwang en gewoonte een man van redelijke tucht, die zich aan vele der kleinere gestelde normen onderwerpt. N°. 10 heeft den druk van het staatsgezag nooit zwaarder gevoeld dan door de kracht van den enkelen gemeente-veldwachter en van een toevallig ontmoet marechaussee. De gewoonte van bandelooze vrijheid maakt hem steeds wilder en zijn neiging tot gewelddadigheid ontwikkelt zich vrij.

Zijn eigendomsmisdrijven worden van uiterste gewelddadigheid — en evenmin voelt hij eenige reden zich te matigen zoo dikwijls zijn neiging hem een misdrijf tegen de persoon voorschrijft. Zoo spreekt het eigenlijk bijna vanzelf dat N°. 10, een man van buitensporige sexualiteit en van gewelddadigen aard, zich schuldig maakt aan aanrandingen van vrouwen. Op het land en op de stille wegen is er niemand om N°. 10 reeds door zijn tegenwoordigheid te disciplineeren. Daarbij komt nog (en ook dit is een verschil tusschen plattelands- en groote-stads-omgeving) dat de buitensporig sexueele dorpeling bevrediging voor zijn barre lusten kan zoeken alleen bij de enkele veile vrouwen die hij in zijn dorp en in de omgeving aantreft. In de groote-

stads-bordeelen en ook daarbuiten is volle en afwisselende bevrediging te vinden voor wie haar zoeken wil. De buitensporige en tuchteloze landbewoner heeft veel meer reden te trachten zich met geweld van vrouwen meester te maken dan de stadsmensch die volle bevrediging kan vinden zonder eenige geweldpleging.

Er is nog een omstandigheid die N°. 10 tot een ouderwetschen roover helpt verwilderen. De plattelands-beroepsdief heeft een uitgebreid gebied noodig, zoowel voor productie als voor afzet. De groote stad, aaneen gebouwd, geeft in een klein bestek voedingsbodem voor talrijke beroepsdieven. N°. 10 kan onmogelijk zijn dorpje zoo intens bestelen dat hij van den buit leven kan: indien hij niet tot geforceerde, uiterst gevaarlijke toeren vervallen wil, moet hij het land in wijden omtrek afloopen, hier en daar in een dorp of uit alleenstaande hoeven roovend wat van zijn gading is. De buit in het eene dorp bemachtigd moet steeds elders verkocht worden omdat een dorp te klein is om een professioneel opkooper te herbergen, te klein ook om bij voortduring verborgen te houden het goed van den eenen bewoner gestolen en door een dorpsgenoot den dief afgekocht. Zoo moet N°. 10 van dorp tot dorp trekken, zijn buit ventend aan de onnoozele of slimme dorpelingen of aan den opkooper van gestolen waar in het naaste stadje. Hij moet dus zijn de zwervende roover, nu hier dan daar wonend of geheel zonder vaste woonplaats, overnachtend waar zijn gril en de noodzakelijkheid van zijn bedrijf het hem ingeven. *Het bedrijf zelf van den plattelands-beroepsdief, omdat het noodzakelijkerwijze min of meer zwerfend wordt uitgeoefend, draagt er toe bij hem bandelooser en wilder te maken dan zijn steedsche soortgenoot.*

Tot zoover mijn poging om de verschillen te verklaren, die tusschen N°. 10 en den stadsberoepsdief bleken te bestaan.

Ik zeide dat N°. 10 wellicht onder de beroepsdieven-landloopers (N°. 11, 12, 13) moest gerangschikt worden. Die indeeling zou berusten 1° op wat ik van zijn aanleg weet, 2° op zijn zwerfend leven.

Zijn aanleg vertoont wel eenige overeenkomst met den aanleg der beroepsdieven-landloopers, die zich, behalve door de voornaamste beroepsdieven-eigenaardigheden, door een algemeene ver-

slapping kenmerken. Die overeenkomst blijkt o. a. uit de volslagen machteloosheid van zijn aetiologisch inzicht. Hij grijpt alleen een enkel feit van ondergeschikt belang waarvan hij in den laatsten tijd het aetiologisch belang gevoeld heeft. Maar hij vergelijkt en combineert niet met de talrijke andere zeer voor de hand liggende en belangrijke aetiologische factoren. Vergelijk daar eens mee het volledige inzicht b.v. van N°. 1, den levendige, sterke. En zie ook de overeenkomst met N°. 12, wiens herhaalde en voor hem typische antwoord op mijn vragen was: „dat weet ik niet.” Maar de gebrekkigheid van dit inzicht bewijst alleen dat het verstand van N°. 10 in zijn latere jaren machteloos was. In zijn jeugd echter vertoont hij met den beroepsdief-landlooper deze belangrijke overeenkomst: de armzaligheid van zijn misdrijven: Zijn hoofd en wil zijn blijkbaar te krachteloos om een eenigszins belangrijk plan te construeeren en uit te voeren. Zijn eenige feiten van belang pleegde hij in vereeniging d. w. z. met hulp en waarschijnlijk onder leiding van een kameraad. Als regel bedrijft hij zijn misdrijven alleen, — wat ook niet pleit voor de kracht en de levendigheid van zijn hoofd. Hij prepareerde geen belangrijke plannen, maakte niet van te voren afspraken, maar stal wat hij op zijn zwerftochten tegenkwam ¹⁾. Zoo handelt ook de beroepsdief-landlooper zoolang hij niet toevallig een krachtiger metgezel gevonden heeft (zie N°. 12, 13). In aanleg heeft N°. 10 dus werkelijk eenige overeenkomst met den slappen beroepsdief-landlooper.

Zooals we zagen: *het zwervende leven dat N°. 10 voert is bedrijfsnoodzaak en kan dus niet zonder meer als bewijs van zijn landloopersaard gelden.* Wel toont hij ook reeds in zijn jeugd neiging tot zwerven: in zijn leertijd dien hij op verschillende dorpen en in Duitschland doorbrengt. Maar ik zou meer materiaal van plattelands-beroepsdieven moeten hebben om door vergelijking te kunnen beslissen of de landloopers-uitingen van N°. 10 alleen het gewone gevolg zijn van de omstandigheid dat hij op het

¹⁾ Ik weet wel dat er onder de sterke beroepsdieven enkele zijn die bij voorkeur alleen stelen. Uit voorzichtigheid willen ze geen helpers hebben. Het zijn sterken die slechts nu en dan stelen en dan goed. Tot de uitvoering van een belangrijk plan voelen ze zich zonder hulp in staat. Dat is niet het type waartoe N°. 10 behoort.

platteland opgroeide (en als beroepsdief opgroeide), of dat die uitingen zich bij N°. 10 in sterkere mate voordoen dan bij anderen die in gelijke omstandigheden leven, zoodat ze althans gedeeltelijk moeten worden beschouwd als bewijzen van een landloopers-aanleg. Omdat ik geen materiaal ter vergelijking heb aarzel ik N°. 10 in te deelen, hetzij bij de zuivere beroepsdieven hetzij bij de beroepsdieven-landloopers.

N°. 11.

Leeftijd tijdens onderzoek: 24 jaar.

Veroordeelingen:

14 jaar	diefstal (in vereeniging)	opzending naar Rijks- opvoedingsgesticht.
18 „	diefstal (in vereeniging)	4 maanden.
(bijna) 20 „	diefstal (in vereeniging)	6 maanden.
21 „	diefstal (in vereeniging)	4 maanden.
21 „	diefstal (in vereeniging)	4 maanden.
23 „	diefstal (in vereeniging)	1½ jaar.

Abnormaliteiten in zijn familie: Zoolang N°. 11 zich herinneren kan is zijn *vader* elken Zaterdagavond dronken, maar ook alleen dan; zijn vader zit gewoonlijk den heelen dag te zwijgen, maar als hij dronken is maakt hij ruzie.

Criminaliteit in zijn familie is N°. 11 niet bekend.

Ook van *zichzelf* weet hij geen abnormale verschijnselen te vermelden. Hij heeft volstrekt geen behoefte aan drank. Hij drinkt alleen als hij onder jongens is. En dan nog, als ze een kroeg binnengaan, is het hem onverschillig wat hij drinken zal en hij bestelt wat de anderen bestellen: jenever, bier, of wat anders. Hij kan zich slechts een enkele keer dronkenschap herinneren. Ook de inlichtingen der politie die ik in verschillende dossiers vond, bevestigen dit: geen drankmisbruik.

De mededeelingen van N°. 11 waren nergens in strijd met wat ik uit de dossiers wist. Hij vertelt me meer dan eens dat hij een periode van diefstal doormaakte terwijl ik toch slechts weten kon dat hij één misdrijf beging, nl. het feit waarvoor hij gestraft werd.

Hij begrijpt mijn vragen en beantwoordt ze vrij goed. Zijn uiterlijk is echter eenigszins stompzinnig en zijn intellect maakt den indruk weinig actief te zijn.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Oudste van 11 kinderen. Geboren en zijn heele leven doorgebracht in den Haag. Zijn vader is ambachtsman en verdiende 's zomers geregeld een goed loon. 's Winters daarentegen was hij dikwijls werkeloos en dan kwam het wel voor dat ze zonder eten zaten. Het gezin verkeerde dus, toen de 11 kinderen alle bijeen waren, in bekrompen omstandigheden en was sommige tijden behoeftig. Men houde echter in het oog, dat N°. 11 al een diefje was ongeveer op zijn 8^e jaar, toen er pas ongeveer 4 kinderen waren, dus toen het gezin nog vrij welgesteld was — korte perioden van werkeloosheid van den vader uitgezonderd.

Met zijn ouders heeft N°. 11 het niet gelukkig getroffen. Zijn vader trekt zich niets van hem aan, moppert als hij niet genoeg verdient en slaat hem als hij steelt. Daarmee uit. N°. 11 heeft altijd ruzie met zijn vader gehad, zegt hij. Met zijn moeder kon hij het altijd best vinden. Maar die was weer „veel te goed” voor hem, oordeelt hij zelf. En als het elftal kinderen compleet is heeft ze voor opvoeding natuurlijk weinig tijd. Een politierapport resumeert den toestand in den tijd dat N°. 11 wordt opgezonden en zegt: „hij geniet een ellendige opvoeding.”

Zijn *schooltijd* vertoont het gewone verloop. Reeds in de allereerste jaren (op een openbare school) *spijbelt* hij — hoewel hij volstrekt geen tegenzin tegen het onderwijs heeft en ook geen bezwaren tegen zijn meesters. Maar hij vindt het eenvoudig prettiger met zijn spijbelende vriendjes op straat te zijn. Op zijn 10^e jaar wordt hij voor de eerste keer wegens verzuim *van school gejaagd*. Nog wordt hij naar een paar scholen met den Bijbel gestuurd — maar het helpt niets: of hij spijbelt zoolang tot hij weggestuurd wordt, of hij loopt zelf weg. Tegen zijn 12^e jaar weigert hij pertinent weer naar school te gaan: hij wil naar een baas.

N°. 11 moet althans een *redelijk goed hoofd* hebben. Want ondanks zijn talrijke spijbeldagen leert hij nogal wat van lezen schrijven en rekenen.

Behalve zijn hevige schoolverzuim vertoont hij in zijn jeugd ook de gewone andere onregelmatigheden: *nachtelijk zwerven* (10^e jaar of vroeger) en diefstalletjes ($\pm$ 8 jaar). Waarom die

nachtelijke omzwervingen? Dat „weet hij zelf niet.” Met een paar vriendjes loopt hij langs de straten; kattenkwaad doen ze maar heel weinig en stelen nooit: ze loopen maar. Sommige nachten zwerft hij op zijn eentje rond, doelloos, en slaapt in een kar.

Ook zijn *leerjaren* verlopen op de gewone wijze. Als hij van school komt heeft hij nog ongeveer 2 jaar tijd (12—14 jaar) voor hij wordt opgezonden. Die jaren besteedt hij op de bekende *wispelturige* manier. We hooren van een kuiper bij wien hij een week werkt. Van een sigarenmaker, waar hij wegliep omdat hij niet genoeg verdiende. Van een ander sigarenmaker bij wien hij maar een paar weken blijft, en dan wegloopt omdat hij liever op straat wil zijn. Ook werkt hij korten tijd op een karwei als timmerman: maar met het einde der karwei is ook zijn opleiding in dit vak afgelopen. En tusschen zijn (korte) werkperiodes heeft hij steeds tijden dat hij heelemaal in het wild loopt. „*Werken wil hij niet,*” getuigt zijn moeder. Het wordt hem dan trouwens ook niet gemakkelijk gemaakt: zijn vader helpt hem niet vooruit, spreekt zelfs met hem nooit over zijn toekomst en bepaalt er zich toe hem te slaan als hij vindt dat daartoe reden is.

Op zijn 14^e jaar wordt N°. 11 *opgezonden naar een Rijks-opvoedingsgesticht*: hij kan dan beter stelen dan werken. Want in geen enkel vak heeft hij ook maar een oppervlakkige vaardigheid: dat spreekt van zelf. En hij heeft zich dan reeds ongeveer 6 jaar lang ijverig op diefstal toegelegd. Het begon reeds op zijn 8^e jaar ongeveer: de appels van de kar, het snoepgoed uit den winkel zooals we dat reeds meer zagen. Op zijn 10^e jaar wordt het al erger. Op zijn school en in de buurt waar hij woont zijn natuurlijk ook wel een paar boefjes te vinden: hij zoekt ze instinctmatig uit de menigte en sluit kameraadschap met hen. Zoo ontstaat er een *bendetje* dat door de stad trekt, genietend van straatschenderijen en zich en elkaar ontwikkelend in diefstal. Soms blijft hij dagen van huis. N°. 11 en zijn bende worden weldra bekend bij de politie en herhaaldelijk worden ze door den sterken arm thuis gebracht als ze het op hun strooptochten al te bont hebben gemaakt. Maar de slagen van den vader zijn niet voldoende om N°. 11 te verbeteren. Zijn mis-

drijven worden ernstiger. De bende steelt als raven op de markten, ze weten zelfs een spoorwagen te openen waaruit ze een grooten buit maken. De opbrengst wordt steeds versnoept. Van zijn 8^e tot zijn 14^e jaar gaat N°. 11 vrijwel ongehinderd voort zich als dief te vormen. Dan is de politie van oordeel dat hij ver genoeg ontwikkeld is: hij wordt voor den rechter gebracht en opgezonden.

Dat is een uitkomst voor het gezin. Tijdens het proces dat de opzending voorafgaat vraagt zijn moeder zelf, dat hij in een gesticht zal worden geplaatst: ze erkent in het geheel geen macht over hem te hebben en vindt het voor haar andere kinderen (totnutoe alle eerlijk) noodzakelijk dat het slechte voorbeeld uit het huis verwijderd wordt.

N°. 11 zelf is minder ingenomen met deze revolutie in zijn bestaan: hij vindt *het gestichtsleven ellendig omdat hij zijn vrijheid kwijt is*. En ook uit paedagogisch oogpunt beschouwd vindt hij deze verandering verre van een verbetering: *je wordt er slechter* door wat je er van elkaar leert: er komen tamelijk onschuldige jongetjes van 10 jaar — en als die uit het gesticht ontslagen worden weten ze evenveel als hun leermeesters: de jongens die op hun 16^e, 17^e jaar werden opgezonden en voor dien tijd vele soorten van diefstal, tot nachtelijke inbraken toe hadden meegemaakt.

De dwangopvoeding duurt bijna $3\frac{1}{2}$ jaar, van zijn $14\frac{1}{2}$ —18^e jaar. Toch *kent hij bij zijn ontslag niet genoeg van zijn vak* (het kleermakersvak) *om zijn brood te verdienen*. Dit is in hooge mate te betreuren, want zijn onvoldoende vakkennis is hem later mede-oorzaak van recidive. Toch vindt hij terstond na zijn ontslag werk bij een grooten kleermaker — maar na 14 dagen krijgt hij gedaan omdat hij te weinig van het vak kende. Hij vindt een tweeden baas. Daar gaat het beter. Wel verdient hij een zeer bescheiden loon, f 2.— per week, maar hij ziet er veel van zijn ambacht en krijgt ook een beetje onderwijs. Dat bevalt hem: hij doet goed zijn best — tot op een goeden dag zijn vader in dronkenschap den baas van zijn zoon opzoekt en hem onder meer zotte taal vertelt, dat zijn zoon in een opvoedingsgesticht geweest is en dat hij daarom meer loon moet hebben. Het gevolg? N°. 11 „*geneert*” zich zijn baas weer onder de

oogen te komen nu die zijn verleden kent — en komt ook niet meer terug, ondanks de pogingen van zijn patroon om hem tot terugkomst te bewegen.

Totnutoe (een paar maanden na zijn invrijheidstelling) is N°. 11 eerlijk geweest, want zoolang hij werkt bemoeit hij zich niet met vrienden. Maar nu zit hij in de put, hij is heelemaal baloorig, heelemaal *onverschillig*. Hij heeft nu gezien, dat het zijn vader er niet om te doen is dat hij een vak leert, maar dat diens eenige wensch is van zijn zoon geld te trekken. Duidelijk ziet hij nu ook in, dat het niets baat of hij al, zooals tot nu toe, zijn heele weekloon thuis afgeeft — want het eenige gevolg is immers toch dat zijn vader wat meer drinkt. Waarom zou hij werken? Hij *wil geen werk meer zoeken*. Hij slentert langs de straat en *steelt*. En het duurt niet lang of hij loopt met 2 vrienden weg, *het huis uit*, de stad uit.

Dat is een *avontuurlijke zwerftocht*. De kameraden van N°. 11 zijn jongens van ongeveer gelijken leeftijd, 17 en 18 jaar. Geen van beide is nog veroordeeld, maar ze zijn beide echte straat-slijpers. Welk doel ze met dien tocht voor hadden? Dat is niet duidelijk. Werk zoeken? Niet bepaald! Stelen? Ook niet zoozeer. Maar ze beginnen maar vast te trekken, in de richting van Rotterdam. 's Nachts om 12 uur begint de reis. Ze kruipen op een wagen die hen naar Rotterdam brengt. Daar wat slapen op een bank. 's Morgens vroeg op pad, de stad uit, den boer op. Ze trekken een paar dorpen voorbij, bij de boeren om eten vragend en ze overnachten in een hooiberg. Zoo gaat het verschillende dagen achter elkaar, langzamerhand naar Amsterdam. Ze hebben nu wel vage plannen van werk zoeken, maar die fungeeren meer als de vage achtergrond waaraan ze behoefte hebben bij hun doelloos geloop, dan dat ze er ernstig over denken die voornemens werkelijk uit te voeren. Zoo gaat het 5 dagen. *Bedelend* komen ze aan den kost. Maar op den zesden dag zien ze een paar kleedingstukken hangen die ze hoog noodig hebben — en stelen die natuurlijk. Den volgenden dag worden ze gegrepen, ze worden preventief gezet en 6 weken later begint voor N°. 11 zijn eerste gevangenisstraf (4 maanden).

Na zijn ontslag (op zijn 19^e jaar) duurt het 8 maanden voor hij weer in handen der politie valt. Van die 8 maanden is hij

6 maanden zonder misdrijf. Dat gaat aldus. Als hij thuis komt vindt hij daar niets te eten: het is nog winter. Hij op werk uit, en vindt een plaats als loopjongen voor f 2.50 in de week. Een kleermakersbetrekking wil hij niet zoeken, want hij kent van zijn vak zoo weinig, dat hij daarmee nog minder zou verdienen dan den rijksdaalder dien hij nu thuis brengt. Maar na 6 maanden heeft zijn patroon geen werk meer voor hem en dankt hem af. N°. 11 doet eenige flauwe pogingen om werk te vinden, maar als dat niet gauw lukt verzeilt hij weer in den omgang met *slechte vrienden en geleidelijk raakt hij weer aan het stelen*: voortaan denkt hij er niet meer aan werk te zoeken. Hij blijft echter thuis wonen.

Als hij 2 maanden aan het stelen is wordt hij betrapt op een ladelichting die hij met een vriend uitvoert. Hij alleen wordt gegrepen en hij verdedigt zijn onbekenden kameraad manhaftig tegen de onderzoekingen van politie en rechter. Hij krijgt 6 maanden.

Midden in den zomer van zijn 20^e jaar wordt hij ontslagen. Evenals vroeger gaat hij weer bij zijn ouders inwonen. Hij gaat voor eigen rekening loopen met een fruitkar en dat brengt hem een behoorlijke verdienste op. Maar als het winter wordt verloopt dit zaakje. Nogmaals zoekt hij een kostwinning en vindt een plaats als noodhulp-magazijnknecht, een post van vertrouwen. Hij verdient f 5 per week. Na 6 weken is hij niet meer noodig en hij is weer zonder werk en zonder verdienste. Nu komt de vader van N°. 11 een handje helpen om zijn zoon op den verkeerden weg te brengen. Hij begint te *mopperen en ruzie te maken* en N°. 11 „kan daar niet tegen”. Zoo weinig kan hij dat verdragen, dat hij vroeger, als zijn vader mopperde dat hij te weinig verdiende, wel eens uit pure baloorigheid bij zijn baas is weggeloopt. Ook nu komt het weldra tot een crisis. Wel tracht zijn moeder hem tegen de kwade luim van zijn vader te beschermen, maar al die twisten worden N°. 11 weldra te machtig — en hij loopt uit misere en nijdigheid het huis uit. Sinds dit oogenblik komt hij nooit meer in de ouderlijke woning terug. Hij heeft nu begrepen dat zijn vader hem alleen thuis wil hebben om geld van hem te krijgen. En al weet hij nu en later, dat hij thuis *mag* komen, ook al is hij werkeloos — hij wil voortaan niet meer.

Hij komt nu in den kost bij een berucht opkooper van gestolen goed. Dat verhaast natuurlijk zijn val. Korten tijd vent hij nog met sinaasappels, maar weldra gaat hij weer stelen op aansporing van zijn kostbaas. Hij is ongeveer 4 maanden buiten misdrijf geweest.

Ongeveer 2 maanden laat de politie hem met diefstal den kost verdienen: dan grijpt ze hem. Hij wordt echter niet in preventieve hechtenis gesteld, zoodat hij tijdens zijn lange proces, d. w. z. gedurende 4½ maand, zijn diefstallen kan blijven voortzetten. Dat hij dat ook werkelijk deed blijkt o. a. hieruit, dat hij opnieuw betrapt wordt nog voordat hij gevonnisd is voor zijn eerste feit. Totnutoe is hij rustig bij zijn beruchten kostbaas blijven leven, maar als hij weldra veroordeeld is voor den eersten diefstal en proces-verbaal heeft voor het tweede misdrijf, dan wordt de grond hem toch te warm — hij gaat zwerven en weet zoo nog korten tijd uit handen der politie te blijven. Hij heeft ditmaal dus 7 maanden lang in hoofdzaak ¹⁾ van diefstal geleefd. Een rapport van de politie uit dezen tijd meldt van hem: „hij is onverschillig en werkt nooit.”

De misdrijven waarvoor hij deze twee veroordeelingen kreeg zijn de volgende.

Den eersten diefstal pleegt hij in vereeniging met een 18 jarig „koopman”, recidivist, die nooit werkt, pas uit de gevangenis ontslagen is en, evenals N°. 11, in nauwe connectie staat tot den bovenvermelden opkooper: een beroepsdief dus. Zijn 2e helper is een 18 jarige jongen, vakman met één voorstraf. Het feit zelf is weinig belangrijk: ze stelen een zak leer uit een bergplaats.

Het tweede misdrijf is van nog minder belang. N°. 11, zich noemend „koopmansknecht”, steelt in den nacht of vroegen morgen tezamen met een onbekend gebleven jongen een pakkist.

Voor beide feiten krijgt N°. 11 een vonnis, elk van 4 maanden.

Na verloop van zijn straftijd gaat het, als gewoonlijk, weer een tijd lang goed met hem. Hij blijkt een man met redelijk ontwikkeld initiatief te zijn, want ook deze keer bedenkt hij weer een plan om aan den kost te komen. Bij zijn ouders wil hij

1) Hij schijnt nu en dan voor zijn kostbaas negotie gedaan te hebben.

niet meer zijn, bij zijn misdadigen laatsten kostbaas ook niet: hij wil nu eens niet meer in de gevangenis komen en begrijpt zelf dat hij niet in de stad moet blijven waar zijn oude vrienden zijn. Hij *zet een handeltje in galanteriën op en trekt daarmee de dorpen af*: dat gaat vrij goed. In den eersten zomer van zijn vrijheid verhuurt hij zich op de kermis in een hippodroom. Als de kermis afgelopen is weer de galanteriën. Zoo heeft hij ruim een jaar zijn brood verdiend en is hij ruim een jaar lang eerlijk geweest. Nu komt weer het heele kleine stroompje dat N°. 11 in misdrijf zal doen verzeilen. In het voorjaar is hij weer op weg naar zijn hippodroom — maar hij moet een oogenblik in den Haag zijn om wat goed te halen dat hij nog thuis liggen heeft. Hij ontmoet den zoon van zijn vroegeren kostbaas, een 17-jarig recidivist, die ook van huis is weggelopen. Dan zullen ze maar samen naar die kermis trekken. Ze gaan op pad. Onderweg rusten ze in een Katholieke kerk. „Laten we die offerbus stelen” stelt de makker voor. N°. 11 weigert: hij wil niet meer in de gevangenis. Als ze de kerk uitgaan zet de kameraad het plotseling op een loopen, een vrachtwagen achterna. N°. 11 begrijpt best wat zijn makker vòòr heeft — maar ineens holt hij mee en samen bestelen ze den vrachtwagen. N°. 11 vertelt me dit met een lachje: hij vindt het zelf curieus dat hij ineens als het ware van zelf daar mee ging hollen en stelen. Hij is „heel gemakkelijk over te halen” vertelt hij mij als verklaring.

Na 2 maanden preventieve hechtenis wordt hij tot 1½ jaar veroordeeld.

Tijdens deze gevangenschap heb ik hem gesproken. Bij zijn ontslag is hij bijna 25 jaar.

Opmerkingen.

Aetiologie. Omstandigheden. Opvoeding: door vader slecht; door moeder aanvankelijk behoorlijk, doch later, als het huisgezin zeer talrijk is geworden, langzamerhand verslappend. Finantieele toestand in het ouderlijk huis: aanvankelijk vrij goed, later bekrompen. N°. 11 is reeds misdadig in den tijd dat althans de moederlijke opvoeding nog goed is en dat de finantieele omstan-

digheden nog vrij gunstig zijn. Het ontstaan van N°. 11's criminaliteit is dus uit deze omstandigheden niet te verklaren. Het gedrag van den vader wordt later oorzaak van recidive.

Stelen uit armoede deed N°. 11 nooit. Ook een indirecten invloed van armoede kunnen we in dit geval niet aannemen: zòò, dat een langdurig gebrek hem tot misdrijf zou hebben uitgeteerd. Want aanvankelijk heeft hij het goed in zijn ouderlijk huis en op zijn 14e jaar wordt hij reeds opgezonden.

Nog één omstandigheid is er waaraan we voor het leven van N°. 11 een belangrijken criminogenen invloed kunnen toeschrijven. Dat is het feit dat hij *uit het Rijksopvoedingsgesticht ontslagen werd zonder dat hij voldoende vakkennis had*. De gevolgen bij N°. 11 (en bij de meeste beroepsdieven wie dit lot treft) moeten wel noodlottig zijn. Er is veel kans dat hij na zijn ontslag, evenals daarvoor, te ongedurig zal zijn om het vak ten einde te leeren. Dan wordt het voor hem uiterst moeilijk goed betaald vast werk te krijgen. Heeft hij dat niet dan wordt hij ontevreden over zijn lage loon of over het vervelende werk dat hij te doen krijgt — wordt baloorig, loopt weg en heeft veel kans op recidive. Of hij is gedwongen los sjouwwerk te doen, dat beter betaald wordt dan de arbeid van een half bekwaam vakman, — maar voor een gewezen beroepsdief dikwijls verleiding tot ongeregeldeheid en recidive. We kunnen in het midden laten wie de schuld is dat N°. 11 half bekwaam aan de maatschappij wordt afgeleverd: de dwangopvoeding of hijzelf. In allen gevalle is invrijheidstelling voordat de verpleegde goed in staat is zijn kost te verdienen roekeloos.¹⁾ Men moet echter in het oog houden dat N°. 11, indien hij in vrijheid gebleven was, stellig zelf zijn vakopleiding totaal zou verwaarloosd hebben: dat blijkt voldoende uit zijn gedrag tusschen 12^e en 14^e jaar. Het vakonderwijs tijdens zijn dwangopvoeding, hoewel onvolledig, is daarom dus eigenlijk voor N°. 11 een gunstige, misdadigheid-werende omstandigheid geweest.

Door een bewijs uit het ongerijmde zouden we dus reeds bijna er toe mogen besluiten, dat de *aanleg van N°. 11 veel schuld heeft, waarschijnlijk hoofdschuldige* is — al moet het erkend

1) Jure constituto natuurlijk dikwijls plicht.

worden dat door de omstandigheden, speciaal door de onvoldoende opvoeding, een steun tot criminaliteit gegeven werd. We constateeren bij N°. 11 over het algemeen de gewone onregelmatigheden. Hij spijbelt heftig en van vroegen jeugd af. Hij is nachtelijk zwerver. Loopt bijzonder dikwijls van zijn bazen weg. Zijn reacties zijn dikwijls overmatig. Hij is zeer gevoelig, zeer schuw voor de verachting der menschen. Zeer prikkelbaar. Door straf wordt hij halstarrig ¹⁾).

Hij zelf beschouwt als de hoofdoorzaak van zijn herhaalde val: werkeloosheid en het feit dat hij zoo gemakkelijk over te halen is. Dat komt wel uit: steeds stal hij in een periode dat hij geen werk had. Wat is dan de nadeelige invloed van werkeloosheid? Niet deze (wat we geneigd zouden zijn te verwachten) dat ze gebrek veroorzaakt en zoo tot diefstal dwingt. Want alleen tijdens zijn derde recidive verkeert hij werkelijk in berooiden toestand (gewoonlijk leeft hij in het ouderlijk huis). Maar als hij werkeloos is mist hij de *discipline van den arbeid*, die voor N°. 11 van buitengewoon gewicht blijkt te zijn. Dat vertelt hij zelf. Als hij geen werk heeft kan hij geen oogenblik thuis blijven: hij is onrustig en moet steeds de straat op. Een dag arbeid maakt hem kalm: 's avonds verlangt hij er niet naar uit te gaan en zit rustig thuis. Dus: zijn werkeloze dagen (of zijn spijbeldagen) brengt hij op straat door, daar ontmoet hij slechte vrienden, hij is gemakkelijk over te halen en steelt. Als hij in betrekking is komt hij niet onder vrienden en is zonder moeite eerlijk, zelfs als er ernstige verleiding bestaat. Dat wordt bewezen door de voorbeeldig betrouwbare wijze waarop hij zich gedroeg als incasseerder van gelden ²⁾).

Werkeloosheid brengt hem dus niet in zeer moeilijke omstandigheden, zeker niet in omstandigheden die de meeste menschen zouden doen vallen. N°. 11, daar hij wél valt, moet dus in aanleg van de meeste menschen afwijken.

Belangrijk is het verder te weten: *hoe komt het dat hij herhaaldelijk buiten werk was.* Verschillende redenen. 1°. Hij loopt

1) Zie bl. 198, 199.

2) Op zijn 20e jaar. Tot f 600 toe had hij soms onder zijn hoede. Zijn eerlijkheid is mij door zijn patroon bevestigd.

zelf dikwijls uit zijn betrekking: om elders iets hooger loon te verdienen, omdat hij liever op straat is enz. Dit is een verschijnsel dat we bij hem waarnemen alleen vòòr zijn opzending, dus in zijn jongensjaren. Na zijn 18^e jaar zie ik hem geen enkele keer om een zoo onnoozele reden zijn patroon verlaten. 2°. Echter: ook op rijperen leeftijd laat hij nu en dan zijn werk in den steek. De redenen zijn dan echter eenigszins redelijker. Eenmaal is het zijn bijzondere gevoeligheid, zijn schuwheid, die hem belet terug te komen bij een baas die zijn verleden heeft leeren kennen. En bij andere gelegenheden is het zijn gemoedsstemming (zijn moedeloosheid of zijn onverschilligheid, beide in overmatige reactie ontstaan) die hem aanleiding is uit zijn werk te loopen of die hem den lust en den moed beneemt een betrekking te zoeken. 3°. Een derde oorzaak van werkeloosheid is voor hem zijn onvoldoende vakkennis (onvolledige opleiding in het opvoedingsgesticht, verspeelde leerjaren). De aanleg van N°. 11 is wèl hoofdschuldige. Want, afgezien nog van den meer directen noodlottigen invloed: zijn aanleg is ook voornaamste oorzaak van zijn periodieke werkeloosheid — van een der belangrijkste voor hem criminogene omstandigheden.

Classificatie: beroepsdief-landlooper: een overgangstype tusschen de beide. De beroepsdief en de landlooper zijn beide spijbelaars, nachtelijke zwervertjes, menschen van overmatige reactie enz. Kortom: ze hebben die eigenaardigheden met elkaar gemeen, die hen in het maatschappelijke leven heel licht kunnen doen falen en die hen geschikt maken voor een ongeregeld anti-sociaal leven — waarin ze vervallen. Dan kunnen ze kiezen: het actieve, meer forsche dievenleven of het vage bestaan van landloopen en bedelen. De levendige, sterke (zij het ongedurige) persoonlijkheid wordt dief, de slappe ongedurige wordt landlooper. Tusschen deze beide bestaat een geleidelijke overgang: ongedurigen die niet totaal laksch en machteloos zijn, maar wier wezen nog sporen van levendigheid en kracht vertoont. Dat is de beroepsdief-landlooper, wiens carrière langs de grens van beider gebied gaat, die nu eens een tijdlang zich in zwakken beroepsdiefstal begeeft, dan weer een uitstap in het landloopersleven maakt.

N°. 11 is zoo'n beroepsdief-landlooper, zoowel in zijn anti-sociale daden als in aanleg.

Zijn anti-sociale daden. Zijn diefstallen zijn steeds zonder beteekenis. Reeds op zijn 8^e jaar begint hij te stelen: maar zelfs een lange ervaring (tot zijn 23^e jaar) kan de kwaliteit van zijn misdrijven niet eenigszins voldoende maken. De buit is steeds onaanzienlijk en gemakkelijk te bereiken. De nietigheid van zijn diefstallen blijkt reeds uit den korten duur van zijn gevangenisstraffen: 4 maanden, 6, 4, 4 en 18 maanden. Eenmaal, op zijn 18^e jaar, ondernam hij een zuiveren landloopers-zwerftocht: hij leeft dan van bedelarij. En wellicht heeft de marskramerijs die hij op zijn 22/23^e jaar onderneemt, ook veel relatie tot landlooperij.

Vergelijken we hiermee de criminaliteit van den beroepsdief, die graag en goed steelt, die wel eens een zwerftocht onderneemt, maar stelend, potverterend, desnoods een weinig werkend; die zich schamen zou te bedelen en althans zich schamen zou te bekennen dat hij gebedeld had.

De anti-sociale daden van N°. 11 bewijzen zijn onvermogen om plannen van eenige beteekenis uit te denken en te volbrengen. Wat weten we overigens nog van zijn aard? Een paar malen zagen we hem zelf een plan bedenken hoe hij zijn kost zou gaan verdienen — en hij voerde het plan uit. Eenig initiatief en eenige wil heeft hij dus wel. Dat moet ook, want hij is een overgangstype, niet een totaal verslapte dus. Zijn intellect is niet slecht maar scheen mij traag. Zijn sexualiteit is zeer zwak. Hij is „nooit met meisjes uitgegaan,” vertelt hij mij. En met naïve eerlijkheid bekent hij erbij, dat hij wel eens „gekheid met ze gemaakt” heeft. Nooit heb ik hem een daad zien doen waarvoor krachtsinspanning noodig was, zij het slechts een poging van korten duur. Het is een lijzig leven dat hij leidt: zonder actie en zonder kracht.

Dit alles wordt mij bevestigd door wat ik weet van N°. 11's *gedrag in het Rijksopvoedingsgesticht*. Hij heeft nogal *veel straf* gehad, vertelt hij mij, maar nooit voor herriemaken d. w. z. *nooit voor een actief optreden uit eigen initiatief*. Al zijn vergrijpen tegen de tucht: zijn brutaliteit, verschillende gevallen dat hij rondweg gehoorzaamheid weigerde, deze alle zijn niet spontaan in hem opgekomen, maar waren gevolg van de een of andere (dikwijls onberispelijke) handeling van zijn superieuren jegens hem. Hij begint nooit: hij zit stil en zonder actie in zijn

hoekje tot hij geprikkeld wordt: dat wekt een onverwacht heftige reactie in hem op. Hier zijn eenige voorbeelden van zijn overtredingen. Eens wordt hem gelast na volbrenging van eigen arbeid nog even het werk van een ander jongen af te maken. Dat doet hij gewillig maar doet het bij ongeluk fout. Hij moet het overdoen. Dat is hem te veel: „dan moet die jongen het maar zelf doen” — en is niet te bewegen zijn foutieven arbeid te verbeteren. Een andere keer: hij begaat een zeer onbeteekenende overtreding aan tafel en moet tot straf tegen den muur gaan staan: dat weigert hij, want hij verdraagt het niet voor elke op zichzelf volmaakt onschuldige kleinigheid, voor elke tweede beweging gecorrigeerd te worden. Volgende keer: N°. 11 en eenige anderen hadden een nieuwen stoffer gevraagd om den vloer mee schoon te maken: die wordt hun niet gegeven en nu verbranden ze den ouden. Dus steeds: zijn slappe, actielooze aard doet hem het juk gedwee dragen — tot hij geprikkeld wordt: hij voelt zich getergd door onbeduidende oorzaken: dan slaat hij de verzenen tegen de prikkels en slaat harder dan een normaal, minder gevoelig mensch.

Een laksch, ingedommeld (maar prikkelbaar) man is N°. 11. Welk een ander beeld vertoont de beroepsdief, speciaal de meest typische onder hen: de beroepsinbreker. Die is hartstochtelijk, genotzuchtig, man vol actie, een wilssterke. Zijn wil is ongedurig, dat is waar — maar steeds weer concentreert hij (zij het voor kort gebruik) een aanzienlijke macht van wil op één punt: graag op een moeilijk misdrijf.

Mijn gegevens over den aanleg van N°. 11 en over zijn leven zijn zeer onvolledig. Maar ik hoop toch althans eenigszins aannemelijk gemaakt te hebben: 1° dat hij de gewone tot een anti-sociaal leven dispooneerende eigenaardigheden bezit; 2° dat ook het speciale soort van anti-sociaal leven dat hij leidde uit speciale eigenaardigheden van zijn aanleg kan verklaard worden — uit eigenaardigheden waardoor hij afwijkt van den typischen beroepsdief.

In deze beschouwing heb ik niet overwogen of er wellicht niet omstandigheden waren die konden verklaren waarom N°. 11 niet van ernstige misdrijven leefde, maar van kleine criminaliteit en van vagebondage zijn specialiteit maakte. Die mogelijkheid

besprak ik niet, omdat ik in dit geval zulk een verklarenden invloed niet heb gevonden. Het komt me trouwens a priori waarschijnlijk voor, dat, hoe groot of klein de invloed der omringende omstandigheden moge zijn voor de beslissing van de vraag of iemand een anti-sociaal leven zal gaan leiden, dat zeker toch de persoonlijke eigenaardigheden bijna uitsluitend (niet geheel alleen) de keuze uit de verschillende anti-sociale carrières bepalen zullen — even goed de vraag: inbreker of zakkenroller, als de keuze tusschen een leven van crimineele daden of van vagebondage.

N°. 12 en N°. 13 (misschien ook N°. 10) zullen wellicht ter bevestiging dezer hypothesen kunnen dienen.

Nº. 12.

Leeftijd tijdens onderzoek : 25 jaar.

Veroordeelingen:

15 jaar	diefstal (in vereeniging)	opzending naar rijksopvoedingsgesticht.
18 „	diefstal (in vereeniging)	3 maanden.
19 „	diefstal	9 maanden.
20 „	diefstal (in vereeniging)	6 maanden.
21 „	diefstal (in vereeniging)	6 maanden.
22 „	diefstal (in vereeniging)	8 maanden.
23 „	diefstal (in vereeniging)	9 maanden.
25 „	poging tot diefstal (in vereeniging, inklimming)	3 jaar.

Nº. 12 weet mij omtrent *criminaliteit of abnormaliteiten in zijn familie* niets mee te deelen. Dit zegt echter weinig over den waren toestand, want het blijkt dat hij van bijna geen enkel familielid buiten het ouderlijk huis zelfs maar het bestaan weet. Zijn moeder stierf toen hij 6 jaar oud was: ook van haar heeft hij geen herinnering. Hij heeft 3 broers. Twee hunner bekleeden zeer eervolle betrekkingen; het lot van den derden is mij onbekend. Nº. 12 is „de eenigste” in de familie die in aanraking met de justitie is gekomen.

Zichzelf gelooft hij geheel normaal. Het eenige waarover hij te klagen heeft is hoofdpijn — maar slechts voorbijgaand. Hij drinkt niet: lust den drank wel maar taalt er niet naar: houdt liever zijn geld in zijn zak. Van 6 borrels is hij heelemaal dronken, van 4 borrels lichtelijk. Hij was enkele malen dronken ¹⁾.

1) Telkaarten vermelden: geen drankmisbruik. Registers kantongerecht vermelden 1 veroordeeling wegens openbare dronkenschap op zijn 19e jaar.

Veel liever dan een borrel heeft hij een pruim. Reeds op zijn 9^e jaar is hij gewoon te pruimen en nu is hij daaraan verslaafd. Hoe weinig geld hij ook heeft, hij gebruikt er zooveel van voor tabak als hij noodig heeft. Zijn allereerste gang nadat hij uit de gevangenis komt is altijd: tabak koopen. De eenige straf die hij in de Kruisberg krijgt is voor „peukies rapen” d. w. z. weggeworpen eindjes sigaar verzamelen. Ook van rooken is hij een groot liefhebber.

Een *slap*, zeer *beperkt* individu. Als hij de kamer binnen komt geeft hij ons à bout portant een redeloozen breeden glimlach. Ook onder ons gesprek lacht hij herhaaldelijk op een even redelooze als goedmoedige wijze — vooral dan als hij (wat dikwijls gebeurt) mijn vraag beantwoordt met zijn kenmerkende „dat weet ik niet”. Alleen op zeer eenvoudige vragen weet hij te antwoorden — maar dan ook doeltreffend. Zijn geheugen is nauwkeurig, althans voor vrij dichtbij liggende periodes: hij weet precies den duur van zijn 7 korte vrijheidsstraffen, wanneer hij zes maanden had en wanneer 8, precies ook hoe lang hij vrij was, enz. Maar uit eenigszins meer afgelegen tijd herinnert hij zich opmerkelijk weinig.

Hij schijnt betrouwbaar in zijn mededeelingen. Ik heb hem op geen enkele onjuistheid betrapt. Hij vertelt zonder eenige moeite verschillende dingen waarvan hij wel begrijpt dat ze een ongunstig licht op hem moeten werpen.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Jongste zoon. In Amsterdam geboren en zijn heele leven doorgebracht.

Zijn *opvoeding heeft heel wat te wenschen overgelaten*. Als hij 6 jaar is sterft zijn moeder. Het gezin bestaat in het vervolg uit vader, N°. 12 en 3 broers, waarvan er twee veel ouder zijn dan hij. De vader is van 's morgens vroeg tot 's avonds 9 uur buitenshuis aan het werk. N°. 12 was dus het grootste deel van den dag zonder ouderlijk toezicht, stond alleen onder de tucht van zijn zeer fatsoenlijke oudere broers en van zijn vader, die in de weinige uren dat hij thuis is zijn best doet zijn jongsten zoon door slagen en goede woorden tot zijn plicht te brengen. Met dat al een zeer onvolledige opvoeding.

De *finantiën van het gezin zijn niet schitterend*. De vader verdient zomer en winter een karig weekloon. Maar het gezin is klein en de oudste zoon, 15 jaar ouder dan zijn jongste broer, betaalt al kostgeld als N°. 12 eerst een paar jaar oud is. Armoede heeft N°. 12 dus in het ouderlijk huis niet geleden. Hij zelf verklaart mij dat er altijd goed te eten was en dat dit zelfs voor hem een voorname reden was waarom hij geregeld thuis kwam.

Op ongeveer zijn 6^e jaar gaat N°. 12 naar de openbare school. Dat wordt geen glorie-tijd voor hem. Eerst volgt hij de lessen een jaar lang geregeld n.l. zoolang hij met zijn ouderen broer naar school gaat. Maar zoodra hem deze steun ontvalt begint hij nu en dan te *spijbelen*, en als hij tot straf daarvoor telkens moet schoolblijven *blijft hij eenvoudig voor goed weg*. Hij is dan ongeveer 8 jaar. Alle activiteit die in hem is gebruikt hij voortaan voor straatslijpen. Wat hij den heelen dag uitvoerde, dat „weet hij niet meer”. En als ik op een nauwkeuriger antwoord aandrang noemt hij mij als zijn bezigheid: „alles wegnemen”, appels, sigarenpijpjes en dergelijke heerlijkheden. Op zijn 8ste jaar is hij dus al een *volslagen beroepsdiefje*. Een paar jaar later slagen zijn opvoeders er nog eens in hem op een school voor achterlijke kinderen te plaatsen. Dat duurt $\pm$ 8 maanden: dan loopt hij weg. Een tijd later komt hij nog eens op deze zelfde school terug. Ditmaal loopt hij na 3 maanden weg. En hiermee is zijn onderwijs voltooid: hij kan lezen noch schrijven. Als we zijn grillige schoolcarrière zien verwonderen we ons er niet over dat hij vertelt altijd een *hartgrondigen afkeer van het onderwijs* gehad te hebben — en die heeft hij tegenwoordig nog. In het rijksopvoedingsgesticht heeft hij echter, zij het met grooten tegenzin, gewerkt, omdat hij bang was voor de cachot-straf die nalatigheid bedreigde. Ook daar echter voelde hij het als een kwelling den heelen dag op school te moeten zitten.

N°. 12 is in zijn leven zoo weinig een maatschappelijk mensch geweest, dat zijn bestaan alleen in stadia kan ingedeeld worden volgens den voortgang in zijn criminaliteit en volgens het verschijnen der eigenaardigheden die met de criminaliteit nauw samenhangen. We zien hem spijbelen, slenteren, appels stelen; we zien het begin van zijn nachtelijke zwerftochten; dan worden zijn diefstallen ernstiger en hij wordt opgezonden: alles precies

op den tijd waarop dat in een dievenleven behoort te gebeuren. Maar buiten deze verschijnselen gebeurt er niets. Als hij zijn 2 jaar op school heeft doorgebracht dan heeft hij daarmee alle maatschappelijkheid volbracht die er in zijn leven zijn zal. Van werken geen quaestie. De vader verklaart: „We (vader en oudere broers) hebben moeite genoeg gedaan hem bij een baas aan het sigarenmaken te krijgen, doch hij geeft er de voorkeur aan met jongens over straat te slenteren”. En N°. 12 zelf getuigt dat hij *nooit bij een baas geweest* is. Zijn vader stuurde hem er wel heen en sloeg hem als hij weigerde — maar dat hielp niets, want dan liep hij eenvoudig weg. Op zijn 12e, 13e jaar ongeveer beginnen zijn *nachtelijke omzwervingen*. Gewoonlijk bleef hij slechts één nacht uit de ouderlijke woning; soms echter kwam het voor dat hij een heele week dag en nacht op straat was. Maar deze grootere uitpattingen volbracht hij niet op eigen initiatief: daartoe werd hij door andere jongens „meegenomen”, vertelt hij mij. Waarom hij die nachten van huis bleef? Dat „weet hij niet meer”. Hij mocht thuiskomen en ook vrees voor slaag hield hem niet uit huis. Gestolen heeft hij nooit in die nachten. Maar wat deed hij dan die lange uren? Dat „weet hij niet meer”. Hij ging „hier en daar heen”; soms alleen en soms met anderen.

En omstreeks dienzelfden tijd komt N°. 12, langzamerhand rijper in ervaring, tot diefstallen van eenigszins ernstiger aard: vooral ladelichten en berooving van winkeluitstallingen. De opbrengst wordt bij een opkoopster verkocht. Op zijn 14^e jaar komt hij voor het eerst in aanraking met de politie. In bezit van een zak oud ijzer wordt hij naar het bureau gebracht. Vijf dagen later wordt hij nogmaals betrapt. Hij is dan in gezelschap van 3 vriendjes, oud resp. 14, 10 en 11 jaar (N°. 16). N°. 12 gaat een winkel binnen, steelt een doek waarvan ze de opbrengst volgens afspraak samen zullen deelen. Hij wordt aangehouden. Er wordt echter geen voldoende bewijs gevonden, en hij kan dus nog eenigen tijd voortgaan met leegloopen en stelen, dag in dag uit. Nog 5 maanden. Dan is hij op een avond op pad met een 17 jarig recidivist. Hij wordt door den andere gebruikt om een ladelichting uit te voeren, want N°. 12 is kleiner en dus beter geschikt om ongemerkt den winkel binnen te komen

en de lade te besluipen. De ander staat op den uitkijk. Dat is een veel voorkomende verhouding — dikwijls verderfelijk voor den kleineren jongen, die van zijn ouderen principaal zoodoende een soort opleiding krijgt en door hem ten eigen bate in het vak wordt vastgehouden. De uitvoerende kleine jongen heeft buitendien bijna alle risico. Zoo N°. 12: hij wordt gevat en *opgezonden naar een Rijksopvoedingsgesticht* tot zijn 18^e jaar.

Zoo wordt hij ten slotte ontruikt aan zijn crimineele gewoonte. *Van zijn 8^e tot zijn 15^e jaar heeft hij zich voortdurend aan diefstallen schuldig gemaakt*, van ernstiger aard naarmate hij ouder d. w. z. wijzer en brutaler werd. Zijn gewone vrienden in het kwade waren jongens uit de buurt. Drie jaar zal hij in het gesticht blijven. Als hij terugkomt zal hij althans hierdoor meer kansen op een eerlijk leven hebben, dat hij het stelen ontwend is en waarschijnlijk niet meer de oude kameraden zal terugvinden.

N°. 12 is de eenige oud-verpleegde onder mijn recidivisten, die geen paedagogische bezwaren tegen zijn dwangopvoeding heeft (hij is van allen verreweg de minst intelligente — bedenkelijk weinig intelligent zelfs). Een vak leert hij echter nauwlijks. Als hij in de inrichting komt kan hij lezen noch schrijven: daarom worden verscheiden jaren gebruikt om hem de noodige elementaire kennis bij te brengen, en eerst de laatste 10 maanden van zijn verblijf heeft hij halve dagen vakonderwijs. Hij leert wat aardappelen rooien, wat schoffelen, wat wieden — maar van een eenigszins voldoende opleiding tot landbouwer of tuinbouwer komt in dezen uiterst korten tijd natuurlijk niets. Maar hij is tevreden over den tijd dien hij daar heeft doorgebracht. Hij kan zich best schikken in het gestichtsleven en had zoo goed als geen straf (vertelt hij mij). En hij vindt dat hij er beter geworden is, want na zijn ontslag heeft hij „*geen idee*” meer om te stelen: *dat durfde hij niet meer*.

In den tijd dat hij in het opvoedingsgesticht verpleegd werd is zijn vader gestorven. Maar toch staat hij na zijn ontslag niet alleen en zonder hulp. Door zijn oudsten, getrouwden broer wordt hij in huis genomen. Dat duurt 3 weken. Maar N°. 12 doet geen, of althans slechts flauwe pogingen om werk te krijgen.

Dat mislukt natuurlijk: want hij zoekt zonder de geringste energie en heeft niet de geringste aanbeveling van vakkennis. Buitendien went hij zich zijn oude zwervende leven weer aan: zwerven overdag en zwerven 's nachts. Dat bevalt zijn huisgenooten niet en hij krijgt aanmaningen zich ordelijk te gedragen en zich in te spannen om kostgeld te kunnen betalen. Maar N°. 12 *verdraagt geen vermaningen en spoorloos verdwijnt hij*. Ik merk hem op, dat er mij erger dingen in de wereld schijnen dan het gemopper van een schoonzuster. Neen, zegt hij: hij vindt dat heel erg, hij heeft een ergen hekel aan dat gezeur.

Nu staat hij dakloos, broodeloos. Arbeid is buiten de quaestie. Hij was afgeschrikt, zagen we. Maar *afschrikking zonder meer blijkt niet voldoende* te zijn voor N°. 12. Twee maanden leeft hij van bedelen en van kleine diefstallen. Den heelen dag loopt hij met makkers te slenteren en vangt al wat er te vangen valt. Hij zelf beschrijft zijn criminaliteit als: „ladelichter en alles.” Geen nachtelijke diefstal. Hij is tevreden over zijn verdiensten: soms maakt hij vrij belangrijke sommen op één dag. Dan neemt hij vacantie totdat hij zijn geld in korten tijd verteerd heeft met *dobbelen* en met *bezoeken aan vrouwen* — dan weer stelen. Ten slotte wordt hij betrapt op looddiefstal in vereeniging en, na een maand preventief gezeten te hebben, veroordeeld tot 3 maanden. De kameraden bij dit laatste feit zijn: A. 19 jaar: woont thuis; werkeloos vakman; gunstig bekend; 1 voorstraf voor diefstal; B. 17 jaar: woont thuis; nog niet gestraft, wel verdacht; een man van verschillende beroepen; nachtelijk zwerver; onlangs bij patroon weggestuurd; C. 17 jaar: woont thuis; heeft meer gestolen; nog niet gestraft; loopt steeds bij bazen weg; zwerver. Geen van drieën goede beroepsdieven dus: N°. 12 heeft blijkbaar weinig aanzienlijken omgang, *leeft in de laagste kringen der dievenmaatschappij*. Dat bevestigt hij mij zelf, vertellend dat hij op den Zeedijk geen inbrekers kende: hij bemoeide zich niet met hen, maar alleen met de jongens die hij van vroeger kende. Waarschijnlijker is de verklaring dat de inbrekers N°. 12, den flauwhartigen kruimeldief, beneden hun stand oordeelden.

N°. 12 doorstaat dus zijn eerste 3 maanden gevangenis. Daarvan is natuurlijk geen verbetering te wachten, zou men denken. N°. 12 denkt er anders over. Als hij, nog op zijn 18^e jaar,

ontslagen wordt heeft hij weinig toekomst. Aan werken wordt eenvoudig niet gedacht. Bij zijn familie komt hij niet meer. En *in stelen heeft hij „geen idee” wegens zijn gevangenisstraf*, die hem heel slecht bevalen is. Zelfs de ontmoeting met zijn oude vrienden kan hem niet verleiden. Stelen omdat hij een harts-tochtelijk dobbelaar is en geld *wil* hebben om te verspelen? Ook dat niet: hij had nu eenmaal geen geld en dobbelde dus niet. Niet werken en niet stelen — het eenige wat overblijft is *bedelen*. Dat doet hij goedsmoeds 6 maanden lang — 6 maanden eerlijk hoewel hij geen dak heeft en in ellendige vuile armoede verkeert, en bedekt is met ongedierte. Aan het eind van die 6 maanden begint het hem te vervelen: de gevangenis is blijkbaar heelemaal uit zijn herinnering verdwenen: „waarom zou ik niet stelen” denkt hij. Maar hij steelt op een manier die niet veel meer inspanning of overleg vereischt dan bedelen. Hij wordt betrapt bij een van zijn allereerste, wellicht den eersten diefstal. Aldus: Op een avond ziet hij een winkel openstaan waar hij gewoon was oud brood te vragen: hij loopt er binnen en grijpt de koperen gewichten van de toonbank. Hij wordt oogenblikkelijk gegrepen en na een maand preventief gezeten te hebben veroordeeld tot 9 maanden.

Na zijn ontslag (hij is dan 20 jaar) gebeurt er iets bijzonders. Hij gaat aan het werk. Niet op eigen initiatief natuurlijk, maar het Genootschap tot Zedelijke Verbetering van Gevangenen bezorgt hem een betrekking op een weekboot van Rotterdam op Londen. Hij heeft een redelijk weekloon (*f* 9, waarvan hij eigen kost betalen moet). Na 3 maanden loopt hij weg. Zijn bezwaar is het volgende: Als de boot in Rotterdam lag had hij 1 of 2 dagen vrij, maar in Engeland mocht hij nooit aan wal en moest telkens eenige dagen aan boord blijven terwijl bijna alle anderen verlof hadden. Dat was hem *te onvrij*. Opnieuw werk zoeken doet hij niet: daar heeft hij geen idee in. Zoolang hij in betrekking was heeft hij niet gestolen, maar nu begint weer het oude leven van zwerven en stelen. Een arme tijd voor hem, blijkbaar. Want hij slaapt op straat en als hij goed bij kas is in een Toevlucht van het Leger des Heils. N°. 12 vindt het zelf heel begrijpelijk dat hij recideveerde. Want als je leeg loopt „weet je niet wat je doen moet.” En hij had geen geld.

Drie of vier weken later zit hij weer gevangen. Voor dit feit. Op een nacht legt hij zich met 2 anderen te slapen op een hooischuit. In het midden van den nacht staan ze op, trekken met hun drieën de stad in en weten niets belangrijkers of voordeligers te doen dan een looden pijp van een huis af te scheuren. Ze worden spoedig gevat en N°. 12, na een maand preventief gezeten te hebben, wordt veroordeeld, nu tot 6 maanden. Het zijn weer geen illustere vrienden met wie hij ditmaal zijn misdrijf gepleegd heeft. De een is een 20 jarig sigarenmaker met kleine voorstraf voor diefstal; hij is zonder vaste woonplaats wegens onaangenaamheden met zijn familie. De ander is een jongen van 19 jaar; zonder middel van bestaan; vraagt dikwijls aan de politie om onderdak; heeft geen tehuis omdat zijn moeder wegens bedelarij is opgepakt; is nog niet gestraft. Geen behoorlijke beroepsdieven dus, maar evenals N°. 12 kruimeldieven.

N°. 12 gaat dus, na ongeveer 4 maanden in vrijheid geweest te zijn, weer voor een half jaar de gevangenis in. Dat wordt een eentonig bestaan: eentonig door de regelmatige afwisseling van korte vrijheid en korte opsluiting, geregeld elk jaar een straf van een maand of zeven. En steeds na een straf weer hetzelfde leven: leegloopen, misschien bij toeval een klein beetje werken, steeds dezelfde kleine diefstalletjes — en weer de vergelding, steeds dezelfde vergelding met gevangenisstraf van middelmatigen duur. Er is geen ontwikkeling in het leven van N°. 12; hij gaat voort zooals hij begonnen is, door straffen wel geïntimideerd maar geenszins verbeterd, op zijn best van dief tot bedelaar vervormd.

Als 21jarig man wordt hij uit de gevangenis ontslagen. Ditmaal worden hem 4 maanden vrijheid toegemeten. Hij heeft ook nu weer niet gewerkt. Niet dat hij niet wilde werken, maar hij had er „geen idee in werk te zoeken” — de energielooze. Heel dikwijls slaapt hij op een politiebureau: ook al geen teken van vermeerderende energie. Op het bureau maakt hij kennis met een 21jarig werkeloos letterzetter, een zwerver die niet mag thuis komen, evenals N°. 12 een kruimeldief (had 1 straf van 10 dagen voor diefstal). Met dezen kameraad wandelt hij eenige morgens achterelkaar hongerig uit het politiebureau de straat op: ze stelen een aantal brooden die ze deels opeten

deels verkoopen. Dat kost N°. 12 5 maanden preventieve hechtenis en 6 maanden gevangenis.

Na ontslag 5 maanden vrij. Aanvankelijk leegloopen en stelen. Dan een maand lang een boot helpen lossen: in dien tijd geen diefstal. Daarna weer leegloopen en stelen. Steelt ten slotte uit een rommelkelder een ouden drijfriem ter waarde van 30 cents. Zijn mededader is een 21jarig los werkman die nog niet wegens diefstal veroordeeld is. N°. 12 zit 3 maanden preventief en wordt dan tot 8 maanden veroordeeld.

Bij ontslag is hij 24 jaar oud. Zijn periode van vrijheid duurt ditmaal slechts 6 weken. Niets gewerkt, ook geen los werk. Heeft goede voornemens gehad, maar recidiveert onmiddellijk na ontslag. Hoe dat kwam „weet hij niet”. Steelt ten slotte 3 kruiken jenever uit een onbeheerde wagen — in vereeniging met een 23jarig los werkman (getrouwd, niet ongunstig bekend, doch reeds wegens diefstal gestraft). N°. 12 zit 2 maanden preventief en wordt dan veroordeeld tot 9 maanden.

Vrije periode van $4\frac{1}{2}$ maand. Geen slag gewerkt, ook niet getracht werk te vinden. Wordt ten slotte betrapt op een inbraak in vereeniging met twee andere recidivisten, waarvan N°. 13 er een is. Met hun drieën zijn ze in den nacht uit Amsterdam getrokken om in een huis een paar uur *ver in te breken*. Ze doen een poging in twee verschillende huizen — de eerste poging mislukt en bij de tweede worden ze betrapt, vervolgd en weldra gegrepen. N°. 12 krijgt 3 jaar.

Dat is een verbazend verschijnsel in het leven van N°. 12: een inbraak, een stukje uit de hoogeschool van het dievenbedrijf, een daad die heel wat initiatief en wilskracht en veel moed vereischt. Het verschijnsel is echter bij nadere beschouwing minder verbazingwekkend dan het schijnt. Nadat N°. 12 ongeveer 4 maanden van zijn gewone kruimeldiefstallen geleefd heeft, ontmoet hij, in de Toevlucht van het Leger des Heils waar hij gewoonlijk slaapt, de beide personen met wie hij na enkele dagen de inbraak plegen zal. Een van zijn nieuwe kennissen is reeds eenmaal voor een inbraak gestraft — en het tweetal is juist in Amsterdam teruggekomen van een langen tocht waarop ze een groot aantal inbraken gepleegd hebben. Het is dus niet twijfelachtig van welke zijde het initiatief tot de nieuwe inbraak is uitgegaan —

en N°. 12 kan gehandhaafd blijven in zijn reputatie van volkomen energielooz dief. Het valt echter niet te ontkennen dat N°. 12, hij moge in wezen een kruimeldief, bijna een bedelaar zijn, toch kunstmatig, door associatie met gevaarlijker dieven tot inbreker is geworden. Natuurlijk wordt hij nooit een goed inbreker — maar het is zeer mogelijk dat hij, na zijn inleiding in deze nieuwe bedrijfstak, herhaaldelijk onder leiding van anderen uit inbreken zal gaan en zoo ten slotte na een veeljarige, vrij onnoozele praktijk van kleine diefstallen en kleine straffen, toch nog tot een zeer gevaarlijk en schadelijk werktuig in handen van meer bekwamen zal worden.

Tijdens deze straf van 3 jaar sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij 28 jaar oud.

Opmerkingen.

Aetiologie. Omstandigheden. Opvoeding laat veel te wenschen over. Toch: geheel verwaarloosd is hij geenszins. De finantieele omstandigheden in zijn ouderlijk huis waren bekrompen: armoede heerschte er niet. In het Rijksopvoedingsgesticht wordt hem maar heel weinig van een vak geleerd, zoodat hij op zijn 18^e jaar vrijwel zonder vakkennis in de maatschappij terugkomt. Maar indien hij niet opgezonden was dan had hij zonder den minsten twijfel in 't geheel niets geleerd: dat volgt uit zijn gedrag tot zijn 15^e jaar. En buitendien: al had men hem (waarschijnlijk met veel moeite) tot goed vakman opgeleid, dan zou dit weinig gebaat hebben: want nooit heb ik hem ernstige pogingen zien doen om werk te krijgen.

Dit (gebrekkige opvoeding, en onvoldoende vakopleiding) zijn de eenige punten van belang waarop de omstandigheden voor N°. 12 ongunstig geweest zijn. Daar buitendien zijn opvoeding volstrekt niet in de uiterste graad onvoldoende was, kunnen we geenszins uit de omstandigheden alleen, zelfs *niet vooral uit de omstandigheden zijn voortdurende misdadigheid verklaren.*

Aanleg. Spijbelaar. Nachtelijk zwerver. Wil niet bij een baas in de leer. Prikkelbaar. Overmatige reacties: (loopt om standje het huis uit). Verslaafd aan pruimen. Verslaafd aan het spel. Reeds als jongen van 12, 13 jaar houdt hij veel van gokken en besteedt aan het spel een deel van de opbrengst van zijn diefstallen. Later

wordt het een hartstocht. Als hij eenmaal speelt dan speelt hij door tot hij geen cent meer heeft: dat kan hij niet anders, hij heeft dan geen macht meer over zich. Zoo lang hij niet *ziet* spelen voelt hij geen hartstocht. Ziet hij het dan is hij verloren.

Opmerkelijk is bij N°. 12 zijn *afkeer van allen arbeid*. De school en het onderwijs staan hem zoo tegen, dat hij reeds op zijn 8^e jaar (en later nog tweemaal) resoluut wegloopt. Bij een baas is hij nooit geweest: dat weigert hij eenvoudig. En als hij met geweld en slagen in een betrekking gedwongen is loopt hij weg zoodra hij er is. Hij heeft in zijn heele leven vrijwel nooit een slag gewerkt. Hij schuwt ook antisocialen arbeid. Zijn diefstallen zijn niet veel meer dan het uitstrekken en terugtrekken van de hand en hard wegllopen. Soms is hem ook dit te bezwaarlijk. Dan bedelt hij. N°. 12 is dus in zijn bezwaren tegen den arbeid geheel verschillend van den gewonen beroepsdief. Die hebben geen bezwaar tegen inspanning: dat blijkt uit de dikwijls inspannende misdrijven die ze plegen; dat is ons ook eenige keeren gebleken uit de graagte waarmee ze zich op gevangenisarbeid werpen; maar door de ongeregeldeheid van hun aanleg, herhaaldelijk ook door bepaalden afkeer van voortgezette arbeid, falen ze in de eerlijke maatschappij. Anders N°. 12. Ook hij is ongedurig en heeft afkeer van voortgezette arbeid. Hij voelt het als kwelling „den heelen dag op school te moeten zitten”. Ook vertelt hij mij over een korte periode van vrijheid: dat hij wel wilde werken maar „de dagen duren te lang”. Na zijn invrijheidstelling wil hij nu wel werken: „als hij maar vrij is” in zijn betrekking en buiten zijn werkuren mag doen wat hij verkiest. De eenige betrekking die hij gehad heeft (een plaats op een boot) laat hij in den steek omdat hij ook buiten zijn werktijd, als de anderen vrij waren, gebonden was. Dit alles bewijst dat N°. 12 ongedurig is. Maar hij spant zich *nooit* in — ook niet voor zeer korten tijd, geen oogenblik. Het schijnt mij moeilijk dit verschijnsel door uiterste ongedurigheid *alleen* te verklaren. Deze afkeer van *alle* inspanning is een verschijnsel op zich zelf — een verschijnsel dat we bij den gewonen beroepsdief niet vinden. Vulgo: luiheid. Dat is goed — als maar tevens overwogen wordt, dat een zoo hardnekkig tegen dwang en slagen volgehouden strijd tegen allen arbeid geen willekeurig bedachte kuur is.

N°. 12 is er zeker niet ver van af als hij als hoofdoorzaak van zijn misdadigheid voorstelt: „geen werklust”. Zijn *recidives vinden steeds plaats terstond na zijn invrijheidstelling*. Hij werkt niet, tracht niet te werken en moet dus stelen. Hij steelt steeds in armoede — maar heeft nooit een poging gedaan die armoede op eerlijke wijze te bestrijden. Eenmaal wordt zijn manier van recidiveeren gecompliceerd door het feit, dat hij in heftige reactie op de vermaningen van zijn huisgenooten het huis uit loopt. Geen werklust: dat is de hoofdzaak.

Classificatie: beroepsdief-landlooper. Eigenlijk juister: beroepsdief-bedelaar. Ik geloof echter niet dat er tusschen deze beide (N°. 11 en N°. 12) veel onderscheid bestaat. N°. 12 is zwervende en soms bedelende in de stad en het zal waarschijnlijk bloot toeval zijn (een ontmoeting) dat N°. 11 een korten tijd van werkelijke landlooperij gekend heeft terwijl N°. 12 totnutoe steeds binnen de stadsmuren bleef.

De *onmaatschappelijke daden* van N°. 12 zijn typisch die van een beroepsdief-landlooper: doorgaans kleine criminaliteit, soms misdadigheid en bedelarij tezamen in een zelfde tijdvak, een enkele periode waarin hij van bedelarij alleen leeft. Zijn levensstandaard is voor een beroepsdief zeer laag. Hij slaapt op straat, in een Toevlucht van het Leger des Heils of in een politiebureau. Zijn *aanleg* vertoont nog in duidelijker mate dan we dat bij N°. 11 zagen de verslapping, de wezenloosheid, die we als bepalende oorzaak van den aard zijner anti-sociale carrière veronderstelden. Als hij in zijn jeugd een ietwat langeren zwerftocht onderneemt dan beschrijft hij zich als „meegenomen” door zijn kameraden. Afkeer van alle inspanning. Volslagen gebrek aan initiatief: in een van zijn vrije periodes wil hij wel werken maar heeft „geen idee” het te zoeken. Zijn intellect schijnt uiterst beperkt en traag. Zijn sexualiteit is waarschijnlijk gering. Nooit heeft hij met een vrouw samengewoond. Niet uit buitensporige kuisheid voorwaar! Maar waarschijnlijk omdat hij, laksch man zonder initiatief, ook bij de bevrediging van zijn sexueele wenschen zich geen plan of vastheid wist te veroveren. Als hij geld heeft bezoekt hij vrouwen. Maar als hij geen geld heeft dan berust hij. Zijn hartstocht heeft niet een zoo aanzienlijke kracht dat ze hem aanzet tot inspanning om zich zijn bevrediging te ver-

schaffen. Zoo zijn er van zijn vrije perioden geweest waarin hij niet „naar meisjes geweest” is. Toch heeft N°. 12 hartstochten: pruimen en dobbelspel. Maar dat zijn hartstochten die niet in kracht en activiteit geleefd worden. Integendeel: ze geven genot zonder inspanning.

Genoeg om aannemelijk te maken dat N°. 12 een wezenloos, bewegingloos man is — een bewegingloosheid die weerspiegeld wordt in zijn daden.

Wat zal zijn *toekomst* zijn? Hij heeft *goede voornemens*. Niet uit braafheid. Maar „ze beginnen nu zoo raar te doen” zegt hij mij, doelend op de hem ongekend lange straf waartoe hij de laatste maal veroordeeld is. En hij heeft erg het land aan het gevangenisleven. Als hij werkt(!) en onder eerlijke menschen leeft denkt hij misschien wel op het smalle pad te kunnen blijven. Maar als hij zijn vroegere vrienden in het kwaad weer ontmoet dan gaat het zeker weer mis met hem, zegt hij zelf.

Dát kunnen we gerust aannemen, dat de lange straf die hij ten slotte gekregen heeft (na 6 korte vrijheidstraffen en na $\pm$ 14 jaar diefstal!) hem belangrijk intimideeren zal. Want hij heeft herhaaldelijk bij vroegere gelegenheid blijk gegeven voor straf bevreesd te zijn. Na zijn ontslag uit de dwangopvoeding en tweemaal na afloop van een korte gevangenisstraf vonden we hem zoo afgeschrikt dat hij in diefstal geen idee meer heeft, dat hij niet meer durft. Hoeveel groter zal dus de invloed van deze lange straf zijn. Maar het resultaat? — zal wel evenmin als de vorige keeren eerlijkheid zijn. Waarschijnlijk evenals vroeger eerst een periode van bedelarij en als de herinnering aan de straf uitgesleten is opnieuw diefstal. En zelfs de ijverigste *raadsman* zou hem nauwlijks leiden kunnen. Zoolang hij een zoo sterken afkeer van arbeid behoudt is het onmogelijk hem tot een eerlijk leven te brengen. Bij vele beroepsdieven zal men door tactvolle behandeling en passende beroepskeuze heel wat vermogen. Niet bij N°. 12: want hij recidiveerde als regel niet onder den invloed van schokkende gebeurtenissen, maar eenvoudig omdat hij onoverwinlijke bezwaren heeft tegen *elken* vorm van maatschappelijken arbeid. Hij zal niet werken tenzij onder dwang en onder onafgebroken toezicht.

N°. 13.

Leeftijd tijdens onderzoek: 21 jaar.

Veroordeelingen:

19 jaar	vernietiging van Rijks goed	6 maanden gevangenis en ontslag uit den militairen dienst.
20 „	diefstal	3 maanden.
21 „	poging tot diefstal (in vereeniging, met inklimming)	3 jaar.

Over zijn *familie* deelt N°. 13 mij het volgende mede. De heele familie van moeders kant is, voorzoover hij ze kent, erg zenuwachtig; een oom van moeders kant heeft toevallen. Zijn *moeder* zelve is „erg beverig, zenuwachtig en driftig”. Zijn vader en diens familie zijn heelemaal in orde, volgens N°. 13. Het bleek mij echter dat de *vader* een „drinkebroer” was die op lateren leeftijd in een armenhuis terecht komt. Overigens weet N°. 13 weinig van zijn familieleden buiten het ouderlijk huis: van zijn grootouders bv. zoo goed als niets.

Wat de *criminaliteit* betreft: N°. 13 is „de eenige slechte” in de familie.

Van *zichzelf* weet hij geen abnormaliteiten te vermelden. Alleen: hij is „erg zenuwachtig; zoo beverig en trillerig”: dat is blijkbaar voor wie zijn zenuwachtig lachen ziet dat hij dikwijls niet meester is en zijn voortdurende geagiteerde handbewegingen. Geen drankmisbruik ¹⁾. Wel was hij enkele keeren dronken als hij eens veel geld had.

1) Bevestigd door telkaarten. De registers van veroordeeling der Amsterdamsche kantongerechten bevatten geen veroordeeling van N°. 13 wegens openbare dronkenschap.

N°. 13 maakt een intelligenten indruk. Hij vertelt helder, doeltreffend en dwaalt niet af.

Ik heb geen reden aan zijn betrouwbaarheid te twijfelen. Voorzooover ik hem kon controleeren (minder dan bij anderen: ik had slechts 2 dossiers en geen politierapport) waren zijn mededelingen juist.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Te Amsterdam geboren en getogen. Tweede kind.

Zijn opvoeding heeft veel te wenschen overgelaten. Zijn vader is doorgaans van huis: is gewoonlijk ongeveer 6 weken uit en dan een week thuis: dat brengt zijn betrekking mee. Als N°. 13 ongeveer 5 jaar oud is begint zijn moeder bedenkelijk ziekelijk te worden, zoodat ze zich heel weinig om de opvoeding van haar kinderen bekommeren kan. Ze heeft buitendien niet de geringste macht over N°. 13. Ze verbiedt hem wel maar slaat nooit en daarom is hij heelemaal niet bang voor haar. Als hij ongeveer 13 jaar oud is wordt zijn moeder naar het ziekenhuis gebracht waar ze weldra sterft. N°. 13 resumeert zelf zijn opvoeding: hij is heelemaal wild opgegroeid en was altijd op straat.

Het gezin was niet arm. De vader des huizes zond trouw aan zijn gezin: ± f 10 per week — en het gezin bestond uit moeder, N°. 13 en 4 zusters. Lang geen luxe, maar ook geen armoede.

Op zijn 6^e jaar gaat N°. 13 naar de openbare school. Dat bevalt hem niets. Het *onderwijs verveelt hem sterk en hij is veel liever op straat.* In zijn daden zijn de consequenties van deze ongunstige appreciatie duidelijk merkbaar. Nauwlijks is hij op school of hij begint te *spijbelen* (op zijn 6^e of 7^e jaar dus reeds). Hij maakt het niet zoo bont als N°. 12: hij blijft nooit lange tijden achterelkaar weg, maar met vaste regelmaat van elke week 1 of 2 dagen. Erg ongeregeld is hij, maar lastig eigenlijk niet: hij was geen jongen die zijn meesters plaagde en kattenkwaad onder de lessen uithaalde. Maar alleen dan is hij lastig (en dan ook flink) als ze hem willen dwingen: dan maakt hij geweldige ruzie en kabaal, want hij is „erg van legenstribbelen”. Dat blijkt. Zes jaar lang gaat het vrij goed. Dan wordt hij op zijn 12^e jaar voor een diefstalletje opgepakt en daarom van school

gestuurd. Dan naar een Christelijke school. Dat duurt maar 14 dagen. Het is juist kermis in dien tijd en N°. 13 denkt er niet over zijn plicht te doen. Een oom denkt er anders over en tracht hem te dwingen, Niet zoo makkelijk: N°. 13 verzet zich heftig en wordt door zijn oom naar school „gesleept”. Ook dat baat niet: de meester is natuurlijk onvriendelijk tegen den spijbelaar, N°. 13 maakt oogenblikkelijk ruzie met hem, de meester scheldt hem uit — en N°. 13 heeft er al lang genoeg van en loopt weg: wordt buitendien nog weggejaagd. Zoo is het einde van zijn schooltijd: dwang tot plichtsbetrachting prikkelt hem slechts tot het uiterste verzet. Maar ondanks deze moeilijkheden en ondanks de ongeregeldeheid van zijn schoolbezoek heeft hij in deze jaren een vrij voldoende kennis verzameld. Zijn hoofd is blijkbaar goed, en daaraan heeft hij het te danken dat hij op zijn 12^e jaar de lagere school bijna is doorloopen.

Tot zijn 12^e jaar is schoolverzuim zijn eenige zonde. Hij zwerft in de stad en haalt allerlei kattenkwaad uit, maar tot stelen is hij niet gekomen — merkwaardigerwijze. Hij blijft eerlijk tot hij, in zijn laatste schooljaar, kennis maakt met een mede-scholier: dat was een volslagen boefje. Nu gaat hij doen waartoe hij alleen geen moed of geen initiatief had: *onder leiding van zijn nieuwe kameraadje gaat hij stelen*. Eerst niet zelf stelen, maar op den uitkijk staan als zijn vriendje zich allerlei begeerlijkheden verovert. Weldra zelf meestelen: oliekoeken uit kramen, snoepgoed uit winkels, boodschappen uit de mandjes van dienstmeisjes, maar ook dikwijls dingen waaraan ze zelf niets hebben en die ze bij den „snees” moeten verkoopen. Zelfs al insluipingen in woonhuizen plegen ze. Zoo hebben ze altijd geld — dat altijd aan snoepgoed verteerd wordt. Dat gaat een tijd goed — dan worden ze echter eenmaal opgepakt, naar het bureau gebracht maar gauw weer vrijgelaten. Den volgende dag zelfde diefstallen — en weer opgepakt en vrijgelaten. Het is merkwaardig, maar *deze herhaalde arrestatie is voldoende om N°. 13 af te schrikken*. Hoewel hij niet veroordeeld wordt, zelfs niet voor den rechter komt, geeft hij van nu af aan zijn crimineel bedrijf op. Hij ontmoet zijn vriend nog en weet dat deze, meer onverschrokken van aard, doorsteelt, maar N°. 13 wil niet meer met hem mee: hij is bang. Het vriendje wordt weldra

naar een opvoedingsgesticht gezonden — en dan staat N°. 13 weer alleen: zonder eigen initiatief en voortaan zonder verleider, zonder vreemd initiatief en vreemden durf. Waarvan het *gevolg* is, dat hij niet steelt van zijn 13^e tot zijn 20^e jaar. Ik geloof dat het waar is, dat hij zich de 7 volgende jaren schuldeloos gedraagt. Want had hij mij willen beliegen dan zou hij ook de talrijke diefstallen op zijn 12^e jaar verzwegen hebben. Daarbij komt, dat mij deze bijzondere afwisseling van eerlijkheid en crimineele periode niet onverklaarbaar voorkomt. N°. 13 is niet iemand om alleen te stelen, hij moet altijd met een ander zijn om te durven; dat vertelt hij mij zelf, en dat geloof ik, lettende op de hulpeloosheid die uit zijn verder leven blijkt. Als hij later, nog niet ingewijd in het dievenleven, zich door diefstal zijn onderhoud wil verdienen, pleegt hij na lange overwegingen een hoogst onnoozel feit. En als het blijkt dat de waarde van het gestolene geheel onvoldoende is meldt hij zich uit pure neerslachtigheid als dief bij de politie aan. Hij is niet in staat, alleen zijnde, met voldoende kracht van hoofd en wil zijn misdadig bedrijf te voeren. Als we dit overwegen dan wordt het begrijpelijk dat N°. 13 van 6—12^e jaar wel spijbelt en dus in tallooze verleidingen vervalt maar niet steelt, omdat hij toevallig geen crimineele elementen in zijn naaste omgeving vindt; dan een tijdlang steelt onder leiding van een boefje, onmiddellijk weer in een bevreesde eerlijkheid terugvalt zoodra hij een kleine moeilijkheid ondervindt, en eerlijk blijft omdat zijn vriendje weldra uit zijn omgeving verdwijnt.

Met denzelfden misdadigen vriend heeft hij op zijn 12^e jaar *nachtelijke zwerftochten* gehouden, rondgeslenterd en dikwijls in een kar geslapen — alles zooals dat te doen gebruikelijk is. Als hij van zijn vriend bevrijd is keert hij tot een vrij geregeld leven terug. Op ruim 12 jarigen leeftijd komt hij bij een baas om het schoenmaken te leeren. Eerst bij twee patroons die hem niets leeren. De derde is beter. Daar blijft hij ongeveer 1½ jaar; hij is er tevreden en leert nogal wat van zijn vak. Zijn patroon is niet in alle opzichten met hem ingenomen. Want N°. 13 bleef nog al eens onder een of ander voorwendsel van zijn werk weg. Hij was ongezeggelijk. En hij kón wel vrij goed werken, maar „de wil was er niet

altijd.” Zoo ernstig zijn de bezwaren echter niet dat hij daarom weggestuurd zou worden. De dienstbetrekking wordt eerst na 1½ jaar verbroken op verzoek van N°. 13's „kostheer.”

Zijn ouderlijk huis is inmiddels opgebroken (hij is dan 14 jaar), omdat zijn moeder ter verpleging naar een ziekenhuis moest overgebracht worden. Buitendien wordt zijn vader werkeloos. Geen geld dus en geen ouderlijk huis: daarom worden N°. 13 en zijn 3 zusters in een philanthropisch gesticht opgenomen. Vandaar wordt hij weldra uitbesteed — eerst in een gezin te Amsterdam waar hij heel tevreden is, dan bij een schoenmaker op een dorp in een onzer oostelijke provinciën. Die overplaatsing staat hem niet aan. Hij is nu bijna 16 jaar en eenvoudig *verslaafd aan de groote stad*. Toch waren zijn vermaken nog van onschuldigen aard: van stelen is in dezen tijd geen quaestie en van omgang met vrouwen evenmin: dat komt later. Maar wat hem zoo sterk bindt aan Amsterdam dat zijn vrienden met wie hij een groot deel van zijn vrijen tijd op pad ging, roeiend en tal van andere kleine vermaken genietend die hem zijn tijd vullen met vroolijke afwisseling. (Zijn zakgeld was voldoende: 30 cent die hij kreeg en f 1 die hij achterhield van zijn loon). Buitendien woont er heel wat familie van hem in Amsterdam: bij hen bracht hij dikwijls prettige Zondagen door. Nu wordt hij ineens in een dorp gezet: „met overal niks dan hei en allemaal vreemde menschen,” heelemaal aan zichzelf overgelaten — en zelf moet hij maar zien de middelen te bedenken om zich alleen te vermaken. Dat kan hij niet, en hij verveelt zich zoo buitensporig dat hij „*heimwee*” naar Amsterdam krijgt. Hij houdt het niet lang uit en *loopt na twee maanden weg*: loopt een geweldig stuk en laat zich het laatste eind door de politie per spoor naar Amsterdam brengen. De inrichting die zich zijn lot heeft aangetrokken wil hem weer naar buiten zenden: maar N°. 13 geeft in gemoede den raad dat niet weer te doen: want hij loopt toch weer weg. Daarom trekt deze verzorgster de handen van hem af. Dan gaat hij naar zijn vader: maar deze redeneert eenvoudig: ik heb geen werk en kan je niet onderhouden: toen ging zijn vader links en hij rechts — alleen op zijn 16^e jaar.

In dezen tijd (d. w. z. omstreeks zijn 17^e jaar) begint zijn *omgang met vrouwen*. Niet heftig echter: slechts enkele malen

brengt hij nachten door in de Nieuwe Pijp, en op de Zeedijk komt hij in 't geheel niet: die leert hij eerst kennen in zijn laatste crimineele periode op bijna 21 jarigen leeftijd. Ook in dit opzicht wijkt hij af van den levensloop van een echten beroepsdief: die behoort op zijn 15^e—16^e jaar op de Zeedijk te komen.

N°. 13 verkeert dus nu in zeer ongunstige omstandigheden: op zijn 16^e jaar alleen, en een aanvang makend met lichte uitspattingen. Toch wordt hij niet misdadig. Hij is lang niet rijk in den nu volgenden tijd, maar heeft aanhoudend werk in zijn vak en leeft eerlijk. Eerst bij een baas bij wien hij kost en inwoning heeft: ontslagen wegens slapte. Dan bij een vroegeren baas terug: bewijs dat hij daar geregeld en vlijtig gewerkt heeft. Met f 5 die hij hier verdient (hij had dus eenige vakkennis) en tusschenbeide een gift van zijn vader weet hij toe te komen.

Het dreigt een verhaal van eerlijke armoede te worden. Maar N°. 13 is lichthartig genoeg om dezen moeilijken weg plotseling te verlaten en een levensplan te bedenken dat zijn phantastischen geest meer bekoort. Op een goeden dag (hij is nog geen 18 jaar) ontmoet hij een vriend die van de keuring komt. Deze vertelt hem een en ander over den dienst. En N°. 13 „*krijgt er in éénen idee in*” en *teekent voor 10 jaar*. Er zijn ook auto-paedagogische overwegingen in het spel: hij was van oordeel dat de militaire tucht heel nuttig voor hem zou zijn: want hij „was zoo ongeregeld voor zich zelf”, hij *kon geen geld in zijn zak houden en „dee net waar hij idee in had”*; zijn familie bemoeide zich niet met hem en hij was dus zoo heelemaal vrij. Merkwaardige zelfcritiek, die heel wat helderder licht op zijn leefwijze werpt dan we door de constateering van enkele feiten hebben kunnen verkrijgen. Jammer dat hij niet begrepen heeft dat de dienst in 9 van de 10 gevallen voor personen van zijn aanleg een verderf is inplaats van een opvoeding. Dat zal blijken. Reeds spoedig na zijn indiensttreding begrijpt N°. 13 dat hij zich veel te hooge verwachtingen gebouwd heeft.* De dienst valt hem erg tegen — maar voorloopig geen catastrophes. Als hij ongeveer een jaar in dienst is krijgt hij een lichte straf om de volgende reden. Een afdeeling corveërs, waaronder N°. 13, wordt door een toezierend onderofficier getreiterd. Dat verdraagt N°. 13 niet en hij zegt

een brutaliteit tegen zijn meerdere. Gestraft met 4 dagen arrest. Hij reclameert bij den kapitein omdat hij zijn straf onrecht vindt. De kapitein deelt hem mede: jullie zijn toch allemaal leugenaars. N°. 13, reeds in opstand wegens de straf die hem onrechtvaardig schijnt, voelt zich door deze bejegening nog feller getergd. Hij wil zich over den kapitein beklagen. Daarvan wordt hij met moeite teruggebracht: maar hij breekt het arrest dat hij onbillijk acht en wordt voor deze overtreding met provoost gestraft.

Sinds deze gebeurtenissen is de dienst hem een gruwel en hij *besluit zich te laten weggagen*. Het is hetzelfde verschijnsel dat we in zijn schooltijd hebben waargenomen: hij is niet lastig maar „erg van tegenstribbelen” — en is eenmaal zijn geest van verzet opgewekt, dan is er niets dat hem kan dwingen. Sinds hij besloten heeft dat hij uit den dienst wil, begaat hij voortdurend alle denkbare overtredingen, wordt op alle mogelijke manieren gestraft. Niets baat: hij gaat een jaar lang voort zich te verzetten. Dan wanhopen de militaire autoriteiten eraan hem te dwingen, geven hem voor opzettelijke vernieling van uitrustingsstukken 6 maanden gevangenisstraf en ontslag uit den dienst.

Aan het eind van zijn straftijd, op 20jarigen leeftijd, staat N°. 13 weer in de burgermaatschappij: met een ongunstig getuigenschrift over zijn tweejarigen dienstitijd en met halve vakkennis. Zijn uitgaanskas ($\pm f$ 6) besteedt hij aan kleeven: hij heeft dus geen geld om gereedschap te koopen en zonder gereedschap kan hij geen werk in zijn vak krijgen. Hij staat er dus slecht voor, vindt hij. Enkele zwakke pogingen waagt hij om werk als loopknecht te vinden; en als die mislukken is hij *heelemaal moedeloos*: „*er zijn er zooveel in Amsterdam*”, overweegt hij: en geeft het op verder naar werk te zoeken. Korten tijd is hij bij een oom in huis: maar zoodra hij merkt dat zijn onderhoud voor zijn gastheer een te zware last is gaat hij weg en gaat logeeren in „kleine logementjes.” Intusschen is hij tot totale armoede vervallen (het is nu 3 weken na zijn ontslag uit de gevangenis). Hij heeft zelfs geen geld voor nachtverblijf en brengt den nacht in de open lucht door. Hij wil stelen voor brood en onderdak — maar weet niet hoe of wat. Dan valt het hem in, dat er eens bij zijn moeder waschgoed gestolen is. De herinnering doet hem besluiten tot een soortgelijken diefstal: een andere weet hij niet te

bedenken. Maar de buit is zoo gering, dat ze hem geen dag in het leven zal houden. Hij is opnieuw moedeloos en weet geen uitkomst: opnieuw te stelen schijnt niet bij hem op te komen: wat zou hij ook bedenken, want hij is niet iemand om alleen te stelen, zegt hij. Dan ziet hij zijn slechte kleeren en overweegt dat het juist Zondag wordt — dat doet de maat overvloeien: hij voelt zich zoo jammerlijk en hulpeloos, dat hij besluit zich bij de politie aan te geven als dief van de voorwerpen die hij pas gestolen heeft: dan heeft hij tenminste brood en dak — en geen moeite meer. Let wel: hij stal niet om in de gevangenis te komen (dat erkent hij zelf herhaaldelijk), maar hij meldt zich bij de politie omdat hij niet *genoeg* heeft kunnen stelen, omdat hij zich onbekwaam voelt zijn levensonderhoud bij elkaar te stelen. Hij wil in de gevangenis, niet omdat hij een ongelukkig en eerlijk man was, maar omdat hij de kracht mist hetzij eerlijk hetzij door diefstal zijn brood te verdienen.

Zijn diefstal kost hem 3 maanden gevangenis.

Na deze straf staat hij er niet anders voor dan na zijn eerste invrijheidstelling: hij is energieloos als toen en kent zijn vak maar half. Van tevoren is hij ervan overtuigd dat er in Amsterdam geen werk voor hem te krijgen is: dat probeert hij niet eens. Hij begint onmiddellijk te zwerven: dagen lang den grooten straatweg af. Maar weldra wordt hij in een stad, waar ze den zwerver blijkbaar niet vertrouwen, opgepakt en als minderjarige door de politie naar Amsterdam teruggebracht. Dat baat weinig, want zijn vader, die van enkele guldens pensioen leeft, is niet van plan zich iets van hem aan te trekken. Maar er komt andere hulp: hij krijgt gereedschap van het Genootschap tot zedelijke verbetering van gevangenen en vindt, zoo toegerust, weldra werk bij een schoenmaker. Daar leert hij werken: 13 uur per dag. Zijn weekloon is slechts f 5., maar hij erkent dat hij niet meer waard was. Na 6 weken heeft hij er genoeg van hard te werken voor weinig geld: hij heeft „er geen idee meer in” en *loopt weg*. Hij heeft nu voldoende ervaring van den arbeid, zoekt geen bazen meer — en *gaat bedelen*. *Dat bevalt hem best*, zegt hij. Al bedelend trekt hij een groot deel van het land door, want „je kan toch niet altijd op denzelfden weg blijven loopen.” In een grensprovincie gekomen ontmoet hij een man van ongeveer

gelijken leeftijd: een recidivist die reeds 2 maal wegens diefstal veroordeeld is. Het blijkt dat deze ook uit Amsterdam komt: dat is reden genoeg voor verbroedering: ze zullen samen verder gaan. Ze beginnen met de grens over te trekken. De nieuwe vriend heeft wat verteld van een groote stad aan gene zijde van de grens en dat heeft bij N°. 13 de begeerte opgewekt die stad te gaan zien. Aanvankelijk gedragen ze zich als gewone landloopers: bedelend, aan de politie vragend om brood en nachtverblijf, ook wel slapend in hooibergen. Op hun terugreis naar Amsterdam gaan ze stelen: eerst slechts kleinigheden, weldra inbraken. Dat brengt goed geld op, en zoo zijn ze in de gelegenheid hun landloopersplunje af te danken en zich te steken in de nette kleeven die voor den groot-steedschen beroepsdief gewoonte en noodzaak zijn. Met deze uiterlijke metamorphose gaat een ontwikkeling in criminaliteit gepaard — en als ze in Amsterdam terug zijn vestigen ze zich als beroepsdief, ja, houden zich vooral bezig met de groote criminaliteit: plegen gewoonlijk te zamen een paar maal per week een inbraak. De enkele weken die ze nog op vrije voeten zijn gebruiken ze om zich in de dievenmaatschappij in te burgeren. N°. 13 komt in den kost ¹⁾ bij een publieke vrouw die goed op de hoogte is van het dievenbedrijf en een goede hulp is bij den verkoop der gestolen zaken. De kameraad van N°. 13 woont samen met een beroepsdief. En beide leeren in dezen tijd een groot aantal beroepsdieven kennen.

Na $\pm$ 4 maanden vagebondage en enkele weken Amsterdamsche beroepsdiefstal wordt het tweetal betrapt op de inbraak die ze, zooals we vroeger zagen, tezamen met N°. 12 plegen. N°. 13 krijgt 3 jaar.

Tijdens dezen straftijd sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij 24 jaar.

Opmerkingen.

Aetiologie. Omstandigheden. Finantieele omstandigheden in ouderlijk huis: arbeidersinkomen. Tot zijn 14^e jaar zeer verwaarloosde opvoeding. Daarna korten tijd goede leiding en vanaf zijn 16^e jaar staat hij op zich zelf. Deze verwaarloozing, zeker in de hoogste mate nadeelig voor N°. 13, kan echter niet

1) Ik weet niet zeker of hier een samenleving bedoeld is.

als de eenige oorzaak van zijn criminaliteit gelden. Immers: tijdens die verwaarloozing is hij slechts korten tijd diefje en herstelt zich zonder dat er verbetering in zijn opvoeding gekomen is; d. w. z. de slechte opvoeding alleen is onvoldoende om N°. 13 blijvend crimineel te maken. Jaren lang blijft hij eerlijk en eerst tegen zijn 20^e jaar steelt hij weer, als er naast het, natuurlijk blijvende, nadeel van zijn gebrekkige opvoeding ook andere invloeden zijn die hem tot misdrijf voeren.

Als een andere belangrijke criminogene omstandigheid zal men zijn ontmoeting met een slecht kameraad willen beschouwen. Terecht. Maar iedere jongen en iedere man heeft in zijn buurt wel een slecht kameraad. Waarom valt N°. 13 en anderen niet? Waarom sluit N°. 13 zich juist bij dien makker nauwer aan?

Aanleg. Spijbelaar van middelmatige intensiteit. Nachtelijk zwerver. Blijft herhaaldelijk dagen van zijn werk weg. Wisselt nu en dan van baas en van vak — maar niet zeer dikwijls. Redenen o. a.: te weinig loon en te veel arbeid, een plotselinge bevielging voor een ander beroep. Zeer gevoelig voor de publieke opinie: zijn gebrek aan Zondagsche kleeren is ten slotte de beslissende reden waarom hij zich bij de politie als dief aangeeft. Prikkelbaar (zie diensttijd). Ongezeglijk. Halstarrig door straf (erg van tegenstribbelen).

Leeft zeer „ongeregeld”. „Dee net waar hij idee in had” Kan geen geld in zijn zak houden. Hij „krijgt in éenen idee” in den militairen dienst op het verhaal van een kameraad — loopt uit zijn vak en verbindt zich voor 10 jaar. Alles bewijzen, dat N°. 13 een man is die handelt onder den indruk van het oogenblik, of, wat op het zelfde neerkomt: wiens handelingen slechts door tegenwoordige gevoelens en overwegingen worden geleid, wiens reacties onvoldoende getemperd zijn. Als hij lust heeft iets te koopen dan koopt hij het terstond, niet overwegend dat hij met zijn kleine weekloon nog zeven dagen moet toekomen. Een aanlokkelijk verhaal over het militaire leven doet hem oogenblikkelijk besluiten zich voor 10 jaar te verbinden: hij overweegt geen bezwaren, overweegt zelfs niet wat voor de hand ligt: dat het zeer onverstandig en gevaarlijk is het vak dat hij reeds half kent voor een onzekere toekomst te laten varen. Hij reageert steeds onge-temperd: zòò dat hij zich nooit weerhouden kan een onverstandige

wensch (waarvan hij het onverstandige op dat oogenblik niet overweegt) in daad om te zetten: hij „dee net waar hij idee in had”. Een ander voorbeeld van de ongetemperdheid van zijn reacties is dit: reeds na enkele dagen vergeefs werk-zoeken is hij volslagen ontmoedigd en hij overweegt niet dat deze aanvankelijke teleurstelling voor zijn kans op succes nog weinig te beteekenen heeft.

Ondanks al deze ongunstige eigenaardigheden en ondanks ongunstige omstandigheden blijft N°. 13 tot zijn 20^e jaar bijna geheel buiten misdrijf — een korte periode van beroepsdiefstal omstreeks zijn 12^e jaar uitgezonderd. Hij spijbelt 5 jaar lang zonder te stelen. En zelfs de moeilijke periode omstreeks het 17^e jaar doorstaat hij zonder tot misdrijf te vervallen, hoewel hij in dien tijd geheel op zich zelf staat en een zeer gering weekloon verdient. Wat we als *oorzaak van deze wel wat wonderbaarlijke eerlijkheid* kunnen vinden! In de eerste plaats wel dit: dat hij, hoewel nu en dan van baas verwisselend, toch blijkbaar zonder te veel moeite geruimen tijd achtereen in dezelfde betrekking bleef. Hij is niet iemand, zooals we dat bij vele andere beroepsdieven zagen, die voortdurend van den eenen patroon naar den anderen loopt, niets leert en ten slotte tot behoorlijke kostwinning niet bekwaam en niet in staat is. Ook de omstandigheid dat er in zijn vak geen vaste periodieke werkeloosheid voorkomt heeft er stellig veel toe bijgedragen hem bijna zonder onderbreking aan den arbeid te houden. Hij werkt jaren lang geregeld door ($\pm$ 13^e—18^e jaar). Hij werkte dus, verdiende wel weinig, maar had ook geen dwingende behoefte aan veel geld. Hij gaat uit als hij lust heeft en verteert in korten tijd al zijn geld. Maar als zijn geld op is voelt hij de behoefte aan meerdere uitgaven niet als noodzaak. Sterke hartstocht schijnt hij niet gevoeld te hebben. Althans, hij vertelt mij slechts enkele malen een vrouw bezocht te hebben voor hij in het dievenleven verviel. Deze betrekkelijke matiging bewijst dat zijn sexualiteit niet sterk was — want aan zelfbedwang kunnen we de matigheid van zijn uitpattingen niet toeschrijven: zelfbedwang kent N°. 13 niet.

Als we deze twee eigenaardigheden zien — dat hij vrij geregeld arbeidde en weinig dringend behoefte aan geld had — dan wordt het begrijpelijk waarom hij geruimen tijd niet stal.

Waarom verviel hij op zijn 20^e jaar tot misdrijf? Op zijn 18^e jaar breekt hij zelf de lijn van zijn geregelden arbeid af om in dienst te gaan. In dienst mislukt hij omdat hij zich door prikkelbaarheid tot vergrijpen tegen de tucht laat verleiden en daarna omdat hij in onbreekbare halstarrigheid tegen een reeks van straffen in zijn besluit volhoudt om zich te laten weggagen. Als hij in de burgermaatschappij terugkomt heeft hij niet de energie om de door hemzelf moedwillig afgebroken lijn weer vast te knopen: zijn pogingen om werk te zoeken zijn zeer onvoldoende. De eigenaardigheden van N°. 13 zijn dus oorzaak van zijn misdadigheid op 20jarigen leeftijd. De oorzaken zijn: 1°. dat hij in ongetempered reactie zijn vak verliet; 2°. dat hij door prikkelbaarheid, brutaliteit en halstarrigheid zijn militaire carrière vergooide; 3°. dat hij een zeer geringe en uiterst spoedig ontmoedigde energie oefende in het zoeken van werk.

Zijn *recidive* kan ook geenszins aan de omstandigheden geweten worden. Na invrijheidstelling terstond landloopen, want hij dacht toch geen werk te zullen krijgen. Door vreemde hulp in de gelegenheid gesteld werk te vinden — dat hij weldra zonder afdoende reden verlaat. Dan zoekt hij niet meer naar werk maar bedelt en steelt. Dat wil zeggen: eerst volslagen gebrek aan zelfvertrouwen en daarom landlooperij. De wil is zoo kwaad niet, want als hij geholpen wordt gaat hij aan het werk. Maar hij heeft geen lust op den duur de bezwaren van dat werk uit te staan en loopt weg. Sinds dien bedelarij: geen diefstal maar ook geen pogingen tot eerlijken arbeid meer. Uitsluitend de aanleg is schuld aan deze recidive. N°. 13 zelf verklaart mij nog ten overvloede, dat hem nooit werk geweigerd is om zijn verleden.

Classificatie: beroepsdief-landlooper. Zijn anti-sociale daden zijn afwisselend diefstal en landlooperij. Zijn aanleg schijnt hem veeleer tot landlooperij te doen overhellen. Zooals hij dat zelf uitdrukt: hij is niet iemand om alleen te stelen; en later, hetzelfde bedoelend: hij is „geen dief van zijn aard”. Dat blijkt. Eerlijkheid tot zijn 12^e jaar, korten tijd oneerlijk met een kameeraadje, en daarna, geïntimideerd door straf en verlaten door zijn makker, weer langen tijd eerlijk. Als hij alleen steelt zeer onbeduidende criminaliteit (zie 20^e jaar). Daarna, zoo dikwijls hij aan zichzelf is overgelaten, landlooperij.

Maar onder leiding van anderen pleegt hij zware misdrijven. Evenals we dat bij N°. 12 zagen: N°. 13, *de flauwhartige landlooper*, heeft veel kans zich te verheffen tot ernstig misdadiger, nu hij door zijn inburgering in de dievenmaatschappij vele misdadige relaties heeft — eventueel helpers in misdrijf. Niet elk landlooper zal onder leiding ernstig beroepsdief kunnen worden. Want het kost wel geen bijzondere uitgave van energie om het werktuig te zijn van een sterk beroepsdief — maar toch: ook het werktuig moet zich inspannen, ook zelf eenige moed hebben en moet zelf de moeite van kleine besluiten willen nemen (al rust hij ook in de besluiten nemende moed van zijn kameraad), en een paar nachtrusten per week moet hij opofferen aan een expeditie en overdag moet hij nieuwe gelegenheid tot misdrijf zoeken. De beroepsdief-landlooper kan mededader worden van een ernstig beroepsdief. De volslagen landlooper, geheel inert en in uiterste graad afkeerig van inspanning, zal waarschijnlijk ook weigeren den arbeid te verrichten die door den voorman van een misdadig span van hem geëischt wordt.

De anti-sociale daden van N°. 13, voorzoover ze niet door bijzondere omstandigheden gemodificeerd zijn, bewijzen een zwakken verslaptten aanleg. Typisch is zijn gedrag als hij na zijn dienstdag en gevangenisstraf in de burgermaatschappij terugkomt. Hij blijft bewegingloos, doet geen noemenswaarde poging tot eerlijken arbeid en denkt er evenmin over te stelen. Hij wacht eenvoudig tot hij volslagen arm is. Dan schijnt diefstal de gemakkelijkste kostwinning. Maar ook om behoorlijken diefstal te bedenken mist hij de kracht. En zoodra hij een moeilijkheid van het dievenbedrijf ondervindt recommandeert hij zich willoos aan nog minder inspanning eischende kostwinning: aan de gevangenis. Zijn hoofd is traag, hij mist initiatief, zijn wil is zonder kracht: dat blijkt in zijn pogingen tot misdadigheid en evenzeer in zijn pogingen om zich een eerlijk bestaan te verwerven.

N°. 13 is een inert man, er is heel weinig actiefs of krachtigs aan hem te bekennen. Op school (in dienst) is hij *nooit lastig uit eigen initiatief*, nooit actief, maar alleen in verweer tegen handelingen van zijn meerderen waardoor hij zich geprikkeld voelt. Sexueel voelen waarschijnlijk niet sterk.

Ook de wijze waarop hij mij zijn toekomstplannen, die werkelijk

verre van eerlijk zijn, bekend, schijnt mij zijn traagheid te bewijzen. Hij vertelt mij zijn kwade voornemens met de allergee-noegelijkste vriendelijkheid — en wijkt hierdoor af van al mijn andere recidivisten. Die zeggen dat ze het goede voor hebben (naar waarheid of liegend) of zijn diplomatisch in hun antwoorden en toonen althans eenige gereserveerdheid. Het totale abandon van N°. 13, het gemak, de vergenoegdheid waarmee hij zich uitlevert onderscheiden hem van alle anderen. Daaruit blijken twee dingen. Ten eerste: zijn grootere onvoorzichtigheid: zijn gebrek aan zorgende gedachte voor de toekomst, die hij toch door iets grootere geheimzinnigheid althans moest denken te beveiligen. Maar verder valt daaruit af te leiden dat het niet tot hem doordrong dat ik hem om zijn uitlating zou kunnen verachten. Hij is, evenmin als de meeste andere recidivisten, ongevoelig voor de verachting der menschen. Dat blijkt o. a. daaruit, dat hij zich eenmaal gevangen geeft gedeeltelijk uit vrees voor minachtende blikken van het Zondagsch publiek naar zijn slechte kleeeren. Hij vertelt mij dus zijn toekomstplannen op zoo onschuldig vergenoegde wijze, niet uit onverschilligheid voor mijn verachting, maar eenvoudig omdat het niet tijdig en niet krachtig genoeg in hem opkomt, dat ik hem zou verachten om wat hij zelf niet als schandelijk voelt. Slechte kleeeren vindt hij zelf schandelijk en hij begrijpt en vreest afkeuring daarvoor. Maar zijn trage hoofd weigert elke gecompliceerde gedachtengang, weigert snel uit te vinden en zich levendig bewust te maken, dat mijn appreciatie een andere is dan de zijne en dat hij dus voor een gezegde dat hem onschuldig lijkt mijn verachting te wachten heeft.

Zoo wijst dus alles wat ik van N° 13 weet (het is zeker onvoldoende) op een inertien, ingeslapen aanleg — op een aanleg dus die we in de beschouwingen over N°. 11 en N°. 12 als voor den beroepsdief-landlooper typisch hebben vermoed. In de omstandigheden heb ik niets gevonden dat zou kunnen verklaren waarom de aard van N°. 13's anti-sociale daden zoo verschillend was van die van den zuiveren beroepsdief. Zijn aanleg zal dus voor zijn keuze uit de verschillende wijzen van anti-sociale levensvoering de eenige bepalende invloed geweest zijn.

De toekomst van N°. 13 geeft zeker zeer weinig reden tot goede verwachting. Hij heeft blijk gegeven zeer wel intimidabel

te zijn: in zijn jeugd schrikken twee aanhoudingen hem reeds van misdaad af zonder dat er eenige verdere vervolging plaats vindt. Maar nu, reeds tijdens de executie van zijn straf zijn zijn voornemens verre van goed. En tegen het gevangenisleven zegt hij volstrekt geen bezwaar te hebben. Zijn halve vakkennis moet hij langzamerhand verliezen en hij is nu den leeftijd te boven zich als leerjongen te kunnen en te willen aanmelden. Aanleg en omstandigheden zijn in 't vervolg zeker niet gunstiger voor eerlijkheid dan de vorige keeren na zijn ontslag — toen hij recideeerde.

Nº. 14.

Leeftijd tijdens onderzoek : 24 jaar.

Veroordeelingen :

14 jaar	verduistering	opzending naar rijks- opvoedingsgesticht.
20 „	diefstal	1 jaar.
22 „	diefstal	6 maanden.
23 „	diefstal (met inklimming)	1 jaar. }
23 „	diefstal	6 maanden. }

Abnormaliteiten in familie. Aan N°. 14 geene bekend. Bij nader onderzoek bleek mij, dat de moeder een zeer zenuwachtige vrouw is. Ze heeft indertijd, trouwens onder den druk van zeer pijnlijke omstandigheden „erg aan de zenuwen geleden”, zoo zeer, dat ze plannen tot zelfmoord maakte. Voor haar zenuwziekte was ze onder dokters handen.

Criminaliteit in de familie: geene bekend. Het werd mij bevestigd dat althans de ouders en de eenige broer van N°. 14 nooit in handen van politie of justitie geweest zijn.

Over den lichamelijken en geestelijken *toestand van N°. 14 zelf* heb ik weinig afwijkends kunnen te weten komen. Ik vroeg hem zelf daarover niet, maar kreeg mijn inlichtingen van anderen. Alleen vond ik dat hij in 't geheel geen alcohol verdragen kan: de lucht ervan maakt hem al ziek. Daarom drinkt hij nooit sterken drank; wel bier: en daarvan erkent hij nu en dan dronken geweest te zijn, maar niet heel dikwijls ¹⁾).

Zijn *intellect* maakt den indruk zeer goed te zijn: hij beantwoordt al mijn vragen zeer verstandig en ter zake dienende.

1) In de registers der kantongerechten vond ik twee veroordeelingen van N°. 14 voor openbare dronkenschap op zijn 19e en op zijn 20e jaar.

Zijn mededeelingen zijn over het algemeen betrouwbaar. Bij tamelijk uitgebreide controle bleken mij slechts zeer geringe onjuistheden: o. a. dat hij zijn vakkennis wel iets beter voorstelde dan ze in werkelijkheid was.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Oudste kind. Tot zijn 12^e jaar in een provinciale hoofdstad, daarna te Amsterdam gewoond.

Zijn opvoeding laat niets te wenschen over. Zijn ouders zijn uiterst fatsoenlijke menschen en het eenige bezwaar dat N°. 14 zelf tegen hen oppert, is, dat ze wel een beetje weinig streng tegen hem geweest zijn. N°. 14 was een goed zoon: gewillig, geregeld en hij „spaarde zijn centen in een doosje”.

De *finantieele toestand* in het ouderlijk huis van N°. 14 was aanvankelijk bekrompen, maar niet armoedig. De vader, een ambachtsman, had een geregeld klein inkomen en het gezin bestond slechts uit 4 personen. Na de verhuizing naar Amsterdam (als N°. 14 twaalf jaar oud is) komt er groote verbetering in den toestand.

Over de schooljaren van N°. 14 is mij weinig bekend. Ik hoor alleen dat hij *niet spijbelde*¹⁾ en steeds de *eerste van de klas* was.¹⁾ Het schoolhoofd ziet wat in hem en raadt hem aan meester te worden. Dat weigert N°. 14, hij wil een ambacht.

*Geen nachtelijke omzwervingen*¹⁾.

Zijn schooljaren heeft N°. 14 in een provinciale hoofdstad doorgebracht. Op zijn 12^e jaar verhuist hij naar Amsterdam en wordt terstond bij een baas in de leer gedaan. Dat wordt een ongelukkige tijd, want hij heeft „12 ambachten en 13 ongelukken” zooals hij dat zelf uitdrukt. Binnen korten tijd is hij in dienst bij een aantal bazen in zeer verschillende vakken, o. a. bij een loodgieter en bij verschillende diamantslijpers. Maar steeds loopt hij weg van den baas bij wien hij in dienst is en zoekt elders werk. Hij is „*wat wispelturig*” vertelt hij mij. Nu eens laat hij een patroon in den steek omdat hij denkt het in een anderen

1) Dit heb ik niet afdoende kunnen controleeren.

dienst beter te zullen hebben, dan weer was hij eenvoudig niet tevreden waar hij was.

Eerst na zijn 12^e jaar (d. w. z. na zijn komst te Amsterdam en nadat zijn leerjaren begonnen zijn) begint zijn criminaliteit. Reeds toen hij nog in zijn provinciale hoofdstad woonde heeft hij wel een enkele maal met een vriendje een sinaasappel of een andere begeerlijkheid gekaapt uit de zakken die aan de haven lagen — maar tot de typische jeugdcriminaliteit, het aanhoudend bestelen van karren en van uitstallingen van winkels, schijnt hij niet gekomen te zijn. Ook heeft hij nu en dan kleine huiselijke verduisteringen gepleegd: centen achtergehouden van het geld dat hij kreeg om boodschappen te doen. Echter: eerst in den laatsten tijd voor zijn eerste veroordeeling is het tot misdrijven van eenige beteekenis gekomen. Tijdens het proces dat met zijn opzending eindigt verklaart zijn toenmalige patroon dat N°. 14 „meer soortgelijke handelingen” gepleegd heeft. N°. 14 zelf schrijft in dien tijd uit de preventieve hechtenis: „ik ben al heel ver op den weg des verderfs geloopt.” Zelfs is hij reeds, nog op zijn 13^e jaar, vervolgd voor verduistering van f 25. die hij in opdracht van zijn baas voor dezen in ontvangst genomen had: hij werd toen van rechtsvervolging ontslagen en kon naar huis terugkeeren. In dezen tijd heeft hij omgang met een 24 jarigen jongen, die herhaaldelijk van diefstal verdacht is en daarvoor vervolgd.

Ten slotte, hij is dan even 14 jaar, wordt hij weer gegrepen, ook deze keer voor verduistering. Den dag nadat hij weer in een nieuwe loopjongensbetrekking bij een diamantslijpersbaas gekomen is moet hij een bankbillet wisselen. Hij komt niet terug — maar snelt naar het station en koopt een kaartje. Het is blijkbaar een uiterst vage reislust die hem bezielt. Want als hij op de plaats van bestemming is aangekomen begrijpt hij heelemaal niet wat hij doen moet, en zonder zelfs het station verlaten te hebben besluit hij door te reizen. De nieuwe stad brengt hem niet op nieuwe plannen. Doelloos zwerft hij een uurtje in den omtrek van het station — en weet dan niet beter te doen dan maar verder te reizen. Volgende stad: zelfde tooneel. Hij koopt niets, vermaakt zich niet, drinkt of eet niet, weet niet hoe of wat, maar slentert den nacht besluiteloos door de stad. Tegen

den morgen ontmoet hij een jongetje, waaraan hij den weg vraagt naar de winkels. Dan, gesterkt door het gezelschap van zijn kameraadje, is eindelijk zijn besluiteloosheid gebroken, en samen doen de beide jongens inkoopen: N°. 14 koopt broek, muts, dasje, horloge met ketting, sigarettenpijpje, portemonnaie. Hij is niet weinig trotsch op zijn rijkdom: „ik heb veel geld”, vertelt hij aan zijn kameraadje terstond na de kennismaking — en hij laat zijn gevulde portemonnaie zien; „*ik heb genoeg om een heele wagen met groente te koopen*”; en behalve het geld in zijn portemonnaie heeft hij nog twee briefjes van f 100, beweert hij (wat brutale grootspraak was). Kort na zijn glorieuzen tocht langs de winkels wordt hij aangehouden op aangifte van zijn kameraadje. Dan het proces. „De vader van verdachte, die een gunstigen indruk maakte, deelde onder tranen mede dat hij *ten einde raad* de plaatsing van zijn zoon in een werkinrichting wenschelijk acht.” Zoo wordt besloten. N°. 14 wordt ontslagen van rechtsvervolging en tot zijn 18^e jaar *opgezonden* naar een Rijksopvoedingsgesticht.

N°. 14 zelf beschouwt zijn 3¹/₂ jaar dwangopvoeding als een opvoeding ten kwade. Er zijn daar zulke „geraffineerden:” — zoodat hij meer ervaren in het kwade was toen hij het gesticht verliet dan toen hij er ter verbetering kwam. Een gemakkelijke opvoeding was hij niet, dat weet hij zelf. Hij erkent veel straf gehad te hebben voor vechten en dergelijke vergrijpen: want hij was altijd haantje de voorste. Voor oneerlijkheid is hij nooit gestraft.

Het moet gezegd worden, dat N°. 14's zwarte beschouwingen over zijn gestichtsofvoeding met het blijkbare resultaat ervan niet geheel overeen komen. Laat hij er veel kwaad geleerd hebben — dat is niet onwaarschijnlijk. Maar stellig leerde hij er ook veel goeds, o. a. deed hij daar voldoende vakkennis op, die hij zich zeker niet verworven zou hebben als hij aan zijn lot overgelaten was. Het tastbare resultaat van zijn dwangopvoeding is dat hij 1¹/₂ jaar lang eerlijk blijft. Echter, een geregeld, ordelijk mensch is hij nog niet. Hij blijft de verschijnselen vertoonen die we bij den aanstaanden beroepsdief gewoonlijk waarnemen: loopt om den haverklap van zijn bazen weg en is een verwoed „uitgaander.”

Korten tijd na zijn invrijheidstelling vindt hij werk bij een smid, tegen f 5 per week. Daar blijft hij heel kort. Hij weet dan in hetzelfde vak een knechtsbetrekking te vinden tegen een loon van f 10. Na ongeveer 6 maanden ziet hij kans zich te verbeteren, en elders f 12 te verdienen. Ook hier houdt hij het niet lang uit: na 3 maanden geeft zijn patroon hem een order die hij als onbillijk beschouwt (het is een nietige quaestie over de plaats waar hij moet staan te werken) — en hij neemt terstond ontslag. Zoo gaat het verder, en in de $\pm$ 8 maanden die hij nu nog te Amsterdam blijft heeft hij nog *verschillende andere bazen*. Dank zijn bekwaamheid in zijn vak is zijn wispelturigheid hem slechts zelden oorzaak van korte werkeloosheid.

In dezen tijd woont hij thuis. Hij geeft $\pm$ f 7 kostgeld, *verzuïjgt dat hij meer verdient* en kan dus de rest, $\pm$ f 5, voor zich houden. Die geeft hij zonder moeite uit. Want door een kameraad is hij eens naar de *Zeedyk* gebracht. N°. 14 houdt veel van dansen en is sinds dien eersten keer een trouw bezoeker. Gewoonlijk zelfs heeft hij geld tekort. Want hij *kan onmogelijk geld in zijn zak houden*: als hij Zaterdags zijn loon ontvangt is het Maandag zeker op. Zoo komt het dat hij dikwijls zijn horloge en wat hij anders te verpanden heeft naar de lombard brengt om in de dagen van Maandag tot Zaterdag zijn noodige en gewenschte uitgaven te kunnen bestrijden. Zijn ouders zien het vroolijke leven van hun zoon met leede oogen aan en herhaaldelijk, als zij door zijn late thuiskomen begrijpen dat hij weer een feest gevierd heeft, onderhouden ze hem over zijn tekortkomingen. Deze belemmering in zijn vrijheid begint N°. 14 na eenigen tijd te vervelen: hij wil thuis komen zoo laat hij lust heeft en doen waar hij zin in heeft: hij is ruim 19 jaar. Niet dat hij niet van zijn ouders houdt. Integendeel: hij vertelt mij met zekeren trots, dat zijn ouders hem maar eenmaal dronken gezien hebben: de andere keeren ¹⁾ had hij hun het gezicht van een dronken zoon weten te besparen. Maar hij wil den zachten dwang die zijn ouders door hun *vermaningen* op hem uitoefenen *niet meer verdragen* — en hij verlaat Amsterdam voor een andere stad.

1) Hij leidt een vroolijk leven, maar is niet aan den drank.

Daar natuurlijk voortzetting van het oude leven — een beetje slechter natuurlijk, omdat hij den disciplineerenden invloed van het ouderlijk huis nu mist en het veel ongeregelder kosthuisleven leiden gaat. Werk vinden kost hem weer geen moeite: in zijn vak krijgt hij een knechtsplaats van *f* 10 per week. Na een week of zes heeft hij er genoeg van en loopt weg. In dien tijd is hij in een kosthuis waar de vrouw des huises hem het voorbeeld van een los leven geeft. Zoodra hij geen werk heeft wordt hem de inwoning opgezegd omdat men vreesde voor de kostenpenningen. Die vrees is niet geheel ongemotiveerd, want N°. 14 is reeds achterstallig met betaling: hij blijft een *schuld* aan zijn kosthuis houden. Zijn volgend tehuis is een moreel even weinig gezonde omgeving voor hem. Daar zijn 5 commensaals die elken avond „plakken”, een spelletje doen en drinken. N°. 14 heeft intusschen opnieuw werk gevonden, voor *f* 9 's weeks. Dat is hem te weinig en binnen zeer korten tijd loopt hij daarom weg en gaat terug naar Amsterdam, in zijn kosthuis de verdenking achterlatend (door proces-verbaal en bevel van aanhouding bevestigd) dat hij ten nadeele van een der commensaals een horloge ontvreemd heeft. Hij ontkent echter dit feit en wordt daarvoor niet verder vervolgd.

Gedurende ruim 1½ jaar is hij nu voorbereid tot beroepsdiefstal: hij heeft een in alle opzichten ongedisciplineerd leven geleid, dat hem voortdurend in de buurt of in aanraking bracht met talloze disreputabele personen, dat hem veel geld kostte, meer dan hij had dikwijls. In den allerlaatsten tijd is hij nog op schuiner helling komen te staan: hij maakte schulden en werd verdacht van diefstal. Nu komt hij in Amsterdam terug. Weer bij zijn ouders gaan wonen, daar denkt hij natuurlijk niet aan, dat wil hij niet zoolang hij geen vast werk heeft, en later is hij te trotsch om thuis te bekennen dat hij aan lager wal is. Zoo staat hij alleen, zonder werk voorloopig, en weldra weer de Zeedijk bezoekend en in omgang met verkeerd gezelschap. En ditmaal valt hij. In een oogenblik dat hij geen enkel punt van vastheid heeft — geen werk, geen huis, geen plan, en geen wil in zich die hem naar een bepaalde richting drijft — toen is hij gevallen. „Aan den zwabber” gaat hij, en *doet geen moeite om werk te vinden*. Nu voor het eerst gaat hij *met een vrouw samen-*

leven — kortom hij is beroepsdief. Een lustig bestaan zoolang hij geld heeft, zegt hij, en dat hem gewoonlijk goed onderhoudt: soms had hij *f* 40 à *f* 50 op zak. Ik betwijfel echter of de werkelijkheid zoo rooskleurig was als N°. 14 mij vertelt. Althans, als hij na ongeveer 4 maanden voortdurenden diefstal gevat wordt, komt er wat anders aan den dag. Het blijkt dat hij gewoonlijk, althans heel dikwijls, op straat sliep uit gebrek aan geld, ja, enkele malen heeft hij de politie om nachtverblijf gevraagd. In dien tijd zat hij vol ongedierte — en als zijn onreinheid hem te erg werd zocht hij een stil plaatsje buiten de stad om de kleeven die hij droeg (de eenige in zijn bezit) te waschen. Aan het einde van de 4 maanden wordt hij betrapt als hij op een vroegen morgen, aan het eind van een nacht op straat, een horloge ontrolt aan een man die op een stoep zit te slapen. Voor dezen diefstal wordt hij vervolgd, en tevens voor huisvredebreuk, omdat hij uit armoede een nacht heeft geslapen in een prieeltje in den tuin van een heerenhuis. Na bijna 3 maanden preventieve hechtenis wordt N°. 14 voor deze twee feiten gestraft met 1 jaar gevangenis.

Nu herhalen zich de verschijnselen die we ook gezien hebben toen hij na zijn dwangopvoeding weer in de maatschappij kwam. De straf heeft (hoe dan ook) blijkbaar een gunstige werking op hem: geruimen tijd blijft hij eerlijk. Maar zijn zwakheden heeft hij, niet minder dan vroeger: hij blijft van zijn bazen wegloopen en uitgaan — en ten slotte, in een moeilijk oogenblik weer de recidive.

Als hij op zijn 21^e jaar uit de gevangenis komt gaat hij weer bij zijn ouders inwonen. Spoedig vindt hij werk, dat aanvankelijk met *f* 12, weldra met *f* 15 per week betaald wordt. Hij blijft ongeveer 6 maanden in deze betrekking. Dan krijgt hij op een goeden dag ruzie met een knecht — en loopt weg. Op een kermis vindt hij werk als machinist van een draaimolen. In deze nieuwe qualiteit reist hij het land af. Dat duurt ongeveer twee maanden. Dan wil hij op een avond dansen en vraagt daartoe van zijn baas een som geld. Maar zijn baas schijnt ervaring van hem te hebben: hij geeft niets, „want dan zie ik je vanavond niet meer terug en ik moet draaien”. Dat helpt niet: N°. 14 zal dansen en brengt daarom een horlogeketting die hij van een kameraad ter leen had in de lombard: den volgenden morgen wou hij die

lossen met geld dat zijn baas hem nog schuldig was. Wat de patroon voorzien had gebeurde: N°. 14 *blijft den heelen avond dansen en laat zijn werk in den steek*. Den volgenden dag wordt hij aangehouden onder verdenking de horlogeketting van zijn vriend verkocht te hebben: — en weldra veroordeeld tot 6 maanden gevangenis. Tijdens deze veroordeeling is hij ruim 22 jaar.

Na dezen straftijd gaat het 21½ maand goed. Eerst gaat hij werken in Duitschland: maar dat houdt hij slechts een paar weken vol: het werk is hem te smerig en hij keert naar Amsterdam terug. Hij begint weer heel ordelijk: gaat bij zijn ouders in huis en vindt een betrekking à f 13,50 per week. Na korten tijd krijgt hij twist met een knecht, geeft hem een klap en wordt ontslagen — de eenige keer in zijn leven dat hij gedaan krijgt en niet uit eigen beweging weggaat.

Hij heeft het land. Den avond na zijn ontslag gaat hij met een gevulde beurs (hij heeft f 18.— uitbetaald gekregen) naar de Zeedijk. Daar maakt hij een nieuwen kameraad, iemand dien hij een fatsoenlijk man gelooft en dien hij zelfs bij zijn ouders voorstelt — maar die een dief zal blijken te zijn. Den volgenden dag is N°. 14 nog zeer mismoedig gestemd. „*Moeder het vervelt me*” zegt hij. En hij laat zich niet sussen door zijn huisgenooten die hem eraan herinneren dat zoo velen al zoo langen tijd zonder werk zijn en dat hij althans thuis voeding en woning heeft — dat hij ook zakgeld zal krijgen als hij dat wil. Hij blijft baloorig en daardoor stuurloos. 's Avonds gaat hij met zijn nieuwen makker uit en steelt met hem een horloge — *eigenlijk met tegenzin* want hij had nog geld genoeg, maar zijn kameraad „*nam hem mee*”. Voor deze twee feiten wordt N°. 14, na 1 maand preventief gezeten te hebben, veroordeeld tot respectievelijk 1 jaar en 6 maanden gevangenis.

Tijdens deze straf sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij 24 jaar oud.

Omstreeks 11½ jaar na zijn invrijheidstelling verneem ik (uit niet onpartijdige bron) het volgende. N°. 14 is zeer verzwakt na zijn straf, maar wel in staat zijn werk te doen. Hij is „geheel omgeslagen”. Mijdt den omgang met vrienden; heeft

een meisje met wie hij trouwen wil en spaart (ik zag zijn spaarbankboekje).

Opmerkingen.

Aetiologie. Omstandigheden. Opvoeding zeer goed. Finantieele toestand in het ouderlijk huis: eerst vrij bekrompen, na N°. 14's 12^e jaar goed. Steeds heeft hij thuis mogen wonen, zoo noodig zonder kostgeld te betalen: van diefstal uit armoede dus geen quaestie. Een althans gedeeltelijk zeer gunstige omstandigheid in zijn leven is geweest zijn verblijf in een rijksopvoedingsgesticht. Gunstig in zoover dat hij er een vak leerde. Vóór zijn opsluiting liep hij steeds bedrijvig van den eenen baas naar den anderen, en ook na zijn invrijheidstelling nog wisselde hij vaak. Was hij tusschen zijn 14^e en 18^e jaar in vrijheid gebleven dan had hij zonder twijfel niets geleerd. Dank zijn vakkennis kost het hem later nooit veel moeite werk te vinden, nooit is hij eenigen tijd achtereen werkeloos geweest — hoewel hij dikwijls uit zijn betrekking liep en er dus dikwijls nieuw werk gevonden moest worden. De smederij is een vak zonder seizoen-arbeid: ook dat droeg er toe bij N°. 14 voortdurende arbeid mogelijk te maken. Merkwaardig is de uitspraak van N°. 14, dat *nooit zijn verleden hem beletsel is geweest om werk te krijgen*. Hij vindt het zelfs niet noodig getuigschriften te vragen van de patroons bij wie hij gewerkt heeft. Als hij een betrekking noodig heeft meldt hij zich eenvoudig aan met bereidverklaring een dag te proef-werken. Na dien dag wordt hij om zijn bekwaamheid genomen zonder nader onderzoek. Toch was hij voor zijn laatste 2 vonnissen reeds drie maal veroordeeld.

Van de omstandigheden heeft N°. 14 dus nooit een ongunstigen invloed ondergaan. Integendeel is hem op zeer gelukkige wijze gecorrigeerd een van de ongelukkige gevolgen die uit zijn wispelturigen aanleg dreigde voort te vloeien.

Zijn *aanleg* is minder gelukkig. Tot zijn 12^e jaar gedraagt hij zich geheel ordelijk: spijbelt niet, is ijverig op school, thuis een gemakkelijk kind en van nachtelijke omzwervingen is geen sprake ¹⁾).

1) Als we althans de inlichtingen mogen gelooven die ik, wat zijn jeugd betreft, uit partijdige mond vernam.

Omstreeks zijn 12^e jaar verandering, samenvallend met verhuizing naar Amsterdam en met het begin der leerjaren. Dan toont hij zich zeer ongedurig: loopt veel van zijn bazen weg en wisselt nu en dan van vak. Verder is hij prikkelbaar. Een vechtersbaas en altijd haantje de voorste. Zijn reacties zijn soms zeer heftig: hij loopt van bazen weg om geringe meeningsverschillen, loopt uit huis wegens vermaningen. Kan geen geld in den zak houden. Hij doet de dingen die hem op het oogenblik aange-naam zijn en laat zich door geen overwegingen die het oogenblik niet raken beïnvloeden: (hij bleef dansen toen hij werken moest; zijn baas wist uit ervaring dat dit gebeuren zou). Hij is een heftig „uitgaander.” Zeer gevoelig voor de meening van anderen: zie zijn snoeven op zijn gestolen rijkdom, zijn beschaamde trotsch die hem verbiedt thuis te komen als hij aan lager wal is.

Zijn *jeugd-criminaliteit* ontstaat tegelijk met de ongeregeldeheid in zijn gedragingen, tegelijk met zijn verhuizing naar Amsterdam en met het begin van zijn leerjaren. Afdoende oorzaak is er niet voor aan te wijzen.

Zijn *eerste recidive* vindt geen enkele verontschuldiging in de omstandigheden. Uit huis geloopt omdat hij geen vermaningen wil hooren; een te ongebonden leven; wisseling van bazen; schulden; misschien een enkele voorbereidende diefstal en dan, op een oogenblik buiten werk en niet willende thuis komen, weigert hij plotseling nieuw werk te zoeken en gooit zich in het dievenleven zonder waarneembare oorzaak van buiten. Oorzaken zijn dus zijn verschillende eigenaardigheden: zijn prikkelbaarheid en zijn heftige reactie op de ouderlijke vermaningen; zijn onoverwinlijke schaamte omdat hij aan lager wal is; zijn ongebonden levenswijze; zijn gedachteloos financieel beheer.

Tweede recidive. Hij ontkent een misdrijf bedoeld te hebben. Oorzaak van het feit was: hij wou en zou uitgaan.

Derde recidive. Werkeloos tengevolge van zijn opvliegendheid. Geenszins arm. Maar baloorig en stuurloos door zijn werkeloosheid. Zijn ontstemming en de daarmee gepaard gaande tijdelijke willoosheid zijn de eenige oorzaak waarom hij zich door een ander laat „meenemen” om eenige diefstallen te plegen terwijl hij geen geld noodig heeft.

N°. 14 zelf ziet ook wel in, dat hij de omstandigheden maar

weinig beschuldigen mag. Als hoofdoorzaken van zijn criminaliteit beschouwt hij: „*eigen schuld en werkeloosheid*.” Maar de werkeloosheid was ook steeds eigen schuld. Waarom hij steelt als hij geen werk heeft (maar niet arm is), dat weet hij niet, maar „*het komt er van*” en vooral in Amsterdam vindt hij het in die omstandigheden moeilijk het te laten. Soms stal hij eigenlijk met tegenzin, maar hij kon het toch niet laten als hij werkeloos was en hij zag vrienden. In tijden dat hij werk had heeft hij nooit gestolen. De beschouwing van N°. 14 komt goed met de werkelijkheid overeen. We zien inderdaad: 1°. dat hij, werkend, langen tijd zoo buitensporig leeft dat hij aanhoudend geld te kort komt, zijn kostbaarheden beleent en zelfs schulden maakt — maar toch eerlijk blijft; 2°. dat hij beide keeren ¹⁾ recidiveert in een oogenblik van verslapping tengevolge van werkeloosheid. Iemand die N°. 14 goed kent vertelt mij als een eigenaardigheid van hem, dat hij zoo gemakkelijk over te halen is, zoo weinig standvastig is, dat hij verloren is als hij een kwaden vriend ontmoet. Die eigenaardigheid groeit natuurlijk in een tijd dat hij ontstemd is door zijn werkeloosheid en den disciplineerenden invloed van den arbeid mist.

Het is wel duidelijk dat N°. 14 zeer gebaat zou zijn door den steun van een *raadsman*. Want door de onbeteugelde werking van zijn eigenaardigheden richt hij zijn leven zò in, dat er aanhoudend aanleiding bestaat een misdrijf te plegen, maar hij wordt misdadig alleen in een *tijdelijken* toestand van ernstiger verslapping en van baloorigheid. Vooral door de bestrijding van deze voorbijgaande inzinkingen zou de raadsman een zeer belangrijke criminaliteit-werenden invloed kunnen hebben.

Classificatie. Misschien beroepsdief, misschien ook meer overeenkomst vertoonend met den intermitteerenden dief ²⁾: een overgangstype tusschen de beide. Zijn jeugd-criminaliteit schijnt wel beroepmatig. Op zijn 19/20^e jaar een periode van zuiveren beroepsdiefstal. Op zijn 22^e jaar een op zichzelf staand feit. Ten slotte op zijn 23^e jaar eenige feiten die waarschijnlijk tot

1) De beleening van de horlogeketting wegens haar twijfelachtig karakter buiten beschouwing gelaten.

2) Die slechts nu en dan steelt en niet geregeld.

beroepsmisdadigheid zouden zijn uitgegroeid als hij niet aangehouden was. Maar verreweg het grootste deel van zijn leven verdient hij den kost met eerlijken arbeid: de perioden van misdadigheid zijn slechts zeer korte afwijkingen (behalve de eene periode van 4 maanden). Van waar dit zeer belangrijke verschil met echte beroepsdieven? Dat is moeilijk uit te maken. Ik kan alleen op twee punten wijzen: 1° zijn aanleg vertoont in 't algemeen de eigenaardigheden der beroepsdieven — maar voor zijn 12^e jaar geeft hij niet de gewone ongeregeldheden te zien. Mogelijk is het dus dat de eigenaardigheden die we bij N°. 14 constateeren quantitatief of kwalitatief afwijken van wat we bij den beroepsdief gewoonlijk vonden; 2° zijn goede vakkennis, die hij aan een gelukkige omstandigheid en niet aan zijn gunstigen aanleg te danken heeft, en het feit dat zijn vak geen seizoenarbeid kent maken het hem betrekkelijk gemakkelijk voortdurend eerlijken arbeid te verrichten.

Nº. 15.

Leeftijd tijdens onderzoek : 29 jaar.

Veroordeelingen :

13 jaar	diefstal (in vereeniging)	opzending naar rijks- opvoedingsgesticht.
21 „	diefstal (in vereeniging, met inklimming)	8 maanden.
(bijna) 24 „	verduistering en diefstal	9 maanden.
25 „	diefstal (in vereeniging, met geweldpleging)	3½ jaar.

Abnormaliteiten in familie. *Vader* heeft „erg aan de zenuwen geleden”. Op zijn 28^e jaar heeft hij (tengevolge van overwerking, vermoedt hij), een „hersenberoerte”, wordt ernstig „zenuwlijder” en komt onder behandeling van een „hypnotiseur”. Nu nog maakt hij den indruk een zeer zwaarmoedig en tobberig man te zijn. De *moeder* is „erg driftig, altijd gejaagd bij al wat ze dee, erg zenuwachtig, één bonk zenuwen.” De *broer* van Nº. 15 is „zenuwlijder”. Zijn *zuster* „één bonk zenuwen”. Een *oom* (moeders broeder) en *diens zoon* zijn dronkaards.

Deze *neef* van Nº. 15 is recidivist en, althans op een gegeven oogenblik, beroepsdief. Andere *criminaliteit in de familie* is mij niet bekend geworden.

Nº. 15 *zelf*. Drankmisbruik — echter geen „beroepsdrinker”, wordt mij verteld. Zeer zenuwachtig. Valt flauw van het geringste verwondinkje.

Zijn *intellect* schijnt mij goed.

Zijn mededeelingen schijnen betrouwbaar — ondanks het feit dat hij, althans in zijn jeugd, leugenachtig was. Hij vertelde zeer nauwkeurig, en door uitgebreide controle werden zijn inlichtingen tot in detail bevestigd.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Oudste kind. Geboren en opgevoed te 's Gravenhage.

De *finantieele toestand in het ouderlijk huis* is steeds gunstig. Aanvankelijk verdient de vader in dienstbetrekking f 10 per week. De moeder, een bekwaam strijkster, verdient daar wekelijks verscheiden guldens bij. Dat geeft te zamen een behoorlijk inkomen voor het gezin, dat in grootste uitbreiding uit 5 personen bestaat. Later werkt de vader zich op en wordt een klein patroontje.

De *opvoeding* van N°. 15 was *goed*. De vader is zeer streng en slaat er duchtig op los. Maar hij doet meer dan afstraffen. Herhaaldelijk zie ik hem pogingen doen zijn zoon voor een misdadig leven te bewaren. Door gratieverzoeken tracht hij hem de gevangenis te sparen; door schadevergoeding aan bestolenen gelukt het hem herhaaldelijk een strafvervolgung te voorkomen; en, beter nog: als N°. 15 uit de gevangenis komt vindt hij steeds werk bij zijn vader, die hem aan het werk houdt zoolang er iets te werken valt. De moeder zien we nu en dan optreden als bemiddelaarster, als haar oudste zoon door zijn al te bont gedrag zich den vaderlijken toorn op den hals gehaald heeft. N°. 15 zelf is tevreden met zijn opvoeding. Maar zijn vader was *al te streng* voor hem, oordeelt hij. Want hij is bang voor de slagen die hem zelfs voor kleinere fouten dreigen. Zoo dikwijls nu zijn geweten niet volkomen zuiver is durft hij niet thuis te komen, blijft op straat zwerven en heeft dus meerdere verleiding te ondergaan, vervalt tot actiever criminaliteit dan anders het geval zou geweest zijn.

Hij bezoekt de lagere school ongeveer van zijn 6^e tot zijn 12^e jaar. Zijn vorderingen zijn redelijk (hij wordt beschreven als een *schrander* jongen), maar zijn gedrag is abominabel: hij is *zeer lastig* en *zeer onbetrouwbaar*; hij maakt zich schuldig aan *willekeurig schoolverzuim*.

Hij blijft nachten van huis: soms uit vrees voor straf, soms (waarschijnlijk) eenvoudig omdat hij dat prettig vond ($\pm 9\frac{1}{2}$ jaar). Omstreeks dienzelfden tijd sluit hij zich aan bij een drietal gelijkgezinde schoolkameraadjes: en met hun vieren zwerven zij in den vrijen tijd die hun toekomt of dien ze nemen, de stad door en in de naaste omgeving. Ze vormen een geregelde *diefjesbende*.

Niets is veilig wat hun begeerte opwekt. Van de groentewagens worden bosjes groente weggekaapt; uit winkels wordt ham, worst, thee, sigaren, een ei, een koek, een boterletter, sinaasappels, sigarenpijpjes, gestolen; van schuiten worden noten gestolen. Het zijn ervaren diefjes: ze staan altijd elkaar bij in hun dieverijtjes en ze kennen precies de winkels waar ze veilig gappen kunnen, en de andere waar het onmogelijk is, omdat de menschen er te gauw „voor” komen. De opbrengst van een strooptocht wordt door de tochtgenooten verorberd, en als de buit belangrijk is wordt het heele bendetje tot het feest geroepen. Het is niet te verwonderen dat de vader van N°. 15 de lucht krijgt van deze uitspattinkjes en, zelf ten einde raad, met een predikant overlegt of zijn zoon misschien door strenge gestichtsofvoeding tot beterschap te brengen zou zijn.

Toch — de politie grijpt hen niet totdat een ernstiger feit het viertal in nood brengt. Op een middag, nadat de school ontruimd is, klimt de 10-jarige N°. 15 met een zijner kameraadjes, waarschijnlijk geholpen door twee andere bendeleden, door een raampje de school weer binnen. Ze doorzoeken alle kasten zonder iets van hun gading te vinden — maar: „er is geld in die lessenaar”, zegt N°. 15 en met den sleutel dien ze weten te liggen openen ze den lessenaar van den onderwijzer en stelen daaruit een kleine geldsom. De opbrengst is gauw versnoept. Maar de zaak wordt aangegeven, de bende verschijnt voor het gerecht, wordt ontslagen van rechtsvervolging als hebbende niet gehandeld met oordeel des onderscheids, den ouders van N°. 15 wordt op hun verzoek gelegenheid gegeven het nog eens met hem te probeeren — en het lieve leventje begint weer van voren af aan. Althans, als N°. 15 nu, weldra van school komend, bij zijn vader op het werk komt, hooren we hoe hij dikwijls *door vriendjes „van zijn werk afgefloten”* wordt om samen te gaan zwerven. In dezen tijd, van zijn 12½ jaar af, krijgt hij herhaaldelijk proces-verbaal wegens diefstal (o. a. dikwijls voor ladelichten), — misdrijven, die echter niet verder vervolgd worden. Ten slotte vliegt hij weer in de kaars. Op een dag in den aanvang van zijn 13e jaar ontmoet hij een drietal oudere kameraden, (16 en 17 jaar, één is reeds recidivist) en, wandelend, spreken ze af een lade te lichten. Het plan van den inval wordt nauwkeurig opgemaakt:

N°. 15, de kleinste, gaat naar binnen, een ander houdt de bel vast om alarm te voorkomen, de 2 overigen staan op den uitkijk. N°. 15 gapt een bakje met *f* 40 à *f* 60 uit de lade, overhandigt het aan een der ouderen, en vlucht met hen. Hij krijgt als zijn aandeel in den buit *f* 4, en koopt daarvoor pantoffels en een jasje. De zaak komt voor den rechter. N°. 15 wordt ontslagen van rechtsvervolging (geen oordeel des onderscheids, neemt de rechtbank aan) en opgezonden tot zijn 18^e jaar.

Hij brengt dus 4½ jaar in een rijksopvoedingsgesticht door. Gedurende een deel van dezen straftijd (alleen het laatste jaar) wordt hij opgeleid in het vak van zijn vader, het timmervak. Maar bij zijn ontslag is hij natuurlijk lang niet een behoorlijk vakman. Als hij ongeveer 17 jaar oud is dient zijn vader een gratieverzoek in. De Directeur van het opvoedingsgesticht adviseert ongunstig omdat N°. 15 geen teekenen van beterschap gaf: hij was onlangs gestraft omdat hij op arglistige wijze een potlood uit den lessenaar van een kameraad gestolen had — en dergelijke vergrijpen had hij meermalen begaan. In treffende overeenstemming met het oordeel van den Directeur is de meening die N°. 15 zelf heeft over de resultaten van zijn dwangopvoeding. Ik ben daar slechter vandaan gekomen dan ik er heenging: de oudere en slechtere jongens bederven de minder booze. Hij bekent mij verschillende diefstalletjes van eindjes sigaar, zoete lijn en stijfjel — alles om op te eten: *hij at alles wat smaak had* omdat hij groote behoefte had aan iets dat hem de tabak verving: want in vrijheid was hij (voor zijn 13^e jaar reeds!) een *hartstochtelijk rooker en pruimer* — en dat was hem in het gesticht verboden.

Na zijn invrijheidstelling op zijn 18^e jaar wordt hij weer in de ouderlijke woning opgenomen en terstond door zijn vader aan het werk gezet. En wel met zoo gunstig resultaat, dat hij meer dan 2½ jaar zich in alle opzichten goed gedraagt: hij drinkt niet, zwerft niet, steelt niet. Totdat zijn vader geen werk meer voor hem heeft. In het najaar van zijn 20^e jaar wordt hij werkeloos: hij is van zijn anker geslagen en wordt „driftig.” Totnutoe is hij geregeld en stevig op zijn werk en in zijn familie, van nu af aan zwerft hij de straat op, maakt vrienden, drijft kroegen binnen, speelt en *drinkt veel*. Hij had geen behoefte

aan drinken (zegt hij) maar al spelende en biljartende wordt het hem een lieve gewoonte. Herhaaldelijk komt hij dronken thuis. Een leven zonder stuur of wil — en een duur leven. De vader kan den werkeloozen zoon geen of weinig zakgeld geven, — hoe zou de werkelooze zich anders het geld voor zijn uitpattingen verschaffen dan door misdrijf. Herhaaldelijk begaat hij met zijn vasten vriend diefstallen, die echter gesust worden of althans niet vervolgd. Dat leventje gaat een maand of vier ongestoord zijn gang. Eindelijk loopt het spaak. Met een anderen vriend, een 17 jarigen jongen die nog niet veroordeeld is maar zich steeds in verdacht gezelschap bevindt, loopt de nu bijna 21 jarige N°. 15 op een winterdag te wandelen. Zijn vriend vraagt hem of hij nog centen heeft om sigaren te koopen. Neen, zegt N°. 15, maar ik weet wel aan centen te komen. Hij kent een huis in de buurt van zijn woonplaats, waar de bewoners tijdelijk afwezig zijn en waar zeker geld moet zitten omdat de bewoner pas „een hoop geld” gekregen heeft. Ze klimmen het huis binnen, doorzoeken de kasten, stelen een horloge en andere kostbaarheden ter gezamenlijke waarde van $\pm f\ 31,75$, die ze voor het luttele bedrag van $f\ 4,60$ op valsche namen beleenen in twee huizen van verkoop met recht van wederinkoop. De opbrengst wordt besteed, zooals te verwachten is, aan tabak en versnaperingen. Beide worden schuldig bevonden en N°. 15 wordt voor 8 maanden naar de gevangenis gezonden.

Op zijn 21^e jaar komt hij weer van achter de muren te voorschijn. Hij heeft een uitgangskas van $\pm f\ 20$, maar die heeft hij eigenlijk niet noodig, want hij wordt terstond weer door zijn vader in huis en op het werk genomen. Zoolang hij werk heeft, ongeveer 9 maanden lang, gaat het betrekkelijk goed: hij begaat geen vergrijpen — maar *blijft drinken, hoe langer hoe erger nu*. En als hij tegen den zomer werkeloos wordt begint weer het oude leven: hij gaat zwerven en neemt thuis voortdurend geld weg omdat het zakgeld, dat hij ondanks zijn werkeloosheid van zijn vader nog krijgt niet voldoende is om hem in staat te stellen de gansche week te dobbelen en te drinken. Na enkele maanden krijgt hij weer vast werk, aanvankelijk bij een vreemden baas en later bij zijn vader — en voorloopig hooren we niets meer van misdrijven. Maar hij zet zijn wilde leven voort. Hij blijft

drinken. Hij is een lastig man: herhaaldelijk wordt hij wegens *vechten* tot kleine straffen veroordeeld.

In dezen tijd, als hij bijna 23 jaar oud is, trouwt hij. Zijn finantieele omstandigheden zijn gunstig. Hij heeft vast werk bij zijn vader en verdient daar *f* 15 per week. Maar het lot is hem ongunstig en geeft hem een *spilzieke vrouw*, die dikwijls reeds in het begin der week het volle loon uitgegeven heeft. En *hij gaat voort met drinken*. Geen wonder dat het flinke inkomen niet voldoende is om de kosten der huishouding te bestrijden. Hinc lacrimae. Eenmaal zien we hoe de vrouw haar man verleidt geld te stelen van de bureu. De zaak wordt gesust. Eenigen tijd daarna verpandt hij een fiets, die hij op afbetaling gekocht heeft en waarvan hij volgens contract geen eigenaar is voor de heele koopsom betaald is. Hij zegt dat hij meende hiermee geen kwaad te doen, — een bewering, die met het oog op de ingewikkeldheid van het contract wel aannemelijk is ¹⁾. Opbrengst besteed in huishouden. Een derde maal, (twee maanden later) is hij *dronken* en platzak. Toevallig moet hij even op zijn werk zijn in een in aanbouw zijnd huis: daar ziet hij een vloerkleed, steelt het, verpandt het om meer te kunnen drinken. Omstreeks dienzelfden tijd verpandt hij grondstoffen die hij van zijn vader heeft meegekregen om bij zijn werk te gebruiken. Een reeks van vergrijpen dus in een tijd waarin hij vast werk en flink loon had, doch in een tijd waarin hij veel dronk en een spilzieke vrouw had. Voor verduistering van het rijwiel en diefstal van het vloerkleed krijgt hij 9 maanden gevangenisstraf.

Tijdens de gevangenschap van N°. 15 wordt zijn vrouw met haar kindje van bijna $\frac{1}{2}$ jaar opgenomen door de ouders van den gevangene. Zij krijgt werk in een wasch- en strijkinrichting, waarmee ze ongeveer *f* 7 per week verdient. En als N°. 15 op zijn 24^e jaar uit de gevangenis ontslagen wordt kan het jonge huishouden dus weer op eigen beenen staan door de gezamenlijke verdiensten van man en vrouw. Hij is echter verzwakt in zijn

1) Het contract was in dezen vorm: de fiets wordt verhuurd, en door 37 maal de weekhuur van *f* 2,50 te betalen wordt de huurder eigenaar. Toch beschouwt natuurlijk de huurder de overeenkomst als, wat ze in wezen en volgens de bedoeling ook werkelijk is, een koop op afbetaling.

straf tijd en kan voorloopig niet zijne gewone timmermanswerk doen. Zijn vader weet hem echter met ander licht werk bezig te houden en betaalt hem daarvoor een weekloon van *f* 8: zoodat het inkomen van het gezin, evenals vroeger, weer ongeveer *f* 15 per week is. In den aanvang gaat alles beter dan vroeger: *hij drinkt niet* (de lange onthouding in de gevangenis heeft de gewoonte gebroken, zegt hij). Dat duurt ongeveer 3 maanden. Dan wordt hem als makker bij zijn werk (het colporteerden met loten en het ophalen van het geld daarvan) een jong man meegegeven, die een slechten invloed op hem uitoefent — en weldra is hij weer heftig aan den drank. Eenmaal verdrinken de beide al het geld dat ze voor hun werkgever hebben opgehaald: het oude leven is weer begonnen. Tot overmaat van ramp komt N°. 15 buiten werk. Nog een kwade vriend zoekt zijn omgang, een neef van hem, berucht recidivist, — en nu wordt hij weer geheel driftig. Ze zwerven en drinken samen in de stad en omstreken en begaan verschillende diefstallen om hun losse leven te kunnen bekostigen. Toch is N°. 15 niet den ganschen tijd werkeloos. Herhaaldelijk doet hij kleine karweitjes, en het geld dat hij daarmee verdient, gevoegd bij de *f* 7 verdiensten van de vrouw, behoedt het huishouden voor gebrek, ¹⁾ — al blijven de inkomsten belangrijk geringer dan vroeger.

Zoo leeft N°. 15 ongeveer 4 maanden: nu en dan werkend, gewoonlijk zwervend, drinkend, stelend. Deze periode eindigt natuurlijk weer met een Krach. Op een avond ontmoeten N°. 15 en zijn neef in een café iemand, die zijn gelag betaalt uit een dikke portefeuille met geld. De vreemdeling vraagt hen naar den weg, ze wandelen zamen op, bezoeken verschillende kroegen en worden alle drie tamelijk *dronken*. De onbekende, lang niet nuchter, geeft telkens een geldsometje aan zijn nieuwe vrienden om daarvan hun gezamenlijke verteringen te betalen, maar is niet meer helder genoeg om te zorgen dat hij het overschot terugkrijgt. Geen wonder dat de beide neven weldra „hun zakken vol hebben van zijn rijksdaalders”. Als ze, weer een kroeg be-

1) Ik vind in dezen tijd een huurschuld vermeld, die echter afbetaald wordt. De groentevrouw verklaart dat de vrouw van N°. 15 geregeld betaalt, behalve eenmaal toen ze crediet vroeg.

zocht hebbend, nu arm in arm voortwandelen vat de neef het plan op de portefeuille te rooven. Hij geeft teekenen aan N°. 15, maar deze „verdomt” het: hij durft niet, de *schrik van de vorige straf* zat er nog te erg in. Maar de neef pakt den vriend toch vast en nu aarzelt N°. 15 niet meer en steelt de portefeuille. Beide worden veroordeeld, N°. 15 tot 3½ jaar.

Tijdens deze straf sprak ik hem. Bij zijn ontslag uit de gevangenis is hij ruim 29 jaar oud.

Opmerkingen.

Aetiologie. Omstandigheden. Opvoeding goed. Finantieele omstandigheden in het ouderlijk huis: goed. Nu en dan werkeloos, als in zijn vak het stille seizoen is aangebroken. Maar nooit arm. Een zeer belangrijke gunstige omstandigheid is deze: dat hij, eenigszins in het opvoedingsgesticht maar vooral door de vaderlijke leiding, vakman werd. Uit eigen volharding zou hij dat zeker wel niet geworden zijn. Zie slechts hoe zelfs zijn vader in het begin van zijn leerjaren dikwijls vergeefsche moeite doet hem op zijn werk te houden. En later: als het eenigszins mogelijk is neemt zijn vader hem op het werk, zoodat N°. 15 bijna nooit door eigen initiatief en volharding werk moet vinden — of faalt te vinden. Hij heeft een lichtzinnige, zeer spilzieke vrouw.

In het algemeen dus bijzonder gunstige omstandigheden. Hij is reeds recidivist als zijn huwelijk hem de crimineele verleiding komt verzwaren. En wat zijn seizoenwerkeloosheid betreft (de tweede ongunstige omstandigheid in zijn leven): 1°. Ook vóór dien constateerden wij zijn oorzaak-looze jeugd-criminaliteit; 2°. hierin staat hij gelijk met al zijn vakgenooten die toch eerlijk blijven — en door de vaderlijke zorg heeft hij het zelfs heel wat beter dan het gros zijner vakgenooten.

Zijn *aanleg* zal voornamelijk ter verklaring van zijn criminaliteit moeten dienen. Hij is spijbelaar. Nachtelijk zwerver (uit vrees voor straf en vermoedelijk ook voor plezier alleen). Wordt dikwijls van zijn werk afgefloten (d. w. z. als hij niet bij zijn vader gewerkt had zou hij dikwijls van zijn bazen zijn weggelopen). Opvliegend. Vechtlustig. „Zenuwachtig”. Buitengewoon lastig. Overmatige reacties heb ik bij N°. 15 niet kunnen constateeren

(wat natuurlijk nog niet bewijst dat ze er niet waren). Snoep-zuchtig. Op 13e jaar reeds verslaafd rooker en pruimer. Sinds 20e jaar drankmisbruik. N°. 15 zelf vertelt mij dat hij zwak van karakter is, of, zooals iemand die hem goed kent het uitdrukt: hij is zoo gemakkelijk te „over-lèiden”.

Jeugd-criminaliteit: geheel zonder oorzaak in de omstandigheden.

Eerste recidive: 2½ jaar na zijn ontslag uit het rijksopvoedings-gesticht. Zijn dwangopvoeding schijnt eenig resultaat gehad te hebben: want vóór dien tijd was hij aanhoudend crimineel, daarna 2½ jaar schuldeloos. De oorzaken van die verbetering kunnen zijn: 1° Het feit van ouder worden heeft wellicht op zichzelf reeds bij dit soort personen en op dezen leeftijd (13—18 jaar) een invloed op fysiek en psyche waardoor ze minder licht tot misdrijf komen. 2°. Na 5 jaar gestichtsoopvoeding is zijn crimineele gewoonte gebroken en hij vindt zijn kameraden niet terug — hij is ontsmet. 3°. De voordeelen der gestichtsverpleging (opvoeding en afschrikking) waren grooter dan de nadeelen (besmetting door meer-crimineele elementen).

Oorzaken waarom hij na 2½ jaar recidiveerde. Hij wordt werkeloos, maar woont thuis en is dus niet arm. In zijn lange leege dagen spat hij uit, geraakt aan den drank. Steelt herhaaldelijk om zijn uitspattingen te kunnen betalen.

Tweede recidive. Hij blijft drinken, maar heeft werk en steelt niet. Wordt werkeloos, woont echter thuis en krijgt zakgeld — maar begint een reeks huiselijke diefstallen. Dan krijgt hij weer werk, blijft drinken, maar wordt weer eerlijk. Geen vonnis in deze crimineele periode.

Derde recidive. Spilzieke vrouw. Hij drinkt sterk. Heeft vast werk en goed inkomen. Steelt herhaaldelijk. Eenmaal in dronkenschap en om meer drank te kunnen koopen.

Vierde recidive. Weinig bindende arbeid. Drinkt aanvankelijk niet. Slechte kameraad. Heftig drankmisbruik en eenmaal verduistering. Dan werkeloos. Weer een slecht kameraad. Beroeps-diefstal.

Uit deze samenstelling van recidive-oorzaken kunnen *eenige gevolgtrekkingen* worden afgeleid.

In de eerste plaats valt het terstond in het oog dat N°. 15 op volwassen leeftijd slechts dan een uitbarsting van criminaliteit

vertoont wanneer daartoe door de omstandigheden (werkeloosheid, spilzieke vrouw) althans eenige aanleiding gegeven wordt — terwijl hij in zijn jeugd het dievenpad bewandelt zonder dat de omstandigheden daarvan ook slechts de geringste schuld dragen. Waaruit we moeten concludeeren *dat de aanleg van N°. 15 zooals die in zijn jeugd was, hem in meerdere mate tot misdrijf dispositie gaf.*

Verder mogen we besluiten, als we de recidive-oorzaken beschouwen: nooit zijn de omstandigheden die val en terugval van N°. 15 veroorzaken van dien aard, dat ze een man van normaal weerstandsvermogen zouden hebben doen vallen: werkeloosheid zonder armoede, een spilzieke vrouw — die echter geen gebrek of dringende schuld in het huishouden brengt. Voldoen de omstandigheden niet ter verklaring dan moet de aanleg althans een deel van de schuld dragen.

Wat zijn de fouten in den aanleg van N°. 15 die we als criminogeen kunnen aanwijzen? Eerst de duidelijkste: zijn *drankzucht* en in 't algemeen: zijn behoefte aan stimulantia. Die is herhaaldelijk eenig motief en hoofdoorzaak van misdrijf (diefstal van zoete lijm enz. in het opvoedingsgesticht; later: diefstal alleen om te kunnen drinken). Herhaaldelijk pleegt hij een misdrijf in dronkenschap. Verder is zijn drankmisbruik in tijden dat zijn inkomsten niet of traag vloeien een te zware belasting van zijn budget. Een aanleg-verwoestende, dus indirect-criminogene invloed van zijn drankmisbruik is bij N°. 15 nog niet duidelijk waarneembaar. De drankzucht van N°. 15 is dus een *zeer belangrijke oorzaak* van misdadigheid. Maar niet de eenige: want reeds lang voor dat er van drankmisbruik sprake was stal hij. En volgens mijn overtuigde schatting zelfs niet de voornaamste oorzaak.

De tweede direct-criminogene fout van N°. 15, waarschijnlijk de hoofdfout, is deze: hij is zoo *gemakkelijk te over-lèiden*. We zagen dat hij steeds door geringe verleiding tot misdrijf viel. In verband hiermee is van belang zijn periodieke *werkeloosheid en de sterke nadeelige psychische invloed* daardoor op hem uitgeoefend. Dat zien we bij zijn 1e, 3e en 4e recidive. Werkeloosheid (en in mindere mate: weinig gebonden arbeid: zie 4^e recidive) werkt tuchteloosheid in de hand. Ze is de aanleidende oorzaak waarom zijn drankzucht uitbarst. Ze verleidt hem tot een leven

totaal zonder zelf-discipline. De gevolgen zijn tweeërlei: 1°. Zijn uitspattingen kosten veel geld; 2°. (wat moeilijker aan te toonen is): evengoed als hij zich meer dan anders toegeeft in zijn uitspattingen, evenzeer is zijn weerstandsvermogen tegen misdadige neiging en verleiding geringer dan gewoonlijk. Werkeloosheid is voor N°. 15 hoofdoorzaak van criminaliteit, niet omdat ze hem arm maakt, maar omdat ze den toch reeds weerstands-zwakke met veel ernstiger verslapping en tuchteloosheid treft. Een werklooze van normaal weerstandsvermogen vertoont niet een zoo totale inzinking.

Ten slotte maak ik de *balans* op van N°. 15. Had hij niet den voortdurenden en sterken vaderlijken steun gehad *dan zou hij waarschijnlijk een bijna voortdurend crimineel leven geleid hebben*. Want het blijkt dat reeds zeer geringe schokjes voldoende zijn hem tot misdrijf te brengen. En het blijkt tevens dat hij bijna nooit door eigen krachtsinspanning het nadeel gerepareerd heeft dat de omstandigheden hem toebrachten (slechts eenmaal vond hij waarschijnlijk zelf werk in een tijd dat zijn vader hem niet gebruiken kon). Had hij niet steeds op het vaderlijke werk kunnen komen dan zou hij zeer dikwijls werkeloos geweest zijn — en steeds gerecidiveerd.

Maar aan den anderen kant: alleen dan was hij misdadig op volwassen leeftijd als hij van de omstandigheden een klein schokje kreeg. *Was hij over deze kleine tijdelijke moeilijkheden heen geholpen dan zou hij dus waarschijnlijk bij voortduring eerlijk geweest zijn*. Als vanzelf zien we den *raadsman* als uitredder. Driemaal had door het zoeken van werk een crimineele periode hebben kunnen voorkomen worden. Was er geen werk te vinden dan zou het daarom nog gansch niet onmogelijk geweest zijn de psychische inzinking te bestrijden die gevolg was van zijn lediggang. Ordestelling op de huiselijke zaken van N°. 15 zou een zeer belangrijke oorzaak van zijn derde recidive hebben weggenomen. Dit had b.v. zoo kunnen gebeuren, dat hem vroeger de scheiding van zijn vrouw was aangeraden, die hij, op grond van haar wan-gedrag, tijdens zijn laatste gevangenschap verkreeg. Omtrent de *bevoegdheden* die de raadsman zou moeten hebben vallen uit de beschouwing van het leven van N°. 15 twee gevolgtrekkingen te maken. In de eerste plaats deze. De pupil moet zeer langen tijd

onder de voogdij van den raadsman staan. Na zijn dwangopvoeding schijnt N°. 15 gebeterd: 2½ jaar lang gedraagt hij zich vlekkeloos. Men is geneigd te denken: raadsman verder onnoodig. Toch blijkt nog steeds de geringste moeilijkheid voldoende hem te doen recidiveeren. Jarenlange voogdij is dus noodzaak — al moet natuurlijk na geruimen tijd van goed gedrag de intensiteit van het toezicht sterk verminderen. En in de tweede plaats deze gevolgtrekking. De raadsman moet vrij omvangrijke dwingende bevoegheid hebben (hetzij uit eigen gezag, hetzij na machtiging van een rechterlijk autoriteit: dat doet er niet toe). De recidive wordt steeds eenigen tijd van te voren aangekondigd door de buitensporigheden en door de tuchteloosheid die zich in het bestaan van N°. 15 vertoonen. Hebben alle middelen van den raadsman gefaald deze recidivevoorspellende tuchteloosheid te doen ophouden, dan moet hij kunnen dwingen. Desnoods door vasthouding en, wat zijn drankzucht betreft, desnoods door dwangverpleging. Recidive is in het leven van N°. 15 steeds van te voren te voorspellen — kan dus voorkomen worden.

Classificatie: tusschen beroepsdief en intermitteerend dief in — echter meer gelijkend op den eersten. Zijn jeugd-criminaliteit, en daarna de misdadigheid in 1^e, 2^e en 4^e periode, zijn beroepmatig. De tweede periode bestaat uit voortdurenden huiselijken diefstal — een eigenaardig soort beroepmatige criminaliteit, die door de gunstige gelegenheid die zich thuis voordeed van de omgeving is afgeleid. De derde periode, tijdens zijn huwelijk, vertoont intermitteerende criminaliteit: d. w. z. nu en dan een misdrijf in een tijd van geregelden eerlijken arbeid.

De criminaliteit van N°. 15 is dus overwegend beroepmatig. Echter: zijn misdadige periodes zijn lang niet hoofdbestanddeel van zijn leven. Tusschen zijn 18^e en zijn 26^e jaar pleegde hij gedurende 10 maanden (4 + 2 + 4) beroepsdiefstal, 17 maanden is hij in de gevangenis, zoodat hij bijna 6 jaar uitsluitend of in hoofdzaak van eerlijken arbeid leefde.

Ook in zijn maatschappelijk leven wijkt hij op eenige belangrijke punten af van de gewoonte der beroepsdieven. Tot zijn 23^e jaar blijft hij thuis wonen. Dan verlaat hij de ouderlijke woning om zich in een wettig huwelijk te binden. Geheel ongeduldig tegen banden is hij blijkbaar niet.

In zijn aanleg vinden we in 't algemeen dezelfde eigenaardigheden die we bij beroepsdieven gewoon zijn aan te treffen. Of er kwalitatief of kwantitatief verschil bestaat? Wellicht zijn de twee bovengenoemde geduldigheidsverschijnselen bewijs daarvan. Wellicht moet b.v. verband gezocht worden tusschen het feit dat ik geen overmatige reacties bij N°. 15 vond en zijn lange geduldige woning in het ouderlijk huis — waar hem toch vermaningen geenszins gespaard werden.

Echter: voor zoover ik zien kan is, meer dan verschil in aanleg, een verschil in omstandigheden de oorzaak waardoor N°. 15, tot beroepsdiefstal gedisponeerd, toch het grootste deel van zijn leven na zijn 18^e jaar in eerlijken arbeid doorbracht. Die criminaliteit-werende omstandigheid is de voortdurende en krachtige vaderlijke steun.

N°. 16.

Leeftijd tijdens onderzoek: 22 jaar.

Veroordeelingen:

- 11 jaar diefstal (in vereeniging) opzending naar rijksopvoedingsgesticht tot 17 $\frac{1}{2}$ jaar.
20 „ diefstal (valsche sleutel) 1 jaar.
(bijna) 22 „ diefstal (in vereeniging,
met inklimming) 4 jaar.

Abnormaliteiten in de familie. Vader dronkaard, is lijdende geweest aan „delirium tremens” en sterft „ten gevolge van den drank aan een beroerte”. Drie ooms van vaders kant waren *aan den drank*. En ook de eenige broer van N°. 16 is *aan den drank* verslaafd. Van zijn grootouders weet hij niets. Aan moeders kant is, voorzoover hij weet, alles in orde.

Criminaliteit komt in de familie niet voor. Alleen de broer van N°. 16 heeft eenmaal een lichte straf gehad omdat hij uit een diefstal van N°. 16 voordeel had getrokken.

N°. 16 *zelf* is een drinker. Op zijn 18^e jaar begint hij te drinken, aanvankelijk niet erg (hij is dan alleen Zaterdags en Zondags dronken), maar na zijn moeders dood (hij is dan 20 jaar) wordt het heel erg en erger, zoodat hij weldra bijna dagelijks dronken is. Zijn hartstocht voor spel en vrouw is ontzettend. Hij klaagt er over dat ze zoo heftig is, dat hij totaal buiten staat is ze te bemeesteren: hij wordt geheel beheerscht.

Zijn *intellect* laat, voorzoover ik waarnemen kan, niet het geringste te wenschen over.

Zijn mededeelingen aan mij waren over het algemeen betrouwbaar. Hij vertelt uit vrijen wil heel wat kwaad van zich, en eenmaal zelfs rectificeert hij een antwoord dat hij reeds eenige

oogenblikken geleden gegeven heeft om mij nog een belangrijke, voor hem ongunstige, mededeeling te doen. Ik vond geen onjuistheden van eenige beteekenis in zijn verhaal. Eenmaal geeft hij loon en aard zijner betrekking als veel aanzienlijker op dan ze in werkelijkheid waren.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Oudste kind. Geboren en opgevoed te Amsterdam.

Hij heeft 1 broer, 2 zusters en 1 half-broer. Zijn vader, bootwerker en heftig dronkaard, sterft als N°. 16 ongeveer 8 jaar oud is. Niet lang daarna krijgt N°. 16 een stiefvader, weer een dronkaard, een uiterst buitensporig man, die binnen korten tijd een belangrijke erfenis verbrast, en die zijn vrouw in een kort huwelijk steeds ongelukkig maakt en haar weldra verlaat. N°. 16 herinnert zich niet dat hij van dezen stiefvader eenige *opvoeding* gehad heeft. Wel herinnert hij zich dat hij met hem *in 't geheel niet overweg kon* en voortdurend door hem werd gescholden. Dat schijnt een vreugdelooze en tot misdrijf opvoedende jeugd te zijn. Niet zoo erg als het schijnt, want de moeder van N°. 16 is een goede vriendin van hem, een vriendelijke opvoedster — al is ze geheel buiten staat haar zoontje te beteugelen wanneer zijn lastigste jaren beginnen. Ook met zijn broers en zusters kan N°. 16 het goed vinden — zoodat hij mij als conclusie over zijn huiselijk leven meedeelt dat hij het „heel best” had.

Tijdens het leven van zijn eigen vader is de *finantieele toestand van het gezin* blijkbaar bevredigend: althans, voor N°. 16 wordt schoolgeld betaald — een niet noodzakelijke uitgave. Tijdens het korte bestuur van den stiefvader schijnt de toestand minder gunstig te zijn. En daarna, N°. 16 is dan $\pm$ 10 jaar, weet zijn moeder, door haar man verlaten, voor zich en haar kinderen behoorlijk den kost te verdienen door naaiwerk te verrichten en door het houden van commensaals.

Ongeveer op zijn 6^e jaar wordt N°. 16 naar een bijzondere school gestuurd. Het klinkt onwaarschijnlijk, maar het bevalt hem daar goed: hij heeft plezier in het onderwijs en in het leeren en hij behoort steeds *onder de beste leerlingen*.¹⁾ In de

1) Niet afdoende gecontroleerd.

twee jaar dat hij op deze school blijft vertoonen zich slechts lichte aanwijzingen tot een later leven van ongeregeldeheid. Verschillende malen heeft hij toen wel reeds de *school verzuimd* maar „erg” was het nog niet, vertelt hij mij. Ook in dezen tijd reeds, ongeveer op zijn achtste jaar, heeft hij wel appels en peren uit een boomgaard gekaapt — maar dat beschouwt hij, waarschijnlijk terecht, meer als „spelerij,” „uit jongensachtigheid”, dan als echten diefstal. Op zijn 8^e jaar verhuist hij naar de kosteloze openbare school. Zelfde toestand: plezier in het onderwijs maar wat meer schoolverzuim.

Ongeveer op zijn 10^e jaar zien we een ernstige verergering in den toestand. Op dien leeftijd beginnen zijn *nachtelijke escapades*. Waarom deed hij dat? Een enkele maal, later, hielp hij dieven bij hun handwerk. Maar dat was volstrekt niet het doel van zijn zwerftochten. Hij is nu zelf verbaasd wat hem 's nachts uit huis gedreven mag hebben, want „plezier heb je er niet van: je ligt in een trap te slapen en dat kan je toch beter thuis doen.” Maar hij herinnert zich toch nog heel goed dat hij het alleen deed „om het avontuur.”

Omstreeks dezen zelfden tijd beginnen zijn *ijverig schoolverzuim* en zijn *criminaliteit*. De uitbarsting wordt bevorderd door de kennismaking met een jongetje uit de buurt, 3 jaar ouder dan N°. 16, een ervaren boefje dat reeds eenmaal wegens diefstal tot een maand gevangenis veroordeeld is. Deze kameraadschap beschouwt N°. 16 als een voorname oorzaak van zijn ondergang. Juister is waarschijnlijk de beschouwing: als verhaasting van den ondergang. Sedert deze kennismaking wordt N°. 16, toch in den laatsten tijd al geen regelmatig bezoeker, op school bijna niet meer gezien. En tevens begint zijn criminaliteit. Totnutoe heeft hij niet gestolen: hij durfde niet — zelfs niet de kleine feitjes van den beginnening: de appels die van de vruchtenkar gestolen worden enz. In gezelschap van den ouderen vriend durft hij. Met eenige andere jongens uit de buurt, alle tusschen 11 en 15 jaar oud, wordt een *bendetje* gevormd. In hun lange vrije dagen organiseeren ze strooptochten in den wijden omtrek hunner woning (buiten hun buurt wagen ze zich nog niet). Het zijn niet de betrekkelijk onschuldige diefstallen van snoepgoed en van snuisterijen die ze begeeren te bezitten. Onder de leiding van

den reeds ervaren jongen dief worden de uitstallingen van winkels van verschillende soort geplunderd — en de buit wordt verkocht bij een opkoopster. Volslagen beroepsdieven dus. Die *opkoopster*, een oude relatie van den bende-leider, houdt als nevenbedrijf een café, verzamelplaats ook voor oudere dieven die daar hun buit komen van de hand doen. De weg naar de hooger geplaatsten in de dievenmaatschappij wordt N°. 16 wel heel gemakkelijk gemaakt. In dit café maakt hij kennis met eenige beruchte recidivisten, en nog op zijn 10e jaar wordt hij, zooals we zagen, door hen eenige malen op hun nachtelijke tochten meegenomen, om, handig klein joggie als hij is, door de tuimelramen boven de winkeldeuren naar binnen te kruipen en voor zijn oude meesters, schooren-tippelaars¹⁾, de deur van binnen te openen.

Zijn eerste crimineele periode is een rijke tijd voor N°. 16. Zijn dagelijksche diefstallen doen hem veel geld verdienen. Verreweg het grootste deel van de opbrengst verdubbelt hij: en *te kunnen dubbelen was het hoofdmotief voor zijn diefstallen*. Er bestaan in Amsterdam verschillende gelegenheden waar aan kinderen gelegenheid tot hazardspel gegeven wordt²⁾. Vooral het banken en het een-en-twintigen wordt daar beoefend. Daar wordt door de kleine beurzen grof gespeeld: — tot 25 cent op één kaart wordt er gezet, vertelt N°. 16 mij.

Zijn moeder wordt wanhopig. Ze heeft hem van school genomen in de hoop hem aldus thuis te kunnen houden en buiten zijn kwade vrienden. Het baat niets, want N°. 16 is in den laatsten tijd „zoo ongezeggelijk geworden dat (ze) hem niet meer baas kan.” Op een keer blijft hij eenige dagen en nachten achterelkaar van huis. Hij slaapt met zijn bentgenooten op een bootje aan een der kaden en ze leven van de opbrengst van hun diefstallen. Het is nu ongeveer 6 maanden na de samenstelling der bende. En de leden hebben goede vordering in hun bedrijf gemaakt. Want behalve de gewone winkeldiefstallen plegen ze nu een ernstiger feit. Ze klimmen een huis binnen, dringen door tot den zolder en stelen eenige zaken die ze *wisten* dat ze

1) Dieven van winkelgoederen.

2) Bestonden althans in dien tijd d. w. z. nu $\pm$ 13 jaar geleden. Een ander (N°. 22) verzekert mij dat ze nog bestaan en noemt er een met name.

daar vinden zouden. Een nauwkeurig beraamd plan dus, volkomen volgens de methode van ervaren inbrekers. De moeder van N°. 16, blijkbaar een zorgvuldige opvoedster, zoekt den zwerveling op, en, ten einde raad, doet hem naar een politie-bureau brengen. Hij komt voor den rechter en wordt voor eenige zijner wanbedrijven op verzoek van zijn moeder veroordeeld tot opzending naar een Rijksopvoedingsgesticht tot zijn 17½ jaar (niet tot zijn 18^e jaar — blijkbaar opdat hij in den voor werkzoekenden gunstigen voor-zomer ontslagen worde).

Nu breekt er een kwade tijd voor hem aan. Hij *vindt het „erg beroerd” in het gesticht omdat hij zijn vrijheid miste*. Hij is bijzonder lastig en de directeur van het gesticht beschrijft hem als een *„weerbarstige jongen”*. Toch beschouwt N°. 16 zichzelf als een *gemakkelijk en leidzaam mensch*: hij was er ook heelemaal de man niet naar om in een klasse den onderwijzer het leven moeilijk te maken. Dat blijkt: want op de lagere school, vroeger, heeft hij niet veel straf gehad. Maar in het gesticht zijn de omstandigheden en de behandeling anders: hij is gebonden in alles. Hij kan het niet velen, dat hier voortdurend voor het geringste feitje aanmerking gemaakt en gestraft wordt: als hij met zijn elleboog op tafel zit: aanmerking; als hij met zijn rug tegen den muur zit: aanmerking; als hij één woord praat: straf. Dat kan hij niet verdragen en dat *prikkelt hem tot verzet*. Want hij is *„gauw opgewonden”* en *„erg driftig;”* straf maakt hem erger in plaats van beter: daar zet hij de kop tegen in. Het gemis aan vrijheid: dat hij niet kan gaan waar hij wil, en de strenge gestichtsdiscipline die op bijna elke beweging een standje doet volgen — dat maakt hem het leven daar ondragelijk. Hij erkent zelf dat hij *„kolossaal veel”* straf gehad heeft (volgens schatting wel een jaar cachot), maar het meeste daarvan voor pogingen om te ontluchten.

Ook in ander opzicht is hij niet tevreden over zijn verblijf in het opvoedingsgesticht. Hij heeft er te *veel kwaad geleerd*: zijn anti-sociale vakbekwaamheid is er te zeer toegenomen: hij leerde er valsche sleutels maken enz. Zoolang hij met de kleine jongens in de 1^e categorie was ging het goed, maar zoodra hij in de 2^e en 3^e categorie samenkomt met oudere jongens, die dikwijls langer in de maatschappij gebleven zijn en dus een grootere

ervaring van alle kwaad hebben, vangt het anti-sociale onderwijs aan. Tegenover deze nadeelen staat een groot voordeel. In de 6½ jaar die N°. 16 in het gesticht doorbrengt wordt hij opgeleid tot timmerman van tamelijke bekwaamheid. Hij is niet volleerd, maar kan toch zeer spoedig na zijn invrijheidstelling een baas vinden. Zijn loon bedraagt voorloopig 12 cent per uur ¹⁾.

Bij zijn terugkomst in de maatschappij verkeert hij dus in de *gunstigst denkbare omstandigheden*. Hij heeft een „beste baas”, vertelt hij mij; een weekloon dat niet hoog is maar toch voor een ongetrouwd man voldoende; hij woont in huis bij zijn moeder van wie hij houdt. En hij weet zijn positie te houden: loopt niet van zijn baas weg, maar blijft er volle 2½ jaar, tot op het oogenblik dat hij wegens inbraak wordt aangehouden. Gunstige omstandigheden dus. Maar hij bederft zijn leven door losbandigheid: hij is hartstochtelijk en ongedisciplineerd in alles waarin hij zijn hartstocht en zijn tuchteloosheid uiten kan. Bijna terstond na zijn ontslag uit het opvoedingsgesticht bezoekt hij met zijn broer geregeld de Zeedijk, om te *dansen*, te *drinken* en te *dobbelen*. Zaterdags en Zondags is hij geregeld dronken en Maandags komt hij als regel niet op zijn werk: wonder boven wonder wordt hij niet door zijn patroon ontslagen. Hij dobbelt heftig: eenmaal begonnen kan hij niet ophouden en speelt zijn geld op. Herhaaldelijk wordt hij door zijn moeder vermaand, als hij zijn heele loon verspeeld heeft en niets overgehouden om kostgeld te betalen. Dan belooft hij beterschap — maar kon toch het spelen niet laten. Maar zoo heel erg was het nog niet, volgens zijn meening, want gewoonlijk betaalde hij aan zijn moeder de volle f 5. kostgeld en verspeelde alleen wat er daarna van zijn loon overbleef. Dansen, drinken en dobbelen dus voorloopig — en dat alles na eenigen tijd in veel sterker mate, in een *periode van ontstemming die optreedt vooral ten gevolge van den dood zijner moeder, maar ook onder den invloed van socialistische propaganda*. Toevalligerwijze kreeg ik een brief in handen die N°. 16 omstreeks dezen tijd schreef en waarin hij duidelijk aard en oorzaken van zijn ontstemming beschrijft. Een enkele

1) N°. 16 vertelt mij dat zijn loon stijgt tot f 13 per week. Door controle bleek mij dat het in deze jaren nooit veel hooger dan f 9 geweest is.

aanhaling: „Gaan nou eens na wat is vrijheid wat wij menschen hebben. Je gaat naar je werk, krijgt Zaterdags je loon, als dat ten minste loon genoemd mag worden dat de baas ons betaalde en je zit thuis. Ik ben nooit te lui geweest om te werken, maar in den laatsten tijd kon ik het niet aarden¹⁾. Dat is begonnen na mijn moeders dood. De baas kon toch zoo wel begrijpen dat ik er van dat schimmetje geld niet komen kon, maar daar zal hij naar vragen, als hij maar naar de kerk Zondags gaat en zijn kopje Coucoco kan drinken dan heb hij zijn plicht gedaan. Een ding spijt mijn, en dat is dat ik hem zijn trommel niet machtig heb kunnen worden, dat had hij wel aan mijn verdiend”. Zoo schrijft N°. 16 in zijn gedeprimeerde, baloorige stemming, terwijl hij mij nu, tot rust gekomen, ongevraagd vertelt dat zijn baas een beste was. Het is zeer begrijpelijk dat hij, eenzaam na het sterven van zijn moeder, zich ongelukkig voelt, en het is een even natuurlijk verschijnsel dat de socialistische propaganda (hij is lid van een „socialistische” vereeniging) hem ontevreden maakt. Maar de uitwerking van beide omstandigheden op N°. 16 is sterker dan normaal.

Zijn gedeprimeerde gemoedstoestand wordt oorzaak van recidive.

De opheffing van de huiselijkheid waaraan hij gewend is maakt hem gedesoeuvreerd en mistroostig. Zoolang zijn moeder leefde zat hij veel thuis — al leidde hij een losbandig leven. Maar in het kosthuisbestaan kan hij niet aarden, zoodat hij van nu af aan bijna al zijn vrijen tijd buitenshuis doorbrengt. Hij heeft nu niemand meer om wie hij iets nalaten zou, niemand die tracht hem in orde te houden, geen plek waar hij huiselijk en gemoedelijk zijn vrijen tijd kan slijten: hij is bedroefd, lusteloos, vervuld van bezwaren tegen maatschappij en patroons, hij verveelt zich: — geen enkele band of steunpunt, geen reden en geen lust om zich ordelijk en eerlijk te gedragen. Hij laat zich gaan, eerst tot buitensporige ongeregelheden weldra tot misdrijf. Zijn drank-misbruik verergert zeer. De speelwoede beheerscht hem meer dan vroeger: zóózeer, dat hij meer dan eens zijn volle weekloon verspeelt. Zijn omgang wordt slechter. Totnutoe bezocht hij de

1) Dat beteekent: hij had een tegenzin in den arbeid; hij blijft echter werken tot zijn gevangenneming.

Zeedijk met de lichtzinniger elementen onder zijn vakgenooten: hij ontmoette daar ook wel tippelaars en dronk een borrel met hen, maar omgang had hij niet met hen. Dat wordt nu anders. Hij komt nu in nauwere relatie met de gevaarlijke kennissen die hij in de laatste 2 jaren bij zijn betrekkelijk onschuldige bezoeken aan de „vroolijke buurt” heeft gemaakt. Enkele weken voordat hij gearresteerd wordt verlaat hij zijn kosthuis en gaat *met een vrouw samenleven*. Behalve deze vaste verhouding heeft hij nog een min of meer lossen omgang met verschillende andere vrouwen; want hij is „kolossaal verslaafd” *aan de vrouw*.

De toestand is dus deze: verschillende hartstochten buitensporig gevierd; daardoor steeds geldgebrek; omgang met beroepsdieven. Het is niet merkwaardig dat N°. 16 in deze omstandigheden tot diefstal komt — veeleer moet het verbazing wekken dat hij nog zoo betrekkelijk eerlijk en ordelijk blijft: want hij blijft tot het einde toe, totdat hij aangehouden wordt, bij denzelfden patroon werken en hij *wordt geen beroepsdief*. In de 6 maanden die tusschen den dood van zijn moeder en zijn arrestatie verlopen heeft hij zich hoogstens enkele malen aan vreemden eigendom vergrepen.

De oorzaak van het misdrijf dat hem noodlottig wordt is klaar: hij had geld nodig. Hij had geen schulden op dat oogenblik, maar zijn heele weekloon was verspeeld en verdronken en toch was er geld nodig om te leven: hij zelf en zijn bijzit. Hij dacht in één slag zooveel te kunnen bemachtigen dat hij voor zijn leven genoeg had — een overweging die op zichzelf reeds vrijwel bewijst dat hij geen beroepsdief was. Het resultaat van den diefstal blijft natuurlijk verre beneden de verwachting. Op een middag dringt hij met een valschen sleutel een huis binnen dat hij onbeheerd weet. Op zijn ééntje — wat een beroepsdief niet doet, althans zelden. Hij steelt slechts eenige kostbaarheden, die hij door een derde bij een opkooper doet verkoopen. De opbrengst wordt gedeeltelijk voor eenige aankopen gebruikt (o. a. een paar pantoffels), gedeeltelijk op de Zeedijk met een kameraad verteerd.

Dit misdrijf kost hem 2 maanden preventieve hechtenis en dan een veroordeeling tot 1 jaar.

Na zijn ontslag uit de gevangenis zet hij zijn leven voort zooals hij dat voerde in den laatsten tijd voor zijn veroordeeling —

nauwkeurig op dezelfde manier, niet veel slechter dan vroeger maar ook zeker niet beter. Hij gaat ook aan het werk. Aanvankelijk krijgt hij enkele weigeringen omdat zijn veroordeeling bekend was. Maar spoedig vindt hij toch een patroon. Als „handlanger” verdient hij 17 c. per uur ¹⁾. Terstond nadat hij uit de gevangenis is vrijgelaten gaat hij samenwonen met een 22jarig meisje. Zijn bijzit is echter niet voor zijn aanstaande misdrijven verantwoordelijk, vertelt hij mij: ze eischt geen hooge inkomsten van hem omdat ze zelf stal. N°. 16 drinkt niet minder dan vroeger, eerder meer: *bijna elken dag is hij dronken*. Hij dobbelt hartstochtelijker dan ooit: soms verspeelt hij f 50 op één avond. Enkele malen doet hij een poging tot diefstal. Beroepsdief wordt hij echter, voorzoover ik zien kan, ook nu niet — al nadert hij er nu, dunkt me, wel dichterbij dan de vorige maal. Dan — het is even twee maanden geleden dat hij in vrijheid gesteld werd — geeft zijn patroon hem *gedaan wegens dronkenschap en brutaliteit*. Een week na zijn ontslag pleegt hij een zeer ernstige en stoutmoedige inbraak, ditmaal in vereeniging met een 18jarig recidivist, een jongen zonder beroep en zonder vaste woonplaats, hoogstwaarschijnlijk een tippelaar. Weer heeft hij gehoopt een zeer groote som gelds te kunnen stelen die hij in het huis aanwezig wist. Dat lukt niet, maar toch vindt hij een paar honderd gulden en een aantal kostbaarheden, die hij weer ten verkoop geeft aan denzelfden heler die hem na zijn vorige inbraak van dienst is geweest. N°. 16 is trotsch en gelukkig met zijn belangrijke buit. Hij steekt zich in mooie kleeren en gaat met zijn bijzit een paar dagen op reis. Ook zijn vrienden bedenkt hij rijkelijk in zijn royaliteit met het gemakkelijk verdiende geld. Hij kan zijn glorie niet binnen houden: in een café (waar hij trouwens wel eenige reden heeft zich veilig te wanen) *bluft hij over den goeden slag* dien hij geslagen heeft: hij telt openlijk zijn geld en voegt den anderen toe: „ik heb meer geld dan jullie en ik heb me ook nog twee nieuwe pakken laten aanmeten.” Het getuigenverhoor, dat in den loop van zijn aanstaand proces gehouden wordt, doet hem deze onvoorzichtige uitlatingen berouwen.

1) N°. 16 gaf mij op dat hij als volslagen knecht werkte en 28 cent per uur en ± f 16 per week verdiende.

Enkele dagen na het misdrijf vindt de recherche het spoor van N°. 16. Hij wordt aangehouden. Voor den rechter ontkent hij met gepaste volharding. Maar gedurende een transport toont hij jegens de politiemannen die hem begeleiden een ongemotiveerde vertrouwelijkheid door hun nauwkeurig het verhaal van zijn misdrijf te doen, zijn daderschap te erkennen en den naam te noemen van zijn mededader (dien hij voor de rechtbank tot het einde toe, als hij zelf reeds bekend heeft, tracht vrij te pleiten). Na 5½ maand preventieve hechtenis wordt hij tot 4 jaar veroordeeld.

Tijdens deze straf sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij 26 jaar.

Opmerkingen.

Aetiologie. Omstandigheden. Opvoeding: door vader en stiefvader slecht, door moeder goed; na 11^e jaar in opvoedingsgesticht. Finantieele toestand in ouderlijk huis: tot 8^e jaar redelijk; 8—10 jaar slecht. In het rijksopvoedingsgesticht krijgt hij goede vakopleiding. Na zijn dwangopvoeding steeds een flink vast inkomen: dus nooit diefstal uit armoede. Ongewone criminogene omstandigheden treffen N°. 16 niet.

Aanleg. Spijbelaar (aanvankelijk matig, sedert kennismaking met een slechten makker heftig). Nachtelijk zwerver. Of hij in zijn jeugd van zijn bazen zou weggelopen zijn staat niet vast: want tusschen 11^e en 18^e jaar leeft hij in een rijksopvoedingsgesticht. Na zijn 18^e jaar is hij nooit uit eigen beweging van een baas weggelopen en slechts eenmaal ontslagen. Verslaafd aan drank, aan vrouw, aan spel. Belust op avontuur. Zeer driftig. Halstarrig door straf; weerbarstig tegen voortdurende kleine prikkeling. Door moeilijke omstandigheden meer dan normaal gedeprimeerd.

Jeugd-criminaliteit: bijna geheel zonder oorzaak in de omstandigheden. Ze barst eerst uit als N°. 16 van den ongunstigen invloed van vader en stiefvader verlost is. In de kameraadschap met een boefje vindt zijn misdadigheid wel aanleiding uit te barsten. Maar waarom zocht hij dezen omgang, waarom leefde hij terstond en met zoo groote overtuiging het dievenleven van zijn vriendje mee? Hij was reeds spijbelaar en kaper van vruchten

uit boomgaarden. Hij hield zich als het ware gereed om op het eerste sein verleid te worden.

Tijdens zijn *dwangopvoeding* vond hij in een goede vakopleiding een omstandigheid die in zijn later leven sterk criminaliteit-werend moet werken. Hij vertelt me echter een belangrijk *bezwaar tegen alle vakopleiding in gestichten*. Daar wordt wel een practische opleiding gegeven, maar niet in de practijk vindt die opleiding plaats — natuurlijk. De in het gesticht volleerde begint met in de practijk betrekkelijk hulpeloos te staan, omdat hij de duizend in detail verschillende toestanden, verschillende kleine moeilijkheden die in de werkelijke uitoefening van het vak dagelijks gevarieerd voorkomen, niet ervaren heeft en dus niet weet te beheerschen. De ervaring wordt slechts verkregen door jarenlang in de practijk mee te leven. Voor opvoedelingen, die op hun 18^e jaar in de maatschappij komen, is het bezwaar niet groot: ze kunnen als halfwassen knecht beginnen. Voor den ouderen ontslagen gevangene, speciaal voor den beroepsdief, die dikwijls alleen in de gevangenis zijn vakkennis zal opdoen en die terstond na ontslag zich als vol knecht tegen het volle loon moet aanbieden — voor hem zal deze noodzakelijke onvolledigheid der gestichts-vakopleiding dikwijls een ernstige bijkomende moeilijkheid bij zijn pogingen tot reclasseering zijn ¹⁾).

Oorzaken van recidive voor N°. 16:

Eerste recidive. 2¹/₂ jaar constante eerlijke arbeid met behoorlijk loon; woont thuis: gunstige omstandigheden dus. 2¹/₂ jaar buitensporig speler, drinker en bezoeker van vrouwen: hij blijft eerlijk. Zijn moeder sterft en hij komt onder den ontevreden-makenden invloed der socialistische propaganda: gedeprimeerde gemoedstoestand, heftiger uitspattingen, diefstal.

Tweede recidive. Zelfde buitensporige leven; hij werkt; enkele pogingen tot diefstal. Uit zijn werk ontslagen wegens drank-misbruik; ernstige diefstal.

N°. 16 ziet de oorzaak van zijn misdadigheid goed in. De

¹⁾ Ik ondervond dit. Ik had een ontslagen gevangene geplaatst die in een lange straf veel van zijn vak geleerd had. Toen ik vertelde dat hij geen ervaring in de practijk had werd de aanvankelijk gegeven belofte van plaatsing om de bovengenoemde bezwaren teruggenomen.

hoofdoorzaak, zegt hij, is „losbandigheid”: het spel en de vrouw nog meer dan de drank (want die kan hij wel laten staan — beweert hij). Zijn buitensporigheden vormen den goeden grond waaruit misdadigheid elk oogenblik kan opschieten. In de eerste plaats omdat ze meer geld kosten dan hij met mogelijkheid verdienen kan. En, wat speciaal zijn drankmisbruik betreft: omdat zijn maatschappelijke positie er door dreigt gebroken te worden (ontslag wegens dronkenschap).

Aanvankelijk echter is het woeden van zijn hartstochten op zichzelf nog geen voldoende reden voor misdrijf. *Zoolang zijn moeder leeft blijft hij eerlijk.* De dood van zijn moeder, een zeker niet buitengewone omstandigheid, heeft op N°. 16 een noodlottig sterke uitwerking: ze is de oorzaak van recidive: 1° omdat zijn stemming zeer gedeprimeerd wordt en hij in zijn mistroostigen gemoedstoestand nog minder wil tegen zichzelf heeft dan gewoonlijk; 2° omdat hij zijn huiselijk leven verliest — totnutoe de eenige vastheid die hem nog intoomde.

Tot het verstoren van zijn moreel evenwicht heeft ook bijgedragen de *invloed van socialistische propaganda*. Dat is goed verklaarbaar, want deze propaganda brengt uit haar aard mee: de verbreiding van ontevredenheid met bestaande toestanden en opwekking tot strijd tegen de klasse der kapitaal-bezitters. En het gevolg kan zijn dat onvaste gemoederen vervallen in een stemming van aanhoudende onrust en sombere ontevredenheid ¹⁾. Dat is de stemming die voor N°. 16 en zijn licht gedesequillibreerde soortgenooten de noodlottigst denkbare is — de stemming waarin ze geneigd zijn tot elke tuchtelooosheid en waarin ze weinig weerstandsvermogen hebben tegen crimineele aanvechtingen. Wat ze noodig hebben is vastheid: veel vastheid en opgewektheid.

Aanleiding tot zijn eerste recidive is dus de noodlottige psychi-

1) De socialistische beweging, vooral de sociaal-democratische, heeft ongetwijfeld ook en waarschijnlijk in sterkere mate, criminaliteit-werende kracht. In de eerste plaats door de resultaten die ze bereikt, speciaal in zoover ze meerdere *stabiliteit* in arbeidstoestanden weet tot stand te brengen. Ook de beweging en de strijd zelf, die op sommigen, zooals N°. 16 een deprimeerenden invloed heeft, moet andere menschen met wankel gemoedsgesteldheid juist sterken. Want onrust en ontevredenheid kan de beweging brengen maar evengoed de opwekking van den strijd en de vervulling met het als ideaal geziene einddoel: dat geeft vastheid en opgewektheid.

sche invloed van twee op zichzelf niet zeer buitengewone gebeurtenissen. Een *raadsmán* had waarschijnlijk tegen deze twee gemoed-ontwrichtende invloeden tegengif kunnen toedienen en zoo de *tijdelijke* verergering van N°. 16's tuchteloosheid (d. w. z. de oorzaak van zijn eerste recidive) kunnen bestrijden. Maar de hoofd-fout ligt dieper. Zijn tuchteloze levensvoering is, zooals we zagen, de oorzaak van zijn misdadigheid: aanvankelijk alleen in een door bijzondere omstandigheden nadeelig beïnvloede gemoedsstemming, later ook in den geheel normalen gang van zijn leven (2^e recidive). Zijn „losbandigheid" moet bestreden worden: is dat mogelijk dan zal tevens zijn misdadigheid geheel ophouden te bestaan — kan het niet, dan wordt hij meer en meer misdadig. Elke maatregel die niet tot resultaat heeft disciplineering van zijn levenswijze is doelloos. Bij voorbeeld de gevangenisstraf. Het is niet duidelijk hoe een langdurig verblijf in de gevangenis tot resultaat zou hebben dat N°. 16 na zijn ontslag niet meer een buitensporig speler en bezoeker van vrouwen zou zijn. Het spreekt wel van zelf, dat hij na zijn eerste opsluiting zijn levenswijze niet verandert. Hoe zou hij? Want daarop heeft niets en niemand getracht invloed te oefenen. Niet zijn misdadigheid moet bestreden worden maar zijn misdrijf-voortbrengende hartstochten. Voor niemand een gemakkelijke taak zòò woedende hartstochten te disciplineeren. Hòe dat zou kunnen beproefd worden zal ik niet trachten uit te maken. Maar dronkaards zijn er al meer genezen. Zijn speelwoede, denkt hij zelf, zal misschien te bedwingen zijn als hij niet in Amsterdam blijft wonen, waar elke bekende speelgelegenheid, elke oude vriend een verleiding tot spelen is. Komt hij in Amsterdam terug dan bezwijkt hij zeker — denkt hij. Zijn hevige sexualiteit, in eenigszins geregelde banen geleid, behoeft niet noodzakelijkerwijze tot misdrijf te leiden. Mislukt disciplineering geheel, dan moeten meer afdoende maatregelen ter beveiliging der maatschappij genomen worden dan nu en dan een gevangenisstraf.

Verwijdering uit het oude milieu is dus eerste vereischte. Maar N°. 16 is niet bereid zichzelf te verwijderen — hoewel hij de gevaren van terugkeer in zijn vroegere omgeving zeer goed inziet. Hij wil na zijn ontslag naar Amsterdam terug omdat hij te zeer gewend is aan zijn omgeving en aan zijn kennissen. In een andere

stad zou hij zich hopeloos vreemd en verlaten voelen: hij zou het er niet kunnen uithouden, zegt hij.

Met dat al is hij zeer optimist over zijn toekomst gestemd. Hij komt „vast niet” in de gevangenis terug: daarvoor vindt hij het leven der gevangenen veel te ellendig — al kan hij het best uithouden, verzekert hij mij.

Classificatie: N°. 16 moet gerangschikt worden *tusschen beroepsdief en intermitteerend dief*. In zijn jeugd is hij volslagen beroepsdiefje. Maar na zijn dwangopvoeding, op volwassen leeftijd, steelt hij slechts intermitteerend. Hij werkt voortdurend en rustig, en als hij zijn omstandigheden zoo ongunstig heeft doen worden dat een beroepsdief stellig zou gevallen zijn en zich in het dievenleven gegooid hebben — dan blijft N°. 16 aan den arbeid alsof er niets gebeurt was en steelt een of tweemaal. De tweede recidive, als hij met een beroepsdief in vereeniging steelt, begint wel op beroepsdiefstal te lijken, zou althans daartoe hebben kunnen uitgroeien als hij niet aangehouden was. Zijn misdadigheid is dus: in zijn jeugd beroepmatig, op volwassen leeftijd overwegend intermitteerend.

Zijn aanleg vertoont vele eigenaardigheden die we bij beroepsdieven aantreffen. Maar hij wijkt af van beroepsdievenaanleg: door zijn drankzucht en door de volslagen rustige wijze waarop hij op volwassen leeftijd bij zijn bazen blijft.

Wat de oorzaak is dat N°. 16, in zijn jeugd beroepmatig stelend, en in aanleg in veel opzichten met den beroepsdief overeenkomend, op volwassen leeftijd zoo geregeld in zijn eerlijken arbeid is en ondanks zijn buitensporigheden slechts bij uitzondering steelt — dat kan ik niet uitmaken. In hoofdzaak de zelfde ontwikkeling zien we bij N°. 15 en N°. 17.

N°. 17.

Leeftijd tijdens onderzoek: 28 jaar.

Veroordeelingen:

14 jaar	diefstal (in vereeniging)	1 week.	} ¹⁾
14 „	diefstal (in vereeniging)	3 maanden.	
14 „	diefstal (in vereeniging)	6 maanden.	
19 „	vernieling	1 maand.	
20 „	vernieling	14 dagen.	
25 „	wederspannigheid	45 dagen.	
25 „	diefstal (met braak, in vereeniging)	3 jaar.	

Abnormaliteiten in familie. Vader aan den drank. Moeder erg zenuwachtig en driftig. Twee broers van moeder in een krankzinnigengesticht. Een broer van moeder aan den drank.

N°. 17 is de „eenigste in de familie” bij wien criminaliteit voorkomt.

N°. 17 acht zich normaal. Alleen: hij maakt misbruik van sterken drank ²⁾. Dat begon op zijn 16e jaar en werd ernstig op zijn 19e jaar. Hij kan wél drank verdragen: hij moet meer dan 20 borrels drinken voor hij heelemaal dronken is. In dronkenschap vervalt hij licht tot buitensporige en in uiting zinlooze woede.

Zijn *intellect* schijnt mij volkomen in orde.

Ik geloof dat zijn mededeelingen betrouwbaar waren: voor zoover ik hem controleeren kon sprak hij waarheid.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Geboren en opgevoed te Amsterdam. *Oudste kind.* Hij heeft 5 broers en 4 zusters. De vader is aanvankelijk patroon

1) Aan een stuk uitgezeten.

2) Dat blijkt ook herhaaldelijk uit de dossiers. In de registers der kantongerechten vond ik een 6-tal veroordeelingen wegens openbare dronkenschap.

en verdient ruim geld voor zijn gezin. Maar door zijn drankmisbruik gaat de zaak achteruit, verloopt geheel, en als N°. 17 ongeveer tien jaar oud is wordt zijn vader failliet verklaard. Deze tracht eerst door oprichting van een ander zaakje zich weer een onafhankelijke broodwinning te scheppen, maar dat mislukt. Dan wordt hij knecht in het vak waarin hij patroon is geweest, heeft geregeld winter en zomer werk, verdient 's winters $\pm$ f 12.— en 's zomers meer (althans volgens schatting van N°. 17) — maar hij drinkt zoo veel dat zijn talrijk gezin armoede lijdt en *dikwijls niet genoeg te eten* heeft. Behalve armoede veroorzaakt het drankmisbruik van den vader oneenigheid in het gezin. Als de vader dronken is kijft hij met zijn vrouw en slaat haar. Dat kan N°. 17, die veel meer van zijn moeder houdt dan van zijn vader, niet aanzien: hij komt herhaaldelijk tusschenbeide om zijn moeder te beschermen.

We kunnen gerust aannemen dat N°. 17, zoon van een moeder van 10 kinderen en van een dronkaard, niet al te veel van opvoeding gemerkt zal hebben. Omtrent de moeder is mij echter niets kwaads bekend.

Ongeveer op zijn 6^e jaar gaat N°. 17 naar een bijzondere school. Dat bevalt hem goed. Wel komt het enkele malen voor, dat hij met zijn vriendjes een middag niet op school komt, maar een *gewoonte van schoolverzuim had hij niet*. Maar hij was *lastig*: „een echte rakker” wordt mij verteld. Zijn vorderingen zijn goed, en hij heeft bijna de hoogste klasse bereikt als hij op zijn 11^e jaar van school wordt genomen om te helpen den kost voor het gezin te verdienen.

Na ordelijke, maar zooals we zien zullen niet meer geheel eerlijke schooljaren begint zijn leertijd. Die laat aan ordelijkheid en eerlijkheid veel te wenschen over. Eerst komt hij bij een schilderspatroon: dat duurt een klein half jaar. Als op een goeden dag zijn vriendjes wat al te verleidelijk voor de deur van zijn werkplaats aan het spelen zijn loopt hij weg: „ga mee”, roepen ze — en N°. 17 gaat mee. Na korten tijd werkeloosheid bij een smidsbaas: ditmaal houdt hij maar 3 maanden voet bij stuk. Tijdje niets doen: dan weer bij een schilder. En zoo voort.

De eerste kleine oneerlijkheden zijn huiselijke diefstalletjes die hij ongeveer op zijn 10^e jaar pleegt. Zijn moeder is slordig met

het geld en laat hier en daar in huis centen slingeren: die neemt hij weg. Echter: van vreemden steelt hij gedurende zijn geheelen schooltijd, d. w. z. tot zijn 11^e jaar, niets. Dat begint eerst in zijn leertijd. Aanvankelijk slechts kattenkwaad-diefstalletjes: vruchten van een onbeheerde kar en dergelijke. Op zijn 13^e jaar eerst maakt hij zich aan ernstiger feiten schuldig. In dit geval kunnen we bijzonder duidelijk aantoonen het nauwe oorzakelijke verband dat er bestaat tusschen ongeregeldheid en criminaliteit. *Al zijn misdrijven in dezen tijd pleegde N°. 17 als hij buiten werk was:* niet omdat zijn inkomsten dan zooveel minder waren, maar omdat zijn leven zooveel minder gebonden was. Als hij geen werk heeft (en dat komt voor iemand die slag op slag van zijn bazen wegloopt herhaaldelijk voor), als hij geen werk heeft zwerft hij. In tijden dat hij een baas heeft zou hij ook wel kunnen slenteren door de stad, 's avonds na afloop van het werk — maar dat doet hij niet. Hij is dan moe, zit graag thuis en heeft er niet de geringste behoefte aan met zijn vriendjes op avontuur uit te gaan. Als hij niet zwerft steelt hij niet.

Omstreeks zijn 13^e jaar vangen zijn *nachtelijke omzwervingen* aan. Waarom hij dat deed kan hij nu zelf niet goed meer begrijpen: soms liep hij bibberend van koude rond: dat was eigenlijk niet prettig, maar toch deed hij het steeds weer opnieuw. Als het morgen werd viel hij uitgehongerd op een bakkerskar aan en stal brood op een oogenblik dat de bakkersknecht zijn voorraad onbewaakt liet.

Zoo wordt N°. 17 op zijn 13^e jaar *beroepsdiefje*. Hij is genoot in een bendetje van jongens uit de buurt, die resp. 12, 12, 13 en 16 jaar oud zijn. Allen ijverige dieven en een hunner, (de 13 jarige) reeds recidivist door 2 veroordeelingen wegens diefstal. Ze beoefenen hun vak met toewijding en veel overleg. Wel wagen ze zich, schuchter nog, niet graag buiten hun buurt en hun diefstallen zijn nog klein, maar de aard der misdrijven en de wijze van uitvoering herinnert zeer aan het werken van ervaren volwassen beroepsdieven. Het zijn niet alleen voorwerpen die hun begeerte opwekken die ze rooven (o. a. tabak en sigaren), maar ze stelen ook om den verkoopsom van hun buit te versnoeien of zich op andere wijze ermee te goed te doen: ze lichten laden en stelen voorwerpen (b.v. lood) waarvoor ze weten

goeden prijs te kunnen maken bij hun goed bekende opkooopers. Altijd stelen ze in vereeniging: een paar uitkijkers en een of meer uitvoerders. Soms wordt reeds dagen van te voren een diefstal voorbereid: de inrichting bestudeerd van een winkel waar ze een lade zullen lichten, de gangen van den winkelier dagen lang bespied.

Zoo kan het natuurlijk niet lang duren. Na eenigen tijd (ik weet niet precies hoe lang, waarschijnlijk een paar maanden) wordt N°. 17 betrappt als hij in samenwerking met zijn 4 onafscheidelijken op een middag wat tabak en sigaren kaapt uit een winkeltje. Het heele bendetje wordt gearresteerd, op het politiebureau verhoord en voorloopig weer losgelaten. Dit incident schijnt N°. 17 maar matig geïnteresseerd te hebben. Althans: twee dagen later tref ik hem met een zijner bentgenooten opnieuw op het dievenpad aan, deze keer beladen met lood dat ze van eenige onbewoonde huizen hebben afgetrokken. Het waren weer „jongens uit de buurt” die hen in deze productieve bezigheid waren voorgegaan en hun het operatieterrein hadden aangewezen. Weer wordt N°. 17 betrappt, aangehouden en verhoord. Hij blijft zich echter gedragen alsof hem deze politie-bemoeiingen niet aangaan. In de nu volgende weken verkeert hij in een toestand van constante bedrijvigheid en rent met naieve toewijding heen en weer tusschen den rechter-commissaris, de politie en een nieuw locus delicti. Twee maanden na zijn eerste aanhouding, op een dag dat hij gedagvaard is om zich voor den rechter-commissaris voor zijn vorige misdrijven te verantwoorden, wordt hij weer gearresteerd, ditmaal wegens het lichten van een lade in vereeniging met zijn bende. Nu is echter de maat vol en hij wordt voorloopig aangehouden. In 3 veroordeelingen, die met enkele weken tusschenruimte tegen hem worden uitgesproken, wordt hij gestraft met successievelijk 1 week, 3 maanden en 6 maanden — zoodat hij als 14 jarig jongetje ruim 9 maanden achter elkaar in de gevangenis doorbrengt. Even merkwaardig als de volslagen onverschilligheid die N°. 17 ten toon spreidt tegenover de voorbereidende werkzaamheden van politie en justitie, even treffend is het te zien hoe hij reageert op de executie van zijn straffen: hij is gebeterd, eenvoudig gebeterd. Dat is een unicum, ik zou bijna zeggen: een zonderling geval: een *beroepsdief radicaal*

bekeerd door zijn eerste 9 maanden gevangenis, ondanks het feit dat hij terugkomt in dezelfde omgeving en blijft in de buurt wonen zijner vroegere mede-dieven. Het duurt 11 jaar voor hij weer voor misdrijf tegen den eigendom gestraft wordt — 11 jaar van zeer waarschijnlijke eerlijkheid.

Als N°. 17, bijna 15 jaar oud, in vrijheid gesteld wordt gaat hij braaf en ijverig aan het werk. De gevangenis heeft hem echter zijn ongedurigheid niet afgeleerd — hoe zou dat. Hij werkt voortaan als schildersknecht bij verschillende bazen: bij een 8 tal of meer in de 6 jaren die hij nog te Amsterdam blijft. Hij verandert herhaaldelijk uit eigen beweging, soms om elders betere verdiensten te krijgen. Maar meer dan eenmaal krijgt hij gedaan van zijn baas omdat hij „nogal een groote mond” heeft. Door deze herhaalde wisseling van patroon is hij natuurlijk nu en dan een korten tijd werkeloos, maar toch: gewoonlijk (niet altijd) heeft hij ook 's winters een baas. Finantieel staat hij er goed voor. Zijn loon stijgt volgens zijn opgave successievelijk tot 20 c. per uur ¹⁾, zoodat hij na aftrek van een ruim kostgeld dat hij zijn ouders betaalt ongeveer f 4 per week zakgeld overhoudt. Dat is echter niet veel voor hem — zoo weinig zelfs, dat geregeld *Maandag verteerd is wat hij Zaterdag uitbetaald kreeg*. Een niet onbelangrijk* deel van zijn zakgeld wordt aan drank uitgegeven. Ook aan zijn omgang met vrouwen offerde hij een deel van zijn inkomen. Hij heeft *nooit in concubinaat geleefd*, verzekert hij mij. En hij bezoekt de vrouw niet op de Zeedijk maar in de fatsoenlijker *Nieuwe Pijp*. De rest van zijn geld spendeert hij aan het billartspel waarvan hij een hartstochtelijk liefhebber is. Dobbelen doet hij niet. Tuk op vermaak is N°. 17 blijkbaar en buiten staat zijn lust te beteugelen zoolang hij nog een cent op zak heeft. Geen wonder dat hij herhaaldelijk geld te kort komt, *geld leent* — dat hij steeds kan terugbetalen uit de extra verdienste die hij door overwerk nu en dan geniet. Oorzaak van diefstal schijnt deze periodieke geldverlegenheid niet geweest te zijn.

In deze jaren vallen twee kleine veroordeelingen wegens vernieling en weerspannigheid, vergrijpen die hij beide malen in

1) Ik heb dit niet kunnen controleeren.

dronkenschap pleegde. De eerste veroordeeling beloopt hij voor wangedrag op het einde van zijn 18^e jaar. Dat is blijkbaar een wilde tijd voor hem. In 10 maanden van zijn 18^e en zijn 19^e jaar wordt hij 3 maal veroordeeld wegens openbare dronkenschap. Op een nacht, nadat hij met zijn vrienden (waaronder twee van de crimineele buurtgenooten uit zijn jeugd!) heeft feestgevierd, komt hij dronken in een winkel om een lekkernij te koopen. Hij krijgt ruzie met den winkelier, slaat een ruit stuk en verzet zich heftig tegen den politieagent die hem komt arresteeren. Gevolg: 1 maand gevangenis. De tweede keer, 1½ jaar later, weer in een nacht na een feestavond, gaat hij met zijn broer en eenige vrienden huiswaarts. Onderweg, dicht bij huis, krijgt hij twist met zijn broer. Het komt tot vechten. Maar nauwelijks is het gevecht begonnen of N°. 17 keert zich van zijn tegenpartij af, loopt naar den winkel waarvoor de vechtpartij plaats vond en trapt met geweld tot 4 maal toe tegen de winkelruit, die hij verbrijzelt. Hij wordt naar huis genomen, maar een goed kwartier later komt hij op het verlaten gevechtsterrein terug, staat daar redeloos een tijdlang „vreeselijk aan te gaan” en dan, *zonder de geringste aanleiding, trapt hij in een tweede winkel een ruit in.* Zijn straf is 14 dagen.

We zien dus dat N°. 17 in de 6 jaren tusschen zijn 15^e en zijn 20^e jaar een leven leidt geheel zonder zelfbedwang en van tamelijke buitensporigheid — wat hem echter niet belet gewoonlijk te arbeiden. Hij blijft buiten misdrijf tegen den eigendom.

In den winter van zijn 20^e jaar is hij toevallig werkeloos. Een Deutsche oom raadt hem aan naar Duitschland te komen. Dat doet hij — en het lukt. Hij vindt terstond werk, en een goed kosthuis. Geen misdrijf in dezen tijd. Echter: *toename van drankmisbruik* door twee oorzaken: 1° gewoonte van drankmisbruik op het werk; 2° gewoonte in zijn kosthuis om 's avonds, na afloop van den arbeid, drank te gebruiken. Eenmaal beliep N°. 17 een bekeuring wegens dronkenschap. Zijn Duitsch verblijf duurt ongeveer 2 jaar. Dan krijgt hij bericht van het overlijden zijner moeder en reist terstond naar Amsterdam terug.

Toevallig komt hij werk tegen en blijft in Amsterdam. Hij is nu ruim 22 jaar. Hij verkeert in belangrijk ongunstiger omstandigheden dan toen hij twee jaar geleden Amsterdam verliet. Dat

komt door zijn drankmisbruik, dat hem door zijn Duitsche jaren tot een voortdurende en hevige gewoonte geworden is — en dat nu, door minstens 6 jaar lange buitensporigheden, ook wel reeds belangrijken nadeeligen invloed op den persoon zal hebben uitgeoefend. Van nu af aan gaan zijn maatschappelijk bestaan en zijn levensgewoonten hard achteruit: we zien niet anders dan ongunstige verschijnselen. Hij blijft werken — zij het bij verschillende bazen en niet altijd tot hun tevredenheid. Tusschen twee betrekkingen is hij herhaaldelijk eenigen tijd werkeloos. Hij wordt *Maandaghouder*. Aanvankelijk woont hij thuis, maar na enkele maanden *verlaat hij het huis wegens oneenigheid* met zijn vader. Nu dus het kosthuisbestaan, dat voor onbeheerschte menschen nadeelig is omdat ze hen volslagen bandeloos laat. Als dit leventje ongeveer $2\frac{1}{2}$ jaar zoo geduurd heeft haalt hij zich het ongenoegen van zijn patroon op den hals. Reeds eenige malen is hij gewaarschuwd dat hij om zijn herhaalde dronkenschap ontslagen zal worden — dan eindelijk, in een tijd dat hij het weer erg bont maakte, krijgt hij werkelijk ontslag ¹⁾.

Nu volgt de slotscene. Hij zet zijn ongeregelde leven voort hoewel zijn inkomsten ophouden. Een of twee dagen na zijn ontslag wordt hij wegens dronkenschap aangehouden en verzet hij zich tegen den arresteerenden beambte. Voor dit verzet wordt hij over eenigen tijd veroordeeld tot 45 dagen. Intusschen blijft hij natuurlijk voorloopig op vrije voeten. Met een ander werkeloos schilder, een ongunstig bekend staand individu die reeds voor diefstal gestraft is, zoekt hij een tijdlang werk. Dat slaagt niet. Als dit 3 weken zoo geduurd heeft, 3 weken waarin N°. 17 op crediet leeft in zijn kosthuis, begint zijn kostbaas hem te manen — en weldra moet hij het huis uit. Toch moet hij leven. Nu komt van het werkzoeken van N°. 17 en zijn makker al gauw het zoeken naar de gelegenheid voor misdrijf. Een dag of acht zwerven ze rond, in *uiterste armoede*, soms slapend op straat — en dan wordt N°. 17 betrapt als hij met zijn makker en nog een derde een inbraak pleegt. Dit feit, al is het een inbraak, is niet zeer

1) In dezen tijd vallen 3 veroordeelingen wegens openbare dronkenschap binnen 14 dagen.

belangrijk en bevestigt dat N°. 17 weinig misdadige ervaring heeft en geen beroepsdief is — geen behoorlijk tippelaar althans. Hij tracht met zijn kameraden een gebouw ver buiten de stad te berooven. De aantrekkelijkheid van dit gebouw was waarschijnlijk alleen de betrekkelijke veiligheid die het door zijn afgezonderde ligging den inbrekers beloofde. Het plan is blijkbaar weinig voorbereid en van een eenigszins redelijke verwachting een buit van eenig belang te vinden, van eenige verstandige voorstudie blijkt niets. Een weinig stoutmoedig, slap geconstrueerd feit. De mededaders zijn geen flinke beroepsdieven maar vrijwel verlopen dronkaards.

Het misdrijf wordt echter zeer ernstig geoordeeld en kost N°. 17 3 jaar.

Tijdens deze straf sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij bijna 29 jaar.

Opmerkingen.

Aetiologie. Omstandigheden. Opvoeding: door vader slecht, door moeder onvolledig. Finantieele toestand: na N°. 17's tiende jaar dikwijls armoede. Overigens in de omstandigheden niets bijzonders.

Aanleg. Geen spijbelaar — althans zeer matig. Nachtelijk zwerver op 13^e jaar. Loopt herhaaldelijk van bazen weg. Opvliegend. Steeds Maandag het geld verteerd dat hij Zaterdag kreeg. Drankmisbruik. Overmatige reacties niet geconstateerd ¹⁾.

Jeugd-criminaliteit. Kan niet geheel op rekening van zijn zeer onvoldoende opvoeding gesteld worden, want zijn 9 broers en zusters die dezelfde opvoeding ondergaan, blijven eerlijk. In zijn schooljaren spijbelt hij niet d. w. z. zwerft niet en is eerlijk (behalve enkele huiselijke diefstalletjes). Spoedig na het begin van zijn onordelijke leerjaren vangt zijn criminaliteit aan. Alleen

¹⁾ Hij loopt uit de ouderlijke woning als hij $\pm$ 24 jaar oud is. Dat feit, dat we bij velen als bewijs van de overmatigheid hunner reacties aanhaalden, behoeft op zichzelf die overmatigheid nog niet te bewijzen. Het besluit van N°. 17 kan goed gegrondest en rijpelijk overwogen zijn. (Hij heeft het nooit met zijn vader, een dronkaard, kunnen vinden).

als hij zwerft steelt hij — en hij zwerft alleen als hij niet werkt. (Arbeid op den dag geeft hem ook voor den avond de rust om thuis te zitten). We vinden hier dus een zuiver voorbeeld van de *directe criminogene kracht van werkeloosheid, van ledigheid*. Op den volwassen man heeft werkeloosheid ongetwijfeld een direct-criminogenen invloed — maar die is zelden afdoende te bewijzen omdat bij hem steeds het verlies van zijn weekloon als belangrijkste factor in de totstandkoming van zijn criminaliteit vermoed kan worden. De jongen, die geen eigen inkomsten heeft, kan niet door het ophouden van zijn verdiensten tot misdrijf gevoerd worden — maar valt toch: zoodat lediggang alleen reeds sterke misdrijf-verwekkende kracht blijkt te bezitten. N°. 17 zelf is de eenige oorzaak van zijn periodieke werkeloosheid: omdat hij herhaaldelijk van zijn bazen wegloopt, soms uit pure lust om op straat te zijn. Hij is dus zelf de oorzaak van zijn jeugd-criminaliteit.

Van zijn 14^e tot zijn 25^e jaar vertoont N°. 17 een voortdurende *celstraf-idylle*: de beroepsdief door 9 maanden eenzaamheid gebeterd. Hij zelf schrijft zijn betering ook uitsluitend aan dezen sträftijd toe. En dit resultaat verbaast hem niets, want hij vindt een paar maanden cel voor een jongen van 14 jaar een zeer pijnlijke straf. Niet alleen eerlijk is N°. 17 in deze jaren, maar wonderlijk eerlijk zelfs. Want zijn levenswijze blijft zeer lichtzinnig. Hij geeft zijn weekgeld uit zoodra hij het ontvangen heeft en leent geld om de rest van de week eenigszins feestelijk te kunnen doorbrengen. Maar ondanks zijn aanhoudende geldverlegenheid steelt hij niet. Zijn bestaan verliest alle vastheid omdat hij herhaaldelijk van zijn baas wegloopt of weggestuurd wordt — maar hij blijft een voorbeeld van standvastige eerlijkheid.

De *oorzaak van zijn recidive* op 25 jarigen leeftijd is zijn voortdurende *drankmisbruik*. Hij zelf ziet als oorzaken: werkeloosheid en de drank. Dat is goed — mits men erbij bedenke dat hij zelf, en bijna niet de omstandigheden, schuld zijn aan deze werkeloosheid. In den laatsten tijd voor zijn recidive was zijn maatschappelijk bestaan reeds geleidelijk achteruit gegaan — een achteruitgang die de mogelijkheid van terugval reeds voorspelde. Hij verliet de ouderlijke woning en trok in een kosthuis. Om zijn

opvliegenden aard werd hij herhaaldelijk uit zijn betrekking gejaagd. Zijn drankmisbruik nam toe door de ongebondenheid van het kosthuisleven, zòò, dat hij geregeld Maandaghouder werd. Ten slotte werd hij wegens herhaalde dronkenschap door zijn patroon ontslagen. Hij kon geen nieuw werk vinden o. a. omdat het slappe seizoen reeds was aangebroken. Weldra tot diepe armoede geraakt, stal hij. Dat schijnt noodzakelijk en duidelijk. Verklaard moet echter worden: waarom steelt hij en waarom doet hij niet als andere werkeloozen, waarvan sommigen bedelen, anderen om onderstand vragen? Ik zal de verklaring niet geven. Maar mij verbazen erover dat N°. 17 juist de misdadige manier koos, kan ik niet: want zijn jeugd-criminaliteit bewijst dat hij gering weerstandsvermogen tegen misdadige aanvechtingen heeft — vooral in tijden dat hij zwervende is. Een vraag is ook dit. Ook in vorige jaren moet hij in den winter wel eens moeilijke tijden gehad hebben. Waarom is hij toen daar eerlijk door gekomen? Zou de bedervende invloed van 9 jaar drankmisbruik reeds oorzaak van zijn recidive zijn?

De aetiologie resumeerend zien we naast den invloed der zeer onvoldoende opvoeding een reeks eigenaardigheden van den persoon die hem tot misdrijf disponeeren en die wel de voornaamste criminogene krachten in N°. 17's leven geweest zijn.

Ten slotte een vergelijking. N°. 15, N°. 16 en N°. 17 *ge-
lijken in vele opzichten op elkaar*. Bij alle drie ernstige, beroep-
matige jeugd-criminaliteit. En later, na een straf, vertoonen ze
een leven waarin veel buitensporigheden en ongeregelde heden
voorkomen, maar dat toch voor verreweg het grootste deel door
eerlijken arbeid gevuld wordt. Ondanks die buitensporigheden
slechts nu en dan val tot criminaliteit en slechts bij uitzondering
een val tot echten beroepsdiefstal. In het algemeen: *het leven na
de jeugd is veel beter dan de jeugd stellig deed verwachten*¹⁾.
Mijn materiaal is veel te klein en ook te weinig precies om dit
onverwachte en van den regel afwijkende verschijnsel te verklaren
uit de detail-verschillen in aanleg en omstandigheden die er be-
staan tusschen N°. 15, 16, 17 (en 14) en de rest der in hun

1) Ook bij N°. 14.

jeugd misdadigen. Alleen hierop kan ik wijzen (zonder te zeggen dat hier de oplossing van de quaestie ligt): dat alle 4 behoorlijke vakkennis bezitten — die N°. 14, 15, 16 is bijgebracht door den gunstigen loop der omstandigheden (speciaal: langdurige gestichtsopleiding), die N°. 17 verkregen heeft door eigen inspanning.

N°. 15, 16, 17 hebben ook gemeen: hun *drankmisbruik*. Het is mogelijk dat de bedervende invloed van jaren lang drankmisbruik bij hen belangrijke oorzaak is waarom ze na een tijd van onordelijke eerlijkheid, op lateren leeftijd weer gemakkelijker tot criminaliteit vervallen. Zij zouden dus, behalve op den beroepsdief, in aanleg ook op den dronkaard-dief gelijken. Dat wil zeggen: hun criminaliteit, aanvankelijk ontstaan uit hun aangeboren aanleg, wordt, hoe dan ook, bedwongen, maar groeit later weer op uit hun door drankmisbruik bedorven aanleg. Hypothese, die door een klein materiaal slechts zwak gesteund kan worden.

Slechts één resultaat kunnen we met zekerheid afleiden uit de beschouwing van N°. 15, 16, 17 (en 22). Zij allen maken zich schuldig aan drankmisbruik. Ze zijn echter reeds misdadig, langen tijd voor hun drankmisbruik begint. Dat wil zeggen: *Criminaliteit en drankmisbruik ontstaan dikwijls onafhankelijk van elkaar in denzelfden persoon uit* — laten we in het algemeen zeggen — denzelfden gedegener eerden aanleg. En dus ook: *niet elk misdadig dronkaard is door zijn drankmisbruik misdadig*.

Classificatie. Onder de beroepsdieven kunnen we N°. 17 nauwelijks rangschikken. In zijn jeugd steelt hij beroepsmatig, dan is hij 11 jaar eerlijk en op zijn 25^e jaar steelt hij weer een enkele maal, maar zoekt een weeklang gelegenheid tot diefstal met het doel van misdrijf te leven.

Ook zijn niet-misdadige levensgewoonten wijken zeer af van beroepsdieven-gewoonte: hij werkt; heeft nooit in concubinaat geleefd; heeft niet de Zeedijk maar de Nieuwe Pijp bezocht; hij drinkt. Het zou tot classificatiemanie moeten leiden als we N°. 17 nauwkeurig wilden rangschikken. Want hij heeft punten van overeenkomst zoowel met den beroepsdief, als met den dronkaard-dief, als (waarschijnlijk ook) met den niet-drinkenden intermitterenden dief.

Interessant is echter de waarneming — en uit het leven van N°. 17 duidelijk te illustreeren — *hoe de misdadigers nauwkeurig*

- volgens classificatie samenleven.* N°. 17, zelf geen tippelaar, blijft, niet alleen in zijn eerlijk leven maar zelfs in zijn misdadigheid, buiten aanraking met tippelaars. Hij kiest den omgang en de crimineele samenwerking van personen, die in sociale en anti-sociale levenswijze precies soortgenooten van hem zijn. De *beschrijving van zijn twee mededaders* bij zijn inbraak op 25-jarigen leeftijd moge dit bewijzen. Het zijn buurtgenooten van N°. 17. De een is een 40-jarig man: van zijn vrouw gescheiden; zich afwisselend schilder noemend en los werkman (waarschijnlijk schilder van beroep en tot los werkman ontaard). Een man die veel misbruik maakt van sterken drank. Die de volgende veroordeelingen tot zijn last heeft: Op zijn 24^e jaar¹⁾: 3 maanden voor mishandeling; 25^e jaar: 45 dagen voor weerspannigheid; 31^e jaar: 1 jaar voor diefstal met braak in vereeniging; 33^e jaar: 2 jaar voor diefstal; 38^e jaar: veroordeeling voor twee feiten van mishandeling en twee feiten van verzet. Voor zijn laatste feit heeft hij geruimen tijd goed gewerkt en is vrijwel buiten drankmisbruik gebleven. Doch in den laatsten tijd voor deze recidive is hij weer erg gaan drinken — daardoor werkeloos geworden en tot misdrijf vervallen. Dus: na jarenlang drankmisbruik en dronkemansmisdrijven is zijn persoon en zijn sociale positie zoozeer bedorven dat hij op 31-jarigen leeftijd voor het eerst tot misdrijf tegen den eigendom vervalt. Het leven van den tweeden kameraad vertoont geheel hetzelfde beeld. Hij is 30 jaar, dus nog wat minder ver op den dalenden weg dan de vorige. Ongehuwd. Los arbeider. Hij staat ervoor bekend nogal misbruik van sterken drank te maken en dikwijls in dronkenschap den boel bij den tapper stuk te slaan. Straffen²⁾: 25 jaar: boete wegens vernieling en wederrechtelijk binnendringen van een woning; 27 jaar: 8 dagen gevangenis voor mishandeling; 30 jaar: boete voor vernieling; en daarna, ook op zijn 30^e jaar, de inbraak die hij in een tijd van werkeloosheid met N°. 17 pleegde en waarvoor hij 2 jaar krijgt. Ook bij hem dus: jarenlang drankmisbruik en dronkemansmisdrijven, en eerst dan misdrijf tegen den eigendom als zijn

1) Eventuele straffen voor zijn 24^e jaar (voor 1887) zijn mij niet bekend.

2) Van dezen ken ik alle straffen — tenzij hij reeds voor zijn 14^e jaar veroordeeld mocht zijn.

maatschappelijk bestaan (en zijn persoon, waarschijnlijk) voldoende gedesorganiseerd zijn. Treffende overeenkomst van beider levensloop met de ontwikkeling van N°. 17's bestaan. Zeer begrijpelijk ook, dat dit drietal, van grootendeels gelijken aanleg en gelijke omstandigheden, zich in elkaars gezelschap behagelijk voelt, meer dan in den omgang met de zoo verschillend gearde en anders levende tippelaars.

Nº. 18.

Leeftijd tijdens onderzoek: 24 jaar.

Veroordeelingen:

21 jaar	diefstal	6 maanden.
23 „	diefstal	1 jaar.

Hereditaire belasting. Vader en vaders moeder aan tering gestorven. Vader driftig. Moeder „leeft op de zenuwen”, heeft zòò’n last van haar zenuwen dat ze soms in ’t geheel niet spreken kan. Nº. 18 *zelf* is zwak. In de gevangenis had hij ziekenvoeding. Zijn moeder vreest dat hij evenmin als zijn broer en zusters geheel vrij van tering is: na hun 21^e jaar beginnen ze allen vrij plotseling symptomen te vertoonen, vertelt ze mij. Op zijn 19e jaar ongeveer viel Nº. 18 van een ladder. Urenlang lag hij bewusteloos. Langen tijd wordt hij daarna in een ziekenhuis verpleegd — waarvoor precies dat weet de moeder niet, maar het was „iets met de ruggegraat”. Na dien val houdt zijn moeder hem niet meer voor geheel normaal. Gewoonlijk wèl, maar nu en dan *sinds dien tijd* doet hij in eens dwaze streken: ze kan het niet beter zeggen dan met de woorden „heelemaal onverstandige streken” ¹⁾).

Omtrent *criminaliteit in de familie* is mij niets bekend. Alleen weet ik dat de moeder van Nº. 18 en dat zijn broer en zusters

1) Dit geval leert hoe voorzichtig met leken-mededeelingen moet omgegaan worden. Ik was toevallig in de gelegenheid over het ziektegeval van Nº. 18 juiste inlichtingen van medischen kant te krijgen. En het blijkt ten eerste dat er met de ruggegraat niets gebeurd is, en verder dat een psychische afwijking als blijvend gevolg van dezen val *hoogst* onwaarschijnlijk is. De „onverstandige streken” zijn stellig uitgehaald, maar mogen niet op rekening van dezen val gesteld worden.

(2 half-zusters) gunstig bekend staan en niet met politie of justitie in aanraking zijn geweest.

Het *intellect* van N°. 18 schijnt goed.

Over het algemeen heb ik geen reden zijn betrouwbaarheid te betwijfelen. Hij vertelde mij met blijkbaar vermaak een reeks ongestrafte diefstallen: hij had dus blijkbaar niet de neiging zich de lei schoon te wasschen. Een enkele maal heb ik hem echter over het niet-crimineele deel van zijn leven op een niet al te oneerlijke onnauwkeurigheid in zijn mededeelingen betrapt (hij zegt o. a. dat hij in de ouderlijke woning moest terugkomen uit het gesticht waar hij is opgevoed, maar in werkelijkheid is hij weggelopen).

Levensgeschiedenis.

Wettig. Geboren en opgevoed te Amsterdam. Tweede kind.

N°. 18 leeft slechts de eerste jaren van zijn leven in zijn ouderlijk huis. Hij wordt behoorlijk opgevoed, dien tijd. Met zijn huisgenooten kan hij het nu en later ondanks zijn oplopenden aard gewoonlijk goed vinden. En er heerscht *geenszins armoede* in het gezin: want de huisvader, een diamantbewerker, verdient een tamelijk loon voor zijn vrouw en 3 kinderen.

Als kind van 6 jaar is N°. 18 al *ongeloofelijk lastig*. Hij doet alles wat zijn ouders hem verboden hebben — alle mogelijke kwajongensstreken, maar van criminaliteit hoor ik nog niet. Er wordt een poging gedaan hem de lagere school te doen volgen. Maar nauwelijks is zijn *eerste leerjaar* begonnen of hij *spijbelt* dat het een aard heeft: al wordt hij tot aan de schooldeur gebracht, toch weet hij te ontsnappen. De jongen was vreeselijk bewegelijk, vertelt zijn moeder mij. Soms heeft hij „een goed voor-nemen” en zit thuis rustig te schrijven. Dan roept een vriendje: „Jan, ga je mee”, en op den eersten roep — weg was hij.

Als N°. 18 ruim 6 jaar oud is sterft zijn vader. Een tijdlang tracht zijn moeder hem op te voeden, maar hij is *te lastig*, ze kan hem niet baas. In een Christelijk gesticht voor halve-weezen te Amsterdam zal hij verder grootgebracht worden: van zijn 7^e tot zijn 17^e jaar.

Over zijn *gestichtsofvoeding* is hij wel te spreken. Hij had het er goed, vertelt hij mij. En, (wat merkwaardig is): de

natuurlijk belangrijke inkrimping van zijn vrijheid schijnt den bewegelijken spijbelaar niet al te zeer gehinderd te hebben. Althans, als er na eenige jaren, bij het tweede huwelijk van zijn moeder, sprake van is dat hij weer voor goed thuis zal komen vraagt hij met zooveel aandrang in het gesticht te mogen blijven dat hem dit wordt toegestaan. Hij heeft slechts één groot bezwaar tegen de gestichtsregels: dat de jongens te weinig geld kregen voor hun Zondagschen uitgaansdag — zeer kenschetsende verontwaardiging voor den aanstaanden losbol.

De discipline schijnt goed op hem in te werken. Althans, zijn *opvoeders zijn tevreden* over hem. Hij gedraagt zich behoorlijk, heeft weinig straf en heeft geen moeite het schoolonderwijs te volgen. Van criminaliteit geen quaestie. Nu en dan komt het zelfs voor, dat hij de een of andere eervolle post bekleedt die aan de opvoedelingen in het gesticht als belooning pleegt te worden opgedragen.

Vele jaren gaat het goed. N°. 18 is ongeveer 17 jaar. Dan staan de feesten bij de troonsbestijging der Koningin gevierd te worden — volksfeesten waarvan de voorbereiding en de voorpret reeds langen tijd van te voren in het gesticht de gedachten vervulden. N°. 18 wil ongebonden meefeesten — en voelt nu voor het eerst drukkend dat hij aan banden ligt. Totnutoe was hij tevreden, maar nu begint hij het gesticht te schelden voor gevangenis. Zijn stemming stijgt naarmate het feest nadert — en daarmee vermeerderd zich ook zijn ontevredenheid. Korten tijd voor het begin der feesten *loopen* N°. 18 en 5 gelijkgezinden *uit het gesticht* weg — en worden niet meer teruggenomen.

Hij trekt dus weer in de ouderlijke woning. Zijn stiefvader is intusschen gestorven, zoodat de plicht der kostwinning valt op de schouders van N°. 18, zijn moeder, broer en oudste zuster. Armoede wordt er geenszins geleden. Want van de 6 leden van het gezin brengen er 4 geld in, tezamen ongeveer f18 per week, schat N°. 18.

Zoo staat dus N°. 18 op zijn 17^e jaar voor het eerst ongebonden in de maatschappij: met plotseling volle vrijheid na een natuurlijkerwijze tamelijk straffe gestichtsofvoeding. Maar hij is te zwak van karakter om veel vrijheid te verdragen. Dat blijkt spoedig. Voorloopig is er niets zeer ernstigs op hem aan te

merken: hij gedraagt zich thuis goed, hij werkt en betaalt zijn kostgeld. Maar al dadelijk laat hij zich gaan in twee ongebondenheden: hij werkt ongeregeld, *nu bij dezen dan bij een anderen baas*, en hij „gaat uit” *zonder mate* en zonder eenig zelfbedwang. Deze fouten, vooral de laatste, worden binnen enkele jaren de hoofdoorzaken van zijn criminaliteit.

De vakopleiding van N°. 18 is in het gesticht begonnen. Aanvankelijk werd hij opgeleid voor timmerman. doch dit vak wordt hem weldra wegens een ziekte (hij zegt: een nierziekte) verboden. Daarna wordt hem het verversvak onderwezen. Als hij op zijn 17^e jaar thuis komt is hij nog niet volleerd: aanvankelijk blijft hij nog in het gesticht onderwijs krijgen en werken tegen een klein weekloon. Na een jaar, in het voorjaar, ziet hij kans bij een baas een hooger loon te verdienen: ongeveer f 5 per week. Maar het schildersvak is een ongelukkig vak voor een ongeregeld man: in den winter wordt een groot deel der vaklieden wegens slapte van werk ontslagen — allen behalve de vaste knechts, behalve de bekwaamsten en van natuur meest geregelden. Dat lot: ontslag tegen den winter, treft N°. 18 herhaaldelijk. Hem nog eerder dan anderen, want behalve dat hij zijn vak wel vrij goed maar niet in de puntjes verstaat heeft hij een andere fout: hij heeft een brutale mond, hij „kan niet vleien” zooals hij dat uitdrukt en heeft dientengevolge *dikwijls kleine ruzietjes*. Geen wonder dat hij steeds een der eersten is die voor ontslag in aanmerking komt. Dat verdriet hem echter matig, want hij „houdt van veranderen”: *„liefst alle weken een andere baas”* had hij.

Zoo krijgt hij in het najaar van zijn 18e jaar gedaan wegens slapte van werk. Dien winter werkt hij in een fabriek. In 't voorjaar komt hij bij een vroegeren baas terug en verdient f 8 à f 9. Dat werk behoudt hij tot diep in den winter: maar dan is een aangenomen werk voltooid en hij krijgt ontslag. Zeven weken werkeloos. In het begin van het voorjaar vindt hij weer werk in zijn vak; tegen ± f 13 per week. Bij dezen baas blijft hij tot in den winter van zijn 20ste jaar. Drie maanden werkeloos. In het voorjaar komt hij terug bij zijn vorigen baas en verdient ± f 15 ¹⁾. Hij is dan bijna 21 jaar.

1) Deze hoogere cijfers heb ik niet kunnen controleeren.

De finantieele toestand van N°. 18 schijnt dus in dezen tijd, van zijn 17^e tot zijn 21^e jaar, bevredigend. En daarom te meer zou men denken dat hij geen moeite zou hebben buiten misdrijf te blijven omdat zijn verdiensten, en dus zijn zakgeld, geleidelijk en voortdurend stijgen. Op het laatst geeft hij *f* 6. kostgeld en houdt dus ongeveer *f* 9. over om wekelijks aan zijn vermaken te besteden. Genoeg zou men zeggen. Te weinig. Want op den *Zaterdagavond* nadat het loon is uitbetaald wordt *een groot deel reeds verbrast op de Zeedijk aan drank en „meisjes”*. 's Zondags gaat hij dikwijls met kameraads uit rijden en verteert daarmee het meeste geld dat hem nog overgebleven is, en, wanneer hij eens een week zuinig is voor zijn doen, dan is hij toch zeker in het midden van de week platzak. Geregeld worden dan enkele *kostbaarheden verpand* om de week althans met eenige blijmoedigheid te kunnen ten einde brengen. Zijn moeder, overigens tevreden over het kostgeld dat hij betaalde, vermaant hem herhaaldelijk over de roekelooze wijze waarop hij met zijn geld omspringt. Dat baat niets. Het spreekt wel van zelf, dat iemand die zoo weinig zelfbeheersching bezit en een zoo sterke neiging tot pret maken, ook niet in staat is noch neiging heeft zich zijn gewone vermaken te onzeggen in een tijd dat hij eigenlijk geen geld daarvoor heeft nl. in zijn werkeloze weken en maanden. Integendeel: de verleiding is dan te onoverwinnelijker in de lange leege dagen. In zijn periode van werkeloosheid in den winter van zijn 20^e jaar valt, voor zoover ik kan nagaan, zijn eerste diefstal. Werkeloos was hij, maar geenszins hongerig: hij had thuis gratis kost en inwoning totdat hij werk zou vinden. Maar de lust tot vermaken was hem te sterk en hij *wilde niet onderdoen voor zijn gewone feestgenooten* die hun uitgangen voortzetten. Dit waren, zooals hijzelf mij uitdrukkelijk verklaart, de eenige oorzaken van zijn eersten diefstal. Door toevallige omstandigheden weet hij in een tijdelijk onbewoond huis een partijtje lood te liggen. Dat steelt hij met medewerking van een kameraad in verschillende expedities schoon op. De opbrengst is belangrijk, geeft hem ruim geld voor feesten, en bewaart hem voorloopig voor verdere diefstallen. In het najaar van datzelfde jaar echter is hij weer werkeloos en met dezelfde motieven pleegt hij weer eenige diefstallen, ditmaal niet in vereeniging. Uit het huis

van zijn buurman steelt hij (overdag) wat geld en eenige dagen later steelt hij elders een horloge. Voor deze feiten blijft hij straffeloos.

Intusschen is hij uit Amsterdam gevlucht naar een plaatsje in de buurt. Op een avond was hij met zijn vrienden uit. Allen zijn beschonken. Ze krijgen ruzie met een politieagent en tijdens dien twist geeft N°. 18 den agent een klap. Proces-verbaal wordt opgemaakt. N°. 18, bevreesd voor vervolging, (die overigens niet plaats vindt) vlucht en houdt zich schuil onder een valschen naam.

In het stadje waarheen hij gevlucht is vindt hij terstond werk en een loon groot genoeg voor behoorlijk kostgeld en zakgeld. Na 3 weken is er geen werk meer voor hem: terstond vindt hij een anderen baas bij wien hij $\pm$ 6 weken lang (tot den winter) blijft. Dan krijgt hij gedaan — en ondergaat dus den criminogenen invloed van zijn ledigheid. Daarbij komt iets anders. Hij had verkeerung en juist in deze dagen *maakt zijn meisje het af. Dat maakt hem heelemaal onverschillig.* Met een kameraad wil hij in Amsterdam een wild feest vieren en, hoewel hij het gansch niet noodig heeft (hij bezit nog f 10., het arbeidsloon van de laatste week) steelt hij, voor hij het feest begint, geld van een medecommensaal. (Ook ditmaal is N°. 20 zelf de eenige beramer en uitvoerder van den diefstal). Hij gaat naar Amsterdam, be- drinkt zich en komt terecht in een bordeel waar hij van een deel van zijn gestolen geld op zijn beurt bestolen wordt. Ook de twee volgende dagen brengt hij in ledigheid en uitspattingen door.

Dan gebeurt er iets zonderlings. Eenige dagen na de feestelijkheden zoekt N°. 18 den bestolene op, bekent zich dader van den diefstal en belooft schadeloosstelling zoodra hij werk heeft. En, daarmee niet voldaan: hij *geeft zich aan bij de politie*, zeggend berouw te gevoelen over zijn misdrijf. Onverklaarbare daden voor iemand die reeds verscheiden malen zonder gewetensknaging zich aan vreemden eigendom vergrepen heeft. Misschien zoo te verklaren. N°. 18 pleegde den diefstal in een staat van baloorigheid, van sterke depressie, in een toestand die tijdelijk anders was dan de voor hem normale. Toen hij zijn baloorigheid te boven was beschouwde hij zijn misdrijf met minder onverschillige oogen. Voeg daarbij de ontmoediging die zijn drie-

daagsche excessen moet gevolgd zijn — en het berouw en de aangifte zijn niet meer zòò zonderling.

Ditmaal kan N°. 18 natuurlijkerwijze de hem toekomende straf niet ontgaan. Hij wordt in arrest gehouden en na zes weken veroordeeld tot een gevangenisstraf van 6 maanden.

Hiermede wordt zijn eerste crimineele periode afgesloten. Op zijn 20^e—21^e jaar hebben we hem in den tijd van 11 maanden in 3 tijdperken zien stelen, steeds in een tijd van werkeloosheid.

Na zijn invrijheidstelling keert hij in de ouderlijke woning terug. Aanvankelijk moet hij eenige weken te bed liggen tengevolge van een ingewandsoperatie. Daarna is hij in zoover hersteld dat hij een loopknechtsbetrekking voor halve dagen kan aannemen, die hem f 3.50 per week opbrengt. Zijn broer is van oordeel dat N°. 18 nu wel in staat is als een gezond man den heelen dag te werken en geld voor het gezin te verdienen — en verwijt hem zijn luiheid. Een twist ontstaat en het gevolg is dat N°. 18 *verontwaardigd het huis uitloopt*. Hij installeert zich op een kamertje van f 1.25 p. w. Verliest weldra zijn werk en vindt een loopjongensplaats tegen f 3 per week plus de broodkost. Dat is een drukke betrekking: den heelen dag tot 's avonds 10 uur en 's Zondags tot 6 uur. En een karig loon, dat hem bijna niets voor zijn menus plaisirs overlaat. Hij had naar huis terug kunnen gaan en zich zoo althans een ruimer bestaan verzekeren: maar daarvoor is hij te trotsch (misschien beter: te koppig). Een zure tijd voor hem: „de beroerste tijd van zijn leven,” verklaart hij met overtuiging. Van uitgaan geen quaestie, omdat hij geen tijd heeft ('s Zondagsavonds speelt hij thuis kaart met een commensaal: de gewoonte van uitgaan is er blijkbaar wat uit nu hij niet zijn geregelde vriendenomgang heeft!) Maar hij blijft eerlijk, dezen tijd. En hij zelf vertelt mij dat het „hoe meer verbonden hoe beter” voor hem is — en hoe beroerder.

In het voorjaar, na 4 donkere maanden, wordt hij verlost: er is weer schilderswerk aan den winkel. Hij vindt een plaats waar hij ± f 15 per week verdient. De luxe en de vrijheid!! Met stralende oogen vertelt hij mij dat het een „erg vroolijke tijd” was die nu aanbrak, een heerlijk herstel na de geleden druk en vreugdeloosheid.

Een paar weken later wordt hij door tusschenkomst van een

derde met zijn broer verzoend en komt hij weer thuis wonen. Nu zou men hem tegen criminaliteit zoo goed mogelijk beveiligd achten: ruim geld en een huiselijke omgeving die althans een deel van zijn vrijen tijd vullen kan. Niet zoo. De vermeerdering van zijn inkomsten (en zijn meerdere vrijheid) doen hem de gewoonte van feestvieren weer aannemen. En feestvieren beteekent voor N°. 18: geld te kort hebben. Hoe meer geld hij heeft, hoe talrijker en baldadiger zijn feesten, hoe meer geld te kort. 's Maandags is geregeld het heele loon weg: f 9 in een dag en een avond verbrast. Elke toevallige omstandigheid die tusschen Maandag en Zaterdag een uitgave, hoe gering ook, eischt, brengt hem dus in finantieele moeilijkheid en wordt verleiding tot diefstal. Als hij korten tijd weer thuis is, ongeveer 10 maanden na zijn ontslag uit de gevangenis, doet zich het volgende, waarlijk niet zeer bijzondere feit voor, dat aanleidende oorzaak van recidive wordt. N°. 18 en zijn broer en zuster hebben afgesproken een cadeau aan een familielid te geven. Ze zullen elk een klein bedrag bijdragen. Maar als hem zijn aandeel wordt opgevraagd — het is op een Dinsdag — is hij platzak. Hij vindt dat hij toch moet meedoen — en steelt en verpandt een horloge van het meisje met wie hij verkeerig heeft. Inderdaad een weinig nobele soort van diefstal. N°. 18 is achteruit gegaan: voor een zòb geringe moeilijkheid hebben we hem nog niet zien vallen.

Eenigen tijd te voren heeft hij reeds kostbaarheden van zijn meisje gestolen — misdrijf waarvan mij de omstandigheden geheel onbekend zijn. Deze feiten worden niet vervolgd.

Drie maanden later treft hem de van ouds beproefde verzoeking: hij wordt werkeloos. Ik vraag hem of hij eerlijk gebleven is. Dat niet, vertelt hij mij, gansch niet beschaamd maar lachend om de enormiteit van het geval: in 3 of 4 dagen stal hij van particulieren 17 horloges, alle op dezelfde manier. Evenals vroeger woonde hij thuis en stal dus geheel zonder noodzaak, alleen om van de opbrengst feest te vieren. Dat leven, lui en lekker, bevalt hem: en hij doet geen poging om werk te vinden. Hij is dus beroepsdief: een eigenaardig soort, geen volbloed, een eenzaam steler, die thuis blijft wonen en, voorzoover ik kan nagaan, weinig of geen omgang heeft met tippelaars en zeker geen zakenrelaties. Een eigenaardig soort, in de meeste opzichten van den

tippelaar zeer verschillend: maar toch trekt hij geregeld er op uit om te stelen: is beroepsdief. Dat duurt zoo korten tijd. Dan gaat hij op een goeden dag weer een in aanbouw zijnd huis binnen (de gewone plaats van zijn operaties), maar loopt ongelukkigerwijze een baas tegen het lijf. Baas heb je werk voor me, vraagt hij — het gewone excuus voor zijn aanwezigheid in het huis. De baas heeft werkelijk werk. En N°. 18 ziet zich nu wel genoopt den volgenden dag te komen werken — bijna tegen zijn zin. Was hij overtuigd beroepsdief geweest, en niet slechts door toeval, dan zou hij zich allicht niet door zoo'n ongewenscht buitenkansje uit zijn carrière hebben laten rukken. Al deze feiten blijven ongestraft.

N°. 18 is nu weer ineens een eerlijk man met een inkomen van $\pm f$ 15. Nog eenigen tijd blijft hij thuis wonen, maar dan geraakt hij weer in twist met zijn broer en *loopt weer het huis uit* — naar een kosthuis. Daar steelt hij weldra zonder betrappt te worden een paar kwartjes. Motiet onbekend maar gemakkelijk te raden. Dit misdrijf is door zijn volkomen onbelangrijkheid zeer ernstig. Want het kan niet gepleegd zijn om een bepaald doel te bereiken: hij kan het niet gedaan hebben om een plotse-linge lust in een vroolijken avond te kunnen bevredigen, niet om een dringende schuld te delgen: voor dat alles is het bedrag van den buit veel te klein. Hij is dus eenvoudig platzak geweest, en, de kwartjes tegenkomende heeft hij gedacht: die kan ik meenemen. Dat bewijst een gewoonte van diefstal, bewijst ook dat geen spoor van aarzeling hem meer van een misdrijf scheidt, dat hij geen aanleiding meer tot een diefstal noodig heeft. Het verbaast me dan ook geenszins dat hij, hoewel slechts eenmaal met een korte straf geteekend, bekend staat als „een zeer onbetrouwbaar persoon.”

In den winter wordt hij werkeloos en nu, omdat hij niet naar huis wil, werkelijk arm: Voor het eerst van zijn leven arm. Hij tracht, ditmaal ernstig, werk te vinden: maar dat mislukt in het ongunstige jaargetijde. Wel vindt hij hier en daar wat sjouw-werk: een koffertje te dragen, wat groente te vervoeren, maar dat brengt hem lang niet genoeg op om te leven. Hij leent wat geld van zijn meisje (een ander dan het reeds vroeger vermelde), hij leent ook een vrij belangrijk bedrag van zijn kostbaas — maar hij blijft heelemaal arm en kan voorzien dat hij weldra uit zijn

kosthuis zal gezet worden. Het is niet verwonderlijk dat hij in dezen tijd herhaaldelijk en met praemeditatie steelt. Bijna excusable, deze diefstallen. Maar minder geneigd tot vergoelijken worden we, als we nagaan dat hij de feiten pleegde op een oogenblik dat hij nog in zijn kosthuis woonde en dus eigenlijk nog gansch geen gebrek had, en als we zien dat hij een belangrijk deel van de opbrengst van zijn diefstallen, ondanks zijn benarde omstandigheden, toch verbraste.

De aard van zijn diefstallen blijft dezelfde: het zijn steeds zeer weinig gecompliceerde feiten die een zeer bescheiden buit opbrengen, feiten die hij op zijn eentje beraamt en uitvoert, steeds midden op den dag. Van de misdrijven uit dezen tijd zijn mij bekend: een diefstal van een kleine som geld en twee diefstallen van een horloge (hij loopt huizen binnen waarin hij bekend is en steelt). Bij een dezer horlogediefstallen valt een zeer eigenaardige bijzonderheid te vermelden. De bestolenen zijn kennissen van hem (hij bestal dikwijls kennissen of vrienden, zooals we reeds zagen). Een paar dagen voor hij het feit pleegt komt hij in het huis van zijn slachtoffer. Blijkbaar staat zijn plan dan reeds vast, want, de kaart leggende voor eenige huisgenooten, (hij verstaat de kunst van voorspelling uit kaarten, zegt hij), *voerspelt hij hun dat ze eerstdaags een blinkend voorwerp en wat geld zullen kwijt zijn*. Voorwaar een mededeeling die meer profetische gaven dan aanleg voor het dievenvak verraadt. Een bewijs bovendien van een kinderlijk onvermogen om de dingen die zijn geest bezighouden voor zich te houden. N°. 18 moet wel een bijzonder vluchtige en weinig krachtig zich de toekomst vertegenwoordigende geest hebben, als hij, zonder den minsten twijfel verstandig genoeg om het gevaarlijke van zijn voorspelling in te zien, in volkomen kalmen toestand toegeeft aan het verlangen om zich te uiten, zonder de gevolgen te overwegen of althans zonder zijn inzicht in het gevaarvolle van zijn handeling zoozeer op den voorgrond van zijn gedachten te kunnen stellen en aanwezig houden, dat het een belemmering tegen de daad wordt.

Voor een der horlogediefstallen ¹⁾ wordt hij veroordeeld tot 1 jaar.

1) Hij vertelt mij dat hij in dezen niet schuldig was. Een ander had het horloge gestolen. Deze, een huisvader, is bezorgd over de gevolgen van zijn misdrijf. N°. 18

Tijdens deze straf sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij bijna 25 jaar.

Twee jaar na zijn invrijheidstelling kreeg ik inlichtingen omtrent hem. Hij is *getrouwd* met een knappe vrouw. Dat schijnt hem te binden, en (volgens verklaring van een zijner familieleden): sinds zijn ontslag uit de gevangenis heeft hij zich niet alleen eerlijk maar zelfs ordelijk gedragen.

Opmerkingen.

Aetiologie. Omstandigheden: bijna in alle opzichten gunstig. Opvoeding en finantieele toestand in de ouderlijke woning tot zijn 6^e jaar: vrij goed. Dan tot 17^e jaar gestichtsoopvoeding. De voornaamste ongunstige omstandigheid in zijn leven is misschien deze: dat hij een vak leerde waarin drukke en slappe tijd elkaar met het seizoen afwisselen. Eenmaal is hem de verstooting door zijn meisje oorzaak van recidive: maar gelukkig worden slechts bijzonder aangelegde personen door een dergelijke omstandigheid tot misdrijf gebracht.

Aanleg. IJverig spijbelaar reeds op zijn 6^e jaar. Of zijn aard hem tot nachtelijk zwerven zou gedrongen hebben staat niet vast: omdat hij reeds op zijn 7^e jaar in een gesticht werd opgenomen. In zijn jeugd zeer bewegelijk en ongedurig. Na zijn 17^e jaar, hoewel nog graag van baas verwisselend, is zijn ongedurigheid blijkbaar veel minder dan in zijn jeugd: Hij blijft zonder moeite maanden lang bij een patroon in dienst (zijn mij bekende betrekkingen duurden 5 maanden, 5 m., 10 m., 9 m., 4 m., 3 weken, 6 w., 3 m., 5 m., 4 m., en werden gewoonlijk niet door N°. 18 zelf afgebroken). Hij is overmatig in zijn reacties: verlaat tweemaal in twist voor langen tijd de ouderlijke woning, is door de verbreking van zijn verkeerling zoo overstuurd dat hij redeloos handelt. Hij is opvliegend. Geen zorg voor de toekomst: 1° Hij voorspelt een voorgenomen misdrijf aan zijn slacht-

biedt hem aan het horloge met alle kwade en goede kansen over te nemen. Met trots vertelt hij mij, dat hij voor den rechter zich den dief bekend heeft en dus om den huisvader te redden zelf de zwaardere straf voor diefstal aannam inplaats van zich lichter als heler te laten straffen.

offers. 2° Hij kan geen geld in zijn zak houden. Zeer gevoelig voor de meening van anderen: voelt valsche schaamte als hij niet evenveel verteeren kan als zijn kameraden. Hij is zeer onstandvastig: „met een strootje te overhålen”. 1)

Jeugd-criminaliteit komt bij N°. 18 niet voor: hij was in den daarvoor bestemden tijd in een gesticht en had dus tot geregelde misdadigheid weinig kans.

Oorzaken van zijn verschillende diefstallen:

1°. Winter van zijn 20^e jaar: herhaalde looddiefstal; is werkeloos doch niet baloorig daardoor; woont thuis; steelt alleen om te kunnen feestvieren en om niet voor zijn feestgenooten onder te moeten doen.

2°. Najaar van zijn 21^e jaar: eenige diefstallen; werkeloos; woont thuis; motief als boven.

3°. Winter van zijn 21^e jaar: diefstal (eerste gestrafte feit); woont in een kosthuis; werkeloos doch heeft noch geld; „onverschillig” door de verbreking van zijn verkeer; wil feestvieren; geeft zich bij de politie aan.

4°. Zomer van zijn 23^e jaar: besteelt eenige malen zijn meisje; heeft werk; woont thuis; oorzaak eenmaal: heeft Dinsdag reeds zijn weekgeld verteerd, heeft geld noodig voor een cadeautje.

5°. Najaar van zijn 23^e jaar: steelt tal van horloges; werkeloos; woont thuis; motief: wil feestvieren.

6°. Najaar 23^e jaar: steelt een paar kwartjes; heeft werk; woont in kosthuis. Motief waarschijnlijk als boven.

7°. Winter van zijn 23^e jaar: eenige diefstallen; in overmatige reactie uit huis geloopt; werkeloos; arm; is echter nog niet uit zijn kosthuis gezet; verbrast de opbrengst van zijn misdrijf.

Dit zijn de mij bekende diefstallen. Het is echter mogelijk (en lijkt mij waarschijnlijk), dat hij meerdere mij onbekende misdrijven gepleegd heeft.

Uit de lijst der recidive-oorzaken moeten we concluderen dat de aanleg van N°. 18 verreweg de voornaamste, bijna uitsluitende oorzaak van zijn val en herhaalden terugval is.

Terstond valt in het oog dat hij de meeste misdrijven pleegde

1) Mededeeling van een familielid.

in perioden van werkeloosheid. Een *omstandigheid* dus die belangrijkste oorzaak van misdadigheid is? Zoo schijnt het. Maar twee punten moeten overwogen worden: 1° dat N°. 18 *zelf veel schuld heeft aan zijn herhaalde werkeloosheid*; 2° dat *zijn werkeloosheid hem nooit in zoo moeilijke omstandigheden bracht dat een man van gemiddeld weerstandsvermogen zou gevallen zijn*; speciaal: hij is nooit arm.

Wat het eerste punt van overweging betreft het volgende. N°. 18 is dikwijls werkeloos omdat hij in den slapten tijd ontslagen wordt. Maar: ook een schilder kan vaste knecht worden. Daarop heeft N°. 18 weinig of geen kans omdat hij graag verandert, liefst „elke week een anderen baas” heeft en omdat hij, door zijn opvliegendheid herhaaldelijk in twist met patroon of knechts, dikwijls ontslagen wordt. Om deze twee eigenaardigheden wordt hij nooit een van de oudste en meest gewaardeerde knechts, d. w. z. hij wordt nooit vast. Ook in vakken waarin geen seizoenarbeid voorkomt zou hij dus meer dan anderen en herhaaldelijk van baas verwisselen en periodiek althans korten tijd buiten werk zijn.

Armoede brengt zijn werkeloosheid hem niet, want als regel woont hij thuis en behoeft geen kostgeld te betalen. Ontevreden, baloorig wordt hij ook niet, als hij buiten werk is. Integendeel. Maar hij is een hartstochtelijk najager van „het vermaak”: bezoekt „de meisjes”, gaat ijverig naar tingeltangels enz. En hij wil doorgaan feest te vieren ook als hij geen werk heeft en valsche schaamte verbiedt hem onder te doen voor zijn makkers. Dat zijn de eenige motieven voor zijn meeste misdrijven, bevestigt hij zelf mij.

Belangrijk is de beschouwing van de 4 maanden die hij op zijn 22^e jaar doorbracht in een zeer gebonden, slecht betaalde betrekking. Hij had weinig tijd tot feesten en geen geld; woonde alleen op een kamer. Had hij willen stelen dan zou hij in zijn vrije dagen hebben kunnen brassen. Maar hij steelt niet en is tevreden zijn vrijen tijd met een paar makkers kaartspelende door te brengen. Sterk bewijs van den *disciplineerenden invloed van harden arbeid* op N°. 18. Aanwijzing ook, dat de crimino-gene kracht van werkeloosheid voor hem, misschien nog meer dan in het feit dat ze hem inkomsten voor zijn feesten onthoudt,

hierin gelegen is, dat ongebonden lediggang een verslappenden invloed op hem uitoefent.

Dus: N°. 18 heeft zijn werkeloosheid vooral aan zijn eigenaardigheden te danken — en ook dat hij valt en terugvalt als hij geen werk heeft is gevolg van zijn bijzonderen aanleg.

Zoo zijn dus reeds de meeste mij bekende misdrijven van N°. 18 uit zijn aanleg verklaard. Zijn *overmatige reacties* zijn mede-oorzaak van de misdrijven 3 en 7. In het laatste geval heeft hij zich, door in twist uit huis te loopen, den finantieelen en moreelen steun van het leven in de ouderlijke woning ontnomen. Misdrijf 3 is ontstaan uit de onverschilligheid waarin hij verkeert na de verbreking van zijn verkeer.

Blijven over de diefstallen die hij pleegt terwijl zijn omstandigheden in bijna alle opzichten gunstig zijn: die hij pleegt in een tijd dat hij vast werk heeft. (4 en 6). Ook voor deze feiten kan in zijn aanleg een oorzaak gevonden worden: *hij kan zijn geld niet in zijn zak houden*, zit dus noodzakelijkerwijze altijd in geldverlegenheid, hoe groot zijn inkomsten ook zijn mogen. De onbelangrijkste omstandigheid, die slechts een geringe extra uitgave van hem vergt, wordt hem dus ernstige verleiding tot misdrijf. Maar al beschouwen we deze laatste verklaring voor afdoende: te ontkennen valt het niet, dat de misdrijven 4 en 6 een *verergering van zijn criminaliteit* beteekenen: want aanvankelijk stal hij slechts in werkeloosheid, terwijl hij deze beide misdrijven pleegde zonder eenige verontschuldiging uit de omstandigheden. Ik vind geen grond deze verergering te verklaren uit een verandering in den aanleg van N°. 18 of van zijn omstandigheden. Vermoedelijk is daarom de verklaring deze: aanvankelijk voelde N°. 18 (wie niet?) aarzeling te stelen: aarzeling om de misdadigheid zelve van het feit en om de strafgevolgen daarvan. Maar zijn eerste kennismaking met de gevangenis, een korte straf, heeft geringen indruk op hem gemaakt zooals hij zelf mij vertelt. Hij heeft buitendien gemerkt dat vele van zijn misdrijven ongestraft blijven. Na zijn eerste ontslag uit de gevangenis is hij dus weinig bevreesd voor bestraffing van zijn daden. De aarzeling misdadig in zijn handelingen te zijn verlaat hem als hij, door herhaaldelijk misdadig te zijn, ophoudt de immoraliteit van zijn misdrijven te voelen. Zoo komt het dat

N°. 18 op het laatst van zijn carrière veel meer dan in het begin, met zoo volslagen sans-gêne, met naïveteit schijnt het bijna, zijn vrij talrijke misdrijfjes pleegt.

We hebben dus N°. 18's criminaliteit verklaard bijna uitsluitend uit zijn aanleg, — en de verergering van zijn criminaliteit uit de misdrijf-wekkende kracht van korte straf, van straffeloosheid en van de misdrijven-zelve. Het schijnt dat hij *uit gewijzigde omstandigheden kans op betering* zal putten. De vrees voor ernstige straf heeft hem bevangen. Hij wil „vast” niet meer in de gevangenis terugkomen, en neemt zich daarom voor niet meer te stelen. Want: „*ze worden me te grof*”, zegt hij, daarmee uitdrukkend zijn vrees dat zijn straf, nu reeds van 6 maanden op een jaar gebracht, bij zijn derde veroordeeling wel 3 of 4 jaar zou zijn. Maar belangrijker steun dan in zijn vrees voor de gevangenis zal hij op den duur hebben in zijn huwelijk dat, zooals het zich aanvankelijk laat aanzien, hem een betrekkelijk ingetogen leven doet leiden. Geen uitpattingen beteekent voor N°. 18 eerlijkheid.

Classificatie: tusschen intermitterend dief en beroepsdief.

Zijn *criminaliteit* is over het algemeen intermitterend: hij steelt slechts nu en dan. Eenmaal heeft hij een periode waarin hij veel op een beroepsdief gelijk: de periode waarin hij zijn lange reeks horlogediefstallen pleegt.

Ook zijn *maatschappelijke levenswijze* wijkt geheel van die der beroepsdieven af. Hij werkt steeds — afgezien van de periodieke onderbrekingen door werkeloosheid. Hij woont bijna voortdurend in het ouderlijk huis. Hij heeft nooit in concubinaat geleefd. Heeft naast zijn uitpattingen in Venere meestal een eerlijke verkeerung waarvan huwelijk het bedoelde einde is.

Zijn *aanleg* (zie bl. 291) vertoont in vele opzichten overeenkomst met beroepsdieven-aanleg. Het is echter de vraag of hij de typische eigenaardigheden der tippelaars in *gelijke mate* bezit als deze. Speciaal de vraag: is het een bewijs van mindere *ongedurigheid* dat hij, voor zoover het van hem afhangt, den eerlijken arbeid bijna ononderbroken volhoudt? Dit is een hoofdvraag. Want had hij minder gewerkt dan was hij stellig beroepsdief geworden. In zijn jeugd was hij *zeer* bewegelijk en ongeduldig tegen voortgezette arbeid. Op lateren leeftijd heeft hij groote behoefte aan

verandering — echter blijkbaar niet zòò, dat voortgezette eerlijke arbeid hem een last wordt. Want hij gaat niet dikwijls uit eigen gril uit een betrekking, en, eenmaal tot zijn groote tevredenheid buiten werk en beroepsdief, neemt hij getroost den eerlijken arbeid weer op, die hem toevallig voor de hand komt. Het is moeilijk nauwkeurig te weten hoe ongedurig de aanleg van N°. 18 is. Vooral omdat de betrekkelijke stabiliteit in zijn economisch bestaan misschien voor een belangrijk deel uit de omstandigheden verklaard moet worden: uit zijn gestichtsoopvoeding. Want in het gesticht verkreeg hij, (wat hij zichzelf in vrijheid wellicht niet verworven zou hebben), behoorlijke vakkennis — die hem zijn economischen weg gemakkelijk maakte, die de verleiding zeer verminderde om tot een bestaan van ongeregelden arbeid, ten slotte tot lediggang te vervallen. Ik kan daarom niet met zekerheid beslissen of de criminogene eigenaardigheden van N°. 18 quantitatief afwijken van wat we bij beroepsdieven gewoonlijk vinden.

Nº. 19.

Leeftijd tijdens onderzoek: 26 jaar.

Veroordeelingen:

	22 jaar	diefstal	6 maanden.
(bijna)	24 „	diefstal	2 jaar.
	26 „	diefstal	1 jaar.

Abnormaliteiten in de familie. Vader dronkaard. Dronk reeds in den tijd dat N°. 19 geboren werd. Drie broers van vader maakten vroeger misbruik van sterken drank: sedert tot geheel-onthouders bekeerd. Grootvader van vaders kant: dronkaard. Grootvader van moeders kant: zelfmoord.

Criminaliteit komt in de familie niet voor. Dat vertelt N°. 19, en dat wordt mij, voor zooveel betreft zijn ouders en zusters, door nadere informaties bevestigd. De moeder is zeer gunstig bekend evenals haar 5 volwassen dochters. Met den vader is het minder goed gesteld: hij was bevriend met een berucht recidivist: zeer ernstige verdenking van misdrijf is echter niet op hem gevallen.

Van *zichzelf* weet N°. 19 niets abnormaals. Wel maakte hij herhaaldelijk misbruik van sterken drank, maar verslaafd aan den drank, een dronkaard was hij geenszins ¹⁾.

Hij beantwoordt mijn vragen met goed begrip en zonder niet ter zake dienende uitweidingen: zijn *intellect* schijnt goed en zonder fouten.

Tijdens ons onderhoud bleek mij dat hij wel neiging had zijn

1) De registers van het kantongerecht vermelden 1 veroordeeling wegens openbare dronkenschap, die N°. 19 op 21jarigen leeftijd treft. Een telkaart vermeldt: „geen drankmisbruik”.

leven minder schuldig voor te stellen dan het werkelijk was. Zoodra ik echter, hier of daar in zijn leven de mogelijkheid veronderstellend van zwaarder zonde dan hij beleed, een enkele nadere vraag stelde, biechtte hij eerlijk op. Dat wil zeggen: liegen wilde N°. 19 niet, zoodat betrouwbaar is wat hij mij vertelde (nergens vond ik ook strijd tusschen de inlichtingen die hij zelf mij gaf en de gegevens die ik van elders verzamelde) maar het is zeer goed mogelijk dat ik niet altijd de volle waarheid hoorde.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Oudste kind. Geboren te Amsterdam; leeft van 3^e tot 14^e jaar in een klein provinciestadje, daarna steeds te Amsterdam.

De opvoeding van N°. 19 heeft heel wat te wenschen over gelaten. De vader is een uitgaander en weldra dronkaard. Hij mag zijn zoon niet lijden: is een slecht opvoeder voor hem en zorgt zeer onvoldoende voor diens vakopleiding. Van zijn moeder heeft N°. 19 niets kwaads ondervonden: ze is een goede, knappe vrouw, die met al haar kinderen steeds in goede vriendschap geleefd heeft. Maar N°. 19, haar eenigen zoon, behandelde ze steeds veel te toegevend — vertelt hij zelf mij: hij kon geen kwaad doen en kreeg alles van haar gedaan waarin hij lust had. Tot overmaat van ramp wordt N°. 19 oorzaak van oneenigheid tusschen zijn ouders. De vader zijn zoon niet vriendelijk gezind en de moeder hem graag in alles toegevend: de ouders, door dit verschil van voelen geprikkeld, beide hun wijze van behandeling overdrijvend: de een tuchtigend, de ander door weekheid hem bedervend — en vader en moeder twistend met elkaar. Geen model-opvoeding!

Het gezin woont aanvankelijk te Amsterdam. De vader, bekwaam behangersknecht, zet een eigen zaak op zoodra hij door zijn huwelijk de beschikking over eenig geld krijgt. Dat brengt hem geen voordeel, want na een jaar is de zaak geheel verlopen, voornamelijk door het „uitgaan” van den patroon. Als N°. 19 3 of 4 jaar oud is verhuist het gezin naar een klein provinciestadje waar de vader een meesterknechtsplaats gekregen heeft. Loon vast f 11 à f 12.50 per week. Het gezin groeit langzamerhand aan totdat er 6 kinderen zijn (N°. 19 en 5 zusters). De

finantieele toestand in N°. 19's ouderlijk huis is dus voorloopig nog bevredigend. Maar als N°. 19 ongeveer 12 jaar oud is wordt zijn vader ontslagen na een standje met zijn patroon. De vader probeert weer een eigen zaakje dat spoedig en totaal mislukt. Dan een cafétje, dat hij van geleend geld opzet. Maar in dezen tijd is zijn drankmisbruik reeds ernstig — en ook dit zaakje gaat te niet, spoedig nadat het geopend is. Sinds dezen tijd heeft het gezin een bekrompen bestaan maar geen armoede.

Op zijn 6e jaar gaat N°. 19 naar een bijzondere lagere school in zijn provinciestadje. Hij is een goed leerling. *Niet lastig. Nooit verzuimt hij eigenmachtig.* En zijn vorderingen zijn uitstekend — zò goed, dat hij steeds prijzen krijgt en dat het schoolhoofd hem vraagt of hij voor onderwijzer opgeleid wil worden. Maar daarin heeft N°. 19 geen lust: *de schoolbanken vervelen hem en hij wil een vak leeren.* Dat zal gebeuren. Hij is nu bijna 13 jaar. Totnutoe heeft hij zich ook buiten school ordelijk gedragen. *Ik verneem niets van nachtelijke omzwervingen.* En van oneerlijkheid tegenover huisgenooten of vreemden heb ik in dezen tijd niets kunnen ontdekken: N°. 19 verklaart dat hij volkomen eerlijk was en ik heb niet de geringste aanwijzing die mij deze verklaring kan doen betwijfelen. Integendeel.

Als N°. 19 ongeveer op zijn 13^e jaar de school verlaten heeft komt hij in de leer bij zijn vader, die dan een eigen behangers-zaakje heeft. De grondslagen die in dezen tijd en later voor zijn vakbekwaamheid gelegd worden zijn zeer onvoldoende. Zijn vader, hoewel goed vakman, is een slecht leermeester: hij neemt het onderwijs gansch niet ernstig op — en buitendien: hij heeft te weinig werk. Als weldra het zaakje niet meer bestaan kan en het gezin dientengevolge in behoeftige omstandigheden verkeert, wordt N°. 19, die geld verdienen moet, als loopjongen verhuurd. Ook dat duurt niet lang. Het gezin verhuist naar Amsterdam als N°. 19 ± 14 jaar oud is. Daar wordt weer een behangers-winkel geopend. Maar ook nu krijgt N°. 19 geen kans het vak geheel machtig te worden. Want het is alles „revolutiewerk”, dat zijn vader te doen krijgt, zoodat het fijnere werk in dit zaakje niet kan geleerd worden. Buitendien: 's winters, als er weinig werk aan den vaderlijken winkel is, moet N°. 19 elders bezigheid

zoeken: dan is hij gewoonlijk loopjongen bij den een of anderen baas en verdient 2 of 3 guldens voor zijn ouders. Na 5 jaar is het zaakje van den vader door diens drankmisbruik vernietigd. De vader gaat in knechtsbetrekking. N°. 19, dan reeds 19 jaar, kan slechts een betrekking vinden volgens zijn bekwaamheid en wordt *losse knecht* bij een revolutiebehanger. Als deze patroon geen werk meer voor hem heeft vindt hij werk bij een anderen revolutiebehanger — en zoo voort van den eenen baas naar den anderen in een aantal betrekkingen die elkaar met korte tusschenpoozen van werkeloosheid opvolgen. Winters vindt hij slechts bij uitzondering werk in zijn vak: dan is hij loopknecht of doet sjouwwerk voor een klein weekloon.

Op zijn 19^e jaar heeft hij dus voor het eerst eigen verdiensten. Aanvankelijk geeft hij bijna zijn volle weekloon aan zijn ouders af. Abnormale toestand voor een bijna volwassen stadsjongen, die 's zomers f 10. of meer verdient en 's winters f 4. plus de broodkost. Maar N°. 19 behoeft slechts korten tijd met de knechts in zijn vak te hebben omgegaan om van hen geleerd te hebben dat hij thuis f 5. kostgeld moest geven en de rest voor eigen vermaak behoorde te besteden.

Hij weet zijn geld wel uit te geven. Maar de beschikking over eigen inkomsten komt te laat om hem voor misdrijf te bewaren. Zoolang hij bij zijn vader in de zaak werkte kreeg hij geen loon en zelfs geen zakgeld behalve wat zijn moeder hem nu en dan in het geheim toestopte. Hij kon zich dus geen vermaak koopen. Toch heeft hij reeds lang de behoefte gevoeld, voorloopig alleen naar het onschuldige plezier en de kleine weeldetjes waartoe de groote-stadsomgeving hem steeds lokte en die hij zijn kameraden zag genieten. Op zijn 17^e of 18^e jaar wordt hem de kwelling te groot: zoodat hij nu en dan, in vreemde huizen op karwei zijnde, *gestolen* heeft. Hij zelf schrijft deze eerste diefstallen toe aan het feit dat hij „te kort gehouden” werd. Dat klinkt waarschijnlijk. Niet dat hij geld moest hebben om te kunnen doen wat hem lustte. Maar niets voor zijn vermaken te kunnen besteden, niet het genot te kunnen hebben dat al zijn kameraads genieten, dat moet vooral voor een jongen in een groote stad sterke druk tot misdrijf zijn. Eenigszins belangrijke proporties nemen echter deze oneerlijkheden voorloopig

niet aan: ze zijn niet zeer ernstig en weinig talrijk. Maar toen hij eenmaal met diefstal begonnen was en *ervaren had dat die ongestraft gepleegd kon worden*, toen was er voor hem niet veel reden en weinig mogelijkheid meer tot volslagen eerlijkheid terug te keeren ¹⁾. Hij blijft een weinig ernstige, weinig frequente criminaliteit onderhouden. Zooals te verwachten is geven nu en dan ongunstige omstandigheden aan zijn nog zwakke criminaliteit een spoorslag tot ontwikkeling van grooter kracht en vaart. Zoo gaat N°. 19 nu langzaam groeien tot een niet ongevaarlijk recidivist. Nu en dan is hij eenigen tijd werkeloos: doorstaat grooter verleiding en valt meer dan vroeger. Op zijn 21ste jaar komt hij op een avond tamelijk dronken thuis. In dien toestand geraakt hij in heftigen twist met zijn vader — zòò heftig dat hij op aanraden van zijn moeder besluit niet langer thuis te blijven wonen om gevaarlijker strijd te voorkomen. Dit voorval wordt voor N°. 19 zeer noodlottig, want het gevolg daarvan is dat hij *het kosthuisleven* moet beginnen, d. w. z. hij wordt totaal zonder band en toezicht, de verleiding tot een tuchteloos leven is meer dan vroeger steeds om hem en hij heeft geen eigen woning, geen plek waar hij tegen verleiding rust heeft. Vroeger vond hij in zeer fatsoenlijke uitgangen met jonge familieleden dikwijls afleiding en bevredigende vulling van zijn vrijen tijd. Tot buitensporigheden was hij niet vervallen: zelfs waren zijn vermaken voor een stadsjongen van dien leeftijd van bijzondere ingetogenheid. Dat verandert nu. In zijn kosthuis vindt hij vrienden, onder wie de kostbaas zelf, die hem spoedig wegwijls weten te maken. Het wordt een bandeloos leven: dikwijls laat hij zich rijden met zijn vrienden, *dikwijls* komt hij laat in den nacht *dronken thuis* — maar tot de Zeedijk vervalt hij in dezen tijd nog niet. Dat uitgaan kost geld. Meer nog omdat de kostbaas N°. 19 steeds vergezelt en, brutaal klaplooper als hij is, zich voortdurend door hem laat vrijhouden. En N°. 19, zooals hij zelf vertelt, is *niet mans genoeg om den klaplooper iets te weigeren*. Hij heeft dus dubbele uitgaven. Nog een derde reden is er waarom hij in dezen tijd veel geld nodig heeft. Hij heeft *verkeering*:

1) Het is N°. 19 zelf, die mij zijn lange straffeloosheid opgeeft als mede-oorzaak van zijn groeiende misdadigheid.

met een heel fatsoenlijk meisje weliswaar, — maar natuurlijk moet hij toch met haar uitgaan en voor haar betalen. Zijn uitgaven zijn dus in sterke mate toegenomen sinds hij de ouderlijke woning verliet: zijn inkomsten bleven dezelfde. De toenemende buitensporigheid van zijn leven wordt trouw weerspiegeld door een veel frequenter geworden criminaliteit.

Zijn misdadigheid is in dezen tijd heel veel op beroepsdiefstal gaan gelijken: zoozeer zijn zijn diefstallen voor hem een geregelde gewoonte en een geregelde bron van inkomsten. Binnen den tijd van twee maanden (nog wel in 't voorjaar, hij werkt bij een behanger en heeft dus zijn hoogste loon) wordt hij ernstig verdacht van 8 diefstallen van kostbaarheden in huizen waar zijn werk hem toegang gegeven had. Natuurlijk is het aantal misdrijven dat hij pleegde heel wat grooter dan het bekende aantal. N°. 19 is een tamelijk gelukkig dief: hij blijft voorloopig uit handen der justitie. Wel moet hij den dienst bij zijn patroon verlaten wegens zijn diefstallen, maar hij vindt spoedig een anderen baas en daarmee de gelegenheid om met zijn diefstallen op den ouden voet voort te gaan. Eindelijk, op zijn 22^e jaar, wordt voldoende bewijs tegen hem gevonden en wordt hij veroordeeld tot 6 maanden gevangenis. Hij heeft dan ongeveer *5 jaar lang straffeloos gestolen*, aanvankelijk nu en dan, later geregeld.

Totnutoe was N°. 19 ernstig dief maar geen volslagen beroepsdief. *De gevangenis maakt hem beroepsdief.* Hij maakt in zijn eersten straftijd veel slechte relaties en na zijn ontslag wordt een eerlijk leven hem moeilijker, omdat zijn straf de menschen die hem totnutoe hielpen van hem vervreemd heeft. In de gevangenis houdt hij door de luchtbuizen lange gesprekken met zijn medegevangenen. Hij leert veel van hen. Ze vragen hem of hij hier en daar al eens geweest is, ze geven hem het adres waar ze „een meid hebben wonen”, raden hem tal van menschen en plaatsen aan waar hij wijs zal doen te komen. Zoo verzeilt hij na zijn ontslag uit de gevangenis in Nes en Zeedijk en vindt daar gemakkelijk zijn weg, geleid door de raadgevingen en aanbevelingen in de gevangenis verzameld: in een punt des tijds heeft hij een aantal gevaarlijke vrienden. Echter — hij recidiveert niet terstond. Na zijn invrijheidstelling vat hij het kosthuisleven weer op. Hij is zoo gelukkig bijna terstond los werk te vinden bij een revolutie-

behangertje. Maar spoedig is daar niets meer voor hem te doen, en een maand later staat hij weer op straat. Nu is goede raad duur. Hij is een weinig bekwaam vakman; — en buitendien keeren zich nu zijn oude relaties die hem vroeger herhaaldelijk geholpen hadden, van hem af: iemand die gestolen heeft en in de gevangenis gezeten heeft kenden ze niet meer. *Het lukt hem niet meer werk in zijn vak te vinden.*

Gedurende een paar maanden krijgt hij tegen laag loon nog werk als hulp bij een kok. Daarna (ongeveer 8 maanden na zijn ontslag uit de gevangenis) vervalt hij tot beroepsdiefstal: 2 of 3 maal per week pleegt hij denzelfden nachtelijken diefstal, steeds op dezelfde plaats: hij werkt niet meer maar steelt zijn levensonderhoud bij elkaar. Hoewel dus zijn diefstallen zuivere beroeps-criminaliteit zijn en hoewel hij talrijke slechte kennissen heeft — toch schijnt hij zich niet in de dievenmaatschappij te hebben ingeleefd. Uit verschillende omstandigheden krijg ik den indruk dat hij zich niet aansloot aan omgang en gewoonten der tippe-laars. Onder andere uit deze feiten. Zijn diefstallen pleegde hij, voorzoover ik dat kan nagaan, alle zonder medewerking van anderen. Natuurlijk leeft hij lang niet kuisch — maar hij woont niet met een vrouw samen. Ik vind ook geen bijnaam. Als dit leven van vrijwel alleenstaand beroepsdief twee of drie maanden geduurd heeft wordt hij ten slotte uitgevonden als de dader van de lange reeks van gelijksoortige diefstallen en na een paar maanden preventieve hechtenis veroordeeld tot 2 jaar gevangenis.

Het is geloopt zooals eigenlijk te verwachten was. N°. 19 had noodig een steun die vastheid bracht in zijn leven, orde in zijn vrijen tijd en regelmaat en vastheid in zijn eerlijken arbeid. In plaats daarvan geeft de straf hem meer verleiding en snijdt hem af van zijn betrekkingen in de eerlijke maatschappij. Het slot moest wel zijn dat hij, zoodra de heilzame herinnering aan de pijnlijke 6 gevangenismaanden wat verbleekt was, recidiveerde: gevolg van grooter buitensporigheid en van de grooter moeite die hij heeft om eerlijken en eenigszins duurzamen arbeid te vinden.

Als N°. 19 na zijn 2 jaar langen straftijd in vrijheid wordt gesteld is hij bijna 26 jaar. Hij heeft geen dievenplannen. Hij wil gaan varen, maar bij zijn vergeefsche pogingen om in Rotterdam een boot te vinden verteert hij zijn uitgangskas van ongeveer

f 90. Dan keert hij terug naar Amsterdam en gaat inwonen bij zijn moeder, die wegens toenemend drankmisbruik van haar man en wegens de toenemende oneenigheid in haar huwelijk, reeds langen tijd gescheiden leeft. Gedurende 5 weken is N°. 19 in lossen dienst bij een behanger, maar dan is er geen werk meer voor hem. Sindsdien doet hij een weinig werk als los werkman, wat pakjesdragen enz. — maar dat brengt hem geringe verdienste. Toch lijdt hij geen broodsgebrek, want bij zijn moeder vindt hij een gratis kosthuis — maar zij moet door eigen arbeid haar brood verdienen en N°. 19 weet dus dat hij een zware last voor haar is. Van zakgeld ook geen sprake voor hem. Hij heeft het allernoodigste, maar niets meer. Zoo lijdt hij een ledig, verveeld bestaan, hij is mistroostig omdat hij zich een doodeter voelt, en de middelen ontbreken hem ten eenenmale om geringe afwisseling en vroolijkheid in zijn leven te brengen. Twee en een halve maand na zijn ontslag uit de gevangenis steelt hij weer, zeker éénmaal, waarschijnlijk herhaalde malen. Hoewel niet noodzakelijk, toch geen wonder in zijn troosteloze omstandigheden.

Hij is geen aangesloten tippelaar: ditmaal nog minder dan de vorige keer. Dat blijkt reeds op bijna afdoende wijze uit zijn diefstal: looddiefstal uit een in aanbouw zijnd huis, op zijn eentje gepleegd en op klaarlichten dag. Het is zelfs geheel onzeker of dit feit beroepsdiefstal was, want hij werd aangehouden bij zijn eerste, althans bij een zijner eerste diefstallen. Zijn straf is 1 jaar.

Tijdens deze straf sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij 27 jaar oud.

Na zijn ontslag liet hij zich opnemen in een philanthropische inrichting voor ontslagen gevangenen.

Opmerkingen.

Aetiologie. Omstandigheden. Opvoeding laat zeer veel te wenschen over; geen verwaarloozing. Finantieele toestand in het ouderlijk huis: bekrompen doch geen bepaalde armoede. Hij heeft geen volledige vakkennis, gedeeltelijk door onverstand en nalatigheid van zijn vader. Hij woont tot zijn 14^e jaar in een klein stadje. De gevangenisstraf heeft een ongunstigen invloed op

zijn omstandigheden: gaf slechte vrienden en sneed den steun van zijn eerlijke relaties van hem af. Overigens in geen opzicht bijzondere omstandigheden in het leven van N°. 19.

Aanleg. Geen spijbelaar. Niet lastig. Geen nachtelijk zwerver. Hij loopt niet van zijn bazen weg. Geen overmatige reacties geconstateerd. (Hij loopt wel uit huis weg, — echter niet in een oogenblikkelijke opwelling waarin hij den toestand uitsluitend zwart ziet, maar na rijpe overweging dat hij beter doet weg te gaan en na overleg met zijn moeder). Hij schijnt geen bijzonder sterke sexualiteit te voelen, want zijn bezoeken aan de vrouw beginnen betrekkelijk laat ($\pm$ 21 jaar) en eerst nadat kameraden hem den weg gemakkelijk gemaakt hebben. In zijn aanleg zijn geen in 't oog vallende eigenaardigheden te bespeuren. Alleen hebben we hem eenmaal zelf hooren zeggen: dat hij „niet mans genoeg” was iets te doen waartoe volstrekt geen bijzondere wilsinspanning noodig was. Een zwakke wil dus.

Oorzaken van val en terugval.

Geen jeugd-criminaliteit.

Eerste misdrijven: $\pm$ 17 jaar: woont thuis, wordt door zijn ouders zèer kort gehouden, zoodat hij vèel minder zakgeld heeft dan zijn makkers: hij steelt herhaaldelijk voor aanvankelijk onschuldige vermaken; gaat voort te stelen als zijn inkomsten ruim zijn en zijn vermaken wilder.

Tweede crimineele periode: woont in een kosthuis; in de gevangenis slechte relaties aangeknoopt en door zijn straf van den steun zijner eerlijke relaties afgesneden; Zeedijk: buitensporiger in zijn vermaken; los werk; vindt geen werk: beroepsdief: zoekt geen werk meer.

Tweede terugval: woont thuis; geen werk; geen zakgeld; is zijn moeder tot last; steelt éénmaal, hoogstens enkele malen.

De *omstandigheden*, hoewel in verschillende opzichten niet gunstig voor N°. 19, zijn toch niet van dien aard dat ze een man van gemiddeld weerstandsvermogen tot val en herhaalden terugval zouden gebracht hebben.

Ondanks de vele fouten in zijn opvoeding vervalt hij niet tot jeugd-criminaliteit. De opvoeding blijkt weer voor het ontstaan van jonge misdadigheid van niet-overwegend belang te zijn — althans nauwlijks in staat te zijn een niet zeer gepredisposeerd

kind misdadig te maken. N°. 19, *zeer* gebrekkig en in vele opzichten foutief opgevoed, is niet van zeer ongedurigen aanleg, geen spijbelaar — en is in zijn jeugd niet misdadig. Hij valt eerst als hij in zijn jongelingsjaren door vele verleidingen bezocht wordt.

Ook de onvolledigheid van zijn vakkennis (die hij niet aan eigen schuld maar aan de omstandigheden te wijten heeft) mogen we niet beschouwen als hoofdoorzaak van zijn criminaliteit. Wel is die in zijn later leven een ernstige moeilijkheid bij zijn pogingen tot herstel, maar zijn eerste crimineele periode valt in jaren waarin hij geregeld werk heeft en gewoonlijk tegen voldoende loon. En de eerste crimineele periode is voor de aetiologie verreweg de belangrijkste, omdat ze de voornaamste criminogene factoren zuiver laat zien, onvermengd met later steeds oprijzende nieuwe oorzaken van val en terugval (gevolgen van gewoonte van stelen, crimineele relaties, gevolgen van straf enz.).

Wat geeft ons nu de beschouwing van het begin van zijn eerste crimineele periode te zien? Eenvoudig een jongen die geen geld heeft om zich kleine vermaken te koopen en die ze toch wil hebben. Van een bijzondere begeerte blijkt in dit geval niets. Waarom steelt N°. 19 en blijven andere jongens die begeerde vermaken niet kunnen koopen eerlijk? Dat is eigenlijk het heele probleem van de aetiologie van de recidive tegen den eigendom in zijn wezenlijken vorm. Want het bleek mij dat we bij de beschouwing van den *kern* der aetiologie de omstandigheden niet moeten meebeschouwen. En het doel der misdrijven bleek steeds te zijn: „het vermaak”, in dezen of genen vorm. Uit het leven van N°. 19 vinden we geen andere oplossing van deze hoofdvraag dan deze eenvoudige: hij is een wilszwakke. Hij zelf drukt dat uit in de woorden: dat hij niet genoeg mans is — niet mans genoeg om zich iets te ontzeggen, niet mans genoeg om de verleiding tot misdrijf die hij op zijn weg vindt te weerstaan. Dat is al mijn wijsheid over dit geval ¹⁾. De nadere beschouwing van N°. 19's criminaliteit leert verschillende detail-oorzaken kennen.

Hij wordt in zijn jongelingsjaren *te kort gehouden*, korter dan zijn kameraads; zò vast gehouden dat de gebondenheid niet beveiliging tegen bandeloosheid is maar slechts verleiding tot los-

1) Zie ook de gansch niet noodzakelijke tweede recidive.

rukken. Een uiterste van gestrengheid dat, dunkt me, steeds gevaar loopt misdrijfverwekkend te werken.

De *invloed van lange straffeloosheid* moet zeker ook niet onderschat worden. Op zijn 17^e jaar begint hij te stelen, en eerst als hij 22 jaar is krijgt hij zijn eerste straf. Zes maanden straf voor 5 jaar diefstal: dat kan nauwelijks de overtuiging wekken dat diefstal meer gevaar dan voordeel geeft.

Onvolledige vakkennis, en keuze van een vak waarin drukke en slappe tijden elkaar geregeld afwisselen. Dat beteekent voor N°. 19: los werk als knecht van revolutie-behangers en dus herhaaldelijk opnieuw werkeloosheid, herhaaldelijk opnieuw de ontmoedigende noodzakelijkheid werk te zoeken. En als daarbij komt de *schadelijke werking van de gevangenisstraf* die hem berooft van den steun van bekenden die hem vòór zijn straf herhaaldelijk hadden helpen werk vinden maar die zich nu van hem afkeeren — dan (maar niet eerder) wordt het hem nu en dan uiterst moeilijk, onmogelijk zelfs zegt N°. 19, zijn brood eerlijk te verdienen. Zijn eerste recidive moet voor een niet onbelangrijk deel uit de samenwerking dezer ongunstige omstandigheden verklaard worden.

Slechte relaties in de gevangenis aangeknoopt (zie 1^e recidive).

De *moraliteit-verslappende invloed van werkeloosheid* vinden we waarschijnlijk bij de tweede recidive als belangrijke oorzaak.

Dit zijn de belangrijkste tweede-rangs-oorzaken van misdadigheid die ik in het leven van N°. 19 heb kunnen ontdekken.

Blijft over te verklaren: waarom werd N°. 19 niet zuiver beroepsdief, waarom bleef zijn criminaliteit tegenover zijn eerlijken arbeid uitzondering? Het is belangwekkend te constateeren dat de omstandigheden ook in de beslissing van deze vraag een hoogstens zeer ondergeschikte rol spelen. Als we het leven van N°. 19 en dat van den voortdurenden beroepsdief vergelijken dan zien we dat de omstandigheden den eersten zeker niet gunstiger waren, ja, in verschillende opzichten bepaald ongunstiger dan we gewoonlijk bij den beroepsdief waarnemen. En toch valt de beroepsdief tot zijn zwaardere en voortdurende criminaliteit terwijl N°. 19 het grootste deel van zijn leven eerlijken arbeid blijft verrichten en over het algemeen slechts steelt om een losse bijverdienste te verwerven. De persoonlijke factoren moeten het dus

zijn die beslissen dat N°. 19 ondanks ongunstiger omstandigheden tot minder ernstige, minder voortdurende criminaliteit vervalt. En als voornaamste factor zal in dit geval moeten gelden: de meerdere geregeldheid van zijn aanleg: hij heeft blijkbaar nooit, in zijn jeugd noch later, moeite gehad zich op den duur en zonder schokken bij denzelfden arbeid en in dezelfde werkkring te bepalen.

Classificatie: tusschen beroepsdief en intermitteerend dief in.

Criminaliteit. Eerste periode is intermitteerende misdadigheid, aanvankelijk zeer verspreid, langzamerhand zich zoo verdichtend dat ze door haar geregelde uitoefening zeer op beroepmatige criminaliteit begint te gelijken. Tweede periode: beroepsdiefstal. Derde periode: onzeker: in den aanvang gestuit.

Ook in de manier van ontwikkeling van zijn misdadigheid wijkt hij van den beroepsdief af. De tippelaar begint jong en springt pardoos middenin beroepsdiefstal: hij heeft maar weinig tijd noodig zich tot het type te ontwikkelen. N°. 19 begint op zijn 17^e of 18^e jaar, aarzelend, en zakt eerst na vele jaren geleidelijk tot een periode van beroepsdiefstal.

Ook in zijn *niet-crimineele levensgewoonten* gelijkt hij in bijna geen enkel opzicht op den tippelaar. Hij is geen burger in de dievenmaatschappij maar houdt zich aan de gewoonten der niet-misdadigen. Zelfs in de periode waarin hij van beroepsdiefstal leeft houdt hij zich vrijwel afgezonderd: steelt alleen, heeft geen volledigen dievenomgang, leeft niet in concubinaat. Zijn aard heeft blijkbaar geen lust in het dievenleven.

Zijn *aanleg* wijkt, zooals we zagen, op bijna alle voorname punten van den beroepsdieven-aard af.

N°. 20.

Leeftijd tijdens onderzoek: 36 jaar.

Veroordeelingen:

19 jaar	diefstal	1 maand.	} ¹⁾
19 „	diefstal	2 maanden.	
22 „	diefstal (met braak en inklimming)	8 maanden.	} ¹⁾
22 „	diefstal	1 maand.	
(bijna) 24 „	diefstal (met braak en inklimming)	1 1/2 jaar.	
26 „	diefstal	1 1/2 jaar.	
28 „	diefstal (met braak)	2 jaar.	
33 „	diefstal (met braak en inklimming)	2 jaar.	} ¹⁾
33 „	diefstal (met braak en inklimming)	3 jaar.	

Abnormaliteiten in de familie. Zijn ouders acht N°. 20 normaal. Twee ooms van vaders kant: de één in een krankzinnigengesticht, de ander aan den drank. Twee neven idioot (kinderen van twee tantes van vaders kant). Oom van moeders kant: aan den drank. Broer van N°. 20: erg aan den drank.

Hij acht *zichzelf* normaal. Alleen klaagt hij over hoofdpijn, die hem soms weken achter elkaar kwelt. Geen drankmisbruik ²⁾: bepaald dronken is hij nooit geweest. Twee of drie borrels maken hem duizelig.

Criminaliteit in de familie komt volgens N°. 20 niet voor.

1) Twee straffen achter elkaar ondergaan.

2) Bevestigd door Staat van inlichtingen en verschillende informaties.

De eenige, behalve hij zelf, is zijn broer (de bovenvermelde dronkaard). Deze is verschillende malen veroordeeld: o. a. eenmaal voor diefstal en tweemaal (resp. tot 2 en 8 jaar) omdat hij geschoten had ¹⁾ op de vrouw met wie hij leefde.

N°. 20 praat zeer verstandig, kort, duidelijk en pertinent: zijn *intellect* schijnt goed in orde.

Over het algemeen beschouw ik zijn mededeelingen wel als *betrouwbaar*. Echter slechts gedeeltelijk. N°. 20 is niet iemand die met overtuiging en vroolijkheid steelt, en de herinnering aan zijn misdrijven maakt hem gedrukt — zoodat ik moeite had hem uit zijn aanvankelijk eenigszins afwerende houding tot een vlotter gesprek te bewegen. Hij is een week misdadiger die behoefte heeft voor een brave door te gaan, die behoefte heeft te vergoelijken. Dat leidt hem er toe zich dikwijls te zeer voor te stellen als slachtoffer der omstandigheden. Dat brengt hem zelfs tot schijnheiligheid. Toen hij als verpleegde in het Leger des Heils was opgenomen schreef hij aan een der officieren een brief, overvloeiende van melk en honing, vervuld van zondebewustzijn, vertrouwen in Redding enz. Men bedenke hierbij dat N°. 20 Katholiek is en, voor zoover ik merken kon, niet onverschillig voor zijn geloof — en dat hij mij buitendien verzekerde voor het geloof dat door het Leger des Heils beleden wordt niets te voelen. Natuurlijk is een dus geaard man niet altijd betrouwbaar als hij over zijn criminaliteit spreekt en over de omstandigheden waaronder ze herhaaldelijk uitbarstte. Door gegevens uit andere bron heb ik echter doorgaans hetzij correctie hetzij bevestiging van de inlichtingen van N°. 20 zelf kunnen krijgen.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Oudste kind. Geboren en opgevoed in een dorpje.

N°. 20 werd geboren op het platteland. Zijn vader was meesterknecht op een bloemisterij en had een vast weekloon van f 10 per week en vrij woning. Dat was genoeg om aan het gezin: man, vrouw en 3 zoons, een *ruim bestaan* te geven. Ook

1) Juridische qualificatie mij niet bekend: ik verkreeg deze informatie uit niet-officieele bron.

over zijn opvoeding heeft hij geenszins te klagen. Hij vertelt mij dat zijn ouders uiterst fatsoenlijke lieden zijn (dat blijkt reeds uit het feit dat de vader lange jaren achtereen bij denzelfden patroon meesterknecht was). Ze zijn streng godsdienstig en hun opvoeding is geheel in overeenstemming met de strengheid van hun beginselen. Het kan niet anders dan erkend worden dat N°. 20 heeft genoten wat men algemeen noemt een fatsoenlijke goede opvoeding. Bij nader beschouwing blijkt het echter dat er ernstige principiele fouten gemaakt zijn, ja het is zelfs aan te wijzen dat het door de ouders van N°. 20 gevolgde systeem van opvoeding mede een directe oorzaak was van het eerste misdrijf van hun zoon — een eerste feit dat lange en zware nawerking heeft. De fout is deze: niet dat de opvoeding streng was, maar dat ze uitsluitend streng was, streng en niets meer. Wat N°. 20 noodig had was een wel strenge maar buitendien begrijpende en tot vertrouwelijkheid uitlokkende leiding. Wat zien we gebeuren? Hij vertelt mij dat hij met zijn vader niet prettig omging: er was wel nooit twist tusschen hen maar in zijn jeugd reeds „*was het net of ik altijd werd teruggestooten,*” „*alsof mijn vader iets tegen me had.*” Toch gelooft N°. 20 dat zijn vader in werkelijkheid geen bezwaren tegen hem had: daartoe was in dien tijd dan ook niet de minste reden. Het is blijkbaar alleen 's vaders houding van koude autoritaire strengheid die de verhouding bederft. In het vervolg zullen we zien hoe die strengheid niet in staat was N°. 20 van zijn lichtzinnige gewoonten af te kastijden en hoe de verhouding van vrees en onvertrouwelijkheid directe oorzaak tot misdrijf werd. Een sterke tegenstelling vormt de verhouding tot zijn moeder: zij houdt hem, zoo eenigszins mogelijk, de hand boven het hoofd en met haar heeft hij dan ook steeds bijzonder goed kunnen leven.

Op zijn 7^e jaar wordt N°. 20 op de openbare school besteld. Dat bevalt hem. Hij leert graag en met gemak: zoo zelfs dat hij gewoonlijk N°. 1 van de klas is ¹⁾). Ook zijn gedrag liet niet te wenschen over: hij haalde weinig kattenkwaad uit en *spijbelde*

1) Die lust tot leeren is hem bijgebleven. Tijdens zijn laatste gevangenisstraf krijgt hij op zijn verzoek schoolonderwijs (hij was daar vrij van), en in zijn vrijen tijd zit hij voor zijn plezier te rekenen.

nooit ¹⁾. Op zijn 12^e jaar verlaat hij de school uit de hoogste klasse. Van misdrijf in deze jaren geen quaestie.

Na afloop van zijn schooljaren komt hij in het bloemistenvak in dienst. Aanvankelijk bij denzelfden patroon als zijn vader en onder het vaderlijk gezag. Maar reeds in dezen tijd is de verhouding tusschen vader en zoon stroef — zij het niet vijandig. Dit is de reden waarom N°. 20 omstreeks zijn 14e jaar een anderen baas zoekt. Hij blijft echter in het ouderlijk huis wonen en brengt daar zijn volle loon, n.l. *f* 4, in de huishouding in, behalve een kwartje dat hem als zakgeld wordt toegelegd. Met zijn nieuwen baas kan N°. 20 het goed vinden. Hij blijft daar 3 à 4 jaar: dan moet hij weg omdat zijn baas geen werk heeft voor een volslagen knecht. N°. 20 is nu ongeveer 17 jaar en verstaat zijn vak vrij goed. Zonder moeite vindt hij in de buurt een andere betrekking in zijn vak, nu tegen *f* 5 per week. Ook met dezen patroon leeft hij steeds in de beste verstandhouding.

Omstreeks dezen tijd, d. w. z. als hij 16 à 17 jaar oud is, begint hij genoeg te krijgen van het jongensplezier dat hem totnutoe heeft bezig gehouden en hij gaat verlangen naar de vermaken van ouderen. Hij maakt een paar vrienden die al wat verder geëmancipeerd zijn en die hem inwijden in verschillende jonge-mannen-vermaken, o. a. in het streepsteken ²⁾, billarten en later in het kaartspel. Dat wordt het begin van zijn ondergang. Want N°. 20 is een groot *liefhebber van spelen*, vooral van billarten. Dat is onschuldig, — en aan schuldiger buitensporigheden geeft hij zich niet over: noch aan drank noch aan vrouwen. Maar al deze spelen kosten geld en N°. 20 denkt er niet aan op te houden als zijn geld op is. Dat valt hem des te moeilijker omdat zijn zakgeld zoo uiterst gering is (25 c.) en veel geringer dan de som die zijn kameraden wekelijks mochten verteren. Hij *raakt in schuld*. De kastelein, ten slotte ongerust dat hij zijn geld niet zal krijgen (*f* 1: zegge één gulden, voornamelijk voor billarten) dreigt N°. 20: betalen of ik zal het aan je vader

1) Dit is wat N°. 20 zelf over zijn schooltijd vertelt: ik heb het niet kunnen controleeren.

2) Het bekende spel: er wordt een streep op den grond getrokken en de spelers werpen daarnaar met centen; de winners van het spel krijgen de centen.

zeggen. Maar zijn vader mag daarvan in geen geval iets hooren, want die weet nauwlijks dat zijn zoon in de kroeg komt: zijn principes zijn zoo streng dat hij billarten en kroegbezoek, zooal niet heelemaal zondig, toch als in hooge mate verkeerd beschouwt. N°. 20, toch al bang voor zijn vader, vreest nu heftig dat zijn heimelijk kroegbezoek en zijn speelschuld nog wel, zullen blijken. Eenig redmiddel: stelen. Dat doet hij: hij *steelt bloembollen* van zijn baas (17^e jaar). Hij wordt als schuldige uitgevonden, ontslagen, en alleen aan de bemoeiingen van den geestelijke is het te danken dat aan de zaak geen verder gevolg wordt gegeven.

Dank zij deze weldadige tusschenkomst kan hij, althans voorloopig, zich als eerlijk man in zijn dorp blijven bewegen, onbezwaard door gevolgen van zijn eerste misdrijf. Zonder veel moeite krijgt hij weer werk, en hij verstaat reeds zooveel van zijn vak dat hij het voor die streek vrij hooge loon van *f* 7 verdient ¹⁾. Daarvan geeft hij *f* 6.50 aan zijn ouders en behoudt *f* 0.50 als zakgeld ²⁾. Maar zijn betrekking is van korten duur. Weldra lekt het toch uit dat hij gestolen heeft en oogenblikkelijk wordt hij ontslagen. *Nu kent spoedig het heele dorp zijn misstap*: als hij op straat loopt wordt hij nagekeken: „*dat is op een dorp zoo erg*”, zegt hij, „*veel erger dan in een stad.*” In zijn vak kan hij nu geen werk meer vinden: zijn eerste, niet eens gestrafte misdrijf heeft zijn naam te zeer bedorven (vergelijk dat eens met den langen weerstand dien de reputatie van een stadsdief aan de aanvallen van haar rechtmatige belagers biedt!) Van dit oogenblik af gaat N°. 20 sukkelen: voortaan zwerft hij door verschillende beroepen, weldra ook door verschillende steden. Na een tijd van werkeloosheid komt hij in dienst van een schipper. Daar blijft hij 6 maanden: dan gaat hij uit eigen beweging weg omdat de verhouding met den schipper veel te wenschen overliet. Kortom tijd tracht hij nu door het venten van sinaasappels zijn kost te

1) Voor dien tijd vrij hoog. Tegenwoordig zijn de loonen in die streek voor dat vak veel hooger.

2) Ik geef hem mijn verbazing te kennen, dat hij als 18jarig jongen zijn volle loon, en een vrij belangrijk loon, thuis afgeeft. Dat was vroeger (nu $\pm$ 20 jaar geleden) gewoonte, vertelt hij mij: tegenwoordig niet meer. Dat komt van de „vrijheidsideeën” denkt hij.

verdienen: dat lukt niet. Dan een tijd van werkeloosheid. Toevallig krijgt hij daarna in den druksten tijd nog eenmaal werk in zijn vak tegen *f* 6 per week. En juist op dit oogenblik, als hij weer voor het eerst in gunstige omstandigheden verkeert: (hij woont nog steeds thuis en heeft weer een vaste betrekking, zoodat het hem aan niets ontbreekt behalve aan geld om zich te vermaken — juist in dezen tijd valt de recidive, weer om precies dezelfde reden als de eerste keer: om een schuld voor spelen aan den kastelein. En ook de diefstal is volkomen gelijksoortig aan zijn eerste feit: hij steelt planten van zijn patroon. Hij begaat het feit niet in een opwelling maar volgens een van te voren wel overlegd plan. Ditmaal wordt er proces-verbaal tegen hem opgemaakt ¹⁾. Voorloopig blijft hij echter op vrije voeten. Maar hij *vreest in hooge mate de minachting der dorpsmensen*. Hoewel hij niet ontslagen is *durft hij niet bij zijn patroon terug te komen, en ook zijn ouders durft hij niet meer onder de oogen te komen*, hoewel hij weet dat hij bij hen mag blijven wonen. Hij vlucht en zwerft in den wijden omtrek van zijn dorp rond, nu hier dan daar een dag werkend. Dat duurt een paar weken: dan steelt hij van een vroeger patroon een portefeuille waarin hij ten onrechte geld verwachtte. Deze diefstal kan hem niet bijzonder kwalijk genomen worden omdat hij in werkelijk *zeer behoeftige omstandigheden* verkeerde: dat blijkt o. a. daaruit, dat hij zich een dezer dagen bij de politie aanmeldt om wat brood. Dit misdrijf en de arrestatie die onmiddellijk hierop volgt maken een einde aan deze korte zwerf-periode. Voor zijn twee laatste feiten wordt hij veroordeeld tot resp. 1 en 2 maanden gevangenis. Deze straffen ondergaat hij achter elkaar op het eind van zijn 19^e jaar.

Hier is dus de criminaliteit van N°. 20 tot een voorloopige afsluiting gekomen. In deze eerste crimineele periode, van zijn 17^e—19^e jaar, is zijn heele verdere leven in 't klein aanwezig. We vinden er nl. reeds de beide voornaamste oorzaken van zijn heele criminaliteit. Zijn lichtzinnigheid die hem geld voor zijn

1) N°. 21 toont zich uiterst zwak. Als hij aangehouden wordt begint hij een gelogen verklaring te geven. Doch zoodra hij aangemaand wordt de volle waarheid te zeggen valt hij door de mand en bekent volledig.

vermaken doet stelen, en de beruchtheid, gevolg van zijn misdrijven, die hem zijn heele leven lang nu en dan zijn economisch bestaan vernietigt en hem in zijn omgeving onmogelijk maakt.

N°. 20 beweert dat de drie vermelde feiten de eenige zijn waaraan hij zich schuldig maakte, deze jaren. Ik geloof echter dat we, alleen afgaande op deze mededeelingen van N°. 20-zelf, een indruk over hem krijgen die heel wat te gunstig is. Althans in de processtukken uit dien tijd vind ik verschillende bezwarende verklaringen. De burgemeester van zijn dorp verklaart, dat „het gedrag van N°. 20 zoowel vroeger als thans ongunstig is.” Een politieverklaring getuigt dat verdachte „*hoogst ongunstig bekend*” staat. En eindelijk getuigt een oud-patroon van N°. 20, dat deze in den tijd dat hij bij hem knecht was hem herhaaldelijk heeft bestolen en geld van hem verduisterd heeft ¹⁾. Echter, het beeld blijft geheel hetzelfde zij het met scherper trekken: N°. 20 is ook na deze ongunstige verklaringen de man die steeds op eerlijke wijze zijn brood verdient maar die door zijn lichtzinnigheid tot tamelijk frequente criminaliteit vervalt. Zijn misdadigheid neemt geenszins den vorm van beroepsdiefstal aan: ze blijft zuiver intermitterende criminaliteit en wel in dezen specialen vorm: diefstal ten nadeele van menschen uit zijn naaste omgeving (zijn patroons).

N°. 20 is 20 jaar als hij, na zijn eerste straf te hebben uitgezeten, uit de gevangenis ontslagen wordt. Terstond na zijn invrijheidstelling gaat hij *voor zijn nummer in dienst*. Het militaire leven bevalt hem goed en hij *gedraagt zich ordelijk*, zòò, dat hij bijna geen straf beliep ²⁾. Hij staat zelfs op het punt tot korporaal te worden aangesteld: maar hij kan wegens zijn veroordeelingen geen bewijs van goed gedrag krijgen, wordt dus niet bevorderd — en „*ik stond met beschaamde kaken*,” vertelt hij mij, want door dit evenement wordt zijn verleden onder zijn kameraden en meerderen bekend. Maar zijn plezier in den dienst is zoo groot dat hij na afloop van zijn verplichten dienst-tijd als vrijwilliger wil bijteekenen. Zijn vader weigert toestem-

1) N°. 20 ontkent dit echter tegen mij.

2) Zijn straffen bleken mij te zijn: 4 maal 4 dagen kwartierarrest: dat is dus geheel zonder belang.

ming. Dat was jammer, zegt N°. 20, „want het was wel beter voor me geweest als ik in dienst gebleven was; dan was ik onder tucht gebleven.” Dan was zijn leven misschien beter geweest, denkt hij, want „*ik ben niet sterk van karakter en laat me gauw overhalen.*”

Hij dient dus maar een jaar en komt dan op zijn 21^e jaar in de burgermaatschappij terug. Hij gaat in betrekking bij zijn vader, die intusschen uit zijn dorp verhuisd is en voor eigen rekening handel opgezet heeft. Het zaakje floreert niet en de vader gaat weldra terug in zijn oude dorp en zijn oude betrekking. N°. 20 *durft zich echter nog niet vertoonen aan de dorpsgenooten* die zijn verleden kennen en blijft daarom het zaakje van zijn vader voortzetten — zonder succes. Als hij spoedig daarna een langdurige ziekte te verduren krijgt raakt hij belangrijk *in schuld*. De omstandigheden zijn niet vroolijk. Dan plotseling wordt hij *bedankt door het meisje met wie hij verkeerung heeft*. De motieven van deze breuk zijn: 1° dat N°. 20 geen vooruitzichten heeft (die zou hij zonder misdrijven en zonder straffen wél gehad hebben); 2° het meisje heeft van zijn straffen gehoord. De onverwachte slag van dit ongeluk brengt N°. 20 „*heelmaal in de war.*” hij loopt uit zijn kosthuis en zwerft rond. Binnen enkele dagen steelt hij op een avond eenige kostbaarheden van geringe waarde uit de woning van zijn vroegeren buurman. Hij verkoopt het gestolene met opgave van eigen naam — wat getuigt van onervarenheid en buitendien van een belangrijk gebrek aan voorzorg. Ondanks deze zeer onvoorzichtige manier van doen wordt hij niet terstond ontdekt. Hij besluit nu niet langer te zwerven maar zich bij zijn regiment aan te melden als vrijwilliger: een tippelaar of een landlooper-beroepsdief zit er blijkbaar niet in N°. 20, want anders zou hij het bij deze gelegenheid ongetwijfeld geworden zijn: geen werk, geen geld, geen woning en een plotseling verdriet dat zijn weerstandsvermogen tijdelijk tot nul gereduceerd heeft — het zijn uitgezochte en dikwijls beproefd gebleken omstandigheden om tot het aanvaarden van het misdadigersberoep te determineeren. Maar N°. 20, verre van dien, besluit na dezen diefstal het zwervende leven op te geven en soldaat te worden. In militaire kleeding begeeft hij zich naar zijn oude kazerne, wordt daar voorloopig opgenomen, maar

kan van zijn vader geen toestemming tot een verbintenis krijgen. Zoo staat hij weer op straat, van plan naar zijn ouders te gaan om geld te vragen. Onderweg wil hij te drinken vragen in een boerderij. Daar blijkt niemand thuis te zijn. Hij krijgt „ineens de gedachte: hier zal ik inbreken”: de opbrengst van het gestolene zal hem in staat stellen zijn eigen weg verder te zoeken — zal hem de *gevreesde schande* besparen zijn vader om geld aan te spreken. Door middel van braak weet hij de woning binnen te komen en steelt eenige kleedingstukken van weinig waarde. Voor hij in de gelegenheid is de buit te verzilveren wordt hij gearresteerd. Eenigen tijd daarna wordt hij door den kriegsraad (hij was in uniform gekleed tijdens het misdrijf) veroordeeld tot 8 maanden gevangenis. Tijdens deze gevangenschap wordt ook het proces wegens zijn vorigen diefstal ten einde gebracht door een veroordeeling tot 1 maand gevangenis ¹⁾.

Hij is nu 4 maal veroordeeld, telkens 2 maal achter elkaar voor misdrijven die in eenzelfde tijd gepleegd werden. Nu, op zijn 22^e jaar, gaat hij zijn tweeden straftijd in. Als hij na 9 maanden ontslagen wordt *durft hij „heelemaal niet meer” thuis te komen*. Wel heeft zijn vader hem eenige malen geschreven om hem te vragen na zijn ontslag thuis te komen, maar N°. 20 durft niet voor het dorp. Midden in den winter wordt hij in vrijheid gesteld. Hij weet niet hoe of wat en gaat maar naar Amsterdam in de hoop daar werk te zullen vinden. Een betrekking in zijn vak zoekt hij niet. Dat gaf in den winter geen kans. En buitendien: al had hij vast en voordeelig werk als bloemist kunnen krijgen, hij zou het niet aangenomen hebben omdat hij een onoverwinlijken afkeer van zijn vak had. Waarop die tegenzin berustte weet hij niet met zekerheid te verklaren, maar hij denkt wel *dat het de opwekking van oude onaangename herinneringen is die hem zijn vak hatelijk maakt*. In Amsterdam doet hij los werk van alle soort: steenkolen lossen, sneeuwruimen enz.: „vandaag iets en morgen niets”. Toch dringt de nood hem niet tot diefstal want hij verdient genoeg om zijn eenvoudig levensonderhoud te bekostigen: hij betaalt 7 cent voor zijn midagmaal

1) Hij heeft van de ervaring geleerd: hij ontkent nu hardnekkig tot het laatste toe.

en 5 cent voor nachtverblijf. Na korten tijd verhuist hij naar een andere groote stad. Het gaat hem daar slecht. „*Valsche schaamte*” belet hem naar zijn ouders te gaan. In Februari d. w. z. 6 weken na zijn ontslag uit de gevangenis laat hij zich opnemen in een *Toevlucht van het Leger des Heils*. Dat is een belangrijke achteruitgang. Want hij is nu verpleegde, zoekt zelf geen arbeid meer maar wordt door het Leger aan het werk gezet: vuurmaken, venten met de kar enz. Hij heeft dus nu alle eigen inspanning uit zijn leven gebannen. Maar zoover is hij niet gezonken of hij voelt zijn verblijf in de Toevlucht als schande: daarom laat hij zich niet op eigen naam inschrijven. In de Toevlucht gedraagt hij zich maanden lang ordelijk en eerlijk. Na 4 maanden, in den zomer dus, verduistert hij een paar gulden die hij had moeten afrekenen. Het motief is mij onbekend. Maar daar in de Toevlucht voor zijn geheele levensonderhoud gezorgd werd kan het moeilijk anders geweest zijn dan verlangen naar vermaken. Natuurlijk wordt hij weggejaagd. De justitie wordt echter niet in de zaak gemoeid. Dien zomer reist hij in dienst van den exploitant van een stoomcarroussel de kermissen af. Als het kermisseizoen voorbij is colporteert hij eenige weken met een courant — en dan staat hij op straat, midden in den winter en zonder werk. Hij is er slecht aan toe. Na eenigen tijd steelt hij (juist een jaar na zijn ontslag uit de gevangenis). Alle omstandigheden die mij bekend zijn wijzen er op, dat we hier werkelijk met een diefstal te doen hebben die door armoede geprovoceerd is. Ik weet dat hij geen werk heeft. En in dienzelfden tijd (2 dagen na den diefstal) heeft hij blijkbaar alle hoop opgegeven om zich er door heen te slaan en meldt hij zich weer bij het Leger des Heils om opname. (Het is wel eigenaardig: in benarde omstandigheden eerst de diefstal en slechts daarna aanmelding bij het Leger — blijkbaar het laatste redmiddel). Ook de wijze waarop hij de opbrengst van zijn diefstal besteedde zal in dit geval wel op armoede wijzen: hij koopt er jas en broek voor. Het misdrijf heeft treffende overeenkomst met de twee vorige feiten waarvoor hij veroordeeld werd. Door uitsnijding van een ruit breekt hij in in een tijdelijk onbewoond huis, dat staat in een dorp in de buurt van de stad zijner inwoning. Het is weer een tweede-rangs misdrijf: hij

vreest blijkbaar de gevaren van een inbraak in de stad. Hij pleegt het feit zonder medeplichtigen. De buit is gering: van dien aard dat we kunnen concludeeren dat niet door een welberaamd plan een voordeelige gelegenheid is uitgezocht. N°. 20 breekt het huis binnen en neemt de voor de hand liggende kleeren, beddegoed, kleine stukken huisraad, die hij alle te zamen voor enkele guldens verkoopt.

N°. 20 is *een man die zich weinig aan plaats gebonden voelt*. Totnutoe zagen we hem reeds: in het dorp waar hij geboren werd, in een dorp nabij Haarlem, te Amsterdam, te Leiden, te den Haag, te Rotterdam, te Arnhem — en in 't vervolg zullen we hem nog meer van stad naar stad zien verhuizen. De motieven voor deze verhuizingen zijn mij niet alle bekend, zoodat ik niet weet of naast een wisselzieke aanleg ook de omstandigheden voor een belangrijk deel oorzaken van deze herhaalde veranderingen waren. Na zijn laatsten diefstal trekt hij weer naar een andere stad. Woont daar in den tijd van 4 weken eerst in een kosthuis, dan in een logementje en ten slotte eenige dagen in een Toevlucht van het Leger; en verdient zich door lossen arbeid zijn brood. Na een maand wordt hij gearresteerd voor zijn inbraak en na ongeveer 6 weken preventief gezeten te hebben veroordeeld tot 1½ jaar gevangenis.

Na deze straf geven de omstandigheden hem aanvankelijk een goede kans zich te beteren. Het is zomer als hij in vrijheid gesteld wordt. Een van zijn huisgenooten komt hem uit de gevangenis afhalen — en N°. 20 *gaat mee naar huis*, naar zijn ouders en zijn dorpsgenooten, voor het eerst na ruim vijf jaar. Nu blijkt het dat zijn vrees voor de verachting zijner dorpsgenooten overdreven is geweest, althans te lang in hem heeft stand gehouden: hij kan ongestoord in zijn dorp leven. Alles gaat nu goed. Hij woont bij zijn ouders. Weldra krijgt hij een fatsoenlijke verkeerung. Hij heeft werk, eerst als grondwerker, dan als opperman. Als het gebouw waaraan hij te werk gesteld was is afgebouwd krijgt hij natuurlijk gedaan en kan in zijn dorp dergelijken arbeid niet weer vinden. Hij besluit in een naburig dorp met groente te gaan venten: dat doet hij met redelijk succes. Het schijnt werkelijk of hij zich voorgoed tot ordelijkheid en eerlijkheid schikken zal. Een maand na zijn ontslag uit de gevangenis

verbreidt een concurreerend groentekoopman de kennis van het verleden van N°. 20 en vernietigt daarmee diens handel. In denzelfden tijd verbreekt het meisje van N°. 20 de verkeerung — op aandringen van verwanten die zijn verleden kennen. Hij is „heelemaal in de war”: hij zegt het mij weer met dezelfde woorden waarmee hij beschreef hoe zijn gemoedstoestand was de vorige maal dat hem een zelfde ongeluk overkwam. En hij reageert weer op dezelfde manier: terstond loopt hij de ouderlijke woning uit en uit het dorp. Hij gaat de kermis op en vindt daar werk. Zijn loon bestaat uit kost en inwoning, f 2,50 zakgeld en wat verval: volkomen genoeg dus. Maar zijn leefwijze is weer ongeregeld en de kermis geeft veel en voortdurende verleiding. Ruim drie maanden na zijn ontslag uit de gevangenis breekt hij een kist van zijn baas open en bestelt hem van eenige guldens en een horloge. Hij vlucht naar een groote stad; vindt daar niet terstond werk en heeft de opbrengst van zijn diefstal weldra verteerd. Binnen enkele dagen steelt hij opnieuw. Aldus. In den laten avond haalt hij timmergereedschappen uit een reeks in aanbouw zijnde huizen en verkoopt die bij een opkoper voor een zeer gering bedrag ($\pm$ f 2). Dezelfde vreesachtige inbraak dus die we hem reeds meerdere malen zagen plegen. Het feit kost hem 2 maanden preventieve hechtenis en daarna een veroordeeling tot $1\frac{1}{2}$ jaar. Hij is tijdens deze veroordeeling bijna 27 jaar oud.

Vijf maanden na zijn invrijheidstelling pleegt hij opnieuw een diefstal met braak in een stadje waar ik hem totnutoe niet heb aangetroffen. Hoe hij in deze maanden leefde, en wat de omstandigheden waren waaronder hij misdrijf pleegde is mij onbekend. Hij wordt veroordeeld tot 2 jaar.

Hij is bijna 31 jaar oud als hij uit de gevangenis ontslagen wordt. Van de laatste $6\frac{2}{3}$ jaar was hij in twee perioden nog geen jaar op vrije voeten. Nu breekt er een tijd van langduriger eerlijkheid voor hem aan: het duurt juist $2\frac{1}{2}$ jaar voor hij weer tot diefstal vervalt. Na zijn ontslag vindt hij een kostwinning, achtereenvolgens als bleekersknecht, als los werkmans dan als opperman. In deze laatste betrekking leert hij langzamerhand het metselaarsvak, vindt werk in dit vak en verdient ten slotte een loon van 22 c. per uur. Zijn werk is natuurlijk sei-

zoen-arbeid en zoo komt het dat hij enkele malen van patroon verwisselt. Maar toch heeft hij als regel werk, hetzij in zijn vak hetzij, in de wintermaanden, als los werkmán. Zijn finantieele toestand is dus voortdurend bevredigend, zoozeer zelfs dat hij in twee jaar een *spaarpot van ongeveer f 150* weet te maken. Dit is een feit van bijzonder belang: een recidivist die spaart kunnen we bijna met zekerheid op den goeden weg achten. Het verwondert ons dan ook geenszins dat de informaties, ingewonnen bij verschillende van zijn patròons en bij de kosthuizen waarin hij successievelijk woonde, gunstig zijn. N°. 20 wordt beschreven als een man die geen misbruik maakt van sterken drank en die ook overigens een *vrij geregeld leven* leidt. Buitendien krijgt hij een zeer fatsoenlijke verkeeríng met een dienstbode — en het schijnt dat hij op weg is een gezeten en ordelijk burger te worden. Twee jaar lang gaat alles goed: dan *verslapt hij zelf en krijgt in de omstandigheden een zwaren invloed ten kwade*. In korten tijd zien we zijn levensbeeld zoo in alle opzichten veranderen dat we met zekerheid zijn spoedige recidive kunnen voorspellen. Het verval begint aldus. Aanvankelijk heeft hij een fatsoenlijk kosthuis getroffen. Als dit wordt opgeheven komt hij terecht in een kosthuis waar hij „onverschillige” commensaals treft: hij begint met hen mee te doen, cafés te bezoeken, een enkele keer kaart te spelen. Nog twee malen verandert hij van kosthuis, maar beide keeren vindt hij verleidend gezelschap. In den winter, na twee jaar van ordelijk leven, raakt hij aan het spel verslaafd: aanvankelijk sommen van geringe beteekenis met gelatenheid verliezend, langzamerhand met gloeiende hartstocht pogend het verlorene te herwinnen. Zoo verliest hij al zijn spaarpenningen, en hoewel hij dien geheelen winter vast werk en goed loon heeft: hij raakt in schuld, o. a. bij zijn baas en in zijn kosthuis. De neiging tot spel en tot andere vermaken, die oorzaak was dat hij op zijn 17^e jaar zijn eersten diefstal pleegde, die ook van een groot deel der latere criminaliteit de schuld draagt — die komt, als hij ruim 32 jaar oud is, als volslagen hartstocht weer te voorschijn en wordt dan een van de krachten die een door twee jaar lange gewoonte bevestigde ordelijkheid en eerlijkheid vernietigen. Maar niet alleen innerlijke instorting veroorzaakt de komende recidive: *ook de omstandigheden hebben ditmaal*

hun ruime aandeel. In den winter waarin hij zich door zijn speelwoede ruïneert vindt de bekende spoorwegstaking plaats, die in de stad waar N°. 20 destijds woonde gepaard gaat o. a. met een staking in het vak dat hem tot nu toe werk verschaft heeft. N°. 20 staakt niet mee en wordt „vuil verklaard”. De groote meerderheid van zijn vakgenooten weigert met hem samen te werken en, erger: eenige stakers *strooien het verhaal van N°. 20's verleden rond.* Hij wordt wel niet ontslagen, maar het wordt hem ook na de staking feitelijk onmogelijk gemaakt in zijn vak te blijven. *Zijn meisje* hoort nu ook met wien zij verkeerend heeft — en *zegt hem af.* Weer zijn dus alle omstandigheden aanwezig die den recidivist bijna noodzakelijk tot diefstal moeten voeren: werkeloosheid, schulden, een plotseling verdriet — en niets dat hem bindt: geen familie, geen huis. Hij schaamt zich bij zijn ouders weer om hulp te komen. Kortom tracht hij als provisie-reiziger den kost te verdienen: hij slaagt er niet in meer dan *f 4* per week te maken. Dan, ten einde raad, besluit hij te emigreeren. Maar ook dit mislukt: want voor den overtocht heeft hij geen geld en hulp van anderen heeft hij niet te wachten. Toen besloot hij het geld dat hij voor den overtocht noodig had bij elkaar te stelen. „*Ik weet zelf niet hoe het gekomen is maar ik ben in de war geraakt doordat alles mij tegenliep*”, zoo verklaart hij dit besluit.

De feiten die N°. 20 deze keer pleegt geven weer veel analogie met vorige diefstallen te zien, maar zijn veel ernstiger. In 4 dagen pleegt hij 3 inbraken: het kan niet ontkend worden dat hij met groote gedecideerdheid en activiteit zijn plan begint uit te voeren.

Eerste feit. 's Nachts pleegt hij eerst een kleine inbraak om zich gereedschappen te stelen. Daarmee begeeft hij zich naar een tijdelijk onbewoonde villa die buiten de bebouwde kom van een kleine stad ligt. Met den rug drukt hij een groote ruit in (geen fraaie inbrekersmanier) en stapt binnen. Hij doorzoekt het heele huis en steelt verscheiden kunstvoorwerpen: die verkoopt hij de twee volgende dagen in verschillende steden voor *f 10*.

Tweede feit: nachtelijke inbraak in een onbewoonde villa weer in een ander klein stadje.

Derde feit: nachtelijke inbraak in een onbewoond huis midden

in een groote stad: hij moet tweemaal een ruit stuk slaan en daarna een gat in een houten deur maken voor hij binnen is: hij is niet bang. Zijn buit bestaat uit voorwerpen van waarde en uit een heele verzameling kleeven, die hij voor een deel terstond aantrekt en aanhoudt: (wat niet verstandig is en geen gewoonte voor inbrekers die niet ontdekt willen worden en die voldoende ervaring hebben). Den volgenden dag verkoopt hij een deel van zijn buit voor bijna f 25. Dan wordt hij gearresteerd en na 2½ maand preventieve hechtenis in twee veroordeelingen voor verschillende rechtbanken gestraft met resp. 2 en 3 jaar gevangenis.

Tijdens deze straf sprak ik N°. 20. Bij zijn ontslag zal hij ruim 38 jaar oud zijn.

Opmerkingen.

Aetiologie. Omstandigheden. Opvoeding goed, zeer streng, niet met genoeg tact. Finantieele toestand in het ouderlijk huis: goed. Zeer storende invloed van de bekendheid van misdrijf en straf in zijn persoonlijke en maatschappelijke verhoudingen. Overigens geen buitengewone omstandigheden.

Aanleg. Geen spijbelaar. Geen nachtelijk zwerver. Hij loopt niet van zijn bazen weg. Overmatige reacties herhaaldelijk geconstateerd. Zeer gevoelig voor de verachting der menschen. In zijn jeugd: vermaakzuchtig, lichtzinnig. Op lateren leeftijd: verslaafd aan het spel. Niet sterk van karakter en laat zich gauw overhalen ¹⁾).

Misdadigheid.

Geen jeugd-criminaliteit.

Eerste diefstal: 17 jaar (bloembollen): woont thuis; heeft werk; minder zakgeld dan zijn makkers; kleine schuld aan kastelein; bang voor zijn strengen vader; steelt.

Tweede diefstal: (planten); woont thuis; heeft werk; heeft schuld aan kastelein; steelt. Eerste straf.

Derde diefstal: (portefeuille); gevlucht voor de verachting van het dorp; zwerft; werkeloos; arm; steelt. Tweede straf.

1) Mededeeling van hem zelf.

Vierde diefstal: doet een handeltje; durft niet naar huis; heeft schuld; meisje verbreekt de verkeering omdat ze van zijn straf heeft gehoord; „heelemaal in de war”; loopt uit zijn kosthuis, gaat zwerven, en steelt. Derde straf.

Vijfde diefstal: op weg naar huis; geld noch werk; gelegenheid tot diefstal en krijgt in eens de gedachte te stelen om zich de schande van thuis geld te vragen te besparen. Vierde straf.

Zesde feit: (verduistering): verpleegde in Toevlucht; motief onbekend, waarschijnlijk om zich te vermaken.

Zevende diefstal: werkeloos; woont niet thuis; arm. Vijfde straf.

Achtste diefstal: door bekendheid van zijn verleden uit zijn kostwinning gestooten en door zijn meisje verstooten; „in de war”; vlucht uit zijn dorp; in dienst en in den kost bij een kermisreiziger; vaste inkomsten; veel verleiding tot vermaken.

Negende diefstal: werkeloos; woont niet thuis; arm. Zesde straf.

Tiende diefstal: toestand en motief onbekend. Zevende straf.

Elfde diefstal: aan spel verslaafd; in schuld; door stakers „vuil verklaard” en door bekendheid met zijn verleden uit werk gestooten; om zijn verleden verkeering verbroken; vindt geen nieuw werk; „in de war” door tegenspoed: steelt om te kunnen emigreeren. Achtste en negende straf.

N°. 20 is een van de weinige door mij behandelde recidivisten die een *zeer belangrijken kwaden invloed der omstandigheden* te ondergaan had.

Zijn *opvoeding* was goed en zeer streng — maar niet tactvol. De vader tuchtigt en verbiedt, maar leidt niet. Hij wil zijn zoon binden door hem bijna geen zakgeld te geven. De gevolgen zijn: N°. 20 doet in het geniep toch wat al zijn kameraden doen en maakt schulden. N°. 20 is een zeer gevoelige jongen en voelt zich steeds afgestooten door zijn vader. De vrees voor zijn strengen vader brengt hem tot misdrijf. Dat is alles tamelijk natuurlijk — mits we in aanmerking nemen dat de eerste oorzaak van alle ellende ligt bij N°. 20, die zijn zucht naar vermaak niet voldoende beheerschen kon.

In zijn later leven komt de drukkende invloed der omstandigheden eerst goed aan den dag. Herhaaldelijk zien we hoe een aanloop tot eerlijkheid plotseling gestuit wordt door werkelijk ernstige moeilijkheden die hem in den weg gelegd worden.

Doorgaans zijn deze moeilijkheden *gevolgen van zijn vroegere misdrijven*. Zijn eerste misdrijven jagen hem uit zijn dorp en uit het vak waarin hij zich na 5 jaar arbeid een behoorlijke bekwaamheid verworven heeft. Hij wordt later herhaaldelijk door het bekend worden van zijn verleden uit zijn werk gestooten en buitendien getroffen in zijn persoonlijke verhoudingen (driemaal maakt een meisje de verkeering met hem af als zij van zijn verleden hoort).

Criminogene omstandigheden van gewicht zijn verder: 1° een werkstaking; 2° de half-crimineele gewoonte zijner medearbeiders.

1° *Werkstaking*: die stoot hem uit zijn werk en is een van de groote redenen van zijn laatste recidive. Dit is een duidelijk voorbeeld hoe de eigenaardigheid van het tegenwoordige economische tijdperk, die voor de arbeiders in het algemeen onvastheid van arbeidsverhouding meebrengt, een belangrijke kracht is tot het kweken en onderhouden van recidivisten-criminaliteit tegen den eigendom: — omdat ze in het bestaan van den recidivist de onvastheid vergroot, die, dikwijls door zijn ongedurigen aanleg, dikwijls ook door de omstandigheden, voor hem reeds typisch is en oorzaak van misdrijf.

2° De *half-crimineele gewoonte zijner medearbeiders*. N°. 20 vertelt mij bij de beschouwing van zijn eerste misdrijven, dat het in het bollenvak veel voorkomt dat knechts voor geringe bedragen aan bollen meenemen. Hij beweert dat dit gewoonte is, wel niet van allen maar toch van zeer vele overigens eerlijke arbeiders. Dit is een half-crimineele gewoonte, die in tal van vakken voorkomt en dikwijls bijna als noodzakelijk, bijna als niet-crimineel getolereerd wordt. De overgang van deze half-slachtinge handelingen tot volslagen criminaliteit is een verschil meer in tint dan in kleur. De aarzeling om dezen overgang te bewerkstelligen moet minder groot zijn dan de schroom die den volslagen eerlijke van misdrijf weerhoudt.

Ondanks de zwaarte van den druk der omstandigheden zullen we toch den aanleg van N°. 20 als voornaamste criminogene factor moeten beschouwen: omdat we waarnemen dat N°. 20 zoowel in het begin van zijn misdadige carrière als later herhaaldelijk steelt als zijn omstandigheden gunstig zijn. Zie misdrijven 1, 2, 6 en 8. Ook zonder de ongunst der omstan-

digheden, door de werking van zijn aanleg alleen, zou dus N° 20 waarschijnlijk dief en recidivist geworden zijn.

Welke eigenaardigheden zijn er in den aard van N° 20 die hem tot misdrijf disponeeren?

Hij zelf beschouwt als hoofdoorzaken van zijn misdadigheid: 1° de gevolgen van zijn eerste misdrijf; 2° zijn schaamte die hem belette bij zijn ouders terug te komen; 3°. dat hij zoo'n zwak karakter had en zoo gemakkelijk over te halen was. Hij had moeten trouwen, zegt hij, dan was hij meer gebonden geweest. En ook de militaire tucht erkent hij als weldadig tegen zijn zwakke tuchteloosheid. Dat is een aardig juist inzicht.

Beschouwen wij zijn aanleg nader. Het blijkt dat hij *niet de ongedurighedsverschijnselen* vertoont die voor den beroepsdief regel zijn. Zijn school- en leerjaren zijn geregeld. En ook uit zijn heele verdere leven krijgen we nu en dan bericht dat hij zich ordelijk en geregeld gedraagt: uit zijn dienstdtijd, uit den tijd dat hij verpleegde was in een inrichting van het Leger des Heils, en ook uit zijn laatste 2½ jaar lange periode van eerlijkheid. We zagen dat hij dikwijls van de eene stad naar de andere trok, nu hier dan daar zijn kostwinning zoekend: de oorzaken van deze eigenaardigheid bleken echter niet voldoende duidelijk. Zeer ongedurig is N°. 20 dus niet. Maar hij heeft andere tot misdrijf disponerende eigenaardigheden. Namelijk: 1° onbeheerschte zucht naar vermaken; 2° sterk schaamtegevoel en overdreven afkeer van het vak waarin hij zijn eerste ervaringen van misdrijf en schande onderging; 3° de overmatigheid van zijn reacties.

1°. Zijn *onbeheerschte zucht naar vermaken*. Van een buitensporige kracht van hartstocht blijkt niets — in zijn jeugd althans niet. De zwakheid van zijn karakter, het feit dat hij „zoo gemakkelijk over te halen” is moet dus de oorzaak van zijn onbeheerschtheid zijn. Wie het leven van N°. 20 beschouwt, vooral zijn jeugd, zal geneigd zijn te zeggen: „dat is eenvoudig een jongen die pret maakt en daardoor in moeilijkheden geraakt: daaraan is niets bijzonders te bekennen.” Het bijzondere is niet dat hij zich vermaakt, maar dat hij zich meer vermaak gunt dan hij betalen kan; en dat hij voortgaat zich voor zijn inkomsten overmatig plezier te gunnen, nadat hij door zijn eersten val tot misdrijf ondervonden heeft hoe gevaarlijk het is zich in deze op zichzelf

onschuldige en slechts betrekkelijke excessen toe te geven. Dit is een verschijnsel dat we bij de meeste recidivisten vonden. In het geval van N°. 20 wordt het verschijnsel, op zichzelf belangrijk, daardoor te belangwekkender omdat we het bij hem op later leeftijd in den superlativus als verslaafdheid aan het spel aantreffen. We onderscheiden: den gewonen pretmaker; den onbeheerschte, zijn zucht naar vermaak meer toegevend dan zijn middelen gedoogen; den verslaafde. De laatste zal zeker wel niet als een in alle opzichten normaal mensch kunnen beschouwd worden. Het is interessant te zien hoe een onbeheerschte, gewoonlijk zeker als volkomen normaal beschouwd, zich overdrijft, uitgroeit tot een abnormale. Waar de abnormaliteit begint is natuurlijk niet te zeggen: is quaestie van graad.

2°. *Sterk schaamtegevoel* tegenover de afkeuring van zijn ouders, sterke vrees voor de publieke opinie; *onoverwinlijke afkeer* tegen zijn vak, alleen omdat hij vreest voor de herinneringen die de uitoefening van dat vak bij hem zullen opwekken. Dat alles wijst op een bijzondere gevoeligheid. Normaal of de grenzen van het normale reeds te buiten gaand, dat zal ik niet beslissen. Maar stellig een eigenaardigheid die voor N°. 20 belangrijke oorzaak van misdrijf was: vooral omdat ze zijn economisch bestaan, toch al moeilijk, in hooge mate verzwaarde.

3°. *Overmatigheid in zijn reacties*. Plotseling verlies van alle weerstandsvermogen, van alle verstandige zelfleiding, zoodra een verdriet hem bezoekt. Die zelfde volslagen stuurloosheid na een korten tijd van tegenspoed. Deze eigenaardigheid beschrijft N°. 20 zelf door zijn uitdrukking: „ik was heelemaal in de war”. In dezen toestand zien we hem tot buitensporige, weinig zin hebbende handelingen vervallen (in eens wegllopen uit huis en dorp) of handelingen plegen die blijk geven van een totaal gebroken energie, van volslagen radeloosheid, moedeloosheid en moreele onverschilligheid (hij steelt dan omdat hij kracht van gedachte noch van wil heeft om zich er op andere wijze door te slaan en omdat het hem op zoo'n oogenblik onverschillig is of hij eerlijk leeft of misdadig). De omstandigheden die we N°. 20 zien neerslaan zullen op de meeste menschen soortgelijken invloed hebben: maar de manier van reageeren van N°. 20 is overmatig — en dit is het bijzondere. Dat deze heftige manier van reageeren

indirect criminogeen werkt door de verstoring van economische en persoonlijke verhoudingen en direct criminogeen omdat in zoo'n stuurloozen toestand heel licht een misdrijf begaan wordt — dat zal wel geen verder betoog behoeven.

Classificatie. N°. 20 is een *zuiver voorbeeld van een intermitterend dief*. Zijn aanleg en zijn heele crimineele en eerlijke leven zijn totaal verschillend van aanleg en leefwijze van den beroepsdief. Hij werkt steeds, korte perioden van werkeloosheid natuurlijk uitgesloten. Zijn diefstallen worden nooit een geregelde bron van inkomsten. Elke diefstal (of elk kort serietje van 2 of 3 diefstallen) staat geheel buiten verband met den vorigen diefstal: ze vormen te zamen geen geheel en hebben elk hun eigen gezicht, elk een zelfstandig oorzaken-complex. N°. 20 steelt zich geen inkomen maar hij steelt nu en dan, gewoonlijk als min of meer bijzondere omstandigheden ertoe aanleiding geven. Wanneer de omstandigheden van dien aard zijn dat ze een tot beroepsdief min of meer door aanleg neigende stellig in een misdadige carrière zouden geworpen hebben, dan reageert N°. 20 ook wel door misdadigheid (zijn aanleg maakt eerlijkheid in zulke omstandigheden voor hem onwaarschijnlijk) maar hij reageert op zijn eigen manier: hij begaat één misdrijf en tracht daarna terstond zich geregelde omstandigheden te scheppen waarin eerlijkheid voor hem mogelijk is: beroepsdiefstal ligt blijkbaar niet in zijn aard. Een treffend voorbeeld zien we op zijn 21e jaar. Hij heeft een handel die hem schulden geeft, dus geen kostwinning; door de verbreking van zijn verkeer is hij zoo „in de war” dat hij uit zijn kosthuis loopt en gaat zwerven. Onweerstaanbare oorzaak van beroepsdiefstal — niet voor N°. 20 die na zijn eersten diefstal weer eerlijk tracht te leven. In zijn lange leven van misdaad en straf komt zelfs geen korte periode voor waarin hij een criminaliteit vertoont die we redelijkerwijze als beroepsdiefstal kunnen classificeeren.

Wat is de reden dat N°. 20 vele malen misdadig maar geen beroepsdief wordt, terwijl de criminaliteit van anderen reeds bij den aanvang beroepmatig is en het later voortdurend blijft? In de omstandigheden kunnen we de verklaring van dit verschil niet zoeken, want die zijn bij N°. 20 ongetwijfeld heel wat ongunstiger dan bij het meerendeel der door mij behandelde beroeps-

dieven: geen hunner werd zoozeer als N°. 20 door de gevolgen van zijn misdrijven vervolgd: herhaaldelijk uit zijn kostwinning gestooten en in zijn persoonlijke verhoudingen getroffen. Het verschil van aanleg moet de oorzaak zijn. Het voornaamste verschil dat ik zie tusschen den aanleg van N°. 20 en van den type-beroepsdief is dit: de beroepsdief is ongedurig, N°. 20 is niet of weinig ongedurig van aanleg, heeft dus geen bezwaar tegen geregelde arbeid (hij werkt graag vertelt hij mij) en voelt zich geenszins aangetrokken tot het onzekere onvaste leven van den beroepsdief.

Nº. 21.

Leeftijd tijdens onderzoek : 39 jaar.

Veroordeelingen :

27 jaar	mishandeling	f 5 of 5 dagen.
33 „	diefstal (2 × gepleegd)	5 maanden.
35 „	diefstal (met braak en inklimming)	10 maanden.
38 „	diefstal	1 jaar.

Nº. 21 is vondeling. Zijn afstamming is mij niet bekend. Over hereditaire belasting noch over criminaliteit in zijn familie kan ik dus iets mededeelen.

Van *hem zelf* zijn mij geen abnormaliteiten bekend, behalve zijn drankzucht. Zijn opvoeders hebben nooit iets bijzonders aan hem waargenomen.

Zijn *intellect* is blijkbaar goed in orde. Hij beantwoordde al mijn vragen met goed begrip en zakelijk. Hij leest graag en houdt aardige sociale bespiegelingen.

Zijn mededeelingen waren stellig *betrouwbaar*. Hij maakt een bijzonder openhartigen en eerlijken indruk. Maar, wat meer zegt, ik heb zijn inlichtingen vrij nauwkeurig kunnen controleeren en vond op geen enkel punt de geringste onjuistheid of onwaarheid.

Levensgeschiedenis.

Nº. 21 wordt, terstond nadat hij (te Utrecht) gevonden is, opgenomen door een kinderloos echtpaar. Uit toewijding opgenomen en zonder geldelijke vergoeding. Zijn pleegouders trekken

zich even belangeloos het lot aan van een meisje. Dat is het gezin waarin N°. 21 opgroeit: pleegvader en moeder en het aangenomen dochtertje. *De finantieele toestand is gunstig.* N°. 21 kan het uitstekend vinden met pleegvader -moeder en -zuster — afgezien van de moeilijkheden van zeer voorbijgaanden aard, die in den omgang met een *driftig* mensch, zooals hij is, natuurlijk onvermijdelijk zijn. Maar hij bewaart zijn boosheid niet lang: „zò draait hij zijn rug om of hij is weer goed”. „Mensch weet je dat nou nog, dat ben ik allang vergeten”, placht hij tegen zijn pleegmoeder te zeggen als deze hem een enkele maal herinnerde aan booze woorden die hij haar in drift had toegevoegd.

De pleegvader is een „groote dronkaard en uitgaander” die zich niets aantrekt van het bestuur van de zaak die zijn eigendom is en zijn vrouw het werk laat doen. Hij zit in de kroeg, neemt zijn pleegkind mee en zet hem sterken drank voor.. Maar N°. 21 heeft nog in 't geheel geen smaak daarin: zijn kennis-making met de kroeg op zeer jeugdigen leeftijd mag dus niet als een belangrijke oorzaak van zijn latere drinkexcessen beschouwd worden. Zijn pleegvader sterft als N°. 21 11 jaar oud is, zonder hem eenige opvoeding gegeven te hebben maar toch ook zonder hem zeer bedorven te hebben. Zijn pleegmoeder is een goede vrouw, een eenvoudig, ijverig mensch, uitstekend voor de overwinning van dagelijksche kleine moeilijkheden, maar niet opgewassen tegen grootere bezwaren. Ze werkt „als een paard” in haar zaak maar „heeft niet veel hoofd die te besturen.” Zoo ook als opvoedster: voor een gewoon kind zou ze uitstekend geweest zijn, maar iemand als N°. 21 kan ze niet in het rechte spoor houden. Ze praat gemoedelijk met hem en geeft hem standjes — maar ten slotte ontbreekt het haar aan de zeer bijzondere kracht en inzicht die noodig zouden geweest zijn om haar wilden pleegzoon te houden: ze is „te zwak” tegen hem, verklaart hijzelf.

N°. 21 bezoekt van 4^e—6^e jaar de bewaarschool. Van 6^e—12^e jaar een openbare lagere school. *Spijbelen* heeft hij wel een enkele maal maar toch *heel weinig* gedaan, want de hoofdmeester was zeer streng, en vooral voor willekeurig schoolverzuim sloeg hij hard: daar had N°. 21 „respect voor”. Hij is *niet lastig* op school, maar door zijn drift komt hij wel een enkele maal in conflict met zijn meesters. In zijn 5^e schooljaar krijgt

hij verlof in verband met verschillende elkaar spoedig opvolgende feesten een tijdlang thuis te blijven. Als hij na afloop van dezen tijd weer naar school moet weigert hij. Hij „*durft niet*” meer: hij is bang dat de jongens van zijn school hem allerlei vragen zullen stellen over de redenen van zijn specialen vacantiетijd: „*wie weet wat de jongens zullen zeggen*”, geeft hij als reden van zijn tegenzin tegen hernieuwd schoolbezoek op; „*hij houdt niet van plagen*” en is niet te bewegen weer naar school te gaan.

Ook buiten school geeft hij weinig reden tot klagen. Hij is *geen nachtelijk zwerver*. Hij *steelt niet*. Wel trekt hij op vrije middagen met zijn kameraden er op uit om op de hoveniersvelden aan den rand der stad wortels te stroopen en vruchten te plukken, — maar dat doen alle jongens, zegt hij, en ernstigen diefstal heeft hij in dien tijd nooit begaan. Hij is *geen ongedurig spijbelaar en maakt niet den overgang van kattedwaad tot criminaliteit* die we door spijbelaars herhaaldelijk zagen maken. Zelfs tot den diefstal van vruchten van onbeheerde karren komt hij niet.

Na zijn tamelijk ordelijke schooljaren gaat het niet lang meer goed met hem. Op zijn 12^e jaar begint hij te helpen in de zaak van zijn pleegmoeder. Daarin heeft hij tegenzin. Een vak te leeren wordt hem niet bepaald geweigerd, maar hij vindt bij zijn pleegmoeder ook geen steun of leiding dezen weg op. Hij is nog jong, mist blijkbaar ook de qualiteiten om zich den eigen weg met beslistheid uit te kiezen en te bereiden (hij heeft wel plannen om naar een bepaaldelijk door hem genoemden baas te gaan — maar toch komt er niet van, ten slotte). Zoo blijft hij maar wat lummelen, weinig werkend in de zaak, zijn tijd voorloopig op onschuldige manier zoek brengend.

Reeds op zijn 15^e jaar *begint hij uit te gaan*. Hij wordt lid van verschillende vereenigingen. Een paar oudere vrienden wijden hem in de jongemannen-vermaken in. Het begint met dansen en drinken — drinken nog niet uit zucht maar voorloopig eenvoudig om het voorbeeld van de ouderen te volgen: reeds op dezen jeugdigen leeftijd is hij herhaaldelijk dronken. Zijn vermaken worden spoedig wilder. Hij drinkt meer en meer en werkt steeds minder — wordt weldra een ijverig bezoeker van publieke vrouwen, kortom een „*kolossale uitgaander*”, zooals hij

zichzelf beschrijft. Hij schijnt door zijn aanleg op het verkeer met publieke vrouwen te zijn aangewezen. Ondanks het feit dat hij, volgens eigen beschrijving een „*buitengewoon liefhebber van meisjes*” was, is er van een huwelijk nooit ernstig quaestie geweest. Dat komt, vertelt hij, *omdat het hem nooit toegelachen heeft zich aan één meisje en niet meer te moeten houden*. Wel had hij een enkele maal een ernstig gemeente verkeer — maar die eindigde steeds binnen korten tijd door onverschilligheid van zijn kant.

Het geld voor zijn jeugdige uitpattingen kan hij niet geheel op eerlijke wijze verdienen. Van zijn pleegmoeder krijgt hij in deze jaren *f* 2,50 à *f* 3 per week zakgeld — een vrij belangrijke som dus. Maar zijn vrienden zijn veel welgestelder dan hij, verleiden hem tot vermaken die hij onmogelijk betalen kan en waartoe hij van hen het geld leenen moet. Zoo zit hij voortdurend in geldelijke moeilijkheden — met het gevolg dat hij *herhaaldelijk geld verduistert* dat hij van de klanten voor zijn pleegmoeder heeft opgehaald. Deze oneerlijkheden moeten omstreeks zijn 17^e jaar begonnen zijn en duren voort tot zijn 21^e jaar.

Omstreeks zijn 21^e jaar is het treurig met hem gesteld. Hij leeft zoo wild als een mensch met mogelijkheid kan. De zaak van zijn pleegmoeder gaat, mee door zijn toedoen, hard achteruit en daarmee, wat hem meer interesseert, vermindert zijn weekgeld ook belangrijk. Er moet verandering komen: dat ziet N°. 21 zelf in. Als hij gewild had en zichzelf meester was geweest dan had hij zich in de zaak een goede toekomst kunnen maken — maar dat stond hem niet aan. Tot blijdschap van zijn pleegmoeder *besluit hij voor Indië te teekenen*. Niet dat het militaire leven hem zoo toelachte — maar de *f* 300 handgeld waren hem een groote bekoring en ook *het avontuurlijke* dat hij in den Indischen dienst verwachtte trok hem zeer aan. In Indië blijft hij van zijn 21^e tot zijn 27^e jaar. Aanvankelijk bevalt hem zijn nieuwe leven goed. Maar hij krijgt *veel straf*: dat geeft hem afkeer van den dienst. Hij is geen man om zich in nauwkeurige discipline te schikken. Hij zelf vertelt mij dat hij in zijn 6 dienstjaren 104 dagen provoost of cachotstraf onderging en ongeveer 200 dagen politiekamer en arrest. Dat is geen wonder, want hij zet zijn tuchtelooze leven voort alsof hij vrij burger

zonder plichten was. Hij drinkt veel maar wordt slechts eenmaal voor dronkenschap gestraft. *Negen van de tien straffen belooft hij voor „mankeeren”*. In zijn vrijen tijd vierde hij feesten, werd dronken, werd „onverschillig” en bleef een paar dagen weg: dat is de gewone gang van zaken. Het is wel blijkbaar dat N°. 21 niet iemand is die voor het gewoonlijk regel eischende maatschappelijke leven zeer geschikt is. Maar toch niet totaal ongeschikt is hij: want hij voelt de bezwaren van het militaire leven niet zoozeer dat hij alles liever wil dan nog langer soldaat blijven: niet zoozeer als we dat bij eenige beroepsdieven zagen die met kracht en geweld de militaire autoriteiten dwongen hen uit den dienst te jagen. Integendeel: hij weet zich zelfs een tijdlang zoo ordelijk te gedragen dat hij tot korporaal bevorderd kan worden. Hij is een kordaat man met een helder hoofd en daardoor voor deze bevordering aangewezen. Maar de vreugde duurt kort: weldra wordt hij gedegradeerd als straf voor deze samenloop van fouten: 1° hij mankeert een paar dagen achter elkaar; 2° hij slaat een mede-korporaal gaten in het hoofd en bij dezen zelfden twist beleedigt hij een meerdere. De rest van zijn tijd blijft hij soldaat. Het schijnt dat hij door verontschuldigen aan te bieden de dreigende degradatie had kunnen afwenden. Maar hij is te trotsch, *hij wil zijn nek niet buigen*. Aan het eind van zijn 6 jarige verbintenis krijgt hij paspoort met certificaat van goed gedrag als belooning voor zijn laatste dienstjaar, dat hij voor zijn doen op tamelijk gedisciplineerde wijze doorbrengt.

Bij zijn thuiskomst op zijn 27^e jaar komt hij in de oude verhoudingen terug: hij gaat weer werken in de zaak van zijn pleegmoeder. Hij heeft nu goede voornemens — en voert ze aanvankelijk uit. Een half-jaar lang werkt hij met ijver en geeft zich niet aan uitpattingen over. Na afloop van dit halve jaar zinkt hij weer in, werkt weinig en gaat veel uit. Hij is dikwijls lastig voor zijn huisgenooten. Op een avond heeft hij een uitvoering van een zijner vereenigingen. Den volgenden morgen ontmoet hij eenige leden dier vereeniging — en samen wordt het feest van den vorigen avond voortgezet in verschillende tapperijen. In den middag komt N°. 21 beschonken thuis. Het middageten is nog niet klaar: dat doet hem in woede ontsteken.

En als zijn pleegmoeder hem raadt zijn beste jas uit te trekken *wordt hij ineens wild*, slaat haar op het hoofd, loopt haar na in den gang en geeft haar daar nog twee klappen, vervolgt haar tot op het plaatsje achter het huis en slaat haar nogmaals. Ook zijn pleegzuster slaat hij, hoewel die niet de allergeeringste aanleiding had gegeven. Omstanders getuigen dat hij „vreeselijk opgewonden” was geweest. De drank heeft blijkbaar een buitengewoon prikkelbaar makenden invloed op hem. Zoodra hij ontuchterd is heeft hij groote spijt. Voor deze mishandeling wordt hij veroordeeld tot f 5 subs. 5 dagen hechtenis.

De zaak gaat te niet, gedeeltelijk als gevolg van het buitensporige leven van N°. 21, deels door concurrentie. N°. 21 vindt een plaats als knecht in een ziekeninrichting. *Dat bevált hem slecht, want hij is daar zeer gebonden en mag bijna nooit uit.* Na drie maanden, zooals wel te verwachten was, brengt hij een nacht bij een vrouw door: verzuimt zijn dienst. Hij zal gestraft worden met een paar arrest-dagen. Dan liever weg, zegt hij.

Volgende betrekking: knecht op een bleekerij. Na een half jaar geraakt hij in heftige ruzie en moet weg. Dan een tijd lang los werkman. Daarna weer een bleekersknechtsbetrekking: als hij een half jaar zonder moeilijkheden gediend heeft krijgt hij ontslag omdat hij 3 dagen gemankeerd heeft.

Al dezen tijd, ongeveer 4 jaar na zijn terugkomst uit Indië, blijft hij met zijn pleegmoeder samenwonen. De gezamenlijke verdiensten geven hun een vrij goed bestaan. Na zijn laatste ontslag echter wordt het voor hem moeilijker opnieuw werk te vinden. Op een bleekerij wordt hij niet meer aangenomen omdat hij van geen van zijn vroegere betrekkingen een goed getuigenis kan overleggen. Een vak kent hij niet. Het werken als los arbeider begint hem te vervelen. En zoo trekt hij op zijn 31^e jaar naar Duitschland, afgaande op gunstige geruchten omtrent de arbeidsmarkt aldaar. Het gaat hem voor den wind: hij vindt terstond werk als sjouwer op een ijzerfabriek. Maar zijn stabiliteit schijnt er niet grooter op geworden te zijn. Misschien begint het jarenlange drankmisbruik zijn ongunstigen invloed te laten voelen, zeker is ook voor een deel schuld de verandering in zijn leefwijze: (totnutoe inwoning bij zijn pleegmoeder, van

nu af aan het kosthuisleven) — vaststaat dat we in dezen tijd een wending ten kwade kunnen aanwijzen: zijn leven wordt steeds ongeregelder, hij werkt in zeer verschillende betrekkingen op verschillende plaatsen en vervalt binnen kort tot diefstal.

Zijn eerste betrekking is dus sjouwer op een ijzerfabriek. Drie weken na zijn indiensttreding neemt hij ontslag omdat een kameraad hem zegt dat hij het elders beter kan hebben. Werkelijk vindt hij in een niet ver afgelegen stad een beter betaalde sjouwersbetrekking ($f\ 2 - f\ 2.50$ per dag). Hij heeft het daar goed en erkent dat graag: maar na verloop van ± 13 maanden wil hij eenvoudig eens veranderen en zegt zijn dienst op. Nu trekt hij naar het Zuiden van ons land om werk te zoeken. Dat mislukt — en hij gaat terug naar Duitschland. Zijn geld is schoon op en hij is blij weer een sjouwersbetrekking te vinden. Maar het loon is te laag (3.20 M. per dag) en hij moet te hard werken: zoodat hij na 5 weken gedaan neemt. Weer trekt hij naar een andere stad en vindt daar sjouwwerk. In deze betrekking volhardt hij ± 8 maanden en krijgt dan gedaan voor mankeeren. Opnieuw verandering van stad en sjouwersbetrekking — ditmaal met weinig resultaat, want 10 dagen na het begin van zijn dienstbetrekking verbreekt hij ze zelf omdat hij met een van zijn meerderen' moeilijkheden krijgt.

In den tijd van 2 jaar heeft N°. 21 dus 5 betrekkingen, die resp. eindigen om deze redenen: wensch om zich te verbeteren, lust in verandering, bezwaren tegen de betrekking, ontslag wegens mankeeren, twist met meerdere.

Na het einde van zijn laatste betrekking raakt hij aan het scharrelen. Het lukt hem niet terstond nieuw werk te vinden, hij leeft een paar dagen op geld dat hij nog heeft, wordt dan in dronkenschap van zijn laatste geld bestolen — en steelt zelf een horloge van een mede-commensaal. Een paar dagen later, nog werkeloos, leent hij wat geld en steelt buitendien weer een horloge van een medecommensaal, ditmaal in vereeniging met een ander (volgens diens strafregister te oordeelen een soortgenoot van N°. 21: hij heeft één voorstraf, echter niet voor diefstal maar voor weerspansigheid).

De zeer voor de hand liggende verklaring van deze diefstallen van N°. 21 is: werkeloosheid, armoede, diefstal. Dat schijnt,

oppervlakkig beschouwd, juist, en is toch slechts een oppervlakkigheid. Want N°. 21 zelf verklaart mij uitdrukkelijk dat hij niet stal om met de opbrengst in zijn onderhoud te voorzien. Dat was gansch onnoodig, want hij was bij goede menschen in den kost, die hem zonder twijfel op crediet zouden hebben willen houden totdat hij weer werk zou gevonden hebben. Maar *hij stal de beide horloges om uit te kunnen gaan*: zoo luidt zijn pertinente en eerlijke verklaring.

Deze beide misdrijven leiden tot zijn veroordeeling tot een straf van 5 maanden.

Bij zijn invrijheidstelling is hij 34 jaar oud. Hij vindt spoedig sjouwwerk op de fabriek waar hij het laatst voor zijn misdrijven werkte en waarvan hij in twist wegliep. Dat is geen bezwaar voor zijn wederindienststelling. Maar het is op die fabriek bekend dat hij pas uit de gevangenis ontslagen is en wat zijn strafreden was: — ook dat is geen bezwaar. Hij blijft 4 maanden in dezen dienst en gaat dan weg om de volgende redenen: 1° hij wil wel eens veranderen; 2° omdat hij, door zijn ontslag te nemen, de beschikking krijgt over de 14 dagen loon die elk arbeider als waarborgsom moest laten staan. Hij trekt naar een andere stad en vindt daar werk als opperman. Als hij 3 weken geopperd heeft is hij op een goeden dag met twee vrienden aan het Maandaghouden. Alle drie zijn ze dronken. De vrienden van N°. 21 maken ruzie in een herberg, slaan den boel stuk en schieten met revolvers. N°. 21 zelf, hoewel toevalligerwijze buiten den twist gebleven, wordt door het volk zoodanig afgeranseld dat hij een paar weken in het ziekenhuis moet verpleegd worden. *Deze geschiedenis wekt in hem een hartgrondigen afkeer tegen Duitschland* — en zoodra is hij niet uit het ziekenhuis ontslagen of hij trekt naar Nederland en naar zijn geboortestad terug.

Zoo begint hij op bijna 35-jarigen leeftijd opnieuw de samenwoning met zijn pleegmoeder. Hij blijft zijn ongeregelde en dikwijls dronken leven voortzetten en we kunnen daarom met vrij veel zekerheid voorspellen dat hij nu en dan recidiveeren zal. Hij wordt eerst los werkman. Dan los sjouwer op een fabriek tegen $\pm f$ 8. per week. Dat is hem te weinig, zoodat hij binnen korten tijd zijn dienst opzegt. In een anderen lossen

dienst, als hout-sjouwer tegen *f* 10. per week. Hier volhardt hij ongeveer een half jaar. Dan wordt hij weer los werkman. Het bestaan van den lossen werkman is gevaarlijk voor hem. Het is een ongeregeld bestaan, waarin tijden van hard werken worden afgewisseld door lange uren van ledigheid. Ledigheid is verderf voor N°. 21 en voor zijn kameraden. Er wordt veel gedronken in de lange vacantie-uren en -dagen. „Nauwlijks ken je elkaar of je gaat samen drinken”, vertelt N°. 21. „En als je geen geld hebt dan wordt er op de pof geschonken”, in afwachting van versterking der inkomsten door een nieuwe karwei. Maar ook in een ander opzicht is N°. 21 niet geschikt om los werkman te zijn. Hij is sterk genoeg om alle voorkomende werk te doen en hij ziet er niet tegen op hard te werken. Toch is hij er de man niet naar om zich in het bestaan van den lossen werkman thuis te voelen. Hij „*durft niet*”. Door de stad rijden met een wagen met zand — dat durft hij niet. Bieden zich voor een werk meer handen aan dan noodig zijn, dan durft hij niet zoo hard als de anderen te roepen en zich op te dringen — en blijft werkeloos. Een sukkel, zal men zeggen. Zeker niet: een kordaat man (ge moest hem zien!), maar een man die door een zenuwachtige schuchterheid belemmerd wordt.

Het ongebonden leven van den lossen werkman is gevaarlijk voor hem. Op een morgen gaat hij uit met een kennis. In den voormiddag komt het tweetal vrijwel beschonken bij N°. 21 thuis. N°. 21 wil meer drinken en gaat er op zijn eentje op uit om meer drank te halen voor hem en zijn vriend. Na geruimen tijd komt hij thuis waar zijn kameraad hem te wachten zit: hij komt zonder drank echter, want zijn laatste geld heeft hij onderweg aan jenever verteerd. Hij is behoorlijk *dronken* nu en weet goeden raad: hij *zal stelen* bij de vrouw die de helft van het huis bewoont waarvan hij en zijn pleegmoeder de andere helft in huur hebben. Dat doet hij (hij weet dat de vrouw tijdelijk afwezig is) en steelt enkele kostbaarheden die terstond verpand worden. Bij zijn terugkomst thuis dringt hij nogmaals in de bestolen kamer door, breekt er alles open en steelt wat er nog van waarde overgelaten is. Ook dat wordt terstond beleend, voor ongeveer *f* 5., en de opbrengst wordt in den loop van den dag totaal verteerd aan drank en aan andere amusemen-ten.

Voor dezen diefstal wordt N°. 21 veroordeeld tot 10 maanden gevangenisstraf. Dit misdrijf is weer bewijs te meer, hoe het voor een ongeregeld en buitensporig man absoluut onvoldoende bescherming tegen misdrijf is dat zijn finantieele toestand gunstig is. *Niet armoede maar tuchteloosheid voert den recidivist tot misdrijf* — als regel. N°. 21 woont bij zijn pleegmoeder die zich door eigen arbeid onderhoudt. Hij zelf verdient in den laatsten tijd voor zijn misdrijf $\pm f$ 10 per week. Zelfs had hij op den dag van zijn diefstal kunnen werken — indien hem dat aangestaan had: Dus geld genoeg en niet eens een gedwongen werkeloosheid — alleen een dag van totaal vrijwilligen lediggang, een halve dag drankmisbruik en de nooit te bevredigen zucht naar steeds meer drank: dat zijn de oorzaken van dit misdrijf. Het verwondert ons geenszins dat we tijdens dit proces getuigen (o. a. een politiemann) hooren verklaren dat N°. 21 reeds meer van diefstal verdacht is geweest.

Bij zijn ontslag uit de gevangenis is hij ruim 36 jaar oud. Zijn leven gaat voort als vroeger. Hij gaat weer wonen bij zijn pleegmoeder. Hij krijgt weer werk als sjouwer — bij denzelfden werkgever bij wien hij kort voor zijn vorig misdrijf in dienst was. Het is wel bekend dat hij uit de gevangenis komt, maar dat is geen bezwaar tegen zijn indienststelling. *Hij heeft nooit ervaren dat hem werk werd geweigerd omdat hij gezeten had:* hij is sterk, kan goed werken en staat daarom bij de werkgevers „goed in de pas”. In deze sjouwersbetrekking verdient hij weer $\pm f$ 10 per week. Na een half jaar wordt hij ontslagen omdat er geen werk meer voor hem is. Dan korten tijd los werkmann. Dan weer bij een patroon die hem weldra ontslaat wegens Maandaghouden. Dan weer los werkmann. Dan weer de recidive, congruent aan de vorige — 8 maanden na zijn ontslag uit de gevangenis. Ook ditmaal verkeert hij in den tijd dat hij zijn misdrijf pleegt in gunstige finantieele omstandigheden: den vorigen dag is het leeghalen van een schip geëindigd en heeft hij zijn geld uitbetaald gekregen. Op den dag van het misdrijf gaat hij 's middags uit met een kennis. De twee kameraden ontmoeten op hun feesttocht een onbekende met wien ze zich verbroederen, met wien ze weldra samen dronken worden. De onbekende heeft geld en toont het herhaaldelijk met dronkemanstrots. Voor het avond

is heeft N°. 21 den onbekenden feestgenoot zijn bankpapier ontstolen en aan zijn vriend een deel van den buit afgedragen. Terstond verkleedt N°. 21 zich nu, reist naar het buitenland, verteert daar een deel van het gestolen geld o. a. aan drank, zoekt daar tevergeefs werk en wordt bij zijn terugkomst in het land gearresteerd. Hij heeft deze keer gestolen in dronkenschap maar niet, zooals de vorige maal, om zijn zucht naar meer drank te kunnen bevredigen. De herhaalde vertooning van een vrij aanzienlijke geldsom heeft zijn begeerigheid geprikkeld en in zijn dronkenschap heeft hij niet kunnen bedwingen zijn lust naar het geld dat hij niet noodig had en dat hij ook niet voor oogenblikkelijk genot wilde aanwenden — en recidiveerde. Hij zit 1½ maand preventief en wordt dan veroordeeld tot 1 jaar gevangenis.

Tijdens deze straf sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij ruim 39 jaar.

Het is nu twee jaar geleden dat hij uit de gevangenis ontslagen is. Hij is niet afkeerig van arbeid en vatte dus na zijn invrijheidstelling zijn ongeregelde werk weer op. Reeds was hij weer in verschillende betrekkingen, waaruit hij hetzij zelf wegging, hetzij wegens drankmisbruik ontslagen werd, en ook heeft hij weer als los werkman gewerkt.

Nu en dan, maar niet geregeld, drankmisbruik. Den heelen tijd buiten misdrijf, zoover mij bekend is.

Opmerkingen.

Aetiologie. Opvoeding: door vader slecht (sterft als N°. 21 11 jaar oud is); door moeder goed maar niet krachtig: niet zòò goed als voor iemand als N°. 21 noodzaak is. Finantieele toestand in het ouderlijk huis: goed. Overigens geenerlei bijzondere omstandigheden.

Aanleg. Geen spijbelaar. Op school niet lastig. Geen nadelijk zwerver. Tot zijn 21^e jaar: weinig en ongeregelde arbeid in dezelfde betrekking. Zes jaren in Indischen dienst: ongeregeld gedrag, doch niet zoo ongeregeld dat hij voor de militaire tucht geheel ongeschikt blijkt. Daarna wisselt hij dikwijls van betrekking: hetzij uit eigen beweging weggaande omdat hij niet

tevreden was met het loon, omdat hem de betrekking te gebonden was, omdat hij graag veranderde — hetzij ontslagen omdat hij ruzie met den patroon heeft gehad of omdat hij, feestvierende, onverschillig werd en zijn werk eenigen tijd in den steek heeft gelaten. Maar ondanks herhaalde wisseling werkt hij steeds. Een blijvende verhouding met één vrouw beschouwt hij met tegenzin, als niet bij zijn aanleg passend. Overmatig in zijn reacties. Zijn pleegmoeder durft hem niet ter overweging te geven in Indië te blijven, want ze vreesde dat hij „als hij weer eens zoo'n bui had,” zou denken: „zie je wel, ze wil me niet weerom zien” — en dan zou hij heelemaal niet meer bij haar terug willen komen. Verlangen naar avontuur. Driftig — maar „zoo draait hij zijn rug om of hij is weer goed.” Door straf niet halstarrig. Een nerveus schuchter man is hij: hij vreest sterk voor wat zijn schoolkameraden wel over hem zullen zeggen; hij durft niet met een zandkar over straat loopen, vreezend dat de menschen naar hem kijken zullen. „Kolossaal uitgaander.” Harts-tochtelijk „liefhebber van meisjes.” Drankmisbruik: niet geregeld, maar als hij een of twee borrels op heeft moet hij doordrinken.

Alle genoemde eigenaardigheden bezit N°. 21 onafhankelijk van zijn drankmisbruik: want ik constateerde ze alle voor hij begon te drinken of althans voor hij zoolang gedronken had dat zijn niet zeer ernstig drankmisbruik een belangrijken invloed op zijn persoon kon gehad hebben ¹⁾.

Misdadigheid:

Geen jeugd-criminaliteit (geen spijbelaar).

17—21 jaar: huiselijke verduisteringen; woont thuis; heeft werk en flink zakgeld; motief: hij wil meer geld hebben om „uit te gaan.”

33 jaar: diefstal; werkeloos; mag nog in kosthuis blijven wonen; dronken; steelt om te kunnen „uitgaan.”

35 jaar: diefstal; los werkman; heeft geld; woont thuis; dronken: steelt om meer drank te kunnen koopen.

38 jaar: diefstal; los werkman; heeft geld; woont thuis; dronken; steelt zonder direct motief.

1) Zijn ongeregeldeheid in zijn betrekkingen zagen we, onder den invloed van zijn drankmisbruik waarschijnlijk, *verergeren*.

De omstandigheden, ten minste de niet zuiver door eigen toedoen voortgebrachte, hebben op de criminaliteit van N°. 21 weinig invloed gehad. Alleen zijn opvoeding, die, alles bij elkaar genomen, misschien wel onder het gemiddelde was, zal wel een deeltje schuld moeten dragen.

Aanleg hoofdfactor. Zijn aanleg is oorzaak, zooals we zagen, dat hij een niet arm maar zeer ongeregeld en daardoor criminogeen economisch bestaan leidde. Hij had eigenaar van een goede zaak kunnen zijn. Maar het bedrijf bevalt hem niet en hij gaat elders in knechtsbetrekking; hij loopt echter zoo dikwijls uit een betrekking en wordt zoo dikwijls weggestuurd, dat hij ten slotte afzakt tot los werkman. Nooit pleegde hij een misdrijf in een tijd dat hij in een vaste betrekking werkte, maar alleen dan als hij was hetzij werkeloos (maar niet arm) hetzij los werkman, of dat hij om andere reden weinig en ongeregeld werkte (zie zijn misdrijfjes tusschen 17 en 21 jaar). Een leven van ledigheid, of, als los werkman, een werkkring waarin talrijke leeg uren en dagen voorkomen, demoraliseert hem en bewerkt dat hij zich meer dan anders aan uitpattingen overgeeft. Die buitensporigheden kosten veel geld en zijn daardoor verleiding tot misdrijf. Die buitensporigheden hebben dikwijls dronkenschap ten gevolge — en zijn ook daardoor dikwijls oorzaak van misdrijf (al zijn misdrijven op lateren leeftijd pleegde hij in dronkenschap¹⁾). Maar ook als hij vast werk had was hij herhaaldelijk dronken en zal hij (hoogstwaarschijnlijk) meer dan eens behoefte aan meer geld gehad hebben. Dan steelt hij echter niet. Zoodat we moeten aannemen dat ledigheid op zichzelf reeds een moraliteit-verslapenden invloed op N°. 21 heeft. Zijn aanleg is dus oorzaak van misdrijf: 1° omdat zijn aard hem buitensporigheden dicteert, waarvan drankmisbruik uit aetiologisch oogpunt de noodlottigste is; 2° omdat hij door de werking van zijn eigenaardigheden zijn economisch bestaan ongeregeld maakt.

Dit is in grove trekken de verklaring van de criminaliteit van N°. 21. Uit een nadere beschouwing van zijn leven blijkt echter

1) Zijn misdrijven tusschen 17 en 21 jaar wel niet — zeker wel niet alle althans. Van een van zijn Duitsche misdrijven is het mij onbekend of het in dronkenschap of in nuchteren toestand gepleegd werd.

dat we een fijnere aetiologie moeten beproeven. In dat leven zijn namelijk *twee geheel van elkaar gescheiden periodes van misdadigheid* te onderscheiden: 1° de periode tusschen zijn 17^e en 21^e jaar; 2° de periode na zijn 33^e jaar. Zijn misdadigheid in het eerste tijdperk vloeit uit zijn aangeboren aanleg voort, de misdrijven na zijn 33^e jaar ontstaan uit zijn door langdurig drank-misbruik gewijzigden aard. In zijn jongelingsjaren is het zijn zuivere, zijn aangeboren aanleg die, zij het nauwlijks, voldoende ongunstig is om tot misdrijven van weinig ernstigen aard te voeren. Hoe — door ongeregeldheid, buitensporigheid, vooral drankmisbruik — heb ik reeds uiteengezet. Dan, tusschen 21^e en 33^e jaar steelt hij niet, zoover mij bekend is. Dat is niet onverklaarbaar. Want zijn aanleg bracht hem voor zijn 21^e jaar slechts tot niet zeer ernstige huiselijke verduisteringen. Na zijn 21^e jaar verliest hij de verleidelijke gelegenheid om het voor zijn pleegmoeder opgehaalde geld achter te houden, verliest hij de verleiding tot deze weinig beduidende criminaliteit — en tot zwaarder misdadigheid leidt zijn aanleg hem niet. Dan barst na zijn 33^e jaar plotseling opnieuw criminaliteit uit, nu van veel ernstiger aard dan ooit voor dien tijd. Wel steelt hij in het vervolg als regel slechts wanneer hij in een toestand van dronkenschap verkeert — maar tusschen zijn 21^e en zijn 33^e jaar was zelfs een dronkenschap niet voldoende om hem tot misdrijf te brengen. Er vindt dus een bepaalde verergering plaats. Die is niet te wijten aan de omstandigheden: want die zijn in den tijd der hernieuwde uitbarsting niet zoodanig veranderd (vertrek naar Duitschland) dat we daaraan met waarschijnlijkheid den heelen val tot criminaliteit zouden mogen toeschrijven — en buitendien: ook later, als hij weer thuis gekomen is en in volkomen dezelfde omstandigheden verkeert als voor zijn 33^e jaar, ook dan blijft hij voortgaan zich nu en dan aan diefstal schuldig te maken. Dus niet, althans niet alleen de omstandigheden zijn oorzaak, maar uitsluitend of bijna alleen *een verandering in den aanleg moeten we als oorzaak beschouwen van deze verandering van eerlijkheid tot herhaalde criminaliteit*. Die verandering in den aanleg, geconstateerd omstreeks zijn 33^e jaar, d. w. z. op een leeftijd waarop in den normalen ontwikkelingsgang van een normaal mensch geen bijzondere verandering, en althans geen verandering ten kwade pleegt te worden waargenomen, deze

verandering van aanleg is hoogstwaarschijnlijk het *gevolg van jarenlang drankmisbruik*. *Hoe bewerkte deze verandering in den aanleg* herhaalden val tot misdrijf? Niet op indirecte manier, nl. door ondermijning van den economischen toestand, door verwekking van dure buitensporigheid, door verwekking van dronkenschap — want reeds vòòr zijn 33^e jaar was zijn economische toestand bijna even ongeregeld en zijn buitensporigheid was toen niet minder. Dus moet het verband dat we geconstateerd hebben tusschen hernieuwde criminaliteit en gewijzigden aanleg een *direct verband* zijn; d. w. z. zòò, dat het weerstandsvermogen tegen crimineele neiging en verleiding verzwakt is. Detailverklaring omtrent dit directe verband ligt buiten mijn bevoegdheid.

Classificatie. Ik rangschik N°. 21 *tusschen den intermitteerenden dief uit aangeboren aanleg en den dronkaard-dief* (d. w. z. de dief die eerst door zijn door drankmisbruik gewijzigden aanleg tot misdrijf geleid wordt). In zijn eerste crimineele periode is hij het eerste, later heeft zijn misdadigheid meer overeenkomst met de als regel laat ontstaande echte dronkaards-criminaliteit tegen den eigendom.

Hoe komt het dat N°. 21 geen beroepsdief werd, zelfs niet iets dat daarop lijkt? Omstreeks zijn 17^e jaar gedraagt hij zich zoo buitensporig dat hij veel meer geld noodig heeft dan zijn inkomsten zijn. Iemand die aanleg tot beroepsdief had zou het toen zeker geworden zijn. Maar N°. 21 vindt ook wel de noodzakelijke vermeerdering van zijn inkomsten in misdrijf — maar hij verduistert slechts nu en dan. Ook later: hij is werkeloos en zeer buitensporig (Duitschland), maar steelt slechts enkele malen: niet beroepmatig. In zijn aanleg vertoont hij verschillende punten van overeenkomst met den beroepsdief. Maar hij schijnt *in mindere mate* regel-schuw te zijn. Zoo komt het dat hij niet spijbelt, niet uit huis loopt, en later, hoewel dikwijls van betrekking wisselend, toch steeds en blijkbaar zonder tegenzin werkt: — en iemand met een zoo betrekkelijk geregeld maatschappelijk gedrag zal natuurlijk niet door beroepmatigen diefstal in het onderhoud van zichzelf en van zijn buitensporigheden voorzien.

De *aard van zijn misdrijven* is ook anders dan we dat bij beroepsdieven plegen aan te treffen. N°. 21 bestaat zijn omgeving: huisgenooten, mede-commensaals, een feestgenoot, een

buurvrouw. Dat zagen we ook N°. 18 doen; ook N°. 15 in zijn periode van zuiver intermitterende misdadigheid; ook N°. 19 in zijn eerste diefstallenreeks. Het is de criminaliteit van hen die niet op diefstal uitgaan; de dikwijls meer toevallige en minder gepremediteerde, de minder geroutineerde diefstal.

Ook N°. 21, voor zooverre niet alleen stelend, *schijnt zich slechts tot misdrijf te vereenigen met makkers uit dezelfde crimineele klasse*. We vermoedden dat zijn mededader in Duitschland een dronkaard was. De makker met wien hij zijn laatste feit pleegt is 39 jaar oud: dus van denzelfden leeftijd als N°. 21. Hij is een dronkaard die, aanvankelijk in het bezit van een eigen zaak, door drankmisbruik zijn zaak te gronde richt en, daarna knecht geworden, wegens herhaalde dronkenschap ontslagen is. Hij is bedenkelijk aan lager wal, heeft zelfs geen vaste woonplaats meer, maar slaapt nu hier dan daar, dikwijls in een kelder. Zijn eenige straf totnutoe was een boete van f 5. voor belediging, die hem op zijn 25^e jaar werd opgelegd — dronkemansdelict waarschijnlijk. Nu, op zijn 39^e jaar, ontstaat de typische late dronkemans-criminaliteit tegen den eigendom: het feit dat hij met N°. 21 pleegt brengt hem zijn eerste vonnis voor dergelijk delict op. Ruim drie maanden na zijn inkerkering wordt hij naar Medemblik getransporteerd. Een leven dus, dat, zij het in veel scherper trekken, hetzelfde beeld vertoont als het bestaan van N°. 21: drankmisbruik, het economisch bestaan ondermijnd of vernietigd, dronkemansmisdrijf op betrekkelijk jeugdigen leeftijd en verscheiden jaren later begin van de criminaliteit tegen den eigendom. Het is wel associatie van gelijksoortigen die we hier zien.

Nº. 22.

Leeftijd tijdens onderzoek: 41 jaar.

Veroordeelingen:

22 jaar	diefstal (in vereeniging)	5 maanden.
26 „	weerspannigheid	14 dagen.
27 „	mishandeling	
27 „	verduistering	4 maanden.
29 „	diefstal	8 maanden.
31 „	oplichting (2 × gepleegd)	8 maanden.
34 „	mishandeling	3 maanden.
34 „	verduistering	1½ jaar.
36 „	oplichting	2 jaar.
38 „	diefstal	1½ jaar.
40 „	diefstal	2 jaar.

Nº. 22 vertelt mij uitvoerig over de *abnormaliteiten in zijn familie*. Hij kan de belasting van vaderlijke zijde in 2 geslachten nagaan. Zijn *grootvader* is een groot dronkaard. Een *broer van zijn grootvader*, een welgesteld boer, is zoo gierig dat hij zich zelfs het noodige ontzegt en in ellende leeft. De *vader* van Nº. 22 is een aarts-dronkaard: hij drinkt dagelijks en drank is de oorzaak van zijn dood. Een *oom* (van vaderskant) is langen tijd abnormaal en wordt ten slotte volslagen krankzinnig. Een *tante* van vaders kant was in het dorp waar ze woonde bekend om haar driftbuiën. Gewoonlijk was ze een goed mensch maar tusschenbeide heeft ze aanvallen van half-razende boosaardigheid, die eenige dagen duren. Een *halve zuster* van Nº. 22 (zijn vader is tweemaal getrouwd geweest) is een tijdlang op den verkeerden weg geweest, heeft ook een bordeel gehouden. De familie van moeders kant is niet belast.

Behalve N°. 22 zelf is er *geen criminaliteit in zijn familie*. Van *zichzelf* weet N°. 22 geen abnormaliteiten te vermelden behalve zijn drankzucht. De voortdurende dronkenschap van zijn vader had aanvankelijk een afschrikkende werking op hem: hij was bang voor den drank. En zoo kwam het dat hij tot zijn 23^e jaar nooit dronken was. Dan gaat hij leven met zijn latere vrouw: een vroolijke loszinnige jonge vrouw met wie hij graag en veel plezier maakt. Hij is kellner in dien tijd en daardoor heeft hij 's middags dikwijls lange vrije uren. Dan trekt hij met zijn aanstaande vrouw en een heel feestgezelschap de stad in: — allen maken plezier en drinken. Zoo komt hij aan den drank. Sinds dien tijd drinkt hij stevig voort. Een tijdlang, als hij zelf een slijterij heeft, drinkt hij dagelijks voor het ontbijt een groote hoeveelheid jenever (een kan, beweert hij). Maar dat maakt hem niet ongeschikt voor zijn dagwerk: want hij kan den drank best verdragen. Meer dan 30 borrels kan hij drinken (zegt hij), zonder zwaar beschonken te zijn. Maar als hij goed dronken is, vertelt hij mij, is hij „*half krankzinnig*.” (Dit vertelt hij in zijn *latere* processen, sedert zijn 39^e jaar, ook herhaaldelijk aan den rechter). In zijn dronkenschap wordt een eigenaardigheid die hij ook in nuchteren toestand vertoont, in sterke mate vergroot: om de kleinste kleinigheid, ja eigenlijk om niets, vervalt hij dikwijls in een *ongeloofelijken staat van woede*. Dat blijkt herhaaldelijk in mishandelingsprocessen. Ter nadere beschrijving van zijn drankzucht vertelt hij me: als hij een dag dronken is dan drinkt hij gewoonlijk een heelen tijd door, *soms 3 weken achter elkaar, totdat zijn kracht of zijn geld op is*; dan eet hij soms heele dagen niet maar drinkt slechts.

Op zijn 19^e jaar ongeveer schijnt er in zijn persoon een omslag ten kwade te komen. Tot op dat oogenblik gedraagt hij zich vrij geregeld en rustig. Maar dan wordt zijn gedrag ongedurig en wispelturig, hij wordt maatschappelijk ongeschikt — terwijl voor deze veranderde levenswijze geen voldoende uitwendige oorzaak is aan te wijzen.

N°. 22 heeft mij *niet in alle opzichten naar waarheid geantwoord*. Hij heeft er groot bezwaar tegen dat ik met zijn vrouw zou gaan spreken over hem. Op sommige punten bestaat er conflict tusschen zijn mededeelingen en de feiten die in de dossiers vermeld zijn.

Intellect. Hij begreep mijn vragen snel en antwoordde doeltreffend. Een snel en goed intellect, zou men zeggen. Uit de wijze waarop hij een aantal vragen die ik hem schriftelijk stelde schriftelijk beantwoordde kreeg ik een veel ongunstiger indruk van zijn hoofd: het stuk is geschreven in zeer gezwollen stijl, uiterst oppervlakkig gedacht en geheel zonder samenhang. Hij wijdt daarin uit over details die toevallig zijn aandacht grepen, terwijl hoofdvragen hem voorbijgingen, blijkbaar zonder zijn aandacht geboeid te hebben. Zijn wijze van praten maakt, oppervlakkig beschouwd, den indruk dat hij een man is van een bezig gedachtenleven. Hij praat voortdurend door en vertelt heel wat wetenswaardige feiten. Maar hij dwaalt van het eene onderwerp op het andere af: hij kan geen voet bij stuk houden; en wat hij vertelt zijn alles feiten of hoogst oppervlakkige gedachten.

Levensgeschiedenis.

N°. 22 werd op een dorp geboren: daar brengt hij de eerste 18 jaren van zijn leven door. Hij is het jongste van 14 kinderen die zijn vader in twee huwelijken geboren worden. Zes kinderen sterven jong, en van de overblijvenden zijn er al enkele uit huis als N°. 22 geboren wordt: zoodat hij zich niet anders herinnert dan dat hij thuis woonde met zijn ouders een broer en twee zusters. Een klein gezin dus — en dat er *finantieel goed voorstaat*: het zijn welgestelde kleine burgermensen. Geen finantieele zorgen dus — maar de vader brengt het ongeluk in huis door zijn drankmisbruik: hij is zeer dikwijls dronken, en in dien toestand driftig en volkomen onhandelbaar. De moeder van N°. 22, een „zachte brave vrouw”, heeft met haar man een „leven als een hel”. Wat N°. 22 aan opvoeding gehad heeft moet dus van zijn moeder alleen gekomen zijn.

Op zijn 6^e jaar gaat hij naar de Christelijke dorpsschool. Hij is een behoorlijk leerling: althans, hij had plezier in het onderwijs en gaat daarom graag naar school. Nu en dan, maar *niet zeer dikwijls verzuimt hij eigenmachtig*. Hij is *nogal lastig* — maar niet buitensporig. Hij kan goed mee. Ook buiten de school gedraagt hij zich goed. Zeker heeft hij *nooit gestolen in dien tijd*:

dat verklaart hij mij, en deze verklaring wordt bevestigd door de registers van de rechtbank waaronder hij ressorteerde, die geen veroordeeling van den jongen N°. 22 kennen.

Ongeveer op zijn 14^e jaar houdt hij met de studie op en gaat den kost verdienen. Aanvankelijk trekt hij rond met een wagen met handelsartikelen. Daaruit trekt hij een goed inkomen¹⁾. Maar na een kleine 2 jaar heeft hij geen lust meer in dit bedrijf — en geeft het op. Op 15-jarigen leeftijd trekt hij uit de ouderlijke woning en verhuurt zich als intern kellner in een hotel op zijn dorp.²⁾ Die betrekking houdt hij bijna 3 jaar lang vol. Maar dan komen er andere plannen in zijn hoofd: hij wil in dienst en teekent op zijn 18^e jaar voor 6 jaar. Al heel gauw heeft hij berouw van dezen stap. Het militaire leven staat hem tegen en hij besluit dat hij lang voor het einde van zijn verbintenis weer vrij man zal zijn. Nu verwacht men allicht een herhaling te zien van de actie die N°. 1, N°. 10 en N°. 13 op touw zetten: een stelselmatig verzet tegen de discipline om ten slotte na een opeenhooping van straffen met een rood paspoort uit den dienst gejaagd te worden. Niet aldus N°. 22: hij begrijpt te goed hoe nadeelig een oneervol ontslag uit den dienst zou zijn, en bovendien: zulk een gewelddadig gedrag strijdt tegen zijn natuur. Evenals hij al zijn misdrijven met list pleegt, zoo weet hij ook met slimheid zich van zijn militaire verbintenis te bevrijden. Hij gedraagt zich goed; en binnen 1½ jaar na zijn indiensttreding wordt hij, eigenlijk volmaakt gezond zijnde, om gezondheidsredenen eervol uit den dienst ontslagen.

Dat zijn dus *binnen 6 jaar drie totaal verschillende beroepen* die N° 22 uitgeoefend heeft (koopman, kellner, soldaat) en die hij alle liet varen omdat hij er geen lust meer in had of grootere lust in iets anders. En in het vervolg van zijn leven heeft hij nog verschillende andere beroepen (hofmeester, koffiehuishouder,

1) Ik noem geen sommen, want No. 22 schijnt mij zeer geneigd te overdrijven: en hij heeft een blijkbare vreugde om van de welgesteldheid zijner familie te vertellen.

2) Volgens andere, minder geloofwaardige gegevens werkt hij deze 3 jaar bij een meubelmaker in Amsterdam. Echter, ook omtrent zijn kellersbetrekking heb ik geen nadere bevestiging kunnen machtig worden.

bordeelhouder, stalknecht enz.). Het aantal van zijn betrekkingen is legio. Nooit was zijn kostwinning langen tijd achtereen dezelfde. Dat zullen we zien.

Eenige maanden na zijn ontslag uit dienst vind ik hem in den kermistijd als bediende werkzaam, eerst in een kraam daarna in een klein koffiehuisje. Met het einde van de kermis kan zijn patroon hem niet langer gebruiken. Een paar maanden later is hij in dezelfde stad als stalknecht werkzaam. Hij gedraagt zich goed. Zijn patroon heeft niets op hem aan te merken. Dat duurt ongeveer een half jaar. Dan laat hij *plotseling deze betrekking in den steek*, zonder zijn patroon van zijn vertrek kennis te geven, zonder afscheid zelfs. En als reden van dit zonderlinge gedrag geeft hij zelf mij op: onvoldoende loon en tegenzin tegen het werk dat hij verrichten moest.

Hij verlaat de stad waar hij den laatsten tijd (ruim een jaar) heeft doorgebracht en trekt naar Amsterdam, waar hij in verschillende periodes een vrij belangrijk deel van zijn leven zal doorbrengen. Weldra vindt hij werk als kellner. Ruim twee maanden later (hij is dan bijna 21 jaar oud) heeft hij zich voor het eerst voor den rechter te verantwoorden. Hij heeft zich in het vertrouwen gedrongen van een veel oudere vrouw, zal haar tegen haar man beschermen, bestelt in een logementje een kamer waar ze samen zullen logeeren — maar is voor het zoover komt met haar kostbaarheden verdwenen. Dat is het feit waarvoor hij vervolgd maar niet veroordeeld wordt. Hij erkent echter in het proces de heele geschiedenis behalve den diefstal en ik heb reden aan te nemen dat hij werkelijk schuldig was.

Hij is dus bijna 21 jaar als hij het eerste misdrijf tegen den eigendom pleegt waarvan we hooren. Twee jaar later wordt hij voor het eerst veroordeeld — en daarmee is de niet-onderbroken reeks van zijn 11 veroordeelingen geopend.

Met het ontstaan van zijn criminaliteit loopt parallel een verandering in zijn maatschappelijk gedrag. In zijn schooljaren vrij ordelijk; daarna successievelijk 2 en 3 jaar in eenzelfde kostwinning; dan een diensttijd zonder straf. Ongeveer op zijn 19^e jaar zien we de verandering in zijn gedrag beginnen. Een uitwendige oorzaak is daarvoor niet aan te wijzen: waarschijnlijk is dus een verandering in den persoon oorzaak. Hij laat zich

uit dienst ontslaan, heeft in het daarop volgende jaar minstens 4 betrekkingen ¹⁾. Het is te betreuren dat ik uit de nu volgende twee Amsterdamsche jaren heel weinig weet: want in dezen tijd geraakt hij maatschappelijk geheel aan lager wal en bevestigt zich zijn criminaliteit waarvan we op zijn 21^e jaar reeds een voorlooper zagen. Zijn verblijf in de groote stad schijnt zijn reeds aangevangen maatschappelijk verval zeer verhaast te hebben: want kort na zijn komst aldaar heeft hij geen vaste woonplaats meer, en ten slotte tref ik hem aan in een ellendig logementje waar hij met een bijzit leeft. Terzelfder tijd of onmiddellijk daarvoor blijkt hij minnaarsconnecties te hebben met een andere vrouw, die in hetzelfde logementje logeert. Hij noemt zich reizend koopman maar erkent dat hij op het oogenblik wegens geldgebrek geen handelswaar bezit. In het proces dat weldra tegen hem gevoerd zal worden resumeert hij den eigen toestand, zeggend dat hij „heelemaal in het ongeluk” is — en hij doet alle mogelijke pogingen om te verhoeden dat door dit rechtsgeding zijn familie van zijn vervallen toestand op de hoogte zal komen. Het is waarschijnlijk dat hij in dezen tijd meermalen op onwettige wijze in zijn onderhoud voorzien heeft — maar bewijzen daarvoor heb ik niet.

Eén feit, dat hij in dezen toestand van volslagen onmaatschappelijkheid pleegt, komt voor den rechter. Hij is dan bijna 23 jaar. Met een 17jarig recidivist, gast in hetzelfde logementje als hij, steelt hij op een avond een pak goed uit een winkel. Dit misdrijf kost hem zijn eerste 5 maanden gevangenis.

Na zijn ontslag uit de gevangenis breekt er een beter tijd voor hem aan. De gevangenschap heeft hem ontrukkt aan zijn vroeger leven waartoe hij beetje bij beetje was gezonken en waarin hij door de kracht der gewoonte te vast zat. Zijn straftijd breekt die gewoonte, en na zijn ontslag kan hij gemakkelijker dan voor zijn straf een nieuw leven beginnen. Hij gaat weer in betrekking — en in zijn heele verdere leven zinkt hij niet meer zoo diep als hij in den laatsten tijd voor deze gevangenisstraf gezonken was,

1) Mij zijn 4 betrekkingen bekend: er moeten er echter meer geweest zijn, want er zijn in dit jaar eenige maanden waarvan het gebruik aan mijn nasporingen ontsnapt is.

behalve misschien in veel lateren tijd, als zijn langdurig en aanhoudend drankmisbruik de zeer waarschijnlijke oorzaak van een nieuwe totale inzinking wordt.

Men moet zich echter niet voorstellen dat N°. 22 na zijn eerste straf een wedergeboren man is. Daaraan ontbreekt veel. Hij neemt het kellnersvak wel weer op, maar komt nooit in vaste betrekking. Hij gedraagt zich als een geplaagde geest en waart rusteloos van de eene betrekking in de andere, nu eens denkend in een nieuwe betrekking beter verdienste te zullen hebben, dan weer totaal zonder aanwijsbare reden veranderend. Hij verklaart zich volkomen buiten staat mij alle betrekkingen op te noemen waarin hij gediend heeft: die zijn veel te talrijk. Ik vraag hem of hij zelf begrijpt waarom hij het nooit een redelijken tijd in denzelfden dienst heeft uitgehouden: „Waarom, waarom, onoplosbaar”, antwoordt hij. Ja, wel onoplosbaar als we niet zijn aanleg verantwoordelijk stellen, ongunstig door erfelijke belasting en door een schadelijk leven nog ten kwade gekweekt. Zelfs deze zeer ongeregelde arbeid is hem te zwaar: *hij heeft er een hekel aan te werken*, vertelt hij, en als het niet absoluut noodzakelijk was deed hij het niet. Dat zal uit zijn levensgeschiedenis nader blijken.

In den tijd na zijn eerste gevangenisstraf, dus omstreeks zijn 24^e jaar, *begint zijn drankmisbruik*. In een van de talrijke kellnersbetrekkingen die hij in dezen tijd waarneemt komt hij in kennis met een vrouw, die dan de bijzit van een Zweed is. Als de Zweed naar zijn land is teruggegaan gaat zijn bijzit met N°. 22 samenleven. Zij is jong en vroolijk en hij doet graag mee: uitgaan en sterken drank gebruiken wordt een bijna dagelijksche gewoonte. N°. 22 wordt een slaaf van die gewoonte en is binnen korten tijd een drinker. Dat heeft echter geen onmiddellijk merkbaaren invloed op zijn maatschappelijk leven: hij kan veel drank verdragen zonder beschonken te worden en hij zorgde er buitendien voor altijd voldoende nuchter te zijn als hij dienst moest doen. Zijn drankmisbruik stoot hem dus niet uit zijn vak. Maar N°. 22 bedenkt zelf wat nieuws. Hij wil toch liever zelf een koffiehuis opzetten van het geld dat zijn vrouw van haar vroegeren minnaar gekregen (d. w. z. afgedreigd) heeft. Na drie maanden verkoopt hij de zaak — met winst zegt hij. Terstond

daarna koopt hij een ander café. Deze zaak blijft eveneens 3 maanden in handen van N°. 22 en wordt dan verkocht, weer met winst, volgens zijn zeggen. Dan valt hem een buitenkansje ten deel: een erfenisje van een paar duizend gulden ontheft hem gedurende korten tijd van de als last gevoelde noodzakelijkheid om te werken. Kort echter, want *na eenige maanden is het geld grootendeels verteerd*. Volgende kostwinning: zaak in cognac. Volgende kostwinning: bordeel. Beide gedurende korten tijd.

Onder al deze bedrijven (de lijst der betrekkingen is op geen stukken na volledig) zijn 4 jaren voorbijgegaan. Voor zoover ik kan nagaan woont N°. 22 bijna al dien tijd te Amsterdam, behalve tijdens het zomerseizoen, wanneer hij gewoonlijk op een badplaats werkt. Dien ganschen tijd *leeft hij met dezelfde bijzit en krijgt zelfs 2 kinderen* bij haar. Een verhouding die dus blijkbaar als duurzaam bedoeld is en die later op aandringen van een broer van N°. 22 tot wettig huwelijk gemaakt wordt.

De gevolgen van zijn *drankmisbruik* blijken in deze jaren in een tweetal veroordeelingen wegens *mishandeling en verzet*. Eens, hij is dan 25 jaar, moet hij wegens een onbeduidende overtreding in dronkenschap begaan geverbaliseerd worden. Zonder eenige provocatie, tenzij dan door het vragen naar zijn naam, ontsteekt hij in matelooze woede: grijpt den verbaliseerenden politieagent bij de keel, worstelt met hem, bijt hem in de heftigheid van zijn opwindung een bosje haar af en kan slechts met groote moeite gearresteerd worden. Thuis gekomen valt hij in slaap en slaapt door tot den volgenden middag 5 uur. Tijdens het nu volgende proces verklaart hij zich van zijn verzet niets te herinneren. Hij wordt veroordeeld tot 14 dagen gevangenisstraf. Ruim een jaar later, weer dronken, wordt hem wegens dronkenschap de toegang tot een café geweigerd. Oogenblikkelijk slaat hij den portier die hem den toegang ontzegd heeft met een boksring neer. Dit misdrijf kost hem 8 dagen gevangenis.

Het is opmerkelijk dat ik in deze 4-jarige periode na zijn eerste straf geen spoor van een misdrijf tegen den eigendom heb gevonden: een periode van althans in hoofdzaak eerlijkheid, kunnen we dus aannemen, en van eerlijken, zij het zeer ongeregelde arbeid. Toch zie ik in den laatsten tijd het terrein voor

misdrijven tegen den eigendom gunstig worden. Ondanks het floreeren van zijn bedrijven die alle schitterend succes hebben (we kunnen veilig een deel van dit succes op rekening van grootspraak stellen) verkeert N°. 22 herhaaldelijk in *finantieele moeilijkheden*, waarschijnlijk tengevolge zijner ongeregelde en buitensporige leefwijze (hij *houdt veel van uitgaan en is verzot op mooie kleeven*, verzekert hij mij). Tweemaal blijft hij in gebreke een belangrijke leverantie te betalen en eens leent hij een vrij aanzienlijk bedrag aan geld — dat hij trouwens later afbetaalt. Aan het einde dezer 4 jaren vinden we een veroordeeling wegens verduistering tot 4 maanden gevangenis. Hij had een deel der installatie van een van zijn koffiehuisen op afbetaling gekocht. Hij gaat de stad uit en verkoopt de gekochte voorwerpen (die volgens het afbetalingscontract zijn eigendom niet waren omdat van de koopsom nog niets voldaan was). Doel van den misdadigen verkoop was, zooals hij in het proces vertelde: geld te verkrijgen voor de aanstaande Zweedsche reis.

Het is interessant waar te nemen hoe N°. 22 in het vervolg zich met gelijkmatige versnelling op den weg der oneerlijkheid voortbeweegt: de intervallen tusschen ontslag uit de gevangenis en nieuwe veroordeeling worden van nu af steeds korter. Het ligt niet verre te vermoeden dat in deze geleidelijk intenser wordende criminaliteit zichtbaar worden de *langzame verwording van N°. 22 door zijn voortdurend alcoholmisbruik*. Misschien aan dezelfde oorzaak toe te schrijven is het volgende. Aan het einde van deze 4-jarige periode begint hij merkbaar onrustiger te worden: van zijn 27^e jaar af beginnen zijn *zwerftochten door Nederland en door de wereld*. Hij vertrekt uit Amsterdam en woont korten tijd in twee steden in het Oosten en Westen van ons land — om het in Amsterdam verdiende geld te verteren, deelt hij mij mede. Weldra trekt hij met zijn vrouw over Antwerpen naar Zweden. Het doel van de reis is chantage te plegen tegen den gewezen minnaar van zijn vrouw. Dat doel wordt met de meeste ijver beoefend, maar zonder succes want weldra wordt het tweetal, op brutale chantage betrapt, wegens landlooperij door de Zweedsche autoriteiten naar Holland teruggezonden.

Teruggekomen zit hij eerst zijn 4 maanden voor verduistering.

Na zijn ontslag voorziet hij op de oude ongeregelde manier in zijn onderhoud — maar na 5 maanden begaat hij reeds weer een strafbaar feit waarvoor hij gevat wordt. Op klaarlichten dag in een herberg zittend (in een stadje waar hij zoover ik kan nagaan niets te maken had) weet hij een horlogeketting in handen te krijgen die door het gezelschap bekeken wordt. Hij sluipt er mee weg en het wordt eerst later ontdekt dat hij het voorwerp gestolen heeft. Dienzelfden dag tracht hij (althans waarschijnlijk: hij is hiervoor niet veroordeeld) in datzelfde stadje een oplichting te plegen. Na het plegen van deze misdrijven gedraagt hij zich zeer onrustig: hij trekt van de eene stad naar de andere en na een kleine veertien dagen gaat hij *naar Frankrijk*. Wat hij daar uitvoert is mij geheel onbekend. Vaststaat dat hij 5 maanden wegblijft, dat hij Parijs bezoekt, dan tot in het zuidelijkste deel van Frankrijk voortreist en uit Marseille als lichtmatroos over Hamburg naar Nederland terugkomt. Hij was op het laatst heelemaal „gesjochte” geweest, vertelt hij mij, omdat hij „al zijn geld” in Monaco verspeeld had. Te Amsterdam teruggekeerd wordt hij weldra aangehouden voor diefstal van de horlogeketting en tot 8 maanden veroordeeld ondanks zijn energiek volgehouden ontkentenis.

En zoo gaat zijn leven van nu af aan voort (van zijn 30^e tot zijn 42^e jaar): zwervend, ongeregeld arbeidend in verschillende steden, voortdurend talrijker misdrijven tegen den eigendom plegend en met steeds korter intervallen tot steeds langer straffen veroordeeld, ten slotte verlaten door zijn vrouw, voortdurend misbruik makend van sterken drank: in alle opzichten meer en meer aan lager wal gerakend. Aldus:

31^e jaar, 1½ jaar na ontslag uit de gevangenis: veroordeeld door een rechtbank in het Noorden van ons land wegens oplichting 2 maal gepleegd tot 8 maanden gevangenisstraf.

34^e jaar, 2¼ jaar na zijn ontslag uit de gevangenis: wegens mishandeling van een politieagent veroordeeld tot 3 maanden door een rechtbank in het Z. W. van ons land. In een winkel heeft hij ruzie gekregen; door een agent wordt hij uit den winkel verwijderd; buiten blijft hij staan vloeken, en als hij aangemaand wordt door te loopen wordt hij zoo woedend dat hij op den agent losspringt, met hem worstelt en hem eenige malen bijt. Voor den rechter verklaart N°. 22 dat hij door zijn geweld-

dadige verwijdering uit den winkel zoo woedend was geworden dat hij zich van wat daarna gebeurde *zoo goed als niets meer herinneren kan*. Van dronkenschap tijdens het plegen van het feit wordt in het heele proces geen woord gerept. N°. 22 was dus blijkbaar nuchter.

Terwijl dit vonnis geëxecuteerd wordt veroordeelt de rechtbank te Amsterdam hem tot 1½ jaar wegens verduistering. Hij heeft getracht op listige wijze een oplichting te plegen (hij heeft een merkwaardige radheid van tong en een bijzonder vermogen zich innemend voor te doen) en toen het hem niet gelukte zijn slachtoffer geld af te zetten verduisterde hij een horloge dat hij tijdelijk van zijn geïmproviseerden vriend in bewaring had weten te krijgen. Toen hij de poging tot oplichting deed was hij volkomen nuchter, maar als hij eenige oogenblikken later de verduistering pleegt is hij intusschen lichtelijk onder den invloed van sterken drank geraakt. Hij is er finantieel blijkbaar slecht aan toe in dezen tijd, want het blijkt dat hij in de week voor deze misdrijven uit zijn woning gezet is. Getuigen betitelen hem als „schurk” en „rare scharrelaar”.

Na deze straf is hij zoo goed als niet meer in vrijheid: van zijn 34^e tot zijn 42^e jaar is hij in 4 straftijden 7 jaar en 3 maanden in de gevangenis en in de 3 intervallen tusschen deze 4 straftijden is hij slechts ongeveer 6 maanden in vrijheid.

36^e jaar: ongeveer 3 maanden na zijn vorig ontslag veroordeeld door een rechtbank in het Oosten van ons land tot 2 jaar wegens oplichting.

39^e jaar: 3 maanden na ontslag opnieuw aangehouden, nu in een stad in het N. W. van ons land; wegens diefstal veroordeeld tot 1½ jaar gevangenis. Bij zijn aanhouding is hij eerst enkele dagen terug van een zeereis die hij als hofmeester heeft meege maakt. Een zeer belangrijk bedrag aan fooien heeft hij bij het einde der reis in handen gekregen en de uitbetaling van eenig achterstallig loon staat hem binnen enkele dagen te wachten. Voor een ordelijk man zouden de finantieele omstandigheden dus gunstig geweest zijn. Maar N°. 22 is, nauwelijks voet aan wal, „er van door gegaan”, viert twee dagen bacchanaal, is den derden dag weer dronken en vindt dan zijn geldvoorraad bijna uitgeput. Op dien middag pleegt hij binnen 1½ uur een oplich-

ting en twee diefstallen¹⁾. De oplichting, een slimme en vrij uitvoerige machinatie, wordt uitgevoerd om 35 centen te verdienen: dat mislukt. Terstond daarna gaat hij bij een onbekende binnen en vraagt den heer des huizes te spreken. In de wachtkamer steelt hij een voorwerp van vrij geringe waarde en verdwijnt voor dat het gevraagde onderhoud heeft plaats gevonden. Een kwartier later: zelfde feit bij een ander slachtoffer. Zijn verdediging voor politie en rechter is weer: wil niet beslist ontkennen, maar *kan zich niets herinneren*, want als hij dronken is is hij „werkelijk krankzinnig”.

Nog eenmaal wordt N°. 22 uit de gevangenis ontslagen. Hij is dan 40 jaar oud. Zes dagen nadat hij op vrije voeten gesteld is wordt hij opnieuw gearresteerd. Zijn uitgangskas had ruim f 30. bedragen. Vier dagen na ontslag houdt hij zich goed, naar het schijnt. Hij brengt die door ten huize van een familielid. Dan gaat hij er van door. Toen „heb ik zooveel sterken drank gedronken in verschillende tapperijen, vooral op de Zeedijk, dat ik twee dagen in gestadige roes heb geleefd, eigenlijk als een krankzinnige. Wat ik die twee dagen heb uitgevoerd weet ik mij dan ook zoo goed als niet te herinneren”. Aldus zijn verklaring voor den rechter. De nachten bracht hij door bij een publieke vrouw. Als die twee dagen voorbij zijn is zijn uitgangskas tot op den laatsten cent verteerd. Terstond grijpt hij naar anti-sociale middelen *om opnieuw geld machtig te worden voor verdere uitspattingen*. Hij begint met om onderstand te vragen bij een gewezen kameraad. Als dat geweigerd wordt steelt hij een jas en later op den dag nog een paar jassen die hij op verschillende plaatsen tracht aan den man te brengen. Den volgenden dag zet hij zijn bacchanaal voort en wordt wegens openbare dronkenschap ingerekend. Voor zijn diefstal krijgt hij 2 jaar.

Tijdens deze straf sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij 42 jaar.

Opmerkingen.

Misdrijven:

1°. *Diefstal*: nuchter; arm; zonder beroep; leeft met bijzit in logementje.

1) Om een oogenblikkelijke woedende drankzucht te bevredigen kunnen deze misdrijven niet gepleegd zijn: want toen hij de reeks van 3 misdrijven begon had hij nog eenig geld, ongeveer 29 centen op zak.

Weerspannigheid: dronken; woede-aanval } kan zich later het
Mishandeling: dronken. } feit niet herinneren.

2°. *Verduistering*: nuchter; tijdelijk zonder beroep (heeft juist koffiehuis opgeheven); woont met vaste bijzit; motief: heeft geld noodig voor een chantage-reis.

3°. *Diefstal*: waarschijnlijk nuchter; werkt niet; finantieele toestand onbekend; geen vaste woonplaats.

4°. *Oplichting* (2 X/): omstandigheden onbekend.

Mishandeling: nuchter, woedeaanval.

5°. *Verduistering* (en ongestrafte poging tot oplichting): arm; geen beroep; woont met vaste bijzit; tijdens poging tot oplichting nuchter, tijdens verduistering licht onder den invloed van sterken drank.

6°. *Oplichting*: omstandigheden onbekend.

7°. *Diefstal*: dronken sinds eenige dagen; heeft 29 cent op zak en zal weldra achterstallig loon ontvangen; buiten werk; verliest de herinnering van het feit.

8°. *Diefstal*: 6 dagen geleden uit de gevangenis ontslagen; sinds eenige dagen dronken; werkt niet; steelt voor meer drank.

Bijzonderheden in den aanleg van N°. 22.

Weinig eigenmachtig schoolverzuim. Tamelijk lastig. Geen nachtelijk zwerver ¹⁾. Tegenzin tegen den arbeid; toch werkt hij het grootste deel van zijn leven. Wisselt dikwijls van beroep en van betrekking, vooral na zijn 19^e jaar. Hevige woedeaanvallen op zeer geringe provocatie: vooral in dronkenschap maar ook in nuchteren toestand. Sinds 23e/24e jaar ernstig drankmisbruik. Sinds 27e jaar herhaalde ongemotiveerde verhuizing naar verschillende steden en eenige malen een buitenlandsche tocht. Is vrij constant in zijn affectie voor één vrouw. Houdt veel van uitgaan. Is verzot op mooie kleeven. Grootspreker. Hij kan geen geld in zijn zak houden: een erfenisje van een paar duizend gulden is in een paar maanden verteerd.

Aetiologie. N°. 22 zelf beschouwt den drank als de eenige oorzaak van zijn misdadigheid. Dit is zeer onjuist. Beschouwen we zijn drankmisbruik nader.

Ontstaan, op 23/24 jarigen leeftijd. De drank wordt in kolos-

1) Niet gecontroleerd.

sale hoeveelheden en, in sommige perioden althans, bijna dagelijks gebruikt. Behalve dit aanhoudende misbruik heeft hij bepaalde aanvallen van drankzucht. Dan drinkt hij dagen, soms weken achter elkaar door, totdat zijn geld totaal op is of totdat hij zelf is uitgeput. Dagen lang eet hij dan niet maar drinkt alleen. Soms steelt hij om zijn excessen te kunnen voortzetten. Soms pleegt hij vergripen van wederspanning en mishandeling in heftige woede die bij hem in dronkenschap bijna zonder aanleiding kan worden opgewekt. De aanval van drankzucht eindigt in een langen slaap. Bij zijn ontwaken herinnert hij zich niet wat hij in zijn dronkenschap gedaan heeft.¹⁾

Wat is de invloed die het drankmisbruik van N°. 22 op zijn criminaliteit heeft gehad? Niet is ze de eenige oorzaak: want zijn misdadigheid is ontstaan voor zijn drankmisbruik. Op zijn 20^e jaar zagen we (waarschijnlijk) zijn eerste misdrijf en op zijn 22^e jaar is zijn maatschappelijk bestaan geheel vernietigd door andere oorzaken dan door den drank, en, in verband daarmee eveneens op zijn 22^e jaar valt zijn eerste veroordeeling wegens diefstal: d. w. z. 1 of 2 jaar voor het begin van zijn drankmisbruik. De misdadigheid van N°. 22 ontstaat dus geheel onafhankelijk van zijn drankmisbruik en zijn alcoholisme kan dus alleen een van de krachten geweest zijn die op de ontwikkeling van zijn criminaliteit invloed deden gelden.

1) Deze beschrijving is samengesteld uit mededeelingen uit verschillende tijd — en is dus zeer onbetrouwbaar (buitendien zeer onvolledig) voor de vaststelling van een ziektebeeld. Het zij mij echter vergund, zonder mij aan een diagnose te wagen, toch naast mijn gegevens te stellen de beschrijving die Dr. Hugo Hoppe geeft van den dipsomaan (zie: „Alkohol und Kriminalität“ bl. 168. Wiesbaden 1906): „Die Anfälle beginnen mit Niedergeschlagenheit, Unruhe, Angst, Schlaflosigkeit, wodurch das Verlangen nach alkoholischen Getränken geweckt wird; je mehr aber getrunken wird desto grösser wird die Unruhe und das Trinkverlangen, desto schwächer die Selbstbeherrschung und so kommt es schliesslich zu ausgedehnten wüsten Trinkexzessen in denen der Kranke unaufhörlich und wahllos alkoholische Getränke aller Art zu sich nimmt und alles aufwendet um sich solche zu beschaffen. Nach Tagen oder Wochen endet schliesslich der Anfall mit längerem Schlaf, aus dem der Kranke im Zustande tiefster körperlichen und moralischen Depression mit mangelnder oder getrübler Erinnerung für das Vorangegangene erwacht... Die typischen Delikte deren sich die Dipsomanen in ihren Anfällen schuldig machen sind Übertretungsdelikte wie... Widerstand“ enz. ... „Zur Befriedigung ihres unwiderstehlichen Dranges nach Alkohol gelangen die Dipsomanen auch häufig zu Diebstahl“...

Wat is de *invloed van roes* op N°. 22's misdadigheid tegen den eigendom? In de eerste jaren geen merkbare. Althans: van zijn 8 gestrafte misdrijven tegen den eigendom pleegde hij in nuchteren toestand N°. 1, 2, 3; toestand onbekend bij N°. 4 en 6; dronken bij het plegen van N°. 5, 7, 8. De twee laatste diefstallen beging hij in een dagen-durende drink-periode zooals ik beschreven heb. De *helft dus in roes en wel de laatste helft* (sedert zijn 34^e jaar).

Maar de invloed van dronkenschap is niet deze (zooals N°. 22 zelf het voorstelt) dat ze hem „werkelijk krankzinnig” maakt, zòò, dat hij niet weet wat hij doet. Want dat weet hij best. Niet alleen voert hij zijn soms zeer ingewikkelde misdrijven met groote zorg en nauwgezetheid uit, maar hij heeft ook het bewustzijn van schuld: dat blijkt uit de slimme verontschuldigungen die hij terstond bij de hand heeft als het noodig is. Dat wil echter volstrekt niet zeggen dat hij voor deze misdrijven geheel verantwoordelijk moet geacht worden. Want hij pleegde die feiten blijkbaar niet uit zijn gewonen aanleg maar uit een aanleg waaraan door acuut drankmisbruik tijdelijk een groot deel van het voor hem normale weerstandsvermogen tegen crimineele neiging was ontnomen. Dat is zoo bij ieder die dronken is (die handelt impulsief, zonder dat tegenvoorstellingen hem terughouden van een daad waarin hij lust heeft) — en dat het ook bij N°. 22 zoo was, dat blijkt ten overvloede uit den aard der misdrijven die hij in dronkenschap pleegt: zeer onbeduidende en zeer riskante feiten, waarvan hij zich in nuchteren toestand zeer zeker door de overweging der nadeelen zou hebben laten afhouden.

Misdadigheid-wekkende invloed van chronisch drankmisbruik bij N°. 22. Dat wil zeggen: kunnen we een langzame verworping van den persoon constateeren, zòò, dat de gewijzigde persoonlijkheid in meerdere mate tot misdrijf gedisponeerd is. (Het is thans 18 jaar geleden dat N°. 22 begon te drinken). We zien in zijn gedragingen tweemaal een belangrijke verandering, die onvoldoende door de omstandigheden gemotiveerd is en dus op een verandering in den persoon wijst. Eerst op zijn 18^e, 19^e jaar als hij door belangrijk toegenomen ongedurigheid voor het maatschappelijk leven vrijwel ongeschikt wordt; daarna omstreeks zijn 27^e jaar, als hij meer en meer onrustig en mobiel

wordt, zoodat hij nu hier dan daar zijn woonplaats heeft en, soms doelloos, buitenlandsche tochten ¹⁾ onderneemt: een verandering in dezelfde lijn als op zijn 19^e jaar: toenemende ongedurigheid. Tijdens de eerste verandering dronk hij nog niet. Al nemen we aan dat beide veranderingen noodzakelijke stadia zijn in het verloop van een ziekte waartoe hem waarschijnlijk bij zijn geboorte althans de dispositie is meegegeven, ook dan (of dan juist) zullen we zeer waarschijnlijk de tweede verandering moeten toeschrijven mede aan de hulp van zijn chronische drankmisbruik.

Zijn ongeduriger aanleg bewerkt toenemende ongeregeldeheid in zijn economisch bestaan: d. w. z. maakt de omstandigheden misdrijf-verwekkender. Zeer waarschijnlijk mede als gevolg van deze verslechtering in zijn omstandigheden zien we werkelijk zijn misdadigheid frequenter worden. Dat blijkt o. a. uit zijn steeds sneller op elkaar volgende straffen. Tusschen zijn 5 eerste straffen was de gemiddelde periode van vrijheid $\pm$ 26 maanden; terwijl het vrije tijdperk tusschen zijn 4 laatste straffen slechts gemiddeld 2 maanden was. Het grootere aantal der veroordeelingen kan, behalve op frequenter misdadigheid, ook wijzen op toenemende onnoozelheid der misdrijven, waardoor aanhouding en vonnis gemakkelijk gemaakt worden. Dat is zoo in ons geval: de aard en de wijze van uitvoering der misdrijven wordt van minder allooï. Op zijn 40^e jaar zien we hem zelfs reeds eenmaal om onderstand vragen. Ook de verslapping van N°. 22's criminaliteit wijst op een geleidelijk achteruitgaanden aanleg van den bedrijver.

De langzame verwording van den persoon, die we bij N°. 22 constateeren en die we mede aan zijn chronisch alcoholisme meenen te moeten toeschrijven, is dus oorzaak van een minder belangrijke en (door verslechtering van de omstandigheden) van frequenter misdadigheid. De voornaamste criminogene invloed van de ontarding der persoonlijkheid: vermindering van weerstandsvermogen tegen crimineele neiging en verleiding — die is van te subtielen aard om uit deze biografie te kunnen bewezen worden. Gaat dit verwordingsproces voort: steeds toenemende

1) Eenige malen maakt hij in betrekking een reis naar Indië, en voor eigen rekening maakt hij reizen naar Zuid-Frankrijk, naar Zweden en naar Londen.

rusteloosheid, talrijker en onbelangrijker misdadigheid — dan is voor N°. 22 de loopbaan weggelegd die zich kenmerkt door toenemende rusteloosheid en door voortdurende verslapping der anti-sociale daden: eerst de typische kleine criminaliteit der oudere dronkaards en daarna vagebondage (zie N°. 24).

Tot zoover over het verband van drankmisbruik en misdadigheid in het geval van N°. 22. Het bleek ons dat er *naast drankmisbruik nog andere criminogene krachten* in het leven van N°. 22 moeten te vinden zijn, o. a. ter verklaring van zijn eerste misdrijven. Dat zijn *niet de omstandigheden*, want die zijn hem nooit op een belangrijk punt ongunstig geweest, voor zoover ik zien kan. Alleen zijn opvoeding liet te wenschen over: zijn vader bemoeide zich niet met hem en van zijn moeder moest hij dus alle leiding verwachten. De opvoeding is niet slecht maar onvolledig: niet gebrekkig genoeg dus om een misdadig leven te verklaren. Zoolang hij nog geacht kan worden onder de moederlijke leiding te staan blijft hij eerlijk en ordelijk. Zijn *aanleg* geeft meer helderheid in de aetiologie. In zijn jeugd weinig ongedurig, geen spijbelaar, niet misdadig. Tusschen 14—20 jaar drie totaal verschillende beroepen. Daarna legio betrekkingen en beroepen: een voortdurend, uitsluitend door eigen toedoen, ongeregelder wordend economisch bestaan, waarin herhaaldelijk perioden van gedwongen of vrijwillige werkeloosheid voorkomen. N°. 22 heeft nooit een misdrijf tegen den eigendom begaan in een tijd dat hij werkte. *Door eigen toedoen teweeggebrachte werkeloosheid zullen we als de voornaamste oorzaak moeten beschouwen* van het ontstaan van zijn misdadigheid en als een van de belangrijkste oorzaken van zijn herhaalde recidive. Op deze wijze: 1° soms omdat hij werkelijk voor zijn gewone levensonderhoud geld noodig heeft (zie misdrijf 1 en 5); 2° soms omdat hij, niet werkend, lichter tot buitensporigheid vervalt (zie misdrijf 7, 8); 3° waarschijnlijk ook omdat hij zonder disciplineerenden dagelijkschen arbeid minder weerstand biedt aan crimineele neiging (misschien kunnen misdrijf 3 en 4 dit toelichten). Deze direct tot misdadigheid demoraliseerende invloed van ledigheid valt wellicht ook af te leiden uit dit feit: N°. 22 is, zijn heele leven door, zeer dikwijls dronken: maar hij steelt alleen dan in dronkenschap als hij werkeloos (niet altijd tevens arm) is. *Zijn onvermogen om*

het geld dat hij bezit met voorzorg te bewaren en uit te geven is natuurlijk vooral voor een man als N°. 22, die zoo herhaalde wisseling kent van tijden met en zonder inkomen, een ernstige oorzaak van bijna voortdurend geldgebrek — van criminaliteit.

N°. 22 steelt niet als hij werkt: hij werkt gewoonlijk, dus steelt gewoonlijk niet: wordt geen beroepsmisdadiger. Dat is duidelijk. Maar wat beweegt hem: die er een „hekel” aan heeft te werken, en terstond allen arbeid laat varen als hem dit door een erfenisje mogelijk wordt, die om den haverklap zijn betrekking wisselt, die dicht in de buurt der Amsterdamsche beroepsdieven leeft en het donkerst Amsterdam goed kent — wat beweegt zoo’n man, die in genotzucht en ongedurigheid van aanleg en in omstandigheden met den beroepsdief veel overeenkomst vertoont, niet zooals deze den arbeid neer te gooien waarin hij tegenzin heeft en van misdrijf te leven, maar integendeel telkens weer nieuwen arbeid en kostwinning te zoeken? Wie begrijpt het? Er moet wel een verschil in aanleg zijn — maar welk verschil dat is niet duidelijk. Misschien een quantitatief verschil? (In zijn jeugd is hij geen spijbelaar, geen nachtelijk zwerver).

Classificatie. Intermitteerend dief ¹⁾: en in deze categorie een overgangstype tusschen den intermitteerenden dief uit aangeboren aanleg en den dronkaard-dief. Uit de aetiologie zal deze classificatie begrijpelijk zijn.

Van den beroepsdief wijkt hij in verschillende opzichten af, zoowel in aanleg als in crimineele en eerlijke levensgewoonten. Hij is geen spijbelaar, geen nachtelijk zwerver; wel dronkaard. Zijn misdadigheid ontstaat niet in zijn jonge jeugd, niet in de tweede gevaarlijke periode omstreeks het 16^e jaar, maar eerst op zijn 20^e jaar. Zijn misdadigheid is steeds intermitteerend: hij steelt nu en dan, soms verscheiden malen achterelkaar, maar nooit zòò, dat hij een geregelde verdienste uit zijn misdrijven trekt. Naarmate hij ouder wordt neemt zijn intermitteerende criminaliteit in talrijkheid toe — maar zijn misdrijven blijven op

1) Ik zeg: „dief”, terwijl zijn misdrijven deels diefstal, deels verduistering, en deels oplichting zijn. Ik gebruik eenvoudigheidshalve „dief” als korte globale term inplaats van „misdadiger tegen den eigendom”. Volgens zijn aanleg is N°. 22 overwegend oplichter.

zich zelf staande feiten of feitenreeksjes, van elkaar gescheiden door tamelijk lange periodes van eerlijkheid en arbeid.

Hij werkt op de ongeregelde manier van een aanstaand beroepsdief, maar hij zet dien ongeregelden arbeid zijn heele leven voort — wat de beroepsdief niet doet. Een ander verschilpunt is: *zijn houding tegenover de vrouw*. Omstreeks zijn 18^e jaar heeft N°. 22 publieke vrouwen bezocht. Omstreeks zijn 20^e jaar leeft hij eenmaal met een bijzit, misschien enkele malen achterelkaar telkens met een verschillende vrouw. Maar op zijn 23^e/24^e jaar begint hij een duurzame samenleving met een vrouw bij wie hij kinderen krijgt, en die eerst 7 jaar zijn bijzit daarna 8 jaar zijn wettige vrouw is. Het merkwaardige is dat we de duurzaamheid dezer samenleving zullen moeten toeschrijven aan de onveranderde voortduring van de affectie die hen verbond. Want niemand uit de omgeving van N°. 22 zou het hem kwalijk genomen hebben als hij zijn bijzit, die reeds vroeger door een ander man gemainteneerd was, had laten lopen. Maar de affectie van N°. 22 voor zijn vrouw blijkt duidelijk. Drie of vier maal is het echtpaar uit elkaar gegaan (de dronkaard is zeker geen gemakkelijk echtgenoot) — maar telkens besluiten ze na eenigen tijd dat ze toch liever bij elkaar terug komen. En ook in den laatsten tijd nog, nadat zijn vrouw aan de samenleving definitief een einde heeft gemaakt, ook toen nog heeft hij pogingen gedaan weer bij haar terug te mogen komen — en dringend vraagt hij mij of het mogelijk is dat zij zich van hem heeft laten scheiden zonder dat hij daarvan iets gehoord heeft. Een 15 jaar lange constante affectie dus. Ik weet wel dat dit ook onder beroepsdieven een enkele maal voorkomt: een langjarige samenleving waaruit kinderen geboren worden — maar dat is hooge uitzondering onder hen.

Dit zijn de voornaamste verschilpunten die we kunnen aanwijzen tusschen N°. 22 en den beroepsdief.

Nog een enkel woord over *den aard van N. 22's misdrijven*. Van zijn gestrafte feiten zijn er: 4 diefstallen, 2 verduisteringen, 2 oplichtingen (zie ook zijn ongestrafte pogingen tot afdreiging).

De diefstallen zijn steeds van zoodanigen aard dat ze zonder eenig geweld kunnen gepleegd worden, en eenige malen is zoozeer slimheid en slinkschheid zijn eenige hulpmiddel bij de uitvoering

dat zijn diefstallen in wezen op oplichting gelijken. Zijn verduisteringen eischen uit den aard der zaak geen geweld, maar zooals hij ze opzet (zie vooral misdrijf 5) wel een tamelijke hoeveelheid sluwheid. N°. 22 houdt niet van krachttuioefening en geweld: dat blijkt reeds uit zijn beroepskeuze (gewoonlijk is hij kellner of handelaar); dat blijkt ook uit de slimme manier waarop hij zich, zonder eenig vergrijp tegen de tucht te plegen, uit den militairen dienst weet te doen ontslaan. Tot listige, geen handenarbeid eischende misdrijven is N°. 22 het meest geschikt: zijn welbespraaktheid en zijn buitengewoon innemende manier van doen maken hem voor het plegen van oplichting als geknipt. Al is zijn misdadigheid volgens de juridische qualificatie zijner misdrijven zeer gemengd, *in wezen pleegt hij bijna uitsluitend één soort strafbare feiten*, nl. die zijn aanleg hem aanwijst: *list-misdrijven*.

De *aanleg*, en die bijna uitsluitend, besliste dus: 1° dat N°. 22 überhaupt tot misdadigheid verviel; 2° welke soort misdrijven hij pleegde.

N°. 23.

Leeftijd tijdens onderzoek: 51 jaar.

Veroordeelingen.

31 jaar	diefstal	9 maanden.
33 „	diefstal (in vereeniging)	4 maanden. }
33 „	oplichting (in vereeniging)	5 maanden. }
35 „	oplichting	1 jaar 3 maanden.
40 „	verduistering	2 jaar.
47 „	verduistering	3 maanden.
50 „	diefstal	1 jaar.

Hereditaire belasting. Van moeders kant alles in orde. Van vaders kant: *Grootvader* zelfmoord. *Oud-oom* drankmisbruik. *Vader* driftbui; drankmisbruik; zelfmoord, nadat hij reeds jarenlang voorspeld heeft dat hij „niet op zijn bed zou sterven” ¹⁾. *Oom* drankmisbruik. *Oudste broer* sterft aan delirium tremens. *Jongste broer* heftige driftbui.

Criminaliteit in de familie. De jongste broer van N°. 23 werd op $\pm$ 17jarigen leeftijd eenmaal wegens een kleinen diefstal tot een lichte straf veroordeeld. Sedert dien niet meer. (Hij is nu 20 jaar bij een zelfden baas). N°. 23 acht *zichzelf* normaal. Alleen drankmisbruik.

In spreken en voorkomen maakt hij den indruk een *beperkt man* te zijn. Hij vertoont verschillende geestelijke eigenaardigheden, die we waarschijnlijk wel op rekening van zijn langdurig drankmisbruik zullen moeten stellen. In zijn antwoorden *dwaalt hij veelal af*: hij vergeet blijkbaar met welk doel ik de vraag

¹⁾ Zijn vader heeft buitendien: „zenuwzinkingskoorts in zijn hoofd”. Dat antwoordt N°. 23 mij op mijn vraag of er in zijn familie menschen zijn die veel last van zenuwen hebben. Het wezen van genoemde ziekte staat den niet-medicus niet duidelijk voor!

stelde, verliest zijn punt van uitgang en spint een lang verhaal uit, van de eene mededeeling met zeer los verband op een volgende overstappende. Bij voorbeeld. Ik vraag hem over een van zijn reizen. Hij antwoordt: ik reisde in dat jaar naar Indië met een zekeren X.; dien X. hebben ze in Indië leelijk te pakken genomen: ze zeiden, tegen hem enz. enz. *Met zijn geheugen is het eigenaardig gesteld.* Hij kan niet altijd willekeurig zijn geheugen in werking stellen om over een bepaald punt herinneringen te krijgen. Herhaaldelijk kwam het voor dat ik hem eenvoudige en vrij belangrijke dingen vroeg ¹⁾, die nog niet zeer lang geleden waren — en die hij verklaart zich in 't geheel niet meer te herinneren. In den loop van het gesprek, zonder er over na te denken, vertelt hij mij toevallig en in bijzonderheden de dingen die hij zooeven zich in 't geheel niet herinneren kon: — door de herinnering van feiten in de buurt van de quasi-vergeten feiten benadert hij als het ware steelsgewijze de geheugenvoorraad die hij niet, toen hij het wilde, naar willekeur grijpen kon. Waarschijnlijk in verband hiermee het volgende verschijnsel. N°. 23 kan mijn suggestie over feiten niet weerstaan. Als ik hem vraag: „werkte je daar toen?” antwoordt hij, hoewel dit antwoord tegen zijn belang is: ja daar werkte ik. En later in zijn verhaal komt het uit, dat hij toen (tijdens een diefstal) werkeloos was. Toen ik hem vroeg of hij werkte kon hij zich zijn positie op het bedoelde oogenblik niet indenken, niet bedenken dat hij werkeloos was — en stemde dus toe. Eigenaardig is het verder, dat hij zich de feiten uit zijn jeugd (in een niet door drankmisbruik bedorven hoofd opgenomen) nauwkeuriger en vollediger schijnt te herinneren dan zijn ervaringen op lateren leeftijd. Zijn jeugdherinneringen zijn soms zeer nauwkeurig.

Ik vermeld deze bijzonderheden, vooral om aannemelijk te maken dat N°. 23 *door drankmisbruik veel geleden heeft.*

Hij maakt den indruk mij juist te willen inlichten: geweld onbetrouwbaar schijnt hij mij stellig niet te zijn. Echter: door zijn bijzondere vatbaarheid voor suggestie en door de gebrekkigheid van zijn geheugen geeft hij mij soms onjuiste en herhaaldelijk zeer onvolledige inlichtingen.

1) Niet zijn criminaliteit betreffend.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Oudste kind. Geboren en steeds geleefd te Amsterdam. Zijn vader is 32 jaar in dezelfde betrekking en verdient $\pm$ f 8. per week. De moeder verdient daar een paar gulden bij met strijken. Het huisgezin bestaat uit de ouders, met 4 kinderen (twee jongens en twee meisjes). *Arm zijn ze niet bepaald*, vertelt N°. 23, want behalve de geregelde inkomsten verteren ze beetje bij beetje een erfenisje.

N°. 23 is zeer tevreden over zijn ouderlijk huis. Zijn *ouders* waren zeer *fatsoenlijke* mensen, vertelt hij mij. Met beide kan hij het goed vinden. Zijn vader is streng maar slaat nooit: dat deed hij niet, omdat hij vreesde in drift een ongeluk te zullen begaan.

Op zijn 6^e jaar gaat N°. 23 naar de openbare school. Dat bevalt hem zóózeer, dat hij zijn schooljaren als den prettigsten tijd van zijn leven beschouwt. Hij is *niet lastig*, *spijbelt niet* en kon ook wel met de anderen mee ¹⁾. Op zijn 13^e jaar, als hij juist tot de hoogste klasse zal bevorderd worden, wordt hij van school genomen en moet hij een vak leeren.

Eerst komt hij als jongen in de ketelmakerij. Zijn bezigheid is daar de volgende: hij moet in de stoomketels kruipen tot onderzoek en onderwijl gaan de knechts door met op die ketel te hameren. Daar heeft hij „geen idee” in en loopt binnen enkele dagen weg. Sinds dien het schildersvak. Hij wordt nooit vaste knecht bij een baas. Want dikwijls hoort hij van zijn kameraads dat hier of daar wat meer te verdienen is — en *verwisselt van baas*. 's Winters is hij dus steeds korter of langer tijd werkeloos. Zijn loon, aanvankelijk f 1., stijgt totdat hij op zijn 20^e jaar het volle loon van 23 c. per uur verdient.

Al die jaren is hij een ordelijke jongen. *Van criminaliteit geen sprake, niet in zijn jeugd en niet in zijn jongelingsjaren.* Hij drinkt niet. Hij kan niet dansen en komt dus niet op de Zeedijk: wat zou hij daar doen. Hij is *geen uitgaander* en zit

¹⁾ Deze mededeelingen uit zijn schooltijd heb ik niet kunnen controleeren: dat is te lang geleden. Op zijn 13^e jaar tot de hoogste klas bevorderd: een vlugge jongen komt daarin gewoonlijk op zijn 11^e jaar.

liever bij zijn ouders thuis. Tot zijn 20^e jaar geeft hij dan ook zijn volle loon aan zijn ouders af. Dan wordt het anders: hij krijgt een fatsoenlijke verkeering met een dienstbode en heeft nu veel meer geld noodig, dat hij in eer en ordelijkheid verteert. Sinds dien betaalt hij kostgeld en houdt voor zich de rest: $\pm f 8$.

Op zijn 28^e jaar trouwt hij na 3 jaar lange verkeering. Een paar jaar gaat het goed. Dan komen huiselijke oneenigheid en finantieele zorgen. Het schildersvak heeft hij opgegeven omdat het 's winters werkeloosheid meebrengt. Hij koopt (van zijn vaderlijke erfenis) een bakkerszaakje — dat te gronde gaat. Dan tracht hij weer werk te krijgen als schildersknecht, en van nu af aan gaat hij den werkelozen winter dikwijls varen. De verhouding met zijn vrouw is na twee huwelijksjaren vijandig. Uit ellende begint N°. 23 te drinken. Op zijn 31^e jaar pleegt hij den eersten mij bekenden diefstal.

Omstreeks zijn 30^e jaar zien we dus N°. 23 vervallen: economisch verval, drankmisbruik en diefstal. Belangrijk zou zijn te weten waar de oorzaak van dezen alzijdigen ondergang gelegen is: werkelijk alleen in zijn ongelukkig huwelijk, zooals N°. 23 vertelt en wat niet onmogelijk is — of in zijn drankmisbruik, wellicht reeds langen tijd geleden begonnen en de oorzaak van alle ellende, ook van zijn ongelukkig huwelijk. Ik heb dit niet kunnen vinden.

N°. 23 komt er nooit meer bovenop: hij blijft drinken en ongeregeld werken en tusschenbeide stelen. Ook de scheiding van zijn vrouw, die weldra met onderling goedvinden volgt, redt hem niet. Dat wijst erop dat waarschijnlijk een oorzaak in hemzelf alle ellende teweeg bracht en niet, althans niet alleen, een oorzaak van buiten (zijn ongelukkige huwelijk).

Nog tijdens zijn huwelijk pleegt N°. 23 zijn *eersten diefstal*. In een leeg huis weet hij een partijtje behangselpapier te staan. Dat steelt hij in het voorjaar van zijn 31^e jaar. Omstandigheden mij onbekend. Straf 9 maanden.

Na zijn invrijheidstelling zet hij de samenwoning met zijn vrouw voort als vroeger. Wat hij in dezen tijd doet: of hij vaart, of schildert of werkeloos is, dat weet hij mij niet te vertellen. Na 6 maanden wordt de verhouding tusschen de echtgenooten blijkbaar *te slecht* (door de schuld van N°. 23, misschien

door beider schuld) en de vrouw loopt met haar kinderen weg. N°. 23 krijgt tegen betaling inwoning bij zijn getrouwden broer. Maar met de voldoening van het kostgeld gaat het slecht, want spoedig (het is najaar) wordt N°. 23 werkeloos. Zijn kostvrouw scheldt hem voor *doodvreter*, hindert hem en kijkt hem bijna het brood uit den mond. Dat kan hij niet verdragen. *Hij durft nauwelijks te eten*. Hij voelt dat hij te veel is — voelt een voortdurenden druk die hem ten slotte geheel „*onverschillig*” maakt. En in dien gemoedstoestand steelt hij. Op een morgen trekt hij er op uit met een kameraad (waarschijnlijk een soortgenoot: ontslagen politieagent, nog niet veroordeeld, werkeloos en vader van 7 kinderen) met het uitgesproken doel om misdrijf te gaan plegen. Het tweetal weet zich op naam van een derde goederen ter waarde van f 70. op zicht te doen geven, die ze terstond verkoopen voor ongeveer f 7. Den volgenden dag gaan ze met eenzelfde misdadig voornemen uit en stelen op klaarlichten dag uit een tapperij billardballen waarmee ze hard wegloopen. Beide terstond gegrepen. N°. 23 bekent terstond en wordt veroordeeld tot straffen van 5 en 4 maanden.

Na zijn ontslag blijft hij een jaar lang uit handen der justitie. Alleen wordt hij eenmaal, zeer waarschijnlijk met goeden grond, verdacht van een kleinen diefstal, door de politie gehoord en weer vrijgelaten. In dit jaar heeft hij gevaren. Thuis gekomen trekt hij weer bij zijn broer in huis. In het najaar, werkeloos zijnde, weet hij zich door het opdisschen van leugenachtige verhalen een pak kleeren te doen afgeven dat hij terstond daarna in een tapperij verkoopt. Even later, waarschijnlijk zeer dronken, valt hij nog in de kroeg in slaap en wordt van de opbrengst van zijn pak bestolen. Den volgenden dag wordt hij gearresteerd en na 1 maand preventieve hechtenis veroordeeld tot 1 jaar en 3 maanden.

Na deze straf duurt het $3\frac{1}{2}$ jaar voordat N°. 23 weer met de justitie in aanraking komt. Al diën tijd heeft hij zoo tamelijk den kost kunnen verdienen. Nu eens maakte hij op een schip een reis mee — en verbraste na terugkomst het gewonnen geld. Dan weer woonde hij bij zijn broer in of bij zijn getrouwde zuster en deed schilderswerk. En herhaaldelijk ook perioden van lossen arbeid en van werkeloosheid. Maar *nooit*, nu niet en ook later niet, had hij,

bij het zoeken naar werk, *last van zijn vroegere veroordeelingen*. Zijn straffen waren bekend bij de Maatschappij op wier booten hij gewoonlijk voer. Maar: „never mind that”, zeggen ze tegen hem en nemen hem in dienst omdat ze hem goed gebruiken kunnen. En aan de schilderspatroons bij wie hij zich aanbood waren zijn veroordeelingen als regel niet bekend.

Op zijn 40^e jaar, in den nazomer (hij woont bij zijn zuster en heeft geen vast werk) steelt hij een kar met goederen die eenige oogenblikken onder zijn bewaking was gesteld. Het is weer een tapper bij wien hij den buit in bewaring geeft en bij wien hij 's avonds in beschonken toestand komt om de goederen af te halen. Maar hij zal geen voordeel van zijn misdrijf hebben want hij wordt aangehouden en na een maand preventieve hechtenis tot 2 jaar veroordeeld.

Deze keer voor het eerst voerde N°. 23 een volhardende verdediging, voorgevend de goederen op verzoek van *den grooten „onbekende”* in bewaring gegeven te hebben. Merkwaardig dat dit gewone dieven-voorwendsel ¹⁾ nu voor het eerst door N°. 23 wordt opgegeven: in zijn 4^e proces en 8 jaar na zijn eerste misdrijf, op zijn 40^e jaar. Hetzelfde zagen we bij N°. 24: het optreden van dit voorwendsel op rijperen leeftijd en eerst na verschillende veroordeelingen. Waarschijnlijk heeft dat deze betekenis. Beide zijn dronkaards: die hebben tijdens hun eerste misdrijven nog geen omgang met misdadigers. Het optreden van het voorwendsel van den onbekende beteekent waarschijnlijk dat ze met crimineele elementen in aanraking zijn gekomen — en wel vooral met de misdadigers van lager rang die ze in slaapsteden ontmoeten kunnen. Het zou dus er op wijzen dat de recidivist-dronkaard al een heel eind gezonken is.

Als hij zijn veroordeeling tot 2 jaar ten einde gezeten heeft vat hij zijn vorig leven van schilderen, varen en lossen arbeid verrichten weer op. Ruim 5 jaar duurt het voor hij weer door de justitie gegrepen wordt. Waarom hij zoo lang buiten straf bleef — dat weet hij niet te verklaren. Men zal vermoeden: een tijdperk van rehabilitatie. Dat schijnt niet zoo te zijn. Want

1) Het voorwendsel is internationaal. Zie: Die Verbrecherwelt von Berlin door O. Z. in Z. f. d. Ges. Sw. IV en V.

als conclusie van deze 5 jaar (hij is dan 47 jaar) zien we hem in een *Toevlucht van het Leger des Heils* opgenomen omdat hij nergens werk noch onderdak meer vinden kon. En in dien tijd zien we hem ook tot het ellendigste diefstalletje vervallen dat we hem nog plegen zagen: hij verduistert ten nadeele van de inrichting waar hij is opgenomen voor een waarde van ± 15 centen. Zijn opname in een inrichting van liefdadigheid en de minheid van zijn misdrijfsje wijzen op een *ernstige vermindering van moreele kracht* — voortgang van de inzinking die we bij zijn vorig misdrijf vermoedden. Zijn straf is 3 maanden.

Ditmaal duurt het $2\frac{1}{2}$ jaar voor er weer een misdrijf van N°. 23 ontdekt wordt. Dat wil echter niet zeggen dat hij zich in dezen tijd schuldeloos gedroeg. De uiterst geringe misdrijfjes die blijkbaar zijn specialiteit zijn geworden kunnen licht onontdekt blijven. Ook in deze periode werkt hij nog als schilder. Ondanks zijn herhaalde misdrijven denkt hij er blijkbaar niet aan van misdrijf te gaan leven. En ondanks zijn herhaalde perioden van gevangenschap en zijn langjarig drankmisbruik geeft hij zijn vak niet op en begint na elke invrijheidstelling opnieuw werk te zoeken — en te vinden. Dezelfde taaie vasthoudendheid aan de uitoefening van het vak dat ze verstaan zien we trouwens ook bij de andere dronkaard-dieven (24 en 25) — de eerste tot op het oogenblik van zijn definitief verval, tot het begin van zijn landlooperij. Maar het is nu slecht gesteld met N°. 23 en hij zal wel niet lang meer werk kunnen vinden. Want ik vind vermeld dat hij in de dorpen waar hij werkt ongunstig bekend staat, dat hij „veeltijds dronken” is en door zijn werkgevers niet vertrouwd wordt.

Over de voorgaande 8 jaar van het leven van N°. 23 ben ik zeer onvolledig ingelicht. Nu, omstreeks zijn 48^e—50^e jaar kan ik constateeren wat ik ook bij N°. 24, 25 vind: hij blijft niet meer in de stad maar begint in de dorpen in den dichten omtrek te werken.

Ten slotte, weer in een periode van werkeloosheid, nog steeds inwonend bij een zuster, steelt hij een hond die hij heeft meegelokt en daarna verkocht in een dorp in den omtrek van Amsterdam. Deze diefstal schijnt hij in den laatsten tijd herhaaldelijk gepleegd te hebben. Hij wordt echter alleen voor het laatste feit veroordeeld tot 1 jaar gevangenis.

Tijdens deze straf sprak ik N°. 23. Bij zijn ontslag is hij 51 jaar.

Opmerkingen.

Misdrijven.

1°. *Diefstal*: getrouwd; dronkaard; omstandigheden onbekend.

2° en 3°. *Diefstal en oplichting*: waarschijnlijk nuchter; woont bij zijn broer in; werkeloos; doodvreter gescholden; wordt „onverschillig”; steelt.

4°. *Oplichting*: woont bij broer in; werkeloos; opbrengst verdronken.

5°. *Verduistering*: woont bij zuster in; geen vast werk; waarschijnlijk nuchter; 's avonds in kroeg.

6°. *Verduistering*: woont in Toevlucht Leger des Heils; werkt in die inrichting.

7°. *Diefstal*: woont bij zuster in; werkeloos.

Aetiologie. Omstandigheden over het algemeen gunstig. Opvoeding goed. In zijn jeugd geen armoede. De eenige ongunstige en indirect criminogene omstandigheid in zijn leven is zijn ongelukkige huwelijk (misschien door eigen toedoen, door drankmisbruik ongelukkig gemaakt). Zeer noodlottig voor N°. 23 is zijn periodieke werkeloosheid. Die heeft hij echter behalve aan zijn beroepskeuze (schildervak, seizoenarbeid) uitsluitend te wijten aan de werking van zijn eigenaardigen aanleg (ongestadigheid en drankmisbruik). Zijn periodieke werkeloosheid en de criminogene gevolgen daarvan moeten dus voor een groot deel op rekening van zijn aanleg gesteld worden. N°. 23 verklaart mij dat speciaal de bekendheid met zijn verleden niet een omstandigheid is waarom hem ooit werk geweigerd werd.

Aanleg. Geen spijbelaar. Op school niet lastig. Geen nachtelijk zwerver. Laat herhaaldelijk zijn patroon in den steek, weggelokt door de voorspiegeling van een kleine loonsverhooging die hij denkt elders te kunnen winnen. Echter, niet in hooge mate ongedurig is hij, want hij volhardt steeds bij zijn eens gekozen vak; en hij verandert niet zoo dikwijls van patroon dat daardoor de oefening in zijn vak te zeer benadeeld wordt: hij wordt ten slotte behoorlijk vakman. Een enkele aanmerking maakt hem overmatig schuchter (als zijn zuster hem scheldt durft hij nauwelijks

meer eten) en verbreekt zijn evenwicht zoozeer dat hij in een stemming van totale onverschilligheid vervalt ¹⁾. Drankmisbruik: sedert 30^e jaar of vroeger.

N°. 23 beschouwt als de oorzaak van zijn misdadigheid: werkeloosheid. Als hij werk had stal hij nooit, vertelt hij mij. Dat komt uit: zijn gestrafte misdrijven althans pleegde hij altijd in tijden dat hij buiten werk was ²⁾. Werkeloosheid is echter geenszins afdoende verklaring van N°. 23's criminaliteit. Want: niet ieder werkeloze steelt en vooral niet ieder werkeloze die een goed onderkomen heeft — en N°. 23 woonde steeds ten tijde van zijn misdrijven bij zijn familie in huis (eenmaal in een Toevlucht van het Leger des Heils en eenmaal in eigen woning). *Van diefstal uit nood is dus bij N°. 23 nooit sprake*: alleen bij zijn eerste misdrijf, als hij nog zijn eigen huishouden te onderhouden heeft, is dat mogelijk. *Werkeloosheid moet dus op een andere wijze een misdrijf-verwekkende kracht bezitten*. Waar die criminogene kracht zit leert ons de volgende waarneming: N°. 23, tot zijn 31e jaar herhaaldelijk werkeloos zijnde, steelt niet — na dien tijd steelt hij dikwijls als hij buiten werk is. Slechts in één opzicht is er belangrijk verschil in het leven van N°. 23 voor en na zijn 31e jaar: door zijn drankmisbruik. Dus eerst de combinatie van werkeloosheid en drankmisbruik brengt hem tot misdrijf. Hoe? In roes heeft hij, zoover mij bekend is, nooit gestolen. Maar het is mogelijk: 1° dat hij in tijden van ledigheid moreel slapper was dan gewoonlijk, speciaal dat hij zijn begeerte naar sterken drank minder kon bedwingen, — terwijl hij door zijn werkeloosheid geen geld had: en dat deze buitengewone verleiding hem deed vallen (deze hypothese, uit de feiten der biografie niet afdoende te bewijzen, vindt toch steun in de misdrijven 4 en 5 waarvan we de besteding van de opbrengst kennen); 2° dat zijn chronisch drankmisbruik zijn weerstandsvermogen tegen crimineele neiging en verleiding verzwakt heeft — maar slechts in die mate verzwakt dat hij alleen in bijzondere ongunstige omstandigheden viel. Deze hypothese (die de eerste aanvult) vindt meer

1) Ik constateerde deze lichte verstoorbaarheid van zijn evenwicht eerst nadat hij eenige (misschien reeds verscheiden) drank-jaren achter den rug had.

2) Uitgezonderd zijn 6e misdrijf, toen hij waarschijnlijk in de Toevlucht van het Leger des Heils werkte.

toelichting in de biografie. Op welken leeftijd het drankmisbruik van N°. 23 begon staat niet vast: minstens 1 of 2 jaar voor zijn eerste misdrijf — misschien vroeger. In zijn latere leven kunnen we den invloed constateeren die zijn chronisch alcoholisme op hem uitoefent. We zagen zijn intellectueele defecten. En we zagen ook hoe hij reeds op zijn 47^e jaar tot een toestand van miserabele hulpeloosheid was vervallen en zich liet opnemen door het Leger des Heils. In dien zelfden tijd valt het onnoozele dronkaards-misdrijfje: een verduistering tot een bedrag van 15 cent: treurig bewijs van impotentie. Geest en wil zijn sterk beschadigd: natuurlijk is ook zijn weerstandsvermogen tegen crimineele neiging en verleiding mede verzwakt.

Wat is de *oorzaak van N°. 23's drankmisbruik*? Misschien ligt die, zooals hij beweert, voor een deel in zijn ongelukkige huwelijk. Maar al nemen we dit aan: niet alle ongelukkig gehuwden drinken: zoodat althans voor een deel de zwaar belaste aanleg van N°. 23 schuld is dat hij aan den drank verslaafd geraakte.

We vonden dus, dat de oorzaken van de misdadigheid van N°. 23 zijn: werkeloosheid (geen inkomsten, moreele verslapping, ernstiger drankmisbruik) en chronisch drankmisbruik (behoefte aan geld om te drinken, langzame vermindering van weerstandsvermogen tegen misdadige neiging en verleiding). Beide, zoowel werkeloosheid als drankmisbruik, zijn grootendeels veroorzaakt door N°. 23's eigenaardigen aanleg.

Classificatie: dronkaard-dief.

Zijn criminaliteit is veroorzaakt door zijn drankmisbruik. Ze toont ook de overige eigenaardigheden van de dronkemans-criminaliteit tegen den eigendom. Ze ontstaat eerst op lateren leeftijd. Ze is steeds intermitterend: N°. 23 denkt er blijkbaar nooit over zijn eerlijken arbeid geheel op te geven en van misdrijf te gaan leven. (Een enkele maal gelijk zijn misdadigheid eenigszins op beroeps-diefstal: op zijn 33^e jaar, toen hij twee dagen achter elkaar met premeditatie op diefstal uitging). Zijn misdrijven zijn van weinig beteekenis, eischen weinig wilskracht in de uitvoering en worden als regel niet in vereeniging en op klaarlichten dag gepleegd.

En ook de aanleg (zie bl. 373) en de eerlijke levensloop van N°. 23 komen in het algemeen overeen met wat we bij de andere twee dronkaard-dieven uit ons materiaal zien. Ordelijke jeugd.

Vriendschap met beide ouders. Tamelijk ordelijke jongelingsjaren. Echter: licht ongedurig — wat we bij N°. 24 en 25 niet kunnen constateeren. Vakman, zijn vak uitoefenend tot het laatste toe. Gehuwd en gescheiden. Verval van zijn economisch bestaan, door zijn ongedurigheid eenigszins, maar vooral ten gevolge van drankmisbruik. Op rijperen leeftijd wonend, telkens tijdelijk, in verschillende dorpen in den omtrek van zijn stad. En naarmate we in zijn uiterlijk leven teekenen van ontbinding waarnemen, geleidelijke achteruitgang van moreele en intellectueele qualiteiten in den persoon zelf. In bijna alle opzichten dus overeenkomst met N°. 24, 25 en afwijking van wat we bij andere soorten van recidivisten tegen den eigendom, speciaal bij beroepsdieven, vinden.

N°. 24.

Leeftijd tijdens onderzoek: 43 jaar.

Veroordeelingen.

35 jaar	dronkenschap 11 ^e her-	3 weken hechtenis, 3 maan-
	haling	den Rijkswerkinrichting.
36 „	oplichting en diefstal	8 maanden.
(bijna) 38 „	diefstal (2 ×)	6 maanden. }
38 „	diefstal	4 maanden. }
40 „	verduistering (2 ×)	3 maanden.
(bijna) 41 „	diefstal (2 ×)	1 jaar.
42 „	dronkenschap	3 weken hechtenis.
42 „	openbare schennis der	
	eerbaarheid	1 jaar.

Abnormaliteiten komen in zijn familie niet voor. Dat wordt mij bevestigd door een broer dien ik bezocht. Het blijkt me echter dat de kennis van beide zich beperkt tot hun ouders. De *broer* acht zichzelf geheel normaal, doch is blijkbaar een in de allerhoogste mate zenuwachtig man. Hij erkent later ook dat hij zenuwachtig is, waarvan hij verontrustende verhalen vertelt. Drank gebruikt hij niet omdat dan terstond „de zenuwen zoo vreeselijk tegen zijn keel opspringen” enz. Hij heeft een enig kind dat wel niet geheel idioot maar toch zoo achterlijk is dat het in een gesticht verpleegd en opgevoed wordt ¹⁾.

Belasting van N°. 24 door duidelijk waarneembare abnormali-

1) Aan de abnormaliteit van het kind is zeker ook de moeder mede schuld: want deze wordt volgens getuigenis van mijn zegsman (en na eigen waarneming durf ik deze sterke uitdrukking niet tegenspreken) „door de zenuwen opgevreten”.

teiten bij de ascendenten heb ik dus niet kunnen uitvinden. Dat echter toch in werkelijkheid de ouders van N°. 24 aan hun kinderen een belasten aanleg hebben meegegeven, dat mogen we met zekerheid vermoeden omdat we bij twee van de drie kinderen (omtrent het derde, een meisje, heb ik geen nauwkeuriger gegevens) zeer abnormale verschijnselen waarnemen, die door de omstandigheden, die niet ongunstig waren, niet kunnen veroorzaakt zijn.

N°. 24 zelf: Zelfs een leek ziet bij den eersten aanblik dat hij *geestelijk en lichamelijk zeer aan lager wal* is. Zijn heele uiterlijk is verlopen en verward. Zijn blik eenigszins verwilderd en star. Hij praat zeer ongearticuleerd, soms onverstaanbaar; hij eindigt zijn zinnen dikwijls met het hoofd heen en weer schuddend, de kin op de borst en in zijn baard sprekend, mompelend. Nu en dan lacht hij ongemotiveerd of zonder begrijpelijken grond. Zijn geheugen is grillig en onvolledig. Een geregeld verhaal van zijn leven kan hij onmogelijk doen. Als ik hem de reeks van zijn betrekkingen vraag weet hij mij wel eenige van zijn bazen op te noemen doch herinnert zich niets meer van de volgorde en heel weinig van details als loon, duur en reden van eindiging der betrekking. En dan ineens: „en dan heb ik daar nog gewerkt” — maar dat blijkt een betrekking die minstens eenige jaren verwijderd is van de betrekking waarover we bezig zijn te spreken. In zijn antwoorden dwaalt hij van het onderwerp in quaestie af. Bij voorbeeld: ik vraag hem hoe hij na zijn invrijheidstelling in zijn onderhoud voorzien zal: „ik ga timmerwerk zoeken, ik zal van mijn uitgangskas voor zooveel gulden gereedschap koopen” en dan, mijn vraag vergetend en op de besteding van zijn uitgangskas doorgaand: „en ik zal voor zooveel gulden kleeren koopen, 1 jas, 2 hemden” enz. In de biografie zal herhaaldelijk blijken dat hij in hooge mate schuw en achterdochtig is. Noch in nuchteren noch in beschonken toestand is hij lastig of driftig: steeds lijdzaam.

Als verdere abnormaliteit, ongetwijfeld de voornaamste oorzaak van de genoemde eigenaardigheden, is mij bekend zijn *drankmisbruik*: sinds zijn $\pm$ 20^e jaar en in sterke mate.

Criminaliteit in de familie onbekend: De broer en zuster van N°. 24 gedragen zich goed en kwamen niet met de justitie in aanraking.

Zijn *intellect* was vroeger heel goed — eerder boven het gemiddelde, schijnt het ¹⁾. Tegenwoordig is er weinig van over.

Betrouwbaarheid. Het was uiterst bezwaarlijk een voldoende hoeveelheid eenigszins gepreciseerde inlichtingen uit hem te krijgen. Wat hij mij vertelde betrof bijna uitsluitend zijn betrekkingen — en het beeld daarvan is waarlijk niet geflatteerd. Bewust onbetrouwbaar schijnt hij mij stellig niet. En nergens ook sporen van een neiging tot phantastische verhalen: steeds de meest ordinaire dagelijksche dingen op volslagen nuchtere en volkomen waarschijnlijke manier verteld.

Levensgeschiedenis.

Wettig. Tweede kind. Geboren en steeds geleefd te Utrecht. De vader van N°. 24 was werkman in vasten dienst en verdiende geregeld *f* 9 à *f* 10. Het gezin bestond uit man, vrouw en 3 kinderen (een broer ouder dan N°. 24 en een jongere zuster), zoodat *van armoede geen sprake* was — al geeft *f* 10 per week lang geen weelde. N°. 24 leefde steeds met het heele gezin in vrede en vriendschap. De ouders waren knappe menschen en de opvoeding was goed.

Ongeveer van 6—12 jaar bezoekt hij de lagere school. Hij kan goed mee en *maakt geen „schobbertjes.”* Hij *blijft geen nachten van huis*. Na afloop van zijn schooljaren bezoekt hij tot zijn 19^e jaar de Burgeravondschool: een zorgvuldige opleiding heeft hij dus genoten.

Van jeugd-criminaliteit geen sprake: geen kapen van vruchten uit onbewaakte karren, nog veel minder diefstal van lekkers uit snoepwinkeltjes. Ook in zijn ordelijke jongelingsjaren blijft hij eerlijk.

Tusschen zijn 12^e en zijn 19^e jaar is N°. 24 leerjongen bij verschillende bazen — hij denkt (maar weet dat niet precies) bij „een stuk of vier.” Werkelijk noemt hij met horten en stooten de namen van 4 bazen uit dezen tijd en zegt dat hij bij twee van deze vermoedelijk ongeveer 1½ jaar gewerkt heeft. Met waarschijnlijkheid mogen we dus wel aannemen dat hij

1) Dat getuigt zijn broer en dat vertelt N°. 24 zelf.

voor zijn 19^e jaar niet vele malen van zijn patroon is weggelopen. Vier bazen in ongeveer 7 jaar: dat is geen buitensporig aantal en wijst niet op een noemenswaarde ongedurigheid. Deze conclusie wordt ook ten sterkste hierdoor bevestigd dat hij een goed vakman is: dat wordt niemand zonder een vrij geregelden leertijd.

Op zijn 19e jaar wordt hij van leerjongen tot knecht bevorderd. Zijn weekgeld stijgt hiermee tot f 10 à f 11 per week. Daarvan geeft hij f 5 kostgeld aan zijn ouders en houdt dus $\pm$ f 6 zakgeld over. Dat is te veel voor N°. 24, want voorloopig is zijn gedrag in geen enkel opzicht buitensporig. In stilte, zonder dat iemand het weet, *maakt hij een spaarpot* en heeft daarin dikwijls f 40 à f 50 bij elkaar. Dat geld wordt wel nu en dan voor een groot deel bij een feestelijke gelegenheid (kermis) verteerd, maar hij weet toch altijd te zorgen dat hij ruim geld bezit: want hij is een zuinig man.

In zijn eerste knechtsbetrekking blijft hij ongeveer een jaar: zegt dan den dienst op omdat hij elders denkt meer te kunnen verdienen. In het vervolg is hij nooit langen tijd bij eenzelfde baas, nooit meer dan een jaar achtereen, zegt hij, (en gewoonlijk was het wel minder dan een jaar: want uit de eerste jaren noemt hij mij reeds 5 bazen op, niet opsommend maar voorbeelden noemend). Waarom hij zoo herhaaldelijk van zijn bazen wegging weet hij zelf niet te verklaren. Soms kreeg hij ontslag wegens slapte van werk — omdat hij immers altijd tot de jongste knechts behoorde. Maar dikwijls zei hij zelf den dienst op. Soms als hij dronken is geweest: dan *durft hij niet meer op zijn werk komen* hoewel hij best weet dat ze hem om zijn dronkenschap van gisteren niet hard zullen vallen — maar hij durft het nu eenmaal niet. Een andere keer *neemt hij geheel willekeurig zijn ontslag*: „baas”, zegt hij tegen een patroon bij wien hij eenigen tijd gewerkt heeft zoodat hij wat geld heeft overgespaard, „baas, ik ga weg.” Zijn patroon vraagt de reden en N°. 24 antwoordt: „ik geef geen reden.” En tot zijn vader zegt hij: „ik ga weg, ik ga naar Amsterdam.” Zonder verwijl gaat hij met de eerste trein de beste naar Amsterdam, hoewel hij daar geen vrienden heeft en niet de geringste zekerheid van vooruitzichten. Toevalligerwijs vindt hij toch terstond werk. In dezen tijd zal zijn eerste hechtenisstraf wegens dronkenschap ge-

ëxecuteerd worden. Dat durft hij niet aan zijn Amsterdamschen baas te bekennen: daarom neemt hij ook hier weldra ontslag.

Na zijn 20^e jaar wordt dus zijn economische bestaan ongeregeld. En ongeveer sedert zijn 20^e jaar (misschien reeds eenigen tijd daarvoor) is het ook dat hij misbruik maakt van sterken drank. Aanvankelijk als regel slechts 's Zaterdags en 's Zondags, langzamerhand ook op gewone week- en werkdagen. Hij was zwak van karakter en *gemakkelijk over te halen*, vertelt zijn broer mij ter gedeeltelijke verklaring van dit drankmisbruik. Op zijn 26^e jaar wordt hij wegens openbare dronkenschap veroordeeld tot 14 dagen hechtenis en voor dien tijd is hij voor dezelfde overtreding reeds herhaaldelijk met geldboeten gestraft. Naarmate zijn gewoonte van drankmisbruik langer geduurd heeft zullen we zien dat het bestaan van N°. 24 steeds ongeregelder en vager wordt: zijn betrekkingen duren steeds korter, hij gaat de ouderlijke woning schuwen, hij blijft niet meer in de stad maar zit nu hier dan daar voor korten tijd, en ten slotte zullen we hem tot landlooper ontaard zien.

Zijn eerste 14 dagen hechtenis voor dronkenschap, ongeveer op zijn 26^e jaar, beschouwt N°. 24 als het keerpunt in zijn leven, als de *hoofdoorzaak van zijn latere criminaliteit* ¹⁾.

Als hij uit het Huis van Bewaring in vrijheid gesteld wordt is hij *volslagen onverschillig en baloorig gestemd*. Terstond wil hij drinken, en om dat te kunnen doen verkoopt hij zijn timmermansgereedschap. Dat deed hij „uit krankzinnigheid, uit soezerigheid”, zoo beschrijft hij zijn gemoedstoestand. Hechtenis schijnt geen medicament tegen drankzucht: N°. 24 voelt zich beschaamd en ongelukkig door de ondergane straf. Hij *schaamt zich ook voor zijn ouders — en van nu af aan is hij zelden meer thuis*, terwijl hij voor zijn straf geregeld thuis woonde. Alleen dan ²⁾ neemt hij in 't vervolg in de ouderlijke woning zijn intrek als hij in de uiterste nood verkeert of als hij in een zoodanigen toestand van dronkenschap verkeert „dat hij tegen de muur

1) Het is waarschijnlijker dat N°. 24 zich vergist en dat zijn hechtenisstraf voor dronkenschap op 35 jarigen leeftijd mede-oorzaak is van dit totale verval. De inzinking die hij beschrijft doet een langduriger drankmisbruik vermoeden.

2) Dit is cenigszins overdreven, zooals we later zien zullen.

valt". Dan is zijn schuwheid weg. Toch waren zijn ouders niet onvriendelijk tegen hem na zijn ontslag uit de hechtenis en hij wist best dat hij thuis kon komen inwonen wanneer hij maar wilde.

Zijn drankmisbruik neemt in heftigheid zeer toe.

Hij heeft voortaan geen vaste woonplaats meer, maar woont nu hier dan daar *in verschillende dorpen in den wijden omtrek* van Utrecht. Daar werkt hij als timmermansknecht, maar steeds voor korten tijd, hoogstens voor een paar maanden achter elkaar: dan trekt hij weer naar elders. Zijn schuwheid verlaat hem niet, groeit tot *achterdocht*. Eens, als hij in een klein stadje aan het werk is, ziet hij een kennis het werk naderen en een oogenblik met den baas spreken. Die heeft kwaad van mij verteld, denkt N°. 24, en terstond gaat hij naar zijn baas en zegt dat hij weggaat: hij durft niet langer blijven. Ondanks zijn herhaalde wisseling van betrekking kan hij als regel met zijn losse karweien tamelijk zijn brood verdienen. Toch is het een schamel leven dat hij leidt: en uit behoefteigheid, niet uit neiging, tracht hij omstreeks zijn 31^e jaar voor den Indischen militairen dienst te teekenen. Dat mislukt, want hij wordt afgekeurd wegens spataren.

Zoo sukkelt N°. 24 de jaren door, hoe langer hoe ongeregelder wordend in zijn levenswijze. Aan den drank verslaafd: alleen nu en dan, als alles om hem heen naar zijn zin was, bleef hij een tijdlang vrij van drankmisbruik — maar zoodra er slechts het minste of geringste was dat hem hinderde verviel hij terstond weer in zijn hartstocht. Op zijn 35^e jaar wordt hij wegens openbare dronkenschap in 11^e herhaling veroordeeld tot 3 weken hechtenis en 3 maanden opzending naar een Rijkswerkinrichting. Het volgende jaar (hij is dan bijna 37) komt hij voor het eerst wegens misdrijf tegen den eigendom in handen der justitie. N°. 24 vertelt mij dat dit niet alleen zijn eerste gestrafte misdrijf is maar zijn eerste misdrijf überhaupt. Deze bewering klinkt minstens onwaarschijnlijk als we zien dat hij nu voor den rechter gedaagd wordt voor 5 misdrijven tegen den eigendom die hij in 10 dagen pleegt. Het is niet zeer waarschijnlijk dat hij zijn crimineele leven is aangevangen met een zoodanige activiteit. Echter: heel lang kan hij nog niet bezig zijn te stelen: want wél zou

zijn zwervend leven hem dikwijls goede gelegenheid gegeven hebben de ontdekking van zijn kleine misdrijven te verhinderen, maar daarentegen is de wijze van uitvoering zijner diefstallen een zoodanig onnoozele, dat jarenlange straffelooze criminaliteit voor hem een totale onmogelijkheid is te achten. We zullen dus *het begin van zijn criminaliteit tegen den eigendom omstreeks zijn 35^e jaar moeten stellen.*

De misdrijven waarvoor N°. 24 zich zijn eerste strafvervolgung op den hals haalt zijn de volgende. Vier ervan pleegt hij terwijl hij bij zijn ouders inwoont en, voorzoover ik kan nagaan, in een periode van werkeloosheid; dat wil dus zeggen: in een tijd dat hij leegloopt zonder arm te zijn. Op een morgen vraagt hij een stuk timmermansgereedschap ter leen en verpandt het voor 25 cent, die hij terstond verteert. Vier dagen later pleegt hij een oplichting, vermoedelijk (maar ik weet dit niet met zekerheid) in nuchteren toestand. In een geschreven stuk draagt hij een leverancier de levering van eenige goederen op, onmiddellijk aan den brenger van het briefje mee te geven. Hij onderteekent valschelijk met den naam van een vroegeren baas, in wiens dienst hij wel van genoemden leverancier op een dergelijk briefje goederen had moeten afhalen. N°. 24 durft echter niet zelf de aflevering te gaan eischen: daarvoor gebruikt hij drie andere mannen, leegloopers als hij zelf. De buit wordt onmiddellijk ver onder de waarde verkocht en de opbrengst (f 5.) dien zelfden dag verbrast. Het merkwaardigste van dit geval is dat het misdrijf met tamelijke voorzorg en beleid is uitgevoerd. Zijn helpers geeft N°. 24 handig een reden op waarom hij zelf niet de boodschap van zijn baas uitvoert en hij spoort hen aan vooral goede waar te eischen, want „anders heeft mijn baas er niets aan”. Bij den verkoop geeft hij ter beveiliging een valschen naam op, en om het verdachte zaakje een schijn van eerlijkheid te geven zegt hij niet voor zich zelf te handelen maar in opdracht van een derde dien hij noemt. Zijn drie andere misdrijven, die hij alle pleegt als hij min of meer onder den invloed van sterken drank verkeert, zijn volslagen onnoozel van uitvoering. Twee dagen na de beschreven oplichting loopt hij in den morgen door de stad — reeds licht beschonken. Hij komt voorbij een winkeluitstalling en grijpt daaraf een klein emmertje ter waarde van 38 cent. Dat wil hij

gaan verkoopen voor drankcenten, maar als dat niet gauw lukt geeft hij het weg. Een paar uur later kaapt hij een jas, ook weer van een winkeluitstalling, en beleent die voor f 1. (op valschen naam: dezelfde die hij bij de oplichting opgaf). Het geld wordt terstond verdronken. Voor deze verschillende misdrijven wordt hij geverbaliseerd en door de politie verhoord. Dat blijft zijn ouders niet onbekend, en zij, in krasse verontwaardiging, verbieden hem het huis. Gezonde reactie, maar niet practisch. Want nu is N°. 24 werkeloos en dakloos, zonder cent — blijkbaar verkeerend in een periode van bijzondere verslapping en van aanhoudende dronkenschap. Enkele dagen later, weer licht beschonken maar nog goed bewust van wat hij doet, steelt de hulpelooze om zich onderdak te veroveren. In den avond loopt hij een banketbakkerswinkel binnen, neemt een schotel met taartjes en loopt weg zonder groote haast, in de richting van een politiebureau. Terstond wordt hij gegrepen, op het bureau gebracht, en zijn dringend verzoek om in het Huis van Bewaring te worden opgenomen wordt vervuld op grond dat er waarlijk reden te over is om voor herhaling van het misdrijf te vreezen. Het proces levert weinig moeilijkheid op. Reeds bij de politie-verhooren over zijn eerste misdrijven, dus voordat hij zelf wenschte in de gevangenis een dak te vinden, bekende N°. 24 als een zwakke hulpelooze man bijna op de eerste vraag. In zijn antwoorden tijdens het verhoor door politie en justitie vinden we belangrijke gegevens ter beslissing van *de vraag in hoeverre de dronkenschap waarin hij tijdens 4 van de 5 genoemde misdrijven verkeerde zijn normale persoonlijkheid stoorde*. Het blijkt namelijk dat hij zich verschillende details dier misdrijven gansch niet meer herinneren kan. Voorgewend is deze gebrekkige herinnering niet, want ze blijkt alleen op ondergeschikte punten, de erkenning waarvan op de mate van zijn schuld buitendien niet den geringsten invloed kan hebben. Zoo weet hij b.v. niet meer precies in welken winkel hij een van zijn diefstallen pleegde; hij herinnert zich ook niet of hij twee door hem bekende misdrijven op denzelfden dag pleegde of op verschillende dagen. Enz. Alleen van de oplichting, die dan ook vermoedelijk in nuchteren staat begaan is, weet hij volkomen nauwkeurig rekenschap te geven. Uit deze geheugenstoornissen, die zich bij

hem omtrent zijn nuchtere daden niet voordoen, blijkt dat de mate van dronkenschap waarin hij tijdens het plegen der feiten verkeerde (althans: de invloed die de genoten drank op zijn persoon had) een vrij belangrijke moet geweest zijn. Hij wordt veroordeeld tot 8 maanden gevangenis.

Na zijn ontslag, midden in den winter van zijn 36^e jaar, trekt hij bij zijn ouders in huis. Bijna 4 maanden blijft hij buiten misdrijf. Veertien dagen zoekt hij te vergeefs naar werk: geen wonder in het ongunstige jaargetijde. Maar dan slaagt hij er toch in een patroon te vinden. In het begin gaat daar alles goed. Hij verdient een flink weekloon en drinkt niet. Maar als dat $\pm$ 3 maanden zonder stoornis geduurd heeft *worden de knechts op het werk onvriendelijk tegen hem* (vindt hij) en *dat werkt zoo deprimeerend op hem*, dat hij weer begint te drinken en zelfs na korten tijd van zijn patroon wegloopt. Nu is hij weer geheel aan lager wal. Hij *durft niet meer bij zijn ouders thuis te komen* omdat hij zijn werk heeft opgegeven. En hij gaat zwerven, nu hier dan daar in de stad overnachtend. Nu en dan werkt hij een dag. Uit moedeloosheid en onverschilligheid verkoopt hij zijn gereedschap — en zijn armoede is weldra ernstig genoeg om den verkoop van zijn weinige overtollige kledingstukken noodig te maken. Gelukkig wordt hij onder de armen gegrepen door het Genootschap tot Zedelijke verbetering van Gevangenen. Dat brengt hem onder dak in een volkslogement, voorziet hem van nieuw gereedschap en vindt voor hem werk dat binnen korten tijd zal ingaan. Hij is dus niet broodeloos of dakloos, ofschoon, zolang zijn betrekking nog niet aangevangen is, wél zonder geld en zonder bezigheid — en nog steeds in weinig opgeruimde stemming en zijn drankmisbruik voortzettend. Een paar dagen voordat hij op zijn werk zou komen steelt hij. Aldus: hij moet iemand spreken en gaat daartoe — de deur stond open — diens huis binnen. Hij roept, maar er blijkt niemand thuis te zijn. Dat verleidt hem (volgens eigen verklaring is hij min of meer dronken) uit den gang 2 jassen mee te nemen die hij terstond beleent voor f 1. De politie verbaliseert en verhoort hem. Dat komt zijn aanstaanden bazen ter oore, die nu weigeren hem in dienst te nemen. N°. 24, baloorig, koopt een stuk gereedschap dat hij op rekening laat stellen van den patroon

bij wien hij in dienst zou gekomen zijn, verkoopt het en verdrinkt de opbrengst. Tijdens het plegen van dezen diefstal is hij, voor zoover ik kan nagaan, nuchter. Ook voor dit misdrijf grijpt hem de politie, en, evenals bij zijn vorigen diefstal: N°. 24 bekent terstond en wordt losgelaten. Maar zijn omstandigheden zijn er niet op vooruit gegaan. Wel vindt hij een ander patroon, maar daar blijft hij slechts een dag of tien. Ruim 14 dagen na zijn vorigen diefstal (hij is nog werkeloos) loopt hij 's middags dronken door de stad. De drank heeft blijkbaar een zeer ontmoedigenden invloed op hem: zijn straatleven staat hem tegen: dan wil hij nog liever de gevangenis in. Van een winkeluitstalling waar hij toevallig voorbij komt neemt hij een paar schoenen en gaat daarmee in de richting van een politiebureau. Natuurlijk wordt hij gearresteerd, bekent terstond en uit zijn verlangen van opname in het Huis van Bewaring. Twee dagen later, opnieuw verhoord, heeft hij nog slechts een flauwe voorstelling van zijn misdrijf en herinnert zich ook volstrekt niet meer de moedeloze stemming die hem het motief voor zijn misdrijf gaf: nu heeft hij grooten spijt van zijn domheid — en wordt weer op vrije voeten gelaten. Het justitieel onderzoek gaat zijn gang en N°. 24 weet natuurlijk dat hij veroordeeld zal worden. Maar dat houdt den dronkaard niet van misdrijf terug. Hij komt heel weinig bij zijn ouders thuis, in de volgende weken en leidt zijn onzekere bestaan als vroeger. Vier weken na zijn vorigen diefstal, op den dag dat zijn veroordeeling zal worden uitgesproken, steelt hij in den morgen een jas die voor een winkel staat uitgestald en wordt het volgende oogenblik aangehouden. Uit het verhoor dat zijn arrestatie onmiddellijk volgt blijkt dat hij weer eenigszins dronken was maar nog wist wat hij deed. Hij bekent het feit, maar kan zich de details van het zeer korten tijd, hoogstens een of enkele uren geleden feit niet herinneren. Hij kan de hem voorgehouden jas niet met zekerheid als de gestolene herkennen, weet niet of hij hard of langzaam wegliep na den diefstal; herinnert zich niet waar precies hij is aangehouden en door wien hij naar het politiebureau gebracht werd. In twee vonnissen wordt N°. 24 voor zijn verschillende diefstallen veroordeeld tot resp. 6 maanden en 4 maanden gevangenis.

In het voorjaar (hij is bijna 40) wordt hij uit de gevan-

genis ontslagen. Spoedig vindt hij werk. En zoolang hij werk heeft drinkt hij niet. Maar *ze wantrouwen hem*, bij zijn nieuwen patroon, (vertelt hij mij) ze „zoeken” hem en weldra geven ze hem gedaan op de valsche¹⁾ beschuldiging dat hij uit de werkplaats gestolen heeft. Wat we reeds herhaaldelijk hebben zien gebeuren gebeurt ook nu: het ontslag, dat N°. 24 buitendien onrechtvaardig acht, bederft zijn gemoedsstemming ten eenenmale, breekt zijn weerstandsvermogen en doet hem zich bedrinken tot hij alles en alles wat hij bezit verdronken heeft. Nog vindt hij werk (het is in den nazomer) en nogmaals gaat alles een tijdlang goed. Hij is tevreden, want in den beginne heeft hij in hooge mate het vertrouwen van zijn patroon: dat voelt hij. Maar na korten tijd ontdekt hij — of meent hij te ontdekken — dat er ook in zijn nieuwen patroon *wantrouwen* tegen hem ontstaan is — en hij loopt terstond weg: van zijn werk af en de stad uit. Op de bonnefooi loopt hij naar Leerdam en vindt daar voor korten tijd werk. Loopt dan naar Gorkum en wordt vandaar door een werver meegenomen naar Hamburg — komt binnen kort weer terug te Utrecht, waar hij werk heeft „met vallen en opstaan”: los werk dus. Een vaste woonplaats heeft hij ook niet meer: soms woont hij bij zijn ouders, soms is hij zwervend. Ruim een jaar na zijn invrijheidstelling wordt hij weer op eenige misdrijven betrapt die hij alle pleegt in een zwerfperiode. Op een middag leent hij een stuk gereedschap dat hij onmiddellijk verkoopt voor 15 cent die hij in drank omzet. Een misdrijf voor 15 cent! Vier dagen later zelfde feit: leening en verkoop van gereedschap — nu voor 30 cent. Volgenden dag: waarschijnlijk een diefstal van gereedschap²⁾. Zijn vonnis luidt: 3 maanden gevangenis.

Vijf maanden na zijn invrijheidstelling — hij woont niet bij zijn ouders en werkt niet op dat oogenblik — wordt hij weer op eenige diefstallen betrapt. Op een avond (het is nog licht) neemt hij een werktrapje dat een dienstmeisje voor het huis heeft laten staan. Een paar dagen later, in den middag N.B., gaat hij een werkplaats binnen en steelt daar een paar schoenen,

1) Valsch volgens verklaring van N°. 24 zelf: mij is van dit geval niets bekend.

2) Hiervoor is hij niet gestraft.

die hij onmiddellijk voor een paar borrels verpand. Ditmaal wordt hij veroordeeld tot 1 jaar gevangenis. Het merkwaardige van dit proces is dat hij nu voor het eerst niet bekend maar zijn onschuld tracht te bewijzen door aanroeping van den grooten onbekende van wien hij de gestolen voorwerpen ten verkoop zou gekregen hebben. N°. 24 voert deze verdediging, zooals zijn aard is, op zwakke wijze, nu eens bekennd dan zich verschuilend achter den onbekende. Maar uit het feit dat hij deze defensieve houding tracht aan te nemen — hij heeft die natuurlijk niet zelf bedacht en het is een gewone wijze van verweer der meer ervaren misdadigers — kunnen we concluderen dat N°. 24 in den laatsten tijd, en nu voor het eerst, met meer crimineele kringen in aanraking gekomen is.

Na afloop van zijn straf begint het laatste bedrijf van zijn leven. We nemen een duidelijk gemarkeerde, maar lang en langzaam voorbereide verergering in zijn toestand waar. Na zijn ontslag werkt hij bijna niet meer: er is geen sprake meer van dat hij als knecht bij een baas in dienst komt. Dank zijn vakbekwaamheid heeft hij tot zijn 40^e jaar ongeveer werk als timmermansknecht kunnen vinden. Maar nu, na opnieuw 2 jaren, grotendeels doorgebracht in de gevangenis en deels zwervend en drinkend — nu, op zijn 42^e jaar is daar geen kans meer op. Enkele losse karweitjes verricht hij nog — maar dan *geeft hij den arbeid op*, koopt wat negotie en loopt daarmee het land in den omtrek van Utrecht af. Zijn handeltje is hem slechts bedekking van zijn bedelarij. De nachten brengt hij dikwijls in hooibergen door: hij is volslagen *vagebond* geworden. Hij heeft een bijnaam die waarschijnlijk uit zijn lateren tijd stamt — een spotnaam, waarschijnlijk uitgevonden door menschen die hem dikwijls in dronkenschap op straat zagen, mopperend tegen zichzelf en anderen. Het gaat hem slecht en slechter. Zijn drankmisbruik wordt nog heviger en bezorgt hem weldra nog een veroordeeling tot 3 weken hechtenis wegens openbare dronkenschap. Vier maanden na zijn invrijheidstelling begaat hij in toestand van tamelijke dronkenschap een *misdrif tegen de zeden* met een meisje onder 16 jaar. Niet met geweld. De omstandigheden van het misdrijf bewijzen hoezeer drankmisbruik N°. 24 beïnvloed had. Het is klaarlichte dag als hij het meisje ontmoet; op den openbaren weg omhelst hij haar

en pleegt dan zijn misdrijf op een plaats die slechts enkele meters van den openbaren weg verwijderd is — waar hij dan ook betrapt wordt.

Hij wordt veroordeeld tot 1 jaar gevangenis. Tijdens deze straf sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij bijna 44 jaar.

Opmerkingen.

Aetiologie. Omstandigheden (behalve die uitsluitend aan N°. 24 zelf te wijten zijn) op geen enkel belangrijk punt ongunstig. Opvoeding goed. Finantieele toestand in het ouderlijk huis bevredigend.

Aanleg. Geen spijbelaar. Op school niet lastig. Geen nachtelijk zwerver. Tot zijn 20^e jaar vrij geregeld in zijn werk — daarna vrij dikwijls van zijn patroons weglopend: soms geheel willekeurig, soms uit schuwheid, n.l. als hij vreest na een dag van dronkenschap boos te zullen worden aangekeken door zijn baas, of als hij (zonder reden) denkt dat zijn patroon of zijn medeknechts hem wantrouwen of onvriendelijk tegen hem zijn. Drankmisbruik sinds zijn 20^e jaar — weldra zeer ernstig.

De *hoofdpijnen* van het leven van N°. 24 zijn de volgende. Ordelijke jeugd, die door geen enkel bijzonder verschijnsel, speciaal niet door ongedurigheid gekenmerkt wordt en die geen criminaliteit op lateren leeftijd verwachten doet. Omstreeks 20^e jaar verandering: er vertoont zich ongedurigheid en hij begint misbruik van sterken drank te maken. In den loop der volgende jaren zien we de persoonlijkheid van N°. 24 achteruitgaan: door zijn drankmisbruik, moeten we aannemen. Hij wordt meer en meer ongedurig; hij vertoont een toenemende achterdocht, die ten slotte zoo ernstig is dat ze nauwelijks meer geheel normaal geacht kan worden; zijn intellectueele vermogens worden zeer beschadigd (zie bl. 378) en ook tegen zijn drink-hartstocht blijkt hij steeds minder weerstand te bezitten: hij wordt steeds verslaafder dronkaard. Gedeeltelijk door dezen achteruitgang van den persoon, gedeeltelijk ook omdat hij om zijn drankmisbruik uitgestooten wordt, vervalt zijn maatschappelijk bestaan: zijn betrekkingen worden steeds onvaster en van korter duur, daarna vervalt hij in karweiwerk en ten slotte kan hij in zijn vak niets meer

te doen krijgen en zoekt hij in bedel-negotie een kostwinning; den band met zijn familie breekt hij uit schuwheid; hij heeft geen vaste woonplaats meer, leeft eerst in de stad in logementjes, of heeft een aanhoudend wisselende woonplaats in verschillende dorpjes en stadjes in den omtrek van de stad waar hij thuis is, en ten slotte (op zijn 42^e jaar) gaat hij een geheel zwervend leven leiden, wordt vagebond — maar waagt zich weer niet uit de buurt waar hij bekend is. Op zijn 35^e jaar begint zijn criminaliteit tegen den eigendom. Op zijn 42^e jaar pleegt hij een misdrijf tegen de zeden met een meisje onder de 16 jaar.

Dat zijn de hoofdlijnen. *Een vraag is* (ik zal haar niet oplossen) of de ongedurigheid waarvan we omstreeks het 20^e jaar van N°. 24 den aanvang constateerden reeds gevolg is van zijn drankmisbruik dat in dienzelfden tijd ontstaat — of dat zoowel zijn beginnende ongedurigheid als zijn drankmisbruik symptomen zijn (aanvankelijk zonder oorzakelijk verband met elkaar) van een verandering die in hem heeft plaats gevonden. Het laatste schijnt waarschijnlijker — ook als we letten op N°. 22 bij wien zich ook ongeregeldheid vertoont na jaren van tamelijke ordelijkheid en eenigen tijd *daarna* drankmisbruik ¹⁾. Later is stellig wel drankmisbruik de voornaamste oorzaak van de verergering van zijn ongedurigheid.

Wat zijn nu de oorzaken dat N°. 24 op 35 jarigen leeftijd vervalt tot criminaliteit tegen den eigendom?

Drankmisbruik vrijwel de eenige oorzaak. Hoe?

Acuut drankmisbruik. Van zijn 13 misdrijven tegen den eigendom die mij bekend zijn pleegde hij er 6 zeker in dronkenschap, in 2 gevallen was hij vrij zeker nuchter terwijl mij in 5 gevallen zijn toestand onbekend is. Verreweg de meerderheid van zijn misdrijven ²⁾ beging hij dus onder den invloed van sterken drank. En, zooals we in de biografie zagen: drank heeft een sterk veranderenden invloed op zijn persoonlijkheid. Misdrijven

1) N°. 22 en N°. 24 zijn waarschijnlijk wel zeer verscheiden patienten, maar wellicht is het toch niet onmogelijk dat ze dezen algemeenen gang van verschijnselen gemeen hebben: een verandering in den persoon, eerst merkbaar aan ongedurigheid, daarna (of gelijktijdig daarmee) aan drankmisbruik.

2) Van de 5 gevallen met toestand onbekend de helft als diefstal in roes geteld.

in roes mogen we dus bij N°. 24 wel in groote hoofdzaak op rekening van den drank stellen.

Zeven van zijn misdrijven pleegde hij met het eenige doel zich drank te verschaffen. In 4 gevallen is mij het doel onbekend en tweemaal stal hij om in de gevangenis te komen. Ook deze 7 misdrijven moeten dus geheel op rekening van zijn drankzucht gesteld worden.

Van de 13 misdrijven zijn er minstens 11 ¹⁾ die of in roes gepleegd zijn of die tot eenig doel hadden drank te kunnen koopen. Er blijven dus slechts twee gevallen over waarop de overwegende invloed van drankzucht althans niet vaststaat. ²⁾

Zoo schijnt het acute drankmisbruik als eenige misdrijf-verwekkende kracht vastgesteld te zijn. Het bewijs is echter valsch — want berustend op onvolledige waarneming. Als we b.v. ons er toe zetten den *invloed van werkeloosheid en van armoede* te onderzoeken dan schijnt het aanvankelijk dat we ook deze beide als de voornaamste oorzaken van N°. 24's misdadigheid moeten beschouwen. Immers: al zijn misdrijven pleegde hij in perioden van werkeloosheid. En wel: 4 terwijl hij thuis woonde, dus leegliep zonder arm te zijn, maar ook zonder geld voor drank te hebben; en 9 terwijl hij niet bij zijn ouders inwoonde d. w. z. in armoede.

Het verband tusschen werkeloosheid en armoede en de misdadigheid van N°. 24 is echter niet zoo eenvoudig als het volgens deze opsomming schijnt te zijn. Dat vermoeden we reeds als we zien dat zijn gezamenlijke misdrijven hem slechts juist f 11. opbrachten en dat de 6 misdrijven waarvan we niet drank als doel hebben kunnen constateeren slechts f 3,05 opleverden. Het lijkt eenigszins hopeloos werk zich zijn levensonderhoud bij elkaar te stelen met 50-cents misdrijven. En deze 6 misdrijven die mogelijkerwijze noodmisdrijven zouden kunnen zijn pleegt hij bijna alle ³⁾ in dronkenschap. Dat wil zeggen: zijn behoefte op

1) Gevallen met toestand of doel onbekend niet meegerekend, gevallen in roes gepleegd en tevens drank tot doel hebbend telkens voor 1 gerekend.

2) En zelfs hiervan is althans 1 feit hoogst waarschijnlijk gepleegd om drank te kunnen koopen: verduistering op zijn 40e jaar die hem 30 cent opbrengt. Van het andere feit zijn mij omstandigheden en wijze van besteding geheel onbekend.

3) Minstens 4 ervan, waarschijnlijk meer.

zichzelf is hem geen voldoende oorzaak van misdrijf. Als hij nuchter is weet hij zich op eerlijke wijze toch een schamel levensonderhoud bij elkaar te halen. *Behoeftigheid dwingt hem niet tot diefstal uit nood, maar is hoogstens in verband met dronkenschap mede-oorzaak van misdrijf*¹⁾. *Werkeloosheid* werkt voor N°. 24 criminogeen omdat ze behoeftigheid meebrengt. Maar ook op andere wijze: want ook als hij bij zijn ouders inwoont (zie zijn 4 misdrijven op zijn 35^e jaar) en dus niet voor zijn levensonderhoud heeft te zorgen, steelt hij als hij buiten werk is. Dat moet hiervan het gevolg zijn: óf van den verslappenden invloed van lediggang, die zijn weerstand zoowel tegen misdadige neiging en verleiding als tegen drinkneiging zwakker maakt; — óf van het feit dat hij, zonder inkomsten, geen geld heeft om drank te koopen. Waarschijnlijk werken beide invloeden samen, — en hebben met hun beide sterker misdrijf-wekkende kracht dan de zorg voor het noodigste levensonderhoud, die van werkeloosheid het eenvoudigste en meest criminogene gevolg schijnt.

Ten slotte moet bedacht worden dat ook werkeloosheid en armoede (en haar criminogene kracht) in het leven van N°. 24 uitsluitend gevolgen zijn van drankmisbruik.

Chronisch drankmisbruik is, zooals we reeds zagen, voor N°. 24 oorzaak van misdrijf door ontbinding van zijn economisch bestaan en van zijn familieleven. En tevens door een *vernietigenden invloed op den persoon*. We zagen den achteruitgang van zijn intellectueele vermogens, zijn toenemende ongedurigheid enz. Maar ook zijn *weerstandsvermogen* tegen crimineele neiging en verleiding moet *geleidelijk zeer verminderd* zijn. Dat blijkt hieruit. Tusschen zijn 20^e en 35^e jaar is hij dikwijls dronken, dikwijls werkeloos en (sinds zijn 26^e jaar) ook dikwijls zonder tehuis in de ouderlijke woning d. w. z. dikwijls arm. Herhaaldelijk werken dus tegelijkertijd op hem alle krachten die na zijn 35^e jaar voor hem meer dan voldoende oorzaak van misdrijf en terugval zijn. Maar voor zijn 35e jaar blijft hij onder de inwerking van precies dezelfde krachten eerlijk. Een verandering in den

1) Ook de beide diefstallen die hij pleegde om in de gevangenis te komen zijn nog meer dronkemansmisdrijven dan diefstallen uit nood. In beide gevallen was hij dronken en in één geval hebben we zelfs kunnen constateeren dat hij *door zijn dronkenschap* tijdelijk in een toestand van bijzondere moedeloosheid verkeerde.

persoon (waarschijnlijk: verwording door 15 jaar chronisch drankmisbruik) moet de reden zijn van deze zeer veranderde reactie op dezelfde prikkels.

De drank in velerlei werking is dus voor N°. 24 de *eenige oorzaak* van alle misdadigheid. *Bestrijding van zijn drankmisbruik is het eenige middel dat tegen zijn criminaliteit kan aangewend worden.* Hoe die bestrijding moet gebeuren zal ik niet beslissen. Alleen schijnt uit de biografie de conclusie gerechtvaardigd dat gevangenisstraffen niet het meest geschikte, althans geen voldoende geneesmiddel zijn. Te minder, als deze medicijn begint te worden toegediend in een tijd wanneer de patient door 15 jaar drankmisbruik zich reeds bedorven heeft.

Een parallel. Het zijn dikwijls dezelfde omstandigheden (door eigen toedoen veroorzaakte) die oorzaak van (toenemend) drankmisbruik zijn en van terugval in misdadigheid. Dat zijn, meer dan de omstandigheden die materiele nood teweegbrengen, die welke een stemming van onverschilligheid en moedeloosheid produceeren. Bij N°. 24 vonden we b.v. zijn gedeprimeerdheid over een onvriendelijke behandeling door mede-knechts, zijn schaamte over zijn eerste hechtenisstraf, zijn moreele verslapping door lediggang, als zoovele oorzaken van verergering in zijn drankmisbruik. Soortgelijke omstandigheden troffen we herhaaldelijk als recidive-oorzaak aan. Uit dezelfde toestanden van moreele depressie ontstaan recidive, en, bij daartoe aangelegde personen, verergering van alcoholisme.

Classificatie: zuiver dronkaard-dief. Drank de eenige oorzaak van zijn misdadigheid. In aanleg, en in eerlijken en misdadigen levensloop met de andere dronkaard-dieven (N°. 23, N°. 25) uit mijn materiaal in hoofdzaak overeenkomend.

Nº. 25.

Leeftijd tijdens onderzoek: 55 jaar.

Veroordeelingen:

	43 jaar	diefstal	1 maand.
	44 „	diefstal	3 maanden. }
	45 „	diefstal	6 maanden. }
	46 „	diefstal	1 jaar.
	48 „	diefstal (met braak)	1½ jaar.
	51 „	diefstal	4 maanden.
(bijna)	52 „	diefstal	9 maanden.
	53 „	diefstal	6 maanden. }
	53 „	diefstal	7 maanden. }
	55 „	diefstal (met braak)	1½ jaar.

Abnormaliteiten van zijn ouders of andere bloedverwanten zijn hem niet bekend. Evenmin *criminaliteit* ¹⁾.

Ook *zichzelf* acht hij geheel normaal. Hij is echter zwak en is veel ziek geweest. Op zijn 23^e jaar valt hij uit den kap van een in aanbouw zijnd huis, maar ondervindt daarvan geen slechte gevolgen. Hij kan weinig sterken drank verdragen: na 3 borrels praat hij al zotteklap. Hij is dronkaard. Dat was hij reeds op 35 jarigen leeftijd — misschien nog veel eerder ²⁾. Als hij een paar borrels gedronken heeft (doorgaans uit moedeloosheid, zegt hij) dan „hunkert” hij naar meer: hij drinkt zich dronken. Den volgenden dag voelt hij zich ellendig: dan koopt hij drank in

1) Ik heb hierover uit andere bron geen nadere inlichtingen kunnen krijgen: het ouderlijk huis en het gezin van Nº. 25 zelf zijn reeds vrijwel uitgestorven.

2) Nº. 25 zelf stelt het begin van zijn drankmisbruik op zijn 44^e jaar. Uit verschillende andere gegevens kan ik het misbruik reeds op zijn 35^e als bestaande bewijzen. Van vòòr dien tijd bezit ik geen zekere gegevens.

plaats van brood. Zoo drinkt hij dagen lang door: en om geld voor drank te hebben laat hij zijn gezin gebrek lijden, verkoopt hij zijn huisraad en steelt.

Het *intellect* van N°. 25 is blijkbaar goed in orde ¹⁾. Hij praat helder. En ook zijn geheugen laat aan kracht en precisie weinig te wenschen over. Het eenige bezwaar is dat zijn gevoel de juiste werking van zijn hoofd fausseert. N°. 25 heeft groot medelijden met zichzelf en is tot tranen toe geroerd over zijn ongelukkig lot. Dit medelijden schijnt mij de oorzaak waarom hij verschillende feiten en toestanden uit zijn leven niet meer geheel juist ziet. Hij heeft zich daarvan een voorstelling gemaakt — en volgens mijn overtuiging volkomen te goeder trouw — waarin hij zelf verschijnt niet altijd als een beter mensch dan hij werkelijk was, maar als een meer door het ongeluk vervolgd. Ik geloof dat hij bedoelde in al zijn inlichtingen geheel betrouwbaar te zijn: hij doet ook nooit pogingen zijn schuld te ontkennen. En zijn mededeelingen zijn ook zeer precies en volledig — behalve op de punten waar zijn innig medelijden met zichzelf aanknooping vindt. Bijvoorbeeld aldus. Hij is overtuigd dat de dood van zijn zeer geliefde eerste vrouw de oorzaak van al zijn ellende is, dat zijn verdriet daarover de eenige oorzaak van drankmisbruik en diefstal is geweest. Nauwlijks waren we ons gesprek begonnen of hij zegt: „de oorzaak vraagt u: dat was na mijn vrouws dood” enz. Ongetwijfeld is dat sterfgeval zeer noodlottig voor hem geweest. Maar het is een sentimenteele phantasie dit verlies als begin en eenige oorzaak van zijn ondergang te beschouwen: want reeds tijdens zijn huwelijk dronk hij zwaar en liet zijn vrouw daardoor soms gebrek lijden (dat geloof ik niet en dat ontkent hij met verontwaardiging) en nog korten tijd voor den dood van zijn vrouw begaat hij zijn eersten diefstal.

Levensbeschrijving.

Wettig. Jongste kind. Geboren te Amsterdam. Kort na zijn geboorte verhuizen zijn ouders naar Haarlem. Daar woont hij het grootste deel van zijn leven.

1) Een telkaart van de politie noemt zijn verstandelijke ontwikkeling „normaal of zelfs goed.”

Zijn vader was turfboer en had een goed bestaan. Door bedrog van een vriend verliest hij zijn schuit en sinds dien moet hij in knechtsbetrekking. Deze vermindering van welvaart vindt plaats als N°. 25 ongeveer 11 jaar is. De verdiensten van het gezin zijn dan: f 5 per week van den man en buitendien een paar gulden die de vrouw met wasschen verdient. Dat is geen rijkdom, maar het is een vast inkomen en het gezin is klein. N°. 25 is de jongste van 12 broers en zusters. Maar in den tijd dat de inkomsten zoo sterk verminderden waren de kinderen hetzij al uit huis hetzij reeds gestorven: N°. 25 was nog slechts met 1 broer thuis. Hij bracht dus zijn jeugd door, *aanvankelijk in betrekkelijke welvaart, later in zeer bekrompen omstandigheden* — nooit in armoede. Hij heeft een vriendelijke herinnering aan zijn ouderlijk huis. *De verhouding tot zijn ouders was uitstekend.*

Zijn schooljaren geven niets bijzonders te zien. Hij bezoekt een particuliere lagere school van zijn 6^e tot zijn $\pm$ 12^e jaar. Hij is *niet lastig, maakt zich niet schuldig aan schoolverzuim* en kan goed mee — zoodat hij op zijn 12^e jaar de school ten einde is ¹⁾. Aan stelen denkt hij niet.

Op zijn 12^e jaar wordt hij krullejongen. Blijft 4 jaar bij denzelfden baas zonder dat hem iets geleerd wordt. Dan zegt hij met goedvinden van zijn ouders, zijn patroon vaarwel en zoekt een anderen dienst waarin hij wat leeren zal. Van 16—19 jaar is hij bij verschillende kleine bazen aan het werk, nu en dan wisselend omdat alzijdige vakkennis niet van éen baas kan verkregen worden ²⁾. *Nooit is hij van een baas weggelopen* — en als hij veranderde dan was het steeds krachtens wel overwogen besluit en met volle instemming, dikwijls op aanraden van den tegenwoordigen patroon. Hij had steeds *veel plezier in zijn vak*.

Totnutoe heeft hij bij zijn ouders thuis gewoond. Dat verandert nu. Op zijn 19^e jaar verstaat hij vrij wat van zijn vak (al is hij nog niet volleerd) en wordt als knecht aange-

1) De school bestaat niet meer zoodat controle onmogelijk was. Zie ook noot bl. 395.

2) Dit is hoogstwaarschijnlijk geen voorwendsel. Was hij herhaaldelijk weggelopen, zooals we dat bij a. s. beroepsdieven zien, dan zou hij ook stellig niet een zoo bekwaam vakman geworden zijn.

nomen. In de nu volgende jaren *werkt hij op de groote karweien in verschillende plaatsen*, (dat is het beste voor een jongen, vertelt hij mij) steeds nieuw werk vindend op recommendatie van zijn vorigen patroon. Gewoonlijk gaat hij, als de karwei ten einde is, naar een ander werk, maar enkele malen blijft hij wat langer, eens tot 2 jaar toe in denzelfden dienst. Het is een goede tijd voor hem: hij is nooit werkeloos, drinkt niet (zegt hij) en verdient $\pm f 11$ per week waarvan hij langzamerhand *een spaarpot van f 250* maakt. Al dien tijd woont hij in verschillende kosthuizen. Na zijn $\pm 23^e$ jaar schijnt hij het karweiwerken opgegeven te hebben en bindt hij zich in vastere betrekkingen. Ik vind althans onder verscheiden bazen een drietal in drie verschillende plaatsen waar hij achtereenvolgens 1, 2 en 5 à 6 jaar in dienst blijft. Langduriger dienstverband dus, maar *nog steeds wisseling van woonplaats*.

Aan het einde van deze periode is hij ± 32 jaar. N°. 25 zelf verklaart dat zijn leven totnutoe ordelijk was. Daarvan moge waar zijn wat wil, maar dat staat wel vast dat hij, indien al buitensporig, toch op gematigde wijze buitensporig was. Iemand die betrekkelijk zoolang bij eenzelfde baas kan blijven, iemand die een spaarpot maakt kan niet een zeer onordelijk leven lijden. Van criminaliteit nog geen quaestie.

Op zijn 32^e jaar trouwt hij. Zij was een beste knappe vrouw, vertelt hij mij. Hun huwelijktijd was gelukkig en een tijd van welvaart. Hij is aangedaan als hij van zijn huiselijk geluk en vrede vertelt. Ik heb echter reden te denken dat N°. 25 zijn vrouw minder gelukkig maakte dan zij hem. Want reeds eenige jaren na de sluiting van zijn huwelijk vind ik afdoende aanwijzingen van vrij ernstig drankmisbruik. Dat wordt erger en erger. In zijn werk stoort hem dit betrekkelijk nog niet erg, want daar hij een uitstekend vakman is behoeft hij bijna nooit werkeloos te zijn. Eenmaal werkt hij nog ± 5 jaar bij eenzelfde patroon. Maar dan wordt het te gek: en geen patroon kan hem meer lang in dienst houden. De ontbinding van zijn bestaan begint. Zijn vrouw en kind laat hij dikwijls armoede lijden als hij zijn loon voor drank besteed heeft. Soms verkoopt hij het huisraad en verdrinkt de opbrengst.

Nog bij het leven van zijn vrouw, op zijn 43^e jaar, *valt hij*

voor de eerste maal tot misdrijf. Zijn omstandigheden zijn gunstig. Hij heeft sinds 5 maanden vast werk en zijn loon bedraagt 's winters ongeveer *f* 9., 's zomers *f* 12. Op een dag is hij dronken en zijn geld is op. Hij wil meer drank en steelt lood dat in zijn werkplaats bewaard werd. Een onnoozele diefstal, weinig profijtelijk en op naieve wijze uitgevoerd: hij verkoopt het lood op eigen naam voor nog geen *f* 2. De opbrengst wordt aan drank verteerd. Zijn straf is 1 maand.

Korten tijd na dit eerste misdrijf *sterft zijn vrouw*. Dat wordt voor hem niet de oorzaak van zijn ondergang, want die is reeds lang begonnen en blijkbaar een heel eind gevorderd: jarenlang drankmisbruik, korte betrekkingen, huisraad verkoopen, stelen. Maar nu wordt alles veel erger. Als hij 's avonds thuis komt van zijn werk vindt hij het huis leeg en „weet niet waar naar toe”. Hij wil niet in het leege huis blijven zitten en gaat naar de kroeg. Zijn drankmisbruik wordt steeds ernstiger en hij wordt geregeld maandaghouder. Dat kost hem weldra zijn betrekking — en sedert dit oogenblik heeft hij nooit meer vast werk: zijn drankmisbruik verhindert dat, en daarbij komt weldra *de last van verschillende veroordeelingen* wegens diefstal. Steeds opnieuw moet hij weer werk zoeken. Is hij korten tijd in betrekking dan is er allicht een verrader onder de knechts die zijn baas inlicht. Of een knecht zegt openlijk, in bijzijn van anderen, dat N°. 25 een dief is. Dan voelt hij zich ontdekt en beschaamd en wil en „*durft niet meer op het werk terugkomen*”. Dan begint weer een nieuwe tocht: hij „defileert” steeds weer langs de verschillende bazen. Bij velen krijgt hij een weigering — en bij dezen komt hij niet meer terug, want „bedelen en soebatten doet hij niet en *durft hij niet*”. Na zoo'n langen vruchtelozen dag is hij moe en moedeloos en baloorig. Hij heeft geen huis en geen familie waar hij rusten kan. Hij wil de moedeloosheid niet meer. Dan gaat hij naar de kroeg om „*couragewater*” te drinken. Dat is een goed woord, zegt hij, want zòò is het. Dagen achter elkaar blijft hij dan onder water. Het meeste drinkt hij zoo in tijden van ontmoedigende werkeloosheid. Maar ook aan het einde van een arbeidsweek bij de loonbetaling in een kroeg is hem de verleiding dikwijls te sterk. Een dagelijksch drinker is hij echter niet. Soms is hij

geruimen tijd zonder — om dan weer plotseling dagen lang dronken te zijn.

Werkeloosheid bevordert zijn drankmisbruik en drankmisbruik maakt hem werkeloos. In het vervolg is hij 's winters *geregeld zonder werk*. En hij is er de man niet naar om er zich met kracht en brutaliteit door te slaan. Hij probeert wel verschillende kostwinninkjes maar hij deugt daarvoor niet. Eens loopt hij met de turfkar: maar daarvoor is hij niet geschikt want hij „*durft niet*” te *schreeuwen*. Na den dood van zijn vrouw blijft hij korten tijd in eigen huis, woont dan eenige weken bij zijn broer, maar vervalt spoedig tot de ongeregelde woning in kosthuizen, en zelfs in slaapsteden en kleine logementjes.

Het kan geen verwondering baren dat dit ongeregelde, dikwijls ledige, dikwijls armoedige en dikwijls dronken bestaen N°. 25 herhaaldelijk tot misdrijf voert.

Korten tijd na den dood van zijn vrouw, 3 maanden na het einde van zijn eerste gevangenisstraf, steelt hij gereedschap uit een in aanbouw zijnd huis waar hij tot korten tijd te voren gewerkt heeft. Hij is sinds enkele dagen werkeloos. De plaats van het misdrijf is een dorp in de buurt van Haarlem. Hij wordt veroordeeld tot 3 maanden. Het blijkt tevens dat hij zich reeds aan meerdere diefstallen heeft schuldig gemaakt, want hij staat bekend als de „gereedschapsdief”.

Zeven maanden lang weet hij zich aan de executie van dit vonnis te onttrekken. In dien tijd werkt hij op verschillende dorpen in den omtrek van Haarlem. Ten slotte wordt hij weer gegrepen voor een diefstal. Op den dag van het misdrijf wordt hij wegens wangedrag ontslagen van zijn werk (aan een in aanbouw zijnde villa) — en bij zijn vertrek neemt hij gereedschap van een kameraad mee. Een opkooper koopt den buit voor f 1. Twee dagen later heeft N°. 25 blijkbaar *berouw* en vraagt den opkooper het gestolen goed te bewaren, dan zal hij het voor f 2,50 terugkopen. Zoover komt het echter niet en hij wordt veroordeeld tot 6 maanden. Hij is blijkbaar aan lager wal in dezen tijd: is zonder vaste woonplaats, slaapt in verschillende slaapsteden en zit diep in de schuld.

Bij zijn ontslag uit de gevangenis is hij bijna 46 jaar oud. Negen maanden later vind ik hem werkende op een dorp tusschen

Haarlem en Leiden. Op een dag verlaat hij het werk met medeneming van vreemd gereedschap. Terstond verkoopt hij eigen en gestolen werktuigen voor $\pm f$ 4. Hij is er treurig aan toe in dezen tijd. Hij zwerft van de eene slaapstee naar de andere en krijgt van een familielid nu en dan wat te eten. In de dagen na zijn misdrijf vraagt hij een paar malen om nachtverblijf aan de politie. Na den diefstal drinkt hij zich dronken. Maar de drankzucht houdt hem vast. Het gevolg is: nog twee diefstallen, de eerste van een paar stuk gereedschap uit een in verbouw zijnd huis, de tweede van een ladder. Dat brengt hem 70 c. + 80 c. op. Stal hij uit armoede? Neen: hij was wel arm maar stal uit drankzucht. Dat bekent hij zelf. Dat blijkt ook uit het feit dat de heele opbrengst van zijn diefstallen aan drank verteerd wordt. Dat is ook waarschijnlijk uit de omstandigheid dat hij tijdens zijn twee laatste misdrijven werk had gevonden dat binnen 2 of 3 dagen zou aanvangen. Ook ditmaal heeft N°. 25 *weldra berouw* van zijn misdrijf: bewijs dat hij alleen een dronkaard is en nauwelijks dief genoemd kan worden. Den dag na den laatsten van deze reeks diefstallen leent hij eenig geld en koopt daarmee zooveel mogelijk van het gestolene terug. Hij begeeft zich terstond op weg om de gestolen voorwerpen op de oude plaats terug te brengen — een voornemen dat alleen door zijn arrestatie op het uiterste oogenblik verijdeld wordt.

Deze poging tot herstel van zijn misdadigheid baat hem echter weinig, want zijn vonnis is ditmaal 1 jaar gevangenis.

Na zijn invrijheidstelling gaat het hem nog slechter dan vroeger. Hij is zoo ongelukkig te hertrouwen met een weduwe met wie hij weldra in de heftigste oneenigheid leeft. Ze is, volgens beschrijving van N°. 25, eigenlijk een halve krankzinnige die soms redeloos den halven nacht achter elkaar ligt te vloeken. Zijn ongeluk doet hem in alle opzichten nog dieper zinken, vertelt hij mij. Dat wordt geïllustreerd door een nieuwe reeks van diefstallen, 11 maanden na zijn ontslag uit de gevangenis. Weer is hij buiten werk en hij drinkt. Drie dagen achterelkaar steelt hij gereedschap uit eenzelfde loods — ditmaal met braak. De opbrengst (60 cent + f 1,25 + 85 cent) wordt grootendeels aan drank verteerd. Straf $1\frac{1}{2}$ jaar.

Volgende feit: bijna 1 jaar na zijn ontslag uit de gevangenis,

gereedschapsdiefstal, in een stadje waar ik hem tot nu toe nog niet aantrof. Straf 4 maanden.

Volgende feit: ongeveer een maand na zijn invrijheidstelling, diefstal van gereedschap in hetzelfde stadje waar het vorige feit gepleegd werd. Vonnis 9 maanden.

Volgende feitenreeks: 7 maanden na afloop van zijn laatsten straftijd. Hij is werkeloos en zonder vaste woonplaats, zwervend van de eene slaapstee naar de andere. Binnen een maand worden een achttal diefstallen van hem ontdekt, alle in toestand van meerdere of mindere dronkenschap begaan. Zeven van deze misdrijven zijn gereedschapsdiefstallen. De achtste maal loopt hij op een laten wintermiddag door de stad, komt langs een confectiewinkel, grijpt in het voorbijgaan een damesmantel met de buste waarop ze geëtaleerd staat — en loopt met zijn zwaren buit beladen hard weg: precies dezelfde onnoozele inval die we ook in het dronken hoofd van N°. 24 hebben zien opkomen: hij grijpt wat toevallig onder het bereik van zijn handen komt. De buit van deze 8 misdrijven verkoopt hij: steeds op eigen naam, voor nog geen f 6. In twee vonnissen wordt hij veroordeeld tot 6 + 7 maanden gevangenis.

Na zijn invrijheidstelling, in het voorjaar, gelukt het hem weer werk te krijgen tegen f 13,40 per week. Dat is een bijzonder verschijnsel. Hij is nu 55 jaar en een veeljarig dronkaard — vertoont gevolgen van zijn drankmisbruik in de ongeregelde en inzinking van zijn bestaan: is zwervend tusschen kleine logementjes, de plaats zijner inwoning ook herhaaldelijk wisselend. Maar nog heeft de drank niet zoozeer zijn persoon aangetast of hij kan, geholpen door zijn vakbekwaamheid maar gehinderd door den last van talrijke veroordeelingen, althans 's zomers gewoonlijk nog los werk in zijn vak vinden. Ook nu vindt hij werk — ditmaal aan een timmerfabriek. Een tijdlang gedraagt hij zich uitstekend, en zijn baas getuigt van hem dat hij is „oppassend, vlijtig, zeer beleefd, zegt geen onvertogen woord.” In die weken woont hij weer in een kosthuis — schijnt dus gereclasseerd. Maar zijn werk houdt op (of hij wordt ontslagen, dat weet ik niet). Zijn kostbaas zet hem het huis uit omdat hij „de laatste dagen aan het drinken is” — en N°. 25 ligt weer. Enkele dagen na zijn ontslag begaat hij, weer in

toestand van halve dronkenschap, twee gereedschapsdiefstallen (eenmaal met braak) uit villas die in aanbouw zijn en waar hij eenigen tijd gewerkt heeft. Hij verkoopt den buit voor f 1,50. Twee dagen later *heeft hij weer spijt*, bekent den opkooper dat hij vreemd eigendom verkocht heeft — maar heeft voorloopig geen geld het terug te koopen. Hij wordt veroordeeld tot 1½ jaar.

Tijdens deze gevangenschap sprak ik hem. Bij zijn ontslag is hij bijna 57 jaar oud.

Opmerkingen.

Aetiologie. Die is eenvoudig: drankzucht, de drank is eenige oorzaak. Vrijwel nooit een ongunstige omstandigheid — tenzij een door drankmisbruik veroorzaakte.

Omstandigheden. Fatsoenlijke ouders — althans dat vertelt N°. 25 mij. Bekrompen omstandigheden in het ouderlijk huis, doch nooit armoede. Loopt lagere school ten einde. Leert een vak goed. Heeft steeds werk tegen flink loon. Trouwt een goede vrouw. Eerst later, als hij reeds misdadig is, komen niet door eigen fout veroorzaakte omstandigheden zijn diepere en snellere val bewerken: de dood van zijn goede vrouw en later zijn zeer ongelukkig tweede huwelijk. Werkeloosheid, ernstige indirecte oorzaak van misdrijf, heeft hij uitsluitend door eigen toedoen, door drankmisbruik veroorzaakt.

Aanleg. In zijn jeugd de gewoonste, ordelijkste jongen: niet bijzonder lastig, geen willekeurig schoolverzuim, geen jeugd-criminaliteit. Leeft voortdurend in vrede en vriendschap met beide ouders. Volkomen ordelijke leertijd: heeft plezier in zijn vak, loopt niet van zijn bazen weg, houdt zich bij voortdurend aan het eens gekozen vak. Op al deze punten is dus zijn manier van doen volslagen tegenovergesteld aan het ongedurige en moeilijk handelbare gedrag van den jeugdigen of den aanstaanden beroeps-misdadiger. Voordat zijn drankmisbruik begint is er in het leven van N°. 25 niets abnormaals te bespeuren — of het zou moeten zijn het feit dat hij tusschen 23^e—32^e jaar, op een tijdstip dat de noodzaak van zijn vak het niet meer eischte, nog herhaaldelijk de plaats zijner inwoning wisselde. Het is trouwens mogelijk dat toen reeds zijn drankmisbruik begonnen was. De juiste tijd van

aanvang is mij namelijk niet bekend. Alleen weet ik dat het op zijn 35^e jaar reeds vrij ernstig was, zoodat we het begin verschillende jaren voor dien moeten vermoeden. Sinds dien tijd drinkt hij zonder ophouden voort. „Ik heeft de drank verzeft en zal ze ook nooyt meer drinken” besluit hij op zijn 45^e jaar. Maar hij drinkt toch.

Het drankmisbruik van N°. 25 zal zijn aanleg moeten geweten worden. Althans, voor zoover mij bekend is zijn er geen belangrijke veroorzakende omstandigheden aan te wijzen en zeker geen omstandigheden van zulke kracht dat ze een man van gemiddeld weerstandsvermogen aan den drank zou hebben doen verslaven.

Drankmisbruik, (dat wil dus zeggen: aanleg) is de eenige oorzaak van zijn criminaliteit. Ontleden we dit nader. In de eerste plaats *de invloed van acuut en van chronisch drankmisbruik op den persoon.* De invloed van het acute misbruik is duidelijk. N°. 25 kan weinig alkohol verdragen. Een paar borrels reeds maken hem zeer abnormaal. Ze doen in hem ontstaan een onweerstaanbare begeerte naar meer drank en ze berooven hem tevens van zijn bezinning voor een goed deel: hij praat zotteklap en „hij denkt niet aan de gevolgen” van zijn daden. Hij beging al zijn diefstallen in toestand van (gewoonlijk lichte) dronkenschap, vertelt hij mij. Dat is waar: althans, in 6 van de 10 gevallen kon ik dit met zekerheid constateeren, in 1 geval is het waarschijnlijk, terwijl ik in de 3 overige gevallen geen gegevens voor de beantwoording van deze vraag heb. Vanaf zijn 43^e jaar heeft deze invloed van het acute drankmisbruik voldoende criminogene kracht om een diefstal te veroorzaken. En daarvoor? Steelt hij niet. Maar toch dan reeds, in de tallooze dronkenschappen tusschen zijn 30^e en zijn 43^e jaar, verliest hij zijn bezinning en voelt hij een hunkerende begeerte naar meer drank. Ook in die jaren is hem bijna geen middel te bedenkelijk om zijn begeerte te bevredigen: dat blijkt uit den herhaalden verkoop van zijn huisraad. Maar de verzoeking van het ergste middel weet hij steeds te weerstaan. Sinds zijn 43^e jaar weerstaat hij niet meer. Dan steelt hij voor het eerst op een oogenblik dat al zijn omstandigheden zeer gunstig zijn — zoodat we moeten concludereen tot een vermindering van zijn weerstandsvermogen.

Jarenlang chronisch drankmisbruik hebben den man gedemoraliseerd. Dat blijkt uit de vermindering van zijn weerstandsvermogen. Dat blijkt, dunkt me, ook uit zijn bovenmatige schuwheid, zijn menschenvrees — die ik eerst op lateren leeftijd bij hem waarneem. Hij „durft niet” bedelen, ja, zelfs „om een glas water zou hij niet durven vragen”, hij „durft niet” terugkomen bij bazen die hem eenmaal werk geweigerd hebben, hij ontvlucht de menschen die zijn verleden kennen en durft ze niet meer onder oogen komen.

[Deze abnormale schuwheid is zeker wel een van de redenen ter verklaring van het feit dat hij op lateren leeftijd zoo dikwijls de plaats zijner inwoning wisselt, waarschijnlijk deels uit pure vrees voor onvriendelijke bekenden, deels om elders werk te vinden bij bazen die hem nog niet weigerden — maar steeds schuwt hij het zich te wagen buiten de hem bekende buurten en steeds komt hij weer terug in de stad waar hij het grootste deel van zijn leven doorbracht en waar hij zich thuis voelt.]

Dit is dus het meer directe verband tusschen drankmisbruik en de diefstallen van N°. 25. 1°. Chronische vermindering van weerstandsvermogen. 2°. Onweerstaanbare behoefte om een begonnen drinkgelag voort te zetten, desnoods zelfs door diefstal. 3°. Sterke acute vermindering van bezinning en weerstandsvermogen.

Deze invloeden zouden reeds voldoende zijn ter verklaring van zijn misdadigheid. Maar de drank heeft behalve den invloed op den persoon ook sterken invloed op de omstandigheden. Zoodra N°. 25 als dronkaard bekend staat wordt zijn maatschappelijk bestaan noodzakelijkerwijze ongeregeld. Herhaaldelijk loopt hij weg uit een betrekking uit schuwheid voor menschen die zijn verleden kennen. Voortaan kan hij slechts los werk in zijn vak vinden en bij den overgang van de eene karwei op de andere is hij onophoudelijk kortere of langere perioden werkeloos. In die perioden zonder kostwinning steelt hij — niet uit nood verklaart hij mij. De criminogene invloed van werkeloosheid en armoede is (althans in hoofdzaak) een andere. Daar hij slechts periodiek en op verschillende plaatsen werkt verliest hij zijn vaste woonplaats, zinkt tot de wisselende woning in logementjes en slaapsteden — en vindt daar kwade vrienden. In zijn ledige dagen zwerft hij rond: Als je alleen werkt of met goede kameraads

gaat alles goed, vertelt hij me; maar „door zwerven vindt je *kwade lui*”: het verleidende gezelschap van de onderste lagen der bevolking waartoe hij meer en meer dreigt af te zakken. Zijn materieele ellende maakt hem moedeloos en baloorig: een stemming geschikt om tot misdrijf te vervallen, zooals hij zelf begrijpt. En dan, aan het einde van lange dagen van vergeefs werk zoeken, moe en mistroostig, zijn moedeloosheid niet langer willende dragen¹⁾, drinkt hij zich dronken — en steelt voor meer drank.

De drank demoraliseert niet alleen den persoon maar verwoest ook de orde en de voorspoed van zijn maatschappelijk bestaan. Het is echter niet de nood die hem tot diefstal dwingt, maar het is de psychische uitwerking van ellende en ongeregeldeheid die hem tot misdrijf doet vallen: door hem te brengen in een tot misdrijf geneigden toestand van baloorigheid, door hem te drijven tot drankmisbruik uit mistroostigheid en tot diefstal uit drankzucht.

Classificatie. N°. 25 moet natuurlijk geclassificeerd als *dronkaard-dief*. Dat wil zeggen: de dief-recidivist die dronkaard is en wiens drankmisbruik de eenige²⁾ oorzaak van zijn criminaliteit is.

De misdadigheid van N°. 25 vertoont alle eigenaardigheden die bij de dronkemans-criminaliteit tegen den eigendom behooren. Zijn misdrijven beginnen eerst op betrekkelijk laten leeftijd na een jarenlang drankmisbruik. Ze zijn van onnoozelen en onbeduidenden aard. Hoe krachteloos, hoe half-gewild ze waren wordt wel bewezen door zijn herhaald berouw, zijn herhaalde pogingen om het misdrevene ongedaan te maken. Ze worden steeds door den dronkaard-alleen uitgevoerd, zonder samenwerking en zonder premeditatie.

Zijn specialiteit is diefstal van gereedschap van karweien waar hij zelf tot kort geleden gewerkt heeft. Een onbeduidend soort misdrijf en, zooals we meer bij intermitterende dieven zagen, een misdrijf ten koste van de naaste omgeving van den dief. Voor N°. 25 een aangewezen diefstal. Want hij steelt altijd in staat van lichten dronkenschap en heeft dus niet genoeg hoofd

1) Dit is geen sentimentaliteit van mij maar het zijn 's mans eigen woorden.

2) Detail-oorzaken daargelaten, natuurlijk.

en wil tot zijn beschikking om krachtig een plan te bedenken en uit te voeren. Hij kent de plaats waar de gereedschappen geborgen zijn: het plan ze te stelen ligt voor de hand en is gemakkelijk uit te voeren. Als hij een of tweemaal ditzelfde feit bedreven heeft bedenkt in het vervolg zijn dronken hoofd natuurlijk het eerst deze wijze om zijn behoefte aan meer drankgeld te bevredigen. Zoo, eigenlijk uit lakschheid, wordt N°. 25 specialiteit in deze soort misdrijf.¹⁾

De *persoon* van N°. 25 vertoont aanvankelijk niet de geringste eigenaardigheid, niet de geringste tot misdrijf dispooneerende eigenschap — en eerst de gevolgen van het jarenlange drank-misbruik brengen veranderingen te weeg die hem tot misdadigen val en recidive als het ware prepareeren.

De drank vormt N°. 25 tot een misdadigers-aanleg, ze veroorzaakt en stempelt zijn criminaliteit.

Ook zijn eerlijke leven vertoont den voor den dronkaard-dief typischen gang. Ordelijke jeugd en jongelingsjaren. Door eigen inspanning ontwikkeling tot zeer goed vakman. Tot op het einde toe blijft hij in zijn vak werkzaam. Op lateren leeftijd ($\pm$ 45 jaar) afwisselende woonplaats en betrekking in verschillende dorpen in den omtrek van zijn stad. Geen concubinaat maar huwelijk.

1) Vergelijk Lombroso: *Le crime: causes et remèdes* (Chap. IX): „Le criminel qui récidive toujours dans les mêmes crimes est presque toujours un sémi-imbécile.” Zie echter biografie van A, voor wien deze uitspraak zeer ontoepasselijk is.

N°. 1 schrijft mij: Een tippelaar steelt niet om drank: „zij, die voor de jenever oneerlijk zijn stelen meest gereedschappen van hunne maats, materialen van hun patroons of van de karweien waar ze werken.”

Biografie van een bekeerd beroepsdief¹⁾ (A.)

Ik onderzocht de levens van een 25 tal nog actief-crimineele recidivisten tegen den eigendom. Om mijn gegevens uit te breiden en te controleeren bezocht ik verschillende gewezen recidivisten die nu tot eerlijkheid waren teruggekeerd. Gewoonlijk stelde ik hun vragen van meer algemeenen aard en vroeg ik hun geen volledige inlichtingen over hen zelve. Van een hunner (A.) met wien ik toevalligerwijze in langere relatie kwam kan ik echter het leven schetsen. Over twee anderen (B. en C.), doe ik enkele mededeelingen.

A is thans omstreeks 32 jaar. Hij was 12 jaar in het dieven-leven waarvan hij 9½ jaar gevangen zat. Hij is tuberculeus. Geen drankmisbruik — ook vroeger niet. In zijn leven ongeveer 3 à 4 maal dronken geweest.

A. wordt eerst op 16 jarigen leeftijd misdadig. De aanloop tot zijn misdadigheid is in de voorafgaande jaren duidelijk waar te nemen. Na zijn schooljaren is hij als jongen in betrekking bij verschillende patroons — maar nergens wordt hem een vak geleerd. Eerst bij een melkboer: daar krijgt hij *ruzie* — en de betrekking is uit. Andere betrekking: daar *mankeert* hij een dag omdat hij met zijn vrienden uit was — en wordt ontslagen. En zoo heeft hij nog menig ander patroon in den loop van 3 of

1) Dat A. werkelijk niet meer steelt bleek mij overtuigend: 1° de recherche verklaarde het mij; 2° ook informaties bij andere personen luiden in denzelfden geest; 3° het blijkt uit de briefwisseling die ik achter de biografie voeg; 4° ik zag hem zelf en zag zijn handel.

4 jaar. Hij wordt 16 jaar *zonder een vak te leeren*, dom werk verrichtend bij den eenen patroon en bij den ander. Deze ongeregelde, niet doelvaste wijze van doen, die een vast en geregeld economisch bestaan ook voor later onmogelijk voor hem dreigt te maken en aldus oorzaak van criminaliteit dreigt te worden, deze ongeregeldeheid in zijn betrekkingen is het toch niet die hem voor het eerst tot misdrijf doet vallen. De redenen daarvan zijn: kortzichtigheid van zijn ouders en zijn *zucht tot vermaken*. Hij heeft feestvierende vrienden en gaat graag en veel uit. Geld is noodig en vrijheid. Maar zijn ouders zijn brave menschen van strenge principes en van ijverig godsdienstige overtuiging. Ze dwingen hun zoon 's Zondags tweemaal ter kerke te gaan — hoewel deze, zooals hij dat uitdrukt, zich van den godsdienst niets aantrekt, en met waren tegenzin zijn kerkgangen volbrengt. Dat maakt niet direct misdadig. Maar A. *wordt te kort gehouden*. Als jongen van 16, ja nog op zijn 18^e jaar moet hij 's avonds om 8 uur thuis zijn. Zijn zakgeld bedraagt nooit meer dan 25 cent per week. Dat is te weinig voor A., want hij wil zich vermaken — althans zooveel als zijn kameraden: *voor hen wil hij niet onderdoen*. Zòò, uit zucht tot vermaak en uit valsche schaamte komt hij er toe geregeld *een deel van het verdiende loon achter te houden*. Dat is niet eerlijk — maar dat gebeurt zooveel dat we het nauwlijks als bewijs van komende misdadigheid mogen opvatten.

Op zijn 16^e jaar pleegt hij zijn eerste misdrijf: diefstal van lood in vereeniging met twee andere jongens. Dat kost hem 1 maand gevangenis. Die *eerste straf maakt een „kolossale indruk”* op A, en als hij ontslagen is heeft hij werkelijk goede voornemens — maar: „*zoo kolossaal ernstig meende hij het toch niet.*” Zijn ouders ontvangen hem volstrekt niet onvriendelijk als hij uit de gevangenis thuis komt. Maar zijn vader, met goede bedoeling, als A. nauwlijks het huis binnen is, vermaant hem: „en hoe ben je nu van plan op te passen.”” A. hoort die woorden nog: „*hij had wel willen huilen.*” Had zijn vader voorloopig maar niets gezegd en hem later eens zachtjes aan erover onderhouden dat hij nu zijn best moest doen — dat was veel beter geweest, meent A. Maar hij heeft het goede voor en doet eerlijk zijn best werk te vinden — zij het misschien niet

altijd met volle kracht. Voorloopig slagen zijn pogingen echter niet. Zijn ouders ontevreden — en vitten op hem om allerlei kleinigheden. Dat kan A. niet verdragen, want *als hij het niet „vredig” heeft voelt hij zich ongelukkig: hij heeft veel liever een pak slaag dan een standje.* De toestand wordt meer gespannen naar gelang de werkeloosheid van A. langer duurt. Hij krijgt het gevoel dat zijn ouders hem het brood uit de mond kijken. Als hij een derde boterham neemt zeggen ze: „moet je nog meer.” Nooit doen ze rechtuit verwijtingen — maar A. voelt steeds hun boosheid. Na 3 maanden werkeloosheid is de spanning tot ruzie gestegen. A. *„durft bijna niet meer thuis blijven.”* En op een avond als het met zijn vrienden wat laat geworden is waagt hij het niet meer het ouderlijk huis binnen te komen. Eenmaal eruit *„durft hij niet terugkomen.”* Hij wou wel graag en als hij zijn vader op straat zag trachtte hij wel zich te dwingen naar hem toe te gaan en hem te vragen of hij weer thuis mocht komen — maar A. kan het niet van zich gedaan krijgen: hij *„dorst het niet”* te vragen.

Nu hij den band van het ouderlijk huis niet voelt komt er van werk zoeken en vinden natuurlijk nog heel wat minder dan vroeger. Hij gaat *„zwerven en stelen”*, hij leeft van diefstal. Aanvankelijk steelt hij slechts brood en melk: uitsluitend voor zijn levensonderhoud, diefstal uit nood dus. Maar toch is de omstandigheid van zijn armoede niet als de eigenlijke oorzaak van deze misdrijven te beschouwen — maar zijn aanleg: omdat hij, deels uit baloorigheid deels uit gebrek aan de noodige voortgezette energie, niet met voldoende lust en geschiktheid is uitgerust om een betrekking te vinden. Nu en dan doet hij een paar dagen los werk — maar gewoonlijk slentert en steelt hij. Zijn diefstallen worden langzamerhand ernstiger. Hij komt in aanraking met een iets ouderen jongen: die ook niet mag thuis-komen, die reeds meer crimineele ervaring heeft en van wien A. heel wat kwaad leert. Met dezen makker reist A een tijdlang de kermissen af, soms werkend soms stelend: ze zitten vol ongedierte, ze zijn nu *„eerste zwerverds”*.

Ten slotte komen ze weer te Amsterdam terug. En — A. overwint zich en gaat naar huis waar hij goed ontvangen wordt. Een paar dagen later heeft hij met kameraads een boomgaard

geplunderd en komt laat thuis. Hij sluipt de trap op en hoort zijn ouders praten: zijn vader zegt dat A. zeker wel weer wat uitgehaald heeft. Nauwlijks heeft A. dat gehoord of „*uit bangigheid*” gaat hij het huis uit — en met zijn ouden kameraad begint hij opnieuw het leven van zwerven en kruimeldiefstal¹⁾. Zijn makker brengt hem in een cafétje waar ze oudere dieven leeren kennen.

In dezen tijd, dus omstreeks zijn 18^e jaar, begint hij met pakketten-diefstallen: zijn specialiteit. *De gewoonte om steeds een zelfde soort diefstal te plegen* heeft een sterken invloed, vertelt hij mij. Hij herinnert zich nog levendig de jagende nieuwsgierigheid die hij voelde als hij (b.v. van een wagen) een pakket gestolen had en wachten moest met de opening en het onderzoek van zijn buit totdat hij in veiligheid was. Zoo sterk zit de herinnering aan die nieuwsgierigheid nog in hem, dat hij nu nog, na jaren van eerlijkheid, bij het zien van een pakket de bijna onbedwingbare lust in zich voelt opkomen het te stelen — om te kunnen zien wat er in zit. Hoe komt dat toch, vraagt hij mij: „is dat niet een soort manie die de mensch beheerscht en is daarom de mensch wel verantwoordelijk voor zijn daden?” „De herinnering wordt daad”: in dit onverbeterlijke zinnetje, woordelijk zoo, teekent hij mij zijn gevoel, dat vroegere daden tot herhaling dringen.

Weldra wordt hij gestraft. De eerste maal met 2 jaar gevangenis. (Tijdens deze straf wordt hij tuberculeus). En zoo gaat hij voort: niet werkend, van diefstal levend en in de gevangenis levend — tot hij van 12 dievenjaren 9½ jaar gezeten heeft.

Dan betert hij zich: hij is dan achter in de twintig. *Waarom betert hij zich op dat oogenblik en waarom beterde hij zich vroeger niet?* Moeilijk te beantwoorden vraag. Aan steun van buiten af heeft hij zijn eerlijkheid niet te danken. Vroeger heeft hij zich reeds twee malen bij een vereeniging aangemeld om voortgeholpen te worden. Eenmaal kreeg hij een broek, een volgend maal een jasje. Maar een broek maakt je niet zedelijk beter en wat helpt een jasje in den strijd om het bestaan. Zoo bleef hij stelen. Na zijn laatste ontslag uit de gevangenis meldt

1) Kruimeldiefstallen: technische term voor onbeteekenende diefstallen.

hij zich voor de derde keer aan en krijgt op zijn verzoek ten antwoord van een dogmaticus der onverbeterlijkheid: „*aan jou doen we niet, dat helpt toch niets*” (hij was dan ook reeds twee malen geholpen!). Dat antwoord maakt een diepen indruk op A., zòò diep, dat hij nu na verschillende jaren nog verbitterd is. Ondanks zijn baloorigheid, ondanks zijn jarenlange gewoonte van diefstal, ondanks het feit dat hij geen vak verstaat, ondanks het dogma der onverbeterlijkheid — ondanks alle moeilijkheden die theorie en praktijk hem opleggen wordt hij nu plotseling een eerlijk man, uit eigen beweging, zonder vermaning en zonder steun van buiten. A. schrijft deze betering hieraan toe: *dat zijn oog op den handel viel*. Vroeger had hij, omdat hij geen vak kende, weinig kans om eerlijk te zijn en toch te leven. Zijn handeltje, zij het met veel moeilijkheden, met herhaalde perioden van armoede en wanhoop, houdt hem toch er boven op. Dat is ongetwijfeld een belangrijke steun ten goede geweest. Is echter deze nieuw gevonden kostwinning de eenige afdoende reden ter verklaring van zijn betering nu, en van zijn volharding in het dievenleven vroeger? Zeker was het vroeger moeilijk den kost te verdienen. Maar voor hem was het toch weinig moeilijker als los arbeider den kost te verdienen dan voor de tallooze andere niet met vakkennis toegeruste arbeiders — *tenzij* A. (wat ik wel geloof) in zijn aanleg een additioneele moeilijkheid had: weinig durf, niet genoeg opgewektheid en brutaliteit om steeds nieuwe pogingen te doen als hij eenmaal zijn hoofd gestooten heeft, niet genoeg doorzettende doelvaste energie. A. zegt het zelf: *hij heeft altijd een massa ideeën, maar hij is moeilijk in de uitvoering: daartoe komt het dikwijls niet* ¹⁾. Volharding heeft hij wel: dat blijkt later, als hij ondanks moeilijke tijden taai aan zijn handel vasthoudt — maar het is goed te begrijpen dat het moeilijk is voor een eenigszins phantastisch aangelegd man, zooals A. blijkbaar is, om, zonder wat steun en vooral wat leiding, zich uit de talrijke maar niet gemakkelijk bereikbare losse werkjes die voor hem mogelijk zijn een vaste en geregelde kostwinning

1) Ik woonde zelf bij hoe een totaal ongefundeerd plan om in Amerika te gaan handeldrijven in hem opkwam — en van zelf weer vergleed zonder een begin van uitvoering te erlangen.

vast te grijpen. Zoo is het inderdaad zeer goed mogelijk dat de nieuwe kostwinning de oorzaak van zijn betering is, omdat ze, eenmaal begonnen, nauwkeurig en dwingend voorschrijft wat er gedaan moet worden, omdat ze, door dagelijks een noodzakelijkheid voor te schrijven, een afwijking naar andere plannen belemmert en zoo zichzelf in stand houdt.

Maar *waarom wilde A. het dievenleven verlaten?* Hij stelt voorop *dat het volstrekt niet een sterker gevoel voor eerlijkheid is dat hem bekeerd heeft.* En toch wil hij *liever sterven dan weer stelen.* Is het uit vrees voor de gevangenis? Ook dat niet in de eerste plaats. Wel vindt hij het leven in de gevangenis ellendig, maar afschrikkende vrees voor de gevangenis heeft hij toch niet. Als hij op diefstal uitging dacht hij dikwijls: „ik kon wel eens zuur worden vandaag” ¹⁾. Maar zelfs die gedachte schrikte hem niet af, omdat *de herinnering aan de ellende van het gevangenisleven zoo kort blijft.* Terstond na ontslag duurt de indruk nog en is hij bevreesd, afgeschrikt. Maar weldra vernevelt die indruk. Dat komt, zegt A., omdat er in de gevangenis niets gebeurt, omdat er altijd weer het eentonige zelfde gebeurt. De gevangene die, pas ingesloten, tegen zijn straf opkijkt krijgt den indruk dat het vreeselijk lang zal duren — ongeacht of de straf in werkelijkheid een lange of een korte is — maar na afloop schijnt zelfs een lange straf kort.

De reden waarom hij eerlijk werd is vooral deze: *hij heeft ingezien dat het dievenleven veel ellendiger is dan het leven der eerlijke menschen.* De dief heeft een zwaar *gevangenis-^{risico}:* A. zat 9½ jaar van zijn 12 dievenjaren. Verder: de eerlijke man is veel „meer gezien in de maatschappij.” ²⁾ *A. voelt de verachting der menschen voor den dief als iets hinderlijks.* Dat blijkt o. a. hieruit, dat hij in zijn gesprekken en in zijn correspondentie nooit de gevangenis noemt maar haar altijd aanduidt. Zoo zegt of schrijft hij: toen ik „daar” was, of: toen ik in de „gev...” was. Hij wil den naam van de schandebrengende plaats niet noemen. Verder: *Een dief werkt harder dan een werkmans:* want niet alleen de

1) Dit in afwijking van anderen (me dunkt de regel) die mij vertelden dat ze nooit bij de uitvoering van hun diefstallen dachten aan de mogelijkheid van straf.

2) Zie in verband hiermee brief N°. 7 bl. 417.

uitvoering van misdrijven is arbeid, maar ook de voorbereiding, vooral het langdurige zoeken naar gelegenheid. *Een dief leeft in voortdurende onrust*: ¹⁾ want niet alleen na een feit dat hij zelf gepleegd heeft loopt hij gevaar van ontdekking en aanhouding, maar na elken diefstal, ook als anderen dan hij de daders zijn, loopt hij gevaar als bekende jongen in onderzoek genomen te worden. Dat zijn de voornaamste redenen waarom A. aan een eerlijk leven de voorkeur geeft boven het dievenleven.

Deze overwegingen had hij reeds jaren voor zijn betering — maar hij is ouder en minder wild geworden en daarom handelt hij nu meer volgens zijn overtuigingen dan vroeger, denkt hij.

De oorzaken waarom A ongeveer op zijn 29^e jaar eerlijk man wordt zijn dus deze: 1° bewuste voorkeur voor het eerlijke leven; 2° de mogelijkheid om met handel zijn brood te verdienen, en misschien: 3° verandering in den persoon naarmate hij ouder wordt.

Toevalligerwijze heb ik een correspondentie kunnen volgen die A. in de volgende jaren (de eerste van zijn eerlijkheid) voert met een zeer bevriend gevangene — voor zijn inkerkering ook beroepsdief. Het groote meerendeel der brieven was reeds geschreven voordat ik met A. en zijn vriend in aanraking kwam, zoodat alle mogelijkheid is uitgesloten dat A. om mij te misleiden daarin onwaarachtigheden opnam. Ik kreeg hun toestemming met bescheidenheid een en ander uit A's brieven te publiceeren, en doe dat omdat ze een interessant beeld geven over moeilijkheden en over gemoedsstemmingen van A. in de eerste jaren nadat hij het dievenleven heeft afgezworen — omdat ze buitendien een mooien kijk geven op de vriendschap van twee beroepsdieven.

Correspondentie van A. met een gevangen vriend (beroepsdief).

Eerste brief van A. aan zijn gevangen vriend: Februari van het 1^e jaar.

A komt pas uit de gevangenis. Hij had beloofd zoodra hij in

¹⁾ Zie in verband hiermee brief N°. 12 bl. 420.

vrijheid gesteld zou zijn zijn vriend in de gevangenis te komen opzoeken. Maar nu het er op aankomt bedenkt hij zich: want „jongen, het was mijn dood geweest. Ik kan je verklaren dat ik er genoeg... geleden heb.”

Zijn eerste brief maakt hij maar kort want hij is „nog te zenuwachtig” zoo kort na zijn invrijheidstelling. „Broer, houd je haaks.”

Tweede brief: Februari 1^e jaar.

A. vertelt zijn ondervindingen uit zijn laatste gevangenschap onder een Directeur dien ik herhaaldelijk door zijn gewezen gevangenen hoorde verafschuwen. Ook A. heeft daar „veel moeten uitstaan, vooral de eerste 1½ jaar. Het was in cachot uit cachot.” Maar dan krijgt hij een brief van een vriend „met de aanmaning om op te passen daar hij toch niet tegen (den Directeur) op kon.” Wat het geweld van den Directeur niet vermag bewerkt de verstandige brief van den vriend: A. onderwerpt zich van dat oogenblik af en heeft geen straf meer.

A. is na zijn invrijheidstelling in den kost gegaan bij een kameraad, ook een gewezen beroepsdief¹⁾, die nu op een klein dorpje woonde.

Van zijn uitgangskas heeft hij wat kramerijen gekocht: messen, vorken, portretlijstjes enz., en daarmee trekt hij als marskramer de buurt af. Maar die handel bevalt hem niet: „Ik beloof je dat het mij moeite gekost heeft om daarmee te beginnen en het vol te houden.” De verdiensten zijn aanvankelijk goed: f 6,50 winst in 5 dagen. „Maar toch heb ik spijt dat ik hier gekomen ben want dat venten stuit mij zeer tegen de borst. Daarbij is X. een dood gat en stuit mij het locementleven²⁾ zeer tegen de borst.” Er is kans op een betrekking. Maar „zoolang ik geen werk heb houd ik mij aan mijn handel, want dit heb ik mij vast voorgenomen, hoe het mij gaat gaat het mij, dat oude leven van vroeger opnemen doe ik nooit meer, al moet ik ook naar Veenhuizen.”

1) Ook dezen kameraad sprak ik. Hij was vroeger een bekende jongen in Amsterdam, maar nu sinds bijna 10 jaar eerlijk. Hij is getrouwd en heeft een betrekking. Een zeer fatsoenlijk huishouden.

2) De kameraad hield een logementje.

Volgt een aanmaning aan den gevangen vriend om in geen geval na zijn ontslag den omgang weder aan te knopen met zijn vroegere bijzit. De tekortkomingen van die vrouw worden met paedagogische bedoeling op werkelijk zeer overtuigende wijze beschreven.

Derde brief: Maart 1^e jaar.

Maar de vriend is blijkbaar nog niet geheel afgeschrikt en vraagt aan A. informaties naar de vrouw te nemen. Dat weigert A. in heftige bewoordingen, want „de eenigste remedie om volkomen van haar af te zien is niets meer met haar te doen te hebben. Denk over alles, Jan ¹⁾ broer ²⁾, maar over haar niet. Beloof je mij dat?”

Met A. is het intusschen treurig gesteld. Hij heeft zoo lang niets van zich laten hooren wegens het „practiseeren.” „Met al mijn moeite en tobben ga ik financieel bij den dag achteruit.” Hij bezit nog slechts f 6. aan handel en f 1.25 aan geld. „Waar moet het heen.” Hij denkt over de mogelijkheid een bakkerijtje te beginnen. Zijn vriend raadt hem aan schilder te worden — maar dat gaat natuurlijk niet. Ook voor scharenslijpen is hij niet bekwaam. Het eenige, denkt hij, zou zijn rietwerk maken: matten, bloemmandjes enz. Ook daar komt niet van. Hij doet een poging om te Amsterdam met een ijskarretje te venten — maar hij kan geen plaats krijgen. „Alle moeite heb ik aangewend, alles geprobeerd, maar het schijnt dat ik voor het ongeluk geboren ben.” Een paar dagen later loopt hij een heelen morgen te venten en verdient 2 cent. „Toen dacht ik: ik verdom het en ging naar huis.” En hier blijven doe ik niet want ik practiseer mij dood. Want, Jan, dit is het eenigste niet wat mij zoo doet practiseeren. Ten minste sinds 14 dagen.” Volgt de aandoenlijke geschiedenis van de liefde die hij voor zijn laatste straf voor een jong meisje heeft opgevat. Zij hield ook van hem: ze was te „edel en te onschuldig” dan dat haar gevoelens gehuicheld zouden zijn. Na afloop van zijn twee jaar lange straf zijn beide veranderd:

1) Gefingeerde naam.

2) Gewone betiteling tusschen de vrienden. Vergelijk Flynt: Auf der Fahrt mit Landstreichern (bl. 150): „Die Kunden nennen sich „Bruder.””

„zij in haar voordeel, ik in mijn nadeel.” „Ik gevoelde zoo mijn minderheid en onwaardigheid,” schrijft hij. Dan bemerkt hij dat het meisje van een jongeren jongen houdt en dien veel ziet. „Ik heb mijzelf overwonnen, hoe zwaar mij zulks ook valt en ik zal volkomen van haar afzien”. Zijn verdriet is blijkbaar echt: hij heeft afleiding noodig en gaat daarom naar Amsterdam, want hij heeft daar „niet zooveel sagarein als op die dooie hei. Want, Jan, ik ben tegenwoordig zoo sagareinig als ik ooit geweest ben. Maar, Jan, daarom niet getreurd.... Vaarwel, broer. Na lijden verblijden”.

Vierde brief: April 1^e jaar.

Te Amsterdam aangeland. Den laatsten tijd was hij „zoo saggereinig dat hij niet tot schrijven komen kon”. Na zijn vorigen brief kreeg hij van zijn vriend *f* 4. die deze in de gevangenis verdiend had. A. tracht nu op verschillende manieren zijn brood te verdienen: met sinaasappelen venten, met een anderen straat-handel, weer met sinaasappels — alles met afwisselend succes. „Enfin we zullen maar het beste hopen en denken dat het beter is als vrij man te sterven dan gezond in de lik¹⁾ te zitten. Is het niet broer?”

Vijfde brief: April 1^e jaar.

A. gaat voort met allerlei handel. Maar door de werkeloosheid is de concurrentie in den straathandel groot — en de verdienste gering. A. vertelt van zijn ontmoeting met verschillende „oude kennissen” die nog „het oude leven leiden”.

Zesde brief: Mei 1^e jaar.

De vriend van A., de gevangen beroepsdief, waarschuwt hem in zijn antwoord voor den omgang met „oude kennissen”: dat moet tot recidive leiden. A. vreest dit gevaar niet zoolang hij den kost verdienen kan. Hij vestigt zich meer en meer in een speciale branche van den straathandel die hij in 't vervolg steeds zal blijven uitoefenen. Het is een handel die 's zomers ruime inkomsten geeft maar 's winters vrijwel stil ligt. In dezen tijd, het voorjaar, is zijn winst *f* 6.—*f* 8. per week.

1) Gevangenis.

Zevende brief: Januari 2^e jaar.

A. heeft in langen tijd, in 8 maanden niet geschreven: „Jan, je zal, en dat terecht wel boos op mij zijn. Zoo iets zie ik zelf maar al te goed in en dat is ook een van de voornaamste redenen dat ik u niet meer schreef.” Eerst heeft A. geen tijd gehad — en toen hij tijd had dorst hij niet meer omdat hij de ontstemming van zijn vriend vreesde. Nu eerst, nu A. toevallig gehoord heeft dat zijn vriend toch nog vol belangstelling naar hem gevraagd heeft, durft hij weer schrijven. Eigenaardig voorbeeld van het „niet durven”, van de nerveuze overgevoeligheid die we bij onze recidivisten zoo dikwijls vinden en die oorzaak is dat ze zoo licht en zoo geheel eingeschüchtert zijn.

A. is treurig en arm: „Ik zit tot over de ooren in de schuld en met me handel gaat het meer dan slecht”. Hij heeft geld moeten leenen van een familielid en kan nu net leven totdat het voorjaar een voordeelijker handel brengt. Maar „met dat al zou ik o zoo graag willen dat ik werk had want, jongen, een straat-negociant is zoo weinig in tel. Dat heb ik reeds zoo dikwijls ondervonden. Vooral als hij met het vrouwelijk geslacht in aanraking komt.... Loopt hij des Zondags een beetje net dan wordt er gezegd: Kijk, door de week loopt hij met handel en Zondags met een strooien hoed. En dan de behandeling die men dagelijks moet ondervinden. Dat alles doet in mij een haat ontstaan tegen de maatschappelijke toestand.... Je kan niet gelooven, Jan, hoe ellendig ik mij dikwijls voel als ik mijn toestand wat diep inzie. Zooals thans ook. Daar loop je langs de straten, alles wat je ziet, tot de straatsteenen toe hebben waarde, alle winkels zijn stampvol met de voor het leven noodzakelijke dingen en jij bezit niets, niet eens zooveel om van den eenen dag in den anderen te komen, je bent een paria, een zwerver, een stuk overbodig iets, een vijfde rad aan de wagen. Hoe ellendig, hoe vreeselijk voor een met verstand begaafd mensch. Maar wat geeft al dat klagen, niets natuurlijk en daarom moeten wij maar berusten en denken: over honderd jaar hebben wij toch een kalen kop”.

Achtste brief: Februari 2^e jaar.

Hij is verhuisd. „Ik had een paar maal vergeten de sleutels

mijner kamer en kist mee te nemen en toen ontdekte ik dat men in mijn kist had gekeken en daar lag in mijn ontslagbrief uit X. Ik merkte na dien dat de menschen zich koeler tegenover mij begonnen te gedragen en toen dacht ik dat het tijd werd om een andere woning te huren". Hij heeft zich nooit „zoo bedrogen en ellendig gevoeld als thans".

In den vorigen zomer heeft hij „een broodje met kaas" verdiend en van het overgespaarde geld leefde hij totnutoe. Maar hij heeft daar hard voor gewerkt: 's morgens om half 5 op en den heelen dag bezig met den handel en met tijdroovende preparatieven — tot 's avonds 10 uur toe. Hij is doodop als hij thuiskomt. En daarbij nog de berekeningen en herrekeningen. „Men gaat op in zijn zaken, denkt alleen om zijn zaken, vergeet *alles*, zelfs eigen vader en moeder om zijn zaken... Noem het schande noem het gemeen en laag! maar toch heb ik heel mijn leven geen gelukkiger tijd gehad als toen ik in mijn handel opging". Aanstaanden zomer wil hij geld oversparen voor een winkeltje. „En, Jan, werken, werken wil ik om veel geld bijeen te krijgen en in de wereld door mij zelve vooruit te komen. Ik heb mijzelve nooit gekent en gedacht dat ik altijd diezelfde kalme A. zou blijven, in alles beredeneerd en steeds de wereld met een kalm oog inziende. Ik heb mij in mijzelve vergist, er bruischt een vuur in mij dat mij kan vervoeren tot daden tegen mijn verstand. Wilt gij dat ik nog uw vriend blijf: Hier is mijn hand en vergeef mijn tekortkomingen (hij is door zijn vriend onderhouden over zijn lange stilzwijgen), zoo niet fiat! doch leef ik in het vervolg alleen voor mijnzelve, het eenige doel voor oogen hebbende om door mijn werk alle ellende in de wereld te koop te vergeten, niemand meer mijn liefde waardig te keuren maar allen die eenige toenadering tot mij wenschen met gansch mijn hart te vervloeken. Vaartwel en hoop op betere tijden".

Negende brief: Maart 2e jaar.

„Het is hier in het algemeen en met mij in het bijzonder treurig gesteld. Geen cent te verdienen: van deze week niet, verleden week niet en dien week daarvoor ook niet. Handel is er niet en werk evenmin. Het is in één woord gezegd: Ellendig! ..

Ik bezit nog 26 cent. Hard gaat ie!" Een familielid biedt hem geld ter leen, maar dat weigert hij: hij wil niet meer leenen, liever honger lijden. Hij is totaal onverschillig.

Tiende brief: Juny 2e jaar.

Hij is van 's morgens 6 tot 's nachts met zijn handel in de weer: het is zomer en dus de drukke tijd voor hem. Hij is blij met zijn werk: „al zeg ik het zelf, Jan, ik heb daar nog al slag van... Nu moet ik je ook zeggen dat ik totaal in dien handel opga, het is mijn ideaal: mijn eten laat ik staan om mijn (handel) te verzorgen”.

Elfde brief: July 2e jaar.

De handel bloeit. Maar „nu moet je niet denken dat ik met dat door elkaar verdienen van *f* 16 à *f* 18 in de week zooveel vooruit kom. Neen, Jan, ik heb te veel noodig. Laat ik voor kost en inwoning en uitgaan *f* 8 à *f* 9 noodig hebben, en dat heb ik wel, dan blijft er niet zooveel meer over. Want, Jan, ik heb te veel kleeren noodig. Ik heb daar al heel wat voor besteed en kan daar ook beslist niet buiten”. Toch spaart hij: in 4 maanden *f* 50.

Er is weer een plan geweest dat A. zijn vriend in de gevangenis zou bezoeken. A. doet het niet, omdat „een bezoek in de gevangenis nooit aangenaam is, het laat zoo'n leegte na, vind ik, bij bezoeker en bij bezochte en bij de laatste het meest. Ik voor mij heb nooit geen bezoek willen hebben en kreeg ik het toch dan liep ik heel dien dag onrustig en gejaagd mijn cel op en neer”.

Twaalfde brief: September 2^e jaar.

Verdiensten minstens *f* 6., per week, doorgaans meer. Hij is bijzonder tevreden met zijn bestaan. „Beste Jan, soms denk ik zoo bij mijn zelve: wat heb ik tegenwoordig toch een gelukkig en vredig leven. Ik ben mijn eigen baas, behoef niemand naar de oogen te kijken, leef gerust en zorgeloos voort en verdien door elkander nog altijd zooveel dat ik er gemakkelijk van kan bestaan. En vroeger met dat scharrelen (d. w. z. in het dievenleven) was ik haast altijd gesjochten, werd bespieoneerd als het hert door den jager in de hoop om maar onder schot te komen,

en werd door iedereen geminacht om mijne levenswijze. Het verschil is te groot. Mijn innigste wensch is dat er eenmaal, en dat wel spoedig een tijd mag aanbreken dat het jou ook zoo gaat, vriend!"

Dertiende brief: Januari 3^e jaar.

Het is winter en de handel gaat dus weer sinds maanden slecht. A. heeft in lang niet geschreven „uit lusteloosheid en traagheid:" hij is niet opgewekt want hij ziet het einde van zijn opgespaarde f 100 nabij.

Veertiende brief: Januari 3^e jaar.

A. heeft verkeerung en wil zoodra hij getrouwd is „de oceaan oversteken om in Amerika zijn brood te verdienen."

Vijftiende brief: October 3^e jaar.

De zomer is goed geweest voor den handel. A. verdiende nooit minder dan f 14. per week. Soms f 16., eenmaal f 26. Hij spaart. Maar toch is hij niet vroolijk gestemd. Hij koopt een fiets om zich „de voortdurend terugkomende muizenissen uit het hoofd te zetten." Zijn meisje heeft nl. de verkeerung verbroken omdat ze van het verleden van A. gehoord heeft. A. weet maar één middel tegen zijn verdriet: „werken, en nog eens werken van 's morgens tot 's avonds laat, zoowel des Zondags als door de week... Ik ben niet te lui om desnoods dag en nacht te werken en bezit een groote dozis geduld."

De dag nadert dat zijn vriend in vrijheid gesteld zal worden. Dan „sta ik voor de poort, wachtende op de vriendenhanddruk van hem die ik in zooveel jaren niet heb gezien... En Jan, dan is het natuurlijk de laatste keer dat gij zoowel als ik zoo'n karweitje opknap, niet waar! want de Staat heeft reeds genoeg opvreterers in kazernes en in ander soort groote gebouwen en dat zijn toch allemaal luitjes die van het zweet des werkmans leven gelijk de parasiet van het lichaam eens anders schepsels." ¹⁾

¹⁾ En de vriend antwoordt: „Onze vriendschap zal mij daarin (nl. in den wil tot eerlijkheid) ook steunen. Gij zult mij bij mogelijke neiging tot afdwalen steeds aan dezen tijd en aan de brieven die ik je van hier schreef herinneren. Ik geloof echter

Opmerkingen 1° over de correspondentie en 2° over de aetiologie van A's misdadigheid en over zijn classificatie.

Correspondentie.

Het volgende schijnt mij uit de correspondentie het merkwaardigste: 1° A's besliste keuze van het eerlijke leven en de omwankelbaarheid waarmee hij zich handhaaft. Hij prijst de rust der eerlijkheid (brief 12) en verklaart herhaaldelijk in heftige bewoordingen dat hij niet meer stelen wil (2, 9). Wat meer zegt: hij gaat ook werkelijk niet tot het dievenleven terug zelfs niet als alle omstandigheden zoo zijn dat ze hem daartoe schijnen uit te lokken: als hij arm is en verstooten door zijn meisje — als hij verkeert in de stemming van baloorigheid en neerslachtigheid waaruit we dikwijls recidive hebben zien voortkomen (3, 7, 9).

2°. A. werkt als een paard en vindt in zijn werk zijn heerlijkste bevrediging, zijn „ideaal” (8, 10, 15). Dat is dezelfde man die geen vak leerde, herhaaldelijk van patroon verwisselde, soms eenvoudig van zijn werk weg bleef omdat hij met vrienden uit was, en die daarna 12 jaar lang geen eerlijken arbeid verrichtte. Een „Arbeitsscheuer,” zou men zeggen voordat men gezien heeft dat werken zijn hartstocht is. Het verschil in jaren verklaart iets en de keuze van het geschikte werk is misschien nog meer oorzaak van deze verandering. Dat blijkt in elk geval: de sterke ongedurigheid van een a.s. beroepsdief in zijn werk en zijn jarenlange staking van allen eerlijken arbeid bewijzen geenszins dat hij niet tot een ijverig eerlijk werker kan verbeterd worden — ja soms zonder veel moeite verbeterd worden.

3°. A's afkeer tegen het „dooode gat,” „die dooie hei” en zijn terugkeer naar Amsterdam (2, 3). Diezelfde hang naar de groote stad waar ze lang gewoond hebben — zoo sterk dat ze denken en soms ook blijken daarbuiten moeilijk te kunnen aarden — vond ik herhaaldelijk bij mijn recidivisten.

4°. Er blijken *verschillende eigenaardigheden* van zijn persoon

niet dat zulks noodig zal zijn. Ik heb ingezien dat men als eerlijk man veel beter leven kan dan als tippelaar.” (De vriend is sedert dien ontslagen en houdt zich reeds geruimen tijd goed. Hij was in zijn tijd een beruchte „jongen.” Ook do vriendschap bleef gehandhaafd).

uit die brieven. Zijn overgevoeligheid: zich vertoonend in zijn schrik voor de vermoedelijke minachting van menschen die zijn verleden kennen (8); voor de vermoedelijke boosheid van zijn vriend (7); voor de geringschatting (7) en de verachting (12) van „de menschen.” Zijn herhaalde aanvallen van „sagarein,” wel altijd met reden maar toch overmatig: zoo sterk dat ze hem alle lust ontnemen en hij niets doet buiten zijn noodzakelijke werk. (3, 4, 13, 15). Overdrevenheid in gevoelens (7, 8).

5°. De aandoenlijke *riendschap*: de wederzijdsche raadgevingen hoe ze moeten doen om op den rechten weg te blijven (2, 3, 5, 6, 11, 12) en de materiele hulp die de zelf ook arme vriend ongevraagd aan A. zendt (4).

Aetiologie van A's misdadigheid en zijn classificatie.

Classificatie: beroepsdief.

Aetiologie. Omstandigheden. Die geven geen bijzondere moeilijkheden. Zijn eerste veroordeeling valt in den tijd dat hij nog als jongen thuis woonde: van armoede is voor A. op dat oogenblik geen quaestie. Zijn ouders zijn stellig de onschuldige medeoorzaak van de misdadigheid van hun zoon: ze waren te kortzichtig en hadden niet genoeg tact. Maar ze zijn fatsoenlijke menschen, zeker niet minder goed dan ouders gewoonlijk zijn: ze misten alleen den bijzonderen paedagogischen aanleg en het superieure inzicht die voor de leiding van A.'s bijzonderen aard noodig zijn.

Aanleg. Ongedurig: wisselt herhaaldelijk zijn betrekkingen ¹⁾. Vermaakzuchtig. Overgevoelig: heeft een vredig leven noodig; heeft liever slaag dan standjes; kan niet tegen vitten; wil huilen als zijn vader hem op een ongeschikt oogenblik vermaant; loopt uit bangigheid het huis uit als hij hoort dat zijn vader hem verdenkt; verhuist zoodra hij denkt dat huisgenooten zijn verleden kennen; durft niet te schrijven aan een vriend die boos op hem is; enz. Die overgevoeligheid is een voortdurend gevaar voor de stabiliteit van al zijn maatschappelijke verhoudingen: een onbeteekenende gebeurtenis kwetst hem, maakt hem volkomen schuchter en schuw — en hij verbreekt de verhouding die hem

1) Gedrag in schooljaren mij niet bekend.

kwetste, waarvoor hij schuw geworden is. Het ernstigste voorbeeld is zijn vlucht uit de ouderlijke woning: die heeft noodlottige gevolgen voor A. Hij heeft een aardig psychologisch inzicht in zichzelf en vertelt mij nog de volgende eigenaardigheden van zich: Hij heeft altijd een massa ideeën maar komt dikwijls niet tot de uitvoering daarvan. Zijn geest is blijkbaar zoo bewegelijk dat ze slechts korten tijd door een plan wordt vastgehouden, en dan, het oude plan vergetend, weder voor korten tijd door een nieuw bedenksel bezet wordt. Van uitvoering bij zoo snelle wisseling geen quaestie. Zijn hoofdfout noemt hij het *dat hij nooit verder denkt dan vandaag*, nooit aan de toekomst. Zoo sterk zelfs, dat hij, heelemaal berooid zijnde en zijn laatste stuiver aan een kop koffie verterend, toch vroolijk is zoolang hij de koffie drinkt en geen oogenblik verstoord wordt door de gedachte „en wat hierna.” Zijn onnadenkendheid is het ook die A. aansprakelijk stelt voor zijn onderschatting van de nadeelen van het dievenleven: want hij stelde zich maar zelden duidelijk voor dat zijn toekomst toch, vroeger of later, onfeilbaar de gevangenis moest zijn. Hij is nog „*als een kind, kinderlijk*” — zoo vergelijkt hij eigen aard. Verder vindt hij zich zelf een *man van uitersten*. Hij is *altijd vroolijk*, vertelt hij mij: staat zingende op en zingt bijna den heelen dag door. Dat lijkt me prettig, zeg ik. Niet heelemaal, antwoordt A.: want zulke menschen zijn ook in een oogenblik in de *diepste neerslachtigheid* en zijn dan de ergste pessimisten. Dat hebben we ook gezien uit zijn brieven: hoe hij bijzonder dikwijls met aanvallen van zwaar „sagarein” te kampen heeft. Als verder bewijs dat A. graag in uitersten vervalt diene ook de buitensporigheid van zijn uitdrukkingen (en dus waarschijnlijk ook van de beschreven gevoelens), die we eenige malen in zijn brieven vinden. Verder klaagt A. over „*zenuwachtigheid*.” Die heeft hij in de gevangenis opgedaan, zegt hij. Beter: die is *verergerd* in de gevangenis — want we kunnen gerust aannemen dat de ongedurige jongen, met zijn vrees voor standjes, die het vitten van zijn huisgenooten als iets zoo ondragelijks voelt dat hij het huis uitloopt — dat die jongen lang niet vrij van „zenuwachtigheid” was.

Uit dezen aanleg ontstaat beroepsdiefstal op de gewone wijze. Zijn zucht naar vermaken, geschikte bezigheid en afleiding voor

zijn zeer bewegelijken geest, vraagt grooter inkomsten dan hij uit eerlijken arbeid verdienen kan. Zijn bewegelijke geest heeft een weinig vast weerstandsvermogen; hij overweegt de toekomst niet en voelt dus van een diefstal alleen de tegenwoordige voordeelen, niet de toekomstige nadeelen. Dus: hij steelt om zich te kunnen vermaken. Dat verklaart diefstal en recidive — verklaart niet beroepsdiefstal. Beroepsdief wordt hij omdat door zijn aanleg zijn maatschappelijk leven vernietigd wordt. Hij is prikkelbaar. Hij is overgevoelig. Zijn reacties zijn overmatig. Hij is man van uitersten. Denkt niet aan de toekomst. Hij heeft veel wisseling van plannen, maar komt niet tot de uitvoering. Zooals we in de biografie zagen: zijn economisch bestaan en de band met zijn familie worden door de werking van deze eigenaardigheden vernietigd. Hij staat alleen en zonder werk: wordt beroepsdief.

A. is een *typisch geval*. Voor zoover ik zien kan wijken noch zijn aanleg noch zijn omstandigheden veel af van wat we gewoonlijk bij den beroepsdief vinden. Hij zou allicht voor sommigen voor een type van onverbeterlijkheid kunnen gelden. Immers: in herhaalde straftijden bracht hij bijna 10 jaar in de gevangenis door en zijn val en recidive spruiten in hoofdzaak uit zijn aanleg voort. Wat valt er te doen tegen iemand die door zijn aanleg tot beroepsdiefstal gedisponeerd is, zou men zeggen. Het geval van A. bewijst dat althans een deel van de typische „onverbeterlijke” beroepsmisdadigers, althans op eenigszins ouderen leeftijd verbeterbaar zijn. Ze zijn wel tot misdadigheid gedisponeerd, maar niet met noodzaak voorbestemd. En tevens blijkt uit dit geval dat het moeilijk is te onderscheiden welke beroepsmisdadiger verbeterbaar is, welke niet — en te weten op welke wijze geholpen moet worden. Een broek (waardeerbaar kleedingstuk, overigens) bleek onvoldoende om goede voornemens tot werkelijkheid te doen worden, en ondanks een weigering van verderen steun werd A. eerlijk. De patronage van ernstige misdadigers na hun ontslag uit de gevangenis — ongetwijfeld uiterst moeilijk, schijnt nog niet volmaakt.

B. Gewezen snees (kooper van gestolen goed).¹⁾

B. is ongeveer 5 jaar snees geweest. Eenmaal had hij 1 jaar gevangenis. Dat was eigenlijk nog voor het begin van zijn misdadigen loopbaan: hij had goed gekocht waarvan hij eerst na den koop de misdadige afkomst begreep — maar toen had hij het zaakje niet meer opgegeven. Na zijn straf wordt hij volslagen snees. Zijn verdiensten schat hij op gemiddeld f 40 per week en gestraft is hij niet meer. Ondanks de straffelooze voordeeligheid van dat bestaan is hij toch blij geen snees meer te zijn, want *in dat vak heb je geen oogenblik rust*, vertelt hij mij. Elk oogenblik van den dag en van den nacht moet je klaar staan voor dieven die hun buit aanbrengen en voor rechercheurs die op onderzoek zijn. En dan nog de onrust om het gestolen goed zoo gauw mogelijk de deur uit te krijgen. Hoe langer je in het vak bent hoe erger dat wordt: je wordt meer en meer bekend, hebt meer algemeene claudisic en wordt steeds meer door de recherche uit je huis gehaald — zoodat er voortdurend meer reden is om het vak graag te willen verlaten. Want je leeft in voortdurende spanning. Ook op straat voel je je niet rustig voor de blikken der voorbijgangers. Als je met een pakje, hoe onschuldig soms ook, op straat loopt heb je toch het gevoel dat je verdacht wordt, dat de menschen naar je pakje kijken en je nawijzen. Dat is een ellendig gevoel: ieder mensch is als het ware je vijand. En van dat alles heeft een eerlijk man geen last.

¹⁾ Zijn tegenwoordige eerlijkheid bewezen door informaties ingewonnen bij de recherche en elders,

Toen B. *achter in de twintig was* had hij er genoeg van. Eerst werkte hij een paar jaar in het buitenland en nu heeft hij sinds verscheiden jaren een eerlijk handeltje in dezelfde stad waar hij vroeger sneesde. Is nu reeds tien jaar eerlijk. Is getrouwd nadat hij het snezenvak verlaten had. B. gelooft dat vele snezen over hun vak denken zooals hij zelf doet. Maar het is niet gemakkelijk weer eerlijk te worden, omdat je, eenmaal als vertrouwd snees bekend, steeds weer door aanbod van gestolen goed in verzoeking gebracht wordt.

C. Gewezen beroepsdief ¹⁾.

Thans sinds 8 à 10 jaar eerlijk man. Kort na zijn betering getrouwd met de vrouw met wie hij reeds in den tijd dat hij beroepsdief was omgang had. De moeder van C. sterft als hij nog jong is. Zijn vader hertrouwt met een jonge vrouw — van wie hij zoo vervuld is dat hij niet meer op zijn kinderen let. Ook de stiefmoeder trekt zich niet veel van de vóór-kinderen van haar man aan. Verwaarloosd is C. niet, maar toch schrijft hij aan de gebrekkige zorg van vader en stiefmoeder voor een belangrijk deel zijn latere misdadigheid toe.

In den tijd dat C. zijn vak moest leeren ging het blijkbaar al niet bijster goed met hem. Hij vertelt mij dat hij heel weinig van zijn patroons verdragen kon: zoo prikkelbaar was hij. Hoe die leerjaren er precies uitzagen weet ik niet. Geregeld waren ze stellig niet, want C. heeft ten slotte geen vak goed geleerd.

C. werd een zeer bekend groote-stads-beroepsdief. Hij heeft verscheiden malen gezeten. Herhaaldelijk kwam hij *met de beste plannen* de gevangenis uit — maar *vond geen steun*. Daarbij komt het ellendige gevoel dat hij zich niet thuis voelt in de maatschappij: hij *voelt zich uitgestooten*. Dat maakt hem *onver-*

¹⁾ Zijn tegenwoordige eerlijkheid mij door verschillende (niet-officieele) inlichtingen gebleken. Ze is trouwens evident: hij heeft een vaste betrekking — en zou zich niet op een dorpje hebben teruggetrokken als hij stelen wilde.

schillig. En zoodra de uitgangskas met vrouwen en kameraden verteerd is recidiveert hij. Zoo gaat het een paar maal. Dan, hij is *achter in de twintig*, wordt hij nogmaals uit de gevangenis ontslagen. Zijn voornemens waren deze keer wel niet heelemaal overtuigd slecht, maar veel minder goed dan vroeger. Maar nu wordt hij, aanvankelijk een beetje tegen wil en dank, tot een eerlijk leven gebracht. Drie redenen: 1° een heer is gemoedelijk met hem en helpt hem; 2° hij trouwt; 3° hij is ouder geworden. Na zijn invrijheidstelling laat een heer hem bij zich komen en zegt: „ben jij nu een kerel om in het dievenleven te zijn” enz. — kortom werkt op zijn gemoed en „*geeft hem als het ware zijn heele vertrouwen*.” Dat pakt: de goede wil is bij C. gevestigd. Hij blijft niet in de stad waar hij beroepsdief geweest is maar trekt weldra naar een dorp. Daar houdt hij o. a. eenigen tijd een logement. Geruimen tijd sukkelt hij met zijn kostwinning en *herhaaldelijk is hij doodarm*. Maar hij is intusschen *getrouwd*. En als je getrouwd bent voel je je tevreden in eigen huis en het gevoel dat, zoolang er nog maar 10 cent in huis zijn, niemand je te na kan komen maakt je rustig en dringt je tot uiterste krachtsinspanning. De aanmoediging van je vrouw *houdt de moed er in*. Als je alleen bent voel je je treurig gestemd. En als je dan geen geld hebt en ziet de massa's goederen in de winkels opgestapeld, dan krijg je een haat aan de wereld en denkt: *het kan me niets meer verdommen* — en je steelt weer.

Ook zijn hoogere leeftijd was een reden dat hij ditmaal gemakkelijker dan vroeger staande bleef. Want als je tegen de 30 loopt, „*als je een man wordt, voel je dat je verandert*”.

Zoo beterde C. zich. Thans is hij in vaste betrekking, heeft een paar kinderen, een zeer fatsoenlijke huishouding en een uitstekende naam op zijn dorp. Zijn goede naam is hem een noodzakelijkheid. Ik vroeg hem of hij niet vreesde dat zijn dorpsgenooten door een toeval zijn verleden zouden te weten komen. Hij vreesde daar niet voor — maar mocht het gebeuren dan zou hij onmiddellijk met zijn heele gezin het dorp uittrekken.

Het is zeer belangrijk op te merken *dat het vooral zedelijke steun is die C. zich beteren doet*. Die heer heeft mij uit het

dievenleven gehaald, zegt hij. En zijn huwelijk bewaart hem voor de treurigheid, de moedeloosheid, de onverschilligheid die in tijden van eenzame moeilijkheid hem zoo licht overmanden — en hem recidiveeren deden. Vroeger was hij arm en baloorig — en viel terug in het dievenleven; tijdens zijn huwelijk is hij ook dikwijls arm, maar wordt dan geprikkeld tot de uiterste eerlijke inspanning.

SAMENVATTENDE BESCHOUWING.

CLASSIFICATIE.

Het spreekt wel van zelf dat ik overtuigd ben uit mijn kleine materiaal geen volledige en bewijzende conclusies te kunnen trekken — noch over classificatie, noch over de aetiologie. Ik heb echter gemeend dat een samenvatting en beschouwing mij niet als geheel voorbarig verboden was, omdat ik reeds in het kleine aantal onderzochte gevallen een typische groepsgewijze regelmatigheid meende te ontdekken. Mijn conclusies zullen herhaaldelijk apodictisch van vorm zijn — doch nooit is mijn wetenschappelijk geweten zoo werkeloos geweest dat ik niet de reserve maakte: „voor zoover dat uit een zeer klein materiaal blijken kan.”

§ 1. Uiterlijk ¹⁾ en aetiologie van de criminaliteit der recidivisten tegen den eigendom zal ik zooveel mogelijk klassegewijze behandelen ²⁾. Want het bleek mij dat deze recidivisten geen massa van gelijksoortigen zijn maar dat ze groepsgewijze in vele opzichten van elkaar zeer verschillend. Het is vanzelf sprekend dat de uiterlijke en de aetiologische eigenaardigheden dier klassen slechts dan duidelijk zullen worden wanneer ze van elke klasse afzonderlijk worden nagegaan.

1) Ik herinner dat ik in de uitdrukking: „uiterlijk der criminaliteit” samenvat: aard der misdrijven, soort der misdadigheid, leeftijd waarop de misdadigheid begint en eventueel eindigt.

2) Ik behandel hier slechts hoofdzaken. Voor de details verwijs ik naar de biografiën zelve en naar de opmerkingen die elk daarvan volgen.

3) Ik spreek van „dieven”: het eenvoudigste woord en waarmee de criminaliteit mijner recidivisten vrij juist wordt weergegeven: want onder hun talrijke misdrijven komen oplichting en verduistering slechts enkele malen voor.

Mijn **klasse-indeeling** is de volgende:

1°. *Beroepsdieven* ³⁾ (N° 1—13).

a. Stedelijke beroepsdieven (N°. 1—9).

b. Plattelandsberoepsdieven (N°. 10).

c. Beroepsdieven-landloopers (N°. 11, 12, 13).

2°. *Dieven die den overgang vormen tusschen beroepsdieven en intermitteerende dieven* (N°. 14 tot 19).

3°. *Intermitteerende dieven* (N°. 20, 21, 22).

4°. *Dronkaard-dieven* (N°. 23, 24, 25).

(In de samenvatting van uiterlijk en aetiologie der misdadigheid zal ik, om de getallen niet al te klein te doen worden, enkele klassen gezamenlijk behandelen, voor zoover dat door de overeenkomst tusschen die klassen mogelijk is. Aldus: I. Beroepsdieven (klasse 1a, 1b en 1c). II. Niet-beroepmatige recidivisten (klasse 2 en 3). III. Dronkaard-dieven. Voor zoover dat noodig is zal ik de afwijkingen tusschen de onderklassen vermelden.)

Mijn klasse-onderscheiding werd mij bij beschouwing van mijn materiaal als het ware opgedrongen. Classificatie volgens aetiologische criteria schijnt mij de belangrijkste omdat ze in staat stelt tot goed begrijpen en tot goed bestrijden der criminaliteit: tot het doorgronden en bestrijden van oorzaken. Mijn klasse-indeeling is in schijn voornamelijk gegrond op verschil in den aard der misdadigheid (of ze meer of min beroepmatige misdadigheid nabij komt) — maar in wezen berust ze bijna uitsluitend op aetiologische criteria. We zullen later zien op welke. Niet op één criterium — en daarom is mijn scheiding niet geheel systematisch. Dat komt omdat ik niet mijn materiaal scheidde volgens een a priori aanvaard kenmerk, maar telkens een klasse of onder-klasse maakte als ik een groep personen vond die zich van de anderen onderscheidde, hetzij door een eigenaardigheid van klaarblijkelijk aetiologische beteekenis (b.v. dronkaard-dieven, plattelands-dieven enz.), hetzij door een zeer belangrijk verschil in den aard hunner misdadigheid (beroepmatig of niet, enz.) waarvoor de *αίτια* moest gezocht worden. Ik meende op deze wijze de meeste kans te hebben mijn onderzoek onpartijdig te maken: de klassen te aanvaarden zooals ze den onbevooroordeelden practicus in het oog moeten vallen en van elk dier klassen

afzonderlijk de oorzaken van misdadigheid te zoeken. Na afloop van mijn onderzoek bleek het mij echter dat er meer eenheid in mijn classificatie zat dan ik a priori had mogen verwachten. Het bleek dat de aanleg der recidivisten de voornaamste oorzaak van alle klasse-verschillen was die ik mij tot taak had gesteld te doorgronden. Klasse 1, 2 en 3 bleken gescheiden te zijn naarmate ze in meerdere of mindere mate den aanleg vertoonden die ik eenvoudigheidshalve beroepsdievenaankleg noem — niet zuiver echter, want van verschil en scheiding tusschen klasse 1 en 2 bleken o. a. verschillende omstandigheden nu en dan medeoorzaak te zijn. Ook de afzondering van klasse 1c en van klasse 4 bleek uitsluitend te berusten op eigenaardigheden van aanleg — wat we later zullen zien.

Een korte omschrijving van wat ik versta onder de namen die ik aan de verschillende klassen gaf.

1°. *Beroepsdief*¹⁾ is hij, die geregeld zijn geheele inkomen of een deel daarvan bij elkaar brengt door het plegen van diefstal (verduistering of oplichting). Drie opmerkingen. Ik zeg: „geregeld”. Dat beteekent niet: „dikwijls”. Het verschil tusschen beroepsdieven en intermitteerende dieven ligt niet in frequentie van misdrijven, maar hierin: of de voordeelen uit misdrijf van dien aard zijn dat ze slechts als min of meer toevallige baten moeten beschouwd worden, of dat de misdrijven „durch einen einheitlichen Willen der sie als Theile eines gewollten grösseren Ganzen erscheinen lässt, zusammen gehalten werden”.²⁾ Ten tweede. Het is volstrekt niet strijdig met het begrip beroepsdiefstal, dat de misdadiger een eerlijk beroep uitoefent. Dat zien we b.v.

1) Ik zeg niet: „beroepsmisdadiger”, omdat omschrijving van dat begrip, waartoe men tal van zeer ongelijksoortige groepen van wetsovertreders zou kunnen brengen, bijna onoverkomelijke moeilijkheden geeft.

2) Zie Dochow: Zur Lehre von dem gewerbs und gewohnheitsmässigen Verbrechen. Zie over de begripsbepaling ook von Liszt: Das gewerbsmässige Verbrechen (Z. f. d. Ges. Sw. 1901).

De titel van het werk van Mr. Lasonder: „De beroepsmisdadigers en hun strafrechtelijke behandeling”, huldigt een zeer ruime, eigenlijk misleidende opvatting van het woord beroepsmisdadiger. Daaronder worden verstaan, alsik wel begrip *alle* herhaalde recidivisten: ook brandstichters, ook zij die zich aan doodslag schuldig maken, ook „gewoontemisdadigers”. Vergelijk o. c. bl. 67, 68, 121, 124, 125, 134—136, 139.

aan N°. 2 (bl. 82) en N°. 9 (bl. 159) die langen tijd in vaste dienstbetrekking zijn en tevens zonder den minsten twijfel volslagen tippelaars zijn. Als verder bewijs voor mijn stelling kan ik aanhalen het reglement van de bende van Abadie, waarin eerlijke arbeid ter vermindering van verdenking werd voorgeschreven ¹⁾. Ten slotte: het woord „beroep” moet niet te eng opgevat. Speciaal: ook een kind, bij wie van eigenlijk crimineel beroep gewoonlijk geen sprake is, moet toch als beroepsdief beschouwd worden, mits zijn misdadigheid de wezenlijke eigenaardigheid van beroepsdiefstal vertoont nl. dat ze geregeld gepleegd wordt. Criterium is steeds slechts: geregelde, stelselmatige uitoefening.

1° *a* en 1° *b*: wat een *stedelijk-* en wat een *plattelandsberoepsdief* is behoeft geen verklaring.

1° *c*: *beroepsdief-landlooper*. Dat is iemand die nu eens beroepsdief is, dan weer met landlooperij en bedelarij zijn geheele inkomen of een deel daarvan bij elkaar brengt — soms ook beide bedrijfstakken tegelijkertijd uitoefent.

2°. *Dieven die den overgang vormen tusschen den beroepsdief en den intermitteerenden dief*.

3°. *Intermitteerend dief* is hij, die als regel uitsluitend van eerlijke inkomsten leeft, maar nu en dan een diefstal pleegt. Zijn aanleg gelijkt op beroepsdievenaanteg — in tegenstelling met den

4°. *Dronkaard-dief*, wiens criminaliteit ook intermitteerend is, maar *uitsluitend* uit drankmisbruik ontstaan.

§ 2. Classificatie is noodig omdat uiterlijk en aetiologie der verschillende groepen afzonderlijk behandeld moet worden — ze is ook daarom van belang *omdat misdadigers geclassificeerd leven*. Niet zoo systematisch als classificatie op papier mogelijk is — maar toch zag ik herhaaldelijk een blijkbare voorkeur voor omgang met soortgenooten. Niet-beroepmatige recidivisten hebben weinig omgang met beroepsdieven. Zie bv. N°. 17 en N°. 19, (bl. 279 en bl. 303), die zelfs in een periode van beroepsdiefstal zich niet aan de dievenmaatschappij aansluiten. N°. 19 blijft alleen

1) Joly: *Le crime* bl. 142. De dievenbende van Abadie, te Parijs in 1878, had een uitgewerkt reglement. Art. 11 luidde: „On devra également travailler” enz.

en N°. 17 zoekt den omgang van twee soortgenooten: van twee mannen die met hem een volkomen analoog levensverloop hebben en gelijke eigenaardigheden. Hetzelfde zagen we bij N°. 21 (bl. 345): slechts aansluiting aan een gelijke. Maar wat sterker is: zelfs tusschen de beroepsdieven onderling bestaat afscheiding: standsverschil tusschen groote en kleine dieven — een standsverschil dat beter gemotiveerd is dan vele afscheidingen in de eerlijke maatschappij, omdat het berust op verschil in intellectueel en moreel vermogen. Niet dat er tusschen den inbreker en zijn zwakke broeders in 't geheel geen omgang mogelijk is: maar de relaties tusschen hen zijn schaarsch. Dat vertelt mij o. a. N°. 12, de kruimeldief, die erkent alleen zijn eigen vrienden en mededaders te zien en geen inbrekers te kennen. N°. 1, in een van zijn opstellen, schrijft dat het dievenleger in benden verdeeld is volgens de herbergen en logementen die ze bezoeken: de jongens van Lam Zondag, de jongens van Moeke, de jongens van tante Neel, van de Kroon enz. (Gedeeltelijk nu reeds verdwenen inrichtingen). Het bezoeken van de eene of van de andere herberg schijnt op standsverschil te berusten¹⁾ — althans: „in de eene herberg komen nettere jongens dan in de andere”. En later, over een schaftkelder sprekend die ik bezocht had, vertelt N°. 1: daar komen geen nette jongens, maar (de dieven) die daar komen zijn slecht gekleed, leven als zwervers en zijn in één woord ellendigen²⁾. Trouwens, de specialiseering in de keuze van het misdadig bedrijf (voor een groot deel berustend op speciale geschiktheid of ongeschiktheid) maakt een dergelijken gespecialiseerden omgang zeer verklaarbaar. Het ligt voor de hand, dat er nauwere aansluiting bestaat tusschen personen die tot elkaar gedreven worden door overeenkomenden aanleg en door gemeenschappelijke bedrijfsbelangen (b.v. inbrekers of zakkenrollers die samen er op uit gaan, die methodes en gelegenheden voor hun bedrijf te bespreken hebben).

Een belangrijk onderdeel van deze quaestie van den geclassificeerden misdadigersomgang is dit: bestaan er in ons land *relaties tusschen beroepsmisdadigers en vagebonden*? Ik geloof het niet.

1) Zie ook Weien: Aus dem Berliner Verbrecherleben bl. 39—42.

2) De moeder van de kelder zelf beschrijft haar bezoekers als „gesjochte jongens”.

Nergens vond ik een spoor van zulke betrekkingen — tenzij in het leven van N°. 12 en 13, die zelve half vagebond zijn. Ik ondervroeg over dit punt o. a. een ouden verlopen misdadiger die zelf zeker op de nominatie voor Veenhuizen staat. Maar hij had blijkbaar nog zijn oude standsgevoel en met sterke overtuiging antwoordt hij mij: „dief en landlooper, dat is haat en nijd tegen elkaar; ze komen nooit in dezelfde kroeg ¹⁾); de landlooper veracht den tippelaar, evenals hij zelf door den tippelaar geminacht wordt”. In dienzelfden geest luidden andere informaties die ik bij beroeps-misdadigers nam. In de litteratuur vond ik deze meening bevestigd. Wilmans ²⁾ schrijft: „Die Aristokraten des professionellen Verbrechertums... stehen in keinerlei Verbindung mit dem Vagabundentum... Doch auch die Beziehungen der tiefer stehenden professionellen Verbrecher (met vagebonden) sind nur gelegentliche; sie haben ihre besonderen Versammlungsorte und eigene Sprache, und es ist nur selten dass sie sich des weniger intelligenten Landstreichers oder Bettlers zum Ausbaldowern oder Verschärfen gestohlener Ware bedienen...” In geheel tegenovergestelden zin echter de Amerikaan Flynt, ³⁾ een uitstekend kenner van de levensgewoonten der vagebonden. Hij zegt: „Verbrecher sind jedenfalls immer sehr eifrig bemüht einige Bekanntschaften unter ihnen (n.l. de stedelijke tramps) zu haben, denn sie wissen sehr gut dass der Stadtvagabund ihnen die allerbesten Anweisungen geben kann”. En op een andere plaats: „Die Tramps in diesem Teile des Landes repräsentiren die höchste Intelligenz und Respektabilität der Bruderschaft. Ausserdem findet man unter ihnen die erfolgreichsten verbrecherischen Elemente”. Deze afwijkende ervaring van Flynt is echter gereedelijk te verklaren uit verschil tusschen de toestanden die hij beschrijft en die in ons land gelden. Een deel van de Amerikaansche vagebonden zijn intelligente, zelfbewuste mensen, die een voor hun stand

1) Zie ook Weien o. c. bl. 39—42.

2) K. Wilmans. Das Landstreichertum, seine Abhilfe und Bekämpfung, Monatschrift I bl. 610.

3) Flynt: Tramping with tramps. Duitsche vertaling: Auf der Fahrt mit Landstreichern (De oorspronkelijke uitgave heb ik niet kunnen meester worden). Zie bl. 115, 116; bl. 125—137; bl. 84.

zeer krachtig en gesoigneerd bestaan leiden en die zich ten diepste beleedigd zouden achten als men hen met hun minderwaardige soortgenooten zou verwisselen. Dat is dus een soort menschen die in aanleg en levensstandaard over het algemeen niet de minderen zijn der beroepsdieven: met wie omgang mogelijk is voor den tippelaar en wier inlichtingen over gelegenheid tot diefstal intelligent en waardevol kunnen zijn. Geheel anders bij ons. De meerderwaardige vagebond komt bij ons niet voor, als ik goed zie. Flynt zelf, op Europeesche zwervtochten, is verwonderd over het mindere allooi der vagebonden. In Engeland zijn maar weinig flinke vagebonden, schrijft hij: de meesten gelijken op de lagere-rangs-tramp in Amerika ¹⁾. Zoo schijnt de toestand bij ons te lande ook te zijn. In Amerika is er verband, en goede reden en mogelijkheid tot verband, tusschen den misdadiger en den hoogsten stand der vagebonden. In ons land bestaan die aristocraten onder de landloopers niet ²⁾ — en daarom is er voor onze beroepsdieven geen voordeel uit hun aanwijzingen, geen genoeg uit hun omgang te trekken: ze mijden elkaar.

In onze misdadigersmaatschappij wordt dus de geclassificeerde wijze van samenleving, zij het niet zonder onderbreking van den regel, toch als gewoonte gevolgd.

Zooveel over de classificatie. Volgt de samenvatting van wat ik vond over de misdadigheid zelve dier verschillende klassen en over de oorzaken daarvan.

1) o. c. bl. 212.

2) In Canada is volgens Flynt de toestand weer zooals bij ons: daar is geen geestes-aristocratie die tot het landloopers-leger toetreedt. Het zou hoogst interessant zijn de oorzaken van dit internationale verschil in samenstelling van het landloopersleger te kennen. Te interessanter, omdat over het algemeen, zooals bekend is, een treffende internationale gelijkvormigheid van crimineele verschijnselen bestaat.

CRIMINALITEIT.

§ 1. **Aanvang.**¹⁾ *Beroepsdieven:* resp. op 17; 13; 13; 9; 18; 16; 14; 8; 19; 16; 10; 8; 12 jaar.

Niet-beroepmatige recidivisten: 13; 10; 10; 13; 20; 17; 17; 33; 17; 23 jaar.

Dronkaard-dieven: 31; 35; 43 jaar.

De beroepsdieven beginnen dus jong: hetzij omstreeks hun 12^e jaar of vroeger, hetzij omstreeks hun 16^e jaar. Evenzoo het gros der niet-beroepmatige recidivisten. De zuiver intermitteerende dieven, afzonderlijk beschouwd, (3 gevallen) doen eenige afwijking vermoeden: de jonge begin-leeftijden ontbreken. Zuivere dronkaard-dieven beginnen eerst op rijperen leeftijd.

§ 2. **Ontwikkeling.** Ik bedoel deze questie: begint de latere recidivist tegen den eigendom als gelegenheidsdief om eerst daarna intermitteerend dief te worden en (casu quo) slechts geleidelijk zich tot beroepsdief te ontwikkelen? Velen nemen aan dat dit de gewone wijze is waarop de recidivist tegen den eigendom, en eventueel de beroepsdief zich vormt. Joly²⁾ b.v. beschouwt het als „ce qu'il y a de plus certain”, dat we in het leven van den criminel de profession en den criminel d'habitude altijd aantreffen „un passage non pas toujours lent mais presque toujours gradué de l'accident à l'habitude”, en vandaar eventueel naar beroepsdiefstal. Mijn ervaring leert juist het tegendeel. De

1) Bedoeld is: wanneer begint de misdadigheid van eenige beteekenis te worden. Het stelen van vruchten van onbewaakte karren, van snoepgoed uit winkeltjes wordt hier nog niet als criminaliteit beschouwd.

2) Le crime bl. 109.

criminaliteit van mijn beroepsdieven is zonder uitzondering reeds van den aanvang af beroepmatig ¹⁾). De beroepsdief steelt in zijn jeugd, soms op zijn 12^e soms reeds op zijn 8^e jaar, precies op dezelfde manier als op rijperen leeftijd n.l. voortdurend, en stelselmatig de gelegenheid tot misdrijf zoekend. Geen hunner begon als gelegenheidsdief, gedwongen door omstandigheden. Gelijke ervaring heb ik omtrent de niet-beroepmatige recidivisten. Jeugd-criminaliteit ontstaat doorgaans bijna geheel zonder oorzaak in de omstandigheden — en dus is van ontwikkeling van gelegenheidsdiefstal tot recidivisten-criminaliteit bij reeds op jeugdigen leeftijd stelenden geen sprake. En als de criminaliteit eerst op lateren leeftijd ontstaat (17 jaar, 35 jaar) dan is ze als vaste regel langen tijd voorbereid door een onordelijk leven en spruit ze uit de onordelijkheden van dat leven voort: d. w. z. de eerste val is dan niet door onverschuldigen nood veroorzaakt, en a priori is het waarschijnlijk dat het eerste misdrijf niet op zichzelf staat maar slechts het begin is van een reeks van misdrijven die alle uit dezelfde reeds lang bestaande oorzaak zullen ontstaan, uit de onordelijkheid van het leven. *Reeds de eerste diefstal is dus in zulke gevallen als recidivisten-criminaliteit te beschouwen.* Joly zegt het aardig: het eerste feit wordt wel dikwijls onder den druk van omstandigheden gepleegd, maar het leven was reeds zoo langen tijd onordelijk dat „les circonstances étaient dès lors à peu près inévitables”.

§ 3. **Einde der criminaliteit.** Een moeilijk chapitre voor mij omdat ik alleen actief-crimineelen zag, d. w. z. personen wier crimineele loopbaan nog niet ten einde was. Toch verzamelde ik hieromtrent een enkel gegeven dat ik meedeelen wil, al was het slechts om op deze wijze mijn overtuiging te uiten van de hooge belangrijkheid van onderzoek naar het eventueele einde van de criminaliteit van recidivisten tegen den eigendom.

Voor dronkaard-dieven is natuurlijk geen einde te hopen, tenzij na geheele genezing van hun drankzucht: alleen is verandering van misdadigheid in landlooperij mogelijk en bij lang voortgezet drankmisbruik waarschijnlijk (zie N°. 24, ook eenigszins: N°. 22).

1) N°. 1: na eerste feit gevonnist. N°. 5 niet zuiver.

Van de andere recidivisten heb ik vooral gegevens omtrent de beroepsdieven: die trouwens in dit opzicht de belangrijkste zijn omdat ze èn door aanleg èn door hun bij voortduring misdadig leven èn door hun beruchtheid het meest van allen tot volharding in hun misdadigheid bestemd schijnen. In de eerste plaats valt in het oog de jeugdige leeftijd van mijn beroepsdieven-materiaal. Respectievelijk 28, 28, 20, 48, 25, 28, 26, 21, 28, 46, 24, 25, 21 jaar ¹⁾. Dus allen, behalve N°. 4 en 10 tusschen 20 en 30 jaar. En zij vormen in de dievenmaatschappij eerder de afdeeling der veteranen dan die der beginners: want ik koos voor mijn onderzoek de recidivisten met het grootste aantal straffen die er in de Utrechtsche strafgevangenis zaten. Mogelijk is alleen dat enkele oudere beroepsdieven te Leeuwarden zitten. Uit mijn materiaal valt dus reeds een sterk vermoeden af te leiden dat verreweg de meeste tippelaars onder de 30 jaar oud zijn. Dat werd mij bevestigd door de eenstemmige verklaringen van alle deskundigen die ik over dit punt inlichtingen vroeg: door beroepsdieven en menschen die in hun beroep veel met de dievenmaatschappij in aanraking komen. N°. 1, in zijn opstellen, stelt den leeftijd van het overgrootste meerendeel der tippelaars op 16—30 jaar. Hem zijn er slechts 6 of 7 boven dien leeftijd bekend. De moeder van een schaftekelder schat den leeftijd der tippelaars onder haar bezoekers op 16—25 jaar. De eigenaar van een logement dat veel door jongens bezocht wordt noemt 18—22 jaar den „ergsten” leeftijd. Een gewezen beroepsdief noemt de jaren 18—30. Een ander geeft op: „om de 25 jaar heen”. Joly ²⁾, het grootsteedsche bendenwezen besprekend, geeft als leeftijd der benedeleden op: 18—27 jaar. De beroepsdieven die Flynt ³⁾ ontmoette waren door elkaar 25—30 jaar oud. Rev. G. P. Merick kent 600 inbrekers, waarvan de meeste tusschen 17 en 22 jaar oud zijn ⁴⁾.

Indien we na opsomming der bovenstaande gegevens althans als waarschijnlijk mogen aannemen dat het groote meerendeel der tippelaars onder de 30 jaar oud zijn dan rijst de vraag: wat wordt er van hen na hun 30^e jaar.

1) Ook mijn niet-beroepmatige recidivisten zijn meestal jonge menschen. Resp. 24, 29, 22, 28, 24, 26, 36, 39, 41 jaar.

2) Le crime bl. 140 vlgg. 3) o. c. bl. 133. 4) Gec. door Vargha o. c. bl. 694.

Enkelen zijn dan reeds gestorven: hun uitputtende levenswijze, de ziekten die het gevolg van hun uitspattingen zijn, waarschijnlijk in sommige gevallen ook de lange gevangenisjaren zijn aanleiding tot een vroegen dood.

Anderen beteren zich. Het is een blijkbaar misverstand te meenen dat er van de beroepsdieven die eenige malen veroordeeld zijn zoo goed als geen enkele zich betert. Elk rechercheur zal u terstond een lijstje kunnen opmaken van thans eerlijk levende gewezen beroepsdieven. Dat ze talrijk zijn zal ik geenszins beweren, en de schattingen mijner deskundigen liepen in hooge mate uiteen. Maar dat een deel, misschien slechts een zeer klein deel, zich betert, dat wisten allen. Vele der oudere tippelaars, wellicht de meerderheid, trekken zich terug in een niet of moeilijk strafbaar parasitair bestaan. Sommige nemen zich een jongen van omstreeks 16 jaar, dien ze voor zich misdrijven laten plegen terwijl zij zelve hoogstens op uitkijk staan ¹⁾. Andere maken er hun specialiteit van tegen aandeel in den buit ¹⁾ „zaakjes” te zoeken, voor te bereiden en aan nog actieve misdadigers in handen te geven. Dat weet Joly ook. Hij schrijft ²⁾: *il existe des voleurs timides ou vieillis, d'anciens praticiens retirés de la vie active qui mettent leur expérience au service des gens hardis* — menschen die door den beruchten Lacenaire werden betiteld met den geestigen naam van „courtiers en crimes.” Velen ook vestigen zich als kwartjesvinders ³⁾ — een beroep dat bijna uitsluitend door mannen boven de 30 jaar schijnt uitgeoetend te worden ¹⁾ (zie N°. 9 bl. 163). Een groot aantal leeft, wanneer ze op rijperen leeftijd gekomen zijn, uitsluitend van brutale exploitatie van de vrouw (soms: van de vrouwen) die ze souteueeren, van wie ze „pooier” zijn ¹⁾. Weien bevestigt dit ⁴⁾: „endlich kenne ich etwa 20 schwere Jungen welche, durch Vorstrafen abgeschreckt, das Geschäft aufgegeben und sich dem Louistum (pooierdom) in die Arme geworfen haben”. Een niet

1) Verklaringen van mijn deskundigen. 2) Le crime bl. 121.

3) Vooral de kaartspelers met hun spel: 1, 2, 3 klaveraas. Aardig is hier weer de internationale overeenkomst waar te nemen. Puibaraud (Les malfaiteurs de profession bl. 65), over kwartjesvinders sprekend, vermeldt het rijmpje: „Une, deuss', troiss', au petit bonheur! Ous' qu'est l'as de cœur?”

4) K. Weien. (Kriminalkommissar a. D.): Aus dem Berliner Verbrecherleben.

onaanzienlijk deel van hen die het dievenleven vaarwel willen zeggen wordt landlooper¹⁾ Bevestigd door Flynt²⁾. Sommige anderen zijn er ten slotte die op rijperen leeftijd het dievenberoep verwisselen voor het bedrijf van den handelaar in vrouwen of die een publiek huis opzetten (zie b.v. N°. 6).

Dus: de groote meerderheid der omstreeks 30-jarige beroepsdieven wordt of eerlijk, of vestigt zich in een der bovengenoemde anti-sociale beroepen. Dat te weten is op zichzelf belangrijk, maar is nog interessanter daarom, omdat eruit volgt dat die groote meerderheid op bepaalden leeftijd het dieven-leven niet meer wil. Welke oorzaken deze wensch naar verandering van levenswijze bepalen zien we later.

Een uiterst belangrijk punt, deze quaestie over het ophouden van de misdadigheid der recidivisten — en een quaestie die, voor zoover ik weet, door criminalisten weinig onderzocht is. Een onderzoek dat mij geenszins onmogelijk schijnt voor iemand met eenige praktische neiging, die lust heeft zich met politie, met beroepsdieven en gewezen beroepsdieven in contact te stellen³⁾.

1) Verklaringen van mijn deskundigen. 2) o. c. bl. 139, 140.

3) Ik hoop later (b.v. over 10 jaar) in de gelegenheid te zijn de vervolgen dezer 25 levens te beschrijven.

OMSTANDIGHEDEN.

§ 1. **Geboorte.** *Wettig zijn:* Alle beroepsdieven behalve N°. 10, die kort na zijn geboorte gewettigd wordt. Alle niet-beroepmatige dieven behalve N°. 21, die terstond na zijn vinding uit toewijding als kind wordt aangenomen. Alle dronkaard-dieven.

Onechte geboorte is dus op de misdadigheid van mijn materiaal van geen invloed. Dit resultaat is in tegenspraak met wat gewoonlijk gevonden wordt ¹⁾.

§ 2. **Woonplaats.** *A. Geboren op de plaats waar ze hun verdere leven doorbrengen:*

Beroepsdieven: alle.

Niet-beroepmatige recidivisten: alle. Behalve N°. 14 en 19, die eerst omstreeks hun 13^e jaar met hun ouders te Amsterdam komen. De ouders van N°. 14 worden daar welgesteld, die van N°. 19 *blijven* behoeftig. Behalve ook N°. 20 en 22, die na hun $\pm$ 18^e jaar hun plattelandsgeboorteplaats verlaten en dan verschillende steden bewonen. N°. 20 is reeds recidivist als hij het platteland verlaat.

Dronkaard-dieven: alle.

Hieruit blijkt dat *declassering* van misdadigers zelve (en, voor zoover ik kan nagaan, van hunne opvoeders) *door verhuizing van het platteland naar de stad, althans voor mijn materiaal geen*

1) Hier, en doorgaans in het vervolg, kan ik geen litteratuur ter vergelijking van mijn resultaten citeren: want de meeste onderzoekingen zijn niet zoo geclassificeerd dat ze een nuttige vergelijking met mijn resultaten mogelijk maken. Zoo b.v. Sichart: *Ueber individuelle Faktoren des Verbrechens* (Z. f. d. ges. Srw. X). In zijn uitgebreide materiaal vindt hij 27% onechte geboorten — maar zijn materiaal is ongescheiden en bevat alle mogelijke soorten van tuchthuis-misdadigers.

misdrifwekkende invloed was. Alleen voor N°. 22 wellicht, een abnormaal individu, die na zijn verhuizing, mede door andere oorzaken maar waarschijnlijk ook door zijn overplaatsing in de groote-stad, declassseert en misdadig wordt.

Dit resultaat is in tegenspraak met wat ik bij verschillende schrijvers vond. Tarde¹⁾, over misdadigheid in het algemeen sprekend, schrijft aan declassseering door verhuizing naar de groote-stad veel invloed toe. Joly²⁾ vermeldt dat van 655 Parijsche souteneurs (over het algemeen beroepsdieven of gewezen beroepsdieven) er slechts 371 te Parijs geboren waren. Oorzakelijk verband tusschen verhuizen en misdadigheid³⁾ toont hij echter niet aan. Bonhöffer⁴⁾ vindt dat vooral van hen die op lateren leeftijd tot vagebondage vervielen velen van het platteland naar de stad verhuisd zijn en daar declassseerden. Van dezen was echter een zeer groot percentage psychisch en fysiek minderwaardig, zoodat ze ook op het platteland reeds moeite hadden op eerlijke wijze den kost te verdienen.

Woonplaats: B. (steeds in dezelfde stad of zwervend; in bende of alleen).

De *dronkaard-dief* leeft als een gewoon arbeider: gehuwd of bij zijn ouders of in een kosthuis; en blijft wonen in een en dezelfde stad (N°. 25 verandert herhaaldelijk, gedeeltelijk om vakredenen). Na vele jaren drankmisbruik verandert zich deze geregelde levenswijze: de dronkaard woont nu hier dan daar, in dorpen, steeds in den omtrek van eigen stad, deels om beter werk te kunnen vinden, deels waarschijnlijk uit pure onrust (N°. 23 sinds $\pm 48^e$ jaar, N°. 24 sinds $\pm 26^e$ jaar, N°. 25 sinds $\pm 45^e$ jaar). Soms verliest hij ten slotte alle vaste woonplaats en wordt landlooper (N°. 24 sinds 42e jaar).

Niet-beroepmatige dieven: leven niet in groepen bijeen, blijven als regel in een en dezelfde stad wonen. Betrekkelijk velen van dezen vertoonen een zekere neiging tot ongeregelde woning. N°. 14 reist een tijdlang in dienst van een kermistroep; N°. 17

1) La philosophie pénale bl. 336.

2) La France criminelle bl. 96.

3) Weien o. c.: slechts de helft der Berlijnsche inbrekers zijn geboren te Berlijn.

4) Dr. K. Bonhoeffer: Ein Beitrag zur Kenntnis des grossstädtischen Bettel- und Vagabondentums: Z. f. d. ges. Sw. 21 bl. 35.

werkt, zonder bepaalde noodzaak, een paar jaar in Duitschland; N°. 20 en N°. 22 verwisselen na hun 10^e jaar, zonder voldoende gemotiveerde bedoeling, zeer dikwijls de stad hunner inwoning; N°. 21, slechts ten deele ter wille zijner kostwinning, werkt een tijdlang in Duitschland en, aangetrokken door het avontuur, leeft een paar jaar als soldaat in Indië.

Beroepsdieven. Wonen hetzij met hun bijzit op een kamer; hetzij in logement, dan dikwijls samen met verscheiden andere beroepsdieven; soms ook bij hun ouders thuis. Ze wonen steeds in dezelfde stad, korte escapades van enkelen uitgezonderd (zie N°. 1 naar Frankrijk, N°. 5 naar Duitschland). En natuurlijk ook uitgezonderd de beroepsdieven-landloopers in hun periodes van landlooperij.

In het algemeen zijn de beroepsdieven van ongeregelder aanleg dan hun niet-beroepmatige soortgenooten: waarschijnlijk voelen ze dus ook sterker dan deze de neiging nu en dan, hetzij tijdelijk hetzij voor goed de stad te verlaten waar ze tot nu toe woonden. Toch schijnt hun gedrag in dit opzicht eerder meer geregeld dan minder. Dat komt omdat ze hun neiging niet kunnen volgen: ze zijn door bedrijfsnoodzaak gebonden. Beroepsdiefstal is niet een bedrijf dat geen vakkennis vereischt. Integendeel: behalve technische bedrevenheid is nauwkeurige kennis van operatieveld en van tegenpartij noodig: kennis van de politie en haar gewoonten, liefst ook van rechterlijke autoriteiten, kennis van de gelegenheden tot diefstal, van de personen bij wie de buit verborgen of te gelde gemaakt kan worden. Deze kennis vereischt opleiding, en daarom is de stadsberoepsdief min of meer gebonden aan de stad van zijn vestiging.

De plattelandsberoepsdief daarentegen is door bedrijfsnoodzaak op een min of meer zwervend leven aangewezen: hij heeft voor zijn onderhoud een uitgebreid operatieveld noodig, en moet dat afloopen (zie N°. 10, opmerkingen bl. 184).

Het is uiterst merkwaardig te zien *hoe de leefwijze der beroepsdieven bij vroeger vergeleken veranderd is en welke uiterst belangrijke gevolgen deze verandering meebracht*. Vroeger leefde de beroepsdief in benden en zwervend, tegenwoordig zonder vast verband met zijn soortgenooten en met vaste woning in één en dezelfde stad of in een bepaald vastelands-district.

Zoodra de regeeringen sterk genoeg waren werd de zwervende

bende onmogelijk: ze bestond door openlijk geweld en moest verdwijnen voor sterker geweld. Ook de toenemende dichtheid der bevolking moet zijn invloed hebben doen gelden. Zoo ontstond de moderne plattelandsberoepsdief, door bedrijfsnoodzaak wel een eenigszins zwervend leven leidend, maar geassocieerd met slechts 1 of 2 kameraden: ze pogen geen openlijk verzet meer tegen het staatsgezag en kunnen door hun gering aantal heimelijk hun kwaad bedrijven en eclipseeren zoodra nodig.

Met de opkomst der groote steden ontstond de groote-stadsberoepsdief. Vaste woning steeds in dezelfde stad is voor hem mogelijk omdat de groote-stad in klein bestek voldoende voedingsbodem is voor talrijke beroeps-parasieten. En vaste woning is voor hem noodzaak uit bedrijfsoverwegingen, zooals we zagen. Aanvankelijk bleef de bende in de groote-stad bestaan: op den duur natuurlijk ongeschikte bedrijfsvorm tegen de dicht oopewonende stadsbevolking en tegen de kracht der stadsregeering. De traditie deed haar nog een tijdlang voortbestaan. Volgens Joly werd te Parijs in 1857 de laatste ouderwetsche bende gegrepen en gevonnist. Wat na dien tijd nog bende genoemd wordt zijn slechts embrionaire vormen. Zie bv. de bende van Abadie in 1878 te Parijs ¹⁾. De tegenwoordige zoogenaamde dievenbendes of bendes van valsche munters, voor zoover bedrijfsorganisatie, dragen een uitsluitend zakelijk karakter en oefenen op het persoonlijk leven der leden bijna geen invloed meer uit. En wat we noemen „de bende van b.v. Lam Zondag” ²⁾ is in hoofdzaak een los verband van omgang en samenwoning, gepaard aan een slechts zeer oppervlakkig bedrijfsverband. De vaste associatie bestaat tegenwoordig in den regel uit 2 of 3 personen die volgens afspraak steeds te zamen hun misdrijven plegen (een dief met zijn gabbers).

1) Joly: Le crime bl. 139 vlgg. Bende van Abadie, beheerscht door een reglement van 45 artikelen, dat de leden in vele opzichten in hun persoonlijke vrijheid bond: ze moesten werken, zooveel dat hun lediggang geen verdenking wekte, dronkenschap werd beboet, relaties met vrouwen werden zeer beperkt enz.: alles om de veiligheid der bende te verzekeren. Eigenaardig is het dat we in dit geval den invloed der traditie op de bende-vorming kunnen bewijzen. Abadie richtte zijn bende op omdat hij vervuld was van romans over rooverbenden, en op voorbeeld en gedeeltelijk ter reconstructie van een eenige jaren geleden ontbonden bende.

2) Gewezen dieven-herberg.

De verdwijning der bendes beteekent meer dan een verandering in crimineele bedrijfsvorm: ze heeft allerbelangrijkste gevolgen. Lees slechts hoe de *levensgewoonten in die benden* beschreven worden nog in het laatste tijdperk van hun bestaan ¹⁾. De bende hangt aaneen door bloedverwantschap en zwagerschap. De kinderen gaan niet naar school, maar leeren van hun ouders het dievenvak reeds op jeugdigen leeftijd. De dochters, voordat ze op de zwerftochten meetrekken, gaan als regel in bordeelen. Dikwijls vindt bloedschendige samenleving plaats tusschen den vader en zijn dochter — soms, doch zeldzamer, tusschen broer en zuster. Of, zooals Joly schrijft: in de bende heerscht promiscuïteit. Resultaat: overerving van misdadigheid door individueele en door sociale hereditieit: door overerving van tot misdrijf disponeerende eigenaardigheden en door expresse opvoeding tot misdrijf.

Erfelijke misdadigheid en familie-criminaliteit komen tegenwoordig slechts bij uitzondering voor — tenzij onder zigeuners en soortgenooten (zwervende bendes) en onder plattelandsdieven ²⁾, die in omstandigheden en levensgewoonten soms nog op den ouderwetschen bende-dief gelijken. Ω. Σ. ³⁾ schrijft: „Weitaus die Mehrheit der bestraften Personen stammt aus rechtschaffenen Familiën ⁴⁾. Es gibt überhaupt in Berlin kein von Generation zu Generation sich fortpflanzendes Verbrechertum”. En Wilmans ⁵⁾ concludeert eveneens: „so existirt ein erbliches Landstreichertum . . . heutzutage ebensowenig wie ein erbliches Verbrechertum.” Mijn ervaring is hiermee geheel in overeenstemming. Onder mijn beroepsdieven is er geen met misdadige ouders (uitgezonderd N°. 10; de vader van N°. 1 beging één diefstal). Ze stammen allen uit eerlijke arbeidersfamilies. Van opvoeding tot misdrijf bij hen eenvoudig geen sprake. Mijn 13 beroepsmisdadigers hebben 75 broers en zusters, waaronder slechts 3 beroepmatig crimineelen en 3 die één of enkele malen een misdrijf pleegden.

1) Zie Avé Lallemant: Das deutsche Gaunerthum Deel II bl. 44—43, bl. 29. von Liszt: Das gewerbsmässige Verbrechen (Z. f. d. Ges. Sw. 21 bl. 127). Joly: Le crime bl. 135 en vlgg.

2) Zie bl. 182 van dit werk.

3) o. c. bl. 118.

4) In gelijken zin Bonhöffer o. c. bl. 33. In anderen zin, met uitsluitend anecdotisch bewijs: Bongers: Criminalité et conditions économiques bl. 634.

5) o. c. bl. 609.

Geen familiecriminaliteit dus! Als een beroepsmisdadiger trouwt is het slechts zelden met een prostituée of vrouwelijke beroepsmisdadigster. En kinderverwekking door professioneele misdadigers bij hun bijzitten is uitzondering. Kinderen wier beide ouders beroepsmisdadiger zijn of geweest zijn komen dus zoo goed als niet meer voor.

Uiterst belangrijk verschil in levensgewoonten dus tusschen ouderwetschen bende-dief en modernen groote-stads-beroepsdief — en een verschil dat, zooals we zagen, ontzaggelijke gevolgen heeft voor de verbreiding der beroepmatige misdadigheid (geen kinderverwekking en opvoeding meer door een misdadig ouderen-paar). De oorzaak van dit verschil in levensgewoonten is duidelijk: ze ligt juist in de verschillende wijze van samenleving: in bende of niet. De vast georganiseerde bende, die nergens vaste woonplaats had, had weinig duurzaam contact met de overige bevolking. Ze waren kleine stammetjes, op zichzelf aangewezen, gedeeltelijk endogaam, deels eenvoudig promiscue levend — en bij voortduring samen blijvend. Er bestonden dus geen afdoende bezwaren tegen kinderverwekking — maar die moest noodzakelijkerwijze binnen eigen stam plaats vinden. De moderne beroepsmisdadigers, met hun bijzit levende in een als regel kortstondige verhouding, en op zichzelf staande, niet levende in vast verbonden uitgebreider samenlevingen — zij kunnen zich natuurlijk niet met kinderen bezwaren. En wanneer ze willen trouwen en kinderen krijgen kunnen ze zich een vrouw kiezen uit de eerlijke maatschappij, waarvan ze veel minder dan de vroegere benden zijn afgesloten. Dit verschil in levensgewoonten, van het grootste gewicht voor de verbreiding der beroepsriminaliteit, is dus eenvoudig veroorzaakt door verandering in crimineele bedrijfsvorm — en deze was, zooals we reeds zagen, gevolg van ingrijpende wijzigingen op sociaal en politiek gebied. Dat wil zeggen: het zijn economische en politieke oorzaken die grooten invloed oefenden op de mate en op de wijze van uitbreiding der beroepsriminaliteit. Het is van belang te kunnen constateeren hoe deze *algemeen werkende omstandigheden* voor de crimineele aetiologie van gewicht zijn.

Woonplaats: C. Groote-stads en plattelandsomgeving.

De groote-stads-omgeving is waarschijnlijk een van de zeer belangrijke oorzaken van de recidive tegen den eigendom. Ik vond echter weinig bijzonders over de werking van deze oorzaak. Het belangwekkendste in dit opzicht is het geval van N°. 8 (zie biografie en opmerkingen), die tweemaal overgeplaatst werd: van groote-stad naar platteland en weer terug — en beide keeren een in 't oog vallende verandering in eerlijke en misdadige levenswijze te zien gaf. In de stad was hij spijbelaar en beroepsdiefje; op het platteland trouw schoolbezoeker en later schoenmakersjongen van althans dragelijke ordelijkheid, steeds slechts intermitterend dief; in de stad teruggekomen liep hij terstond van zijn bazen weg, werd leeglooper en beroepsdief.

De criminogene kracht van de groote-stads-omgeving bleek uit mijn onderzoek niet anders dan ze bekend en eigenlijk van zelf sprekend is. Volledigheidshalve herinner ik aan het voornaamste. Veel verleiding tot vermaak: medeoorzaak van spijbelen en van ongeregelde vakarbeid — vooral van sterken invloed op den van aanleg reeds zeer vermaakzuchtigen en zeer ongedurigen beroepsdief. Veel vermaak beteekent voortdurende geldbehoefte — en de stad geeft overvloedig verleiding om door misdrijf geld te maken. Een feestterrein, de „vroolijke buurt”, gemeenschappelijk voor misdadigers en voor eerlijke lichtzinnigen: gemakkelijke gelegenheid van verband tusschen niet-crimineele elementen en misdadigers — nieuwe verleiding. In de groote-stad zijn de beroepmatige producenten van misdadigers mogelijk: snezen, die misdadigers in hun vak vasthouden door hun gemakkelijken afzet van den buit te verzekeren, soms zelfs door hun voorschot te geven op de opbrengst van nog niet uitgevoerde misdrijven; houders van kinderkroegen, die aan jonge jongens gelegenheid geven te spelen en verteringen te maken en die hen instrueeren hoe ze langs misdadigen weg zich hiertoe de middelen kunnen verschaffen¹⁾. Al deze oorzaken van criminaliteit bestaan op het platteland niet of althans in veel geringer mate.

Moeilijk te schatten, maar waarschijnlijk niet gemakkelijk te

1) Zie bl. 257. Vergelijk ook: De misdadige jeugd in het havenbedrijf bl. 20.

overschatten, zal de directe invloed van het groote-stads-leven op den beroepsdief en den niet-beroepmatigen recidivist zijn: de van aanleg nerveuze en ongedurige recidivist moet door het drukke, rusteloze en door vermaak aanhoudend prikkelende stadsleven nog in hooger mate nerveus en ongedurig worden.

§ 3. **Opvoeding.** *Beroepsmisdadigers.* Gewoon¹⁾: N°. 1, 2, 3, 5, 6, 8²⁾. Minder dan gewoon¹⁾: N°. 7, 9, 10, 11, 12, 13. *Niet-beroepmatige recidivisten.* Gewoon: N°. 14, 15, 18, 20. Minder dan gewoon: 16, 17, 19, 21, 22.

Dronkaard-dieven: alle drie gewoon (over hun jeugd ben ik slecht ingelicht).

Het is moeilijk, en door de dikwijls onvoldoende volledigheid der inlichtingen eenigszins willekeurig, de waarde der opvoedingen te schatten. Nemen we aan dat mijn waardeeringen niet te onredelijk zijn, dan volgt daaruit dat in de 1^e en eveneens in de 2^e klasse juist in de helft der gevallen de opvoeding minder dan gewoon was en dus mede-oorzaak van criminaliteit kan geweest zijn. In 6 van de 24 gevallen vond ik slechte opvoeding. Nooit echter expresse opleiding tot misdrijf. Integendeel: zelfs van de ouders die zeer ongeschikte leiders van hun kinderen bleken ging krachtig verzet tegen hun misdadigheid uit (behalve waarschijnlijk van den vader van N°. 10). In de biografiën en opmerkingen heb ik, voor zoover mogelijk, aangewezen dat vrijwel nooit de misdadigheid van een mijner recidivisten geheel op rekening van de ouderlijke leiding *kon* gesteld worden³⁾. En aan

1) De dikke cijfers beteekenen: meer dan gewoon zorgvuldig, en: slecht.

2) N°. 8 door ouders minder dan gewoon, maar grootendeels door vreemden opgevoed. N°. 4 onbekend.

3) Zie ook bl. 447. Ook: Joly: *Jeunes criminels parisiens*. Arch. d'anthr. crim. V bl. 401. Bongers o. c. bl. 634 is van andere meening. „Il est évident que pas un seul enfant n'exerce la profession de voleur pour son plaisir, car un enfant préfère ne pas travailler du tout. Ces enfants apprennent donc à voler par leurs parents” — schrijft B., zonder gewetensknagingen deduceerende uit een foutieve praemisse. Vermoedelijk heeft ons verschil van inzicht zijn grond in verschil van definitie. B. beschouwt vermoedelijk als beroepsdiefje alleen het jongetje dat steelt voor zijn vader, niet de ten eigen bate stelende jongen. Toch is de laatste soort oneindig talrijker. Die stelen geregeld en stelselmatig: zijn dus beroepsdiefjes. (Zie bl. 434.)

den anderen kant blijkt dat in de helft der 24 gevallen misdadigheid zich vertoonde ondanks een gewone, herhaaldelijk zelfs ondanks bepaald goede opvoeding.

Tusschen beroepsdieven en niet-beroepmatige recidivisten bestaat, wat de opvoeding betreft, geen verschil.

§ 4. **Maatschappelijke stand der ouders.** *Vaders van beroepsdieven:* 9 vaklieden (3 zijn vroeger zelf patroon geweest, 2 andere zijn meesterknecht), 1 landarbeider, 1 zeeman, 2 drijven een klein handeltje.

Vaders van niet-beroepmatige recidivisten: 5 vaklieden (2 zijn vroeger zelf patroon geweest, 2 andere zijn meesterknecht), 1 baasje, 2 eigenaars van niet onbelangrijke zaakjes (N°. 21, 22), 1 bootwerker.

Vaders van dronkaard-dieven: 3 vaklieden (1 vroeger baas geweest, 1 meesterknecht).

Over het algemeen (tusschen de drie groepen bestaat geen in het oog loopend onderscheid) behooren dus de vaders mijner recidivisten tot den stand der vakarbeiders, dikwijls staan ze zelfs iets daarboven (10 van de 25 zijn meesterknecht of kleine patroon of handelaartje). Geen enkele behoort tot het gilde van hen die met misdrijf hun brood verdienen.

Opmerkelijk is het dat in 6 van de 25 gevallen de vader, gewezen patroon, tot knecht declassseerde. (De vader van N°. 1, 3, 5; 17, 19, 25). Dat pleit niet voor den aanleg dier vaders (3 hunner maakten zich schuldig aan drankmisbruik).

§ 5. **Finantieele toestand in het ouderlijk huis.** *Beroepsdieven:* Gewone toestand van een arbeidersgezin: N°. 2, 3, 6, 8, 13. Bekrompen: N°. 1, 4, 5, 7, 10, 12. Arm: N°. 9, 11.

Niet-beroepmatige dieven: Gewone toestand van een arbeidersgezin: N°. 14, 15, 18, 20, 21, 22. Bekrompen: N°. 16, 19. Arm: 17.

En ze stelen wel degelijk pour leur plaisir: uit plezier in het stelen zelf en in den buit. Deze soort van stelen wordt natuurlijk niet door de ouders onderwezen.

En op blz. 635 zegt Bongers: „A de très rares exceptions près il sort d'un milieu corrompu” enz. Dat is voor mijn materiaal dus bepaald zeer onjuist.

Dronkaard-dieven: Gewoon: N°. 23, 24. Bekrompen: N°. 25.

Wat is de misdadigheid-wekkende kracht van armoede in het ouderlijk huis, en, in mindere mate, van een bekrompen finantieelen toestand? Niet deze (wat bij oppervlakkige beschouwing evident schijnt): dat ook de kinderen honger lijden en uit honger stelen. Ik vond slechts in 3 van de 25 gevallen armoede. In een daarvan (14) is de jongen reeds beroepsdiefje voor de armoede in zijn ouderlijk huis is gekomen. N°. 9, het tweede geval, woont steeds in een armoedig thuis, maar vertoont geen jeugd-criminaliteit. Blijft over alleen N°. 17. Buitendien: de aard der jeugd-criminaliteit bewijst reeds afdoende dat ze geen honger-criminaliteit is. Geen mijner recidivisten heb ik in zijn jeugd (8—15 jaar) zien stelen voor zijn levensonderhoud. Wat ze gappen zijn lekkernijen en snuisterijen. En als ze ook andere zaken buit maken dan verkoopen ze die om geld te hebben... voor lekkernijen en snuisterijen. Dat is regel zonder uitzondering voor mijn materiaal ¹⁾. Niet alleen voor mijn materiaal. Macé b.v., schrijvende over misdadigheid, o. a. van de jeugd, zegt ²⁾: *Généralement la faim y est étrangère. L'enfant ne dérobe pas un pain ou un gâteau. Son premier vol se commet dans un bazar, pour un couteau ou une porte-cigarette. Les vols de comestibles, quotidiens, très nombreux, ne naissent pas non plus de la misère mais bien de l'inconduite, de la paresse, et, plus encore, de la gourmandise.* Er is mij geen schrijver bekend die gelooft dat hongerdiefstallen als een noemenswaard deel der jeugd-criminaliteit zijn te beschouwen.

Maar de invloed van armoede en zelfs van bekrompen finantieelen toestand in het ouderlijk huis kan een andere, minder directe, minder voor de hand liggende maar niet minder belangrijke zijn. Een armoedig gezin voedt zijn kinderen slecht en stelt ze ook in andere opzichten in slechte omstandigheden voor zijn gezondheid. Datzelfde geldt, zij het in veel mindere mate, waarschijnlijk voor een groot deel van de gezinnen uit den arbeidersstand ³⁾.

1) N°. 17 steelt brood na nachtelijke zwerftochten op zijn 13e jaar.

2) Macé, ancien chef de la sûreté: *Un joli monde* bl. 288. (aangehaald door Joly).

3) Zie Moquette: *Onderzoekingen over volksvoeding in de gemeente Utrecht* bl. 51, 128—130, 161, 162. Ook de werken van Niceforo b.v. *Les classes pauvres* (Gec. Tijdschr. v. Strafrecht XVIII bl. 462—493).

Echter: volkomen gezond geboren kinderen zullen zelfs door het tekort dat ze in voor hun stand bekrompen levende arbeidersgezinnen lijden niet zoodanig in hun lichamelijk en geestelijk welzijn geschaad worden dat hun gezondheidsvermindering oorzaak van criminaliteit zou kunnen zijn. Maar we zullen zien dat de meeste door mij behandelde recidivisten een ongelukkigen aanleg bezitten die, voor zoover verbeterbaar, naast een uitstekende psychische opvoeding stellig ook in materieel opzicht zoo goed mogelijk verzorgd zal moeten worden. Verwaarloozing in de lichamelijke opvoeding (niet genoeg voedend voedsel, woonvertrekken zonder frissche lucht enz.) kan *voor hen* heel licht een oorzaak van verder bederf van hun aanleg zijn. Ik bevind mij hier aan den verkeerden kant der medische grenzen. Maar, steunend op de resultaten van Niceforo, die in het algemeen bij de classes pauvres in vergelijking met welgestelder menschen een mindere „Leistungsfähigkeit” meende te kunnen constateeren, meen ik mijn vermoeden te mogen neerschrijven. Wordt het bevestigd dan zou het een gewenschte bijdrage zijn tot oplossing van de vraag waarom er onder de arbeiders-kinderen en menschen met ongelukkigen aanleg zoovelen zijn die recidivist tegen den eigendom worden, terwijl van de meer gegoeden wier aanleg niet gelukkiger is zoo weinigen tot herhaalde misdadigheid vervallen. Ik vermeld dezen criminogenen invloed, die ik slechts kan vermoeden en waarvan ik de kracht niet kan schatten, slechts pro memorie.

Resumeerend de nadeelige invloeden van het ouderlijk huis: opvoeding kan ongeveer in de helft der gevallen medeoorzaak (niet de eenige) van criminaliteit geweest zijn; armoede had volstrekt geen onmiddellijken invloed, maar het nadeel der onvoldoende materieële verzorging in arbeidersgezinnen, speciaal in de meer behoeftige, kan, door verdere bederving van een van nature reeds weinig gelukkigen aanleg, een belangrijke indirecte oorzaak van misdrijf zijn.

§ 6. **Armoede van den recidivist zelf.** Wat ik gezegd heb over de misdadigheid-wekkende kracht van armoede in het ouderlijk huis geldt evenzeer voor den invloed van armoede van den recidivist zelf nadat hij het ouderlijk huis verlaten heeft.

Een uitspraak van Morrison¹⁾ laat aan waarheid en duidelijkheid niets te wenschen over: „it has been reserved for this generation to propagate the absurdity that the want of money is the root of all evil.

Mocht er iemand zijn die niet alleen de conclusies van dezen arbeid doorziet, maar die ook het biografiënwerk gedeeltelijk heeft doorgelezen, dan zal hij reeds overtuigd zijn dat de recidivist tegen den eigendom geheel iets anders is, dan een arm hongerlijder. Het is niet mogelijk in enkele regels samen te vatten wat die biografiën als oorzaken van de talrijke vallen en recidives leerden kennen. Reeds eenig licht over de armoedequaestie geeft deze waarneming. Alle recidivisten, slechts enkele uitgezonderd²⁾, pleegden hun eerste misdrijven tegen den eigendom in den tijd dat ze nog bij hun ouders thuis woonden. Hun eerste val kan dus onmogelijk door hun armoede veroorzaakt zijn, zelfs niet mede door hun armoede. Die eerste val beteekent: alle misdrijven voor de eerste straf: d.w.z. doorgaans niet een enkel misdrijf maar een heele reeks, voor beroepsdieven en niet-beroepmatige recidivisten dikwijls jaren van misdrijf en althans een groot aantal feiten³⁾. Bij verreweg de meesten dus in den aanvang van hun misdadigen loopbaan een reeks van stellig niet uit armoede gepleegde misdrijven.

Hoe staat het met de recidives? Bij de 13 beroepsdieven tel ik 32 recidives. I. In 10 gevallen was daarbij geen sprake van armoede (ze woonden bij hun ouders of werkten, of bleken geld te bezitten). II. In 12 gevallen werkten ze niet en woonden niet bij hun ouders, maar ze *mochten* thuis komen: wilden dat echter niet, hetzij omdat ze uit huis geloopt waren en te trotsch om terug te komen, hetzij omdat ze in concubinaat leefden. III. In 8 gevallen hadden ze wel geen inkomsten, maar dat uitsluitend doordat ze geen werk *wilden* zoeken. (Ook onder I en II is er een percentage, dat geen of geen noemenswaardige pogingen doet om werk te vinden). Blijven over 2 gevallen: N°. 8 en N°. 13

1) Crime and its causes. Met instemming geciteerd door Kurella: Naturgeschichte des Verbrechens bl. 171.

2) Uitgezonderd zijn N°. 8; N°. 10 is onzeker; verder N°. 22, 23 en 25.

3) N°. 1, 22, 23, 24, 25 *beweren* bij hun eerste misdrijf gegrepen te zijn.

resp. bij hun 3° en 1° recidive. N°. 8 mag niet thuis komen en doet slechts een enkele flauwe poging werk te krijgen. N°. 13 heeft geen thuis meer en doet flauwe pogingen om werk te vinden.

Voor niet-beroepmatige recidivisten (14—22) komen we tot een dergelijk resultaat. Van hun 37 recidives zijn er 18 gepleegd terwijl de dader thuis woonde of werk had; 3 terwijl hij om andere reden bleek niet arm te zijn; 3 terwijl hij mocht thuis komen; in 4 gevallen is mij de finantieele toestand onbekend; en in 9 gevallen (waarvan 6 N°. 20 betreffen) was de dader arm ¹⁾.

Tusschen beroepsdieven en niet-beroepmatigen bestaat dus op dit punt geen zeer overwegend verschil. Het gezamenlijke resultaat voor N°. 1 tot 22 is, dat van 69 recidives in 31 gevallen van armoede geen quaestie was; dat in 23 gevallen het geldgebrek op eerlijke wijze had kunnen opgeheven worden (waarom ze dat niet deden: niet altijd uit pure slechtheid, maar dikwijls omdat ze door hun hinderlijke eigenaardigheden belemmerd werden — dat zien we later); dat slechts in 11 gevallen werkelijke armoede bestond, waarvan echter minstens 5 althans gedeeltelijk aan den recidivist zelf te wijten waren, terwijl in minstens 2 andere gevallen niet de armoede oorzaak van recidive was. Als we N°. 20 met zijn 6 recidives in armoede uitzonderen, dan *blijkt het dus dat recidive in werkelijke armoede (d. w. z. in zoo moeilijke omstandigheden dat misdrijf de eenige uitweg is) feitelijk bijna niet voorkomt.* Zoo is ook het oordeel van N°. 1 en N°. 4.

Voor de 3 dronkaard-dieven een analoge uitkomst. N°. 23 steelt nooit (misschien 1 maal) in armoede, en bij de 2 andere, hoewel herhaaldelijk arm tijdens hun recidive (althans N°. 24 zeker) is toch bijna altijd roes en behoefte aan drank hoofdoorzaak van hun hernieuwden val.

Men bedenke buitendien: armoede kan niet *dwingen* tot misdrijf. Als uitweg staat bijna altijd nog open bedelarij of verzoek om onderstand aan gemeente of aan particulieren. Deze middelen heb ik door geen enkele mijner recidivisten zien aangrijpen, tenzij door de beroepsdieven-landloopers, door N°. 25, den dronkaard, in zijn tijdperk van landlooperij en eenmaal door N°. 22.

1) In minstens 3 gevallen door eigen schuld. In 2 andere gevallen van de 9 is armoede toch stellig niet de hoofdoorzaak der recidive.

§ 7. Het moet echter erkend worden *dat er twee omstandigheden zijn die het speciaal voor beroepsdieven moeilijker maken dan voor de meeste eerlijke menschen om op eerlijke wijze hun brood te verdienen*: doorgaans hebben ze *geen of geen volledige vak-kennis* (alleen N°. 9, een in veel opzichten afwijkend geval wél) en *hun eerste straf sluit voor hen (volgens een veel-verspreide overtuiging)*¹⁾ *den toegang tot elke eerlijke kostwinning*. Daaroemtrent valt het volgende op te merken. Dat beroepsdieven in tegenstelling van hun eerlijke standgenooten geen vak verstaan is niet de schuld van voor hen bijzondere omstandigheden, maar komt uitsluitend op rekening van hun bijzonderen aanleg. (Zie § 8, § 9 en Aetiologie § 2.) En de belemmeringen die één of zelfs enkele gevangenisstraffen aan het maatschappelijk, speciaal aan het economisch bestaan van een stads-beroepsdief in den weg leggen, zijn, voor zoover ik zien kan, veel geringer dan velen gelooven. Een groote-stads-dief, door de gevolgen van zijn eerste straf voor zijn eerste misdrijf tot een voortdurend misdadig leven gedoemd, dat schijnt mij een geschikt persoon voor een roman maar geen werkelijkheid. Ik ontken geenszins dat er moeilijkheden bestaan. Zie slechts N°. 1 die eenmaal ontslagen wordt, N°. 3 die schandelijk geëxploiteerd wordt, N°. 5 die na zijn eerste zwakke pogingen om werk te zoeken is afgeschrikt door eenige weigeringen op grond van zijn verleden, N°. 7 die reeds vóór zijn eerste straf door zijn beruchtheid uit het diamantwerkersbedrijf gesloten is. Maar dat blijft gewoonlijk bij enkele moeilijkheden, die echter voor den ongeduldigen, snel ontmoedigten beroepsdieven-aanleg dikwijls voldoende zijn om recidive te veroorzaken. Misschien is dit de reden dat men de gevolgen van de straf zoo overschat: omdat blijkt dat ze dikwijls noodlottig zijn. Maar die gevolgen zijn noodlottig, doorgaans niet omdat ze van zoo onweer-

1) Die overtuiging van velen wordt gevolgd en op typische wijze weergegeven door het Utrechtsch Prov. en Sted. Dagblad, doorgaans in crimineel-politische zaken een niet bijzonder sentimenteel voorganger der publieke opinie, (zie artikel over Strafvoltrekking van 22 Maart 1906: „Wie voor langer dan 3 maanden de ijzeren deuren achter zich zag sluiten wordt in het overgrootste deel der gevallen door *fatale noodwendigheid* weer gedrongen opnieuw aan de poort waarvoor men alle hoop laat varen aan te kloppen om *althans een dak te hebben boven zijn hoofd en voedsel in het uitgeteerde lichaam*”. Dit is sentimenteeler dan waar,

staanbare kracht zijn, maar veelal omdat ze op weinig weerstands-krachtige naturen werken. Er is mij onder alle 32 recidives van stads-beroepsdieven geen geval bekend waarin na geduldige en voortgezette pogingen bleek dat geen eerlijk werk te vinden was en waarin bekendheid met een of enkele straffen steeds oorzaak was waarom indienstneming geweigerd werd. Wel zag ik gevallen waarin de beroepsdief (en misschien wel terecht) na *verscheiden* straffen zei: ik zoek geen werk meer, dat kan ik toch niet meer krijgen. Er komt natuurlijk een tijd dat de straffen te talrijk zijn en de beruchtheid te algemeen. N°. 4 b.v. zou in zijn eigen stad wel moeilijk duurzaam werk meer vinden; N°. 6 acht zich na zijn 3e straf te bekend. Zie ook N°. 7. Maar gewoonlijk komt die tijd eerst laat, na *verscheiden* straffen, d. w. z. jaren na het begin der beroepsdieven-carrière. In mijn materiaal vind ik voorbeelden te over, die bewijzen dat het zelfs voor recidivisten niet zoo onmogelijk is werk te vinden als beweerd wordt. N°. 1 vindt in eigen stad zonder moeite werk na zijn 3e straf: hij heeft dan ruim 8 jaar gezeten en is een berucht beroepsdief geweest. N°. 2 eveneens vindt en houdt werk in eigen stad en in eigen vak na zijn derde straf (de laatste straf duurde 3 jaar); hij verklaart uitdrukkelijk dat hij niet de minste moeite had werk te vinden. N°. 3 na zijn tweede straf, maar wordt om zijn verleden slecht betaald. Van N°. 4 zijn mij geen pogingen om werk te krijgen bekend. N°. 5 vindt werk na zijn 4° straf. N°. 6: vindt na 2 straffen en 4 jaar beroepsdiefstal nog werk in zijn vak, na 3 straffen en 6 jaar diefstal niet meer. N°. 7, reeds jong door zijn beruchtheid uit zijn vak gestooten, vindt een goede kostwinning in den handel. N°. 8 is, voorzoover mij bekend is, nooit werk geweigerd om zijn verleden, maar hij vindt geen werk omdat hij slap zoekt en geen vakkennis heeft. N°. 9 zoekt nooit vergeefs naar een betrekking. N°. 11 vindt werk na zijn 5° straf. N°. 12 zoekt nooit. N° 13 wordt na zijn 2° straf aan werk geholpen. Met N°. 10, den plattelandsdief is het wat anders: hij vertelt al vrij vroeg in zijn misdadig leven veel moeite gehad te hebben met werk vinden. Het blijkt dus *dat de meeste van mijn stads-beroepsdieven zelfs tijdens de laatste vrije periode die ik van hen zag, na verscheiden straffen en na vele jaren beroepsdiefstal, nog werk vinden in eigen*

stad. Geen van de bovengenoemde betrekkingen werd door den patroon ontbonden omdat hij na de indienstneming van den recidivist diens verleden te weten kwam. De eenige voorbeelden die mij bekend zijn van een zoo gemotiveerd ontslag zijn: N°. 1 tusschen 2° en 3° straf; zie ook N°. 25 (bl. 398). En 2 eenigszins analoge gevallen: N°. 11 (bl. 190) en N°. 25 (bl. 398) die uit eigen beweging ontslag nemen, niet ontslagen worden, als hun verleden geopenbaard wordt.

Ik geloof voldoende aangetoond te hebben dat voor de beroepsdieven uit mijn materiaal hun straffen en de bekendheid van hun verleden niet een zoo isoleerende, van eerlijken arbeid afsluitende en tot recidive dwingende kracht heeft als men wil gelooven. De groote-stadsdief vindt blijkbaar een krachtige beschutting in zijn onbekendheid¹⁾: niet ieder van de vijfhonderd-duizend bewoners van een stad kent alle beroepsdieven uit die stad. Maar toch: ik erken, dat dikwijls de oprecht gemeente pogingen van een uit de gevangenis ontslagen beroepsdief om met eerlijken arbeid zijn brood te gaan verdienen terstond of op den duur mislukken. Maar dat komt, meer dan van de bekendheid van hun verleden, van hun gebrek aan vakkennis (aan hen zelf te wijten) en van hun eigenaardigen aanleg: van hun onrust, hun snel opgewekte moedeloosheid, hun opvliegendheid enz. (zie Aetiologie § 1 II: Recidive-oorzaken).

Tot hetzelfde resultaat komen we als we de gevolgen van de straf voor de niet-beroepmatige dieven (14—22) nagaan. Dat zijn gewoonlijk menschen met vakkennis, die ze verkregen hetzij door eigen volharding (17, 19, 20), hetzij door lange opleiding in een gesticht (14, 15, 16, 18). En het zijn menschen die over het algemeen minder ongedurig zijn dan de beroepsdieven. Deze nu, in tegenstelling met de beroepsdieven, verrichten als regel eerlijken arbeid. De nadeelige gevolgen van de straf moeten voor hen ongeveer dezelfde zijn als voor de beroepsdieven, maar

1) Philantropen die ontslagen gevangenen trachten aan werk te helpen zullen van meening zijn dat hun ervaring iets anders leert. Maar het is natuurlijk veel moeilijker voor een philantroop iemand geplaatst te krijgen, omdat hij dikwijls gedwongen zal zijn te bekennen wie het is dien hij aanbeveelt — veel moeilijker dan voor den recidivist zelf, die zich niet met bekentenissen aanbeveelt.

zij hebben weinig moeite zich een economisch bestaan, zij het geen zeer geregeld bestaan, te veroveren. Zelfs herhaalde straf blijkt voor menschen met vakkennis en met niet al te ongeschikten aanleg geen onoverkomelijke belemmering voor reclasseering te zijn. De eenige niet-beroepmatige dieven die ernstige moeilijkheden ondervonden zijn N°. 19 en 20. N°. 19, wien geen werk geweigerd werd om zijn straf, maar wien de steun van zijn vroegere beschermers ontviel. En N°. 20, de eenige uit mijn 25-tal die werkelijk zijn leven lang door de bekendheid van zijn straffen vervolgd werd. Hij vindt als regel wel opnieuw een kostwinning, maar wordt tot 3 maal toe uit zijn werk gestooten, uit zijn dorp en uit een stad gejaagd, herhaaldelijk door zijn meisje verstooten. Een zeer ernstig geval. Maar het eenige ernstige. Daar staan tegenover de ervaringen van de overige niet-beroepmatige recidivisten en de mededeelingen van bv. N°. 14 en 21, de laatste niet eens vakman, die uitdrukkelijk verklaren nooit eenig bezwarend gevolg van hun straffen ondervonden te hebben.

Dronkaard-dieven: N°. 23 verklaart nooit van zijn straffen last gehad te hebben, N°. 24 niet bijzonder veel, N° 25 veel.

Ik hoop dat men in mijn ernst vertrouwen zal willen blijven stellen als ik de alleen in schijn paradoxale meening verkondig: *dat de gevolgen van lange straffeloosheid voor den beroepsmisdadiger en den niet-beroepmatigen recidivist¹⁾ veel misdrijfwekkender zijn dan de gevolgen van zijn straffen.* Hierover later meer.

Mijn ervaring omtrent den directen criminogenen invloed der armoede, al strijdt ze met de meening van velen, wordt bevestigd door de uitspraken van enkele schrijvers. Flynt, deskundige bij uitnemendheid, schrijft²⁾: „Auch darin befinde ich mich in Gegensatz zu einer ziemlich verbreiteten Ansicht, dass ich sagen muss: die mir bekannten Verbrecher sind nicht deshalb Verbrecher geworden, weil sie keine andere Möglichkeit sahen Leib und Seele zusammen zu halten. Die Verbrecher aus solchen Gründen sind viel weniger zahlreich als man gewöhnlich annimmt Ein einzelner Mensch kann dort (n.l. in de armen-

1) Dronkaard-dieven zijn niet lang straffeloos.

2) o. c. bl. 131.

wijken) seinen Lebensunterhalt sehr viel leichter finden als die Philanthropen meinen. Zum Beispiel kann man alles zum Leben unentbehrliche einfach durch Betteln erhalten..." Ook Lombroso ¹⁾ meent dat misdrijven uit werkelijk gebrek veel zeldzamer zijn dan men gewoonlijk aanneemt.

Al ontken ik dus bijna geheel den directen dwingenden invloed die armoede zou hebben op de criminaliteit der recidivisten tegen den eigendom, de mogelijkheid van den reeds vroeger vermelden indirecten invloed blijft bestaan ²⁾. Echter, nadat de beroepsdief het ouderlijk huis verlaten heeft (tusschen 16 en 21 jaar, gewoonlijk) gaat die invloed niet voort in sterke mate te werken. Want zoodra hij op zichzelf staat zorgt hij goed voor zich. Een beroepsmisdadiger van eenigszins behoorlijken stand laat het zich niet aan goede voeding ontbreken — tenzij dan in tijden dat het werk slecht vlot. Evenzoo de gewoonlijk eerlijk arbeidende niet-beroepmatige recidivist. De dronkaard-dief daarentegen heeft dikwijls niet het geld, of gunt zich de uitgave niet, voor goede lichaamsverzorging (N°. 24, 25).

§ 8. **Straffeloosheid.** Vele recidivisten begaan zeer langen tijd misdrijven zonder door een veroordeeling achterhaald te worden. Vooral aan het begin van hun misdadigen loopbaan, voor hun eerste straf, loopen ze soms geruimen tijd vrij en misdadig rond.

Beroepsdieven. De hier te noemen *periodes van straffeloze jeugd-misdadigheid* zijn steeds tijdperken van beroepsdiefstal.

N°. 1: na eerste feit (inbraak op 18e jaar) veroordeeld. N°. 2: 3 jaar straffeloos beroepsdief (12—15 jaar). N°. 3: 4 jaar (13—17 j.). N°. 4: niet nauwkeurig bekend, geruimen tijd. N°. 5: vele diefstallen gedurende 2 maanden op zijn 18e jaar. N°. 6: 2½ jaar (16—18½ j.). N°. 7: ± 3 jaar (± 14—17 j.).

1) Le crime: causes et remèdes I Chap. VI. Zie ook Joly: La France criminelle bl. 366; Tarde: La philosophie pénale bl. 384. In anderen zin, speciaal over den eersten val, o. a. Aymard: La profession du crime (Thèse Paris 1905) bl. 73.

2) Vergelijk ook Massenet, wiens meening beschreven wordt door van Kan: Les causes économiques de la criminalité. Chap. II. L'école française (Lacassagne et ses disciples).

Nº. 8: 2 jaar straffelooze beroepsdief, (9—11 j.) dan 4 jaar nu en dan ongestrafte diefstal). Nº. 9: 1 jaar (19—20 j.). Nº. 10: onbekend, vermoedelijk langen tijd. Nº. 11: 4 jaar (10—14 j.). Nº. 12: 7 jaar (8—15 j.). Nº. 13: paar maanden op 12e jaar.

Niet-beroepmatige recidivisten. Nº. 14: $\pm$ 2 jaar beroepsdiefstal (12—14 j.). Nº. 15: 4 jaar beroepsdiefstal ($\pm$ 9—13 j.). Nº. 16: $1\frac{1}{2}$ jaar beroepsdiefstal ($10\frac{1}{2}$ —11 j.). Nº. 17: $1\frac{1}{2}$ jaar beroepsdiefstal (13—14 j.). Nº. 18: nu en dan diefstal op 20^e en 21^e jaar. Nº. 19: 5 jaar lang vrij geregelde diefstallen (17—22 jaar). Nº. 20, 21 en 22, zoover bekend vrij wel het eerste feit gestraft.

Dronkaard-dieven: geen perioden van straffelooze misdadigheid bekend.

Niet alleen vòór de eerste straf, maar ook later blijven recidivisten dikwijls langen tijd misdadig en ongestraft. Zien we de beroepsdieven. Reeds vroeger (bl. 23) vonden we dat de periode van vrijheid die ze tusschen twee straftijden genieten gemiddeld $10\frac{1}{2}$ maand lang is. Gemiddeld zijn ze na afloop van een straf $4\frac{1}{2}$ maand eerlijk, zoodat ze na elke straf gemiddeld 6 maanden straffeloos misdrijf plegen. Dat is het gemiddelde, maar herhaaldelijk blijven zelfs zeer bekende beroepsdieven veel langer tijd straffeloos, zie b.v. Nº. 1, omstreeks zijn 23^e jaar $1\frac{1}{2}$ jaar lang; Nº. 2: 4 jaar lang (22—26 jaar).

De nadeelige invloed van deze straffeloosheid kan nauwelijks onderschat worden. Vooral het feit dat althans mijn beroepsdieven in hun jeugd als regel jarenlang ongehinderd mochten stelen moet hun moreele appreciatie van diefstal sterk beïnvloed hebben, en wat misschien nog belangrijker is: een vaste gewoonte is gevestigd en ze moeten overtuigd zijn dat het dievenbedrijf een aangenaam vak is, dat slechts eens om de zooveel jaar zijn minder prettigen kant laat zien.

AANLEG.

§ 1. **Hereditaire belasting.** Mijn gegevens op dit punt zijn zeer onvolledig. Zooals ik reeds boven vermeldde: mijn recidivisten zelve toonden herhaaldelijk blijkbaren tegenzin om mij hierover in te lichten en zullen stellig dikwijls te weinig opgegeven hebben of valschelijk zich als onbelast hebben voorgesteld. Slechts in een klein deel der gevallen heb ik uit andere bron voldoende aanvullende gegevens verkregen. Een volledig onderzoek naar de hereditaire belasting zou mij te ver van huis gevoerd hebben en zou zeer tijdroovend zijn. En het was meer mijn bedoeling uit de waarneembare eigenaardigheden in aanleg en omstandigheden van mijn recidivisten hun misdadigheid te verklaren dan te trachten een verband aan te toonen tusschen den eigenaardigen aanleg van den recidivist en de geestelijke en lichamelijke gesteldheid van zijn voorgeslacht. Echter: ik vond reeds door een enkele korte vraag aan mijn recidivisten zoo dikwijls en dikwijls zoo zware belasting, dat het toch de moeite waard schijnt mijn resultaten — met vermelding van hun onvolledigheid — op te teekenen.

Van de 13 *beroepsdieven* waren: belast door abnormaliteit bij *beide ouders*: 1 (N°. 1): moeder toevallen, vader kan geen alcohol verdragen, is erg zenuwachtig; belast door *één der ouders*: 6, waarvan 5 door drankmisbruik van den vader (5, 7, 10, 11, 13) en 1 door krankzinnigheid van de moeder (3). Zie buitendien de moeder van N°. 9. Onbekend: geval N°. 4. In 5 gevallen werden mij geen belastende momenten meegedeeld.

Bij de *niet-beroepmatige recidivisten* bestond abnormaliteit bij *één der ouders* in 7 gevallen, waarvan 4 maal drankmisbruik van den vader (16, 17, 19, 22); 1 maal zenuwziekte van de moeder (14); 1 maal zenuwziekte van den vader (15); 1 maal

tuberculoze van den vader (18). Verder 1 vondeling met onbekende afstamming (21) en 1 geval met, voorzoover bekend, geheel normale ouders (20).

Dronkaard-dieven. N°. 23: vader drankmisbruik en zelfmoord; bij N°. 24 en 25 geen belasting bekend.

Buitendien vond ik nog belasting in de zijlijn (niet verder dan 3° graad, gewoonlijk) bij N°. 1, 5 (o. a. drank), 9, 15 (o. a. drank), 16 (drank!), 17, 19 (drank!) 20 (drank) 22, 23 (drank!).

Het *resultaat* is dus het volgende. Duidelijk verschil in erfelijke belasting tusschen de 3 categoriën is niet aan te wijzen. Onder de niet-beroepmatige recidivisten schijnt het grootste percentage belasten voor te komen. Dat is echter waarschijnlijk alleen gevolg van de omstandigheid dat ik toevalligerwijze juist omtrent hen op dit punt vrij volledige aanvullende inlichtingen kon verzamelen¹⁾. Nemen we alle recidivisten te zamen dan blijkt het dat er 15 van de 23²⁾ door een hunner ouders ernstig belast zijn — waarvan 10 door drankmisbruik van den vader³⁾. In de zijlijn, waaromtrent mijn gegevens gewoonlijk nul zijn, vond ik 10 maal abnormaliteiten, waaronder o. a. 6 maal drankmisbruik. Ik vermoed dat behalve ernstige abnormaliteiten ook „zenuwachtigheid”, maar in hevigen vorm, onder de recidivisten-ouders veel voorkomt. Ernstige zenuwachtigheid werd mij meegedeeld of viel voor mij bij een bezoek te constateeren (zoo ontwijfelbaar was ze) bij een der ouders van N°. 13, 14, 15, 17, 18.

§ 2. **Oudste kind.** *Beroepsdieven:* van 12²⁾ zijn 4 oudste kind (2, 6, 9, 11).

Niet-beroepmatige recidivisten: van 8²⁾ zijn 6 oudste kind (14, 15, 16, 17, 19, 20).

Dronkaard-dieven: N°. 23 oudste kind, N°. 24 en 25 niet.

Tezamen genomen: van 23 recidivisten zijn 13 oudste kind.

Het is wel eigenaardig dat de categorie der niet-beroepmatige

1) Zie echter Dr. Hartmann o. c. bl. 520, die voor misdadigers die tevens alcoholist zijn (de niet-beroepmatigen dikwijls) gewoonlijk zwaarder belasting vond.

2) Over N°. 4 en N°. 21 heb ik geen gegevens.

3) Zie ook onder: „Drankmisbruik” bl. 465.

recidivisten, a priori als minder abnormaal te verwachten dan de beroepsdieven, eerst blijkt (door een toeval van het onderzoek waarschijnlijk) onder zwaardere hereditaire belasting gebukt te gaan, en nu weer een veel grooter percentage oudste kinderen te tellen dan de beroepsdieven.

Het is een feit dat meerdere malen is waargenomen: dat misdadigheid bij voorkeur bij de oudste kinderen voorkomt. Zonder naar een verklaring te trachten zullen we toch als waarschijnlijk moeten aannemen dat aan dit verschijnsel vooral de erfelijkheid schuld is. Door deze waarneming wordt het begrijpelijker dat zoo dikwijls uit één gezin van vele vrijwel op dezelfde wijze opgevoede kinderen er één misdadig wordt, terwijl alle andere hun leven lang eerlijk blijven. Van de 150 kinderen die ik in de ouderlijke huizen mijner recidivisten aantrof werden, behalve die recidivisten zelve, beroepsmisdadiger of prostituée 4 (waaronder nog 1 oudste kind), terwijl buitendien nog 6 kinderen een of enkele misdrijven tegen den eigendom begingen.

Mijn ervaring omtrent de in verhouding veelvuldige misdadigheid van oudste kinderen staat niet alleen. Bevoegder beoordeelaars achtten dit feit reeds belangrijk. Zie b.v. Havelock Ellis ¹⁾, die schrijft: »Criminality like idiocy tends to run in the line of the eldest sons'' ²⁾.

§ 3. **Abnormaliteiten bij den recidivist zelf. Beroepsdieven.** Toevallen: N°. 7; zie ook N°. 10, die tweemaal in Medemblik verpleegd werd. Poging tot zelfmoord in preventieve hechtenis: N°. 3. Kunnen geen alcohol verdragen: N°. 7, 8, 9, 10 (de laatste eerst op lateren leeftijd). Drankmisbruik: N°. 5 in lichten graad. Verslaafd aan tabak: N°. 12. Verslaafd aan het spel: N°. 6, 7, 12.

Niet-beroepmatige recidivisten. Drankmisbruik: N°. 15, 16, 17, 19 (?), 21, 22. Kunnen geen alcohol verdragen: N°. 14, 20. Verslaafd aan tabak: N°. 15. Aan het dobbelspel: N°. 16, 20.

Dronkaard-dieven. Drankmisbruik. N°. 25 kan weinig alcohol verdragen.

¹⁾ The criminal bl. 229.

²⁾ In gelijken zin: Dugdale, aangehaald bij Drähms: The criminal (bl. 147).

Dat beteekent dus: behalve drankmisbruik *komen bij de recidivisten zelve slechts bij uitzondering ernstige abnormaliteiten voor*. Blijkbaar bestaat er groot verschil tusschen beroepsdieven en niet-beroepmatige recidivisten. Bij de eersten in eenige gevallen geestelijke afwijking (3, 7, 10) en nooit drankmisbruik; bij de niet-beroepmatigen geen gevallen van geestelijke afwijking maar zeer dikwijls drankmisbruik (in 5 of 6 van de 9 gevallen).

Het zou natuurlijk niet mogelijk zijn uit deze gegevens omtrent den abnormalen aanleg der recidivisten aller misdadigheid te verklaren. Toch zal ik den aanleg als hoofdoorzaak beschuldigen — maar op grond van lichtere abnormale verschijnselen, die ik later zal bespreken.

§ 4. **Drankmisbruik.** De invloed van drankmisbruik op de criminaliteit der recidivisten tegen den eigendom verdient om haar bijzonder belang een afzonderlijke bespreking. *Vier punten* moeten behandeld worden. I. De invloed door hereditaire belasting. II. De invloed door het misbruik van den recidivist zelf; *a.* als eenige oorzaak van misdadigheid; *b.* als bevordering van misdadigheid die reeds uit andere oorzaken bestond; *c.* de invloed van roes.

I. *Invloed door hereditaire belasting.* Zooals we reeds zagen: in alle drie de recidivisten-categoriën zeer belangrijk, en verreweg de belangrijkste onder de belastende momenten. Van de 23 recidivisten zijn er 15 door een van hun ouders belast — en 10 van deze 15 door drankmisbruik van den vader. Deze overwegende invloed van drankmisbruik op de voortbrenging van tot misdrijf gedisponeerden is reeds dikwijls vastgesteld. Bonhöffer¹⁾ vindt dat van de erfelijk belaste vagebonden 79% door alcoholisme belast zijn²⁾. Havelock Ellis constateert³⁾ dat: „Alcoholism in either of the parents is one of the most fruitful causes of crime in the child”⁴⁾

1) o. c. bl. 43.

2) In gelijken zin Wilmans: o. c. bl. 609. En over misdadigers: Kurella o. c. Dr. J. Hartmann: Ueber die hereditären Verhältnissen bei Verbrechern (Monatschrift I bl. 519/520). Zie ook Hoppe: Alkohol und Kriminalität bl. 140 en de daar verzamelde litteratuur.

3) o. c. bl. 97.

4) Zie ook Laurent: Les dégénérés dans les prisons bl. 566.

Soms erft het alcoholisme zelf op de kinderen over (5, 16, 17, 19, 22, 23) maar dikwijls krijgen de kinderen van ouders die dronkaard zijn alleen in 't algemeen een gedegenereerden aanleg mee (7, 10, 11, 13).

Alcoholisme der ouders is misschien wel de allerbelangrijkste oorzaak van misdadigheid van het kind; niet alleen belangrijker dan andere belastende momenten, maar waarschijnlijk ook van meer beteekenis dan drankmisbruik bij den recidivist-zelf. In ons materiaal zijn er n.l. slechts 3 recidivisten wier drankmisbruik de eenige reden van hun misdadigheid is (23, 24, 25). [Bij de anderen (5?, 15, 16, 17, 19 (?), 21, 22) bestond de criminaliteit reeds en werd later door drankmisbruik alleen verergerd en weder opgewekt]. Tegenover deze 3 van de 25 gevallen staan 10 van de 23¹⁾ gevallen waarin alcoholisme der ouders het kind belast en waarschijnlijk een hoofdoorzaak van criminaliteit is. Onder de 13 beroepsdieven zijn geen dronkaards (N°. 5 licht), maar 5 hunner (5, 7, 10, 11, 13) zijn door alcoholisme van een der ouders belast.

II. *Drankmisbruik der recidivisten zelve.* Ontstaat gewoonlijk slechts bij belaste kinderen (5, 15, 16, 17, 19, (21 ?) 22, 23, 25 (?)). En ook dit pleit voor een *ontstaan voornamelijk uit den abnormalen aanleg*: in de omstandigheden is bij ons materiaal als vaste regel geen voldoende grond voor het ontstaan van drankmisbruik te vinden.

II^a. *Drankmisbruik als eenige oorzaak van criminaliteit van den dronkaard* (N°. 23, 24, 25). Deze personen voeren aanvankelijk een eerlijk leven dat in geen enkel opzicht van het normale afwijkt. Eerst nadat ze begonnen zijn te drinken wordt hun leven onordelijk; hun maatschappelijk bestaan (familieleven en economisch bestaan) vervalt; hun persoonlijkheid gaat achteruit; sommigen komen nu en dan wegens ruwheids-misdrijven (verzet, mishandeling) met de justitie in aanraking; en ten slotte, na jarenlang drankmisbruik²⁾, gewoonlijk tusschen 30 en 40 jaar (nl. resp. 33, 36 en 43 jaar) begint een voortaan niet meer onder-

1) N°. 4 en 21 onbekend.

2) Alleen N°. 23 beweert dat hij tijdens zijn eerste misdrijf tegen den eigendom slechts korten tijd aan den drank was.

broken reeks van misdrijven tegen den eigendom. Hun woonplaats wordt geleidelijk onvaster. Als slot landlooperij en soms misdrijf tegen de zeden (N°. 24). Het typische van deze gevallen is dus: aanvankelijk eerlijk en eerst op lateren leeftijd door chronisch drankmisbruik misdadig. Over de details: hoe het maatschappelijk leven vervalt, welke de invloed op den persoon is, enz. zie men de biografiën en vooral de opmerkingen bij 23, 24, 25 en ook 21 en 22.

Mijn ervaring in dezen is in overeenstemming met de door anderen verkregen resultaten. Bonhöffer ¹⁾, die onder zijn vagebonden een bijzonder groot getal vindt die tusschen 35 en 40 jaar hun vagebonden-leven beginnen, verklaart dit verschijnsel aldus: „erfahrungsgemäss ist es dieses Lebensalter in welchem der Alkoholismus bei den Gewohnheitstrinkern diejenige Stärke der Ausbildung erreicht hat dass dadurch der Zerfall der Familie und der soziale Ruin eintritt” ²⁾.

II^b. *Drankmisbruik als oorzaak van verergering van reeds bestaande criminaliteit* (N°. 5? 15, 16, 17, 19? 21, 22). Deze gevallen zijn vooral daarom interessant omdat ze helpen waarschijnlijk maken, dat recidivisten-criminaliteit tegen den eigendom in een bijzonderen (gedegenereerden) aanleg haar grond vindt. Drankmisbruik komt gewoonlijk voort meer uit een ongelukkigen aanleg dan uit omstandigheden, althans in onze gevallen is dat zoo. En uit dienzelfden aanleg groeit misdadigheid.

De invloed van het drankmisbruik was een vrij ernstige oorzaak van verergering van criminaliteit bij 15, 17, 21, 22; minder bij 16; heel weinig bij 5, 19. Die invloed werkte aldus: of misdrijven werden gepleegd in roes of uit begeerte naar meer drank (15, 21, 22); of misdrijf was gevolg van werkeloosheid door herhaalde dronkenschap (17); of achteruitgang van den persoon door chronisch drankmisbruik was een duidelijke crimonogene kracht. (17? 21, 22).

Het groote meerendeel van mijn dronkaards-materiaal (alle 7 de gevallen van II^b terwijl het totaal aantal 10 is ³⁾), was dus

1) o. c. bl. 39.

2) Zie ook Hoppe o. c. bl. 71, die, waarschijnlijk een verder stadium van verval bedoelend, als leeftijd stelt: 40—50 jaar.

3) Misschien juist: 5 van de 8: N°. 5 en 19 niet als aan den drank verslaafden geteld.

reeds misdadig vòòr, d. w. z. onafhankelijk van hun drankmisbruik.

Aldus ook Wilmans¹⁾ over vagebonden: „Nur bei wenigen ursprünglich sozial tüchtigen Persönlichkeiten war sie (n.l. die Trunksucht) wohl als das Hauptmoment für das Scheitern anzusehen; die anderen waren von Haus aus abnorm veranlagte... Menschen, bei denen der Alkoholismus erst *sekundär* den Ruin beschleunigt hatte”²⁾. Ook Hoppe³⁾ deelt mede dat „beide Erscheinungen (n.l. Trunksucht en Gewohnheitsverbrechertum) oft nur nebeneinander als Folgen einer und derselben minderwertigen resp. degenerativen Anlage bestehen”. De criminogene invloed van het drankmisbruik der recidivisten tegen den eigendom, hoewel zeer belangrijk, kan dus toch gemakkelijk overschat worden. Want kon men het alcoholisme van al dezen afdoende bestrijden dan zou men hierdoor slechts de criminaliteit van een deel dezer dronkaards bestreden hebben. Het aantal van hen die *alleen* door hun drankmisbruik tegen den eigendom misdadig zijn is betrekkelijk gering in verhouding tot het aantal recidivisten tegen den eigendom die zich aan drankmisbruik schuldig maken. Niet elk dronkaard-recidivist is recidivist door zijn drankmisbruik.

Ook een andere ervaring waarschuwt voor overschatting van de beteekenis van het drankmisbruik der recidivisten-zelve. *De beroepsdief is nooit een aan den drank verslaafde*. Dit is een feit dat ik nergens geconstateerd vond en dat ik toch geloof een feit te zijn. Vermoedelijk is deze waarheid gewoonlijk in onvoldoende geclassificeerde recidivisten-studies verduisterd gebleven. De niet-beroepmatige recidivist is in vele gevallen aan den drank verslaafd, de beroepsdief nooit of slechts bij hooge uitzondering. Mijn ervaring bevreemdde mij aanvankelijk. Vooral ook omdat ik andere verslavingen: aan het spel, aan de vrouw, herhaaldelijk bij hen waarnam. Daarom heb ik mijn resultaat op dit punt met de grootst mogelijke nauwkeurigheid gecontroleerd — zonder een fout te vinden. Ik heb de verklaringen der beroepsdieven zelve (de niet-beroepmatigen, die wél misbruik maken, aarzelden niet dit te bekenen); de talrijke dossiers over hen; de telkaarten

1) o. c. bl. 609.

2) Zie ook: Bonhöffer o. c. bl. 51.

3) o. c. bl. 38.

der politie die steeds een inlichting over hun drankmisbruik geven; en ten slotte heb ik de registers van de Amsterdamsche kanton-gerechten nagezocht over al de jaren waarin mijn beroepsdieven van zulken leeftijd waren dat een veroordeeling voor openbare dronkenschap mogelijk was te achten: bij het nagaan der registers vallen de onophoudelijk terugkeerende namen der dronkaards van zelf in het oog, maar mijn beroepsdieven vond ik er zelden of nooit. Dat de beroepsdieven uit mijn materiaal (1—13) niet aan den drank verslaafd waren: dat kunnen we dus gerust als vaststaand aannemen (alleen N°. 5 in zeer lichten graad). Het is wel eigenaardig, maar velen hunner betuigden mij integendeel een zekere onverschilligheid voor sterken drank: ze hadden liever of minstens even graag boterkoekjes, melk, koffie met veel suiker, kwast, tabak (N°. 1, 2, 3, 6, 9, 10, 12). Mijn informaties in de dievenmaatschappij-zelve bevestigden mij, dat er onder de beroepsdieven geen dronkaards voorkomen. N°. 4 bedreigt mij heftig met critiek op mijn studie die hij door een leider der arbeidersbeweging (blague!) zal laten uitoefenen als ik de misdadigheid van zijn soortgenooten aan den drank toeschrijf. N° 1, op minder hartstochtelijke wijze, verklaart mij hetzelfde. Bij zijn beschrijving van de gewone dagindeeling der tippelaars vertelt hij ook hoe ze na den arbeid in hun herbergen terugkomen: „en gebruiken er melk, cacao, bier, kwast, port, broodjes enz. enz. Er is slechts een heel enkele onder hen die wel van een slokje houden, en geen enkele dronkaard.” Men versta mij wel: ik verklaar niet alle tippelaars voor geheel-onthouders. Ik weet goed dat ze sterken drank als feestdrank zeer in eere houden, en dat hun feesten zoo talrijk zijn, dat ook hun gezondheid daarbij wellicht niet welvaart. Maar iemand die veel feesten viert en een aan den drank verslaafde zijn verschillende dingen. Niemand heeft nog beweerd dat de helft der studenten dronkaards zijn. En even weinig als onder de studenten zijn er dronkaards onder tippelaars. N°. 1 beschrijft mij hun manier van feestvieren op een wijze die aan duidelijkheid niets te wenschen overlaat. „Hebben zij echter een goede slag geslagen, schrijft hij, dan is het eerste wat zij doen de boel van Oome Jan van daan halen, hun schuld afbetalen, kleedingstukken koopen en dan goed en lekker eten en drinken en zich vermaken met fiets rijden of met een clubje

een rijtuig te huren en dan met een harmoniecaspeler er bij te toeren en des avonds en des nachts op Zeedijk en Pieter Jacobstraat de eene herberg of danshuis uit en de andere in te loopen, waarbij soms vele kameraden voor hunne rekening drinken en niet zelden vreemdelingen getraceerd worden. Bij zulke fuifjes *drinken zij zich veelal met moedwil dronken*, dat noemen zij: de last nemen. Anders drinken de tippelaars gewoonlijk geen sterke drank of zeer matig. Zijn zij goed dronken dan wordt er veelal gevochten, dikwijls onder elkander, en de vrouwen en meiden doen dan even hard mee." Geen liefelijk zeden-beeld — maar waaruit we mogen afleiden dat de schrijver niet geneigd is zijn maatschappij te idealiseeren, en dat zijn bewering over het totale ontbreken in de dieven-maatschappij van aan den drank verslaafden eerlijk is. Ditzelfde getuigt mij B, de gewezen snees. Ook A, de gewezen tippelaar. Een ander, een oude dief, vertelt mij dat er enkele, maar zèer weinig, dronkaards onder de tippelaars zijn.

II^c. *De invloed van roes op de recidive tegen den eigendom.* Die is onbelangrijk. Bij N°. 5, 16, 17, 19, 23 geene. N°. 15 pleegt verscheidene van zijn misdrijven in roes, doch de meerderheid in nuchteren toestand. Alleen bij N°. 21, 22, 24 en 25 is roes (*echter slechts in verband met de gevolgen van chronisch drankmisbruik*) oorzaak van het meerendeel der misdrijven.

Ik vond geen enkel geval waarin een niet aan den drank verslaafde in dronkenschap een misdrijf tegen den eigendom pleegde. Dat is niet te verwonderen, want diefstal is vooral voor den vaak stelenden recidivist een ernstig werk, waartoe hij in dronkenschap niet goed in staat is en waarschijnlijk ook niet zeer geneigd. Löffler ¹⁾ weet uit zijn rechterlijke ervaring, dat voor een diefstal „gesunde Sinne und ruhiges Blut” noodig zijn en verklaart reeds op dezen grond de onderzoeken van Wieselgren voor valsch, die tot resultaat gaven dat meer dan de helft der diefstallen in dronkenschap zouden begaan zijn.

Resumeerend. Drankmisbruik der ouders is een buitengewoon veelvuldige en buitengewoon krachtige oorzaak van misdadigheid tegen den eigendom bij de kinderen — ongeveer in gelijke

1) Löffler: Alkohol und Verbrechen. Z. f. d. ges. Sw. 23 bl. 510, 511.

mate voor de drie recidivisten-categoriën. Drankmisbruik der recidivisten-zelve is van minder gewicht dan de belasting door drankmisbruik, maar toch gewichtig: de eenige oorzaak voor sommigen, begeleidend verschijnsel en mede-oorzaak voor vele niet-beroepmatige recidivisten; in het geheel zonder invloed op de misdadigheid der tippelaars. De invloed van roes is niet belangrijk en voor niet aan den drank verslaafden geene.

Ik ga nu over tot de behandeling der **kleinere onregelmatigheden die in den aanleg** der recidivisten tegen den eigendom waar te nemen zijn. Onregelmatigheden, schijnbaar van geringe beteekenis, maar die toch zelve voor het ontstaan en het voortbestaan der criminaliteit van het grootste gewicht zijn, (vooral omdat ze de omstandigheden voor misdrijf verleidend maken), en die buitendien te zamen een zoodanige algemeene eigenaardigheid van den aanleg laten vermoeden, dat val en terugval tot misdrijf daaruit kan worden verklaard, ook wanneer de omstandigheden niet al te moeilijk zijn.

§ 5. **Spijbelen.**¹⁾ Van de *beroepsdieven* spijbelden: N°. 1, 3,²⁾ 5, 6,³⁾ 7, 8, 10, 11, 12, 13, respectievelijk sinds hun 6^e, 9^e, 10^e, ?, 9^e, 8^e, ?, 7^e, 7^e, ?, jaar.

Van de *niet-beroepmatige recidivisten*: N°. 15, 16, 18 resp. sinds ± 8^e j. ± 8^e j. en 6^e jaar.

Dronkaard-dieven: Spijbelden *geen* van drieën.

De redenen die voor dit schoolverzuim worden opgegeven zijn doorgaans dezelfde. N°. 1 schrijft: „Ik kon op school maar geen ambitie in het onderwijs krijgen en kon niet inzien waarom men mij toch zoo martelde — want men moet vooral niet vergeten dat voor zulke kinderen het onderwijs een groote marteling is”. N°. 3 en 5 eveneens. N°. 7 en 11 verklaren liever op straat te

1) Hier wordt natuurlijk niet mee bedoeld het verschijnsel dat een jongen enkele malen eigenmachtig de school verzuimt, maar dat hij dikwijls verzuimt, zò dikwijls dat zijn heele schoolleven daardoor een ongeregeld aanzien krijgt.

2) N°. 4 niet bekend maar hoogstwaarschijnlijk. (zie bl. 100).

3) Alleen van Joodsche school, 's middags na 4 uur.

willen zijn. N°. 12 zegt dat de school hem een kwelling was. N°. 13, dat de school hem verveelde en hij liever op straat was. N°. 16 daarentegen (een niet-beroepmatig recidivist) verklaart plezier in het onderwijs gehad te hebben: hij spijbelt eerst ernstig als hij onder den invloed van een vriendje komt.

We constateeren dus in dit opzicht een *zeer belangrijk verschil tusschen beroepsdieven en de beide andere soorten*. Van de 13 beroepsdieven spijbelden er 10 of 11. Uitzonderingen zijn alleen N°. 2 (niet gecontroleerd) en N°. 9, die in bijna alle opzichten afwijkt. Van de 9 niet-beroepmatigen spijbelden slechts 3. Van de dronkaard-dieven geen enkele.

§ 6. **Lastig op school.** Onder de *beroepsdieven* vinden we ook verscheidenen die in hun schooltijd zoo buitensporig lastig zijn dat ze, soms herhaaldelijk, worden van school gejaagd. N°. 1 (4 maal), N°. 2, N°. 3 (herhaaldelijk), N°. 4, N°. 5, N°. 11 (2 of 3 maal), N°. 13 (2 maal).

Onder de *niet-beroepmatige recidivisten* zijn er ook eenige die als schooljongen lastig waren, maar geen enkele zòo zeer, dat hij wordt weggejaagd. Verscheidenen waren van zeer ordelijk gedrag: N°. 14, 19, 20.

De *dronkaard-dieven* waren niet lastig op school.

Ik rangschik de lastigheid onder de ongedurigheids-verschijnselen omdat ze stellig althans ten deele uitvloeisel is van bewegelijkheid ¹⁾. Zooals N°. 3 het goed beschrijft: hij kan niet stilzitten, en zoekt nu uiting voor zijn ongedurigheid in lastige grappen en kwajongens-streken.

Ook dit ongedurigheids-verschijnsel vinden we dus: in sterke mate onder beroepsdieven; ook, maar veel minder bij de niet-beroepmatigen; en niet bij de dronkaard-dieven.

De *resultaten van het onderwijs* zijn voor de beroepsdieven dikwijls gelijk nul (N°. 1, 3, 8, 10, 12) en nooit boven het middelmatige. De ongedurigen hebben behoefte aan veel beweging en variatie, d.w.z. ze spijbelen veel en zijn zeer lastig en kunnen hun gedachten niet bepalen bij het dikwijls drooge school-

1) Hun lastigheid heeft ook een andere zijde: zie bl. 478.

onderwijs. Vergelijk b.v. N°. 10, die al zijn „geleerdheid” in de gevangenis heeft opgedaan omdat hij daar zoo van alles ver-stoken was, d. w. z. geen afleiding had en zijn hoofd bij zijn werk bepalen kon.

Bij niet-beroepmatigen zijn de resultaten gewoonlijk middelmatig, verscheiden malen bijzonder goed: N°. 14, 19 en 20 zijn steeds de eerste van hun klas en aan alle drie wordt een opleiding tot onderwijzer aangeboden; maar alle drie bedanken ze om dezelfde reden: ze willen liever een vak leeren. Hun rustigheid was dus wel groot genoeg om het op de schoolbanken te kunnen uithouden en om hun gedachten het onderwijs te doen volgen, maar ze zijn toch niet zoo in de superlativus rustig dat ze het stille weinig bewegelijke schoolmeestersberoep kunnen wenschen.

De resultaten van het onderwijs bij dronkaard-dieven zijn, voor zoover mij bekend, gewoon.

§ 7. **Nachtelijk zwerven.** Voor vele mijner recidivisten was het een vermaak 's nachts op straat te zwerven: ze doen niet veel maar zwerven slechts.

Beroepsdieven: N°. 1, 2, 3, 4, 8, 10, 11, 12, 13 ¹⁾. Het begon bij hen resp. op ± 10 j.; 12 j.; ± 15 j.; ± 10 j.; 9 of 10 j.; ?; ± 9 of 10 j.; ± 12 j.; 12 j.

Niet-beroepmatige recidivisten: N°. 15, 16, 17. Resp. sinds 9 j.; 10 j.; 13 j.

Dronkaard-dieven: geen van drieën.

Dit nachtelijke zwerven is een ongedurigheidsverschijnsel. Want het zwerven is zich zelf doel — geschiedt speciaal niet met misdadige bedoelingen. Wel komt het een enkele maal voor, dat de jongetjes op hun nachtelijke tochten door ervaren dieven gebruikt worden om te helpen stelen (zie N°. 16, 8), maar dit is uitzondering en niet de bedoeling van het zwerven. Waarom ze dan zwerven? Dat weten ze zelf niet: ze gehoorzamen aan een neiging die ze zelf ongerijmd vinden, en op later leeftijd begrijpen ze niet welk plezier ze in hun tochten hadden. Hoort hun vage uitingen hierover. N°. 2 zwerft „uit plezier in het avontuur”. N°. 3 „weet niet precies” waarom, maar „de nachten waren zoo

1) N°. 1 zelden; N°. 10: onzeker: dikwijls gedwongen.

mooi". N°. 11 „weet zelf niet" waarom: hij „loopt maar", soms op zijn eentje. N°. 12 „weet niet meer" waarom: hij „ging hier en daar heen". N°. 16 is zelf verbaasd, achteraf; hij deed het „om het avontuur", maar „plezier heb je er niet van". Ook N°. 17 begrijpt het niet meer: „het was eigenlijk niet prettig."

Dit ongedurigheidsverschijnsel, het nachtelijk zwerven, komt weer op dezelfde wijze verdeeld voor als het spijbelen en de lastigheid: *bij beroepsdieven in verreweg het meerendeel der gevallen; bij sommige niet-beroepmatige recidivisten; en bij dronkaard-dieven in 't geheel niet.*

§ 8. **Herhaaldelijk wegloopen van hun patroon.** *Beroepsdieven.* N°. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13 (licht). N°. 4 en 12 hebben vrijwel nooit gewerkt.

Niet-beroepmatige recidivisten. N°. 14, 15 ¹⁾, 17, 18 (?) ²⁾ 21 (?) ³⁾ 22 ⁴⁾.

Dronkaard-dieven: alleen N°. 23 (in lichte mate). N°. 24 begint de herhaalde wisseling van zijn bazen eerst na het begin van zijn drankmisbruik. Ook bij N°. 21, 22 vinden we na jaren drankmisbruik verergering van dit verschijnsel. N°. 25 wisselt, voor zoover ik zien kan, op lateren leeftijd nooit uit eigen gril maar steeds gedwongen.

Ook dit ongedurigheidsverschijnsel komt dus bij beroepsdieven het talrijkst voor, doch ook bij de niet-beroepmatige recidivisten zeer dikwijls; bij de dronkaard-dieven weinig, tenzij op lateren leeftijd.

Belangrijker echter dan de frequentie waarin het voorkomt is de *graad*. Daarmtrent kunnen we twee dingen opmerken. In de eerste plaats dit. Het is de *vraag* of uit dit herhaalde wegloopen van hun patroons blijkt een bepaalde *afkeer tegen, een onvermogen tot allen geregelde, voortgezette arbeid* — of dat de recidivisten eenvoudig *veranderen* van patroon: omdat ze de eigenaardigheid hebben om in een oogenblik gepakt te zijn en

1) Loopt uit vaderlijke werkplaats.

2) Jeugd in gesticht; na 17 jaar: verandert graag, maar dikwijls gedwongen.

3) In jeugd: weinig arbeid steeds in eigen zaak: na 31e jaar herhaaldelijk betrekking veranderd.

4) Na 19e jaar.

geheel ingenomen door de beschouwing, hetzij van één enkele deugd van een andere betrekking, hetzij door één enkele onaangenaamheid van eigen betrekking; en om dat ze handelen volgens deze eenzijdige en tijdelijk overheerschende, en om hun eenzijdigheid aan vake en plotselinge verandering blootgestelde indrukken. Wat we waarnemen is doorgaans het tweede verschijnsel ¹⁾: gewoonlijk loopen ze niet van hun baas weg om niets te gaan doen en rond te zwerven, maar meestal omdat ze een anderen baas willen. Dat zien we gebeuren, en dat blijkt ook uit de redenen die ze opgeven voor het verlaten van hun patroon. Dikwijls is die reden: dat ze denken elders iets hooger loon te kunnen verdienen (N°. 2, 5, 8, 10, 11, 14). Herhaaldelijk hebben ze bezwaren tegen hun betrekking: of het verveelt hun uitsluitend loopjongenswerk te doen (N°. 1, 3, 8); of een kameraadje vertelt hun dat ze een slechten baas hebben (N°. 6); of ze vinden dat ze slecht betaald worden en dat hun werk te onaangenaam of te smerig is (N°. 5, 14); of dat hun mede-werkvolk te smerig is (N°. 1 en 21 na hun laatste ontslag). Dikwijls ook loopen ze weg omdat ze een standje krijgen (N°. 3, 7, 8, 14). Sommigen erkennen dat ze eenvoudig wat „wispelturig” zijn, of dat ze gewoon zijn „van den hak op den tak” te springen (N°. 1, 14), en verklaren daardoor de talrijke wisselingen van hun betrekkingen. Al deze motieven nopen dus tot herhaalde verandering van patroon: van tegenzin tegen allen geregelden arbeid blijkt hieruit nog weinig.

Een ander bewijs dat het gewoonlijk niet een bepaalde afkeer tegen geregelden arbeid is waarom ze hun betrekking verlaten is dit. Ook loopjongens-betrekkingen laten ze dikwijls in den steek; en toch lijkt loopjongens-werk niet in te verte op geregelden arbeid: ze zijn daarin bijna geheel zonder band. Maar ze vinden het werk vervelend en daarom loopen ze uit deze soort betrekkingen nog meer weg dan uit andere, en verwisselen haar dikwijls en tot hun tevredenheid voor een andere betrekking waar ze meer gebonden en meer voortgezetter, maar ook meer amusanten arbeid moeten verrichten.

Het komt echter ook herhaaldelijk voor, dat ze alleen hierom

1) De biografiën zijn te grof samengesteld om hier met zekerheid te kunnen spreken.

wegloopen omdat ze liever op straat willen zijn. Is dit hun eenige en voldoende motief en hun gevoel zoo sterk dat ze ook nooit uit eigen beweging een nieuwen baas zoeken nadat ze wegloopen zijn, dan moeten we een ongedurigheid van zeer hoogen graad constateeren, een onvermogen en afkeer tegen voortgezette arbeid (zie, niet in hoogsten graad N°. 3, 11; zeer waarschijnlijk ook N°. 4; in uitersten graad N°. 12).

Dus: gewoonlijk willen ze *veranderen* en wel om nietige motieven. *Den uitersten graad van dit verschijnsel*: behoefte aan voortdurende verandering d.w.z. om den arbeid op te geven voor steeds variatie gevend straat-zwerven — *dien treffen we slechts onder beroepsdieven aan.*

Mijn ervaring is op dit punt in treffende overeenstemming met wat Kurella als de gewone wijze van handelen der vagebonden en der beroepsdieven beschrijft ¹⁾ — een wijze van handelen die hij, (niet geheel juist en wat overdreven uitgedrukt) door „Arbeitsscheu” bepaald acht. Hij schrijft: „Häufig sind Reizbarkeit, Ueberhebung, Selbstüberschätzung der Grund der wiederholten Entlassungen aus dem Arbeitsverhältnis. Der Kandidat der Vagabondage findet als Lehrling und Gesell das Essen zu schlecht, die Beleuchtung nicht ausreichend und verlässt deshalb die Arbeit, er weiss alles besser als Meister und Vorarbeiter, folgt keiner Anweisung und wird deshalb fortgeschickt; er verträgt keinen Tadel, hält sich für zurückgesetzt, ärgert sich über harmlose Handlungen der Mitarbeiter, fängt deshalb überall Streit an und wird deshalb auf die Dauer nicht geduldet; wo man ihn verträgt findet er bald selbst alles unerträglich, der Wunsch nach Veränderung, die Lust an Abenteuern, die lockende Erinnerung an die Ungebundenheit... treiben ihn fort... enz.

Ik heb dus trachten aan te toonen dat de uiterste graad van ongedurigheid zeer weinig voorkomt onder mijn recidivisten d. w. z. een zoo hooge graad dat voortgezette arbeid, dat een economisch bestaan feitelijk onmogelijk wordt. Een andere waarneming omtrent

1) Naturgeschichte des Verbrechens bl. 209, 210. Hij beschrijft vagebonden, maar zegt zelf dat hij hiermee tevens bedoelt beroepsdieven te beschrijven (bl. 206): „So ist das gewerbsmässige Verbrechertum... gar nicht zu unterscheiden von dem Landstreichertum” (een bewering die trouwens voor bestrijding heel wat ruimte overlaat).

den graad van ongedurigheid, voor zoover die blijkt uit het herhaaldelijk van hun bazen wegllopen, is deze. *Het schijnt dat de ongedurigheid met de jaren geringer wordt* (tenzij natuurlijk bij de dronkaards): dat ze omstreeks hun 20^e jaar minder vaak van baas veranderen en om redelijker motieven dan aan het begin van hun leertijd, b.v. op hun 12^e jaar. Zie b.v. N°. 2, in zijn jeugd herhaaldelijk wisselend, maar die van zijn 20^e—23^e jaar zonder veel wisseling van bazen werkt; N°. 11 na zijn 18^e jaar; N°. 14 na zijn 18^e jaar; N°. 15, die na zijn 18^e jaar niet meer uit de vaderlijke werkplaats loopt; N°. 17. En ook na het 20^e jaar schijnt dit proces van rustig worden voort te gaan: dat bleek mij uit de beschouwing van den levensgang van enkele bekeerde beroepsdieven, en dat werd mij ook door hen zelf meegedeeld. Mijn gegevens laten mij in dezen hoogstens vermoedens toe. Maar het zou stellig geen vreemd verschijnsel zijn: rustiger en geregelder worden van 12 op 20 jaar, en van 20 op 30 jaar. Het is van het uiterste belang nader te onderzoeken: of werkelijk dit proces in het leven der beroepsdieven en der niet-beroepmatige recidivisten waarneembaar is, hoe snel het gaat en hoe ver. Dit is van uitnemend praktische beteekenis. Want daar ongedurigheid de hoofdreden is van val en terugval mijner recidivisten, daarom zou eventueele afname van die ongedurigheid een zeer gewichtige reden zijn om op lateren leeftijd reclasseering te kunnen hopen. En een tweede punt is dit. Rijksopvoedelingen worden op hun 18^e jaar aan de maatschappij teruggegeven. Het is de vraag of deze leeftijd juist is ¹⁾ d. w. z. of dan reeds een voldoende mate van rustigheid pleegt verworven te zijn.

Maar voor de beantwoording van deze vragen levert mijn onderzoek geen materiaal op.

§ 9. Herhaalde verandering van vak. Een of meermalen een onvoldoende gemotiveerde verandering van vak of kostwinning constateerde ik bij:

Beroepsdieven: N°. 1, 3, 4, 5, 10, 11, 13.

¹⁾ Vergelijk Siefert: Die Geistesstörungen der Strafhaft bl. 209/210. Hij beschouwt vrijlating op 18^e jaar, „in der gefährlichsten Zeit der Entwicklung“, als „von vorn herein ein Unsinn“.

Niet-beroepmatige recidivisten: N°. 14, 17, 21, 22.

Dronkaard-dieven: nooit (wellicht N°. 23).

Dit verschijnsel is hetzelfde als het verschijnsel van het herhaalde wegllopen, d. w. z. veranderen, van patroon — en het spruit natuurlijk uit analoge oorzaken. Dikwijls ook gaat voor jongens die nog weinig in een vak gevorderd zijn verandering van patroon gepaard met verandering van vak. Het verschijnsel komt weer in de gewone volgorde van talrijkheid voor.

§ 10. **Samenvatting van § 5—§ 9.** Spijbelen, buitensporige lastigheid op school, nachtelijk zwerven, herhaaldelijk van hun patroons wegllopen, herhaalde verandering van vak, — dat zijn in uiterlijk zeer verschillende verschijnselen, maar die toch hun wezen gemeen hebben: het zijn alle uitingen van ongedurigheid.

Over het wezen van deze eigenaardigheid en over haar frequentie in de verschillende klassen zie ook § 19 en § 20.

Behalve de ongedurigheid in zijn verschillende vormen zijn er eenige andere eigenaardigheden in den aanleg der recidivisten aan te wijzen. De volgende.

§ 11. **Opvliegendheid.** *Beroepsdieven*: N°. 1, 2, 7, 13.

Niet-beroepmatige recidivisten: N°. 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22 ¹⁾.

Dronkaard-dieven: geen.

Dat werkelijk onder beroepsdieven opvliegendheid zooveel minder zou voorkomen dan onder niet-beroepmatige recidivisten, durf ik niet beweren. Op deze eigenschap werd ik eerst laat in mijn onderzoek opmerkzaam. De resultaten op dit punt hebben dus een numeriek geheel toevallig karakter.

§ 12. **Door straf halstarrig.** Het bleek mij dat op vele mijner recidivisten straf een prikkelenden invloed heeft. Ik bedoel hier niet gevangenisstraf, maar de disciplinaire straffen, waarmee ze op school, in het Rijksopvoedingsgesticht en in militairen dienst getroffen worden: lijfstraf, aanhoudend verbieden, standjes, vooral

1) Resp. bl. 58, 61, 63, 84, 133, 175, 181, 219, 233, 235, 236, 246, 258, 262, 272, 273, 294, 331, 334, 335, 336, 347, 355.

ruwe. Dikwijls wordt daar geen gehoorzaamheid, veel min betering mee afgedwongen, maar een verzet opgewekt dat door meerdere bestraffing slechts wordt gestijfd tot onbreekbare halstarrigheid. Door straf word ik erger in plaats van beter, verklaart de eene; en anderen beschreven mij hun eigenaardigheid aldus: „dan zet ik de kop tegen de krib in”. Ook op deze eigenaardigheid viel eerst laat mijn aandacht, zoodat mijn resultaten eenigszins toevallig zijn en numeriek onbetrouwbaar.

Beroepsdieven: N°. 1, 2, 10, 11, 13.

Niet-beroepmatige recidivisten: N°. 16 ¹⁾.

Dronkaard-dieven: geen.

§ 13. **Kunnen geen standjes verdragen.** Ook deze eigenaardigheid ontdekte ik eerst laat en kon er dus niet stelselmatig bij mijn 25-tal naar zoeken. De gevonden frequentie in elke groep en betrekkelijke frequentie tusschen de groepen zijn dus toevallig. Deze eigenaardigheid beteekent natuurlijk niet dit: dat recidivisten tegen den eigendom er een niet ongewoon bezwaar tegen hebben om standjes te krijgen, maar dat standjes, vooral wanneer ze hun dikwijls worden toegediend, hen in een staat van hevige zenuwachtigheid brengen — zòò zeer, dat ze zelfs onbeduidende verwijten als onuitstaanbare kwelling voelen. N°. 3 is een goed voorbeeld: hij zelf vertelt mij dat hij als bijna volwassen jongen gaat huilen van zenuwachtigheid als hij van vader of patroon een standje krijgt. A., de bekeerde beroepsdief, zegt het ook duidelijk: hij had wel willen huilen, eens, om een onvriendelijk woord van zijn vader. En later: om gelukkig te kunnen zijn heeft hij een vredig leven noodig: hij heeft liever een pak slaag dan een standje. Verder vond ik het verschijnsel bij:

Beroepsdieven: N°. 1, 3, 8 (?), 11, 12.

Niet-beroepmatige recidivisten: N°. 14 ²⁾. Verder alleen eenige voorbeelden van het tegendeel: N°. 15 wordt veel en ernstig vermaand, maar dat schijnt op hem geen anderen indruk te maken dan op gewone menschen; waarschijnlijk eveneens N°. 16 en 18.

Dronkaard-dieven: Geen.

1) Resp. bl. 60, 62, 78, 198, 215/216, 220, 258.

2) Resp. bl. 64, 90, 93, 149, 192, 206, 233.

§ 14. **Gevoeligheid.** Niet onder het normale, maar, voor sommige indrukken althans, minstens gelijk met het normale en dikwijls erboven.

Hier volgen de voornaamste feiten die ik constateerde.

N°. 1 vertelt mij, dat het gevoel door de menschen verstooten te zijn hem heelemaal ellendig maakte. N°. 2 heeft minder loon dan zijn kameraden en voelt zich daardoor hun mindere: buitendien krijgt hij niet hun volle achting omdat hij slecht vakman is: dat drukt hem zoo zwaar, dat het hem reden tot diefstal wordt. N°. 4 is schuchter over zijn jeugd: hij wil niet dat de menschen ook zijn jeugd-misdrijven kennen; hij zweelt in de bewondering der menschen en dat is een van de redenen van zijn snoeven; hij steelt opdat zijn vriendjes zijn rijkdom zullen bewonderen. N°. 8 is in hooge mate gevoelig voor de geringschatting der menschen: (1) nadat hij eenmaal wegens onkunde uit een betrekking ontslagen is durft hij niet opnieuw werk zoeken uit vrees voor herhaalde wegzending; (2) hij vlucht uit de Jodenbuurt omdat hij om zijn verleden wordt nagekeken; (3) ook uit pure gevoeligheid: hij kan het niet verdragen, het gevoel dat zijn huisgenooten hem als doodvreter beschouwen; dit wordt een van de redenen van zijn tweede recidive. N°. 9, na een gevangenschap, durft niet aan het genootschap tot zedelijke verbetering om gereedschap vragen: een jongen als hij had daar geen recht op, vond hij. N°. 11 loopt terstond weg als hij begrijpt dat zijn baas zijn verleden kent — en durft niet meer terugkomen, hoewel hij door zijn baas wordt aangemoedigd. N°. 13 durft niet op Zondag met slechte kleeren op straat: hij vreest de blikken van het Zondagsche publiek: dat is een van de redenen waarom hij zich gevangen geeft. N°. 14 wil bewonderd worden, snoeft op zijn gestolen rijkdom; later schaamt hij zich bij zijn ouders te komen, omdat hij aan lager wal is — en wil niet naar huis. N°. 16 bluft op gestolen geld. N°. 18 vreest de geringschatting van zijn kameraden en steelt om niet in zijn uitgaven bij hen achter te moeten blijven. N°. 20 vlucht uit zijn dorp en van zijn ouders, omdat hij hun afkeuring over zijn misdrijven vreest; na langen tijd herinnert hij zich nog met schrik zijn schaamte toen bij zijn Compagnie zijn verleden bekend werd; en later, aan lager wal geraakt, schaamt hij zich in een Toevlucht van het Leger des Heils te worden opgenomen en geeft daarom een valschen naam op; daarna, weer arm, steelt hij liever voor hij besluit zich nogmaals te laten opnemen. N°. 21 durft niet meer naar school omdat hij vreest dat hij door de jongens zal geïnterpelleerd worden over een buitengewonen vacantiетijd dien hij genoot: „wie weet wat de jongens zullen zeggen;” later in zijn leven durft hij niet met een zandkar door de stad te rijden, vreezend dat de menschen naar hem zullen kijken. N°. 22 vraagt dringend van mij alle voorzorgen opdat niet de menschen op zijn geboorteplaats (waar hij sinds lange jaren niet meer woont) zullen hooren wat er van hem geworden is. N°. 23 (32e jaar), door zijn huisgenooten voor doodvreter gescholden, durft nauwelijks meer te eten. N°. 24 (26e jaar en later erger), na zijn eerste hechtenisstraf, schaamt zich zoo, dat hij niet durft thuis te komen; als hij een dag dronken is geweest durft hij niet meer op zijn werk terug komen; herhaaldelijk loopt hij uit zijn werk als hij voelt dat zijn mede-knechts niet vriendelijk tegen hem zijn of als hij meent te merken dat zijn patroon hem wantrouwt. N°. 25

(45e jaar), als zijn verleden op het werk bekend wordt, durft er niet meer terug te komen; hij durft niet bedelen en soebatten; bij een baas dien hij eenmaal te vergeefs om werk gevraagd heeft durft hij niet zich opnieuw aanmelden; hij durft niet met de turfkar te loopen en te schreeuwen, vreezend de oplettendheid van de menschen op straat. Zie verder: de zucht naar mooie kleeren, die van velen een eigenaardigheid is: bv. N°. 1, 6, 7, 22; (zie ook de beschrijving van N°. 1 over de wijze waarop de opbrengst van diefstal als regel besteed wordt) (bl. 469). Ten slotte de uitingen van bekeerde beroepsdieven. A. (12e brief) beklagt zich erover dat hij als dief „door iedereen werd geminacht om zijn levenswijze”. En later schrijft hij hoe het hem drukt dat hij als „straatnegociant zoo weinig in tel” is. (7e brief). B. geeft als een van de redenen van zijn betering op: dat hij vrij wou zijn van het ellendige gevoel dat hij als snees had: dat alle menschen op straat hem met argwaan nakeken. En C. noemt als een van de belangrijke redenen van zijn recidiven: dat hij zich in de maatschappij „uitgestooten” voelde en „niet thuis:” dat maakte hem „onverschillig” ¹⁾).

Een bonte verzameling van gegevens over gevoelens en handelwijzen mijner recidivisten, die echter alle deze gemeenschappelijke oorzaak hebben: gevoeligheid voor de meening en de stemming van anderen te hunnen opzichte ²⁾. De een steelt of bluift omdat de bewondering van anderen hem veel waard is, de ander wordt in gevoelen en handelingen in zeer sterke mate beïnvloed door vrees voor de verachting van zijn medemenschen, dikwijls zelfs reeds door het feit dat hij, een zeer gewonen arbeid verrichtend, (zandkruien) de oplettendheid der menschen vreest. Het is moeilijk af te meten welke van de opgesomde feiten een geheel normale gevoeligheid bewijzen, en welke wijzen op een, zij het misschien geringe afwijking van het gros der menschen. Dat staat echter wel vast, dat er onder de feiten-reeks vele zijn die getuigen van een nerveuze schuchterheid zooals we die gewoonlijk bij menschen niet waarnemen. Ik wijs b.v. op N°. 8, (1, 3), 9, 11, 13, 14 (2), 21, 23, 24, 25. Deze nerveuze gevoeligheid, dikwijls overgevoeligheid, vond ik dus in alle drie de categoriën: Bij beroepsdieven en niet-beroepmatige recidivisten reeds op betrekkelijk jeugdigen leeftijd; bij de eersten het meest. Bij alle drie de dronkaard-dieven, doch eerst op lateren leeftijd, na jaren drankmisbruik.

1) Resp. bl. 74, 82, 99, 102, 149, 150, 154, 161, 190, 221, 232, 234, 262, 285, 314, 315, 318, 332, 338, 370, 381, 380, 382, 385, 387, 398, 399.

2) Gevoeligheid op dit punt kan natuurlijk gepaard gaan met ongevoeligheid op andere punten (b.v. meegevoel), die den misdadigers, waarschijnlijk gedeeltelijk ten onrechte, door velen wordt toegeschreven.

§ 15. **Samenvatting der 4 laatst behandelde (prikkelbaarheids-) verschijnselen.** Na de ongedurigheidsverschijnselen besprak ik eenige andere eigenaardigheden in den aanleg mijner recidivisten; n.l. dat velen hunner zijn: 1. opvliegend; 2. dat straf hen tot halstarrigheid prikkelt; 3. dat ze door standjes in een staat van hevige zenuwachtigheid gebracht worden; 4. dat ze overgevoelig zijn voor de meening en de gevoelens die anderen voor hen koesteren. Deze eigenaardigheden, hoewel elk van de andere zeer verschillend, spruiten toch uit gemeenschappelijken grond: uit een meer dan normale *nerveuze prikkelbaarheid*.

Evenals bij de ongedurigheidsverschijnselen vond ik ook bij deze eigenaardigheden een *belangrijk verschil tusschen beroeps-dieven en niet-beroepmatige recidivisten. En wel hetzelfde verschil: de eersten bleken ook door al deze eigenaardigheden meer bezocht dan de niet-beroepmatigen*¹⁾. Bij de zuivere dronkaard-dieven trof ik de 3 eerste eigenaardigheden in het geheel niet aan, (men bedenke: het materiaal bestaat slechts uit 3 personen), de laatste (overgevoeligheid voor de uiting van andermans meening en gevoelens) in alle gevallen — echter *slechts op lateren leeftijd*, na jarenlang drankmisbruik. Voor de laatste eigenaardigheid dus ook analogie met wat ik over de ongedurigheidsverschijnselen der zuivere dronkaard-dieven vond: in hun jeugd geen afwijking vertoonend, later, na drankmisbruik wel.

§ 16. **Overmatigheid in reacties.** De reacties van velen mijner recidivisten op prikkels van zeer verschillenden aard bleken mij veel heftiger te zijn dan we dat bij het gros der menschen constateeren: bleken overmatig.

Ik zal weer beginnen met *de geconstateerde feiten op te sommen*²⁾.

N°. 1 verlaat „in wanhoop” een goede betrekking als zijn meisje hem verstoort; hij is „razend”, „tiert” en „huilt” als hem hetzelfde lot nogmaals treft, en vergooit zich in het dievenleven; als zijn ouders hem te zeer vermanen loopt hij het huis uit³⁾. N°. 3: als hij een standje van zijn baas krijgt wordt

1) Uitgezonderd opvliegendheid, waarbij, waarschijnlijk wel tengevolge van toevalligheden van mijn zeer onvolledig onderzoek, het tegenovergestelde het geval was.

2) Zie Resp. bl. 64, 64, 90, 93, 94, 114, 114, 128, 133, 147, 149, 160, 162, 176, 177, 191, 192, 206, 220, 219, 233, 259, 286, 287, 289, 316, 320, 317, 337, 341, 370, 381, 385.

3) Dat beteekent in dit en in de volgende gevallen, niet: wegloopen en na 5 minuten weer terugkomen, maar: voor goed of voor langen tijd uit de ouderlijke woning

hij zenuwachtig en loopt weg; later ondergaat hij een vermaning van zijn vader: begint te huilen van zenuwachtigheid en loopt voor goed uit de ouderlijke woning; eenmaal om zijn verleden, door een baas voor laag loon geëxploiteerd, wordt hij verontwaardigd en loopt weg. N°. 5: is in Duitschland, zijn vriend sterft daar: dat maakt zoo'n indruk, dat hij niet meer in Duitschland blijven wil; door een gevangenisstraf is hij totaal onverschillig: zijn onverschilligheid wordt oorzaak van recidive. N°. 6: ouders van zijn meisje maken de verkeering met N°. 6 af: deze „slaat in eens heelemaal om” en haat het meisje. N°. 7: krijgt een standje van een van de andere knechts en loopt terstond uit zijn betrekking. N°. 8: loopt van een patroon weg om een berisping; verlaat de ouderlijke woning omdat hij vermaand wordt. N°. 9: loopt het huis uit, eens omdat hij vermaand wordt, eens omdat hij doodvreter gescholden wordt. N°. 10: door de ontrouw van zijn meisje is hij heelemaal zijn stuur kwijt en trouwt onmiddellijk daarop „met een wild hoofd” een slechte vrouw; om de ontrouw van zijn vrouw is hij „bijna dood” van verdriet. N°. 11: door vaders schuld uit zijn werk gestooten: dat brengt hem in een toestand van totale onverschilligheid; zijn vader verwijt hem dat hij te weinig verdient: hij loopt terstond uit zijn betrekking en loopt voor goed het huis uit. N°. 12: loopt om vermaningen het huis uit. N°. 13: totaal ontmoedigd als hij enkele malen vergeefs om werk gevraagd heeft; op een aanlokkelijk verhaal loopt hij uit zijn vak en teekent hij voor 10 jaar militairen dienst. N°. 14: om geringe aanleiding twist met patroon, loopt terstond weg. N°. 16: door socialistische propaganda en door den dood van zijn moeder in een toestand van volslagen onverschilligheid en stuurloosheid. N°. 18: meisje maakt verkeering af: dat brengt hem in een totaal onverschilligen gemoedstoestand; tweemaal loopt hij om een twist het huis uit. N°. 20: door meisje verstooten: dat maakt hem „heelemaal in de war” (tweemaal); wil zijn vak niet uitoefenen om de daaraan verbonden onaangename herinneringen van zijn eerste straf en schande. N°. 21: krijgt een pak slaag in Duitschland, wil in dat land niet meer zijn; zijn moeder durft hem niet te raden in Indië te blijven, want dan zou hij zeggen: je wil me niet weerom hebben — en hij zou weigeren weer thuis te komen. N°. 23 (32 jaar) wordt doodvreter gescholden: dat maakt hem geheel „onverschillig”. N°. 24: eerste hechtenisstraf maakt hem totaal baloorig en onverschillig (26 jaar); een medeknecht is onvriendelijk tegen hem: terstond verlaat hij zijn betrekking en gaat weer drinken (36 jaar). En buitendien nog verschillende gevallen waarin de recidivist na enkele vergeefsche pogingen om werk te zoeken totaal ontmoedigd is en zijn pogingen opgeeft.

Ook hier dus weer: een verzameling feiten van tamelijk uiteenlopenden aard, die door een gemeenschappelijke eigenaardigheid verbonden worden: dat ze alle gevolg zijn van een overmatig reageeren. Wat we waarnemen is steeds dit: de een of andere prikkel (verbreking van een verkeering, dood van een

blijven. Hetzelfde procédé wordt beschreven door Tomel et Rollet: Les enfants en prison (bl. 26). De vader scheldt voor fainéant, propre-à-rien, slaat den zoon — en geregeld loopt dan de zoon het huis uit.

moeder, het mislukken van een poging om werk te vinden, een standje of een twist) roept een reactie op, die het geheele gemoeds- en geestesleven een tijdlang beheerscht. N°. 1 weet en voelt niet anders dan dat hij door zijn meisje verstooten is, hij geeft zich geheel over aan zijn onverschilligen gemoedstoestand — en vergooit zich. De vergeefsche zoekers naar werk weten en voelen niets anders dan dat ze tegenslag, niets dan tegenslag gehad hebben: ze geven teugelloos toe aan hun moedeloosheid — en zoeken niet meer. N°. 13 is zoo betooverd door het verhaal over de blinkende knopen en over de genietingen van het soldatenleven, dat hij niets meer ziet dan deze emotioneerende voorstelling, en niets voelt dan de wensch in het beloofde land binnen te treden. Als ze in twist zijn of een standje krijgen zien ze den toestand uitsluitend zwart en voelen slechts de onhoudbaarheid ervan.

Wat de oorzaak is, dat er bij mijn recidivisten zoo alleenheerschende reacties ontstaan: *hetzij* een grootere gevoeligheid (die ik reeds vroeger constateerde) waardoor de reactie natuurlijkerwijze heviger gemaakt wordt (en in geëmotioneerden toestand worden ieders handelingen slechts door een beperkt veld van gedachten bestuurd), *hetzij* een wellicht afgescheiden van den graad van gevoeligheid bestaand betrekkelijk onvermogen om zijn handelingen door een uitgebreid veld van overwegingen te bepalen, te temperen: *hetzij* de vereenigde werking van deze beide — dat te onderzoeken ligt niet binnen de competentie van dezen arbeid.

Het spreekt van zelf dat in een leven dat bestuurd wordt steeds volgens de tijdelijk alleenheerschende gedachte en gevoel, slechts geringe stabiliteit bestaat — zooals we zagen.

Ik vond deze eigenaardigheid dus bij:

Beroepsdieven: N°. 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13.

Niet-beroepmatige recidivisten: N°. 14, 16, 18, 20, 21.

Dronkaard-dieven: N°. 23, 24.

Dus: *bij beroepsdieven algemeen en veel meer dan bij niet-beroepmatigen; ook bij dronkaard-dieven talrijk, maar eerst op lateren leeftijd na jaren van drankmisbruik (resp. op 32^e en 26^e jaar).*

§ 17. **Kunnen geen geld in hun zak houden.** Het bleek mij, dat voor vele mijner recidivisten een eenigszins geregeld bestuur hunner inkomsten een totale onmogelijkheid was. Als ze hun

weekloon Zaterdagavond ontvangen is het Maandagochtend, op zijn laatst Dinsdag reeds verteerd. En dikwijls nog besteden ze het niet op de manier die hun het meeste genot kan geven, maar eenvoudig voor de bevrediging van alle grillen die toevallig in hen opkomen. Een typisch voorbeeld is N°. 3, die op zekeren tijd voor eigen gebruik *f* 8 per week kan besteden. Hij begint de week met Maandags in de werkplaats rond te wandelen in plaats van geld te verdienen (hij werkte op stukloon), tracteert zijn mede-knechts, leent geld dat hij stellig niet terug zal krijgen en verdoet de rest van zijn verdiensten op andere onnoozele wijzen, zò, dat hij zich beklagt ondanks zijn hoge inkomsten nooit geld te hebben om eens naar de comédie te gaan. Zie ook N°. 13, die zelf van oordeel is dat hij tucht nodig heeft, o. a. omdat hij nooit zijn geld in zijn zak kon houden en altijd maar deed „net waar hij idee in had”. Ik spreek hier niet van de loszinnige en oppervlakkige manier van geld weggooien die door beroepsdieven in practijk gebracht wordt tijdens hun misdadige carrière. In de dievenmaatschappij is het „zoo gewonnen, zoo geronnen” een spreekwoord dat door de meesten practisch beoefend wordt. Dat is echter voor een deel gevolg van de omstandigheden: het geld wordt schoksgewijze en telkens betrekkelijk gemakkelijk verdiend, en de voorraad waaruit nieuwe inkomsten kunnen geput worden is onuitputtelijk; de bewustheid dat weldra gevangenschap volgen kan dringt tot een leven zonder eenige voorzorg. Ik spreek daarom alleen van het onvermogen tot verstandig geldelijk bestuur voor zoover dat blijkt buiten het dievenleven. Dat constateerde ik in meerdere of mindere mate in de volgende gevallen.

Beroepsdieven: N°. 1, 3, 7, 8, 13. Zuinig daarentegen bleken: N°. 9 en A.

Niet-beroepmatige recidivisten: N°. 14, 17, 18.

Dronkaard-dieven: bij geen van de 3 geconstateerd. N°. 24 en 25 waren spaarzaam. Dus weer: de eigenaardigheid *frequenter bij beroepsdieven aangetroffen dan bij niet-beroepmatigen; en bij dronkaard-dieven niet, eerder het tegendeel.*

§ 18. **Hartstocht voor de vrouw.** Beroepsdieven hebben in de litteratuur den naam abnormaal hartstochtelijk te zijn. Mijn

onderzoek was natuurlijk ter bepaling van de kracht der sexueele hartstocht totaal onvoldoende.

Echter, wat ik over mijn beroepsdieven-zelve hoorde en over het leven in de dievenmaatschappij schijnt te bevestigen dat tippelaars over het algemeen een sterke sexueele hartstocht bezitten. Zoozeer, dat de vrouw door vele deskundigen in en buiten de dievenwereld als de hoofdoorzaak van beroepsdiefstal wordt beschouwd. De hartstocht mag sterk zijn — een andere vraag is het of ze in het algemeen veel sterker is dan bij eerlijke mensen. Daarvan heb ik geen overtuigende aanwijzingen kunnen krijgen. Beroepsdieven onderscheiden zich van alle andere recidivisten tegen den eigendom en van menschen uit de eerlijke maatschappij door hun *gewoonte om in wisselende concubinaats-verhoudingen te leven*. Alle beroepsdieven uit mijn materiaal deden dat, (behalve de zwak-sexueele beroepsdieven-landloopers); en van de overige recidivisten alleen N°. 14 (eenmaal in een periode van beroepsdiefstal), N°. 16 en 22. Het zou echter onjuist zijn uit het bestaan van deze wisselende concubinaatsverhoudingen alleen reeds te concludeeren tot een algemeen sterker en wisselzieker hartstochtelijkheid van de beroepsdieven vergeleken met de overige recidivisten en het gros der niet-misdadigen. Want de omstandigheden zijn voor een deel oorzaak van het bestaan en van den aard dier verhoudingen. De tippelaar verlaat gewoonlijk reeds op betrekkelijk jeugdigen leeftijd de ouderlijke woning: dat is aanleiding om zijn sexueele bevrediging te zoeken, niet, zooals thuis wonenden, in ongeregeld bezoek aan publieke vrouwen, maar in concubinaat. En een huwelijk of langdurige vrije samenleving wordt hun door de omstandigheden ook vrij wel onmogelijk gemaakt. Want ze zijn „jongens van den dag”, zoo argumenteert een hunner met wien ik deze quaestie besprak: heden vrij, morgen een vonnis tot een lange straf. Dat zijn dus enkele omstandigheden die het verschil in sexueele gewoonten tusschen beroepsdieven en het gros der andere menschen helpen verklaren. (Men houde ook in het oog dat beroepsdieven-concubinaat niet altijd in de eerste plaats een sexueele verhouding is, maar, althans bij de ouderen, dikwijls meer een exploitatieverhouding: en dus voor hen niet alleen uit sexueele eigenaardigheden te verklaren.) Een deel der menschen uit de groote

maatschappij en een groot deel der niet-beroepmatige recidivisten tegen den eigendom (zeker: N°. 14, 16, 17, 18, 19, 21, 22; de dronkaard-dieven minder) zijn bezoekers, dikwijls ijverige bezoekers van publieke vrouwen. Het is vooral de *vorm* van niet-echteliiken sexueelen omgang waardoor beroepsdieven zich van anderen onderscheiden. Of dit verschil in vorm, behalve door genoemde omstandigheden ook door een verschil in aanleg wordt veroorzaakt — dat waag ik niet te beslissen. Maar dat staat vast: wisselend concubinaat bewijst voor beroepsdieven nog niet sterker en wisselzieker sexualiteit.

Misschien is het juist, dat de sexualiteit der beroepsdieven en wellicht ook der niet-beroepmatige recidivisten over het algemeen wat sterker is dan bij andere menschen. Ik geloof echter niet dat dit verschil zòò groot is als sommige schrijvers dit voorstellen. Avé-Lallemant¹⁾ b.v. schrijft: „die.. Sinnlichkeit des Gauners.. grenzt an Raserei”. Die uitspraak is, volgens mijn indruk, *in zijn algemeenheid* niet van toepassing op de burgers van onze dievenmaatschappij. Mijn indruk vindt eenige bevestiging in het volgende feit. N°. 7, die werkelijk aan een razende geslachtsdrift lijdt, heeft van zijn mede-beroepsdieven een bijnaam gekregen, die beteekent: „buitensporig bezoeker van publieke vrouwen” — een bijnaam die bewijst, dat een zoo razende sexualiteit als N°. 7 bezit voor tippelaars niet gewoon is.

Toch is mij van eenige recidivisten gebleken, dat ze een werkelijk buitensporige hartstocht bezaten. Aldus:

Beroepsdieven: N°. 1, 6, 7, 10.

Niet-beroepmatige recidivisten: N°. 16, 21.

Dronkaard-dieven: geen.

Een *ongewoon zwakke hartstocht* bezaten: N°. 11; 12 en misschien N°. 13 (de beroepsdieven-landloopers).

§ 19. **Hartstocht voor het spel.** Een bepaalde verslaafdheid vond ik bij:

Beroepsdieven: N°. 6, 7, 12.

Niet-beroepmatige recidivisten: N°. 16, 20 (eerst op 32^e jaar).

Dronkaard-dieven: niet.

1) o. c. bl. 8.

Verslaafdheid aan *sterken drank* heb ik reeds besproken. Verslaafdheid aan *tabak* vond ik in twee gevallen: N°. 12 en 15.

Van velen der beroepsdieven vooral, maar ook der niet-be-roepmatigen bleek mij een groote *zucht naar vermaken*: dansen, café-chantants bezoeken enz. Deskundige practici bevestigden mij, dat als algemeene regel tippelaars een hartstochtelijke vermaak-zucht bezaten. Bij de dronkaard-dieven vond ik deze eigen-aardigheid niet.

Ten slotte nog deze opmerking. Zonder dat ik ernaar vroeg werd mij herhaaldelijk als een eigenaardigheid van den recidivist door hem zelf of door een familielid meegedeeld: dat hij zoo *erg gemakkelijk over te halen* was. (N°. 11, 14, 15, 18, 20). Ik geloof niet dat deze mededeeling steeds gebruikt werd om de betrekkelijke onschuld van den recidivist te bewijzen. Want meermalen werd mij deze verklarende inlichting gegeven door personen die overigens volmondig de schuld van den recidivist erkenden.

Bij een bespreking over de secundaire functie (§ 20) zal het blijken dat ik reden heb deze eigenaardigheid behalve bij de 5 ge-noemde ook bij de hier niet opgesomde recidivisten te vermoeden.

§ 20. **Samenvatting van alle eigenaardigheden in den aanleg.** Als we recapituleeren, dan blijkt dat we de volgende afwijkingen zeer dikwijls bij de recidivisten hebben waargenomen. In het algemeen geen blijkbare geestesziekten. Dikwijls drankmisbruik. Zeer dikwijls ongedurighedsverschijnselen n.l. spijbelen, buitensporige lastigheid op school, nachtelijk zwerven, herhaaldelijk van bazen wegloopen en van vak veranderen. Verder: verschijnselen van nerveuze prikkelbaarheid, n.l.: opvliendheid, de eigenaardigheid dat ze door sommige straffen halstarrig worden, en dat ze door standjes in toestand van hevige zenuwachtigheid gebracht worden, bijzondere gevoeligheid vooral voor de meening en de gevoelens van anderen jegens hen. Verder nog deze. Overmatigheid in hun reacties. De eigenaardigheid dat ze geen geld in hun zak kunnen houden en het op dikwijls zeer onbeleidvolle wijze uitgeven. En in enkele gevallen: buitensporige hartstocht voor vrouw en voor spel.

Ik vermoed dat er wel geen psychiater zijn zal die niet elk dezer verschijnselen, mits in eenigszins belangrijken graad zich voordoend, als teeken van psychische degeneratie zal beschouwen — en ieder individu bij wien meerdere van deze teekenen te zamen worden aangetroffen als een gedegeneerde, zij het misschien in vele gevallen slechts een licht gedegeneerde ¹⁾ ²⁾).

Zoo zal ik waarschijnlijk uit psychiatrisch oogpunt mijn leekenervaringen over den aanleg der recidivisten tegen den eigendom moeten samenvatten als: *geen geesteszieken, toch gedegeneerden.*

Uit psychologisch oogpunt zal, dunkt me, deze eigenaardigheid de belangrijkste zijn: *gebrek aan secundaire functie*, die waarschijnlijk het gemeenschappelijke is in vele der bovengenoemde verschijnselen ³⁾. Dit werk bedoelt niet deze quaestie nader uit te werken. Ik veronderstel dus eenige bekendheid met de leer der secundaire functie en zal ermee volstaan door een enkele opmerking en door enkele aanhalingen uit de mooie studie van Mr. J. V. van Dijk ⁴⁾ mijn hypothese eenige waarschijnlijkheid te geven. Prof. Wiersma ⁵⁾ beschrijft den aard der secundaire functie als volgt. „Een voorstelling die gedurende haar verblijf in het bewustzijn hare primaire functie uitoefent, blijft, ook wanneer zij reeds uit het bewustzijn is verdwenen, nog eenigen tijd in nawerking, waardoor zij invloed uitoefent op het geheele psychische leven, op voorstellingsverloop en denken, stemmingen en handelingen. Deze toestand van nawerking noemt men hare secundaire functie”. „De momentane bewustzijnsinhoud heeft steeds

1) Laat ik voor hen die de m. i. belangrijke verschijnselen als eenvoudige kwajongensstreken mochten willen beschouwen althans het gezag van één bekend psychiater inroepen. Bonhöffer (o. c. Z. f. d. ges. Srw. 23 bl. 106) vermeldt de „Neigung zur Unstetigkeit” als een verschijnsel dat bij „Imbecille, Hysteriker, Epileptiker, Alkoholisten und andere angeborene oder erworbene Defektzustände” voorkomt.

2) Siefert o. c. bl. 205 komt tot de conclusie dat er een groep entartete Verbrecher bestaat „welche im allgemeinen mit der der unverbesserlichen Gewohnheitsverbrecher zusammenfällt”.

3) De verschijnselen van nerveuze prikkelbaarheid vallen hier natuurlijk grotendeels buiten; gedeeltelijk ook de verslaafdheid aan hartstochten.

4) Bijdragen tot de psychologie van den misdadiger. (Groningen 1905) bl. 13, 16, 17, 18.

5) Geciteerd door Mr. van Dijk.

overheerschende beteekenis": dat is, kort gezegd, de toestand van den mensch met geringe secundaire functie. Zijn handelingen kenmerken zich door „een tendentie tot impulsiviteit, tot ongebreidelde, onoverlegde reacties". Zijn gevoelsleven onderscheidt zich door „een volledig, ongeremd opgaan in de emoties waartoe de waarneming of het toevallig voorstellingsverloop aanleiding geven". Zoo voelt en handelt ook de recidivist die de voornaamste eigenaardigheden vertoont die ik aan het begin van deze samenvatting opsomde. Het „ongeremd opgaan in emoties", gauw en totaal moedeloos worden of onverschillig — dat was een gewoon verschijnsel. Handelingen in „ongebreidelde, onoverlegde reactie" constateerden we zeer talrijk. Hij wiens handelingen gedetermineerd worden in hoofdzaak door zijn „momentanen bewustzijnsinhoud", zal al zijn geld in zeer korten tijd uitgeven ter bevrediging van elken inval van het oogenblik; — zal herhaaldelijk van het eene vak op het andere overgaan, — zal dikwijls zijn baas verwisselen voor een ander van wien hij op een gegeven moment een enkele betere eigenschap ontdekt. En als deze eigenaardigheid in de uiterste mate bestaat dan zal uit de *herhaalde* wisseling van arbeid groeien een *voortdurende* wisseling: een onvermogen tot allen voortgezette arbeid.

Het spreekt van zelf dat iemand met geringe secundaire functie tegenzin moet gevoelen tegen alle bezigheid die een min of meer belangrijke werking van secundaire functie vereischt. Het lager onderwijs (behalve eenige vakken, als teekenen en zingen: zie N°. 1) moet dus min of meer tegenzin opwekken. Die tegenzin moet bij iemand wiens handelingen zich kenmerken door een „tendentie tot impulsiviteit" leiden tot eigenmachtig schoolverzuim. En evenzeer van zelf spreekt dit: hoe minder secundaire functie, hoe sterker aantrekking door alle bezigheid die geen secundaire functie eischt, die passend is bij dien aanleg. Zoo komt het dat vooral tippelaars en ook niet-beroepmatige recidivisten (de dronkaards niet) zoo hartstochtelijke beminnaars zijn van „het vermaak:" omdat dit een steeds wisselende, geenerlei nawerking van vroegere indrukken eischende bezigheid is. En in volkomen overeenstemming hiermee is ook de keuze uit de verschillende soorten van „vermaak". Tippelaars gaan slechts een enkele keer naar de comoedie maar veel meer en liever naar

café-chantant en tingel-tangel¹⁾). Het verschil tusschen de beide is dit: in de comoedie wordt een stuk opgevoerd dat den heelen avond duurt en waarvan elk volgend deel in samenhang staat met het vorige: eenige secundaire functie wordt van den toevoorder geëischt; — het café-chantant met zijn gevarieerd en onsamenvangend programma kan genoten worden ook door iemand met bijna uitsluitend primaire functie.

De geheele levenswijze van de recidivisten tegen den eigendom (de dronkaard-dieven uitgezonderd), hun handelingen, de aard van hun voelen en hun appreciaties, alles wijst er dus op dat zij slechts geringe secundaire functie bezitten.

Dit is een prettige wetenschappelijke samenvatting, — maar buitendien van eminente directe beteekenis voor de aetiologie der recidivisten-misdadigheid. Als we eenmaal uit het bestaan van verschillende eigenaardigheden hebben geconcludeerd tot een geringe kracht van secundaire functie, dan hebben we daarmee tevens gevonden een eigenaardigheid die we uit ons biografisch materiaal niet met zekerheid meenden te mogen afleiden, (en die uit dergelijk materiaal, tenzij het van bijzonder nauwkeurige samenstelling is, ook niet afgeleid *kan* worden) — maar waarvan we het bestaan uit onze wetenschap van de geringe kracht der secundaire functie mogen deduceeren. Namelijk deze eigenaardigheid: *een gering weerstandsvermogen tegen crimineele neiging en verleiding*, tegen neigingen en verleidingen in 't algemeen. Dat is de eigenaardigheid die mij eenige malen werd opgegeven: dat de recidivist „zoo gemakkelijk over te halen” was. Wie slechts geleid wordt in hoofdzaak door zijn „momentanen bewustzijnsinhoud” en niet door de zich in staat van nawerking bevindende vroegere indrukken, besluit tot handelingen die hem op het oogenblik uit eigen neiging of door opwekking van derden gewenscht schijnen. Vrees voor straf houdt hem niet terug omdat de pijn van de vorige straf niet in nawerking bij hem aanwezig is — en evenmin heeft eenige andere buiten het oogenblik liggende overweging invloed op zijn wilsbepaling. Deze eigenaardigheid: gering weerstandsvermogen tegen verleiding wegens zwakke secundaire functie, zullen we bij de verklaring van de

1) Verklaring van tippelaars zelve, o. a. van N°. 1.

misdadigheid der recidivisten zeer noodig hebben, omdat ondanks de talrijke criminogene eigenaardigheden die we, ook in de omstandigheden maar vooral in den aanleg der recidivisten gevonden hebben, gewoonlijk toch nog in hun toestand geen dwingende oorzaak tot misdrijf te vinden is.

§ 20. (Vervolg). **Frequentie der eigenaardigheden in de verschillende klassen.** Ik heb hier dus de reeks van verschijnselen die ik dikwijls bij mijn recidivisten aantrof onder eenige algemeene gezichtspunten vereenigd. Ik heb dit echter gedaan, voorloopig zonder er op te letten of al deze verschijnselen bij al mijn recidivisten voorkwamen, en zoo niet: in welke recidivisten-groepen die eigenaardigheden in 't algemeen en elke eigenaardigheid in het bijzonder het meest en in den sterksten graad voorkwam. Dat zal ik nu nagaan, speciaal voor de ongedurigheidsverschijnselen en voor het verschijnsel der overmatige reacties — verschijnselen die te zamen voldoende kunnen zijn om tot de conclusies: degeneratie (zij het misschien lichte) en tot gebrek aan secundaire functie te besluiten, en die buitendien uit aetiologisch oogpunt de belangrijkste zijn.

Op den voorgrond zij dit gesteld. In werkelijkheid zullen alle genoemde verschijnselen stellig heel wat veelvuldiger bij recidivisten voorkomen dan ik kan constateeren. Want mijn onderzoek was door den zeer korten duur (1 uur per persoon) noodzakelijkerwijze zeer onvolledig. En ik begon het onderzoek geheel zonder te weten wat ik zoeken moest; zoodat ik van *alle* eigenaardigheden eerst na het begin, van verschillende eerst in een vrij gevorderd stadium van het gesprekken-onderzoek begreep dat ik ze als typische eigenaardigheid voortaan zoeken moest. Wat ik verzamelde is dus meer het resultaat van een met zorg oprapen van wat mijn recidivisten bij toeval lieten vallen, dan resultaat van reeds bij den aanvang stelselmatig onderzoek.

Buitendien: al valt er geen duidelijk verschijnsel waar te nemen b.v. van ongedurigheid, dan mag daaruit nog niet afgeleid worden dat de aanleg van den onderzochten persoon ook in het geheel niet ongedurig is. Want het is mogelijk dat door gunstiger omstandigheden de aanleg van den één zich niet in duidelijke ongunstige verschijnselen uit, terwijl een ongeveer gelijke aanleg

van een ander, in meer verleidende omgeving en slechter omstandigheden gesteld, zich duidelijk in zijn handelingen als ongunstig manifesteert. ¹⁾

Ziehier mijn resultaten, samengesteld: 1° voor de 5 ongedurighedsverschijnselen; en: 2° voor het verschijnsel der overmatige reacties.

Beroepsdieven.

	NUMMERS.													Totalen.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Spijbelen	1	—	3	?	5	6	7	8	—	10	11	12	13	10
Om lastigheid van school gestuurd. .	1	2	3	4	5	—	—	—	—	—	11	—	13	7
Nachtelijk zwerven .	1	2	3	4	—	—	—	8	—	10	11	12	13	9
Van patroons wegloopen	1	2	3	4	5	6	7	8	—	10	11	(12) ²⁾	13	12
Vak wisselen	1	—	3	4	5	—	—	—	—	10	11	(12) ²⁾	13	8
Aantalongedurighedsverschijnselen bij elk	5	3	5	4	4	2	2	3	0	4	5	4	5	46

Bij 13 beroepsdieven vond ik dus te zamen 46 maal een ongedurighedsverschijnsel. Gemiddeld per beroepsdief dus $\frac{46}{13} = 3\frac{7}{13}$ ongedurighedsverschijnsel³⁾. De beroepsdieven-landloopers (11, 12, 13) schijnen, voor zoover het kleine aantal recht tot een vermoeden geeft, in iets sterkere mate ongedurig te zijn dan het gros der beroepsdieven: bij 3 personen vond ik te zamen 14 maal een ongedurighedsverschijnsel: gemiddeld $4\frac{2}{3}$ per persoon. Breeder onderzoek is natuurlijk noodig.

Overmatige reacties bij beroepsdieven vond ik bij N°. 1, —, 3, ?, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13.

1) Zoo is b.v. spijbelen in hoofdzaak een standszonde, gekweekt, waarschijnlijk minder door zoo groot verschil in aanleg tusschen de standen dan door verschil in omstandigheden. Op scholen van welgestelder menschen komt het zeer weinig voor. Dat wordt bevestigd door een taalkundige waarneming. In de omgangstaal der welgestelden bestaat geen werkwoord voor „eigenmachtig de school verzuimen”. Volksuitdrukkingen daarentegen bij menigte: spijbelen, stukjes draaien, schobbertjes maken enz.

2) Werkte nooit.

3) De verschijnselen zijn niet gelijkwaardig en evenmin geheel gelijksoortig. Ze zijn echter alle bewijzen van ongedurigheid en daarom schijnt optelling en samenstelling van een gemiddeld cijfer mij geoorloofd.

Niet-beroepmatige recidivisten.

	NUMMERS.									Totalen.
	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
Spybelen	—	15	16	—	18	—	—	—	—	3
Om lastigheid van school gestuurd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0
Nachtelijk zwerven . .	—	15	16	17	—	—	—	—	—	3
Van patroons wegloopen	14	15	—	17	18	—	—	21 ¹⁾	22 ¹⁾	6
Vak wisselen	14	—	—	17	—	—	—	21 ¹⁾	22 ¹⁾	4
Aantal ongedurighedsverschijnselen bij elk	2	3	2	3	2	0	0	2	2	16

Bij 9 niet-beroepmatige recidivisten vond ik dus 16 maal een ongedurighedsverschijnsel. Gemiddeld per niet-beroepmatig recidivist dus $\frac{16}{9} = 1\frac{7}{9}$ ongedurighedsverschijnsel. Afscheiding van de intermitterende dieven (20, 21, 22) van het gros der niet-beroepmatige recidivisten (waarin ook de overgangstypes tot de beroepsdieven zijn opgenomen) geeft geen zeker resultaat. N°. 20, de eenige zuiver intermitterende dief, vertoont in 't geheel geen ongedurighedsverschijnsel. Bij N°. 21, 22, die ook elementen van den dronkaard-dief in zich hebben, vond ik telkens 2 ongedurighedsverschijnselen — maar vooral op lateren leeftijd, na jaren drankmisbruik. Samenstelling van een gemiddelde voor deze 3 personen schijnt waardeloos.

Overmatige reacties vond ik bij N°. 14, —, 16, —, 18, —, 20, 21, —.

Dronkaard-dieven.

	NUMMERS.			Totalen.
	23	24	25	
Spjibelen	—	—	—	0
Om lastigheid van school gestuurd	—	—	—	0
Nachtelijk zwerven . .	—	—	—	0
Van patroons wegloopen	23	24 ²⁾	—	2
Vak wisselen	—	—	—	0
Aantal ongedurighedsverschijnselen bij elk	1	1	0	2

1) Vooral op lateren leeftijd, o. a. onder invloed van chronisch drankmisbruik.

2) Op lateren leeftijd, na een tijd van drankmisbruik.

De gewone ongedurigheidsverschijnselen vertoont dus de dronkaard vrijwel in 't geheel niet — tenzij misschien op lateren leeftijd (N°. 24; zie ook N°. 21, 22: weggelopen van patroons, van vak veranderen). Maar op rijperen leeftijd vertoonen ze een ander verschijnsel, ook blijkbaar teeken van ongedurigheid: ze verliezen hun vaste woonplaats. Dat begint met ongeregelde, onvaster woning in de stad; daarna zoeken ze hun werk in de dorpen in den omtrek van de stad; ze worden meer en meer mobiel en eindigen met landlooperij, — in hun levenswijze een voortdurend toenemende ongedurigheid, toenemende onvastheid die niet voldoende gemotiveerd wordt door economische noodzakelijkheid. Dit verschijnsel nemen we waar bij 22, 23, 24, 25. Overmatige reacties: N°. 23 en 24, beide eerst op lateren leeftijd, na jaren drankmisbruik.

Resumeerend. *Op het punt der ongedurigheid bestaat tusschen beroepsdief en niet-beroepmatig recidivist slechts verschil in graad — met den dronkaard-dief verschil in tijd en wijze van ontstaan.*

Bij den beroepsdief vinden we gemiddeld 2 maal zooveel ongedurigheidsverschijnselen als bij den niet-beroepmatigen recidivist ($3\frac{7}{13}$ tegen $1\frac{7}{9}$). Bij beroepsdieven alleen vinden we de zeer ernstige graden van ongedurigheid (zie bl. 476).

Het is zeldzame uitzondering dat we bij een beroepsdief of bij een niet-beroepmatig recidivist niet eenige duidelijke verschijnselen van ongedurigheid waarnemen. (Uitzonderingen: N°. 9, 19, 20).

Beroepsdieven-landloopers zijn misschien ongeduriger dan het gros der beroepsdieven, zuiver intermitterende dieven misschien minder ongedurig dan het gros der niet-beroepmatige recidivisten.

Overmatige reacties vond ik bijna bij alle beroepsdieven en slechts ongeveer bij de helft der niet-beroepmatige recidivisten.

Dronkaard-dieven zijn van aanleg in 't geheel niet ongedurig en zijn niet overmatig in hun reacties, maar chronisch drankmisbruik doet beide eigenaardigheden bij hen ontstaan.

Voor de andere eigenaardigheden (nerveuze prikkelbaarheid enz.) vinden we met betrekking tot de verhouding der groepen analoge resultaten: het meest bij beroepsdieven; ook, maar minder, bij niet-beroepmatige recidivisten; bij dronkaard-dieven gewoonlijk in 't geheel niet, terwijl enkele eigenaardigheden zich eerst op lateren leeftijd, na jarenlang drankmisbruik vertoonen. (Zie bl. 478 tot 482).

Over de absolute talrijkheid van deze laatste eigenaardigheden in de verschillende groepen ontbreekt mij alle zekerheid.

Chronisch drankmisbruik: niet bij beroepsdieven; talrijk bij niet-beroepmatige recidivisten; steeds bij dronkaard-dieven.

§ 22. **Verschil in aanleg tusschen beroepsdief en beroepsdief-landlooper.** Uit de hiervoor gaande samenvatting blijkt, dunkt me, dat de klassenindeeling die ik aannam berust op innerlijke (zooals we later zullen zien: aetiologisch belangrijke) verschillen — en dus reden van bestaan heeft. Er is echter nog één zeer belangrijk innerlijk klasse-onderscheid waaraan ik hier herinneren moet. De *klasse der beroepsdieven-landloopers* (11, 12, 13) onderscheidt zich van het gros der beroepsdieven, wellicht door een iets grootere ongedurigheid, maar vooral door een andere eigenaardigheid. Ze zijn een lakscher, meer ingeslapen menschensoort. Dat is ons in de biografiën duidelijk gebleken. Zie b.v. het volslagon actielooze gedrag van N°. 13 bij zijn 1° recidive: hij kan nauwelijks één onnoozel plan voor diefstal bedenken, is dan aan het einde van zijn gedachten en geeft zich uit laksche hulpeloosheid aan de politie over. Zie ook de onnoozele onverschilligheid (bewijs van actieloosheid, zie bl. 227) waarmee hij zijn slechte toekomstplannen meedeelt. Het heele leven van N°. 12 is totaal zonder spoor van beweging: zijn daden, eerlijke en misdadige, zijn steeds volslagen krachteloos, en een plan voor een daad bedenken doet hij nooit. Hun gebrek aan actie, aan kracht, aan initiatief, hun algemeene verslapping manifesteert zich ook in de verslapping van hun sexualiteit: bij N°. 11 en 12, en misschien ook bij N°. 13, is die bepaald minder sterk dan gewoon.

Wat ik als eigenaardigheid der beroepsdieven-landloopers vond, wordt in de litteratuur als typisch voor landloopers beschreven. Mesdag ¹⁾, zich bij Benedikt aansluitend, spreekt van een Neurasthenie des Willens. Hij beschrijft het als de groote fout der landloopers, dat ze niet uit zich zelve kunnen willen en alleen dan iets kunnen praesteeën als ze, in een inrichting, werken als deelen van een geregeld loopende arbeidsmachine. Bonhöffer ²⁾

¹⁾ Mesdag: Iets over landloopers en bedelaars. Tijdschr. v. Sr. XV en XVI bl. 224.

²⁾ o. c. bl. 11, 46.

vond in zijn materiaal zeer talrijk de torpide vorm van imbeciliteit, waarvan, volgens dien schrijver, het voornaamste karakteristicum is: indolentie, gebrek aan initiatief. Eveneens Wilmans ¹⁾. De beide laatste schrijvers vermelden ook ²⁾ als eigenaardigheid die ze dikwijls onder hun landloopersmateriaal aantreffen: zwakke sexualiteit. Dus: in de litteratuur vind ik mijn vermoeden bevestigd, dat de kenteekenen in den aanleg waardoor zich 11, 12, 13 van het gros der beroepsdieven onderscheiden typische landloopers-eigenaardigheden zijn: want bij de zuivere landloopers vinden we ze als karakteristica, waarschijnlijk in meer volkomen uitgroeiing terug.

Hiermede is ten einde de behandeling van de eigenaardigheden in den aanleg der recidivisten tegen den eigendom, en van het verschil in eigenaardigheden waardoor zich de verschillende soorten dier recidivisten van elkaar onderscheiden.

1) o. c. bl. 609. 2) o. c. bl. 55 en bl. 610.

AETIOLOGIE.

Het blijft mij over het verband aan te wijzen tusschen de opgesomde eigenaardigheden in aanleg en in omstandigheden mijner recidivisten en hun criminaliteit. Een volledige aetiologie kan deze uiteenzetting natuurlijk niet zijn, omdat ze steunt op een onderzoek waarvan ik de onvolledigheid als volkomen van zelf sprekend erken. Waar dit mogelijk is controleer ik mijn resultaten en vul ze aan uit de litteratuur.

Ik zal beginnen met gezamenlijk te resumeeren wat ik vond over het ontstaan van de misdadigheid der beroepsdieven en der niet-beroepmatige recidivisten (dus van alle recidivisten behalve de dronkaard-dieven): want de hoofdoorzaken zijn bij hen dezelfde. In het kort zal ik daarna aangeven hoe het verschil in criminaliteit tusschen de onderklassen teweeggebracht wordt. En ten slotte nog een enkel woord over de oorzaken die de misdadigheid der dronkaard-dieven doen ontstaan.

§ 1. Aetiologie van de criminaliteit der beroepsdieven en der niet-beroepmatige recidivisten ¹⁾.

„Mon histoire est celle de tous les jeunes gens qui ont de bonne heure fréquenté les bals de barrière et les mauvaises compagnies. Né d'une honnête famille qui a élevé ses enfants dans le plus grand soin possible; un père qui avait soif d'honneur, une mère qui prenait soin de tout le ménage, un frère et une soeur qui me donnaient un exemple de probité...”²⁾

Als hoofdlijnen zullen we vinden de volgende. De omstandigheden (althans de niet uitsluitend door eigen toedoen veroor-

1) Dus van N°. 1—N°. 22. 2) Uit de mémoires van het jeugdige bendevoofd Abadie.

zaakte) hebben weinig criminogene kracht. De eigenaardige aanleg der recidivisten maakt hun omstandigheden tot misdrijf verleidend — maar uiterst zelden zoo ongunstig dat ze een gewoon mensch tot misdrijf zouden doen vallen. Doel van de misdrijven is gewoonlijk genot (voor beroepsdieven meer algemeen: de mogelijkheid om te leven op de wijze die hun aangenaam is) en slechts zeer zelden is het doel: werkelijk gebrek te bestrijden. Herstel uit misdadigheid, dikwijls bedoeld, wordt ernstig belemmerd door de eigenaardigheden van den aanleg der recidivisten.

Omstandigheden. Zooals we zagen: de gevolgen van misdrijf hebben eenigen nadeeligen invloed. Grooter is het nadeel toegebracht door lange straffeloosheid en door de gebreken in de opvoeding. In de helft der gevallen was de opvoeding minder goed dan voor den stand waaruit de recidivisten voortkomen normaal is. Zelfs in deze gevallen had ze, volgens mijn waardeering, zelden of nooit beslissenden invloed op de totstandkoming der criminaliteit. In de andere helft der gevallen liet ze de criminaliteit geheel onverklaard.

I. *Oorzaken van de misdrijven voor de eerste straf.*

De materiele omstandigheden zijn in geen enkel geval ongunstig. Bijna allen woonden nog bij hun ouders (zie ook bl. 454). Men zou licht verwachten dat het economisch bestaan van den recidivist, althans van den beroepsdief, tijdens den aanvang van zijn misdadigheid geheel vervallen was. Dat is niet zoo: ze hebben tijdens hun eerste misdrijven *allen* nog werk (niet gesproken van hen die reeds als schooljongen beginnen te stelen). Uitgezonderd is N°. 22 die, als hij zijn eersten diefstal pleegt, geen kostwinning heeft — maar door eigen toedoen niet: want na zijn eerste straf vindt hij betrekkingen in menigte. Van N°. 10 is het onzeker of hij tijdens zijn eerste misdrijven nog werkte. Maar iets anders is dit: de werkkring van velen, speciaal van beroepsdieven, was niet schitterend meer: (door eigen schuld niet, want allen werd goede kans gegeven bekwaam vakman te worden): N°. 1 was al tot los werkmán gezonken, N°. 5 was loopjongen, N°. 6 verdiende in de diamantslijperij een veel lager loon

dan hij op zijn leeftijd had moeten waard zijn. Dit is hun natuurlijk mede-oorzaak (zelf-verschuldigde) van misdadigheid.

De gang van zaken is dus niet zoo: economische ondergang—diefstal, maar: diefstal ondanks materieel gunstige omstandigheden; en wel: bij niet-beroepmatige recidivisten herhaalde diefstal en voortzetting van den arbeid, bij beroepsdieven geregelde diefstal en dikwijls neerlegging van den arbeid juist *tengevolge van den diefstal*: n.l. als het blijkt dat op oneerlijke wijze gemakkelijker en minstens evenveel verdiend kan worden. (Zie N°. 3, 6, 9; bl. 91, 122, 159).

De eerste misdrijven vallen bij verschillende recidivisten in zeer verschillende perioden. Eerst behandelen we *hen wier misdadigheid reeds in hun jeugd begint*: voor hun 15^e jaar (N°. 2, 3, 4, 7? 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17). Hun criminaliteit heeft blijkbaar genot als doel. Ze stelen slechts lekkers en snuisterijen of besteden de opbrengst van hun diefstallen daaraan: dat lijdt geen uitzondering. Van materiele zorg voor hen geen quaestie. En het zijn volstrekt niet de reeds op jeugdigen leeftijd misdadigen bij wie we meer dan bij de andere recidivisten gebreken in de opvoeding vinden. Evenals bij het gros der recidivisten vinden we ook bij hen slechts ongeveer in de helft der gevallen een minder dan gewoon goede opvoeding (in 6 gevallen van de 11). Aanwijzing te meer, dat het niet de omstandigheden zijn maar vooral de aanleg die tot jeugd-criminaliteit voert. *Welke eigenaardigheden van den aanleg?*

Spijbelen en jeugd-criminaliteit. Allen wier misdadigheid reeds in hun schooljaren ontstond waren spijbelaars (3, 4, 8, 11, 12, 13, 15, 16). En omgekeerd: bijna alle spijbelaars uit mijn materiaal werden reeds in hun schooljaren misdadig (uitgezonderd: 5, 7? 10?)¹⁾. Of, wat op hetzelfde neerkomt: het is uitzondering dat iemand die eerst na zijn schooljaren misdadig wordt

1) Den juiststen tijd van aanvang van de misdadigheid van N°. 7 en N°. 10 heb ik niet met zekerheid kunnen vaststellen. Ook N°. 1, 6, 18 zijn spijbelaars. Echter: N°. 1 vertoont beginnende criminaliteit in zijn schooljaren; N°. 6 spijbelt alleen van zijn extra schooluren na 4 uur; N°. 18 wordt zeer spoedig in een gesticht opgenomen voordat criminaliteit gelegenheid had te ontstaan.

spijbelaar was (zie 2, 9, 14, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25). Er bestaat dus blijkbaar verband tusschen beide verschijnselen. Het verband is duidelijk. Het spijbelaartje zwerft den heelen dag en moet zich bezighouden met kattedwaad — dat heel gemakkelijk en heel geleidelijk ontaardt in misdrijf (vruchten rooven uit boomgaarden, vruchten van een onbeheerde kar, snoepgoed uit winkeltjes, andere begeerlijke voorwerpen uit winkels enz.; zie ook bl. 69). Vooral in de groote-stads-omgeving, waar elke stap een nieuwe begeerte wekt en een nieuwe gelegenheid tot misdrijf meebrengt. Hetzelfde geldt voor den jongen die, op de reeds vroeger beschreven manier (bl. 474), door zijn ongedurigheid, zijn prikkelbaarheid, zijn overmatige reacties enz., **herhaaldelijk van zijn bazen wegloopt** en dus ook dikwijls korter of langer tijd vrijwillig of gedwongen werkeloos is¹⁾. Eenige malen werd mij het verband tusschen deze periodieke werkeloosheid en de daaruit voor jongens ontstaande genot-criminaliteit duidelijk vertoond. Zie b.v. N°. 11²⁾, die stal *slechts* als hij niet werkte: omdat hij dan niet thuis kon blijven en met zijn vrienden er op uit ging (als hij den dag gewerkt had bleef hij ook 's avonds graag en rustig thuis). Eveneens N°. 17³⁾. Ik heb echter geen reden aan te nemen dat over het algemeen de criminaliteit der jongeren zich beperkt tot hun dagen van ledigheid. Zie 2, 3, 14, 15⁴⁾.

Verder moeten we dit bedenken: Ledigheid en de verleiding van een overal lokkenden buit zijn aanleiding tot misdrijf — afdoende verklaring geenszins. Want er is niets hoegenaamd dat het zwervertje tot misdrijf dwingt, en de verleiding is zeker niet van exceptioneele kracht. Ook in de omstandigheden vond ik gewoonlijk geen meerdere oorzaak: zoodat we in het nog oningevulde deel der aetiologie zullen moeten invullen: het gebrek aan weerstandsvermogen tegen crimineele neiging en verleiding waarvan we het bestaan uit een geconstateerde zwakte van secundaire functie meenden te moeten afleiden.

1) De overgang van de school in de werkplaats ($\pm$ 12^e jaar) schijnt op zich zelf reeds oorzaak van ontstaan of van verergering van misdadigheid te zijn. Zie N°. 2, 3, 17. Waarschijnlijk door het contact met meer wereldwijze makkers.

2) bl. 196.

3) bl. 270.

4) 79/80, 91, 231, 243.

De eigenaardigheden van den aanleg (spijbelen, zelf veroorzaakte werkeloosheid) maken dus de omstandigheden tot misdrijf verleidend: maar slechts zòò verleidend, dat ze alleen voor een tegen begeerte en tegen verleiding zwakke voldoende oorzaak van misdadigheid zijn.

Bij jeugd-criminaliteit is de onschuld der omstandigheden gewoonlijk blijkbaar: ze ontstaat uit den aanleg. Ze schijnt mij typisch voor beroepsdieven en niet-beroepmatige recidivisten, en door den eenvoud harer aetiologie de meest leerzame. Voor de criminaliteit der oudere recidivisten wil men graag in de omstandigheden veel verontschuldiging en oorzaak vinden — een zoeken dat reeds a priori niet zeer vruchtbaar moet lijken als we goed doordrongen zijn van inzicht in de jeugd-criminaliteit.

Voor velen valt het begin der misdadigheid eerst in de jongelingsjaren: gewoonlijk tusschen 15 en 19 jaar (N°. 1, 5, 6, 7?, 9, 10?, 18, 19, 20, 21, 22). Hierover valt niets nieuws te zeggen. Ze is genot-criminaliteit: de materieele omstandigheden der bedrivers zijn als regel gunstig ¹⁾. Maar de aard van het nagejaagde genot is een andere geworden. Omstreeks het 15^e jaar (soms nog vroeger) voelt het a.s. recidivistje den jongen man in zich ontwaken — en hij wil voortaan jonge-mannen genietingen. En met den aard van het gewilde genot is ook de kracht veranderd. Velen, die als kind weerstonden, vallen tot misdrijf zoodra ze onder de macht der meer imperieuze en grooter uitgaven eischende jongemannen-begeerten komen. Onder de niet-beroepmatige recidivisten, speciaal onder de zuiver intermitterende, zijn er vele, (veel meer dan onder beroepsdieven), die eerst op dezen lateren leeftijd misdadig worden. Dat is begrijpelijk: want ze zijn minder tot misdrijf gedisponeerd: worden dus eerst onder zwaarder druk misdadig.

Het schijnt (zekerheid heb ik gansch niet kunnen krijgen), dat de begeerte naar genietingen, speciaal naar de vrouw maar ook naar onschuldiger uitpattingen, bij recidivisten, vooral bij beroepsdieven, wat sterker is dan bij eerlijke menschen.

1) Zie bl. 454.

Als ik de biografiën naga, dan blijkt dat ook werkelijk de behoefte aan geld voor genot de oorzaak is waarom zelfs in vrij gunstige omstandigheden misdadigheid aangevangen wordt. N°. 1 (bl. 63) valt als hem door een makker veel geld voor zijn uitspattingen als resultaat van een inbraak voorgespiegeld wordt. Bij N°. 5 zelfde motief (bl. 112). N°. 6 wordt eerst misdadig als hij geld voor de Zeedijk nodig heeft (bl. 121). Zie ook N°. 7 bl. 133/4; N°. 19 bl. 300; N°. 20 bl. 312; N°. 21 bl. 333 en 337 ¹⁾.

Mijn informaties in de dievenmaatschappij en verschillende uitspraken in de litteratuur bevestigen mijn ervaring over den belangrijken invloed der genotzucht. N°. 1, in een van zijn opstellen, schrijft: „Als hoofdoorzaak waarom en waardoor de jongens gaan tippelen beschouw ik het verlangen naar vermaak en de drift voor de vrouw.” Een logementhouder is van meening: „de meiden, het zwieren is de hoofdoorzaak”. Enz. Joly, over eenige bekende jeugdige beroepsmisdadigers sprekend, concludeert ²⁾: „s'ils volaient c'est pour avoir les moyens de s'amuser”. Aldus ook Guillot. Hij noemt „la femme et le champs de courses” hoofdoorzaak ³⁾. Enz.

De eerste val wordt dus teweeggebracht: door zelf-veroorzaakte ledigheid; door een vooral in de jongelingsjaren sterke genotzucht (wellicht sterker dan gewoonlijk bij eerlijke menschen gevonden wordt), en door gebrek aan weerstandsvermogen.

II. *Wat zijn de recidive-oorzaken.*

Natuurlijk blijven de krachten werken die de eerste reeks misdrijven veroorzaakten. En ook blijft waar, wat we omtrent de omstandigheden zeiden: die hebben weinig invloed. Zooals we vroeger reeds zagen (bl. 453 vlgg.): speciaal valt er uiterst zelden

1) Alle anderen beginnen hun misdadigheid reeds op jeugdigen leeftijd. Alleen bij N°. 22, die omstreeks zijn 21^e jaar begint te stelen, kunnen we waarschijnlijk niet van zuivere genot-diefstallen spreken.

2) Joly: *Jeunes criminels parisiens* (Arch. d'Anthr. crim. V) bl. 402.

3) *Les prisons de Paris et les prisonniers* bl. 128. Zie ook bl. 126: „Vous voulez savoir ce qui m'a perdu . . . je crois que c'est la débauche: je suis faible de caractère, je me laisse facilement entraîner.” Ook bl. 130. Enz.

werkelijke armoede te constateeren die recidive-veroorzakend zou hebben kunnen werken.

Op den voorgrond moet gesteld worden dat het uitzondering is, ook onder beroepsdieven, dat reeds in de gevangenis tot onmiddellijke recidive na ontslag besloten wordt. Dat komt meerdere malen voor, dat weet ik, maar het is volstrekt geen gewoonte ¹⁾. *Wat is de oorzaak dat zoo dikwijls ondanks goede bedoeling toch recidive plaats vindt?*

In de eerste plaats blijkt dat *van de 69 recidives* die ik bij N°. 1 tot 22 waarnam, *51 plaats vonden in een tijd dat er niet door hen gewerkt werd*, terwijl slechts in 12 gevallen de dader arbeide ²⁾. Dat schijnen sprekende cijfers — die echter, als we goed luisteren, heel wat anders zeggen dan velen verwachten. Want men vergist zich zeer als men in de werkeloosheid mijner recidivisten een verschijnsel ziet met bovenal sociale oorzaken: hetzij teweeggebracht door algemeen werkende economische krachten, hetzij gevolg van een noodlot dat speciaal den recidivist in een onbillijk harde maatschappij vervolgt. Integendeel: de recidivist is als regel zelf de oorzaak van eigen werkeloosheid — niet uit slechtheid, zelfs niet uit luiheid gewoonlijk, maar door de werking van zijn andere lastige eigenaardigheden. Van de 51 keeren dat ik *werkeloosheid* van den dader constateerde is die veroorzaakt:

10 maal doordat hij uit zijn laatste betrekking is weggelopen. Redenen: 4 × een toestand van ernstige depressie waarin de recidivist verkeerde (omdat, door het bekend worden van zijn verleden, zijn meisje de verkeering afbrak; of omdat zijn vader hem had uitgescholden); 1 × schuwheid, reeds om de wetenschap-alleen dat zijn verleden bij zijn patroon bekend was geworden ³⁾; 4 × bezwaren tegen de betrekking (loon te laag geacht, berisping enz.); 1 × twist met den patroon ⁴⁾.

In 21 andere gevallen was de oorzaak der werkeloosheid deze: dat geene of slechts zeer onvoldoende pogingen werden aangewend

1) Zie § 2 bl. 519.

2) Twee gevallen onbekend; 4 gevallen losse arbeid. Het is niet zeker of N°. 7 tijdens zijn 2e en 3e recidive nog zijn eerlijke kostwinning uitoefende of niet.

3) In deze 5 gevallen wordt ook niet meer naar een nieuwe betrekking gezocht.

4) Resp. bl. 64, 316, 190, 95, 234, 147, 221, 346.

om werk te krijgen. Waarom niet? Driemaal is een toestand van ernstige depressie de oorzaak waarom in 't geheel niet gezocht wordt: hij is dan „onverschillig” (1 $\times$ komt een recidivist zwaar gedeprimeerd uit de gevangenis; 1 $\times$ is weer verstooting door het meisje de oorzaak der ontstemming; 1 $\times$ de lomphheid van den vader die zijn zoon uit zijn vorige betrekking gestooten heeft; 1 $\times$ wekken scheldwoorden van den vader de baloorigheid op) ¹⁾. Negenmaal wordt in 't geheel niet naar werk gezocht, zonder dat precies blijkt waarom niet (5 van deze gevallen betreffen N°. 12: het type van den arbeidsschuwe) ²⁾. In 4 gevallen is de recidivist na enkele mislukte aanvragen om werk geheel ontmoedigd en staakt verdere pogingen ³⁾. In 4 andere gevallen zijn ook de pogingen zeer zwak, zonder dat mij blijkt waarom ⁴⁾. Eenmaal durft de recidivist geen werk meer te vragen uit vrees voor herhaalde weigering wegens gebrek aan vakkennis ⁵⁾.

Vijfmaal ook werd de recidivist om de een of andere tekortkoming uit zijn laatste betrekking ontslagen, n.l.: 2 $\times$ voor aanhoudend drankmisbruik, 1 $\times$ wegens onvoldoende vakbekwaamheid ⁶⁾, 1 $\times$ om een twist, 1 $\times$ wegens diefstal ⁷⁾.

In 9 gevallen is het mij onbekend waarom de laatste betrekking eindigde en geen nieuwe gevonden werd — maar al deze gevallen van werkeloosheid tijdens de recidive betroffen 2 personen die door hun lust in herhaalde verandering en door hun opvliegenderheid zelf hun economisch bestaan ongeregeld en onzeker hadden gemaakt ⁸⁾.

Driemaal is schaarschte van arbeid in het ongunstige seizoen en tweemaal is uitsluiting de oorzaak der werkeloosheid ⁹⁾. Eenmaal was verlies van relaties door een straf een belangrijke oorzaak.

In 45 van de 51 gevallen was dus de recidivist zelf schuld van zijn werkeloosheid voor en tijdens zijn recidive. Aanleiding was (het hierboven vermelde samenvattend): 8 maal een ernstige toestand van depressie en 3 maal een ongewoon snelle moedeloos-

1) bl. 115, 192. 2) bl. 207, 208, 209, 137, 163, 221. 3) bl. 206, 114, 150, 220.
 4) bl. 162, 192, 234, 245. 5) bl. 149. 6) De recidivist zelf heeft de hem
 ruimschoots geboden gelegenheid om zijn vak goed te leeren verzuimd.
 7) bl. 262, 274, 148, 236, 320. 8) N°. 18 en N°. 22. 9) bl. 93, 244, 247, 123, 322.

heid: 11 maal *overmatige reactie* dus. Tweemaal *opvliegendheid*. Tweemaal *drankmisbruik*¹⁾. Zevenmaal *afkeer van den arbeid*. Tweemaal is *overgevoeligheid* de oorzaak dat een betrekking verlaten wordt of dat de durf ontbreekt een nieuwe te zoeken. Viermaal om niet steeds voldoende reden de betrekking verlaten zonder dat voor nieuwe kostwinning gezorgd was. Tienmaal door *ongedurigheid en opvliegendheid* geen vak geleerd of op andere wijze het economisch bestaan bedorven²⁾. Zevenmaal: weinig of niet gezocht om onbekende reden. En tegenover deze 45 gevallen staan er 6, waarin algemeen werkende economische krachten of de gevolgen van een straf oorzaak zijn van werkeloosheid tijdens de recidive. Werkeloosheid dus, niet door eigen schuld misschien, maar toch in verreweg de meeste gevallen door eigen toedoen.

Het samentreffen van *werkeloosheid en recidive* in 51 van de 63 gevallen is een sterke aanwijzing dat er *tusschen de beide verschijnselen verband* bestaat. Welk? Werkeloosheid heeft als regel geldgebrek tengevolge. En al is dit geldgebrek, zooals we zagen, middellijk veroorzaakt door de persoonlijke eigenaardigheden van den recidivist — het blijft toch *laatste* oorzaak van vele recidives. Natuurlijk: zoolang de recidivist *genoeg* geld heeft (tot de uiterste armoede wacht hij als regel niet) recidiveert hij niet. Maar er zijn, speciaal onder de niet-beroepmatige recidivisten, verscheidene die thuis wonen en voor wie werkeloosheid dus geenszins armoede beteekent. Toch stelen ook dezen als ze werkeloos zijn. Wat in deze gevallen het verband is: de *vermindering* van inkomsten die hun de gewone feestviering belet (zie N°. 18); slechte relaties in leege dagen aangeknoot (zie b.v. N°. 5 bl. 114, 116); of eenvoudig de moreele verslapping, gevolg van ledigheid, die we in de biografiën herhaaldelijk vermoeden en die zoowel tot bandelooser uitspattingen leidt als tot verzwakking van het weerstandsvermogen tegen crimineele neiging en verleiding (zie vooral N°. 14 bl. 239: als ik werkeloos ben dan „komt het er van”, zegt hij; zie ook N°. 11, N°. 17;

1) Natuurlijk niet bij beroepsdieven maar bij niet-beroepmatige recidivisten: N°. 16 en 17.

2) Bij bijna alle beroepsdieven en enkele niet-beroepmatige recidivisten is dit zelfde het geval.

N°. 12 bl. 207, N°. 18 bl. 293) — met zekerheid te beslissen waar in al deze gevallen het verband ligt, daarvoor ontbreekt mij nauwkeurigheid en veelheid van materiaal.

Echter: er blijven 12 gevallen (63—51) van recidive ter bespreking over: gevallen waarin de misdadiger vast werk had tijdens zijn recidive. En ook in talrijke gevallen waarin de dader werkeloos was of slechts lossen arbeid verrichtte moet de voornaamste oorzaak van terugval noch in ledigheid noch in armoede gezocht worden. Ik vond daarover het volgende. In 10 gevallen kon ik een *directen criminogenen invloed* constateeren van den *toestand van depressie* waarin de recidivist verkeerde bij zijn terugval: niets kan hem dan meer schelen, hij vergooit zich (5 maal is verstooting door een meisje oorzaak van de depressie ¹), 2 maal wordt ze teweeg gebracht door een gevangenisstraf, 2 maal door verlies van een betrekking, 1 maal door den dood der moeder en door socialistische propaganda ²). In 6 gevallen is de recidivist in *baloorigheid* over opmerkingen het huis uitgelopen en schept zich zoo oorzaak van terugval ³). Zestien gevallen dus waarin de *overmatigheid der reacties* van den misdadiger belangrijke oorzaak van recidive zijn. Verder: in 6 gevallen was het de *grootte gevoeligheid* die hetzij directe oorzaak van misdrijf was (1 maal vrees voor de geringschatting der vrienden; 2 maal het gevoel „doodvreter” te zijn; 1 maal schuwheid voor een strengen vader) ⁴) —, hetzij de omstandigheden voor terugval geschikt maakte, (1 maal schaamte om thuis te komen, 1 maal schuwheid om in zijn dorp terug te komen) ⁵). In 7 gevallen is *roes* de oorzaak van een gestraft misdrijf ⁶). Eenmaal eenvoudig de toevallige ontmoeting van oude vrienden terwijl alle overige omstandigheden gunstig zijn: een *bijzonder geringe weerstandskracht dus* ⁷). In vele gevallen natuurlijk de *zucht naar vermaken*

1) Zie Lombroso: „Palimpsestes” bl. 17: een kanteekening door een gevangene in een boek gemaakt: „Cher lecteur. Léonard de Vinci fut comme moi disgracié en amour; mais il devint un grand peintre tandis que je suis devenu un grand voleur, trompeur, querelleur”.

2) Voor een deel dezelfde gevallen waarin door dezelfde oorzaken werkeloosheid teweeg gebracht werd. Zie bl. 64, 115, 286, 316, 114, 115, 191, 236, 259. 3) bl. 93, 95, 149, 160, 192, 206.

4) bl. 82, 150, 220, 311 jcto 313. 5) bl. 234, 314. 6) Bij N°. 15, N°. 21 en N°. 22, 3 niet-beroepmatige dieven dus. 7) bl. 81.

en uitspattingen, die echter niet altijd met volslagen zekerheid als hoofdoorzaak is te bewijzen. Van *armoede* die werkelijk moeilijk op eerlijke wijze te bestrijden was, (tenzij natuurlijk door het vragen van onderstand!) en die tevens als voorname oorzaak van den terugval kan beschouwd worden is slechts sprake in 8 gevallen ¹⁾ ²⁾.

Deze beschouwing van de oorzaken van val en terugval bewijst dus dat er inderdaad een zeer nauw verband bestaat tusschen de misdadigheid der beroepsdieven en niet-beroepmatige recidivisten en de eigenaardigheden die ik vooral in hun persoon aantrof. Hun aanleg doet hen herhaaldelijk buiten werk staan — en ze missen de doelvaste volharding om zich nieuwen arbeid te veroveren. Dat beteekent: ledigheid en weinig of geen inkomsten. Hun weerstandsvermogen is zwak en hun vermaakzucht (voor niet-beroepmatigen ook: drankzucht) is groot. En ledigheid vermindert hun weerstandsvermogen en vermeerderd hun behoefte aan vermaak. Zoodat ze door geldgebrek, zelfs door tamelijke vermindering van inkomsten reeds, moeten recidiveeren. Ook als ze werken en geld hebben is er gevaar voor recidive, omdat hun aanleg — zwak, overgevoelig en overmatig in zijn reacties — hen zelfs in gunstige economische omstandigheden kan doen vallen.

§ 2. Beroepscriminaliteit en niet-beroepmatige misdadigheid. Oorzaken van het verschil. De recidive-oorzaken heb ik behandeld gemeenschappelijk voor beroepsdieven en voor niet-beroepmatige recidivisten, omdat de hoofdoorzaken mij voor beide groepen kwalitatief dezelfde schijnen ³⁾. Maar het verschil tusschen de beide categoriën — waarom steelt de een beroepmatig terwijl de ander slechts nu en dan steelt — hoe is dat te verklaren. Misschien uit de omstandigheden? Geenszins. Want we zagen reeds:

1) Men bedenke weer: wat was de oorzaak van deze armoede: gewoonlijk de aanleg van den recidivist.

2) Vier van de 8 gevallen betreffen N°. 20: hij mocht thuiskomen, maar dat werd hem, o. a. door de omstandigheden, moeilijk gemaakt. Verder N°. 19 bl. 303, N°. 17 bl. 274, N°. 8 bl. 150, N°. 13 bl. 220.

3) Secundaire oorzaken, waarvan drankmisbruik wel de belangrijkste is, dat onder niet-beroepmatige recidivisten veel voorkomt en dat bij hen oorzaak van verergering van reeds bestaande misdadigheid is, worden dus hier niet weer behandeld.

de beroepsdief vangt terstond als beroepsdief zijn misdadigen loopbaan aan, terwijl er volstrekt geen *bijzonder* ongunstige omstandigheden van opvoeding of van armoede zijn die hem in afwijking van zijn niet-beroepmatige soortgenooten juist in professioneele misdadigheid dwingen. We zien ook nooit dat door de omstandigheden een niet-beroepmatig recidivist uitgroeit tot beroepsdief (tenzij misschien in een enkel overgangsgeval b.v. N°. 19) — integendeel: het blijkt dat als vaste regel een niet-beroepmatig recidivist zelfs in de ongunstigste omstandigheden aan den aard zijner misdadigheid trouw blijft, — ook in omstandigheden die voor een beroepsdief dubbel en dwars voldoende oorzaak zouden geweest zijn om zich in het dievenleven te storten (vergelijk vooral N°. 20).

Ook hier zal dus de aanleg als beslissende factor moeten erkend worden. Hoe bewerkt hij het soort-verschil? In het kort aldus. De beroepsdief bezit de tot misdadigheid dispooneerende eigenaardigheden in het algemeen in sterkere mate dan de niet-beroepmatige recidivist. De eerste spijsbelt — en slechts sommige niet-beroepmatige recidivisten spijsbelen; de intermitterende dieven spijsbelen niet. Bij den beroepsdief, meer weggeloopt van zijn bazen en van vak veranderend, bestaat grooter kans op algeheele mislukking van zijn economische, van zijn eerlijke carrière. Inderdaad is er onder hen geen enkele (behalve de ook in aanleg afwijkende N°. 9), die zich voldoende vakkennis heeft verworven — terwijl er van de 9 niet-beroepmatige recidivisten althans 3 zijn die zich door eigen regelmatige inspanning tot vakman opwerkten (17, 19, 20)¹). En op lateren leeftijd loopt een jonge man met beroepsdieven-aanleg lichter en meer uit zijn betrekkingen dan een niet-beroepmatig recidivist, is eerder ontmoedigd bij zijn pogingen om werk te vinden, vervalt lichter in toestanden van onverschilligheid, van depressie, waarin hij de ouderlijke woning ontloopt, waarin hij alle lust en alle energie mist om zich een eerlijk bestaan te verzekeren of zelfs maar om den eerlijken arbeid waarvan hij leeft voort te zetten —

1) In verband hiermee valt het niet te ontkennen dat de gedwongen vakopleiding van N°. 14, 15, 16, 18 voor hen zeer belangrijke steun was om zich in eerlijken arbeid te vestigen en te handhaven — een der oorzaken dus ook waarom ze geen beroepsdief worden maar slechts niet-beroepmatig recidivist.

waarin hij ook zonder aarzeling en met zekere tevredenheid over zijn euveldaad, besluit zich in het dievenleven te gooien. Vergelijk slechts de taatheid waarmee N°. 20, het type van den zuiver intermitterenden dief, steeds weer naar werk tracht (en ten slotte gewoonlijk met succes) met de snelle ontmoediging van b.v. N°. 8. Vergelijk ook de snelheid waarmee N°. 20 zich herhaaldelijk na een enkel misdrijf rattrapeert, met de absolute overgave waarmee de beroepsdief gewoonlijk recidiveert om slechts zeer zelden uit eigen kracht een periode van beroepsdiefstal te breken. De eerlijke carrière van den beroepsdief heeft dus meer kans te mislukken — en hij voelt zich sterker getrokken tot de levenswijze in de dievenmaatschappij. Hoe ongeduriger, hoe minder secundaire functie, hoe groter de tegenzin moet zijn tegen alle handelingen die een langdurige en samenhangende aandacht vergen, hoe sterker de neiging moet zijn tot het dievenleven, dat bestaat uitsluitend uit korte handelingen, en dat voor een groot deel wordt ingenomen door handelingen van bij uitstek korten duur en van voortdurende afwisseling: door „het vermaak”. Het is belangrijk er in dit verband aan te herinneren hoe N°. 17 en N°. 19, van aanleg geen zuivere beroepsdieven, maar op lateren leeftijd toch door den druk van moeilijkheden voor korten tijd tot een leven van voortdurenden diefstal gebracht, blijkbaar niet door hun aanleg zich sterk getrokken voelen tot de levenswijze in de dieven-maatschappij en zich daarvan afgezonderd houden.

Dat zijn, kort geschetst, de redenen waarom de één beroepsdief wordt, de ander slechts nu en dan steelt: meerdere ongeschiktheid voor een eerlijken loopbaan, sterkere neiging tot het dievenleven. Zoo wordt het ook begrijpelijk dat er van ontwikkeling van de eene soort van misdadigheid naar de andere zoo weinig sprake is ¹⁾.

§ 3. **Klasse-omstandigheden en recidivisten-criminaliteit.** Totnutoe heb ik veel eer bewezen aan den invloed van den aanleg, en de omstandigheden als verwekkers van misdadigheid van zeer weinig belang beschouwd. Ik moet echter mijn

1) Geen ontwikkeling, misschien soms wel een teruggang. Zie de jeugdige beroepsdieven die later intermitterend dief worden: N°. 14, 15, 16, 17?

waardeschatting aanvullen door aan een bepaalde categorie van omstandigheden sterken criminogenen invloed toe te kennen, die in de biografiën maar zelden op élatante wijze blijkt, maar die toch, juist omdat ze de werking van de gebleken criminogene eigenaardigheden van de recidivisten-persoonlijkheid zeer versterkt, van veel gewicht moet geacht worden. Het zijn *klasse-omstandigheden* die ik op het oog heb: niet bijzondere omstandigheden die bepaalde personen in afwijking met hun omgeving drukken, zooals armoede van een lid der arbeiders-klasse, slechte opvoeding en gevolgen van straf, maar het zijn omstandigheden, die aan alle leden van dezelfde klasse gemeen zijn, in onderscheiding van de leden van andere klassen. Ik bedoel de maatschappelijke, vooral de economische omstandigheden der arbeidersklasse. Niet dat de arbeiders door hun betrekkelijke armoede tot misdrijf zouden worden gebracht in tegenstelling met anderen die meer welgesteld zijn en „dus” niet zouden stelen. Zoo eenvoudig en zoo grof is het verband tusschen klasse-omstandigheden en criminaliteit niet. Maar de economische carrière van een arbeider is in verschillende opzichten anders dan die der hoogere klassen: ze begint vroeger, heeft minder vastheid en minder opleiding. Dat zijn voor den als recidivist tegen den eigendom aangelegde zeer schadelijke omstandigheden. Op zijn 12e jaar, wellicht *in den meest ongedurigen tijd van zijn leven*, komt hij bij een baas. Dat brengt voor hem een zekere zelfstandigheid mee, maar tevens de noodzakelijkheid om zich zelf te dwingen tot regelmaat, — op straffe van geen vakkennis te verzamelen en langzamerhand in zijn vak onmogelijk te worden. Van meer belang nog dan het vroege begin van den economischen arbeid is de losheid van het arbeidsverband waarin het jonge arbeidertje treedt. De patroon is niet gebonden zijn knechts langer te houden dan hij werk voor ze heeft — en zoo zien we dan ook werkelijk dat een groot aantal arbeiders door den werkgever het eene oogenblik aangenomen en binnen korten tijd ontslagen wordt. De onvastheid van den kant der patroons brengt onvastheid ook van de zijde der arbeiders mede. Als het geen zekere gewoonte is dat een knecht jaar en dag bij denzelfden werkgever in dienst is, dan moet het ook in de oogen van den arbeider een quaestie van niet al te groot gewicht worden of hij voortdurend in denzelfden

dienst is of nu en dan van betrekking verandert. De jonge recidivist wordt niet door een vaste en moeilijk te breken gewoonte tot regelmaat gedwongen, integendeel: losheid van arbeidsverband is gewoonte, en steunt hem in de ongedurige manier van leven waartoe hem zijn onrustige natuur reeds verleidt: niets belet hem herhaaldelijk van zijn bazen weg te loopen en zich in een anderen dienst voorloopig te binden. De losheid van het arbeidsverband, in het tegenwoordige economische tijdperk onvermijdelijk, wordt nog verergerd door de gevolgen van den tusschen werkgevers en werknemers heerschenden strijd. Uitsluiting en werkstaking maken het arbeidsverband nog lossier en ongeregelder. Dat is nadeelig voor elken arbeider — maar dat is vooral noodlottig voor den recidivist tegen den eigendom, wiens aard toch gewoonlijk al niet een doelvast, geregeld economisch bestaan mogelijk maakt, en die, door werkstaking of uitsluiting uit zijn betrekking gegooid, dikwijls niet de lust en de volharding heeft zich een nieuwe positie te vormen. (Zie N°. 6, 20).

Een ander gevolg van de losheid van het arbeidsverband is dit: De patroon, volstrekt niet zeker dat hij zijn knechts en knechtjes zal behouden, heeft betrekkelijk gering belang bij hun opleiding: speciaal weinig bij de opleiding der lastige, ongedurige elementen onder zijn knechts. En vakscholen zijn nog maar betrekkelijk weinig in de zeden doorgedrongen. De arbeider moet maar zien dat hij zijn vak leert — en het verzamelen van voldoende vakkennis eischt een doelbewuste volharding die in den recidivisten-aanleg niet thuis behoort. Tusschen zijn 12^e en zijn 18^e jaar moet de arbeider zijn kostwinning voorbereiden met regelmaat en volharding: zijn zelfstandigheid is groot in die jaren en de leiding die hij van de omstandigheden krijgt is gering — is dikwijls verleiding tot ongeregeldheid. Heeft hij op zijn 18^e jaar geen vakkennis dan mislukt hij. Het tegenwoordige economische tijdperk heeft recidivistenaanleg, het verleidt recidivisten hun tot misdrijf dispooneerende eigenaardigheden den teugel te vieren: vooral door onvastheid werkt het de recidive in de hand die vooral uit een ongedurigen, onvasten aanleg ontstaat.

En zie nu het leven b.v. van den student, die eerst omstreeks zijn 25^e jaar zijn economischen loopbaan begint, die tot zijn 18^e jaar de vaste schoolleiding heeft, en die tusschen zijn 18^e en

zijn 25^e jaar zoo onrustig en ongedurig mag zijn als zijn aard goedvindt.

De onvastheid in de arbeiderscarriere (en de eisch van regemaat toch) schijnt mij de meest misdrijf-verwekkende klasse-omstandigheid, omdat ze directe bevordering is van de meest criminogene eigenaardigheid in de recidivisten-persoonlijkheid.

Er zouden echter — indien ik dit onderwerp mocht uitwerken — nog verschillende eigenaardigheden in het leven der tegenwoordige arbeiders aan te wijzen zijn waardoor zij meer dan de leden van andere klassen tot recidive tegen den eigendom geleid worden. De opvoeding, door langen arbeid van den vader, dikwijls ook door arbeid van de moeder buitenshuis minder nauwkeurig (dus b.v. mindere belemmering van spijbelen). De kleine woning, de mindere gelegenheid tot vermaak, waardoor de kinderen de straat worden opgedreven — voor recidivisten-aanlegjes in een groote stad veel verleiding tot misdrijf. De voeding, die volstrekt niet aan alle eischen voldoet en door haar gebrekkigheid den aanleg vooral van niet geheel normaal geborenen ongunstig beïnvloeden kan.¹⁾ Enz.²⁾

Op deze wijze: door de werking na te gaan van verschillende klasse-omstandigheden op den specialen aanleg der recidivisten tegen den eigendom, zal men, beter dan door eenvoudig te wijzen op een verschil in welgesteldheid, de verklaring kunnen krijgen van het aanvankelijk zoo bevreemdende feit dat het gros der recidivisten tegen den eigendom uit den arbeidersstand voortkomt³⁾.

Als conclusie mag ik misschien nog eens **resumee**ren: Slechts bij uitzondering zijn het individueele omstandigheden die tot misdrijf determineeren. Over het algemeen zijn het afwijkingen in den aanleg die tot recidivist tegen den eigendom maken. Maar verschil van klasse-omstandigheden beslist welke graad van afwij-

1) bl. 452. 2) Spijbelen is standszonde, waarschijnlijk ten deele veroorzaakt door klasse-omstandigheden (zie bl. 492). Ook de misdadigheid die van spijbelen gevolg is, is dus gedeeltelijk aan klasse-omstandigheden te wijten.

3) Lombroso (*Le crime: causes et remèdes* I Chap. IX) is van meening dat er onder de welgestelde klassen even veel actieve misdadigers voorkomen, en dat het verschil alleen hierin ligt dat ze zich meer aan straf weten te onttrekken. Moeilijk te bewijzen en moeilijk met argumenten tegen te spreken.

king voor personen uit verschillende klassen voldoende is om misdrijf te veroorzaken: beslist dus hoevelen min of meer tot misdrijf gedisponeerden in elke klasse zullen vallen.

§ 4. De **misdadigheid der beroepsdieven-landloopers** is in hoofdzaak reeds verklaard door de voorgaande aetiologische beschouwing. Hoe ze tot een anti-sociaal leven komen is daardoor duidelijk geworden. Alleen de *aard* van hun anti-sociale daden moet nog verklaard worden — en volgt uit de typische eigenaardigheid die ik in hun aanleg meende op te merken (bl. 495): uit de verslapping, de actieloosheid, de wezenloosheid van hun aard; ze plegen niet sterke anti-sociale daden maar zwakke: afwisselend landlooperij en kleine diefstallen.

De controverse: of landloopers stelen of niet ¹⁾, wordt wellicht op deze wijze opgelost. De landlooper met zuiveren landloopers-aard steelt waarschijnlijk niet, en naar mate zijn aard meer naar beroepsdieven-aard nadert zal er ook meer kans zijn dat hij diefstallen pleegt — en zijn diefstallen zullen belangrijker worden tot dat we gekomen zijn bij den zuiveren aard der beroepsdieven — die voor landlooperij minachting koesteren. Het zou dus onjuist zijn te vragen „of *de* landloopers stelen”, omdat de aard der oorzaken die beslissen of de landlooper tevens dief zal zijn of niet, meebrengt dat sommige landloopers stelen andere niet.

§ 5. De **aetiologie van de misdadigheid der intermitteerende dieven** levert geen bijzondere stof tot opmerkingen, omdat ik geloof dat ook bij hen de voornaamste oorzaken in wezen gelijk, en slechts in quantiteit verschillend zijn van de oorzaken bij beroepsmisdadigers. Het quantiteitsverschil (indien het slechts dat is) is hier echter zoo groot, dat sommige eigenaardigheden,

1) Zie hierover o. a. de volgende litteratuur: Bevestigend: Kurella o. c. blz. 207, echter: met afkeer tegen zwaren diefstal. Ontkennend: Flynt o. c. bl. 115, 213, 254. Ook: het verzamelwerk van Dr. Jaeger: *Hinter Kerkermauern* bl. 225; en van denzelfden: *Aus den Papieren eines Sträflings* (Arch. f. Kr. Anthr. XVIII bl. 172); Sacker: *Der Rückfall* bl. 59; Joly: *La France criminelle* bl. 129. En voor de meening: sommigen stelen, anderen niet, zie: Joly: *Le combat contre le crime* bl. 348; Bonhöffer o. c. bl. 9, 14, 21, 25; Mesdag: *Tijdschr. v. Sr.* XVI bl. 16, 17; de Roos: *Inl. Crim. Stat.* 1905 bl. LXX.

indien al aanwezig, niet meer gemakkelijk waar te nemen zijn. Van ongedurigheid b.v. vinden we in het leven van N°. 20 (het typische geval) slechts aanwijzingen. Overmatige reacties en nerveuze schuchterheid zijn daarentegen bij hem duidelijk waar te nemen.

Het is minstens genomen waarschijnlijk, dat ook de zoogenaamde gelegenheidsdief slechts gradueel van den beroepsdief verschilt: dat ook bij hem in den regel een eigenaardige aanleg althans *mede-oorzaak* van misdrijf is. Want de gewoonlijk aangenomen verklaring van zijn misdadigheid uit de omstandigheden alleen, is blijkbaar onvoldoende: want zelfs in moeilijke omstandigheden steelt slechts een deel der menschen. Het zal echter moeilijk, waarschijnlijk wel onmogelijk zijn hier de vermoede eigenaardigheden in den aanleg met het bloote oog, d. w. z. door de biografische methode waar te nemen. Voor dit fijnere werk zullen we wel den tijd van het psychologische experiment moeten afwachten.

§ 6. Ook over de **aetiologie van de misdadigheid der zuivere dronkaard-dieven**, hoewel zeer afwijkend van de aetiologie van alle reeds behandelde soorten van misdadigheid, zal ik geen verdere beschouwing houden. De drie biografiën (23, 24, 25) spreken voor zich zelf en zijn, voor zoover noodig, in de opmerkingen geïnterpreteerd. Ik verwijs overigens naar § 4 blz. 464: over drankmisbruik.

Herinnerd zij alleen dit. Het groote verschil tusschen alle overige recidivisten en de dronkaard-dieven is dit. Deze vertoonen aanvankelijk in hun aanleg niets afwijkends: geen ongedurigheid, geen overgevoeligheid, geen overmatige reacties — en blijven dus aanvankelijk buiten misdrijf. Dit in tegenstelling met de overige recidivisten wier aangeboren aanleg hen reeds tot misdrijf voert. Eerst op lateren leeftijd wordt de aanleg der dronkaard-dieven door lang drankmisbruik criminogeen.

Verder nog deze opmerking. Het drankmisbruik vernietigt het economische bestaan van den dronkaard op den duur grootendeels. Maar toch is het ook hier gebleken, dat ten slotte armoede niet de hoofdoorzaak van misdrijf en recidive is. Wel wordt ook weer door dronkaard-dieven gewoonlijk in perioden van werkeloosheid gerecidiveerd, maar zelfs in de gevallen dat met die

werkeloosheid armoede gepaard gaat (het meerendeel van de recidives van N°. 24 en 25, bij 23 niet), zelfs dan is armoede als vaste regel niet de hoofdoorzaak van den terugval, maar gewoonlijk roes en zucht naar meer drank. En behalve dezen directen invloed vinden we nog een ander gevolg van drankmisbruik, dat uit aetiologisch oogpunt misschien wel het allergewichtigste is: den achteruitgang van den persoon door chronisch alcoholisme. In mijn beschouwing over den aanleg der recidivisten tegen den eigendom bleek het dat de dronkaard-dieven op lateren leeftijd verschillende criminogene eigenaardigheden beginnen te vertoonen die bij de overige recidivisten reeds op veel jeugdiger leeftijd worden aangetroffen. En buitendien had ik in de opmerkingen omtrent N°. 21 tot 25 steeds gelegenheid aan te toonen dat het weerstandsvermogen tegen crimineele neiging en verleiding in den loop der jaren voor een grooter of kleiner deel was weggedronken (bl. 375, 392, 403, 343/344).

Ook voor het drankmisbruik zelf bestond in mijn 3 gevallen in de omstandigheden geen of geen voldoende grond.

Zoodat we dus ook bij de dronkaard-dieven moeten *concludeeren*: niet-zelf-veroorzaakte omstandigheden hadden geen noemenswaardigen misdrijf-wekkenden invloed; door eigen toedoen teweeggebrachte omstandigheden veel — maar de voornaamste criminogene kracht waren ook hier de gebreken in den aanleg: drankzucht (roes en begeerte naar meer drank) en een door drankmisbruik sterk verminderd weerstandsvermogen.

BESTRIJDING

In dit hoofdstuk, nog minder dan in het vorige, doe ik natuurlijk geen poging tot volledigheid. Het is mij alleen erom te doen in enkele lijnen het tegenbeeld te schetsen van de aetiologie die ik geteekend heb: aan te geven wat in het algemeen de bestrijdingsmaatregelen zijn die passen op wat we vonden als de voornaamste oorzaken der recidivisten-misdadigheid tegen den eigendom.

§ 1. Eerst de **criminaliteit der jeugdigen: de aanvang der misdadigheid**. Bij de beschouwing daarvan vallen *vier dingen* in het oog. De reeds in zijn jeugd voortdurend misdadige jongen vertoont eigenaardigheden die hem tot een (zij het misschien licht) *abnormaal persoon* stempelen. *De misdadigheid van een jongen kondigt zich aan langen tijd voor ze ontstaat*: door half-crimineele kwajongensstreken (stelen van vruchten uit boomgaarden, van karren, snoepgoed uit winkeltjes), en vooral door een ongeregeld leven: spijbelen, van bazen wegllopen. De derde waarneming over de criminaliteit der jeugdigen is deze: *zelfs zeer zorgvuldige ouders zijn dikwijls niet in staat* hun kinderen wier levenswijze misdadigheid voorspelt, te disciplineeren. En ten slotte: *de staat ziet niet alleen geheel werkeloos toe* op deze ontwikkeling tot misdadigheid die door de ouders niet gestuit kan worden, maar laat als regel de reeds uitgegroeide jeugd-criminaliteit eenige jaren lang straffeloos.

Uit deze waarnemingen over het ontstaan der jeugd-criminaliteit volgen eenige conclusies over haar bestrijding. Het is blijkbaar onjuist de ouders geheel vrij en zonder hulp te laten tot de eerste veroordeeling van het kind. Hulp van particulieren kan in dezen niet voldoende zijn: want vele ouders zullen niet geneigd zijn vreemde inmenging ongedwongen aan te nemen in een stadium dat de komende misdadigheid van hun kind voor hun

onervaren blik slechts als lastigheid en kwajongensachtigheid zichtbaar is. De staat moet dus optreden, zoo noodig met dwang. Voor ontzetting uit de ouderlijke macht is, zooals we zagen, in verreweg de meeste gevallen geen reden.

Ik vraag mij af of niet invoering van *het Engelsche stelsel* bij ons aangewezen zou zijn: het stelsel der industrial schools, day industrial schools en truant schools ¹⁾. Als kinderen *gevaar loopen* een verkeerden weg op te gaan, b.v. omdat ze voortdurend de school verzuimen, omdat ze zwervertjes zijn, omdat ze in gezelschap van slecht befaamde ouderen worden gezien — dan worden de ouders gewaarschuwd, beboet, en als dat niet helpt worden de kinderen die nog geen 12 jaar oud zijn gestuurd hetzij naar een industrial school ²⁾ (internaat, opvoedingsgesticht), hetzij naar een day industrial school die de kinderen den heelen dag maar niet 's nachts houdt. In beide gevallen zijn de gevaren van lediggang, vooral van het misdrijf-wekkende spijbelen en van slechte relaties, afdoende bestreden.

Dat is een voortreffelijk stelsel. Wellicht zou het (daarnaast misschien) ook aanbeveling verdienen, dat een kind van niet uit de ouderlijke macht ontzetzbare ouders dat toch gevaar loopt onder te gaan, van staatswege werd gesteld onder een *voogd*, die, van dwangbevoegdheid voorzien en met gedeeltelijke terzijdestelling van het ouderlijk gezag, voor zooveel mogelijk te zamen met de ouders de leiding van het kind zou op zich nemen, *die de ontwikkeling van het kind gadeslaat* en zoodra noodig ingrijpende maatregelen b.v. van dwangopvoeding neemt of aan een daartoe aangewezen autoriteit voorstelt ³⁾.

Ik bedoel met deze schetsmatige voorstellen niet anders dan door voorbeelden te verduidelijken in welken geest mij hervorming noodzakelijk schijnt: n.l. zòò, dat het kind veel vroeger dan thans, en althans lang voor dat het misdadig is, gegrepen wordt —

1) De laatste voor weerbarstige spijbelaars.

2) Van de 2669 kinderen in 1904 naar ordinary industrial schools (de internaten) gezonden waren slechts 383 charged with crime; de rest was „found begging, wandering without a home or not under parental control or not attending elementary schools” (Zie Criminal Statistics 1904 bl. 24).

3) Zie o. a. J. Leroy: Les droits de l'enfant bl. 115 vlgg. Of: G. M. Tuckwell: The State and its children bl. 1—32.

zoo noodig met dwang. Dat leerde mijn aetiologisch onderzoek. Ik geloof niet te overdrijven als ik schat, dat diegene onder mijn recidivisten wier criminaliteit tijdens of spoedig na hun schooljaren uitbarstte, gemiddeld minstens 5 jaar eerder hadden *moeten* gegrepen worden — en hadden *kunnen* gegrepen worden, omdat ze reeds zoolang te voren door hun gedrag hun misdadigheid voorspelden (of zelfs reeds misdadig waren). Voor hen die eerst in hun jongelingsjaren misdadig worden geldt ditzelfde, zij het doorgaans in mindere mate. De voor hen te nemen maatregelen zullen natuurlijk eenigszins andere moeten zijn.

Uit de aetiologische conclusies over de criminaliteit der jeugdigen volgt ook dit: als gestichtsoopvoeding voor een deel hunner noodig bevonden wordt zal de *psychiater* in de leiding dier opvoeding veel stem moeten hebben.

§ 2. Een korte beschouwing **over de recidives**. A. In de eerste plaats deze vraag: zijn werkelijk de recidivisten tegen den eigendom zoo bewust en gepremediteerd rebelsch tegen alle pogingen die worden aangewend om hen af te schrikken en te verbeteren? *Recidiveeren ze terstond na ontslag* en hebben ze daartoe in de gevangenis reeds het plan gemaakt? Sommigen nemen dit als regel aan, voor beroepsdieven althans. Zelfs voor hen is mijn ervaring een andere.

Van de 30 recidives van beroepsdieven waaromtrent mij eenigszins voldoende gegevens bekend zijn, vonden er 8 plaats terstond na ontslag. Niet minder dan 5 van deze 8 gevallen betreffen denzelfden persoon, nl. N°. 12, den meest wezenloozen der beroepsdieven-landloopers. De andere 3 onmiddellijke recidives nam ik waar: eenmaal bij N°. 13 (beroepsdief-landlooper), eenmaal bij N°. 5 en eens bij N°. 9. Over N°. 4 en N°. 10 ben ik onvoldoende ingelicht, maar bij hen vermoed ik verscheiden onmiddellijke recidives. Het schijnt dus dat beroepsdieven-landloopers ¹⁾ meer dan zuivere beroepsdieven terstond na ontslag terugvallen ²⁾. Dat zou verklaarbaar zijn meer uit slapheid dan uit slechtheid. Van de 9 zuivere beroepsdieven ¹⁾ zijn er dus 2

1) De classificatie van N°. 10 is twijfelachtig.

2) Bedelarij als terugval beschouwd.

bij wie we eenmaal, 1 bij wien we meerdere malen onmiddellijken terugval constateerden.

Blijven ter bespreking over 22 gevallen van recidive (30—8) die geen van alle terstond na ontslag plaats vonden. Aldus. In 6 gevallen gelukten die pogingen ongeveer 1 maand lang: dat is niet van beteekenis, als we de dagen waarin de uitgaanskas verteerd werd aftrekken. Maar $5 \times$ duurde de eerlijkheid 2 of $2\frac{1}{2}$ maand; $7 \times 2\frac{1}{2}$ tot 6 maanden; 1×8 maanden; $3 \times$ meer dan een jaar, tot 2 jaar toe. Het blijkt dus dat er in de groote meerderheid der gevallen na ontslag een aarzeling bestaat om het misdadig bedrijf weer op te vatten. En vroeger hebben we reeds gezien dat omstreeks hun 30^e jaar de meeste beroepsdieven het eigenlijke dievenleven vaarwel zeggen.

Wat zijn de oorzaken, eerst van deze aarzeling, later van dit definitieve afscheid? Werkelijk berouw als hoofdmotief voor betering van beroepsdieven kunnen we, dunkt me, buiten beschouwing laten omdat het buiten de werkelijkheid ligt — uitzonderingsgevallen misschien daargelaten.

Aan de straf daarentegen kan onmogelijk invloed ontzegd worden. Gevangenisstraf wordt door verreweg de meesten uit mijn materiaal als een ernstig kwaad gevoeld: dat lijdt geen twijfel ¹⁾. En naarmate de straffen zwaarder worden wordt de vrees voor recidive ernstiger. „Ze beginnen zoo raar te doen,” of: „ze worden me te grof” — zoo werd mij door eenige recidivisten uitgelegd dat ze uit vrees niet weer recidiveeren wilden: en de praktijk bewijst hun aarzeling. Van het latere beredeneerde afscheid van het dievenleven zijn ook de straffen voornamelijk oorzaak. Dat vertelden mij al mijn deskundigen zonder onderscheid: niet één straf schrikt af, maar meerdere, vooral als er daaronder voorkomen van langeren duur. Precies ditzelfde is het ook wat Flynt heeft opgemerkt in zijn lange ervaring ²⁾. Hij concludeert: „Soweit meine Nachforschungen gehen nehme ich an dass 10—15 Jahre genügen um dem Durchschnittsverbrecher das Geschäft zu verleiden.” Maar ook van den duur van zijn

1) Misdrijf om in de gevangenis te worden opgenomen komt bij mijn materiaal niet voor. Uitzonderingen: N°. 13, een beroepsdief-landlooper, en N°. 24 eenmaal in roes; dus: een zwakke en een verlopen dronken dronkaard.

2) o. c. bl. 139, 140.

vrije periodes hangt het af wanneer de misdadiger „abgeschreckt” is (zie § 8: straffeloosheid) „Im allgemeinen gilt ihnen ein Mann als ziemlich erfolgreich wenn er zwischen zwei Strafzeiten 8—10 Monate „Ferien” bekommt.” Als de vrije periode tot 6 maanden is ingekrompen (ze wordt gewoonlijk voortdurend korter) dan is de misdadiger „klug genug das Geschäft aufzugeben.” Voor hen die van de afschrikkende kracht der gevangenis alle heil verwachten dus een schoon resultaat — schijnt het. Echter: aanvankelijk heeft die afschrikkende kracht *geen voldoende duur*: na eenige maanden bleek ze doorgaans niet meer sterk genoeg om ook in eenigszins moeilijke omstandigheden tot eerlijkheid te determineeren. En later, als door de opeenhooping der straffen, misschien ook omdat in den ouderen misdadiger een wat standvastiger indruk achterblijft, tot een duurzame verlating van het dievenleven afgeschrikt is, wat is dan het resultaat? Soms verbetering, maar meer, naar mij toeschijnt, *verandering van anti-sociaal bedrijf*: de afgeschrikte beroepsdief vestigt zich als onstrafbaar parasiet (§ 3 bl. 439). Dit verschijnsel zien we reeds in voorbereiding in den aanvang van dievencarrières: de beroepsdief is dan door zijn straf lichtelijk afgeschrikt en dat brengt hem er toe korten tijd niet zelf misdrijf te plegen, maar moeilijk strafbare helpersdiensten aan misdadigers te bewijzen (N°. 6 bl. 123, 124), of te bedelen (N°. 12 bl. 206, 207). De straf schrikt af, maar afgeschrikt zijn en als eerlijk man leven is wat anders.

Het is echter niet alleen de pijnlijkheid van de straf die van het dievenleven afschrikt. Tusschen 17 en 30 jaar verandert ieder. „Ik voelde dat ik man werd,” zegt C. Dat brengt misschien een bevestiging van den aanleg: minder onrust. En verder: een dief, door uitpattingen en door gevangenisleven, is gauw op en mist weldra de lust in actie die een misdadiger noodig heeft — werd mij herhaaldelijk verteld. Dat zegt ook Lauvergne ¹⁾: *Les voleurs vieillissent de bonne heure* ²⁾. Zie ook Flynt ³⁾: „Aber gewöhnlich fängt seine Kraft und Frische gegen das dreiszigste Jahr an abzunehmen.” Nieuwe reden dus om het dievenbedrijf op te geven. Ook de levenswijze in de dievenmaatschappij is

1) Les forçats.

2) Zie ook Wilmans o. c. bl. 611.

3) o. c. bl. 136.

niet meer zoo aantrekkelijk, want „*de wilde haren zijn er uit*” — zeer waarschijnlijk feit dat mij meerdere malen als belangrijk werd meegedeeld en dat we ook stellig als zeer gewichtig kunnen aannemen als we ons herinneren dat „het vermaak en de vrouw” onder de voornaamste criminogene krachten behooren.

Ten slotte is er nog een zeer belangrijke oorzaak waarom beroepsdieven er naar verlangen hun leven te verlaten. Omdat ze de verachting van de *publieke opinie* vreezen en omdat ze het niet kunnen verdragen *voortdurend verdachte en opgejaagd* te zijn. Hun overgevoelige aanleg maakt het voor velen ondragelijk ¹⁾: zoo'n bestaan van voortdurende onrust, steeds geprikkeld door verachting en vervolging. Ik zou stellig meer ervaring moeten hebben om deze bewering afdoende te bewijzen. Maar ik heb, behalve de verklaringen van eenige deskundigen, toch reeds enkele gegevens. Zie de mededeelingen van N°. 1. Hij noemt het zeer gevaarlijk een tippelaar voor „dief” te schelden: „want dan hebt ge kans allervreeselijkst te worden afgetuigd” ²⁾. En hij vertelt mij dat velen van zijn soort-genooten „chagrijn aan hun leven krijgen” omdat ze zich verstootelingen voelen ³⁾. A en B, bekeerde tippelaar en bekeerde snees, beterden zich om vrij te zijn van onrust en verachting. Zie overigens verschillende gegevens in § 14 (over: gevoeligheid). Zie ook de onrust van N°. 6 (bl. 123).

Als we dit alles in aanmerking nemen dan wordt het begrijpelijk dat bij vele beroepsdieven de wensch bestaat hun leven te veranderen. Ook bij de jongeren, maar dan is het voornemen nog „niet zoo kolossaal ernstig”, zooals A dat uitdrukt, — maar later wordt het werkelijk zeer ernstig. „Het is zoo lekker niet”: dat is de uitdrukking waarmee N°. 1 de publieke opinie onder de dieven over hun leven beschrijft. De moeder van de schaftekelder vertelt mij dat ze verscheiden „jongens” zich zag beteren, en geeft mij als hun typische argument voor hun betering weer: „ik wil niet meer tippelen, ik wil niet meer in de misere zitten” C. schat dat er maar 10% onder beroepsdieven zijn die uit be-

1) Ik zeg niet: „voor allen”. 2) mishandeld.

3) Verklaringen als deze zijn gevaarlijk bewijsmateriaal. Zelfs bij N°. 1, een scherp en tamelijk objectief waarnemer, bestaat de neiging die ik bij velen constateerde: eigen gewaarwording en eigen ervaring als de algemeene te beschouwen.

redeneerde voorkeur hun misdadig leven steeds weer opnieuw opvatten. B. erkent dat de goede voornemens der jongeren dikwijls niet heel ernstig zijn. Maar verreweg de meeste ouderen willen ernstig een ander leven, — behalve enkelen die reeds in de gevangenis recidive beramen. Maar dat zijn „beesten”, volgens mijn zegsman ¹⁾. N°. 8 heeft na zijn eerste straf een poging gedaan om voor Indië te teekenen „om van de ellende af te zijn”. Griffiths ²⁾, een man van veel practische ervaring, verklaart: „For all that may be said about habitual and professional criminals and their undeviating constancy to crime, most old hands grow sick of the „crooked” game in the end. They would gladly escape from „trouble”. They want no more truck with „coppers”, „beaks” or „blokes” ³⁾, but *pine only for peace*, for an honest life and respectable ways. Flynt ⁴⁾ schrijft: „fast alle mir bekannten Verbrecher haben zu irgend einer Zeit ihres Lebens Bedauern darüber empfunden das die Umstände sie in eine Verbrecher-Laufbahn gedrängt haben”.

We zien dus dat het waarlijk niet ontbreekt aan aanknoopingspunten waar de pogingen tot betering kunnen aanpakken: de recidivist tegen den eigendom (de niet-beroepmatige en de dronkaard-dieven gewoonlijk nog veel minder dan de beroepsdieven) is niet iemand die steeds met overtuiging en met vasten wil aan zijn levenswijze vasthoudt.

§ 2. B. Ik zal het niet wagen op mijn spaarzame gegevens een stelsel van bestrijding op te bouwen. Slechts enkele conclusies. In de eerste plaats deze: afschrikking is een belangrijke kracht om uit een misdadig leven te verjagen — en moet dus blijven bestaan. In welken vorm echter: door onze cellulaire gevangenis, alleen door een verontwaardigde publieke opinie en door de bezwaren van het dievenleven-zelf, of misschien door het systeem van vrijheidsbeneming en dwangopvoeding der Amerikaansche reformatories — dat zal ik niet beslissen.

1) Het oordeel van gewezen tippelaars over nog actieve en over gebeterde soortgenooten is dikwijls hard.

2) Major Arthur Griffiths: „Criminals I have known” bl. 214.

3) Deze uitdrukkingen beteekenen politie, rechterlijke en gevangenisambtenaren.

4) o. c. bl. 145.

En mijn tweede conclusie is deze: afschrikking alleen voert niet tot een eerlijk leven. Het is gebleken dat dikwijls, en dikwijls ernstig, het verlangen bestaat naar de voordeelen der eerlijkheid — maar dat zelden eerlijkheid van dit verlangen gevolg is.

Een van de belangrijkste ¹⁾ middelen tot steun van deze pogingen om misdadigheid vaarwel te zeggen schijnt mij het **patronaat**. Dat is een stelling die ik volstrekt niet geef als subjectieve meening maar als voortvloeiend uit mijn aetiologisch onderzoek. Uit dit onderzoek kwam ik tot de conclusie dat het niet vooral economische maar in de allereerste plaats persoonlijke moeilijkheden zijn die tot val en terugval leiden. De taak van den patroon zal dus zijn — ten slotte natuurlijk om den recidivist in een geregeld economisch bestaan te plaatsen — maar dat nog minder door directe middelen, door betrekking zoeken, dan door leiding van den persoon. Ik geloof dat het dikwijls van grooter nut zal zijn dat een patroon een paar dagen lang te vergeefs met zijn pupil-recidivist om werk zoekt, dan dat deze door een briefje van een arbeidsbeurs de mededeeling ontvangt dat hij aan het werk kan gaan.

Zooals we gezien hebben zijn de eigenaardigheden die den recidivist steeds opnieuw doen mislukken vooral deze: zijn ongedurigheid, de overmatigheid van zijn reacties, en zijn nerveuze prikkelbaarheid die zich in verschillende eigenschappen manifesteert. *De taak van den patroon is het, zijn pupil in omstandigheden te brengen waarin de minste kans bestaat op een zijn bestaan verwoestende uitbarsting van zijn eigenaardigheden. Komt de uitbarsting toch, dan moet ze bezworen en althans haar gevolgen afgewend.*

De recidivist moet in een betrekking geplaatst die bij zijn bijzonderen aanleg past; vooral: de baas moet geschikt zijn, een man met tact, die aanleiding tot twist vermijdt, die den nerveuzen, onrustigen recidivist niet met een vitachtig toezicht vermoeit.

Toch zal de recidivist geneigd zijn *herhaaldelijk te veranderen*,

¹⁾ Natuurlijk volstrekt niet het eenige.

en daardoor zijn economisch bestaan steeds weer in gevaar van ondergang brengen: dat brengt zijn aanleg mee. Daarom is een nauw contact tusschen patroon en pupil noodig. De vele keeren dat de pupil een plotselinge eenzijdige voorkeur voor een andere betrekking voelt en meent niet beter te kunnen doen dan die te vragen — dan moet hij steeds even aan zijn patroon zijn plan voorleggen, van hem ook de bezwaren tegen de nieuwe kostwinning hooren, om doorgaans overtuigd te worden dat eigen betrekking de beste is en blij te zijn dat hij nog den dienst niet opzei. Zoo zal het mogelijk zijn een economisch leven van althans dragelijke stabiliteit tot stand te brengen. Want, zooals we zagen: bij de meesten is het meer de herhaalde onvoldoend gemotiveerde *wisseling* van betrekking dan een *opgeven* daarvan uit tegenzin tegen den arbeid, waardoor ze ten slotte buiten alle werk raken. Het zal echter meer dan eens voorkomen *dat een pupil den preciezen dwang van een knechtsbetrekking niet verdragen kan*. Dan nog is de zaak niet verloren, want een minder dwingende en bindende kostwinning kan gevonden worden, b.v. een kleine handel, waartoe niet weinige recidivisten o. a. door hun behoefte aan activiteit bij uitstek geschikt schijnen ¹⁾.

Dikwijls zal het voorkomen dat de pupil, een *overgevoelig* man, zich pijnlijk voelt aangedaan door deze of gene verhouding waarin hij leeft, en hij zal geneigd zijn desnoods door onverstandige handelingen die pijnlijke verhouding te ontkomen. Zoo N°. 2, die zich geminacht voelt door zijn medearbeiders en recidiveert om door vertoon van veel geld zich weer hun gelijke te kunnen voelen. Zoo N°. 9, die door de bewustheid van zijn verleden te schuw is om gereedschap te vragen en liever in voor hem totaal ongeschikten arbeid gaat — die hij weldra voor goed moet opgeven. Zoo ook N°. 8, die geen werk meer durft zoeken uit vrees voor nieuwe weigering. Ook voor deze gevoeligheden kan dikwijls de aanleiding weggenomen — en zoo niet, dan zal toch een tactvol patroon zijn pupil dikwijls kunnen terughouden van de uiterste maatregelen, die deze, aan zich zelf overgelaten, heel licht geneigd is te nemen om aan zijn pijn te ontkomen.

1) Van de door eigen volharding gebeterde beroepsdieven die ik ken hebben (misschien toevallig) de meeste in handel hun broodwinning gevonden.

Van nog meer belang is de taak van den patroon tegenover de *overmatige reacties* van zijn recidivist. Deze is moedeloos na enkele mislukte pogingen om werk te vinden, en heeft in zijn moedeloosheid kracht noch lust verder te zoeken. Is hij alleen, dan is broodeloosheid weldra het gevolg van zijn moedeloze stemming — en recidive is zeker. Een patroon die voor zijn taak berekend is kan den lusteloze opwekken. En, zooals mijn onderzoek doet vermoeden: voor den *volhardend* zoekenden recidivist is werk te vinden. Als de pupil door de een of andere omstandigheid (b.v. verkeering verbroken), in een van zijn buien van gedeprimeerdheid vervallen is, zòò dat alles hem onverschillig is: dat hij geen werk zoekt en zich uit pure baloorigheid in het dievenleven vergooien wil — dan is het weer de taak van den patroon die depressie te bestrijden. Dikwijls hebben we ook gezien, hoe een van mijn 25 door zijn ouders het huis uit vermaand werd: de patroon moet zorgen dat hij er weer teruggaat, en beter nog, de ouders tot wat meer beleid jegens hun moeilijken zoon opvoeden.

Dat is, in onvolledige schets, wat de plicht van den patroon is. Ik vond verschillende eigenaardigheden in den aanleg der recidivisten tegen den eigendom waardoor hun misdadigheid veroorzaakt wordt. Bij elke eigenaardigheid staat de patroon en tracht de werking ervan te verhinderen, de gevolgen af te wenden: de wisselzieke geest moet niet tot steeds wisselende handelingen kunnen besluiten; de overgevoeligheid moet zoo mogelijk gemenageerd, en het moet verhinderd worden dat om elke onaangename prikkeling een noodlottig besluit genomen wordt; de werking der overmatige reacties moet getemperd of opgeheven, gevolgen bestreden en zoo mogelijk de aanleiding tot herhaling weggenomen. Onmogelijke arbeid, zullen sommigen zeggen. Dat geloof ik niet. Mijn overtuiging kan ik, dunkt me, het beste aannemelijk maken door den werkkring van den patroon te vergelijken met den arbeid van den psychiater. Niet dat ik mijn patroon ook de genezing van de eigenaardigheden in den aanleg van zijn pupil zou willen opdragen: dat zij verre van mij. Maar toch, al is het doel verschillend, de aard van beider arbeid is op sommige punten dezelfde. Want ook de psychiater wordt dikwijls voor het probleem gesteld zijn patienten in een voor hun

afwijkenden aanleg geschikt werkkring te plaatsen, en te zorgen dat zij ondanks moedeloosheden, ondanks de snelle variatie in plannen en wenschen toch op den duur hun leven vullen met heilzamen arbeid van dragelijke stabiliteit. De psychiater ook heeft dikwijls de ouders van zijn patienten te belemen, hetzij tot minder weekheid hetzij tot minder harde vermaningen die het nerveuze kind op den duur niet verdraagt. De psychiater is, evenals de patroon moet zijn, de vertrouwde van de aan zijn zorg toevertrouwde personen, die bij hem aankomen met al hun bezwaren en al hun plannen, die in de ernstigste toestanden van depressie bij hem komen — en wier plannen hij controleeren moet, wier bezwaren hij moet weten te overwinnen. Een veel omvattende taak. Toch wordt de mogelijkheid van het bestaan van psychiaters niet ontkend.

Wil de recidivisten-patroon zijn doel bereiken, dan zal hij zijn werk moeten opvatten in den geest zooals boven geschetst is. Hij moet niet zijn de uitsluitend goedaardige (hoewel die juist door zijn goedigheid op recidivisten veel invloed zou kunnen hebben), en hij moet nog veel minder zijn de uitsluitend maatschappelijke steun: want de patroon die eenvoudig als arbeidsbeurs fungeert faalt, omdat niet in maatschappelijke moeilijkheden de hoofdoorzaak der recidive ligt. Maar de patroon moet zijn de kenner van de criminogene eigenaardigheden der recidivisten en en hij moet het vermogen hebben werking en gevolgen daarvan te bestrijden. Als zijn pupil verkeerig heeft moet hij op den loer liggen of het meisje hem niet verstooten zal, hij moet van den stand van zaken op de hoogte blijven — omdat hij weet dat verbreking van de verkeerig oorzaak van overmatige reactie van bijzondere heftigheid is en dikwijls meer dan voldoende oorzaak voor recidive. Hij moet den recidivisten-aanleg goed kennen om te weten welken werkkring hij voorstellen kan. Hij moet den pupil zoo aan zich weten te binden dat deze al zijn moeilijkheden naar hem toe draagt en voor alle beslissingen om raad komt. Een werk van veel tact dus, vooral omdat het niet geheel normale menschen betreft — en, meer dan dat nog: een werk dat gebaseerd moet zijn op de wetenschappelijke kennis van de eigenaardigheden die onder leiding gesteld worden.

Het principe van het patronaat zooals het tegenwoordig ge-

woonlijk wordt opgevat, is: hulp voor den misdadiger wien door een te strenge maatschappij werk geweigerd wordt; als de betrekking gevonden is heeft de patroon zijn werk volbracht. Dit *maatschappelijk patronaat* heeft uit den aard der zaak vooral succes bij gelegenheids-misdadigers — en doorgaans teleurstelling bij den recidivist ¹⁾. Dat moet zoo: want de ernstige recidivist heeft *persoonlijk patronaat* ²⁾ noodig: als voor hem werk gevonden is *begint* de taak van den patroon eerst recht. Tegenwoordig worden bij voorkeur gelegenheidsmisdadigers gepatroniseerd: voor persoonlijk patronaat moet in de allereerste plaats de ernstige recidivist tegen den eigendom in aanmerking komen: want het persoonlijk patronaat is niet anders dan de rem en het stuur die juist voor de leiding van hun specialen aanleg ingericht zijn.

Over de *inrichting van het patronaat* is het hier natuurlijk niet de plaats te spreken. Het moet langdurig zijn omdat de eigenaardigheden lang bestaan (zie opmerkingen N°. 15 blz. 251/252). Het zal eerst als publiek-rechtelijk instituut tot zijn volle recht komen — zij het dat uitvoering van het instituut waarschijnlijk het beste door bezoldigde en onbezoldigde particulieren zal geschieden. Want al moet de geest van het patronaat leiding zijn, de mogelijkheid van dwang moet bestaan: het moet niet aan het bon plaisir van den recidivist zijn overgelaten zich te onttrekken aan die leiding. En de patroon moet de macht hebben noodzakelijke maatregelen desnoods met dwang door te voeren. Als ondanks alle zorgen de levenswijze van den pupil toch zòò wordt dat terugval met zekerheid te voorspellen valt —

1) De beroepsdieven zien goed in waarin het maatschappelijk patronaat tegenover hen te kort schiet. Zij karikaturiseeren dit patronaat graag door het verhaal te vertellen van den beroepsdief die met een nieuwe broek de maatschappij in gezonden wordt. Hoort N°. 1: „Nogtans is het volstrekt niet genoeg om den ontslagen gevangene geldelijk onderstand te verleen of hem op andere wijze te steunen. Neen, men moet blijvend belang in zijn lot blijven betoonen, hem met raad en daad bijstaan en hem aansporen te volharden, zijn goede wil verstandig prijzen en hem niet eerder aan zichzelf overlaten dan nadat hij zeker behouden is. Men moet echter geen dwang op hem willen uitoefenen, alle raad en vermaningen in liefde en zachtheid geven, maar vooral met oordeel tot hem spreken. Nooit over godsdienstzaken met hem beginnen. Uwe bezoeken niet te lang na elkander uitstellen.”

2) Natuurlijk is in de praktijk de tegenstelling tusschen persoonlijk en maatschappelijk patronaat niet zoo scherp en verandert de aard van het instituut met den aard van den patroon.

ook dan zal door dwingend ingrijpen het gevaar voorkomen moeten worden. Hoofdzak blijft natuurlijk de leiding, dwang bijzaak. Ik hoed er mij echter voor, dit alles nader uit te werken ¹⁾ ²⁾.

§ 3. **De bestrijding van de criminaliteit der dronkaard-dieven** is drankbestrijding. Ook daar zal, naast andere maatregelen, de patroon waarschijnlijk op zijn plaats zijn. Zie slechts hoe tegenslag in persoonlijke en maatschappelijke verhoudingen, hoe verdriet, moedeloosheid, gedeprimeerdheid, oorzaak van hernieuwd of van erger drankmisbruik, oorzaak van recidive zijn (N°. 24 blz. 381, 385, 387, 393. N°. 25 blz. 394, 398, 405).

§ 4. **Klasse-omstandigheden en crimineele politiek.** Ten slotte blijft mij over te schetsen welke wijze van bestrijding het tegenbeeld vormt van die categorie van oorzaken, die ik zou kunnen samenvatten als „*algemeen werkende omstandigheden*” In den loop van dit werk ontmoetten we als zoodanig: 1°. de crimineele bedrijfsvorm (in zwervende bende of in associatie met 1 of 2 makkers, allen bij voortduring wonend in eenzelfde stad), de bedrijfsvorm, die afhankelijk is van veranderingen in den algemeenen politieken en economischen toestand; 2°. de groote-stads- en plattelandsomgeving; en vooral: 3°. de *klasse-omstandigheden*

1) Zie over patronaat van misdadigers o. a. het lijvige werk van Vargha: Die Abschaffung der Strafknechtschaft (vooral de beide laatste hoofdstukken van het tweede deel). Ook: Vormundschaft über Verbrecher door Rosenberg (Arch. f. Kr. Anthr. 1903 bl. 233 vlgg.)

2) Over andere middelen van bestrijding, b.v. het Amerikaansche opvoedingssysteem, spreek ik niet. Een enkel woord alleen nog over de onverbeterlijkheid. Onverbeterlijken (die zijn er, zonder twijfel) moeten natuurlijk voor goed uit de maatschappij afgezonderd worden. Hoevelen door een goed patronaat verbeterbaar zouden zijn? Dat zal de practijk leeren. Ik geloof niet weinigen — maar zeker niet allen. Dit moet mij echter van het hart. Zoolang we alleen onze gevangenis hebben ter bestrijding van recidive tegen den eigendom (geen andere behandeling, geen staats-hulp bij de reclasseering, en particuliere patronaatsvereenigingen die den ernstigen recidivist dikwijls afstooten) — zoolang is het voorbarig aan het woord onverbeterlijkheid een meer dan theoretische betekenis te hechten. Zelfs von Liszt (Das Gewerbmässige Verbrechen; in Z. f. d. ges. Sw. 21 bl. 138) zou bij tweede veroordeeling wegens beroepsmisdadigheid „eine grundsätzlich bis zum Lebensende fort-dauernde Einschliessung” willen. Dat is toch werkelijk te gek: al die jongens van omstreeks 20 jaar levenslang te geven zonder dat er iets aan hen gedaan is behalve een enkele gevangenisstraf!

van de tegenwoordige arbeiders. Deze verschillende omstandigheden, deze oorzaken van recidive tegen den eigendom, komen op en verdwijnen met den gang van vooral de economische ontwikkeling. Pogingen om dien ontwikkelings-gang te richten vermogen iets maar niet veel. Het is echter beter mogelijk door maatregelen van sociale politiek een deel van de criminogene *gevolgen* van de economische ontwikkeling te bestrijden. Ik denk b.v. aan de verzekering tegen werkeloosheid, die althans de geldelijke gevolgen van de tegenwoordig voor velen noodzakelijke periodieke werkeloosheid wegneemt. Aan de oprichting van kinderhuizen, die aan kinderen wier beide ouders buitenshuis moeten arbeiden de noodzakelijkheid ontnemt om op straat rond te zwerven.

Zoo zal het dus ook niet noodig zijn dat de klasse-omstandigheden der tegenwoordige arbeiders zoo criminogeen blijven als ze thans bleken te zijn. Vroeger, in den gildentijd, bestonden de eigenaardigheden niet, die we in de tegenwoordige arbeiders-carriere als oorzaken van recidive tegen den eigendom leerden beschouwen: niet de losheid van het arbeidsverband, niet de te groote en te vroege zelfstandigheid van den jongen arbeider, niet het gebrek aan vaste opleiding van den leerling. Deze bezwaren, grootendeels samen te vatten als gevolgen van gebrek aan organisatie, gebrek aan vastheid, zijn typisch voor het tijdperk van „anarchistische” productie dat het gildentijdperk volgde, en beginnen reeds te verdwijnen in het economische overgangstijdperk waarin wij nu leven. Naarmate de productie vollediger georganiseerd en dus regelmatig wordt; naarmate de verhouding tusschen patroons en arbeiders, beide georganiseerd, een meer geregelde, minder vulcanische wordt; naarmate ook de wetgeving den toestand der arbeiders beter maakt, d. w. z. vooral minder aan wisselvalligheden blootgesteld — in die mate verdwijnen de klasse-omstandigheden, vooral de onvastheid, waardoor thans nog vele ongeregeld aangelegde arbeiders tot recidivist tegen den eigendom worden.

Een verleidelijk onderwerp om uit te werken — maar dat ik hier slechts pro memorie vermelden mag.

